DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

في ظلال القرآن

سيّد قطب

3

Duzenleyen:bilginDK
2018-08-03

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dünya Yayınları

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Prof. Seyyid Kutub

Seyyid Kutub 1906 yılında, Mısır'ın Asyot kasabasında doğdu. Aile içi dini eğitimin yoğunluğunda yetişti. Temiz ahlâkı ve zekâsıyla dikkati çeken bu büyük şahsiyet, orta-lise tahsilini yerleştikleri Kahire'de Ezher Üniversitesi'nde yaptı. Daha sonra Darü'l-Ulum Fakültesi'ni bitirdi 1933'te aynı okula edebiyat hocası olarak tayin edildi. Yazılarında edebi sadelik, fikri derinlik hakimdi. Yeni Fikir adında bir dergi çıkarmaya başladı. Sosyalizm, Kapitalizm gibi cahilî değerler ve cahilî yönetime ilişkin tenkidleri içeren ateşli yazılarına son verdirmek için Amerikan eğitim ve öğretimini incelemek gerekçesiyle Amerika'ya gönderilen Kutub, 1950 yılında Amerika'dan döndü. Ancak İslamî değerler konusunda daha bir bilenmiş olarak.

1946'da başlayıp, çoğunu zindanda yazdığı Fi Zilâl il-Kur'an hariç otuzbeş eserinde; unutulmuş, çarpıtılmış İslamî kavramların aslına parmak basmıştır. Ve şehadetinden (29 Ağustos 1966) 14 yıl önce yazdığı şu mısraları, yaşayarak doğrulamıştır:

"Kalem sahibi kimseler, birçok büyük işler yapabilirler. Ancak; fikirlerinin yaşaması pabasına kendilerini feda etmeleri şartıyla... HAKK bildikleri şeyin Hakk olduğunu fütur etmeden söyleyip, gerekirse bu uğurda başlarını vermeleri şartıyla.. "

Bu eser, Dar'uş-Şuruk tarafından yayımlanan ve 1980 yılında, 9 kez basılan nüshasından çevrilmiştir.

***DÜNYA YAYINCILIK**, P.K. 9 Edirnekapı-İst. Tel: 523 19 09*

***Baskı**, Elvan Ofset - **Cilt**, Kurtuluş - İstanbul, 1991*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çeviri;

Salih Uçan
Vahdettin İnce
Mehmet Yolcu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bismillâhirrahmanirrahim

"Fizilâl-il Kur'an"..;

Yazarın ruhu ile, düşüncesi ile, bilinci ile, kısacası tüm varlığı ile an-be-an, düşünce düşünce ve kelime kelime yaşadığı ve iman alemindeki canlı deneyimlerinin özünü satırlarına işlediği eser...

Artık bu eserin; para kazanma peşinde koşan bir tüccardan ziyade düşünce yayan bir kişi olduğunun bilincinde olan; düşünce yaymanın yüce bir görev olduğunu, fırsat kollayan bir vurgunculuk olmadığını bilen, güvenilir bir yayıncının elinde hak ettiği tabii konuma kavuşmasının zamanı geldi.

O halde, gayrı meşru baskılar arasında geçen uzun ve maceralı bir yolculuğun arkasından Dar-uş Şuruk yayınevinin hazırlayıp sunduğu bu meşru baskı, bu yeni görünümü içinde, yeryüzündeki şu gelip-geçici yolculuğumuzda, eserin şehid yazarına tarafımızdan sunulmuş bir saygı vesilesi olsun.

Muhammed KUTUB

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

CİHAD KAÇKINLARI

"Daha önce kendilerine 'savaştan uzak durun, namazı kılın ve zekatı verin' direktifi verilmiş olanları görmüyor musun? Şimdi üzerlerine farz kılınınca, onların Allah'tan korkar gibi ya da bundan bile daha fazla insanlardan korkan, bir grubu 'Ey Rabbimiz niye üzerimize savaşmayı farz kıldın, bize biraz daha mühlet tanısaydın olmaz mıydı?' dediler. Onlara de ki: Dünya zevki kısa sürelidir. Ahiret ise sakınanlar için daha hayırlıdır. Orada kılpayı haksızlığa uğramazsınız."

"Nerede olursanız olun, surlarla tahkim edilmiş kalelerin içinde bile olsanız, ölüm sizi bulur..."

Yüce Allah, bu insanların durumunu hayret ettirici bir şekilde ifade ediyor. Mekke'de müşriklerden işkence, zulüm ve fitne gören bu insanlar, Allah'ın dilediği bir hikmetten dolayı savaş izni verilmemişken yiğitlik gösterip savaş konusunda acele ediyorlardı. Allah'ın takdir ettiği uygun zamanda uygun şartlar oluşup -Allah yolunda- savaş emri verildiğinde ise bunlardan bir grubu şiddetli bir panik ve korku alıyor. Öyle ki savaşmakla emrolundukları insanlardan -oysa onlar da insandırlar- zâtı gibi hiç kimsenin azab edemediğini, O'nun gibi hiç kimsenin bağ vuramadığı Kahhar ve Cebbar olan Allah'tan korkar gibi **"ya da bundan bile daha fazla korkuyorlar". Üzüntü**, korku ve panik içinde **"Ey rabbimiz niye üzerimize savaşmayı farz kıldın?"** diyorlar. Bir müminin böyle bir soru sorması çok gariptir. Bu onun bu dinin yükümlülükleri ve görevleri hakkındaki düşüncesinin açıklığa kavuşmadığını gösterip, bu isteklerinin ardından bitkin ve düşkün bir güvence istiyorlar. **"Bize biraz daha mühlet tanısaydın olmaz mıydı?"** Bu ağır ve korkunç yükümlülükle karşılaşmadan önce bir süre daha bekletseydin?.

İnsanlar arasında aşırı yiğitlik gösterenler, çabucak heyecanlanıp ortaya atılanlar, iş ciddiyete binip olay karşısına geldiğinde ise en çabuk paniğe kapılan ve korkup hezimete uğrayanlardır. Hatta bu bir kuraldır da. Çünkü heyecan, öne atılma ve aşırı yiğitlik çoğu zaman sorumluluğun hakikatini değerlendirmemekten kaynaklanır; cesaret, dayanıklık ve dirençten değil. Dayanma gücünün azlığından kaynaklanır.Sıkıntı, işkence ve yenilgiye dayanamamaktan... Bu dayanıksızlık, yükümlülüklerini değerlendirmeksizin onları hareket, savunma ve galibiyet arzusuna yöneltir. Bu yükümlülüklerin; değerlendirdiklerinden daha ağır, düşündüklerinden daha zor olduğunu görünce de paniğe kapılan, kaçıp dağılan ilk grubu oluştururlar bunlar. Bu arada, kendilerini tutanlar, zaman zaman uğradıkları sıkıntı ve işkencelere dayananlar işin gerektirdiği hazırlığı yapıp hareketin doğurduğu yükümlülüklerin hakikatini ve ruhların bu yükümlülükleri yerine getirme gücünü bilenler dayanırken, sabrederken, işin gerektirdiği hazırlığı yapıp acele etmezken; hemen öne atılanlar

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rafiey.org

ve heyecanlanıp yiğitlik gösterenler onları zayıf sanırlar. Acele etmemeleri ve işleri ölçüp biçmeleri hoşlarına gitmez. Tabii ki hangi grubun daha dayanıklı olduğu ve hangisinin uzak görüşlü olduğu savaş alanında açığa kavuşur.

Genel kanıya göre ayetlerin kastettiği grup; Mekke'de dayanılmaz işkencelerin yaktığı ve bu işkenceleri onurlarına yediremiyen zümredir. Bu yüzden gayrete gelip Resulullah'tan kendilerini savunmak ve onurlarını korumak için savaş izni vermesini istemişler. Ancak Resulullah bu konuda; yavaş yavaş, bekleyerek, eğitim, hazırlık ve uygun zamanı gözetmek şeklinde Rabbinin emrine uyuyordu. Daha sonra bu grup Medine'de kendilerini güvencede hissedip artık işkence ve horlanma ile karşılaşmayıp olaylardan şahıslarına bir zarar dokunmaz olunca savaşın gereğine inanmaz veya en azından savaşın zorunluluğuna bir neden görmez oldular.

"... Şimdi üzerlerine savaş farz kılınınca, onların Allah'tan korkar gibi ya da bundan bile daha fazla, insanlardan korkan bir grubu "Ey Rabbimiz niye üzerimize savaşmayı farz kıldın, bize biraz mühlet tanısaydın olmaz mıydı? dediler."

Bu grup bizzat mü'minler de olabilir. üzüntü ve yakarışla Allah'a yönelmeleri bunun kanıtıdır. Kuşkusuz bunu da hesaba katmamız gerekir. Çünkü henüz olgunlaşmamış bir düşünceye sahip biri, bu dinin yeryüzündeki görevini algılayamaz ve cihadın kişilerin, ulusların ve ülkelerin korunmasından daha önemli olduğunu bilemez. Bu dinin fonksiyonlarının arasında; Allah'ın insanlar için seçtiği hayat metodunu yeryüzüne yerleştirmek vardır. O'nun adil düzenini dünyanın dört bir yanında kurmak ve Allah'ın davasının karşısında hudutların kapanmasını engellemek veya yeryüzünün herhangi bir yerinde fertlerle dâvâ arasında engel olmaya çalışanları bertaraf etmek gerekir. Yine kendi isteğiyle dinini seçenin bundan dolayı -ne şekilde olursa olsun rızkını temin edip yaşamını sürdürmesini sağlamak için yeryüzünde otorite sahibi etkin bir güç oluşturmak da gerekir. İşte bütün bunlar kişilerin işkenceye uğratılıp uğratılmamasından çok daha önemli şeylerdir. O halde -hatta hiçbir tehditle karşılaşmadan varlıklarını sürdürdüklerini farzetsek bile- Medine'deki güvenli ortam müslümanların oradaki görevlerinin bitmesine ve cihattan el çekmelerine neden olamazdı.

Henüz olgunlaşmamış iman, kişinin kendini işin dışında görmesine neden olabilir. Sadece Allah'ın emrine kulak vermek, onun illet (neden) ve maul (bağ), sebep ve müsebbib (vareden) -sorumlusu hikmetini bilsin veya henüz algılamamış olsun- onun son söz olduğunu kabul etmek ve belirtileri henüz açığa kavuşmamış bir düşünce mümine bu dinin yeryüzündeki fonksiyonunu ve -mümin olarak- kendi görevini ve kendisinin yüce Allah'ın bu hayatta dilediği şeyi onunla uyguladığı kaderinden bir parça olduğunu öğretebilir. Bu yüzden Kur'anî akışın tasvir ettiği böyle bir tutum kendisinden kaynaklanınca bu şekilde hayret ve bu denli nefretle karşılanması zorunludur.

Ancak yüce Allah -Mekke'de- zalimleri yenmek, düşmanı püskürtmek ve güç kullanarak işkenceleri bertaraf etmek için müslümanlara niçin izin vermemişti. Birçokları bunu yapabilirdi. Zayıf veya ezilmiş kişiler değillerdi. O

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

zaman azınlıkta olmalarına rağmen kendilerine yönelik saldırılara karşı koymaktan aciz değillerdi.

Bazı müslümanların çekilmez işkence ve azaba uğratılmasına, bu işkencelerin kiminin gücünü aşmasına, kimisini dininden bile döndürmesine ve kimisinin de uzun süren işkencelere dayanamayıp baskılar altında can vermesine rağmen; savaştan uzak durmanın, namaz kılıp zekât vermenin ve sabredip dayanmanın hikmetine gelince...

Bunun hikmetini kesin bir şekilde belirleyecek değiliz. Böyle bir durumda Allah'ın bize açıklamadığı bir hikmeti uydurmuş oluruz. Allah'ın emirlerine birtakım sebep ve illetler farzetmiş oluruz. Bunlar gerçek sebep ve illetler olmayabilir de olabilir de. Ancak bunların ötesinde yüce Allah'ın, içinde bizim için hayır ve iyilik olduğunu bildiği, fakat bize açıklamadığı başka sebep ve illetler de olabilir. Müminin herhangi bir yükümlülük veya yüce Allah'ın açık, kesin ve kat'î bir sebebini bildirmediği Allah'ın şeriatından herhangi bir hüküm karşısındaki tavrı budur. Bu hükmün veya yükümlülüğün yerine getiriliş hikmetine ilişkin aklının algıladığı ve güzel gördüğü tüm düşünceleri birer ihtimal olarak değerlendirmek gerekir. Bir kişinin Allah'ın koyduğu hükümlere ilişkin bilgisi, aklı ve düşüncesi ne kadar güvenilir olursa olsun, gördüğü şey için "hikmeti budur", nass olarak Allah'ın dilediği hikmet bundan ibarettir, "Bunun ötesinde ve bundan başka birşey söz konusu değildir" diye kestirip atması doğru değildir. Bu titizlik, Allah'a karşı takınılması gereken edebin gereğidir. Bu bir şeyin tabiatı ve hakikatına ilişkin Allah'ın ilmi ile insanların bilgisi arasındaki farklılığın zorunlu bir sonucudur.

İşte biz, cihadın Mekke'de farzedilmeyip Medine'de farzedilmesinin hikmetini bu zorunlu edep tavrı çerçevesinde ele alıyoruz. Görebildiğimiz hikmet ve sebepleri zikrediyoruz. Ancak bunların sırf birer ihtimal olduğunu biliyoruz. Bunun ötesini Allah'a bırakıyoruz. Ondan başka kimsenin bilmediği ve açık bir nassla belirleyip haber vermediği sebep ve illetleri, emrinin zorunlu bir sebebi olarak görmüyoruz.

Bunlar, bir çalışmanın sonucu ortaya konan sebeplerdir. Yanlış ta olabilir doğru da. Bunları azaltmak mümkün olduğu gibi çoğaltmak da mümkündür. Ancak zamanın akışıyla birlikte meydana gelen olayların bize gösterdiği sonuçlara uygun olarak Allah'ın hükümlerini düşünmekten başka bir şey yapamayız.

MEKKE'DE CİHADA NİÇİN İZİN VERİLMEDİ?

1- Bunun nedeni, Mekke döneminin, belli bir ortamda, belli bir ulusu, belli koşullarda eğitip hazırlama dönemi olabilir. Böyle bir ortamda yapılacak eğitim ve hazırlığın hedeflerinden biri; Arap insanını, kendi şahsına veya kendisine sığınan birine karşı işlenen haksızlıklar gibi geleneksel olarak dayanamayacakları şeylerde sabırlı olmalarını sağlamaktır. Ancak bu şekilde benliklerinden kurtulup nefislerinden arınabilirlerdi. Şahıslarına veya kendilerine sığınanları hayata bakışlarına bir eksen edinmeyecek, hayattaki hareketlerinde bunların

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

bir etkisi olmayacaktı. Aynı şekilde sinirlerini kontrol etmeleri için de eğitiliyorlardı. Böylece -tabiatlarında olduğu gibi- ilk etken karşısında parlamayacak, heyecanlandırıcı bir şey görür görmez heyecana kapılmayacaklardı. Bu şekilde karakterlerinde ve davranışlarında denge sağlamış olacaktı. Bir de düzenli bir toplum hayatına uymaları için eğitiliyorlardı. Hayatlarına ilişkin herhangi bir konuda müracaat ettikleri bir önderleri vardı artık. Her ne kadar alışkanlıklarına ve geleneklerine aykırı da olsa. Bu önderin emrinin dışında bir tutum takınamayacaklardı. Bu nokta, düzensiz kabile hayatından farklı, ileri uygar ve yönlendirici önderlik makamına boyun eğen "İslâm Toplumu"nu inşa ederek Arap insanının hazırlanmasının temel taşını oluşturmaktadır.

2- Bir başka nedeni, Kureyş gibi gurur ve onuruna düşkün ortamlarda barışçı davetin daha etkili ve daha kolay olması da olabilir. Böyle bir dönemde, savaşla birlikte davayı sunmak onları daha çok inatlaşmaya ve Dahıs, Gabra ve Besus gibi uzun yıllar süren ve birçok kabilenin yok olmasına neden olan savaşları gibi meşhur Arap ayaklanmalarına benzer yeni kanlı ayaklanmalara neden olabilirdi.

Artık İslâm, zihinlerinde ve hatıralarında bu yeni ihtilallerle birlikte anılır olacaktı. Bu yüzden hiçbir zaman hidayete yanaşmayacaklardı. İslâm bir dava olmaktan çıkıp bir isyana, bir intikam hareketine dönüşecekti. Daha işin başında, düşüncesi bir daha hatırlanmamak üzere unutulup gidecekti.

3- Bir başka nedeni, her evde bir çarpışma ve bir savaş alanı oluşturmaktan kaçınmak da olabilir. Çünkü orada müminleri cezalandıran, işkenceye uğratan genel ve düzenli bir otorite sözkonusu değildi. Her kişinin velisi bu işi üstlenmişti. Onları cezalandıran, işkence eden ve "terbiye eden" (!) bu efendilerdi. Böyle bir ortamda savaş iznini vermek her evde bir çarpışma ve savaş alanı meydana getirmek olacaktı... Sonra da "İşte İslam budur" diyeceklerdi. İslâm "Savaştan uzak durun" emrini verdiği halde bile bunu söylemişlerdi. Nitekim, Kureyş propagandacıları kalabalık arasında, hac veya ticaret için gelen çevre Arapları arasında "Muhammed, kavmini ve aşiretini böldüğü yetmezmiş gibi baba ile oğlun arasını açıyor" diyorlardı. Ya bir de her evde ve her mahallede oğulların babalarını, kölelerin efendilerini öldürmelerini emretmiş olsaydı durum ne olacaktı?

4- Bir başka neden de, Yüce Allah'ın ilk müslümanları dinlerinden dolayı işkenceye uğratan, onları cezalandıran ve onlara eziyet edenlerden birçoğunun İslâm'ın samimi birer askeri hatta komutanı olacağını bilmesi de olabilir. Nitekim Ömer b. Hattab bunlardan biri değil miydi?

5- Başka bir nedeni de, Arapların kabile ortamında; işkencelere direnen ve çekinmeyen mazlumlara yardım etmeyi övünç vesilesi kabul etmeleri olabilir. Özellikle bu eziyet aralarındaki şerefli kişilere karşı olursa... Bu hususta görüşü destekleyen birçok olay meydana gelmiştir: Nitekim İbni Duğne -eşraftan bir insan olan- Ebu Bekir'in (Allah ondan razı olsun) Mekke'den çıkıp hicret etmesine gönlü razı olmamış, bunu Araplar için bir utanç kabul etmişti. Ebu Bekir'e komşusu olmasını ve himayesini önermişti. Bu örneklerden bir başkası da, uzun süre aç kaldıktan ve zorlu sıkıntılar çektikten sonra Haşim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

oğullarından Ebu Talip mahallesine karşı başlatılan boykot kararının kaldırılmasıdır. Oysa köklü uygarlıklara sahip başka toplumlarda; eziyetlere karşı sessiz kalmak; alaya alınmak, maskara olmak ve toplum tarafından hor görülmek bunları gerçekleştiren işkenceci, zalimin saygınlık kazanmasına neden olurdu.

6- Bir başka neden ise, o zaman müslümanların sayısının az olması ve Mekke'de kuşatılmış durumda olmaları da olabilir. İslâm çağrısı henüz yarımadanın geri kalan bölgelerine ulaşmamıştı, sadece bazı dağınık bilgiler yayılmıştı etrafa. Diğer kabileler, Kureyş'le bazı mensupları arasında baş gösterecek çarpışmada tarafsız kalmayı yeğliyordu. Böylece sonuca göre tavır takınmayı düşünüyorlardı. Böyle bir durumda meydana gelen bir savaş -kendisiyle savaşanlardan kat kat fazlasını öldürmüş olsalar bile- azınlık durumdaki müslüman kitlenin toptan öldürülmesiyle sonuçlanırdı. Şirk yine devam edecek ve müslümanlar yok olacaktı. Yeryüzünde İslâm düzeni kurulmayacak ve pratik varlığı sözkonusu olmayacaktı. Oysa İslam; bir hayat metodu, pratik ve gerçek bir hayat düzeni olmak için gelmiş bir dindir.

7- Ayrıca o sıralarda bütün bu endişeleri bir yana bırakıp savaş emrini ve eziyetleri savaş iznini vermeyi gerektirecek zorlayıcı ve kaçınılmaz bir zorunluluk da sözkonusu değildi. Çünkü bu davada -o zaman- esas olan unsur "Davetin varlığıydı". Evet davet Resulullah'ın şahsında varlığını sürdürüyordu. O'nun şahsı da Haşimoğullarının kılıçlarının gölgesindeydi. Ona uzanmaya yeltenen her el kesilme tehditiyle karşı karşıya kalırdı. Yürürlükte olan kabile düzeni, Hz. Muhammed'e (salât ve selâm üzerine olsun) el uzatmak isteyen kabilelerin Haşimoğullarıyla savaşmalarını gerektirirdi. Böylece davetçinin şahsiyeti yeterince korunuyordu. Dolayısıyla davetçi, kabileci düzenin gereği olarak, davetini Haşimoğullarının kılıçlarının gölgesinin altında sürdürüyordu. Davasını saklama veya gizleme gereğini duymuyordu. Kâbe'deki Kureyş toplantılarında, Safâ tepesinde ve genel toplantılarda davetini yürütmesine engel olmaya kimse cesaret edemezdi. Ağzını kapatmaya, kaçırmaya, hapsetmeye veya öldürmeye kalkışamazdı. Kimse dininin bazı gerçeklerini söylememesi veya bazısından vazgeçmesi konusunda zorlayıcı bir söz sarfedemezdi. Nitekim, Tanrılarına dil uzatmaktan vazgeçmesini istemelerine rağmen vazgeçmemiş, babalarının, atalarının dinlerini kınamaktan ve onların cehennemde olduklarını söylemekten vazgeçmesini istemelerine rağmen susmamıştır. Bazı geleneklerine uyması, kendilerinin de İslâm'ın bazı ibadetlerine uymaları şeklindeki karşılıklı tâviz yani karşılıklı hoşgörülü olmayı önermelerine rağmen Rasûlullah böyle bir yumuşamaya yanaşmamıştır. Kısacası İslâm çağrısı, Haşimoğullarının kılıçlarıyla korunan Resulullah'ın şahsında eksiksiz olarak varlığını sürdürüyordu. Dilediği yerde, dilediği şekilde Rabbinin çağrısını tam manasıyla duyurabiliyordu.

Bu yüzden savaşmakta acele etmeyi gerektirecek zorlayıcı unsur söz konusu değildi. Davaya destek olan ve yayılmasına yardımcı olan böyle bir ortamda bu imkânları görmezlikten gelmenin gereği de yoktu.

Bu değerlendirmelerin tümü -zannettiğimiz kadarıyla- eğitime hazırlıklarının tamamlanması, bu ortamda takip edilen stratejinin tüm imkanlarından

Hareket'in PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

yararlanılması ve müslümanların, uygun zamanda gelecek önderlik makamının emrinin beklentisi içinde olmaları, şahıslarını sorunun dışında tutmaları, kendilerine bir pay çıkarmamaları, tamamen Allah için ve O'nun yolunda hareket etmeleri için müslümanlara savaştan kaçınmalarını namaz kılıp zekat vermelerini emreden yüce Allah'ın takdir buyurduğu hikmetlerin bazısını oluşturur. Nitekim "İslâm çağrısı" varlığını sürdürüyordu. Ayaktaydı, fonksiyonunu yerine getiriyordu. Hem de korunup himaye edilerek...

Uygulanan bu taktiğin gerisindeki hikmet ne olursa olsun, savaş izni verildiği anda, daha önce yiğitlik gösteren birtakım kimselerin eteklerinin tutuşacağı da bir gerçektir:

"... Şimdi üzerlerine savaş farz kılınınca, onların; Allah'tan korkar gibi ya da bundan bile daha fazla insanlardan korkan bir grubu 'Ey rabbimiz niye üzerimize savaşmayı farz kıldın, bize biraz daha mühlet tanısaydın olmaz mıydı?' dediler."

Müslüman safta böyle bir grubun yeralması, kargaşanın meydana gelmesine neden oluyordu. Aynı şekilde paniğe kapılan ve telaşlanan bir grupla, kalpleri sağlam ve mutmain -bütün zorluklarına rağmen- cihadın yükümlülüklerini vakar, güven, kararlılık ve yiğitlikle karşılayan, ancak uygun zamanda hareket etmesini bilen müminler arasında uyumsuzluğun oluşmasına neden oluyordu. kuşkusuz, bir şeyi yerine getirmek, yiğitlik göstermek gerektiği zamanda sözkonusu oluyorsa gerçek yiğitliktir. emir verilmeden önce yiğitlik göstermek heyecan ve gereksiz gürültüden başka birşey değildir. Tehlike anında kaybolup gider.

İşte Kur'an, bu durumu ilahi metoduyla tedavi etmektedir:

KISA SÜRELİ DÜNYA ZEVKİ

"... Onlara de ki; Dünya zevki kısa sürelidir. Ahiret ise sakınanlar için daha hayırlıdır. Orada kıl payı kadar bile haksızlığa uğramazsınız."

"Nereden olursanız olun, surlarla tahkim edilmiş kaleler içinde bile olsanız, ölüm sizi bulur."

Bu adamlar ölümden korkuyorlar ve yaşamak istiyorlar. Bu yüzden zillet dolu bir üzüntüyle yüce Allah'ın biraz daha süre tanımasını ve yaşamaktan bir parça daha yararlanmalarını müsaade etmesini arzuluyorlar.

Kur'an bu duyguları kaynağından tedavi ediyor. Ölüm ve ecel hakikatına ilişkin düşünce bulanıklığını gideriyor. Okuyalım:

"... De ki; Dünya zevki kısa sürelidir."

Bütün dünya zevkleri... Dünyanın tümü... Öyleyse günlerin, haftaların, ayların veya yılların ne önemi var? Bütün uzunluğuna rağmen dünya hayatındaki zevk az bir şey olduktan sonra. Günler, haftalar, aylar ve seneler boyu sürecek zevki kim gerçekleştirebilir ki? Bütün zevkleri ve bütün uzunluğuyla dünya az bir şeydir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"... Ahiret ise sakınanlar için daha hayırlıdır."

Bir kere dünya yolun sonu ve yolculuğun bitimi değildir. Ötesinde ahiret vardır. Oradaki zevk gerçek zevktir. -Hem oradaki zevk daha uzun sürelidir- Öyleyse daha iyidir. **"Sakınanlar için daha hayırlıdır."** Takva, sakınma ve korkunun hatırlatılması geliyor ardından. Takva Allah için olmalıdır. Çünkü sadece O, sakınılmaya layıktır. Ondan korkulur, insanlardan değil. O insanlar ki az önce, **"Allah'tan korkar gibi hatta ondan bile daha fazla"** onlardan korkarlar denmişti. Kuşkusuz Allah'tan korkan, insanlardan korkmaz. Allah korkusuyla kalbini donatan kişi, kimseden korkmaz. Zaten Allah dilemedikçe ona ne yapabilirler ki?

"... Orada kıl payı kadar bile haksızlığa uğramazsınız."

Öyleyse, dünya zevkinden bir pay kaçırdılarsa, bu onların aldatıldıklarını, haksızlığa uğradıklarını ve zulüm gördüklerini göstermez. Çünkü ahiret vardır. Gerçek mükafat vardır. Dünya ve ahiretin bu son hesabında alınacak mükâfatta, zulüm ve haksızlık sözkonusu olamaz.

Ancak -bütün bunlara rağmen- bazı insanlar, ahirete inandığı ve oradan hayırlı mükafat beklentisi içinde olduğu halde yeryüzündeki hayatlarının birkaç gün daha uzamasına can atarlar. Özellikle şu grupta olduğu gibi bu durum imanın olgunlaşması aşamasında söz konusu olursa...

Burada diğer bir hüküm yeralmaktadır. Bu; ölüm-hayat, ecel-kader ve bunların bu derece paniğe kapıldıkları bu denli insanlardan korktukları savaşla olan ilişkilerin gerçek mahiyetleri konusundaki düşünceleri doğrultmaktadır.

"Nerede olursanız olun, surlarla tahkim edilmiş kalelerin içinde bile olsanız, ölüm sizi bulur."

Ölüm, takdir edilmiş zamanında kesinlikle meydana gelir. Ölümün savaş ve barışta kişinin sığındığı yerin sağlam oluşu veya az sağlam oluşu ile bir ilgisi yoktur. O halde savaş izninin geciktirilmesi ölümü geciktiremez. Aynı şekilde cihatta insanlarla karşı karşıya gelmek de belirlenen süresinden öne alamaz ölümü.

Bu ayrı bir şey, öbürü ayrı bir şeydir. Aralarında hiçbir ilgi sözkonusu değildir. Burada ölüm ve ecel, Allah'ın takdir ettiği süre ve bu sürenin dolması arasında bir ilgi vardır, başka herhangi bir ilgi mevcut değildir. O halde savaşın gecikmesini istemenin, savaşta veya savaş dışında insanlardan korkmanın bir anlamı yoktur.

Bu ikinci ifade ile Kur'anın eğitim metodu, bu konuda zihinlerde baş gösteren tüm kuşkuları, karmaşık düşüncenin doğurduğu tüm korku ve dehşeti tedavi etmektedir.

Ancak bu, insanın hazırlıklı olmaması ihtiyatlı davranmaması, gücü yettiğince hazırlık yapmaması, tedbir almaması ve sakınmaması anlamına gelmemelidir. Daha önce yüce Allah'ın hazırlıklı olmayı emrettiğini görmüştük. Başka yerlerde müslümanlardan korku namazı ve benzeri hususlarda ihtiyatlı davranmalarını emretmektedir. Başka surelerde yiğitlik ve hazırlık yapmalarını

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://kitantey.org

buyurmaktadır. Ancak bütün bunları yapmak ayrı, ölüm ve eceli bunlara bağlamak apayrı bir şeydir. Kuşkusuz hazırlıklı olmak, yığınak yapmak uyulması gereken emirlerdir. Gizli ve açık hikmetleri vardır. Ötesinde Allah'ın bir planı söz konusudur. -Bütün hazırlık ve ihtiyata rağmen- ölüm ve belirlenen süresi arasındaki ilgiye ilişkin doğru düşünce de uyulması gereken diğer bir emirdir. Bunun da gizli ve açık hikmetleri vardır. Bunun da ötesinde Allah'ın bir planı vardır kuşkusuz.

Ölçü ve denge... Her taraftıyla yakınlık...Ve her tarafta uyum...

İşte İslam budur. İslamın fert ve toplum hayatında uyguladığı eğitim metodu budur.

Muhacirlerden bu gruba ilişkin sözler burada son bulup, İslâm toplumuna dağılmış gruplardan bir diğerinden söz açılmış olsa gerektir. Kuşkusuz müslümanlar hem bunlardan hem de başkalarından meydana geliyordu. Ayetlerin akışı kesintiye uğramamış, aralık verilmemiş ve bundan sonra başka bir gruptan söz açılmıştır. Her ne kadar bu gruba ilişkin sözler burada sona ermiştir diye bir durak yapılmamış olsa da biz konuya daha önce yaptığımız değerlendirmeler ışığında devam ediyoruz. Birinci grup hakkındaki sözler bitmiştir.

"Eğer onlar iyilikle karşılaşırlarsa 'Bu Allah'tandır' derler. Ama başlarına bir kötülük gelirse 'Bu senin yüzündendir' derler. Onlara de ki; Her ikisi de Allah'tandır. Niye bu adamlar kendilerine söylenen sözü anlamaya yanaşmıyorlar."

"Karşına çıkan her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her kötülük de kendindendir. Biz seni insanlara peygamber olarak gönderdik. Buna şahit olarak Allah yeter."

"Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim ona sırt çevirirse, bilsin ki biz seni onların başına koruyucu olarak göndermiş değiliz."

Bu sözleri sarfedenler yani karşılarına çıkan iyiliği Allah'a, başlarına gelen kötülüğü ise Hz. Peygambere dayandıranlar konusunda bir kaç görüş ileri sürülebilir.

Birincisi: Bunlar, Resulullah'tan dolayı uğursuzluğa uğradıklarına inanıyorlardı. Onu (haşa) kendileri için bir uğursuzluk kabul ediyorlardı. Başlarına bir kötülük gelmişse O'nun yüzündendir. Yıl kurak geçmişse, koyunlar doğurmamışsa, bir çarpışmada yenilmişlerse bunu Resulullah'ın uğursuzluğuna bağlarlardı. Şayet bir iyilikle karşılaşmışlarsa bunu da Allah'a dayandırırlardı.

İkincisi: Bunlar bilerek Resulullah'ın önderliğini yıpratmayı istiyorlardı. Böylece emrettiği yükümlülüklerden kurtulmuş olacaklardı. Savaş yükümlülüğü bunlar arasındaydı -ya da en başta geleniydi- Zayıf kişiler olduklarını, bu yüzden savaşı karşılamaktan korktuklarını söyleyeceklerine bu dolambaçlı yola başvuruyorlar. 'Karşılaştığımız iyilik Allah'tandır. Başımıza gelen kötülükse Resulullah ve O'nun emirlerinden başka bir şeyden kaynaklanmıyor' diyor-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

lardı. İyilik-kötülük kâr veya zarar'dan kastettikleri ise yakın ve görünürdeki şeylerdi kuşkusuz.

Üçüncüsü: Bu düşünce, hayatta kendileri ve tüm insanların başına gelen şeylerin hakikatına ve bunların yüce Allah'ın iradesiyle olan ilişkilerine, Resulullah'ın emirlerinin mahiyeti ve peygamberin yüce Allah'la olan bağının ne olduğu gerçeğine ilişkin sahip oldukları kötü bir düşüncedir.

Üçüncü görüş -şayet doğruysa- ölüm ve ecelin hakikatına ilişkin kötü düşünceleri, Allah'tan korkar gibi hatta daha da fazla insanlardan korkmalarına neden olan ve bu yüzden **"Ey Rabbimiz niye üzerimize savaşmayı farz kıldın, bize biraz daha mühlet tanısaydın olmaz mıydı?"** diyen muhacirden bir grubu yakıştırmak mümkündür. Bununla beraber biz, burada söz konusu edilenin başka bir grub olduğu düşüncesindeyiz. Bunların durumu anlatılan görüşlerin tümüne veya aralarında şu üçüncü görüş de olmak üzere bir kısmına uygun düşmektedir.

Kuşkusuz şu ayetlerin ele aldığı mesele, kelâm ve felsefe tarihinde **"kaza ve kader** veya **"cebir ve ihtiyar** olarak bilinen büyük **"problemin"** bir yönünü oluşturmaktadır. İşte burada geçen ayet, insanlardan bu grubun durumunu düzeltmek, onlara gereken cevabı vermek ve düşünceleri düzeltmek içindir. Ancak Kur'an, içinde bir düğüm ve kapalılık bırakmadan sade ve açık bir şekilde ele almaktadır meseleyi. Öyleyse biz de olduğu gibi ve Kur'an'ın ele aldığı şekilde aktaralım:

"Eğer onlar bir iyilikle karşılaşırlarsa 'Bu Allah'tandır' derler ama başlarına bir kötülük gelirse 'Bu senin yüzündendir' derler. Onlara de ki: Her ikisi de Allah'tandır. Niye bu adamlar kendilerine söylenen sözü anlamaya yanaşmıyorlar?"

Evrende meydana gelen herşeyin, insanların başına gelen tüm olayların ve insanlardan kaynaklanan tüm hareketlerin ilk ve tek yaratıcısı yüce Allah'tır. İnsanlar bir şey düşünebilir veya girişimde bulunabilirler. Ancak, -hangisi olursa olsun- herhangi bir fiilin meydana gelmesi ancak Allah'ın dilemesi ve takdiriyle mümkündür.

Buna göre, iyilik veya kötülüğün oluşmasını ve bunların başlarına gelmesine -kendileri gibi bir insan ve tıpkı kendileri gibi yaratılmış olduğu halde- Resulullah'a dayandırmak doğru bir mantık değildir. Bu tutum bu konudaki bilgi yetersizliklerini göstermektedir.

Kuşkusuz insan, yüce Allah'ın iyiliği gerçekleştirdiğini gösterdiği araçlarla iyiliği gerçekleştirmeye yönelir ve çabalar. Bununla beraber iyiliğin fiilen gerçekleşmesi yüce Allah'ın dilemesi ve takdiriyle tamamlanır. Çünkü, eşya ve olayları meydana getiren, evrendeki vakıaların oluşmasını sağlayan Allah'ın gücünden başka bir güç değildir. O halde -insanın başvurduğu araçlar, yöneliş ve çabasıyla- iyiliğin gerçekleşmesi İlâhî irade ile mümkündür.

Yine insan, kötülüğü gerçekleştirmeye yönelir ya da kötülüğün oluşmasını gerektiren bir davranışta bulunabilir. Ancak kötülüğün fiilen meydana gelmesi, temelde varolması Allah'ın kudret ve takdiriyle mümkündür. Çünkü bu ev-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

rende eşya ve olayları meydana getiren Allah'ın gücünden başka bir güç yoktur.

Buna göre her iki durumda da olayın var oluşu ve gerçekleşmesi Allah tarafındandır. Bu, birinci ayetin belirlediği bir gerçektir. İkinci ayete gelince:

"Karşına çıkan her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her kötülük de kendindendir."

Bu da başka bir gerçeği açıklamaktadır. Birinci gerçeğin sahasına girmeyen ona benzemeyen bir gerçektir. Bu, başka bir vadidedir. Buraya kadar konuya bir açıdan bakılmaktadır.

Kuşkusuz yüce Allah, bir metod koymuştur. Bir yol açmıştır, iyiliği göstermiş ve kötülükten sakındırmıştır. İnsan bu metoda uyup bu yolu takip ederse, iyilik için çalışıp kötülükten sakınırsa, yüce Allah **"Bizim için çaba sarfedenlere yollarımızı gösteririz."**[91] buyurduğu gibi hidayete ermesi için yardımcı olur. Böylece insan iyiliğe ulaşmış olur. Ulaşılan sonucun dışarıdan insanların kazanç saydıkları görünüşlere benzemesine önem vermez bundan sonra. Bu, Allah'ın mizanında fiilen iyiliktir. Ve bu Allah katındandır. Çünkü metodu koyan, yolu açan, iyiliği gösterip kötülükten sakındıran Allah'tır. Şayet insan, Allah'ın koyduğu metoda uymaz, O'nun açtığı yolu takip etmez, gösterdiği iyiliği elde etmeye çalışmaz ve sakındırdığı kötülükten korunmazsa, o zaman da başına felâketler gelir. Gerek dünyada gerek ahirette ve her ikisinde de gerçek anlamda bir kötülük. Bu da insanın kendindendir. Çünkü Allah'ın metoduna ve O'nun yoluna uymayan insanın kendisidir. Bu anlam birinci anlamdan farklıdır. Sahası da birinciden ayrıdır. Sanırız bu gayet açıktır.

Ancak bu; iyiliğin ve kötülüğün gerçekleşmesini ve meydana gelişlerinin Allah'ın gücü ve takdirinden başka bir güçle mümkün olmadığına ilişkin birinci gerçekten bir şey değiştirmez.

Çünkü yapılan, meydana gelen ve olan her şeyi yapan meydana getiren ve yaratan yüce Allah'tır. Bu, meydana gelen ve olan şeyde insanların istek ve çalışmaları ne olursa olsun...[92]

Ardından Resulullah görev ve hareketinin sınırları, insanların O'na karşı ve O'nun insanlara karşı konumu açıklanmakta ve en sonunda iş tamamiyle yüce Allah'ın iradesine bağlanmaktadır:

"Seni insanlara peygamber olarak gönderdik. Buna şahid olarak Allah yeter."

91- Ankebut Suresi, 69

92- Bu ayetlerin bir yönünü yansıttığı ve hatırlattığı probleme; Cebir (zorunluluk) ve ihtiyar (Serbest olma) problemine gelince:
Acaba, insandan kaynaklanan veya insanın başına gelen olaylarda insanın iradesi ne derece etkindir? Aralarında insanın iradesi, niyet ve davranışı da olmak üzere olan herşeyi meydana getiren yüce Allah'ın iradesi olduğuna göre nasıl olur da insanın ceza ve mükafat görmesine neden olan bir iradesi sözkonusu olabilir? Ve bu problemden kaynaklanan daha bir çok soru... Kur'an ayetleri, "Meydana gelen herşey Allah'ın iradesi ve takdiriyle meydana gelir" diyor. Aynı zamanda "İnsan irade eder ve hareket eder, bu ifade ve hareketiyle de hesaba çekilir" der. Kuşkusuz Kur'an bütünüyle Allah'ın sözüdür. Bir kısmının diğer kısmıyla çelişmesi mümkün değildir. O yukarıdaki iki ifade arasında belirgin bir ilişki bulunmalıdır. Aynı şekilde, Rabbani iradenin ve İlâhi takdirin alanına teçavüz etmeden, insanın ceza ve mükafat görmesini gerektirecek şekilde irade ve hareketinin bir sahası bulunmalıdır. Ama nasıl? İşte bunu açıklamak mümkün değildir. Çünkü insan aklı, yüce Allah'ın fiillerinin içerdiğini kavrayacak kapasitede değildir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Kim Peygamber'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim O'na sırt çevirirse bilsin ki, biz seni onların başına koruyucu olarak göndermiş değiliz."

Peygamberin görevi, mesajını tebliğ etmektir. İyilik veya kötülük meydana getirmek değil. -Daha önce de değindiğimiz gibi-bunlar Allah'ın işidir. Onun görevini yapmak üzere gönderilmiş bir peygamber olduğuna Allah şahittir. **"... Buna şahit olarak Allah yeter."**

İnsanların Peygambere karşı durumları ise şöyledir; O'na itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Çünkü Allah ile Resûlünü ayırmak mümkün değildir. Allah'ın sözü ile Rasûlünün sözü de farklı değildir. Kim de karşı çıkıp yakalanmak suretiyle yüz çevirirse hesap ve ceza açısından işi, yüce Allah'a kalmıştır. Peygamber onu hidayete zorlamak, dine girmesi için ona baskı yapmak üzere gönderilmemiştir. İsyan ve sapıklıktan korumakla yükümlü değildir. Böyle birşey peygamberin görevleri arasında yer almaz, zaten buna gücü de yetmez.

Bu açıklamayla başlarına gelen şeyin özüne ilişkin düşünceleri düzeltilmiş oluyor. Buna göre hiçbir şey Allah'ın iradesi ve takdiri dışında gerçekleşemez. İyi veya kötü -hangi anlamda olursa olsun, isterse yüzeysel kendi gördüklerine göre, ister işin gerçekten olduğu şekliyle olsun- başlarına ne gelmişse Allah'tandır. Çünkü Allah'tan başka hiç kimse herhangi bir şeyi yapamaz, meydana getiremez, yaşatamaz ve varedemez. -Allah'ın mizanında- gerçekten iyilik olan birşey başlarına gelmişse bu Allah tarafındandır. Çünkü bu Allah'ın metodu ve yol göstericiliğiyle gerçekleşmiştir. -Allah'ın mizanında- gerçekten kötülük olan birşey karşılarına çıkmışsa bu da kendilerindendir. Bunun nedeni de Allah'ın metodundan sapmaları ve O'nun yol göstericiliğine sırt çevirmeleridir.

Peygamberin ilk ve son görevi peygamberliktir. Ne bir şeyi yoktan ortaya koyabilir, ne meydana getirebilir ve ne de yaratabilir. Yaratma, yapma ve meydana getirme gibi İlâhlığın özelliklerinde Allah'a ortak olamaz. O, Allah'tan kendisine geleni tebliğ etmekle yükümlüdür. O halde emrettiği şeye tâbi olmak, Allah'a uymaktır. Zaten peygambere uymanın dışında Allah'a uymanın başka bir yolu da yoktur. Peygamber; tebliğ edip açıkladıktan sonra, karşı çıkıp yüz çevirenler için hidayet meydana getirmek veya onları karşı çıkmak ve yüz çevirmekten alıkoymak zorunda değildir. -Bu şekilde- belirgin, geniş, açık ve net olan hakikatler düşünceyi kurup bilinci rahatlatarak, yüce Allah'ın bu kitleyi eğitme, büyük ve tehlikeli rolüne hazırlama işleminin bir yönünü oluşturacaktır.

MÜSLÜMANLARIN SAFLARINDA BİR GRUP

Bundan sonra ayetlerin akışı -müslüman safta yer alan- başka bir grubun durumunu anlatmaktadır. Yoksa bunlar da; yeni hareketleri, ek özellikleri hatırlatılan o münafık grubundan mıdır? Çünkü anlatımla birlikte davranışın kınandığı da görülmektedir. Tabii kınanmanın yanında eğitim, direktif ve düzenleme amacı da güdülmektedir. Bütün bunlar, birkaç ayette ve sayılı ibarelerde yer almaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ
بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ
مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾
أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا
فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

81- Yüzüne karşı "peki" derler. Fakat onların bir gurubu yanından ayrıldıktan sonra geceleyin aleyhinde sana verdikleri sözle bağdaşmayan komplolar kurarlar. Hiç şüphesiz Allah onların geceleri kurdukları komploları yazıyor. Sen onlara aldırış etme, Allah'a güven. Vekil olarak Allah sana yeter.

82- Bunlar Kur'an'ı hiç inceleyemiyorlar mı? Eğer o Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, içinde mutlaka birçok çelişkiler bulurlardı.

İnsanlardan bazısı Rasulullah'ın yanında Kur'anı ve içindeki yükümlülükleri duyunca "Peki, başüstüne" diyorlardı. Bu şekilde; kapsamlı ve genel... Mutlak surette itaat ortaya konuyor. İtiraz söz konusu değil, anlaşılmayan, açıklanması istenen istisna edilmesi gereken bir şey yok. Ancak Resulullah'ın yanından çıkar çıkmaz onlardan bir grup söyledikleri şeylerden bir kısmını yerine getirmemek ve bunların yükümlülüğünden kurtulmak için planlar hazırlıyorlardı.

Yoksa ayet-i kerime, tüm müslümanların durumunu tasvir ettikten sonra özel durumları ve uygulamaları bulunan bir grubu mu tasvir ediyor? Buna göre şu anlam çıkar: Bütün müslümanlar, topluca "Peki, başüstüne" diyorlardı. Ancak onlardan bir grup Resulullah'ın yanından -ki onlar da o münafık gruptu- çıkar çıkmaz dediklerinden farklı şeyler tasarlıyorlardı. Bu, aynı zamanda müslüman saftaki karışıklığı da çizen bir tablodur. Çünkü müslüman kitle her alanda var gücüyle savaşa girişmişken, içinde üslenen bu tür davranışlarda bulunan bu adamlar her halûkarda müslüman saffı incitip karışıklığa neden oluyorlardı.

Yüce Allah Peygamber ve saftaki samimi müslümanlara güvence veriyor. Gözlerinin komplo ve hileler tasarlayan bir grubun üzerinde olduğunu belirtmekle güvence veriyor onlara. Müslümanların, yüce Allah'ın komplocu ve hilebaz grubu gözlediğini bilmeleri kalplerini sağlamlaştırmakta ve bu grubun şantaj ve komplolarıyla kendilerine hiç bir zarar veremeyeceğine inanmalarını sağlamaktadır. Hem bu, komplocu ve şantajcılara bir tehdit ve vaittir de. Öyle kaçıp kurtulamazlar, iflah olamazlar.

"... Allah onların geceleri kurdukları komploları yazıyor."

Yüce Allah'ın Peygamberine münafıklara karşı uygulamaya yönelttiği

Ücretsiz Elektronik Kitap

taktik, onları dış görünüşlerine göre -gerçek niyetlerine göre değil- değerlendirmek, aldırış etmemek, işledikleri suçları görmezlikten gelmektir. Bu taktik, en sonunda onları yıpratmış ve zayıflatmıştır. Nitekim geri kalanları gitgide zayıflık ve mahcupluğa mahkûm olmuşlardır. İşte burada bu taktiğin bir yönü yer almaktadır.

"... Sen onlara aldırış etme."

Onları görmezlikten gelmeye ilişkin bu direktifin yanında, Allah'ın vekilliğine ve komplolarına karşı kendisini koruyacağına güvenilmesi gerektiği de yer almaktadır.

ALLAH'A GÜVENMEK

" Allah'a güven... Vekil olarak Allah sana yeter."

Evet... Vekil olarak Allah yeter. Vekili Allah olana hiçbir zarar dokunmaz. Ne şantajlar, ne komplolar, ne de tuzaklar ona hiçbir şey yapamaz.

Sanki, bu grubun, Peygamberin huzurunda herkesle birlikte; "Peki itaat ettik" deyip çıkarken dedikleriyle bağdaşmayan komplolar kurmasının nedeni... Sanki bunun nedeni, Rasulullah'ın emrettiklerinin kaynağından kuşkulanmaları ve Kur'an'ı O'nun uydurduğunu sanmalarıdır.. Bunun gibi bir kuşku bir an için sözkonusu oldu mu verilen emrin ve yükümlülüğün tüm otoritesi yok olup gider. Kuşkusuz bu ağırlık verilen emrin Allah'ın kelamı olduğuna ve Peygamber'in kendi arzusuna göre konuşmadığına kesin ve tam inanmaktan kaynaklanmaktadır. Bu gerçeğe ilişkin tekrarlanan sağlam ve kesin pekiştirmenin nedeni budur.

Burada Kur'an onlara bir yol gösteriyor. Bu da; insanı ve insan aklını onurlandırmada, kullarına son derece iyilikte bulunan yaratıcının bahşettiği ve bu beşeri oluşum ve idraki saygın kılmada İlahî metodun ulaştığı bir zirvedir. Kur'an'ı anlamayı, bizzat onların anlayışlarına ve akıllarının düşünme yeteneğine bırakmaktır. Onlara olaylara doğru bir bakış açısı metodunu belirlemekte ve bu metoda uydukları sürece gözden kaçırmayacakları bir mucize de göstermektedir. Bu mucize bu yönden Kur'an'da bütün açıklığıyla gözler önündedir. Diğer yönüyle insan aklı tarafından da rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Kur'an'ın Allah katından gelişini kanıtlayışı da tartışma götürmez bir gerçektir:

"Bunlar hiç Kur'an'ı incelemiyorlar mı? Eğer Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı içinde bir çok çelişkiler bulacaklardı."

KUR'AN ÜSLÛBUNUN GÜZELLİĞİ

Bu sunuş ve direktifte, -daha önce değindiğimiz gibi- insana, onun anlayış kişiliğine verilen onurun son noktası yer almaktadır. Ayrıca bu şekilde kavramaya çalışmak; anlayışları yormayan ve son derece kolay bir yöntemdir. Hem -daha önce değindiğimiz gibi- bunun tartışma götürmez bir kanıtı da vardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Mutlak, kapsamlı ve eksiksiz ahenk; bu Kur'an'ı inceleyen herkesin farkına varacağı bir olgudur. Ancak akıllar ve nesiller seviyeleri ve imkanları oranında bunu algılayabilirler. Bununla beraber her akıl ve nesil -gücüne, kültürüne, tecrübe ve takvasına göre- güç, kültürü, tecrübe ve takvası oranında bir yönünü kavrayabilir.

İşte o nesilde yer alan bu grup da, algıladığı şeylerle muhatap oluyordu. Kapasitesine göre kavramak suretiyle tutumunu gerçekleştirebiliyordu.

Öncelikle bu mucize... Çelişkinin olmayışı mucizesi ya da uyum mucizesi, Kur'an'ın ifade tarzında ve sanatsal yöntemlerinde belirginleşmektedir. İnsan sözünde, üstünlük ve düşüklük, başarı ve başarısızlık, sağlamlık ve zayıflık, boşluk ve bayağılık, hafiflik ve ağırlık, parlaklık ve sönüklük gibi insanların özelliklerini gösteren bir çok nitelik yer alır. Bu özelliklerin başında da "değişkenlik" ve bir durumdan diğer bir duruma geçişte göze çarpan sürekli farklılıktır. Bütün bunlar, insanların sözünde; bir edebiyatçının, bir düşünürün, bir sanatçının, bir politikacının veya bir askerî komutanın yaptıklarına yahut açıkça insan damgası taşıyan herhangi bir sanata bakıldığında hemen görülebilecek özelliklerdir. Bunlar; "değişkenlik" ve "farklılık"tır.

Gözle görülen bu gerçeğin aksinin "değişmezlik" ve "uyum" olduğu bütün açıklığıyla gözler önündedir. -Bu da Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir mucizedir- Biz şu anda sadece sözlü ifade ve üslûp şeklinden söz ediyoruz. -Bu kitapta tek bir düzey göze çarpmaktadır -Ele aldığı konu değiştikçe düzeyin şekli de değişir-. Ancak yüksek düzeyi ve ufku hep birdir. İfade tarzındaki eksiksizlik düzeyler farklı olsa bile insanların yaptığı şeylerdeki durumun aksine değişiklik ve farklılık göstermeden sürmektedir.

Kur'an-ı Kerim İlahi san'atın mührünü taşımaktadır. Bu yüzden sanatkârına ve durumdan duruma değişmeyen ve durumu farklılık göstermeyen varlığa işaret etmektedir.[93]

Farklılığın bulunmayışı mucizesi... Mutlak, kapsamlı ve eksiksiz uyum.. Bunlar sonra ibarelerin taşıdığı ve ifade tarzının belirlediği insan ruhunun ve toplumların eğitim metodunda bu metodun içeriği ve sayısız yönlerinde göze çarpmaktadır.[94] Gerek fert, gerekse fertlerden oluşan toplum olarak insanlık yeteneklerini düzenleme metodunda nesillerin ve bu metodun değişmesiyle toplumların hayatında ortaya çıkan değişik yönleri ve koşulları karşılayışında- bu uyum görülebilir. İnsan idrakini güçlendirme ve kavrama işleviyle birlikte, değişik güç enerji ve ürünlerini ele alış metodunda- her toplum, nesil ve düzeydeki insan varlığı, bu varlığın içinde yaşadığı evren, dünyası ve ahireti ve her ikisiyle ilişkilerinde gerek her ferdin ve gerekse şu evrende yaşayan genel anlamda "insan"ın dünyasında ortaya çıkan sayısız koşullar arasında uyum meydana getirme metodunda açıkça görülebilir bu mucize...

Allah'ın sanatı ile insan sanatı arasındaki fark, sözlü ifade ve edebi tarz bakımından bu denli açık olduğuna göre; düşünce, yasal düzenleme ve şeriat

93- Yazarın "Kur'an'da Edebî Tasvir" kitabına bakınız. -Daruşşuruk-
94- "İslâm'ın Eğitim Metodu" M.Kutub -Daruşşuruk-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

açısından daha açık olur. Hiç bir beşerî dünya görüşü, hiçbir beşeri ekol yoktur ki sınırlı bakış ve görüş, geçici olarak geçici problemlerden etkilenme; görüşlerde, ekol ve hareket tarzlarındaki çelişkileri görememek gibi insanî özellikleri bünyesinde barındırmasın. Nitekim bu çelişkiler -er veya geç- onları ortaya koyanlar arasında bir çarpışmaya neden olmaktadır.

Çünkü onlar bir bütün olarak insanlık kişiliğinin bazı özelliklerini ve teker teker sınırlı kavrama yeteneğinden ve onda meydana gelen herşeyi bilmemesi bir yana, o anda meydana gelen herhangi bir şeyin ötesini de bilmemesinden kaynaklanan onlarca, yüzlerce eksiklik ve farklılık gibi insanın bir çok özelliğini hesaba katmaktan acizdirler. Bu yüzden insan kişiliğinin bazı özelliklerinin incinmesine neden olurlar.

Bunların aksi, Kur'an'ın kapsamlı, eksiksiz ve kökleri sağlam metodunun ulaştığı düzeydir. Bu da tıpkı -değişmezliğine rağmen- sınırları dahilinde hareketliliğe izin veren kâinattaki ilâhi kanunlar gibi değişmezdir.

Ufukları bu denli geniş olan bu mucizeyi inceleyip kavrama olayı tüm idrakler ve tüm nesiller için bir değildir. Aksine her idrak kavrama noktasında bir diğeri ile çelişecektir. Her nesil anlama bakımından payına düşeni alıp geri kalan ufukları, bilgi ve deneyimi herhangi bir yönünde ileriye gitmiş nesillere bırakacaktır. Bununla beraber -diğer şeylerdeki birçok ayrılıklar gibi- bu mucizeyi kavrama konusundaki tüm beşeri ihtilafların ötesinde her idrakin ve her neslin üzerinde birleştikleri hususlar da olacaktır. Bu da, şu sanatın ayrı, insan sanatının ise apayrı bir şey olduğu ve bu sanatta ayrılık ve tutarsızlık bulunmadığı aksine birlik ve uyum bulunduğu gerçeğidir. Bundan sonra insanlar bu uyumun; ufuklar, boyut ve çeşitlerini algılama noktasında birbirlerinden ayrılırlar.[95]

Düşündüğü sürece her insanın yanılmayacağı bu aşamada yüce Allah; her kişi, her toplum ve her nesile olduğu kadar konuyu bu gruba da havale etmektedir. Herkesin ortaklaşa idrak ettiği bu aşamada yüce Allah Kur'an'la hükmetmeyi, inançlarını "Bu Kur'an'ın Allah'tan geldiği" ve ondan başkasından gelmesinin mümkün olmadığı esasına dayandırmayı onlara bırakmaktadır.

Bu konuda ve dinin bütün emirlerinde insan idrakinin sahasını belirlemek için burada biraz durmamız yerinde olur. Yüce Allah'ın, bu şekilde tasarruf yetkisini vermekle insana bahşettiği onur; gurura kapılmasına, güvenilir sınıra tecavüz etmesine, koruyucu duvardan kurtulup çöllerde kılavuzsuz kalmasına neden olmamalıdır.

Kuşkusuz Kur'an-ı Kerim'de yer alan bu direktiflerin boyutlarını kavramak zordur. Bu yüzden eski-yeni bir grup İslâm alimi insan idrakine, bu dinin emirlerinde nihaî hükmetme yetkisini vermeye başladılar. Giderek bütün insan idrakini Allah'ın şeriatına denk bir konuma hatta ona egemen bir konuma getirdiler.

95- Bakınız yazarın "İslâm Düşüncesi", özellikleri ve temelleri "İslâm ve Medeniyetin Problemleri" ve "Din Budur" kitaplarına. Bunlardan herbiri bu büyük gerçeğin bir yönüne değinmektedir. -Daruşşuruk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Oysa durum böyle değildir. Şu ulu cihaz, -beşerî kavrama cihazı- kuşkusuz, yüce Allah'ın bir lütfudur. Bu yüzden ilk gerçeği algılama işi ona bırakmaktadır. Bu dinin yüce Allah'ın katından geldiği gerçeği... Çünkü bu noktada kavramasını kolaylaştıran kanıtlar vardır. -Beşerî kavramanın yol göstericiliği- bu dinin Allah katından geldiğine yeterli bir kanıttır aslında. Bu büyük temel bu şekilde kabul edilince bu idrakin mantıksal sonucu olarak, bu dinde yer alan her şey de kabul edilir. Bundan sonra gizli olan hikmetini kavraması veya kavramaması önemli değildir. Çünkü emir Allah katından geldiği sürece hikmeti kesinlikle ortaya çıkacaktır. O halde hemen bulunulan ortamda "Menfaatın" gerçekleştiğini görmek önemli değildir. Çünkü Allah'tan geldiği sürece "menfaat" de kesinlikle gerçekleşecektir. İnsan aklı da Allah'ın şeriatına denk değildir; -nerde kaldı ki ona egemen olsun- Çünkü insan aklı, sınırlı bir boyutta eksik şeyler kavrayabilir ancak. Sorunlara her açıdan bakması ve her çıkarı gözönünde bulundurması ne şimdi ne de bütün tarih boyunca mümkün değildir. Oysa Allah'ın şeriatı herşeyi kuşatmaktadır. O halde şeriat konusunda hüküm vermeyi ve şeriatın değişmez ve kesin hükümlerini değerlendirmeyi insan idrakine bırakmak doğru değildir. İnsan idrakinden; en fazla, hükmün anlamını ve uygulanışını kavraması istenir, hükümdeki yarar ve yararsızlığı araştırması değil. Aslında hükmün Allah'tan gelmesiyle yarar gerçekleşmiştir. Ancak insan aklının araştırma imkanı, hakkında hüküm bulunmayan; fakat hükmü gerektiren konularda doğmaktadır. Bunun yöntemi de daha önce açıklanmıştı. Konuyu Allah'a ve O'nun Rasulüne havale etmek... Hükmü anlamaya çalışmanın, üzerinde durmanın yanında ictihadın gerçek sahası burasıdır. Yoksa ayetin anlamında bir hikmet var mıdır yok mudur diye araştırmak insan aklına verilen bir yetki değildir. İnsan aklının esas sahası evrensel kanunları öğrenip maddî alemde yeni harikalar bulmaktadır. Bu da yeterince geniş bir alandır.

Kendisi için uygun olan bir sahada yüce Allah'ın ona bahşettiği onur oranında insan idrakine saygılı olmamız gerekir, yoksa çöllerde kılavuzsuz kalakalırız. Ya da yolun bilinmezliklerinden habersiz bir şekilde yol alan kılavuzun elinde kalırız. Bu da kılavuzsuz yol almaktan çok daha tehlikelidir kuşkusuz.[96]

BİR BAŞKA GRUP

Surenin akışı başka bir grubun durumunu tasvir etmekle sürüyor. Yahut müslüman kitlede yer alan bir grubun başka bir tutumunu vasfetmektedir:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ
أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ
لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

96- Bakınız, yazarın "İslâm Düşüncesi, Özellikleri ve Temelleri" adlı kitabın "Rabbanilik", "Değişmezlik" ve "Denge" bölümleri. -Darussuruk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

83- Onlar güvene ya da korkuya ilişkin bir haber alınca onu hemen yayarlar. Oysa eğer o haberi peygambere ya da başlarındaki kendi yetkililerine götürseler, aralarındaki yorum yapmaya yetenekli olanlar onun mahiyetini anlarlardı. Eğer Allah'ın üzerinizdeki lütfu ve rahmeti olmasaydı, küçük bir azınlık dışında hepiniz şeytana uyardınız.

Bu ayetin çizdiği tablo, İslâm cephesinde yer alan, ruhları henüz düzene alışmamış, cephede kargaşa bulunduğuna ilişkin dedikodu çıkarmanın, bunun doğuracağı sonuçları ve bunun bir felaket olacağını kavrayamayan bir grubun tablosudur. Bunlar henüz olayları yorumlama seviyesine ulaşamamışlar ve durumun ciddiyetini de kavrayamamışlardır. Bunlar, dilden dökülen, ağızdan çıkan bir kelimenin gerek kişi için gerekse mensubu bulunduğu toplum için akla gelmeyecek ve hiçbir şekilde telâfisi mümkün olmayacak sonuçlar doğurabileceğini bilmiyorlar. Ya da -belki de İslâm cephesinde gerçek anlamda ve eksiksiz bir desteğin nasıl olacağını bilmiyorlar. Böylece her dedikoduya ilgi duymak, duyuları orada burada anlatmak, dilden dile aktarıp yaymak gibi şeyleri rahatlıkla yaparlar. Bu dedi-kodunun güven veya korkuyla ilgili olması farketmez. Çünkü her ikisinin dedikodusu da mahvedici tehlikelere nedendir. Örneğin hazırlığını yapmış uyanık ve düşmanın her hareketini izleyen bir cephede güvenle ilgili bir söylenti çıkarmak... Böyle bir kampta güvenle ilgili bir söylenti çıkarmak -uyanık olunması konusunda ne kadar emir verilirse verilsin- bir tür gevşekliğe neden olur. Çünkü tehlike var endişesinden kaynaklanan uyanıklık, sırf verilen emirlerden kaynaklanan uyanıklıktan farklıdır. Böyle bir gevşeklik ölüm getirir. Gücüne güvenen ve bu güvenden dolayı da ayakları sabit olan bir kampta korku söylentisini çıkarmak da öyle. Korku söylentisi burada kargaşa, bozguna ve korkudan sakınma endişesinden doğan gereksiz hareketlere neden olur. Kuşkusuz bu da felakettir.

Hangisi olursa olsun; henüz düzenini veya önderlik makamına bağlılığını ya da her ikisini birden tamamlamamış kampın özellikleridir bunlar. Bu çizginin ve her iki özelliğin, iman, idrak ve bağlılık bakımından farklı düzeylerde grupları kapsayan o günkü müslaman kitlede yeraldığı belli olmaktadır. İşte Kur'an'ın ilahi eğitim metoduyla tedavi ettiği bu kargaşadır.

Kur'an, müslüman kitleye doğru yolu göstermektedir.

"Oysa eğer o haberi peygambere ya da başlarındaki kendi yetkililerine götürselerdi, aralarındaki yorum yapmaya yetenekli olanlar onun mahiyetini anlarlardı."

Yani şayet onlar güven veya korkuya ilişkin kendilerine ulaşan haberleri, beraberindeyse Resulullah'a emirlerine götürmüş olsalardı; bu gerçeği yorumlamaya, çelişen haberler ve yoğun kuşkular arasında sonuç çıkarmaya yetenekli olanlar haberin gerçeğini öğrenirlerdi.

Mü'min bir yetkilinin -iman şartı ve bağıyla- kumanda ettiği müslüman orduya mensup iyi bir askerin görevi; bir haber işittiğinde koşup onu Pey-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gamberine veya yetkilisine haber vermesidir. Arkadaşlarına veya bu haberi ilgilendirmeyen kişilere söyleyip yayması değil. Çünkü gerçeği yorumlamaya yetkili olduğu kadar -kesinleştikten sonra- haberin yayılıp yayılmamasının yararlı olup olmadığını değerlendirmeye mümin komuta merkezi yetkilidir.

İşte böyle eğitiyordu Kur'an... Mü'min yetkililere inanıp bağlanmayı böyle oturtuyordu. Bir tek ayette, hatta ayetin bir bölümünde ordu düzenini bu şekilde öğretiyordu. Ayet-i kerime, güven ya da korkuya ilişkin bir haber duyan ve bu haberi kesinleşmeden, araştırmadan ve komuta merkezine bildirmeden etrafına söyleyip yayan bir askerin tuhaf bir tablosunu çizmekle başlıyor ve devamında belirttiğimiz eğitimi gerçekleştiriyor. Ayetin sonu ise, bu konuda kalpleri yüce Allah'a bağlamakta, O'nun lütfunu hatırlatıp bu lütfa karşı şükretmeye yöneltmektedir. Bu kalpleri, pusuda bekleyen ve Allah'ın lütfu ve rahmeti olmadıkça kalpleri bozan şeytana uymaktan sakındırmaktadır.

"...Eğer Allah'ın üzerinizdeki lütfu ve rahmeti olmasaydı, küçük bir azınlık dışında hepiniz şeytana uyardınız."

Bütün bu yükü taşıyan, sorunu tüm yönleriyle ele alan, vicdan ve gönüllere yerleştiren, aynı zamanda direktif ve talimatını veren bir tek ayettir. Çünkü Allah katından gelmiştir o.

"... Eğer o Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, içinde mutlaka birçok çelişkiler bulurlardı."

ALLAH YOLUNDA SAVAŞIN

Ayetlerin akışı, ve hayattaki konumuna etki eden saftaki kusurları düzelttikten sonra -bu düzeltme konunun başından beri sürmektedir- şimdi de konuda sözü edilen savaşa teşvik konusunda zirveye ulaşıyor. Bu zirve, şahsi sorumluluktur. Kişi, ağırdan almak ve desteklememek şeklinde bu sorumluluktan geri kalamaz. Ne saftaki kargaşa ne de yolun engelleri geride kalmasına neden olamaz. Tek başına da olsa savaşması için hitap Rasulullah'a yöneltilmektedir. Çünkü o cihatta kişisel sorumluluğundan başka bir şeyle yükümlü değildir. Bu arada müminleri savaşa teşvik etmesi de emredilmektedir. Böylece gönüllere güven ve zafer ümidi estirilmektedir. Çünkü savaşı yönlendiren yüce Allah'tır. Şüphesiz ki Allah'ın azabı ve darbesi çok şiddetlidir:

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ
أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ
تَنْكِيلًا ﴿٨٤﴾

84- Allah yolunda savaş. Sen sadece kendinden sorumlusun Müminleri

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://fanfey.org

de savaşmaya teşvik et de ola ki Allah kafirlerin ağır baskılarını geri püskürtür. Hiç kuşkusuz Allah'ın kahrı, öldürücü darbesi pek şiddetlidir.

Bu ayetten, -öncekiyle bağlantılı olarak- o günkü müslüman kitlenin bir çok belirtilerini gördüğümüz gibi her zaman için insan ruhunun bazı karakteristik özelliklerini de görüyoruz:

a- Müslüman safta başgösteren kargaşanın boyutlarını, ağırdan almanın, engel olmanın ve alıkoymanın derin izlerini görüyoruz. Öyleki, Resulullah'ı tek başına da olsa Allah yolunda savaşmakla yükümlü tutmak ve sadece kendisinden sorumlu olduğunu belirtmek böylece müminleri teşvik etmesini istemeyi gerektirecek derecede ve teşvikte neden olacak bir düzeye ulaşmıştı bu davranışlar. Buna göre, onların uyması ve uymaması Resulullah'ı cihad görevinden alıkoymamalıdır. Her ne kadar topluca çağrısına uymamaları sözkonusu olmasa bile, meseleyi bu şekilde ortaya koymak, bu yükümlülüğü bu şekilde coşturmanın zorunluluğunu göstermektir. Bunun ötesinde -tabiatıyla- ayet-i kerime İslâm düşüncesinin temel ve değişmez bir gerçeğini, her ferdin tek başına hesap vereceği gerçeğini de içermektedir.

b- Aynı şekilde, o gün müşriklerle savaşmaktan duyulan korku ve çekilen zorlukların boyutlarını da görüyoruz. Öyle ki yüce Allah, en sonunda müminlerin ümidini; kendisinin savaşı üstleneceğine, kafirlerin baskısını önleyeceğine, müslümanların sadece kafirleri müslümanlara baskı yapmaktan alıkoymak konusunda O'nun kudretinin örtü olacağına bağlamaktadır. Bu arada yüce Allah, kendi azabının daha şiddetli ve darbesinin daha öldürücü olduğunu vurgulayarak gücünü göstermektedir. Kuşkusuz bu sözler, o günkü kafirlerin son derece etkin baskılarını ve müslüman safta saldıkları korkuyu göstermektedir. Bu durum Uhut ve Hendek savaşları arasındaki dönemde söz konusu olması muhtemeldir. Çünkü bu dönem Medine'deki müslüman kitlenin, münafıklar, yahudilerin tuzakları ve müşriklerin baskısı altında geçirdiği en zor dönemdi. Müslümanlar arasında İslâm düşüncesinin yeterince olgunlaşmadığı, netleşmediği ve uyuma kavuşmadığı bir dönemdir.

c- Ayrıca, kendisine zor gelen bir yükümlülük altına sokulan insan ruhunun Allah'a, O'na güvenmeye, O'ndan yardım dilemeye, O'nun güç ve kuvvetine dayanmaya olan güçlü ilgisini de göstermektedir. Çünkü tehlike doruğa çıkınca bunun dışındaki, tüm takviye yöntemleri işe yaramaz olur. Bunların tümü İlâhi metodun başvurduğu gerçeklerdir. Çünkü bu ruhları yaratan Allah'tır. Nasıl eğitileceklerini, nasıl güçlendirileceklerini, nasıl coşturulacaklarını ve ne reaksiyon göstereceklerini en iyi bilen O'dur.

CİHAD ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Peygamber'in müminleri, konunun sonunda sözü edilen savaşa teşvik etmesi ve dersin başında da Uhud'a çıkmayı ağırdan alan ve başkalarını da alikoyanların hatırlatılması münasebetiyle aracılık konusunda direktif, öğüt ve yardımlaşmayı kapsayan genel bir kural yerleştirilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾

85- Kim iyi bir işe aracı olursa kendisinin de o iyilikte bir payı olur. Kim bir kötülüğe aracı olursa onun da kötülükte bir sorumluluk payı olur. Allah herşeyin karşılığını verir."

Allah yolunda savaşmak için insanları cesaretlendiren, teşvik edip yardımlaşan kişinin davanın ecir ve etkilerinde bir payı vardır. Ağırdan alıp başkalarını da alıkoyanlarsa bundan ve sonuçlarından sorumludurlar. Metinde geçen "kifl" (günah) kelimesi, bunu yapanların bu davranışlarının sonuçlarından sorumlu olduklarını ilham ettirmektedir.

İyi olsun kötü olsun her aracılık için geneldir bu ilke. Ayrıntılı bir olay üzerine genel bir kural yerleştiren, aynı şekilde bireysel bir olguyu genel ilkeye bağlayan Kur'an'ın metodu uyarınca bu genel ilke de özel koşullar nedeniyle hatırlatılmış oluyor.

Bütün işleri... Herşeyin rızkını veren ya da herşeye gücünü bahşeden Allah'a bağlamak.. Evet bu, ayetin sonunda yer alan "makît" kelimesini açıklamaktadır.

"Allah herşeyin karşılığını verir."

Ardından, ayetlerin akışı, aracılığı anlattıktan sonra, selam verildiğinde onu daha iyisiyle veya benzeriyle karşılama konusuna dönmektedir. Selâm; gerekli kurallarına uyulduğu sürece toplumun hayat çarklarının rahatlıkla dönmesini sağlayan ilişkilerden birisidir. Toplumsal atmosferde, selam ile daha önce açıklanan aracılık arasında yakın bir ilişki vardır:

وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

86- Size bir selam verildiğinde ona daha güzeli ile ya da aynısı ile karşılık veriniz. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi hesaba katar.

İslâm, müslüman toplumun belirginleştiği özel bir selam getirmiştir. Böylece toplumun taşıdığı tüm çizgileri hatta günlük basit çizgiler bile farklı ve belirgin olmuştur. Öyle ki bu çizgiler, başka toplumların karakteristik çizgileri ve işaretleri arasında silinip yok olmaz.

İslâm selâmı; "Es selâmualeyküm" veya "Esselâmu aleyküm ve rahmetullah" ya da "Esselamü aleyküm ve rahmetullahi ve berakatuhu" şeklinde belirlemiştir. Bunlara karşılık verme; daha güzel bir şekilde ve kelimeleri

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

arttırmak şeklinde olacaktır. -Ancak üçüncüsü hariç çünkü arttırılacak bir şey kalmamıştır- Buna göre birincinin karşılığı: "Ve aleyküm selam ve rahmetullah" ikincisinin ise, "Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berakâtuhu" üçüncüsünün ise "Ve aleyküm selâm ve rahmetullahi ve berakâtühü"dür. Bu yüzden benzeriyle karşılık vermek yeterlidir. Evet bu husus Resulullah'tan bu şekilde rivayet edilmiştir.

Şu selam ayetinde gizli hikmetlerin önünde biraz duralım:

Öncelikle selâm, İslâm'ın kendine özgü kanunları ve düzeni olduğu gibi özel işaret ve gelenekleri de olması için müslüman topluma kazandırmak istediği farklı bir özelliktir. Nitekim kıble değişikliğinden söz ederken bu özellikten müslüman toplumun akidesiyle olduğu kadar kıblesinin belirginleşmesi hususunda söz etmiştik. Bu konu Fi zilal'de Bakara suresinde ele alınmıştı.[97]

İkinci olarak selâm; müslüman kitleyi oluşturan fertler arasındaki sevgi ve yakınlık bağlarını güçlendirmeye yönelik sürekli bir çabadır. Kuşkusuz selamı yaygınlaştırmak ve selâma daha güzeliyle karşılık verme, bu bağların oluşması ve güçlenmesi için en iyi araçlardır. Nitekim Resulullah'a "hangi iş hayırlıdır?" diye sorulmuş, O da "Yemek yedirmen ve tanıdığın, tanımadığın kimselere selâm vermendir" buyurmuştur.[98] Bu, öncelikle müslüman toplum arasında selamı yaygınlaştırmaya ilişkindir. Ve bu sünnettir. Verilen selâma karşılık vermek ise bu ayete göre farzdır. Kalplerin temizlenmesi, tanışmayanların tanışması ve birbirlerine bağlı bulunanların arasındaki bağın güçlendirilmesi konusunda bu geleneğin pratik etkileri göz önünde bulundurulduğunda bu işe verilen önemin değeri de anlaşılır. Bu, böylesi geleneklerin toplumda bıraktığı etkileri göz önünde bulundurup olağanüstü sonuçlarını inceleyenler tarafından rahatlıkla algılanabilecek bir gerçektir.

Üçüncü olarak selâm, öncesinde sonrasında yer alan savaş ayetlerinin arasında rahatlatıcı bir esintidir. Belki de bununla da islamın esas temeline yani barışa işaret etmek istenmiştir. Çünkü İslâm barış dinidir. Ve o, geniş ve kapsamlı anlamıyla yeryüzüne, insan fıtratının Allah'ın metodu üzere istikamet bulmasından kaynaklanan barışı yerleştirmekten başka bir şey için savaşmaz.

TEVHİD İNANCI

Bu ders, İslâm düşüncesinin başlıca temelini belirtmekle başlıyor; Tevhid ve yüce Allah'ın uluhiyette birlenmesi... Münafıklara karşı davranışlarında iki gruba ve görüşe bölünen müslüman safın bu tavrı sergilendikten sonra, müslüman toplumun değişik kamplarla nasıl bir davranış içinde olacağına ilişkin çeşitli hükümler bu temelin üzerine bina edilmektedir. -Buradan, Medine'de oturanların dışında münafıklardan özel bir topluluğun varlığı anlaşılmaktadır.- Böylece, bu hükümler, -ve bu sergileme- bir bütün olarak İslâm düzeninin dayandığı temel kurallarına dayandırılmaktadır. Rabbanî metod bir hüküm veya direktif belirlediğinde bu temel hep hatırlatılır.

97- c. 1, sh. 203
98- Buhari

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Farklı kamplara karşı sergilenecek davranış biçimlerine ilişkin bu hükümler, -insanlık tarihinde ilk defa- İslâm'ın uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi ve bu ilişkiler için, kılıç zoru, kuvvet mantığı ve geçici kanundan başka temeller edinilmesi konusunda yerleştirdiği temel kuralların bir yönünü oluşturmaktadır.

Avrupa, uluslararası kanunu ve onun uzantısı sayılan Uluslararası tüm düzenlemeleriyle bu konuya ancak Miladî on yedinci yüzyılda (Hicri onbirinci yüzyıl) el atabilmiştir. Ancak, bütünüyle bu kanun kağıt üzerinde kalmaktan öteye gitmemiştir. Bu düzenlemeler de tamamiyle, arkasında Uluslararası ihtirasın gizlendiği araç ve soğuk savaş için birer basamak olmuşlardır. Bunlar hakkın ve adaletin gerçekleşmesinden ziyade denk kuvvetlere sahip devletlerin çekişmeleri sonucu ortaya çıkmışlardır. Ancak ne zaman bu denge bozulmuşsa Uluslararası kanunların bir değeri ve Uluslararası düzenlemelerin kayda değer bir işlevi sözkonusu olmamıştır.

İnsanlar için gönderilen Rabbanî sistem olan İslâm'a gelince, Uluslararası ilişkilerin esaslarını Miladi yedinci yüzyılda (hicri birinci yıl) belirlemiştir. Bunları, zıt güçlerin zorlaması sözkonusu olmaksızın kendiliğinden belirlemiştir. Bunları, kendisi uygulamak ve müslüman toplumun diğer topluluklarla gireceği ilişkilere dayandırmak için ortaya koymuştur. Böylece -cahiliye mensubu- diğer paktlar kendisiyle bu ilkeler uyarınca ilişkide bulunmasalar da İslâm insanlık için adalet sancağını yükseltmeyi ve onlara yolun işaretlerini belirlemeyi istemiştir. Kuşkusuz, ilk defa bu ilkeleri İslâm belirliyordu.

Uluslararası ilişkilere ilişkin bu kurallar, konuları ve münasebetleri bakımından Kur'an sureleri arasında dağılmış durumdadırlar. Ancak bunlar Uluslararası ilişkiler için eksiksiz bir kanun oluştururlar. Böylece İslâm cephesi ile; savaşanı, barışanı, anlaşanı, tarafsızı ve savaşanın, veya barışanın ya da tarafsızın müttefikiyle tüm diğer kamplar arasında baş gösterecek her durumu kapsamaktadırlar.

Burada bu ilke ve hükümleri sunacak değiliz. (Bu, Uluslararası hukuk uzmanı birinin üstleneceği bağımsız bir araştırma konusudur.) Ancak biz, bunlardan şu derste geçen ayetlerde yer alanlarını sunacağız. Bunlar da aşağıdaki gruplarla kurulacak ilişkilerle ilgilidirler.

1- Medine'de oturmayan münafıklar.

2- Müslümanların anlaşma halinde olduğu bir kavimle ilişkide bulunanlar.

3- Dinlerini bırakmamakla beraber ne müslümanlarla, ne de kavimleriyle savaşmaktan hoşlanmayan tarafsızlar.

4- Akideyle oynayanlar. Medine'ye gelirken müslümanlıklarını, Mekke'ye girerken de küfürlerini açıklayanlar.

5- Müslümanlar arasında meydana gelen yanlışlıkla adam öldürme veya ülkeleri ve ulusları ayrı kişilerin bilerek adam öldürmeleri durumları.

Uluslararası boyutta kurulacak ilişkilere ilişkin ilkelerin bir yönünü oluşturan bu gibi durumlar hakkında kesin ve açık hükümler bulacağız. Diğer yönü ise, değişik ilişkileri ele alan geri kalan hükümler de anlatılmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kur'anî akışın başladığı İslâm'ın ve çeşitli yönleriyle İslâm düzeninin dayandığı en başta gelen kuralla başlıyoruz biz de.

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ
وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا ۝٨٧

87- Kendisinden başka ilah olmayan Allah, sizleri geleceği kuşkusuz olan Kıyamet günü kesinlikle bir araya getirecektir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

İster ruhların eğitiminde, ister toplumun oluşturulmasında, ister bu toplumun kanun ve düzeninin belirlenmesinde, ister bu kanunlar müslüman kitlenin iç düzeni ya da bu kitlenin diğer toplumlarla ilişkilerinde uyduğu uluslararası düzeniyle ilgili olsun, Rabbani sistem her zaman adımlarına Allah'ın birliği ve uluhiyette teklik ile başlamaktadır. Bu yüzden iç ve dış ilişkilerin temel kurallarının bir bölümünü içeren şu ayetler demetinin de bu şekilde başladığını görüyoruz.

Aynı şekilde, ahirete inanmak ve orada onları dünyada bahşettiği amel ve deneme fırsatları konusunda hesaba çekmek için bir olan Allah'ın insanları toplayacağına inanmak hususunda bu metod adımlarına ruhları eğitmek ve onlara, kanun ve direktifler ile hayattaki tüm hareketleri karşısında içlerinde duyarlılık yerleştirmekle başlıyor. Buna göre dünyadaki büyük-küçük her şeyden hesap verilecektir. İşte bu, kanun ve düzenin uygulanabilmesi için en sağlam güvencedir. Çünkü bu, ruhun derinliklerinde gizli bir bekçidir, gözetmeciler uyusa ve idareciler gafil olsa da o hep uyanıktır. Bu Allah'ın sözüdür, bu da onun vaadi:

"Allahtan daha doğru sözlü kim olabilir?"

Bu sistemin eğitim yöntemine işaret ettiği kadar müslüman kitlenin hayatındaki pratik itikadî düşünceye de işaret eden kalplere yönelik bu ifadeden sonra...

Evet, bu dokunuştan sonra ayetlerin akışı, münafıkların takındığı cıvıklığı, müslüman kitlenin onlara karşı kararlı olması gereken yerdn kararlı olmayışı ve müslümanların -daha sonra açıklayacağımız gibi Medine dışındaki- bir gurup münafık konusunda ikiye bölünmelerinin ne denli kötü bir durum olduğunu belirtmekle başlıyor. Nitekim bu ifade, o gün müslümanlar arasında bazı uyumsuzlukların sözkonusu olduğunu gösterdiği gibi İslâm'ın, işlerin açıklığı ve kesinliğinin zorunlu olduğunu göstermektedir,

فَمَا لَكُمْ فِى الْمُنٰفِقِيْنَ فِئَتَيْنِ
وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوْا اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَهْدُوْا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا
كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ
وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾

88- Niye münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz? Oysa Allah, onları iki yüzlü tutumlarından dolayı aşağılığa mahkum etmiştir. Allah'ın saptırdığını, siz doğru yola mı iletmek istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığına sen çıkış yolu bulamazsın.

89- Onlar kendileri gibi sizin de kâfir olmanızı arzu ederler. Bu yüzden Allah yolunda hicret etmedikleri sürece onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayınız, bulduğunuz yerde öldürünüz, hiç birini dost veya müttefik edinmeyiniz."

Bu münafıklar hakkında çeşitli rivayetler yapılmıştır ancak en önemlileri iki tanesidir:

İmam Ahmet şöyle der: Bize Behz anlattı, O'na da Şu'be, Adiy b. Sabit'in şöyle dediğini anlatmıştır: Bana Abdullah b. Yezit, Zeyd bin Sabit'ten anlattı: Resulullah Uhud'a çıktığında onunla çıkan bazı insanlar geri döndüler. Resullah'ın arkadaşları bunlar hakkında ikiye ayrıldılar. Bir grup "Şunları öldürelim" diğer grup "Hayır onlar mümindir" diyorlardı.

Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi: "Niye münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz.."

Resulullah (salât ve salâm üzerine olsun); "Demirci körüğü demirin kirini nasıl gideriyorsa o da pislikleri giderir, buyurdu." Buhari, Müslim Şu'be'den rivayet ettiler.)

Avfi ibni Abbas'tan şöyle rivayet eder: Bu ayet, müslüman olduklarını söyleyen ancak müşriklere yardımcı olan bir kavim hakkında indi. Mekke'den bazı ihtiyaçlarını temin etmek için dışarı çıkmışlardı. "Şayet Muhammed'in arkadaşlarıyla karşılaşırsak onlardan bize bir zarar gelmez" diyorlardı. Müminler bunların Mekke'den çıktıklarını haber alınca, bir grup "Korkakları öldürmek için atlara binin; çünkü onlar, düşmanlarınıza yardım ediyorlar." Diğer bir grup da "Subhanallah! -veya bunun gibi bir şey söylediler- Hicret edip yurtlarını terk etmediler diye sizin söylediklerinizi söyleyen bir kavmi öldürecek misiniz? Kanlarını ve mallarını helal mı sayacağız?" diyordu. Bu şekilde iki gruba ayrılmışlardı. Bu arada Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) yanlarındaydı; Ancak iki gruptan herhangi birine müdahalede bulunmuyordu. Bunun üzerine "Niye münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz?" ayeti indi.[99]

99- İbn-i Ebu Hatem rivayet etmiştir. Ancak Ebu Seleme b. Abdurrahman İkrime, Mücahit-Dahhak ve diğerlerinden de benzeri rivayetlerde yapılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

İsnad zinciri ve tarihi bakımından birinci rivayet daha güvenilir olmakla beraber tarihsel olguya dayanarak ikinci rivayetin içeriğini tercih ediyoruz. Çünkü Medine münafıklarıyla savaşmaya ilişkin herhangi bir emir söz konusu olmamıştır. Hz. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) ne onlarla savaşmış ne de onlardan öldürmüştür. Aksine onlarla ilişkide değişik bir yöntem uygulanmıştır.

Bu yöntem; görmezlikten gelme, toplumun kendiliğinden onları dışlaması ve onları aldatan ve umutlandıran yahudilerin önce Medine'den sonra da bütün Arap yarımadasından çıkarılmasıyla çevrelerindeki dayanakların kesilmesiydi. Ancak burada onların esir edilmesine ve görüldükleri yerde öldürülmelerine ilişkin kesin bir emir görmekteyiz. Bu da gösteriyor ki bunlar, Medine'deki münafıklardan ayrı bir gruptur. Bazıları, onların esir edilmelerine ve öldürülmelerine ilişkin emir, yüce Allah'ın **"... Allah yolunda hicret etmedikleri sürece onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayınız, bulduğunuz yerde öldürünüz"** emriyle kayıtlanmıştır, derler. Bu âyet-i kerimede içinde bulundukları bir durumdan vazgeçmeleri için bir tehdit yer almaktadır. Oysa Medine'deki münafıklar geri dönmüş olmalarına rağmen Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) onlar hakkında bu emri uygulamamıştır. Ancak **"hicret edene kadar..."** kelimesi, bu grubun Medine'li olmadığını aksine Medine'ye hicret etmeleri istendiğini kesinlikle göstermektedir. Kuşkusuz bu, Mekke fethinden önceydi. Bilindiği gibi -Mekke fethinden önce- hicret; küfür diyarından (ülkesinden) islâm diyarına (ülkesine) göç etmek, müslüman kitleye katılmak ve onun hayat düzenine boyun eğmek olarak algılanıyordu. Bunun aksi bir davranış kafirlik ya da münafıklık olarak tanımlanıyordu. Nitekim surenin akışında yer alan gelecek derste hiçbir mazeret yokken (oralı olsalar bile yani esas vatanları olsa dahi) kendilerine göre "Daru'l-küfür" ve "Daru'l-Harp" olan Mekke'de kalan zayıf müslümanların konumuna yönelik şiddetli kınamaların yer aldığını göreceğiz. Bütün bunlar ikinci rivayetin tercihini desteklemektedirler. Buna göre bu münafıklar Mekke'de -ya da çevresinde- yer alan bir gruptu. Ağızlarıyla İslâm olduklarını söylüyorlardı. Ancak davranışlarıyla da müslümanların düşmanlarına yardımda bulunuyorlardı.

Ayetlerde, münafıklar konusunda iki gruba bölünen mü'minlerin bu davranışlarının ve bu tutumlarının hoşnutsuzluk ve şaşkınlıkla karşılandığını görmekteyiz. Ayrıca durumu bütün gerçekliğiyle düşünmeleri konusundaki direktif ve münafıklarla ilişkilerinde şiddetli ve kesin bir ifade de yer almaktadır.

Bütün bunlar o zamanlar -ve benzeri her durumda- müslüman safta cıvıklık tehlikesinin olduğunu göstermektedir. Evet, "nifak ve münafıklara bakışta" bir cıvıklık vardı, çünkü bu dinin hakikatını algılamada da cıvıklık söz konusuydu. Müslümanlardan bir grubun "Sübhanellah! -veya bunun gibi bir şey- Hicret edip yurtlarını terketmediler diye sizin söylediklerinizi söyleyen bir kavmi öldürecek misiniz? Kanlarını ve mallarını helal mı sayacağız?" demeleri ve durumun bütün belirtilerine ve münafıkların "Sayet Muhammed'in arka-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

daşlarıyla karşılaşırsak onlardan bize bir zarar gelmez" sözlerine rağmen olayı **"Müslümanların söylediklerini söylemek"** olarak algılamaları, öte yandan müminlerden diğer bir grubun olaya başka açıdan bakması **"Düşmanlarınıza yardım ediyorlar"** diyerek bu şekilde düşünmeleri imanın hakikatı konusunda büyük kavram kargaşalığının göstergesidir. Oysa böylesi koşullarda tam bir açıklık ve kesin bir netlik gerekmektedir. Çünkü açıkça müslümanların düşmanı olanlara yardım etmek gibi pratik bir davranışın yanında dille söylenen bir söz, münafıklıktan başka bir şey değildir. Burada hoşgörüye ve görmezlikten gelmeye yer yoktur. Çünkü bu, bizzat düşüncede cıvıklığın olduğunu göstermektedir. İşte Kur'an ayetinin hayret ve nefretle karşıladığı ve iyice açıklamaya özen gösterdiği tehlike budur.

Medine'deki münafıkları görmezlikten gelme konusunda böyle bir durum söz konusu olmamıştı. Çünkü düşünce açıktı; onlar münafıktır. Ancak onlarla ilişkilerde özel bir strateji belirlenmişti. Dış görünüşlerine göre değerlendirmek ve bir süre görmezlikten gelmek. Bu ise; Müslümanlardan bir grubun münafıklarla savaşmasından farklı bir şeydir. Çünkü onlar, müslümanların söylediği sözlerin aynısını söylemelerine ve dilleriyle "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın Resûlüdür" şehadetinde bulunmalarına rağmen müslümanların düşmanlarına yardım ediyorlardı.

Ayetin başında yer alan şiddetli (hoş karşılamama) nedeni, bir grup müslümanın anlayışındaki bu cıvıklık ve münafıklar konusunda müslüman safta baş gösteren bir ayrılıktır. Ardından şu münafıkların konumlarının gerçeğine yönelik ilahî açıklama yer almaktadır.

"Oysa Allah, onları iki yüzlü tutumlarından dolayı aşağılığa mahkûm etmiştir."

Kötü niyetlerinden ve kötü davranışlarından dolayı yüce Allah, onların içinde bulundukları durumlarını bu şekilde belirlemişken münafıklar konusunda niye iki gruba ayrıldınız? Bu, onların durumlarını açık bir şekilde ortaya koyan yüce Allah'ın şahitliğidir. Onlar içlerinde gizledikleri ve işledikleri kötülükler yüzünden kaçınılmaz olarak bu kötü duruma düştüler. Ardından başka bir kınama yer almaktadır.

"...Allah'ın saptırdığını, siz doğru yola mı iletmek istiyorsunuz"

Bu söz, münafıklara hidayete ermeleri için fırsat verilmesini îma ettiren ve düşmanlığı bir kenara bırakan hoşgörülü grubun sözleri hakkında olabilir. Böylece yüce Allah, kötü davranışları ve çirkin tutumlarıyla bu durumu hakkeden bir kavim hakkındaki bu düşünceyi reddetmiş oluyor:

"Allah'ın saptırdığına sen çıkış yolu bulamazsın."

Kuşkusuz Allah sapıkları saptırır. Yani bizzat sapıklığa yöneldikleri, bu uğurda çaba sarfettikleri ve bunu amaçladıkları sürece sapıklık içinde kalmalarını sağlar. Bu durumda ondan uzaklaştıkları, başka bir yol tuttukları, yardım ve hidayeti bir kenara bıraktıkları ve yolun işaretlerini inkâr ettikleri için hidayet yolu yüzlerine kapanmıştır.

Dini Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ayetin akışı münafıkların konumunu daha bir belirginleştirme konusunda bir başka adım atıyor. Buna göre onlar; kendi sapıklıklarıyla kalmıyorlar, çaba ve niyetleriyle yüce Allah'ın kendilerini sapıklıkta bırakmasını hakketmekle kalmayıp bir de müminleri saptırmayı arzuluyorlar.

"Onlar kendileri gibi sizin de kâfir olmanızı arzu ederler."

Müslümanların söylediklerini söylemelerine ve müslümanların düşmanlarına yardımda bulunmak gibi bir davranışın yalanladığı şehadet cümlesini tekrarlamalarına rağmen onlar kâfirdirler. Üstelik onlar bu noktada durmak istemezler. Çünkü kafir, yeryüzünde imanın ve müminin varlığından hoşlanmaz. Müslümanları küfre döndürmek, herkesi aynı duruma getirmek için hareket lazımdır, çalışma lazımdır. Çaba sarfedip tuzaklar kurmak zorunludur.

İşte bu, adı geçen münafıkların konumlarının hakikatına ilişkin ilk açıklamadır. Bu açıklama, iman düşüncesinden cıvıklığı giderip onu birbiriyle uyuşan söz ve hareketin meydana getirdiği apaçık bir temele dayandırmaktadır. Yoksa, çevresinde yalan ve münafıklığa tanıklık eden bunca kanıt varken dille söylenen kelimelerin hiçbir değeri yoktur.

KÜFÜR EHLİ

Kur'an-ı Kerim; **"... Onlar kendileri gibi sizin de kâfir olmanızı isterler"** buyurmaktadır. Müminlerin duygularına güçlü olduğu kadar ürpertici bir üslupla temas etmektedir.

Küfürden sonra imanın lezzetini yeni yeni tatmışlardı. Cahiliyedeki duygular, konumları ve toplumsal hayatlarıyla İslâmdaki durumları arasındaki değişimi ruhlarında görüyorlardı. Duyguları ve pratik hayatlarındaki bu açık ve bariz fark; kendilerini bu iğrenç ve İslâm'ın bir bir çekip çıkardığı cahiliye bataklığına döndürmek isteyenlere karşı düşmanlık beslemeleri için yeterliydi. Çünkü İslâm onları bu bataklıktan kurtarmış, yüksek zirvelere doğru yükseltmiştir.

Bu yüzden Kur'an metodu bu gerçeğe dayanmaktadır. Münafıklardan kaynaklanan kendilerine yönelik bu iğrenç ve korkunç tehlike karşısında müminlerin, uyanık olmaları ve dirençli olmaları gereken bir anda bu gerçekle yüzyüze getirmektedir:

"... Bu yüzden Allah yolunda hicret etmedikleri sürece onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayınız, bulduğunuz yerde öldürünüz, hiçbirini dost ve müttefik edinmeyiniz."

Ayetin müslümanların onlardan dostlar edinmelerini yasaklamasından anlıyoruz ki, Medine'deki müslümanların ruhlarında ailesel ve kabilesel ilişki ve bağlar sürmektedir. -Bu ilişkilerde ekonomik çıkarlar da göz önünde bulundurulmuş olabilir- İşte, Kur'an'ın eğitim metodu bu kalıntıları gidermekte, müslüman ümmet için ilişkilerini dayandıracağı yeni kurallar belirlediği gibi düşüncesinin temel kurallarını da yerleştirmektedir.

Kur'an onların, ümmet oluşunu aşiret ve kabile, kan ve yakınlık ilişkilerine

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

dayanmadığını bildiriyor. Yani bölgede ve aynı şehirde yaşamanın doğurduğu bağlara yahut ticaret ya da ticaret akışı ekonomik çıkarların belirlediği ilgilere dayanamayacağını, aksine ümmetin akideye ve ondan kaynaklanan toplumsal düzene dayanacağını öğretiyordu.

Bu yüzden İslâm ülkesinde (dar-ul İslâm) müslümanlarla kendileri dışındaki küfür ülkesinde (dar-ul harp) kalanlar arasında dostluk söz konusu olamaz. O gün için dar-ul harp, ilk muhacirlerin yurdu Mekke'ydi. Dolayısıyla dilleriyle İslâm kelimesini söyleyenler hicret edip müslüman topluma -yani İslâm ümmetine- katılmadıkları sürece onlarla dostluk yoktur. Hicretlerinin Allah uğruna ve Allah yolunda olabilmesi için inançları uğrunda hicret etmelidirler, başka bir gaye için değil. Bu şekilde net ve bu derece kesin... Başka bir kuşkunun, ya da çıkarın veya hedefin karışmasına imkan bırakmayacak kadar açık..

Şayet bunu yayarlarsa, ailesini, yurtlarını ve çıkarlarını dar-ul harp'te -savaş ülkesi- bırakıp, İslâm akidesinden kaynaklanan ve İslâm şeriatına dayanan islâm düzeniyle yaşamak için İslâm ülkesine -dar-ul islâm- hicret ederlerse, evet bunu yapacak olurlarsa İslâm toplumunun bir üyesi ve İslâm ümmetinin bir yurttaşı olurlar. Bunu yapmayıp hicret etmekten kaçınırlarsa, bundan sonra, davranışların yalanladığı sözlerin hiçbir değeri yoktur.

"Eğer yüzçevirirlerse onları yakalayınız, bulduğunuz yerde öldürünüz, hiçbirini dost ve müttefik edinmeyiniz."

Kuşkusuz İslâm, kendisine, muhalif inançlara mensup kişilere son derece hoşgörülü davranır ve hiçbir zaman onları kendi akidesini kabul etmeye zorlamaz. Onlar -İslâm düzeni ve devleti himayesinde yaşarken bile- İslâm'a muhalif inançlarını yaşama hakkına sahiptirler, müslümanları kendi taraflarına çekmeye çalışmadıkları ve İslâm'a hakaret etmedikleri sürece... Kur'an-ı Kerim'de, ehl-i kitaptan kaynaklanan bu tür hakaretlerin hoşnutsuzlukla karşılandığına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bununla beraber, günümüzde bazı cıvık görüşlerin ileri sürdüğü gibi İslâm, kendi himayesinde yaşayan, kendisine itiraz eden gerçeklerini örten ve hakkı batılla karıştıran kişileri kendisine inanmaya zorlamadığı kuşkusuzdur.

İslâm onları inancını kabullenmeye zorlamaz, bununla beraber hayatlarını, mallarını ve kanlarını korumayı üzerine alır. Onlarla müslümanlar arasında bir ayırım gözetmeksizin İslâm yurdunun nimetlerinden yararlandırır. Genel düzenle ilgili sorunların dışında kendi şeriatlarını uygulamalarına müsaade eder.

İslâm, inanç konusunda kendisine muhalif oldukları gün gibi aşikâr olanlara karşı bu derece hoş görülüdür. Ancak dilleriyle İslâm kelimesini söyleyen fakat davranışlarıyla bunu yalanlayanlara karşı aynı hoşgörüyü göstermez. Allah'ı birlediklerini, ondan başka ilah olmadığına tanıklık ettiklerini söyleyenler sonra da hakimiyet ve insanlar için kanun koymak gibi ilahlığın en belirgin özelliğini iddia edenlere ve bu iddialarını tanıyanlara hoşgörülü davranmaz. İslâm ehl-i kitabı müşrik olarak tanımlamaktadır. Çünkü "Onlar hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu İsa'yı Allah'tan başka Rabbler edin-

Ücretsiz Meryem Kitapları http://allahtan.com

diler." Onlar haham ve papazlarına taptıkları için değil, onların koyduğu helal ve haramlara uyuyorlardı.

İslâm, münafıklardan, bir grubun mü'min olarak nitelendirilmesine de hoşgörülü davranmaz. Çünkü onlar "Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (salât ve selâm üzerine olsun) Allah'ın Resulü olduğuna tanıklık etmiş sonra da küfür ülkesinde kalıp müslümanların düşmanlarına yardımcı olmuşlardır.

Çünkü buradaki hoşgörü, hoşgörüden çok cıvıklıktır. Evet İslâm, hoşgörü akidesidir; Ancak, cıvık bir inanç değildir. O, ciddi bir düşünce ve ciddi bir düzendir. Ciddiyetse, hoşgörüye değil cıvıklığa karşıdır. İlk müslüman kitleye yönelik Kur'an metodunun bu uyarı ve dokunuşlarında bir açıklık ve bir mesaj vardır.

Sonra müslümanların, düşmanlarına yardım eden münafıklardan bu gruba ilişkin bu hükümden -esir alma ve öldürme hükmü- müslüman kitle ile aralarında -ateşkes veya zimmet gibi- bir sözleşme bulunan bir kampa sığınanlar istisna edilmektedir. Böyle bir durumda sığındıkları veya bağlandıkları topluma göre muamele görürler.

إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ
إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ أَوْ جَآءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ
أَن يُقَٰتِلُوكُمْ أَوْ يُقَٰتِلُوا۟ قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ
فَلَقَٰتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ ٱعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ
ٱلسَّلَمَ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾

90- Yalnız sizinle arasında anlaşma bulunan bir gruba sığınan ya da sizinle ve tuttukları grupla savaşmayı içlerine sindiremeyerek size başvuran Yahudiler bu hükmün dışındadır. Allah dileseydi onları üzerinize saldırtır, onlar size savaş açarlardı.

Eğer size sataşmaz, savaş açmaz, barış teklifi getirirlerse Allah onlara karşı herhangi bir eyleme girişmenize izin vermemiştir.

Bu hükümden, temel sistemiyle çelişmediği sürece imkan bulduğu her durumda İslâm'ın barışı tercih ettiği açıkça görülmektedir. Ancak tebliğ ve seçme özgürlüğü bulunmalıdır. Müslümanların güvenliğinin sağlanmasıyla birlikte davet hareketini engelleme sözkonusu olmamalıdır. Müslümanlar eziyetlere maruz kalmamalıdır. Bizzat İslâm davası, donukluk ve tehlikeyle karşı karşıya bulunmamalıdır.

Bu yüzden -zimmet veya ateşkes gibi- sözleşmeli toplumlara sığınan, onlara bağlanan ve aralarında yaşayan kişiler de bu toplumlar statüsüne tabidirler. Onlar gibi muamele görürler. Onlarla yapılan barışın kapsamına girerler.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Kuşkusuz bu, şu hükümlerde somutlaşan açık ve belirgin barış ruhudur.

Aynı şekilde esir alma ve öldürme hükmünden bir diğer grup da istisna edilmektedir. Bunlar, kavimleriyle müslümanlar arasında meydana gelen savaşta tarafsız kalmayı tercih eden kişiler, kabileler ya da toplumlardır. Bunlar kavimleriyle birlik olup müslümanlarla savaşmaktan hoşlanmazlar. Aynı şekilde müslümanlarla birleşip kendi kavimleriyle de savaşmayı istemezler. Bu yüzden, şunlara ya da bunlara dokunmaktan dolayı duydukları sıkıntı yüzünden her iki gruptan da ellerini çekerler.

"... Sizinle ve tuttukları grupla savaşmayı içlerine sindiremeyerek size başvuran yahudiler bu hükmün dışındadır."

Böylece İslâm'ın, müslümanlara ve davalarına saldırmaktan vazgeçenler ile müslümanlarla yahut onlarla savaşanlar arasında tarafsız kalmayı yeğleyenlere karşı savaşmaktan kaçınıp barışı istediği açıkça görülmektedir. Ne müslümanlarla ne de kendi kavimleriyle savaşmaktan hoşlanmayan kişiler Yarımada da, hatta bizzat Kureyş içinde de mevcuttu. Ancak İslâm, onları yanında veya karşısında yer almaları için zorlamadı. Buna rağmen karşısında yer almalarını da istemiyordu. Kendilerini İslâm'a girmekten alıkoyan engeller ortadan kalkınca İslâm'a girmelerini istiyordu. Nitekim öyle de oldu.[100]

Yüce Allah savaşmaktan hoşlanmayan tarafsızlar hakkında bu tavrı takınmayı müslümanlara sevdirirken, durumlarında olabilecek ikinci bir tavrı açıklamaktadır. Kuşkusuz -bu şekilde savaşmaktan hoşlanmayan tarafsızlar olacaklarına- yüce Allah onları müslümanlara musallat edip düşmanlarıyla birlikte onlarla savaştırabilirdi. Ancak yüce Allah bu şekilde onları vazgeçirdi. O halde barış en uygunudur. En iyisi onları bulundukları durumda bırakmaktır.

"Allah dileseydi onları üzerinize saldırtır, onlar size savaş açarlardı. Eğer size sataşmaz, savaş açmaz, barış teklifi getirirlerse Allah onlara karşı herhangi bir eyleme girişmenize izin vermemiştir."

İşte Kur'an'ın hikmetli eğitim metodu, bu grup hakkında böyle bir tavır takınmaktan hoşlanmayan yiğit müslümanların ruhlarını bu şekilde okşamaktadır. Bu tavırdaki yüce Allah'ın lütuf ve planını, müslümanların omuzlarındaki yükü kat kat arttıracak düşmanlık ve eziyetlerin bir kısmını kaldırdığını açıklayarak okşamaktadır. Onlara, sunulan iyiliği almalarını, tepmemelerini ve kendilerinden uzak bir yol tutan kötülükten kaçınmalarını ve onunla karşılaşmamalarını öğretmektedir. Ancak bunların hiçbiri dinlerinde tefrite kaçtıklarını, inançlarında gevşek olduklarını ve basit bir barış uğruna razı olduklarını ifade etmez.

Kuşkusuz İslâm, ucuz bir barışı müslümanlara yasaklamaktadır. Çünkü İslâm'ın amacı, ne pahasına olursa olsun savaştan kaçınmak değildir. İslâm, dâvânın ve müslümanların hiçbir hakkını feda etmeyen bir barışı hedeflemektedir. Ferdî ve kişisel hakları değil elbette, yüklendikleri ve bu sayede müslüman ismini aldıkları bu sistemin hakları kastedilmektedir.

100- Bu hükümler, pratik denemelerden sonra yarımadada iki dinin bir arada yaşayamayacağı anlaşılınca Tevbe suresindeki ayetlerle değiştirilmiştir (neshedilmiştir).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bu sistemin, yolunda çağrısının duyurulmasına ve yeryüzünün her köşesinde insanlara ulaşmasına mani olan her engelin kaldırılması onun başta gelen hakkıdır. Yeryzünün her köşesinde -kendisine bu çağrı ulaşmış- dileyen her kişi hiçbir zarar ve işkenceye uğramaksızın bu dine rahatlıkla girebilmelidir. Ayrıca, ne şekilde olursa olsun ona inananlara zarar vermeyi düşünenleri korkutacak bir gücün bulunması da zorunludur. Bundan sonra barış esastır. Cihad ise kıyamete kadar sürecektir kuşkusuz.

Ancak burada bir diğer grup vardır ki, İslâm onlara aynı hoşgörüyü göstermiyor. Bunlar ilk grup gibi zararlı bir münafık grubudur. Ne bir antlaşmaya uyuyorlar ne de müslümanlarla antlaşma bulunan bir kavme bağlanırlar. O halde İslâm serbesttir. Bunları da önceki münafıklar gibi bir uygulamaya tabi tutar.

سَتَجِدُونَ
آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى
الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ
وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ
وَأُولَئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾

91- Bir de hem sizden ve hem de tuttukları gruptan yana güven içinde olmak isteyen başka birtakım kimselere rastlayacaksınız. Bunlar ne zaman fitneye, bozgunculuğa itilseler ona balıklama dalarlar. Eğer bunlar sizden uzak durmaz size barış teklifi getirerek savaştan el çekmezlerse onları yakalayınız ve nerede bulursanız öldürünüz. Onlara karşı size apaçık bir yetki verdik.

İbn-i Cerir Mücahit'ten şöyle nakleder: Bu ayet Mekkeli bir topluluk hakkında inmiştir. Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) gelip görünürde müslüman olduklarını söylerlerdi. Sonra da Kureyşlilerin yanına dönüp tekrar putlara taparlardı. Bu şekilde hem burada hem de orada kendilerini güvenceye almak istiyorlardı. Şayet vazgeçip ıslah olmazlarsa öldürülmeleri emredildi. Bunun için yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Eğer bunlar sizden uzak durmaz size barış tekifi getirerek savaştan el çekmezlerse onları yakalayınız ve nerede bulursanız öldürünüz. Onlara karşı size apaçık bir yetki verdik."

Böylece hoşgörü ve bağışlamanın yanında İslâm'ın kesinlik ve ciddiyetten oluşan bir diğer yönünü de görmüş oluyoruz. Tabii ki, bunun yeri ayrı diğerinin yeri ayrıdır. Bunu belirleyecek olan durumun özelliği ve realitesidir.

İslâm'ın bu iki özelliğini bu şekilde görmek, müslümanın duygusunda olduğu kadar İslâm düzeninde de bir denge meydana getirmek için bir güvencedir. (Zaten İslâm düzeninin temel ve başlıca özelliği budur). Bazı katı

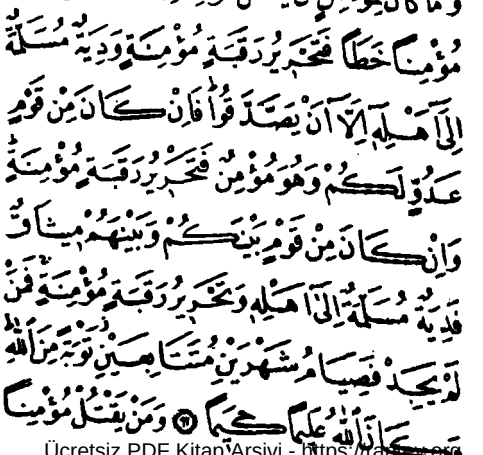
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

kimseler çıkıp olayı sertlik, yiğitlik, şiddet ve heyecan olarak algılarsalar kuşkusuz bu İslâm değildir. Aynı şekilde, laubali, cılız ve İslâm için cihad etmekten kaçınan bazı kimseler çıkıp sanki İslâm töhmet kafesindeymiş onlar da tehlikeli ithamları bertaraf ediyorlarmış gibi tavır takınırlar. İşi; hoşgörü, barışı görmezlikten gelme, bağışlama ve salt İslâm yurdunu ve müslüman toplumu savunmak olarak algılarlar. Davanın hiçbir engelle karşılaşmadan yeryüzünün her tarafına duyurulma özgürlüğünün ve yeryüzünün herhangi bir köşesinde İslâm inancını kabul etmek isteyen bir kişinin güvenliğinin sağlanması ve İslâm inancını benimseyen -benimsemeyen tüm insanların gölgesinde güvencede olduğu üstün düzenin ve kanunun egemen olması olarak düşünmemeleri de İslâm değildir.

Uluslararası ilişkilere ilişkin hükümlerin bir kısmı duyurulup açıklanmış oldu böylece.

ÖLDÜRME HUSUSU

Bunlar, müslümanların diğer kamplarla ilişkilerinde sözkonusu olan hükümlerdir. Müslümanların birbirleriyle olan ilişkilerine gelince; ülkeleri farklı da olsa -nitekim her zaman müslümanların farklı ülkelerde yaşaması mümkündür- aralarında öldürme ve savaş sözkonusu olamaz. Öldürme; ancak hadd veya kısas cezaları nedeniyle olabilir. Çünkü müslümanla başka bir müslüman arasındaki inanç bağına baskın çıkacak hiçbir neden olamaz. Bu yüzden, aralarında bu kadar sağlam bir bağ varken müslümanın müslümanı öldürmesi düşünülemez. Olsa olsa yanlışlıkla olabilir. Ancak yanlışlıkla adam öldürmek için birtakım kanunlar ve hükümler belirlenmiştir. Bilerek adam öldürmenin telafisi yoktur. Çünkü bu, hesapların ötesindedir. İslâm'ın sınırlarının dışında bir olaydır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://arsiv.org

مُتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ
وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾

92- Bir müminin diğer bir mümini öldürmesi düşünülemez. Bu ancak yanlışlıkla olabilir. Kim yanlışlıkla bir mümini öldürürse mümin bir köle azad etmesi ve ölünün ailesine diyet ödemesi gerekir. Eğer ölenin ailesi diyeti bağışlarsa bu gereklilik ortadan kalkar. Eğer ölü size düşman bir kavme mensub bir mümin ise o zaman mümin bir köle azad etmek gerekir. Eğer anlaşmalı olduğunuz kavimden ise ailesine fidye ödemek ve mümin bir köle azad etmek gerekir. Bunları bulamayan kimse Allah'ın tevbesini kabul etmesi için aralıksız bir ay oruç tutar. Hiç şüphesiz Allah herşeyi bilir ve hikmet sahibidir.

93- Kim bir mümini bile bile öldürürse onun cezası içinde ebedî olarak kalmak üzere Cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanet yağdırmış ve kendisi için büyük azap hazırlamıştır.

Bu hükümler dört durumu kapsamaktadır. Üç tanesi yanlışlıkla adam öldürmeyle ilgilidir. Bu da, bir ülkede -İslâm ülkesinde- yaşayan müslümanlar arasında olabileceği gibi farklı uluslardan oluşan değişik ülkelerde yaşayanlar arasında da olabilecek bir durumdur. Dördüncü durum ise, bilerek adam öldürmeyle ilgilidir. Bunu ise Kur'an'ın üslûbu daha baştan uzak bir ihtimal olarak görmektedir. Böyle bir şey olamaz. Çünkü, bu dünya hayatından hiçbir şey, bir müslümanın bilerek akıttığı diğer bir müslümanın kanına denk değildir. Dünya hayatındaki hiçbir şey, bir müslümanın diğer bir müslümanı bilerek öldürecek kadar aralarındaki ilişkiyi gevşetemez. İslâm, müslümanlar arasında öylesine sağlam, derin, büyük, üstün ve güçlü bir ilişki meydana getirmiştir ki, hiçbir zaman bu derece tehlikeli bir şekilde zedelenmesine müsaade edilmez. Bu yüzden konuya, yanlışlıkla adam öldürmenin hükümlerinden giriliyor.

"Bir müminin diğer bir mümini öldürmesi düşünülemez. Bu ancak yanlışlıkla olabilir."

İslâm anlayışına göre olabilecek tek ihtimal budur. Aynı zamanda realiteye göre de tek ihtimal budur. Çünkü müslümanın varlığı diğer bir müslümanın yanında büyük bir olaydır. Gerçekten büyük bir olay... Son derece büyük bir nimettir. Bir müslümanın böyle bir nimeti tepmesi, bilerek ve kasten bunu ortadan kaldırmaya kalkışması düşünülemez. Şu unsur... Müslüman unsuru yeryüzünde var olan en üstün unsurdur. İnsanlar içinde bu unsurun üstünlüğünü en iyi algılayan yine kendisi gibi bir müslümandır kuşkusuz. O halde öldürmek suretiyle bu unsuru yok etmeye kalkışamaz bir müslüman. Bunu müslümanlar bilir. Ruhlarında ve duygularında hissederler bu gerçeği. Bunu yüce Allah, bu akide ve bağla öğretmiştir onlara. Onları Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) etrafında birleştirerek yakınlaştırmış sonra da, kalplerini olağanüstü bir şekilde kaynaştıran yüce Allah'ın birliğinde toplamıştır.

Ancak yanlışlıkla adam öldürme meydana geldiğinde, ayetlerin akışının hükümlerini açıkladığı şu üç durum söz konusu olur:

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Birinci durum: Ailesi İslâm ülkesinde yaşayan bir mümini öldürmek. Bu durumda, mümin bir köle azat etmek ve ölünün ailesine diyet vermek gerekmektedir. Mümin bir köle azat etmeye gelince; bu tamamen öldürülen mümin bir kişiye karşılık müslüman topluma mümin bir kişi kazandırmak amacına yöneliktir. Aynı zamanda bu, İslâm'ın köleleri hürleştirme hareketinin de bir gereğidir. Diyet ise; ruhlarda intikam duygusunu yatıştırmak, bu acıyı yaşayanların gönlünü almak bir de ölüm nedeniyle kaybettikleri bazı menfaatlerine bir karşılıktır. Bununla beraber İslâm, ölünün ailesine -gönülleri razı oluyorsa- bağışlamayı telkin etmektedir. Çünkü bu, müslüman topluma egemen olan şefkat ve hoşgörü atmosferine daha uygun bir tavırdır.

"Kim yanlışlıkla bir mümini öldürürse mümin bir köle azad etmesi ve ölünün ailesine diyet ödemesi gerekir."

İkinci durum: Dar-ul harpte (savaş ülkesinde) yaşayıp İslâm'a karşı savaşan bir aileye mensup mümin bir kişiyi öldürmek. Böyle bir durumda; İslâmın kaybettiği öldürülmüş bir mümin kişinin yerine geçmesi için mümin bir köle azat etmek gerektir. Ancak müslümanlarla savaşan aileye diyet ödemek doğru değildir. Bu müslümanlara karşı savaşlarında onlara bir tür yardım olacaktır. Burada ölünün ailesini hoşnut etmenin ve onların sevgisini kazanmanın imkanı da yoktur. Çünkü onlar İslâmla savaşıyorlar, müslümanlara düşmandırlar.

Üçüncü durum: Zimmet ve ateşkes sözleşmesiyle müslümanlarla anlaşmış bir kavme mensup bir mümini öldürmek. Aslında böyle bir durumda öldürülenin mümin olması şartı belirtilmemiştir. Bazı müfessir ve fıkıhçılar ayeti mutlak olarak algılamış ve öldürülen mümin olmasa bile, mümin bir köle azat etmeyi -anlaşmalı- ailesine de bir müslümanın diyetini vermeyi zorunlu görmüşlerdir. Çünkü müminlerle anlaşmış olmaları kanlarını tıpkı müslümanların kanı gibi dokunulmaz kılmaktadır.

Ancak gördüğümüz kadarıyla, söz bir mü'minin öldürülmesinden açılmıştır. **"Bir müminin diğer bir mümini öldürmesi düşünülemez; bu ancak yanlışlıkla olabilir."** sonra öldürülen bir mümine ilişkin çeşitli durumlar açıklanmaktadır. Her ne kadar ikinci durum için **"Eğer ölü size düşman bir kavme mensup bir mümin ise o zaman mümin bir köle azad etmek gerekir."** ifadesi kullanılmışsa da bunun burada yinelenmesi öldürülenin düşman bir kavme mensup olmasından kaynaklanmaktadır. Üçüncü durumda mü'min bir köleyi azat etmeye ilişkin hüküm de bu anlayışı desteklemektedir. Buna göre öldürülenin mü'min olması ona karşılık mü'min bir köle azat etmeyi gerektirmektedir. Yoksa iman şartı aranmaksızın mutlak anlamda bir köle azat etmekle yetinilirdi.

Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) anlaşmalı kavimlere mensup ölülerin diyetini ödediği haber verilmiştir. Ancak öldürülenler sayısınca mü'min bir köle azat ettiği anlatılmamıştır. Bu durumda diyetin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu da Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) pratik uygulamasıyla belirlenmiştir, bu ayetle değil. Bu ayetlerin kapsadığı tüm durumlar; ister İslâm ülkesinde yaşayan mü'min bir kavme mensup olsun, ister

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

dâr-ul harp'te (savaş ülkesi) yaşayan ve müslümanlarla savaşan düşman bir kavme mensup olsun, isterse de müslümanlarla aralarında zimmet ya da ateşkes antlaşması bulunan bir kavme mensup olsun bir mü'minin öldürülmesine ilişkindirler. Ayetlerin akışında bu durum açıkça görülmektedir.

Yanlışlıkla adam öldürmek böyle. Bilerek öldürmeye gelince; bu imanla birlikte işlenmeyecek kadar büyük bir suçtur. Diyet ödemek ve köle azat etmek keffaret olamaz bu suça. Cezası da Allah'ın azabına bırakılır.

"Kim bir mü'mini bile bile öldürürse onun cezası içinde ebedi olarak kalmak üzere cehennemdedir. Allah ona gazap etmiş, lânet yağdırmış ve kendisi için büyük azap hazırlamıştır."

Bu suç sadece bir kişiyi -haksız yere- öldürmekten ibaret değildir, aynı zamanda yüce Allah'ın iki müslümanın arasına yerleştirdiği, güçlü, sevimli, şerefli ve ulu bağları da öldürmektir. Bu, bizzat imanı ve akidenin kendisini ortadan kaldırmaktır.

Bu yüzden, birçok konuda şirke yakın kabul edilmiştir. Bazıları -aralarında İbn-i Abbas da olmak üzere- bu suçtan tevbe etmenin kabul olunmayacağı görüşündedirler. Ancak bazıları da yüce Allah'ın **"Allah, kendisine ortak koşma suçunu kesinlikle bağışlamaz. Bunun dışındaki suçları dilediğine bağışlar.."**[101] ayetine dayanarak tevbe eden katilin de bağışlanacağı görüşündedirler. Ayette geçen **"huld (sonsuzluk)"** kelimesini de "uzun zaman" olarak yorumlamışlardır.

Müslüman olmadan önce ilk defa İslâm'ın eğitimini görenler, babalarını, oğullarını ve kardeşlerini öldürenleri -müslüman olarak- yeryüzünde dolaşırken görüyorlardı. Kuşkusuz bazılarının ruhlarında acı bir burukluk baş gösterirdi. Ancak hiç biri onları öldürmeyi düşünmezdi. Bir kere bile düşünmezlerdi. Heyecanın, kahrolmanın ve acının en şiddetli anlarında bile böyle bir duyguya kapılmazlardı. Hatta İslâm'ın onlar için belirlediği herhangi bir hakkı kısmayı bile akıllarına getirmezlerdi.

Yanlışlıkla bile olsa adam öldürmekten sakındırmak ve mücahidlerin kalplerini Allah ve O'nun yolunda cihaddan başka tüm duygulardan arındırmak için yüce Allah, savaşa çıktıklarında biriyle savaşmaya veya onu öldürmeye başlamadan önce durumun açıklığa kavuşmasına fırsat vermelerini ve sözle ifade edilen İslâm'ın zahiriyle yetinmelerini emretmektedir müslümanlara. Çünkü burada dille söylenen kelimeyi yalanlayan fiilî bir kanıt sözkonusu değildir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
أَلْقَىٰ إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ
عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ

101- Nisa Suresi, 116

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ
فَتَبَيَّنُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

94- Ey müminler Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyice emin olmadan silah çekmeyiniz. Size selam verene, dünya hayatının malına göz dikerek 'sen mü'min değilsin' demeyiniz. Zira asıl bol ganimetler Allah katındadır. Bir zamanlar siz de öyle idiniz de Allah'ın lütfu ile mümin oldunuz. O halde silah çekmeden önce durumu iyice anlayınız. Hiç şüphesiz ne yaparsanız Allah ondan haberdardır.

Bu ayetin nüzûl sebebine ilişkin birçok rivayetler vardır. Özetleyecek olursak, müslüman seriye(müfreze)'lerden biri, yanında yüklüce ganimet bulunan bir adama rastgeliyor. Adam onlara selam vererek müslüman olduğunu ifade eder. Bazıları adamın bunu kendilerinden kurtulmak için söylediğini düşünerek adamı öldürürler.

Bu tür uygulamalardan sakındıran ve ganimet arzusu veya hükmü uygulanırken acele etmek gibi İslâm'ın hoşlanmadığı kuşkuları mü'minlerin gönüllerinden uzaklaştıran bu ayet, bu nedenle inmiştir.

Kuşkusuz Allah yolunda cihad etmeye çıkarken müslümanların dünya hayatıyla ilgili nimetleri hesaba katmaları doğru değildir. Bunlar cihad için ne bir etken ne de bir neden oluşturamazlar. Aynı şekilde ne olduğu iyice anlaşılmadan birinin kanını akıtmakta acele etmek de öyle... Çünkü müslümanın kanı azizdir, onu akıtmak doğru değildir.

Yüce Allah, iman edenlere henüz kurtuldukları cahiliye dönemlerini, o zamanki acelecilik ve aptallıklarını ve ganimete olan düşkünlüklerini ve ardından ruhlarını arındırıp hedeflerini yüceltmek suretiyle lütufta bulunduğunu hatırlatmaktadır. O halde cahiliyede yaptıkları gibi dünya nimeti uğruna savaşa çıkmamalıdırlar. Aynı şekilde yüce Allah, kendilerine bir takım ölçüler belirlemiş ve bir düzen yerleştirmiştir. Cahiliyede olduğu gibi ilk heyecan nihai hüküm olamaz. Ayet-i kerime, müslümanların da bir zamanlar zayıflık ve korku nedeniyle kavimlerine karşı müslümanlıklarını gizlediklerine ve müslümanların yanında kendilerini güvencede hissetmedikleri sürece müslüman olduklarını açıklamadıklarına işaret ediyor. Böylece, öldürülen bu adam da müslüman olduğunu kavminden gizlediğini ve müslümanlarla karşılaşınca da müslümanlığını açıklayıp onlara müslümanların selamını verdiğini belirtiyor:

"Bir zamanlar siz de öyle idiniz de Allah'ın lütfu ile mü'min oldunuz. O halde silah çekmeden önce durumu iyice anlayınız. Hiç şüphesiz ne yaparsanız Allah ondan haberdardır."

İşte Kur'an'ın metodu; canlandırmak, sakındırmak ve Allah'ın nimetini hatırlatmak için kalpleri böyle okşamaktadır. Bu titizlik ve takvaya dayandırmaktadır, tüm kanun ve hükümlerini, sonra da bunları iyice açıklamaktadır.

İşte bu ayetler, ondört asır önce bu derece açık ve temiz bir şekilde

Diyanet İşleri Başkanlığı: http://kitabevi.diyanet.gov.tr

yerleştirilen uluslararası ilişkilerin bir yönünü içermektedir.

İLÂHÎ SİSTEM

Bu bölümün, geçen ayetler ve ondan önceki konu ile güçlü bir bağı ve sıkı bir yakınlığı vardır. Çünkü bu, konu bakımından geçen iki dersin tamamlayıcısı konumundadır. Şayet -İslâm'ın belirlediği gibi- uluslararası ilişkilerin ilkelerini yerleştirme arzusu olmasaydı ilk iki dersi bu dersle bitişik tek konu kabul edecektik. Çünkü bunlar bir zincirde yer alan halkalar gibidirler.

Bu dersin esas konusunu; Dar-ul İslâm'a (İslâm ülkesine) hicret etmek, Dar-ul küfür ve Dar-ul harp (küfür ve savaş ülkesi) de kalan müslümanları canlarıyla ve mallarıyla Allah yolunda cihad eden müslüman saffa katılmayı ve Mekke'de aile ve malın yanında kalmanın sağladığı nisbi rahat ve çıkardan arınmayı teşvik etmek, oluşturmaktadır.

"Mü'minlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile malları ve canları ile Allah yolunda cihad edenler bir değildir. Allah malları ve canları ile cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah her ikisine de Cenneti vaadetmiştir, ama malları ve canları ile cihad edenleri, oturanlara karşı büyük bir mükafatla üstün tutmuştur."

Oysa Medine'de, kendileri savaşa çıkmakta ağır davrandıkları gibi başkalarını da alıkoyan münafıklardan başkası savaştan geri kalıp oturmamıştı. Bunlar hakkında da geçen derste farklı bir üslûp kullanılmıştı.

Bu bölümü, dinleri ve inançları uğruna hicret etmeye güçleri yettiği halde, melekler tarafından **"kendilerini zulme mahkûm edenler"** olarak canları alınana kadar Dar-ul küfür (küfür ülkesi) de oturmaya devam edenlere yönelik sakındırma ve tehditleri içeren diğer bir bölüm takip etmektedir: **"Bunların barınakları Cehennem olacaktır. Orası ne kötü bir varış yeridir."**

Bunu da, Allah yolunda hicret edenin katışıksız olarak Allah için hicret etmeyi amaçlayıp evinden çıktığı andan itibaren Allah'ın güvencesi altında olduğuna ilişkin başka bir bölüm takip etmektedir. Böylece tehlikelerle dolu aynı zamanda yükümlülükleri de çok olan bu tür bir tehlikeye atılırken insan ruhunda baş gösteren birçok korku da tedavi edilmektedir.

Konu; cihad, mücahitler yurduna hicret ve hicret yurdundaki müslümanlarla -aralarında hicret etmeyen müslümanlar da olmak üzere- bu yurdun dışında kalan gruplar arasındaki ilişkilere ait hükümler şeklinde sıralanıp sürüyor.

Aynı şekilde bu ders -savaş meydanı veya hicret yolculuğu gibi- korkulu durumlarda kılınacak namazın nasıl olduğuna da değinmektedir. Böylesine zor anlarda namaza gösterilen bu özen -daha önce değindiğimiz gibi- İslâm'ın namaza bakışının tabiatını göstermektedir. Ayrıca, gaflet ve gurur anını gözetleyen düşmanlarından kaynaklanan tehlikelerin müslüman cemaati kuşatması karşısında tam bir ruhsal seferberlik durumunu meydana getirmek için uygun bir ortam da hazırlanmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ders; Mücahitlerin başına gelen acı ve zorluklar karşısında Allah yolunda cihada çıkma konusunda mü'minleri cesaretlendirmeye yönelik son derece güçlü ve etkisi oldukça derin bir *dokunuşla son* bulmaktadır. Bunu da, mücahit mü'minlerle, onlarla savaşan düşmanlarının gerçek durumlarını, yol ayrımında tasvir etmekle gerçekleştiriyor:

"...Onları ısrarla kovalamaktan geri durmayınız. Çünkü eğer siz acı çekiyorsanız, bilin ki onlar da sizin gibi acı çekiyorlar. Oysa siz Allah'tan onların *beklemediğini bekliyorsunuz.*"

Bu tasvirle iki yol birbirinden ayrılıyor, iki metod iyice belirginleşiyor. Acılar küçülüp zorluklar basitleşiyor. Artık bitkinlik ve yorgunluğun eseri kalmıyor. Çünkü diğerleri de acı çekiyorlar. Üstelik mü'minler, onların Allah'tan beklemediklerini bekliyorlar.

Bu ders, *-tedavi ettiği tüm* konularla ve başvurduğu tüm tedavi yollarıylagerçek bir oluşumun zorlukları ve pratik bir yapılanmanın problemleriyle yüzyüze gelen müslüman kitlenin bünyesinde olup biten şeyleri, beşeri zaaf etkenleri, geçmiş cahiliye kalıntıları *ile zorluk ve acılarıyla özellikleri* gibi ruhlarda, birbirine karışan şeyleri de işlemektedir. Bunca zorluk ve acılarla beraber, şu hikmetli metodun örnek gösterdiği ve bu büyük işi yerine getirmeleri için insan fıtratında harekete geçirdiği şevk ve coşkuyla, görevi yerine getirmek gibi şeyleri de çizmektedir bu ders.

Mevcut durumun vasfedilişinde, cesaretlendirme ve harekete geçirme anında, fıtrî korkuların ve pratik acıların tedavisinde, savaş alanında namazla silâhlanmada, özellikle -hazırlık ve uyanıklıkla silâhlanmanın yanında- namaz ve yüce Allah'ın muhacirlere verdiği güvenceye, cihad edenlere vaadettiği sevaba, kendi yolunda savaşa çıkanlara yapacağı azaba güvenmede bütün bunların çizilmiş olduğunu görüyoruz.

Bu arada Kur'an'ın Rabbanî metodunun, güçlü ve zayıf anlarında insan ruhuna, oluşum ve olgunlaşma anında da insan toplumuna karşı takındığı tavrı görüyoruz. Aynı anda ve tek ayette çözümlenen çeşitli hususları görüyoruz. Özellikle müslüman cemaatin ruhları tetikte olmak, uyanık bulunmak ve tehlikeye karşı sürekli hazır bulunmakla doldurulurken bilinçlerinin de kâfirlere karşı üstünlük duygusuyla doldurulduğunu görüyoruz. Bu arada müslüman cemaata; zaaf noktaları, ve eksiklik yerleri gösterilerek bunlardan şiddetle sakındırıldığını da görüyoruz.

Kuşkusuz bu, tekâmülü ve insan ruhunu karşılaması, bir tek dokunuşla çaldığı tellerin ve bu ruhta bağladığı iplerin sayısı ve bunların teker teker ses verip karşılık vermesi bakımından olağanüstü bir metoddur.

Eğitim metodu ve dayandığı toplumsal düzen noktasındaki üstünlüğü, müslüman toplum ile çevresindeki diğer toplumlar arasındaki farkların en belirginidir. Bu açık üstünlük -hayatındaki tüm şartlar ve zaman zaman baş gösteren zaaf ve eksikliklerle beraber- yeni ortaya çıkan bu genç toplumun yerleşmesinin, diğer toplumları geride bırakıp onları yenmesinin de en açık sebebidir. Yenmek derken sadece savaş alanındaki yenme kastedilmiyor tabiiki.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

Yepyeni bir uygarlığın kartlaşmış uygarlıklara, hayat metodunun diğer metodlara, örnek hayatın başka yaşam biçimlerine galip gelmesi ve yeni bir insanın doğumuyla birlikte yepyeni bir çağın doğumu kastedilmektedir.

Bu kadarıyla yetinip ayetleri ayrıntılı bir şekilde ele almaya başlayalım:

CİHADA ÇIKANLAR VE EVLERİNDE OTURANLAR

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ اللَّهُ
الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً
وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾

95- Müminlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir değildir. Allah malları ve canları ile cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah her ikisine de cenneti vaadetmiştir, ama malları ve canları ile cihad edenleri oturanlara karşı büyük bir mükafatla üstün tutmuştur.

96- (Cihad edenlere) kendi katından dereceler, bağışlama ve rahmet sunmuştur. Hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

Kuşkusuz bu Kur'an ayeti, müslüman toplumu ve çevresinde meydana gelen özel bir durumu ortaya koyuyor. Mal ve canla cihad sorumluluğunu yerine getirmede bu toplumun bazı elemanlarında baş gösteren gevşeklik gibi özel bir durumu tedavi ediyor. Burada ister müşrikler, hicret ederken yanlarında mallarından herhangi bir şey taşımalarına müsaade etmedikleri için mallarını korumak amacıyla veya hicretin zorluğundan yahut yoldaki çeşitli tehlikelerden kurtulmak amacıyla geride kalanlar kastedilsin... Gerçekten müşrikler, hicret edeceklerini anladıkları anda müslümanların hicret etmelerine müsaade etmiyorlar. Çoğu kere hapsedip işkence ediyorlardı. Ya da daha doğru bir ifadeyle işkenceyi arttırıyorlardı. İster hicret etmekten geri kalanlar kastedilsin -ki biz bunu tercih ediyoruz- ya da Dar-ul İslâm'da malları ve canlarıyla cihada koşmayanlar kastedilsin. Bunlar cihad görevini ağırdan alan münafıklardan ayrı bir grupturlar. Geçen derste münafıklardan söz edilmişti. İster bunlar kastedilsin, ister Dar-ul İslâm'da malları ve canlarıyla cihada koşmayan şu kişiler kastedilsin durum değişmez.

Her halukârda bu ayet özel bir durumu açıklıyor. Ancak Kur'anın ifade tarzı genel bir kural yerleştirip onu zaman bağından ve çevresel koşullardan bağımsız kılar. Bunu, yüce Allah'ın her zaman ve mekandaki mü'minlere bahşettiği bir kural haline getiriyor . Can ile cihad etmeye engel bir acizlik ya da hem can hem de malla cihad etmeye engel acizlik ve fakirlik gibi özür

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

sahipleri dışında mal ve canla cihad etmekten geri kalıp oturan mü'minlerle, mallarıyla ve canlarıyla cihad eden diğerlerinin eşit olmayacağı mutlak anlamdaki genel kuralını yerleştiriyor:

"...Müminlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile malları ve canları ile Allah yolunda cihad edenler bir değildir."

Ancak bu şekilde belirsiz bırakmıyor. Aksine konuyu açıklayıp iyice yerleştiriyor. İki grup arasındaki eşitsizliğin mahiyeti de bildiriliyor.

"... Allah malları ve canları ile cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı."

Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) onların cennetteki mekanlarını anlatırken bu derecenin örneğini vermektedir.

Sahihayn (Buhâri-Müslim) de Ebu Said el-Hudri'den (Allah Ondan razı olsun) şöyle rivayet edilir. Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun): "Cennette yüce Allah'ın kendi yolunda cihad edenler için hazırladığı yüz derece vardır. Bunlardan iki tanesinin arasındaki mesafe ise gökle yer arası kadardır" buyurdu.

A'meş, Amr b. Mürre'den, o da Ebu Ubeyde'den, o da Abdullah b. Mes'ud'dan şöyle rivayet eder: Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) "Kim bir ok atarsa onun için bir derece mükafat vardır." buyurdu. Adamın biri: Ya Resulullah derece nedir? diye sordu. Resulullah: "Senin ananın (evinin) eşiği değildir elbette. İki derece arasında yüzyıllık mesafe vardır" buyurdu."

Kuşkusuz Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) örnek verdiği mesafeleri, evrenin bazı boyutlarını öğrenmiş olmamızdan dolayı bugün daha iyi tasavvur edebiliriz. Öyle ki ışığın bir yıldızdan diğer bir yıldıza yüzlerce ışık yılında varabildiğini biliyoruz. O gün Resulullah'ı (salât ve selâm üzerine olsun) dinleyenler dediklerini doğruluyorlardı. Bizler ise -dediğim gibi- iman etmenin yanında olağanüstü varlığın bazı boyutlarını öğrenmiş olmaktan dolayı bu boyutları da düşünebiliriz.

Ayetlerin akışı, özürsüz olarak savaştan geri kalıp oturan mü'minlerle malları ve canları ile cihad edenlerin seviyeleri arasındaki farkı belirledikten sonra, yüce Allah'ın tümüne birden Cenneti vaadettiğini bildiriyor!

"... Gerçi Allah her ikisine de Cenneti vaadetmiştir..."

İman edenlerin, mal ve canla cihada ilişkin imanın sorumluluklarını yerine getirmedeki üstünlükleri oranında dereceleri bakımından birbirlerinden üstün olmalarına rağmen her halukârda imanın bir ölçüsü ve değeri vardır. Bu sayede, ayette sözü edilen "oturanların" cihad görevini ağırdan alan münafıklar olmadığını anlıyoruz. Bunlar müslüman safta yer alan salih ve samimi bir gruptur. Ancak bu yönleri eksiktir. İşte Kur'an bu eksikliklerini gidermeleri bundan beklenen iyilikler ve arzuların cihada koşmakla gerçekleşeceği konusunda onları teşvik etmektedir.

Ayet-i kerime bu noktayı belirledikten sonra ilk kuralı iyice yerleştirmeye koyuluyor. Vurgulayıp kapsamını genişletiyor. Ötesindeki büyük mükâfata

Ücretsiz PDF Kitap Sitesi - https://kitap.tc/

yönelmeyi teşvik ediyor:

"... **Ama malları ve canlarıyla cihad edenleri, oturanlara karşı büyük bir mükafatla üstün tutmuştur.**", "**(Cihad edenlere) kendi katından dereceler, bağışlama ve rahmet sunmuştur. Hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.**"

Bu vurgu... Bu vaadler... Mücahidleri bu şekilde övme... Geride kalıp oturanlardan üstün tutma. Mü'min ruhun hoşlandığı büyük mükafatın derecelerini ve yüce Allah'ın günah ve kusurları bağışlayıp merhamet edeceğini ön plana çıkarma.

Bütün bunlar iki önemli gerçeğe dikkat çekmektedir;

Birinci gerçek: Bu ayetler, daha önce dediğimiz gibi müslüman toplum içinde başgösteren durumları karşılayıp tedavi ediyordu. Bu da, insan ruhunun ve insan topluluklarının özelliklerini daha çok algılamamızı sağlar. Buna göre toplumlar iman ve eğitim açısından son derece üstün bir konumda olsalar bile nefis tamamen Allah için ve O'nun yolunda olsa bile yine de sorumluluklar karşısında, özellikle mal ve canla cihad sorumluluğu karşısında baş gösteren zaaf, hırs, cimrilik ve eksiklik noktasında sürekli bir tedaviye ihtiyaç duyar. Buna göre zaaf, hırs, cimrilik ve eksiklik gibi insanî özellikler belirdiğinde fert ve toplum konusunda, samimiyet, kararlılık, müslümanlara bağlılık ve yüce Allah'ın buyruklarına göre hareket etme duygusu bulunduğu sürece hakkında karamsar olmak ve kendi halinde bırakıp hoşgörmek gerekmez. Ancak bunun anlamı fert veya toplumu kendilerinden kaynaklanan zaaf, hırs, cimrilik ve eksiklikle başbaşa bırakmak değildir. Bunlar pratik hayatın birer parçasıdır diye zelilce bir hayat yaşamakla bocalaması telkin edilmemelidir. Aksine bataklıktan kurtulması için uyarı, yüksek zirvelere çıkabilmesi için de yönlendirme kaçınılmazdır. Hem de burada hikmetli ilahî metodun yaptığı gibi her tür uyarı ve yönlendirme şekline başvurarak.

İkinci gerçek: Allah'ın terazisi ve bu dinin ölçülerine göre cihadın değeri ve bu akidenin ve hayat düzeninin özünde bu unsurun temel oluşudur. Yüce Allah'ın öğrettiği, yolun mahiyetinden insanın özelliğinden ve her an İslâm'a düşmanlık besleyen kampların tabiatlarından anlaşılmaktadır, bu gerçek.

Kuşkusuz cihad, o dönemin koşullarının çıkardığı bir durum değildir. Bu dava kervanıyla yol alan bir zorunluluktur. Bazı iyi niyetli kişilerin sandığı gibi sorun; İslâm'ın imparatorluklar çağında ortaya çıkması, bu yüzden çevrelerinin etkisinde kalarak müslümanların düşüncesinde "Dengeyi korumak için caydırıcı güç bulundurmak zorunludur" fikrinin yer etmesinden kaynaklanmamaktadır.

Bu iddialar en azından bu tür kehanet ve tahminleri yürütenlerin gönüllerinin İslâm'ın tabiatından ne kadar habersiz olduğunu göstermektedir.

Şayet cihad, müslüman ümmetin hayatında sonradan ortaya çıkmış bir durum olsaydı, Allah'ın kitabında bunca bölüm yer almazdı, hem de bu üslûpda. Aynı şekilde Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) sünnetinde de benzeri bir üslûpla bu kadar yer verilmezdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şayet cihad geçici şartların ortaya çıkardığı bir görev olsaydı, Hz. Peygamber, kıyamet gününe kadar gelecek tüm müslümanları kapsayacak şu hadisi irad etmezdi: "Kim cihad etmeden veya cihada niyetlenmeden ölürse bir çeşit nifak üzere ölür."[102]

Gerçi, sahih rivayetlerde nakledilen şu hadiste olduğu gibi Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) özel ailesel koşullardan dolayı bazı mücahitleri kimi durumlarda geri çevirdiği olmuştur. Nitekim "cihad edeyim" diye gelen birine Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun):

-Annen-baban hayatta mı?

-Evet, cevabını alınca;

-O halde onlar için çalış, karşılığını vermiştir."

Evet, böyle bir şey söz konusu olmuş olsa bile bireysel bir durumdur, genel kuralı bozmaz. Çünkü bir kişi, çok sayıdaki mücahitlerden bir şey eksiltmez. Belki de, adeti olduğu üzere ordusundaki her askerin durumunu teker teker bilen Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) bu adamın ve anne-babasının durumunu da bilmesi böyle bir emir vermesine neden olmuştur.

O halde hiç kimse "Cihad geçici şartların ortaya çıkardığı bir görevdir, bugünse şartlar değişmiştir" diyemez.

Bu İslâm kılıcını çekip yoluna devam ederek önüne gelenin kellesini uçurmaktadır anlamına da gelmez. Aksine insan hayatının realitesi ve davet yolunun özelliğidir. Bu husus İslâm'ın kılıcına sarılmasını ve her an tetikte olmasını gerektirmiştir.

Kuşkusuz yüce Allah bu işin kralların hoşuna gitmeyeceğini, iktidar sahiplerinin karşı çıkmasına neden olacağını biliyordu. Çünkü yolları bu yoldan farklıdır, hayat metodları bu metoda uymaz. Bu durum yalnızca dün için geçerli değildi elbette. Bugün, yarın, her yerde ve her nesil için geçerlidir.

Yüce Allah, kötülüğün her zaman kendini beğendiğini adil olmasının mümkün olmadığını ve -iyilik ne kadar barışçı yollara başvursa da- iyiliğin gelişmesine müsaade etmesinin sözkonusu olmadığını biliyordu, kuşkusuz. Çünkü iyiliğin sırf gelişmesi bile kötülük için tehlikedir. Hakkın varlığı, bâtıl için tehlike oluşturmağa yeterlidir. Öyleyse kötülüğün saldırganlığa başvurması zorunludur. Batılın kendini korumak için, hakkı yok etmeye ve güç kullanarak boğmaya çalışması kaçınılmazdır.

İşte bu yaratılıştır, geçici bir olgu değildir.

Fıtrattır bu, sonradan meydana gelmiş bir durum değildir. Bu yüzden cihad kaçınılmazdır. Her şekliyle zorunludur. Önce vicdan aleminden başlayıp ardından ortaya çıkıp gerçek, pratik ve görülen alemi de kapsaması gerekir. Silahlanmış kötülüğe, silahlanmış iyilikle, karşı koymak şarttır. Sayı çokluğundan ibaret, zırhına bürünen batılı hazırlık kılıcını kuşanmış hak ile karşılamak zorunludur. Yoksa iş intiharla sonuçlanır veya mü'minlere yakışmayan komik bir durum sözkonusu olur.

102- "Mesabihussunne" Cehennemle ilgili Hadislerden Arınıl etmiştir.

Genesis Dijital Kitaplığı Arşivi - http://rantey.org

Yüce Allah'ın mü'minlerden istediği ve canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın aldığı gibi malları ve canları feda etmek zorunludur. Bundan sonra ya onlara galibiyet takdir eder ya da şehitlik. Bu, yüce Allah'ın bileceği bir iştir. Özünde, hep hikmetini barındıran O'nun kaderi geçerlidir. Onlara gelince; Rablerinin katındaki iki güzellikten biri onlarındır. Zamanı gelince bütün insanlar ölür. Ancak sadece şehitler, tekrar dirilip şehit olmayı ister.

Burada şu akidenin, onun pratik hayat metodunun, belirlenmiş hareket çizgisinin, bu çizginin mahiyetinin ve şartların değişmesinden etkilenmeyen fıtratının temel odak noktaları yer almaktadır.

Bazı noktalar vardır ki, şartlar ne olursa olsun mü'minlerin duygularında bu konuda bir cıvıklığın bulunması doğru değildir. Bu noktaların başında, burada yüce Allah'ın bu şekilde sözünü ettiği, sadece Allah yolunda, yalnızca O'nun sancağı altında yapılan cihad gelmektedir. Evet, ölülerine şehit ismi verilen ve Mele-i A'lâ'da -ruhlar aleminde- onurla karşılanmalarını sağlayan bu cihattır.

Bundan sonra surenin akışı geride kalıp oturan gruptan söz etmektedir. İsteseler ve fedakarlıkta bulunsalar rahatlıkla hicret edebilecekleri halde malların ve çıkarlarının ya da hicretin zorlukları ve yolun acılarını karşılama zaafının küfür ülkesinde oturmaya devam eden gruptan söz etmektedir. Ömürleri dolup, melekler canlarını almak için geldiği zamandan söz etmektedir. Durumlarını o derece ayıplayıcı ve kınayıcı bir şekilde tasvir ediyor ki, hicret etmeyip oturanlar; dinleri, inançları uğruna ve kendileri için Rablerinin katından belirlenen sonuca kavuşmak için kaçacak gibi oluyorlar:

KENDİLERİNE ZULMEDENLER

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ
قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ
جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ
وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾
فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾

97- Melekler, kendilerini zulme mahkum edenlerin canlarını alırken onlara "Dünyadaki durumunuz neydi?" diye sorarlar. Onlar da "Ezilmiş zavallılardık" derler. Melekler onlara "Peki Allah'ın toprağı göç etmenize yetecek kadar geniş değilmiydi ki? derler. Bunların barınakları Cehennem olacaktır. Orası ne kötü bir varış yeridir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

98- Yalnız, çaresiz kalan, hiç bir çıkar yol bulamayan ezilmiş, erkekler, kadınlar ve çocuklar bu hükmün dışındadırlar.

99- Böylelerini umulur ki, Allah affeder. Hiç şüphesiz Allah bağışlayıcıdır, affedicidir.

Kuşkusuz bu ayetler, Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) hicretinden ve bir İslâm devletinin kuruluşundan sonra Arap yarımadasında -Mekke ve başka yerlerde- meydana gelen bir durumla ilgiliydi. Buralarda hicret etmeyen müslümanlar vardı. Malları ve çıkarları kimisini engellemişti. Çünkü müşrikler hicret edenin beraberinde malından birşey götürmesine müsaade etmezlerdi. Hicretin zorlukları karşısında kiminin nazikliği ve korkusu engel olmuştu. Çünkü müşrikler göç eden bir müslümanı engellemeden veya yolda takip etmeden bırakmazlardı. Bir grup da vardı ki, hakikaten çaresizlikleri hicret etmelerine engel oluyordu. Yaşlı, kadın ve çocuklardan oluşan bu grup kaçmak için bir kolaylık, hicret için bir yol bulamıyorlardı.

Müşrikler, Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) ve arkadaşını (Hz. Ebu Bekir'i) yakalamaktan ve hicret etmelerine engel olmaktan ümitlerini kesince geride kalan bu müslümanlara karşı işkencelerini arttırmaya başladılar. Ardından İslâm Devleti kurulup Bedir'de Kureyş'in ticaret kervanına saldırınca, üstelik müslümanlar bu saldırıda kesin bir zafer de elde edince, müşrikler geride kalan bu zavallılara işkence ve cezanın her çeşidini uygulamaya başladılar. Korkunç bir kinle onları dinlerinden döndürmeye uğraştılar.

Nitekim bir kısmı gerçekten dinlerini terketmişti. Bir kısmı niyetlerini gizleyerek kafir olduklarını göstermek ve müşriklerin ibadetlerine katılmak zorunda kalmışlardı. Kuşkusuz bu gizleme -güç yetirdikleri zaman- hicret edebilecekleri bir devletleri olmadığı gün geçerliydi. Ancak, devlet kurulup İslâm ülkesi oluşunca; hicret etmek, İslâm'ı açıklamak ve İslâm ülkesinde yaşamak imkanı bulunduğu halde işkencelere boyun eğmek veya gizliliğe sığınmak kabul edilecek bir iş değildir.

Bu ayetler işte böyle nazil olmuştur; mallarını ve çıkarlarını korumak veya hicretin sıkıntılarından, yolun zorluklarından uzak durmak için ecelleri gelene kadar oturup bekleyenleri bu şekilde adlandırmaktadır. Onları **kendilerini zulme mahkûm edenler**" olarak adlandırmaktadır. Çünkü onlar, İslâm ülkesindeki, üstün, pâk, onurlu, özgün ve serbest hayattan kendilerini yoksun bırakıp küfür ülkesindeki, aşağılık, basit, zayıf ve işkenceli hayata mahkûm etmişlerdir. Bu yüzden "**Bunların barınakları Cehennem olacaktır. Orası ne kötü varış yeridir**" diye tehdit edilmektedirler. Bununla fiilen dinlerini terkedenlerin kastedildiği anlaşılmaktadır.

Ancak Kur'an'ın ifade tarzı -Kur'an'a özgü yöntemle- olayı bir tablo gibi sunmaktadır. Hareket ve karşılıklı konuşmalarla canlandırılan bir sahne tasvir etmektedir.

"**Melekler kendilerini zulme mahkûm edenlerin canlarını alırken onlara 'Dünyadaki durumunuz neydi' diye sorarlar. Onlar da 'Ezilmiş zavallılardık' derler. Melekler onlara 'Peki Allah'ın toprağı göçetmenize yetecek kadar geniş değil miydi?' derler.**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kuşkusuz Kur'an, insan ruhunun hastalıklarını bozukluklarını gidermektedir. İçindeki iyilik, insanlık ve izzet gibi unsurları harekete geçirip zaaf, cimrilik, ihtiras ve ağırlık gibi etkenleri dışlamayı amaçlamaktadır. Bu sahneyi canlandırmasının nedeni de budur. O, bir gerçeği tasvir etmektedir. Ancak, bu gerçeği kullanabileceği en güzel yer olan insan ruhunun tedavisinde kullanmaktadır.

Ölümün yaklaştığı an, başlıbaşına insan ruhunu titreten, o anda meydana gelenleri düşünmeye yönelten sahnedir. Sahnede Meleklerin görünmesi ise, insan ruhunu daha bir titretmektedir. Düşünmeye sevk edip duyarlı hale getirmektedir.

Onlar -geride kalıp oturanlar- kendilerine haksızlık ettiler. Durumları buyken Melekler canlarını almaya gelmişlerdir. Kendilerini zulme mahkum etmişlerdir. İnsanın, kendini zulme mahkum etmişken Meleklerin canını almaya geldiklerini, hem de bu son anda kendine karşı adil davranma imkanının da olmayışını düşünmesi tek başına vicdanı harekete geçirip titretmeye yeterlidir.

Ancak melekler, kendilerini zulme mahkum edenlerin canını sessizce alıp gitmiyorlar. Aksine geçmişlerini soruşturuyorlar, yaptıklarını kınıyorlar. Gündüzlerini ve gecelerini nasıl geçirdiklerini, dünyadayken neyle uğraştıklarını ve neyle ilgilendiklerini soruyorlar:

"Dünyadaki durumunuz neydi?" diye sorarlar."

Çünkü içinde bulundukları durum zarar üstüne zarar. Sanki bu zarardan başka bir uğraşları olmamış.

Şu ölmek üzere bulunanlar, ölüm anında karşılaştıkları bu kınamaya cevap veriyorlar. Ancak bütünüyle zillet dolu bir cevap. Bunun, içinde bulundukları aşağılık durum için mazeret olacağını sanıyorlar.

"Yeryüzünde ezilmiş zavallılardık" derler."

Bizler ezilmişlerdik (mustaz'af), güçlüler bizi eziyordu. Yeryüzünde aşağılanıyorduk. Yapabilecek bir şeyimiz yoktu.

Bu cevapta yer alan horlanmışlığa ek olarak bir de ayıplama yer almaktadır. İnsan ölüm anında böyle bir konumda bulunmaktan nefret eder duruma geliyor. Nerde kaldı ki, tüm hayatı boyunca böyle bir konumda bulunsun. Ancak Melekler, kendilerini zulme mahkum etmiş bu ezilmişleri bu şekilde bırakmıyorlar. Onları pratik gerçekle yüzyüze getiriyorlar. Artık çalışma imkanı ve fırsatının bulunmadığını belirterek serzenişte bulunuyorlar.

"... Melekler onlara "peki Allah'ın toprağı göçetmenize yetecek kadar geniş değilmiydi ki?" derler."

O halde onlar için; aşağılanmaya, horlanmaya, ezilmeye ve imandan dönmeyi kabul etmeye zorlayan gerçek bir çaresizlikleri söz konusu değildir. Ortada başka bir neden olsa gerektir. Şuracıkta İslâm ülkesi varken, küfür ülkesinde kalmalarına neden olan; mallarına, çıkarlarına ve canlarına olan düşkünlükleridir. Allah'ın toprağı geniş olduğu halde, bir takım acılarla kar-

şılaşma, bazı fedakarlıklarda bulunma ihtimali varsa bile bu geniş toprağa göç etme imkanı varken kendilerini sıkıntıya atmalarının nedeni bu olsa gerektir. İşte o etkileyici sahne, korkunç sonucu anmakla son buluyor:

"Bunların barınakları cehennem olacaktır. Orası ne kötü bir varış yeridir."

Ardından ayet-i kerime, küfür ülkesinde kalmak, dinden dönmek zorunda bırakılmak ve İslâm ülkesinde yaşamaktan yoksun olmak konusunda bir art niyetleri bulunmayan çaresiz yaşlıları, kadın ve çocukları, açık özürlüleri, kaçmaktan yoksun oluşları nedeniyle bu hükmün dışında tutmaktadır. Onları yüce Allah'ın affını, bağışlama ve rahmetini umut etmekle başbaşa bırakmaktadır.

"Yalnız çaresiz kalan, hiçbir çıkar yol bulamayan ezilmiş erkekler kadınlar ve çocuklar bu hükmün dışındadırlar."

"Böylelerini umulur ki Allah affeder. Hiç şüphesiz Allah bağışlayıcıdır, affedicidir."

Bu hüküm; ayet-i kerimenin belli bir tarihte, belli bir ortamda karşılaşılan fakat şu özel durumun sınırlarını aşıp ve kıyamete kadar sürecek olan bir hükümdür. Yeryüzünün herhangi bir bölgesinde, dininden dönmek zorunda bırakılan, mal ve çıkarın veya akrabalık ve arkadaşlığın ya da hicretin acı ve zorluklarına katlanmamanın alıkoyduğu her müslümanı kapsayan genel bir hükümdür. Çünkü -yeryüzünün neresinde bulunursa bulunsun- göç edeceği bir İslâm ülkesi varsa, artık dinî bakımından güvencededir, inancını istediği gibi açıklayabilir, ibadetlerini rahatlıkla yerine getirebilir, Allah'ın şeriatının gölgesinde islami bir hayat sürdürülebilir. Hayatın bu erişilmez nimetinden kolaylıkla yararlanabilir, demektir.

HİCRET

Kur'an'ın akışı ise; hicretin doğurduğu sıkıntılar, zorluk ve korkularla yüzyüze gelen, bunlarla karşılaşmaya katlanamayan insan ruhunu tedavi etmeye devam ediyor. Geçen ayetlerde, nefret ve korkuyu birlikte uyandıran etkin sahneyle tedavi yönüne gidilmişti. Şimdi de güven etkenlerini akıtmak, Allah yolunda hicret durumunda olan kişilere -hicret eden gerek gitmek istediği yere ulaşsın gerek ulaşmadan yolda ölsün- Allah yolunda hicret etmek amacıyla evinden çıktığı andan itibaren Allah'ın güvencesinde olduklarını bildirmek, yeryüzünde vadiler ve geçitler daralmaksızın genişlik, açıklık ve serbestlik vaadetmekle tedavi etmektedir bu ruhları.

وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً
وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ
فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾

100- Kim Allah yolunda göçederse bir çok barınak ve elverişli geçim imkanları bulur. Kim Allah ve peygamber uğruna evini-barkını bırakıp göçederse de sonra bu yolda ölüme yakalanırsa onun mükafatı Allah'ın güvencesi altındadır. Hiç şüphesiz Allah affedici ve merhametlidir.

Kur'an'ın ilahî metodu, hicretin doğurduğu tehlikelerle yüzyüze gelen ruhun çeşitli korkularını gidermektedir. O şartlarda ortaya çıktıkları gibi her zaman için ya bizzat ya da benzeri şekillerde ortaya çıkan korkuları...

Kur'an insan ruhunu gayet açık ve net bir şekilde ele almaktadır. Korkuyu hiç gizlemiyor. -Aralarında ölüm tehlikesi de olmak üzere- hiçbir tehlike konusunda yanıltmıyor. Aksine başka gerçekleri söyleyip yüce Allah'ın garantisiyle güven duygusunu yerleştiriyor.

Bir kere, Kur'an-ı Kerim; hicret kavramını öncelikle "Allah yolunda" olmasıyla sınırlandırmaktadır. İslâm'a göre geçerli olan hicret budur. Bol mal elde etmek veya zorluklardan kurtulmak yahut zevk ve şehvetlere ulaşmak ya da hayatın herhangi bir nimetine kavuşmak için hicret etmek İslâm nazarında geçersizdir. Kim bu şekilde -Allah yolunda- hicret ederse kurtuluş, rızık ve yaşama fırsat ve yollarından yoksun olmaksızın ve yeryüzünde bir darlığa düşmeksizin bir genişlik ve serbestlik bulur.

"Kim Allah için göçederse yeryüzünde birçok barınak ve elverişli geçim imkânları bulur."

Yaşamanın ve rızık bulma imkanının herhangi bir toprak parçasında bulunmakla elde edileceği belli şartlara bağlı bulunduğundan, belirgin ortamlarla ilişkili olduğu ve insanda bunları bırakmakla yaşama imkanının olamayacağı hissini uyandıran, insan ruhunun zaaf, ihtiras ve cimriliğidir.

İşte vicdanları aşağılanma ve haksızlığı kabullenmeye iten, dinlerinden dönmeye zorlanmaları karşısında susmalarına yol açan sonra da meleklerin "kendilerini zulme mahkum edenler" olarak canlarını aldığı kişilerin varacağı bu kötü sonuçla yüzyüze gelmelerine neden olan; rızık, yaşamak ve kurtuluşun gerçek sebeplerine ilişkin bu düzmece düşüncedir.

Oysa yüce Allah, kendisi uğruna hicret edenlere vaadolunan gerçeği bildirmektedir. Kuşkusuz hicret eden, Allah'ın toprağında serbestlik ve genişlik bulacaktır. Gittiği her yerde kendini yaşatanın ve rızık verip kurtaranın yüce Allah olduğunu görecektir.

Fakat ecel, Allah yolunda hicret yolculuğu esnasında gelebilir. -Surenin akışında daha önce de değinildiği gibi- ölümün görünen sebeplerle hiç bir ilişkisi yoktur. Belirlenen zamanı gelince meydana gelmesi kesin olan bir olgudur ölüm. Zamanı geldiğinde insanın evinde oturuyor olması ya da göç halinde olması durumu değiştirmez. Çünkü ecelin öne alınması ya da geciktirilmesi mümkün değildir.

Bununla beraber insan ruhunun kendine özgü düşünceleri ve görünen şartlardan etkilenmesi de söz konusudur. Kur'an'ın metodu bunları göz önünde bulundurup öylece tedavi yönüne gitmektedir. Allah ve Resulü uğruna hicret

etmek amacıyla evinden ilk adımını attığı andan itibaren mükafatın Allah'ın katında tahakkuk ettiğini bildirerek yüce Allah'ın güvencesini telkin etmektedir.

"...Kim Allah ve peygamber uğruna evini-barkını bırakıp göçeder de sonra da bu yolda ölüme yakalanırsa onun mükafatı Allah'ın güvencesi altındadır."

Bütün mükafatı... Hicret ve yolculuk mükafatı, İslâm ülkesine varıp islami bir hayat yaşama mükafatı... Artık Allah'ın güvencesinden sonra başka güvence aranır mı?

Bunun yanında, günahların bağışlanacağını hesapta merhamet edileceğini içeren bir başka güvence de yer almaktadır. Bu da ilk alışverişe ek bir mükafattır.

"...Hiç şüphesiz Allah affedici ve merhametlidir."

Kuşkusuz bu kârlı bir alışveriştir. Hicret eden daha ilk adımda yani Allah Resulü uğruna hicret etmek amacıyla evinden çıkıp attığı ilk adımdan itibaren büyük bir kazanç elde etmektedir. Ölümse aynı ölümdür. Ertelenmesi mümkün olmayan zaman geldiğinde vuku bulacaktır kuşkusuz. Hicret etmek yahut evde oturup kalmakla hiçbir ilgisi yoktur.

Şayet hicret eden evinde oturmuş olsaydı yine de ölüm belirlenen süresinde meydana gelecekti. O zaman da kârlı alışverişi kaybedecekti. Ne bir mükafat, ne bir bağışlanma ne de merhamet sözkonusu olmayacaktı. Hatta melekler kendini zulme mahkum etmiş biri olarak canını alacaktı.

İki alışveriş birbirinden ne kadar da uzak.

Varılan sonuçlar ne kadar da farklı.

Bu derste -şimdiye kadar- sunduğumuz ayetlerden birtakım değerlendirmeler çıkarmış bulunuyoruz. Dersin geri kalan kısmını ve içerdiği konulara geçmeden önce bu değerlendirmeleri özetle aktaralım.

a) Bir kere, Allah yolunda cihad etmekten ve cihad eden müslüman saffa katılmaktan geri kalmanın İslâm nazarında ne denli nefret uyandırıcı bir olay olduğunu görüyoruz. Ancak, hicret etmek için bir plan kurmak ya da çıkar yol bulmak konusunda çaresiz olanlardan ve yüce Allah'ın mazeretini kabul ettiği kimseler bu hükmün dışındadırlar.

b) İslâm inancında, İslâm düzeninde ve bu ilahî metodun pratik gereklerinde cihad unsurunun derinliğinin ve köklülüğünün boyutlarını görüyoruz. Öyle ki Şia mezhebi cihadı İslâm'ın bir şartı saymıştır. Her ne kadar "İslâm beş esas üzerine kurulmuştur" hadisinde cihaddan söz edilmese de bu görüşlerini destekleyen bir çok hüküm ve pratik yorumdan güç almaktadırlar. Ayrıca cihad emrinin kesinliği, canlılık dolu İslâmî hayatta bu unsurun köklülüğü ve her zaman ve her yerde ortaya çıkan zorunluluğu -zorunluluk fıtrî gerekçelere dayanmaktadır, geçici koşullara değil.- bütünüyle bu unsurun ciddiyet ve köklülüğüne ilişkin bu derin bilinci desteklemektedir.

c) Aynı şekilde insan ruhunun aynı ruh olduğunu görüyoruz. En iyi dönemlerde ve en hayırlı toplumlarda bile zorluklar karşısında gerilediğini, tehlikeleri görünce korkuya kapıldığını, engellerle karşılaşınca, tembelleştiğini görüyoruz. Bu gibi durumlarda, tedavi yönteminin bu nefisler konusunda ümitsizliğe kapılmak, olmadığını, Kur'an'ın, ilâhî ve hikmetli metoduna uygun olarak, aynı anda onları harekete geçirmenin, cesaretlendirmenin, sakındırmanın ve kendilerine güvenmelerini sağlamanın geçerli yol olduğunu görüyoruz.

d) Son olarak, bu Kur'an'ın hayatın realitesini nasıl karşıladığını, müslüman topluma nasıl önderlik yaptığını başta insan ruhu, fıtrî özellikleri ve cahiliyeden kaynaklanan tortuları olmak üzere çeşitli alanlarda bu toplumla birlikte nasıl savaşa giriştiğini görüyoruz. İnsanları Allah'a davet etmek suretiyle hayatın ve ruhun realiteleriyle yüzyüze gelen bizlerin Kur'an'ı ne şekilde okuyup uygulamamız gerektiğini de görüyoruz.

CİHAD VE NAMAZ

Bundan sonra ayetlerin akışı, kafirlerin kendilerini esir alıp dinlerinden döndürmeye çalışacaklarından korktukları durumlarda, hicret edenlere ya da cihad veya ticaret amacıyla yola çıkanlara tanınan bir kolaylığa değinmektedir. Bu, kafirlerin baskısından korksun-korkmasın mutlak anlamda yolculara verilen namazı kısaltma izninin dışında verilen bir namazı kısaltma iznidir ve bu özel bir izindir.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ
فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ
أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿١٠١﴾

101- Yeryüzünün herhangi bir yöresinde savaşa çıktığınız zaman eğer size tuzak kuracaklarından çekiniyorsanız namazı kısaltarak kılmanızın sakıncası yoktur. Şüphe yok ki, kafirler sizin açık düşmanlarınızdır.

Yeryüzünde savaş için sefere çıkan biri, Rabbi ile sürekli bir bağ kurmaya son derece muhtaçtır. Bu bağ, içinde bulunduğu durumda kendisine yardımcı olur. Karşılaşacağı tehlikeler ve yol boyunca kurulan tuzaklara karşı muhimmat ve cephanesini tamamlar. Kuşkusuz namaz, yüce Allah'la kurulan en yakın bağdır. Namaz, zor ve acılı anlarda müslümanların onunla Allah'tan yardım dilemeleri istenen bir silahtır. Bir korku veya sıkıntı ile karşılaştıkları an yüce Allah onlara şöyle seslenmektedir: **"Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin."**[103]

Bu yüzden burada yerinde bir münasebetle; kendisine ihtiyaç duyulan çaresizlik anında namaz hatırlatılmaktadır. Çünkü yolculuk esnasında korkuya

103- Bakara Suresi, 45

kapılan birinin kalbi Allah'ı anmakla kendini güvencede hissetmeye son derece muhtaçtır. Toprağını terkedip göç eden biri Allah'ın himayesine sığınmaya ne kadar muhtaçtır. Bununla beraber -içindeki kıyam, rukû ve secdelerle birlikte eksiksiz bir namaz yolcuyu yakınındaki tuzaklardan kurtulmaktan alıkoyabilir. Yahut düşmanlarının dikkatini çektirip tanınmasına neden olabilir. Rukû ve secdeye giderken yakalayıp esir alabilirler onu. Düşmanların tuzağından korktuğu anda yolcuya namazı kısaltması izninin verilmesinin nedeni bu olsa gerektir.

Burada sözü edilen kısaltmadan, İmam Cassas'ın tercih ettiği anlamı kabul ediyoruz[104]. Buna göre dört rekatlık namazları iki rek'at kılmak şeklindeki kısaltma kastedilmiyor. Bu izin, korku ve yakalanma endişesi olsun olmasın mutlak anlamda her yolcuya verilen bir izindir. Hatta yolcunun -Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) her yolculuğunda yaptığı gibi- namazını kısaltması tercih edilir. Öyle ki en tercihe şayan görüşe göre yolcunun namazı tam kılması doğru değildir.

O halde -korku ve yakalanma endişesi durumunda- geçerli olan bu izin, her yolcuya verilen kısaltma izninin dışında yeni bir anlam taşıyan yeni bir ruhsattır. Bu izin, namazın şeklinde bir kısaltmayı getirmektedir. Hareketsiz, rukûsuz, secdesiz ve teşehhüd için oturmaksızın kılmak gibi. Yolcu; ister ayakta, ister yürürken, ister binek hayvanı sırtındayken rukû ve secdesini ima ederek namazını kılabilir.

Böylece, korku ve yakalanma endişesi durumunda Allah ile bağını koparmamış, savaş alanında en başta gelen silâhını bırakmamış ve düşmanlarına karşı hazırlıklı olmuş olur:

"Şüphe yok ki, kafirler sizin açık düşmanlarınızdır."

Kafirlerin tuzağından korkan yolcunun namazından söz edilmişken, şimdi savaş alanında kılınacak korku namazının hükümleri yer almaktadır.

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ
مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا
مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا
مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا
لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم
مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى
مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا أَسْلِحَتَكُمْ ۖ وَخُذُوا

104- Ahkam el-Kur'an: Cassas Cüz. 2, Sh. 307, 308

خِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾
فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا
وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ إِنَّ الصَّلَوٰةَ
كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

102- Eğer sen mümin savaşçıların arasında bulunur da onlara namaz kıldırırsan onların bir grubu senin arkanda namaza dursun ve silahlarını yanlarına alsınlar. Bu grup secdeden kalkınca arkanıza (nöbet yerine) geçsin. Bu kez namaz kılmamış olan öteki grup gelerek arkanda namaz kılsın, bunlar da silahlarını ve techizatlarını yanlarına alsınlar. Çünkü kafirler isterler ki, silahlarınızı ve kumanyalarınızı aklınızdan çıkarasınız da ansızın üzerinize baskın düzenlesinler. Eğer yağmurdan zarar görecekseniz ya da hasta iseniz silahlarınızı yere bırakmanızın sakıncası yoktur. Bununla birlikte uyanık ve tedbirli olunuz. Hiç şüphesiz Allah kafirler için onur kırıcı bir azap hazırlamıştır.

103- Namazı bitirdikten sonra ayaktayken, otururken ve yere uzanmışken Allah'ın adını anınız. Tehlikeyi savuşturup güvene kavuştuğunuzda namazı tam olarak kılınız. Zira namaz müminlere, vakitleri belirli bir farzdır.

Bu Kur'an'ın ve onda somutlaşan ilahi eğitim metodunun inceliklerini düşünenler, insan ruhunun derinliklerine etki eden olağanüstü psikolojik dikkat çekmeleri görebilir. Savaş alanında namaza dikkat çekilmesi de bunlardan biridir.

Kuşkusuz Kur'an'ın akışı, bu ayeti sırf tehlike anında namazın şekline ilişkin "fıkhî" hükümleri açıklamak amacıyla söz konusu etmektedir. Aksine bu nassı, müslüman saff ve müslüman kitlenin; eğitim, direktif, öğretim ve hazırlanma atılımında kullanmaktadır.

İlk önce, savaş alanında namaza verilen bu önem dikkat çekmektedir. Ancak bu, son derece doğaldır, hatta, imanî değerlendirmede kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çünkü namaz, savaş alanında başvurulan silahlardan biridir. Hem de gerçek bir silah. O halde savaşın özelliğine ve atmosferine uygun bir şekilde bu silahın kullanımını düzenlemek gerekir.

Kuşkusuz ilahî metod uyarınca Kur'an'la eğitilen bu savaşçılar, her şeyden önce düşmanlarını kendilerine karşı üstünlük sağladıkları bu silahla karşılıyorlardı. Onlar gerçek anlamda bildikleri tek bir ilaha inanmalarıyla üstündüler. Rablerinin savaş alanında kendileriyle birlikte olduğunun bilincindeydiler. Uğruna savaştıkları amaca olan inançlarıyla da üstündüler. Bunun tüm amaçlardan daha yüce olduğunu çok iyi biliyorlardı. Aynı şekilde, evren, hayat ve insan olarak varlıklarının gayesine ilişkin düşünceleri ile de üstündüler. Toplumsal düzenlerindeki üstünlükleri ilahî hayat metodlarındaki üstünlüklerinden kaynaklanıyordu. İşte namaz bütün bunlara bir sembol konumundadır. Bun-

ları hatırlatmak için bir araçtır. Bu yüzden savaş alanında bir silah işlevini görür. Hem de gerçek bir silah.

İkinci olarak bu ayette, düşman karşısında gerçekleştirilen bu eksiksiz psikolojik hazırlık dikkat çekmektedir. Ansızın üzerlerine kullanmak için silah ve muhimmatlarından bir anlık gafletlerini gözetleyen düşmanlarına karşı müminlere tavsiye edilen bu hazırlık. Bu hazırlıklı olma uyarısının yanında yer alan bu korkutma, **"Hiç şüphesiz Allah kafirler için onur kırıcı bir azap hazırlamıştır."** ayetinde belirtildiği gibi yüce Allah'ın kendi paylarına aşağılanma yazdığı bir kavimle karşılaşacakları haber verilerek gönüllerine akıtılan bu güven, bu kararlılık duygusu. Hazırlıklı olma uyarısı karşısında yeralan bu güven duygusu. Hazırlıklı olma uyarısında bulunup sonra da gönüllere güven duygusunu akıtmakla sağlanan bu denge. Hileci, inatçı ve alçak düşman karşısında yer alan mümin fert ve müslüman saffın eğitim metodunun gereğidir.

Tehlike anındaki namazın nasıl kılınacağına gelince; fıkıh bilginlerinin bu ayetten kaynaklanan görüşleri arasında farklılık vardır. Ancak biz, çeşitli şekillerine ilişkin ayrıntılara girmeksizin genel şeklini aktarmakla yetineceğiz.

"Eğer sen mümin savaşçıların arasında bulunur da onlara namaz kıldırırsan onların bir grubu senin arkanda namaza dursun ve silahlarını yanlarına alsınlar. Bu grup secdeden kalkınca arkanıza (nöbet yerine) geçsin. Bu kez namaz kılmamış öteki grup gelerek arkanda namaz kılsın, bunlar da silahlarını ve techizatlarını yanlarına alsınlar."

Ayetin anlamı şöyle:

Sen aralarında bulunur, namazda imamlık yaparsan bir grup sana uyarak birinci rekatı kılsınlar. O esnada diğer grup sizi korumak amacıyla arkanızda silahlarıyla beklesinler. Birinci grup ilk rekatı tamamlayınca dönüp nöbet yerinde beklesinler. Nöbet yerinde bekleyen namaz kılmamış grup da sana uyarak bir rekat kılsınlar. (Burada iki rekatlık namazını tamamlayınca imam selam verir.)

Daha sonra imamla birlikte kılamadığı ikinci rekatı kılmak için birinci grup gelir rekatı tamamlar ve selam verir. Bu arada ikinci grup onları korumaktadır. Ardından kılamadığı ikinci rekatı kılmak için ikinci grup gelip rekatı kılarak selam verir. Birinci grup da onları bu arada korur.

Bu şekilde her iki grup ta Resulullah'ın imamlığında namazlarını kılmış olurlar. Ondan sonra da halifelerinin tayin ettiği komutanlarının ve her savaş alanındaki -kendilerinden olan- müslüman komutanlarının ardında kılmış olurlar.

"...Silahlarını ve techizatlarını yanlarına alsınlar. Çünkü kafirler isterler ki, silahlarınızı ve kumanyalarınızı aklınızdan çıkarasınız da ansızın üzerinize baskın düzenlesinler."

Bu arzu, kafirlerin gönüllerinden müminlere karşı besledikleri sürekli bir duygudur. Birbirinin ardınca geçen yıllar ve asırlar, yüce Allah'ın ilk müslüman kitlenin gönüllerine yerleştirdiği bu gerçeği doğrulamıştır. Yüce Allah onlara, savaş konusunda genel bir strateji belirliyor. Ancak tehlike anında namaz

örneğinde gördüğümüz gibi zaman zaman baş vuracakları hareket planlarını da gösteriyor.

Bu uyarı, bu psikolojik hazırlık ve bu sürekli silahlanma, müslümanları sıkıntıya sokma amacına yönelik değildir. Bu yüzden güçleri oranında bunları yerine getirmekten sorumludurlar:

"Eğer yağmurdan zarar görecekseniz ya da hasta iseniz silahlarınızı yere bırakmanızın sakıncası yoktur." Çünkü böyle durumlarda silahı taşımak sıkıntı verdiği gibi yararı da yoktur. Dikkatli olmak ve Allah'ın yardımını ve zaferi beklemek yeterlidir.

"Bununla birlikte uyanık ve tedbirli olunuz. Hiç şüphesiz Allah kafirler için onur kırıcı bir azap hazırlamıştır."

Bu tedbirlilik, bu uyanıklılık ve bu dikkatlilik yüce Allah'ın kafirler için hazırladığı onur kırıcı azabın gerçekleşmesi için bir sebeb ve bir araç olabilir. Böylece müminler O'nun gücüne bir perde ve dilemesine aracı olurlar. Kuşkusuz bu, dikkatli olmanın yanında güven duymanın da belirtisidir. Yüce Allah'ın kendilerine onur kırıcı azap hazırladığı kavme karşı zafer bahşedeceğine güvenmektir bu.

"Namazı bitirdikten sonra ayaktayken, otururken ve yere uzanmışken Allah'ın adını anınız. Tehlikeyi savuşturup güvene kavuştuğunuzda namazı tam olarak kılınız. Zira namaz müminlere vakitleri belli bir farzdır."

Böylece onları her durumda ve her konumda namaz aracılığıyla yüce Allah ile kurulacak bağla yüzyüze getirmektedir. İşte büyük hazırlık ve yıpranmaz silah budur.

Kendinizi güvenlikte hissettiğiniz zaman da **"namazı kılın."** Kısaltmadan sözünü ettiğimiz korku nedeniyle başvurulan kısaltma olmaksızın tam ve eksiksiz kılın. Çünkü namaz eda edilecek zamanı belirlenmiş bir farzdır.

"... Namaz mü'minlere vakitleri belirli bir farzdır." ayetinden hareketle Zahirîler, vakti geçmiş namazın kazasının olmayacağı görüşüne varmışlardır. Onlara göre, kaza, namaz yerine geçmediği gibi sahih de değildir. Çünkü namaz ancak belirlenen vaktinde sahih olabilir. Şayet namazın vakti geçmişse onu kılmanın artık imkânı yoktur. Buna karşılık çoğunluk, geçen namazların kazasının olabileceği görüşünü benimsemektedir. Bununla beraber erkence kılmanın daha iyi ve geciktirmenin ise mekruh olduğunu belirtmişlerdir. Bundan başka teferruatı ayrıntılı bir şekilde aktarmaya girmiyoruz.

Bu ders acı, bitkinlik ve yorgunluğa rağmen cihadı sürdürmeyi teşvik etmekle son bulmaktadır. Bu teşvik, mümin kalpleri derinden ve canlandırıcı bir şekilde okşamakta, sonuçlara, hedeflere ve yönelişlere ışık tutmaktadır.

وَلَا تَهِنُوا فِي
ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ

وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾

104- O düşmanlarınızın peşini bırakmayınız, onları ısrarla kovalamaktan geri durmayınız. Çünkü eğer siz acı çekiyorsanız bilin ki, onlar da sizin gibi acı çekiyorlar. Oysa siz Allah'tan onların beklemediğini bekliyorsunuz. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve hikmet sahibidir.

Bu bir kaç kelime, kesin çizgiler belirliyor. Çarpışan iki cephe arasındaki büyük mesafeyi ve farkı ortaya koyuyor.

Kuşkusuz müminler, savaşta birtakım acılar ve yaralara katlanırlar. Fakat bunca sıkıntıyı sadece kendileri çekmiyor. Aynı şekilde düşmanları da acı çekiyorlar. Birtakım yaralar ve ızdıraplara düçar oluyorlar. Fakat şunlarla onlar bir mi? Müminler cihad etmekle Allah'a yönelirler, mükafatlarını da O'nun katından beklerler. Kâfirlere gelince, onlar hepten kaybetmişler, Allah'a yönelmedikleri gibi, hayatta ve hayat sonrasında O'nun katından bir beklentileri de yoktur.

Şayet kafirler savaşta diretiyorlarsa müminlerin daha çok diretmesi gerekir. Kafirler savaşın getirdiği acılara katlanıyorlarsa müminlerin başlarına gelen acılara daha çok sabretmeleri lazım. Düşmanlarının gücünü yok edinceye, fitne ortadan kalkıp din tamamen Allah için oluncaya kadar, düşmanları kovalamaktan, savaşmak için peşlerinden gitmekten ve izlerini takip etmekten geri kalmamaları gerekir.

Bu da, her savaşta Allah'a iman etmenin sağladığı bir üstünlüktür kuşkusuz. Kimi anlarda zorluklar dayanma gücünü aşar. Acılar dayanılmaz olur. İnsan kalbi üstün bir yardıma ve bir azığa ihtiyaç duyar. İşte burada yüce Allah'ın yardımı gelir. Beklenen azık O Rahîm olan koruyucudan gelir.

Kuşkusuz bu prensip, denk ve açık güçlerin çarpıştığı durumlarda geçerlidir. Savaşta, bu savaşan her iki grup da birtakım yaralar alacaktır. Çünkü her ikisi de silahlanmış olarak savaşıyor.

Mümin toplum, birbirine denk olmayan ve açıktan yapılmayan bir savaş içinde de kendini bulabilir. Ancak kural yine değişmez. Çünkü batıl hiçbir zaman huzur bulamaz. Hatta galip gelmiş olsa da. O her zaman kendi bünyesinde iç çelişkilerinden ve farklı gruplarının çekişmesinden ve bizzat kendisinin eşyanın fıtratı ve tabiatına ters düşmesinden kaynaklanan acılarla karşılaşacaktır.

Bu durumda mümin toplumun yapacağı şey, acılara katlanması ve yıkılmamasıdır. Şunu iyice bilmelidir ki, şayet kendisi acı çekiyorsa, aynı şekilde düşmanı da acı çekiyordur. Acı çekmenin çeşitli yolları vardır. Yaralar birbirinden farklıdır.. **"Oysa siz Allah'tan onların beklemediğini bekliyorsunuz."**

İşte derin teselli budur. İki grup arasındaki yol ayırımı burasıdır.

"Hiç kuşkusuz Allah herşeyi bilir ve hikmet sahibidir."

Kalplerin duygularını nasıl tedavi edeceğini bilir. Acı ve yaralarını din

direcek şeyi kişiye gösterir.

İNSANLIK TARİHİNDE BENZERİ OLMAYAN BİR OLAY

Ele aldığımız ayetler grubu yeryüzünün bir benzerini tanımadığı, insanlığın eşine rastlamadığı bir hikaye anlatmaktadır. Tek başına bu bile Kur'an'ın ve bu dinin yüce Allah'ın katından olmasının zorunluluğunu göstermektedir. Çünkü düşünceleri ne kadar yüksek, ruhları ne kadar saf ve tabiatları ne kadar düzgün olursa olsun insanlığın Allah'tan gelen vahiy olmaksızın kendiliğinden şu ayetlerin işaret ettiği düzeye yükselmesi mümkün değildir. Bu düzey, insanlığın ancak bu ilahî metodun gölgesinde yükselebildiği bir çizgi çizmektedir ufka. Bu ilâhî metodun dışında ona ulaşmak hiçbir zaman mümkün olmayacaktır.

Bu olay, Medine'deki yahudilerin o aşağılık dağarcıklarındaki zehirli oklarını İslâm ve müslümanlara fırlattıkları bir sırada gerçekleşiyordu. Nitekim bu sûrede, Bakara suresinde ve Al-i İmran suresinde yahudilerin müslüman safta çıkardığı fitnelerin bir bölümüne değinilmektedir.

Yahudilerin yalanlamalarını yaydıkları, müşriklerle birleştikleri, münafıkları cesaretlendirdikleri, onlara yol gösterdikleri, birtakım söylentiler çıkarıp kafaları karıştırdıkları; Hz. Peygamber'in önderliği vahiy ve peygamberlik konusunda kuşkular yaydıkları, dışarıdan düşmanları üzerine çullanmaya hazırlanmışken içerden İslâm toplumunu bozmaya çalıştıkları bir sırada... İslâm henüz Medine'de yeni yeni gelişiyorken, cahiliye kalıntıları bazı ruhları etkilemeye devam ediyorken, bazı müslümanlarla müşrik münafık ve bizzat yahudiler arasındaki akrabalık ve çıkar bağları, müslüman saffın kaynaması ve uyumu noktasında gerçek bir tehlike olmaya devam ediyorken...

Evet bu denli zor, tehlikeli, hem de çok tehlikeli bir dönemde, haksız yere hırsızlıkla suçlanan bir yahudiyi temize çıkarmak ve bu yahudiyi itham altında tutan Medineli Ensar'dan bir aileyi cezalandırmak için bu ayetler Resulullah'a ve müslümanlara iniyordu. Oysa gerek kendi şahsı, gerekse peygamberliği, dini ve getirdiği yeni inancı çevresinde kurulan tuzaklara karşı koymada kullandığı hazırlığı ve ordusunu da Ensar oluşturuyordu.

Hangi, temizlik, adalet ve üstünlük bu düzeye ulaşabilir? Sonra hangi söz bu düzeyi vasfedecek bir dereceye ulaşabilir. Bütün sözler, bütün yorumlar bütün değerlendirmeler bu erişilmez zirvenin aşağısında kalacaktır. Bu zirveye insanlar kendi kendilerine ulaşamazlar, hatta böyle bir şeyden haberleri bile olamaz. Bu yüce, ulu ve nurlu ufka ulaşmak için Allah'ın metoduna uymaları hariç.

Bu ayetlerin indiriliş sebebine ilişkin bir kaç kaynakta rivayet edilen hikaye şöyledir: Ensar'dan bazıları -Katade b. Nu'man ve amcası Rufae Resulullah'la (salât ve selâm üzerine olsun) birlikte bazı savaşlara katılmışlardır. Onlardan birinin (Rufae'nin) zırhı çalınır. Tüm kuşkular; Ubeyrik oğulları denilen Ensar'dan bir aileye mensup birinin üzerinde toplanıyordu. Zırhın sahibi gelip, 'Ta'me b. Ubeyrik zırhımı çaldı' diye Resulullah'a şikayet eder. (Bir rivayete

göre bu adam Beşir b. Ubeyrik'tir. Yine başka bir rivayete göre bu adam, Sahabe'yi yeren şiirler söyleyen sonra da bunları bazı arapların üzerine atan bir münafıktır.) Hırsız bunu görünce, zırhı alıp Zeyd bin Semin adında bir yahudinin evine atar. Sonra da Aşiret'inden bir gruba "Zırhı gizledim, onu falanın evine attım. Orda bulurlar" der. Bunlar da Resulullah'a gidip ve "Ey Allah'ın peygamberi, arkadaşımız bu ithamdan uzaktır. Zırhı çalan falancadır. Bunu kesinlikle biliyoruz. İnsanların huzurunda arkadaşımızın suçsuz olduğunu bildir ve onu savun. Şayet senin aracılığınla yüce Allah onun suçsuzluğunu belirtmese helak olur" derler. Resulullah zırhın yahudinin evinde bulunduğunu öğrenince kalkıp İbn-i Ubeyrik'i aklar ve insanların huzurunda suçsuzluğunu bildirir. Henüz zırh Yahudinin evinde bulunmamışken hırsızın ailesi Resulullah'a şöyle diyordu: "Katade b. Nu'man ve amcası, bir delil, bir ispat sözkonusu olmaksızın müslüman ve iyiliksever ailemizin bazı fertlerini hırsızlıkla suçluyorlar." Katade diyor ki, 'Resulullah'ın yanına gidip anlatmaya başladım.' Ancak Resulullah 'Müslümanlıkları ve iyiliksever kişiler oldukları bilinen bir aileyi, delilsiz ispatsız hırsızlıkla mı suçluyorsun?' buyurdu. Katade 'Bunun üzerine geri döndüm ve keşke malımın bir kısmı gitseydi de bu konuda Resulullah'la konuşmasaydım dedim' der. Sonra amcam bana gelip 'Ne yaptın yeğenim?' dedi. Ben de Resulullah'ın bana söylediğini ona söyledim. Bunun üzerine "Allah'tan yardım istenir" dedi. Çok geçmeden şu ayetler nazil oldu: **"Biz sana bu hak içerikli kitabı indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği gibi hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma."** Yani Ubeyrik oğullarının. Ayetteki 'Hasimen: koruyan, savunan ve mücadelesini yapan demektir. **"Allah'tan af dile"**. Yani Katade'ye dediklerin için. **"Hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."**

"Kendilerine hıyanet edenleri temize çıkarmaya çalışma. Hiç şüphesiz Allah, hıyanete dalmış günahkarları sevmez."

"Bu kimseler Allah'ın razı olmadığı sözü geceleyin buluşarak karara bağlarken insanlardan saklı tutuyorlar, ama yanıbaşlarında olan Allah'tan saklayamazlar. Hiç şüphesiz Allah onların yaptıklarını bilgisi ile kuşatacak güçtedir...

"Diyelim ki, siz onları dünya hayatında savundunuz. Peki kıyamet günü Allah'a karşı kim savunacak ya da kim onların vekilliğini üzerine alacak."

"Kim bir kötülük işler ya da kendine zulmeder de Allah'tan af dilerse Allah'ı bağışlayıcı ve esirgeyici olarak karşısında bulur." Yani Allah'tan af dilerse onları bağışlayacaktır.

"Kim bir kusur ya da bir suç işler de onu bir masumun üzerine atarsa açık bir iftira, bir günah yükünün altına girmiş olur."

"Eğer Allah'ın sana yönelik lütfu ve esirgemesi olmasaydı, onların bir takımı seni yanıltmaya yeltenmişlerdir. Oysa onlar sadece kendilerini yanıltırlar, sana hiçbir zarar dokunduramazlar. Çünkü Allah sana kitabı ve hikmeti indirerek sana daha önce bilmediğin gerçekleri öğretmiştir. Hiç şüphesiz Allah'ın sana yönelik lütfu son derece büyüktür."

"Onların aralarında yaptıkları çoğu gizli konuşmalarda hayır yoktur. Meğer ki, bu fısıltılı toplantılarının amacı sadaka vermeyi, iyiliği, insanlar arasında dirliği emretmek olsun. Kim bunları Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yaparsa ilerde kendisine büyük bir mükafat vereceğiz."[105]

Bu Kur'an ayetleri nazil olunca Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) silahı getirip Rufae'ye iade eder. Katade diyor ki, 'Amcama, silahı götürünce (ki o, cahiliyede kör -ya da gece görmez- birisiydi. Üstelik ben onu zayıf bir müslüman görüyordum) ey kardeşimin oğlu, onu Allah yolunda bağışladım" dedi. O zaman anladım ki gerçek anlamda bir müslümandır.' Bu ayetler nazil olunca Beşir gidip müşriklere katılır. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi: **"Kim doğru yolu iyice tanıdıktan sonra peygambere zıt düşer de müminlerin yolundan başka bir yola koyulursa kendisini koyulduğu yolla baş başa bırakır, sonra da cehenneme atarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir."**

"Allah kendisine ortak koşma suçunu bağışlamaz. Bunun dışındaki suçları dilediğine bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa gerçekten koyu bir sapıklığa düşmüş olur."

Kuşkusuz sorun, bir grup insanın töhmet altında tuttuğu suçsuz birinin aklanması değildir. Her ne kadar Allah'ın terazisinde suçsuz birinin aklanması büyük bir ağırlıklı olay ise de sorun bundan çok daha önemlidir. Bu, şartlar ve durumlar ne olursa olsun, insanların arzusuna ve soyuna eğilim göstermeyen, sevgi ve öfkeye göre değişmeyen bir kriter yerleştirme sorunudur.

Sorun, bu yeni toplumun arındırılması, cahiliye ve ırkçılık kalıntılarının giderilmesinin yanında içindeki beşeri zaafların tedavi edilmesi sorunuydu. Çünkü iş insanlar arasında adaleti gerçekleştirmeyle ilgili olunca akide konusunda bile hiçbir ayırıma gidilmemeliydi. Aynı zamanda, insanlık tarihinde eşine rastlanmayan bu yeni toplumun; arzu, çıkar ve tarafgirlik lekesini taşımayan, arzulara, eğilim ve şehvetlere göre değişmeyen, iyi, temiz, sarsılmaz ve sağlam bir temele dayandırılması sorunuydu.

Olayı görmezlikten gelmek, bu kadar sıkı tutmamak, ayıplamamak, tüm gözlerin görebileceği şekilde ortaya çıkarmamak, daha doğrusu bu şekilde sert ve belirgin bir şekilde insanlar içinde utandırmamak için sebep çoktu.

Sebep çoktu; şayet yeryüzü değerleri egemen olsaydı, onlara başvurulsaydı. Ya da bu metodun başvurduğu insanların mizan ve ölçüleri o olsaydı.

Bir kere ortada açık ve seçik bir sebep vardı. İtham edilen bir yahudiydi. "Yahudi" ulusundan... O yahudi ki, sahip olduğu hiçbir zehirli okunu İslâm ve müslümanlara açılan savaşta onların aleyhinde kullanmasın. O yahudiler ki, o sene müslümanlara iki acı birden tattırmışlardı. (Yüce Allah bunun böyle olmasını dilemiştir.) O yahudi ki, ne hak, ne adalet ne de insaf bilir. O yahudi ki, müslümanlarla ilişkilerinde kesinlikle bir tek ahlâkî değere itibar etmez.

Bir diğer sebep de söz konusuydu. Bu da Ensar'la ilgili bir konuydu. Muhacirleri barındıran ve onlara yardımcı olan Ensar. Bu olay nedeniyle bazı aileleri arasında şiddetli kin başgösteren Ensar. Oysa Yahudi'nin töhmet altında

105- Nisa Suresi, 112-114

tutulması düşmanlık gölgesini uzaklaştırabilirdi.

Burada bir üçüncü sebep de vardı: Yahudiye, Ensara yönelteceği zehirli bir ok vermemek. Çünkü bazısı bazısından malını çalmış sonra da yahudiyi itham etmişlerdi. Yahudiler teşhir etmek ve tehlike yaratmak için bu fırsatı kaçırmazlardı.

Ancak sorun bunların tümünden de önemliydi. Bu tür basit çıkarlardan çok daha büyüktü. Bunların tümü İslâm'a göre son derece değersiz şeylerdir. Söz konusu olan, yeryüzü halifeliğinden ve insanlığa önder oluşundan kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirebilmesi için bu yeni kitlenin eğitimiydi. Çünkü insanlığın bildiği her şeyden üstün olan bu ilahi metod iyice netleşmediği ve pratik hayatına yerleşmediği sürece, bu kitlenin yeryüzüne halife olması ve insanlığa önderlik yapması mümkün değildir. Bünyesini iyice arındırmadığı, beşeri zaaftan ve cahiliye kalıntılarından kaynaklanan bulanıklıkları gidermediği ve insanlar arasında adaletle hükmetmesi için, tüm yeryüzü değerlerinden, basit ve yüzeysel çıkarlarından ve insanların görmezlikten gelinmeyecek denli büyük bir şey kabul ettikleri tüm koşullardan soyutlanmış, adil bir kriteri kendi bünyesinde oluşturmadığı sürece bu fonksiyonunu yerine getirmesi mümkün değildir.

Yüce Allah, o zaman bir yahudinin başından geçen bu olayı özellikle seçmiştir. O güne kadar Medine'de müslümanlara iki defa ihanet eden, onların aleyhlerine müşrikleri bir araya getiren, aralarındaki münafıkları destekleyen, dağarcığındaki hile, deneyim ve bilgileri bu dinin aleyhinde kullanmak için fırsat kollayan yahudi. Hem de müslümanların Medine'deki hayatlarının en zor döneminde. Her yönden düşmanlıklarla kuşatıldıkları bir sırada ve bütün bu düşmanlıkların arkasında yahudinin bulunduğu bilindiği halde.

Yüce Allah, böyle bir ortamda meydana gelen bu olayı seçmekle, müslüman cemaate aktarmak istediğini söylemek ve öğretmek istediğini bu münasebetle öğretmek istiyordu.

Bu yüzden burada; yalana, uydurmaya, örtmeye ve süslü göstermeye imkan yoktur. İşlenen hatayı örtbas etmek, yapılan kötülüğü görmezlikten gelmek için dalavere yapmaya imkan yoktur.

Burada, müslüman kitlenin görünürdeki çıkarlarını düşünmeye ve bu kitleyi kuşatan geçici koşulları gözetmeye de imkan yoktur.

Buradaki sorun son derece ciddî ve nettir. Yağcılığa ve cıvıklığa tahammül etmez. Kuşkusuz bu ciddiyet şu ilahî metodun gereği ve temelidir. Bu ilâhî metodu yeryüzünde tatbik edip yaymak, hazırlanan bu ümmetin görevidir; İnsanlar arasında adaleti uygulama, evet Allah'tan gelen vahiy ve onun yardımı olmadan insanların ulaşamadığı hatta varlığından bile habersiz oldukları şu yüksek adaleti uygulamak onun görevidir.

İnsan şu erişilmez zirveden, tarih boyunca gelmiş geçmiş tüm toplumların içinde yaşadığı aşağılık duruma bakınca... her yönüyle, çok alçak bir hayat yaşadıklarını görür. Ayrıca bu ulu zirve ile şu aşağılık durum arasında; kurnazlık, iki yüzlülük, politika, toplum menfaatı gibi bir sürü isim ve etiket altında

yığınlarca aşılmaz kayanın bulunduğunu görür. İnsan biraz dikkatlice bakınca bunun altında kötülüklerin gizlendiğini görür. İnsan bir daha bakınca, sadece müslüman ümmet örneğinin bu aşağılık düzeyden yüce zirveye çıkabildiğini görür. Tarih boyunca zaman zaman örnekleri görülen bu ümmetin, eşsiz ilahi metodun yönelttiği bu zirveye ulaştığını görür.

Geçmiş ve çağdaş cahiliye toplumlarında "adalet" ismini verdikleri kokuşmuş bataklığa gelince; böylesine temiz ve üstün bir havada üstündeki örtüyü kaldırıp ortalığı kokutmanın yararı yoktur.

Şimdi de bu derste geçen ayetleri ayrıntılı bir şekilde ele alalım:

إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ
ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾
وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ
عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ
خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ
مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ
جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾

105- Biz sana bu hak içerikli kitabı indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği gibi hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma.

106- Allah'tan af dile, hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

107- Kendilerine hıyanet edenleri temize çıkarmaya çalışma. Hiç şüphesiz Allah hiyanete dalmış günahkarları sevmez.

108- Bu kimseler Allah'ın razı olmadığı sözü geceleyin buluşarak karara bağlarken insanlardan saklı tutuyorlar, ama yanı başlarında olan Allah'tan saklayamazlar. Hiç şüphesiz Allah onların yaptıklarını bilgisi ile kuşatacak güçtedir.

109- Diyelim ki, siz onları dünya hayatında savundunuz. Peki kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak ya da kim onların vekilliğini üzerine alacak.

Şu ifadede bir kesinlik algılıyoruz. Hakkın yerini bulması için bir kızgınlık, adaletin gerçekleşmesi için bir çaba beliriyor bu kesinlikten. Ayetin atmosferinden bu husus ilk anda belirmekte ve etrafa yayılmaktadır.

Öncelikle bu husus, Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) hak içerikli kitabın insanlar arasında Allah'ın kendisine gösterdiği şekilde adaletle hükmetmesi için indirildiğinin hatırlatılmasından ve bu hatırlatmanın ardından onları savunmak ve temize çıkarmaya çalışmak suretiyle hainlere taraf olmaktan sakındırılmasından ve bu girişimden dolayı Allah'tan bağışlanma dilemeye yöneltilmesinden anlaşılmaktadır.

"Biz sana bu hak içerikli kitabı indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği gibi hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma"

"Allah'tan af dile, hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."

Sonra, bu sakındırmanın tekrarlanmasından ve Peygamberin temize çıkarmaya çalıştığı bu hainlerin kendilerine ihanet etmiş kişiler olarak nitelendirilmesinden ve yüce Allah'ın günahkar hainleri sevmediği sonucuna bağlanmasından da anlaşılmaktadır:

"Kendilerine hiyanet edenleri temize çıkarmaya çalışma. Hiç şüphesiz Allah hıyanete dalmış günahkarları sevmez."

Onlar görünürde başkalarına ihanet etmişler ama gerçekte kendi kendilerine hıyanet etmişler. Onlar topluma ve ilahi sisteme ihanet etmişlerdir. Bu metodun onlarla sivrildiği ve belirginleştiği ilkelerine ihanet etmişlerdir. Mensubu bulundukları topluma verilen emanete ihanet etmişlerdir. Sonra onlar bir başka açıdan da kendilerine ihanet etmişlerdir. Sonucunda şiddetli bir cezayı gerektiren günaha dalmakla kendilerine ihanet etmişlerdir. Çünkü Allah onları kınamakta ve işledikleri günahtan dolayı cezalandırmaktadır. Kuşkusuz bu, kendi kendine ihanettir. Kendi kendilerine ihanetlerinin üçüncü şekli de, kişiliklerini, başkalarına iftira atmak üzere sözbirliği yapmak, yalan ve ihanetle kirletmeleridir.

"Hiç şüphesiz Allah hıyanete dalmış günahkârları sevmez."

Bu ceza, diğer tüm cezalardan daha büyüktür. Aynı zamanda, beraberinde başka bir anlam da taşımaktadır bu ifade. Buna göre Allah'ın sevmediği kişileri savunmak ve onları korumak değildir. Çünkü günah ve ihanetlerinden dolayı yüce Allah onları kınamıştı.

Günah ve ihanetle vasıflandırmayı, bu günahkâr hainlerin tuttuğu yolun tasvir edilmesi takip etmektedir:

"Bazı kimseler Allah'ın razı olmadığı sözü geceleyin buluşarak karara bağlarken insanlardan saklı tutuyorlar, ama yanıbaşlarında bulunan Allah'tan saklayamazlar."

Kuşkusuz bu, küçümseme ve alaya almayı çağrıştıran bir maskaralık tablosudur. İçindeki basitlik ve çarpıklıktan dolayı maskaralıktır. Çünkü onlar, hile, komplo ve ihanetlerini tasarlarken bu davranışlarının kendilerine hiç bir yarar ya da zarar dokundurma imkanları bulunmayan insanlardan saklı-

yorlar. Bu arada yapacaklarını tasarlarken gerçek anlamda yarar ya da zarar dokundurmaya gücü yeten yüce Allah yanlarındadır. Niyetlerini saklayıp etraflarına açıklamazken, sözlerini O'nun hoşlanmadığı şekilde süslerken onlardan haberdardır. Bu derece rezil olmayı ve alaya alınmayı hakkeden başka bir konum var mıdır?

"Hiç şüphesiz Allah onların yaptıklarını bilgisiyle kuşatacak güçtedir."

Bütünüyle ve kesinlikle... O halde tasarladıklarıyla nereye gidecekler? Onlar yapmayı tasarlarken bile Allah yanlarındadır. Allah herşeyi kuşatmıştır. Onlar da O'nun gözetimi altındadırlar, O'nun denetimindedirler. Hainleri savunan herkese kızgınlık kokan bu saldırı böylece sürmektedir:

"Diyelim ki, siz onları dünya hayatında savundunuz, peki kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak ya da kim onların vekilliğini üzerine alacak."

"Kıyamet günü bir savunucuları ya da vekilleri bulunmayacaktır."

O halde o dehşetli günde kendilerini savunmadıktan sonra dünyada savunmanın ne yararı vardır?

Günahkar hainlere yönelik bu kızgın saldırıdan, onları savunan ve temize çıkarmaya çalışanlara yönelik bu sert azarlamadan sonra; bu tür davranış ve sonuçlarına ilişkin genel bir kuralın belirlenmesi yer almaktadır. Bundan dolayı yapılacak sorgu ve verilecek cezanın aynı zamanda tüm cezaların dayanması gereken adalet kuralı yerleştirilmektedir. Yüce Allah bu kural uyarınca kullarına muamele etmektedir. Kullarından da aralarındaki uygulamalarda bu kuralı eksen edinmelerini istemektedir. Bu konuda Allah'ın ahlâkı -adalet ahlâkı- ile ahlâklanmalarını istemektedir.

وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا
أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾
وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ
بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾

110- Kim bir kötülük işler ya da kendine zulmeder de Allah'tan af dilerse Allah'ı bağışlayıcı ve esirgeyici olarak karşısında bulur.

111- Kim bir suç işlerse onu kendi aleyhine işlemiş olur. Kuşkusuz Allah bilir ve hakimdir.

112- Kim bir kusur ya da bir suç işler de onu bir masumun üzerine atarsa açık bir iftira, bir günah yükünün altına girmiş olur.

Bu üç ayet, yüce Allah'ın kullarıyla olan ilişkisinin dayandığı genel

prensipleri belirlemektedir. Kullar da birbirleriyle ilişkilerinde bu prensiplere uyabilirler. Allah ile olan ilişkilerinde bunlara uymuş olsalar hiç bir zarara uğramazlar.

Birinci ayet, tevbe kapısının iki kanadını ve bütün genişliğiyle bağışlanma kapısını sonuna kadar açıyor. Böylece tevbe eden her günahkârda bağışlanma ve kabul görme ümidi doğuruyor: **"Kim bir kötülük işler ya da kendine zulmeder de Allah'tan af dilerse Allah'ı bağışlayıcı ve esirgeyici olarak karşısında bulur."**

Tevbe edip bağışlanma dileyerek Allah'a yönelenler onu bağışlayıcı ve merhamet edici görürler. Kuşkusuz bir kötülük işleyen başkasına ve kendisine haksızlık eder. Şayet kötülük şahsını aşmıyorsa o zaman da yalnızca kendisine haksızlık eder. Her iki durumda da bağışlayıp esirgeyen yüce Allah her an için bağışlanma dileyenleri kabul eder, ona tevbe ederek yöneldikleri sürece onları bağışlar, merhamet eder. Bu şekilde kayıtsız, şartsız, engelsiz ve kapıcısız... Tevbe edip bağışlanma dileyenler her zaman Allah'ı affedici ve merhamet edici bulacaklardır.

İkinci ayet, bireyin sorumluluğunu yerleştirmekte ve ceza konusunda İslâm düşüncesi bu kurala dayanmaktadır. Bu da her kalbe, korku ve güven duygusunu bahşetmektedir. İşlediğinden ve kazandığından dolayı da kendisini güvencede hissetmesini sağlamaktadır.

"Kim bir suç işlerse onu kendi aleyhine işlemiş olur. Kuşkusuz Allah bilir ve hakimdir."

Kilise düşüncelerinde sözü edildiği gibi, İslâmda, miras kalan bir suç anlayışı yoktur. Kişinin kendi cezasını çekmesi dışında, başkası adına ceza çekmesi sözkonusu değildir. Bu durumda her kişi, yaptığı şeyden sakınmak ve yapmadığı şeyden dolayı sorgulanmayacağından emin olmak üzere özgürdür. İşte bu eşsiz düşüncede yeralan olağanüstü denge. Kuşkusuz bu, İslâm düşüncesinin özelliklerinden ve ilkelerinden biridir.[106] Çünkü İslâm, fıtratı tatmin eder, insanoğlunun davranışları için mihenk edinmesi istenen mutlak adaleti gerçekleştirir.

Üçüncü ayet de bir suç işleyip sonra da onu suçsuz birine yükleyenin sorumluluğunu belirlemektedir. Bu durum söz konusu grubun durumuna uygun düşmektedir:

"Kim bir kusur ya da bir suç işler de onu bir masumun üzerine atarsa açık bir iftira, bir günah yükünün altına girmiş olur."

Hem masum birine iftira atmanın günahını, hem de o suçu bizzat işlemenin yükünü birlikte taşıyacaktır. Manayı iyice öne çıkarıp güçlendiren Kur'an'ın tasvirli ifadesinin somutlaştırdığı gibi bunlar, taşınacak yüktürler sanki.

Kur'an-ı Kerim belirlediği bu üç kural ile, her ferdin yaptıkları ile hesaba çekileceği adalet terazisini tablolaştırmaktadır. Bu terazi, suçunu başkasının üzerine atmakla hiç bir suçlunun yakasını bırakmaz. Aynı zamanda tevbe ve mağfiret kapısını sonuna kadar açık tutmaktadır. Kapıları çalıp duran şu ba-

(106) Bkz. "İslâm Düşüncesi" Dünya Yayınları.

ğışlanma dileyen tevbekârlar, her an Allah'la buluşabilirler. Hatta izin istemeden bile huzura girip rahmet ve bağışlanma dilerler.

Son olarak yüce Allah, geceleyin komplolar kuranların peşine düşmekten koruması, anlaşmalarından haberdar etmesinden dolayı peygamberine yaptığı iyiliği belirtiyor. Öyle ki, bu adamlar anlaşmalarını tüm insanlardan gizleyebildikleri halde Allah'tan gizleyememişlerdi. -Çünkü hoşlanmadığı sözü tasarlarlarken yüce Allah yanlarındaydı- Ardından yüce Allah, kendisine kitap ve hikmet indirmekle ve bilmediğini öğretmekle yaptığı en büyük iyiliği hatırlatmaktadır peygamberine. Kuşkusuz bu, öncelikle Allah yanında en şerefli ve ona en yakın olanın şahsında tüm insanlığa yapılmış bir iyiliktir:

وَلَوْلَا فَضْلُ
اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ
وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ
وَأَنزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

113- Eğer Allah'ın sana yönelik lütfu ve esirgemesi olmasaydı, onların bir takımı seni yanıltmaya yeltenmişlerdi. Oysa onlar sadece kendilerini yanıltırlar, sana hiçbir zarar dokunduramazlar. Çünkü Allah, kitabı ve hikmeti indirerek sana, daha önce bilmediğin gerçekleri öğretmiştir. Hiç şüphesiz Allah'ın sana yönelik lütfu son derece büyüktür.

Kuşkusuz bu çaba, peygamberin düşmanlarının onu haktan, adaletten ve doğruluktan saptırmak için sarfettikleri çeşitli renkten ve türden çabanın sadece bir tanesidir. Ancak her defasında yüce Allah, lütfu ve rahmetiyle onu korumuştur. Düzenbaz komplocular hep kendilerini yanıltmış, kendileri sapıklığa dalıp gitmişlerdir. Peygamberimizin hayatı bu tür çabalarla doludur. Onun kurtuluşu ve doğruyu bulması, komplolar düzenleyenlerin de sapıtmaları ve zarar etmesiyle sonuçlanmış tüm çabalar...

İşte yüce Allah bu lütfu ve rahmetini hatırlatmaktadır. Aynı zamanda Allah'ın lütfu ve rahmeti sayesinde, kendisine hiçbir zarar veremeyeceklerini bildirerek güven vermektedir ona.

Bu son komplodan koruması, masum birine haksızlık etmekten, suçluyu da aklamaktan kurtarması, kendisi için gerçeği olduğu gibi ortaya çıkarıp komploculları göstermek sûretiyle yaptığı iyiliği hatırlatıyor. Hz. Peygambere bu münasebetle, daha büyük olan peygamberlik nimeti de hatırlatılıyor.

"Allah kitabı ve hikmeti indirerek sana, daha önce bilmediğin gerçekleri öğretmiştir. Hiç şüphesiz Allah'ın sana yönelik lütfu son derece büyüktür."

Yeryüzünde Allah'ın "insan" türüne yaptığı bir lütuftur bu. İnsanlık bu lütufla birlikte yeniden doğmuştur adeta. Bu lütuf, ilk ruhun nefesiyle ilk defa nasıl meydana gelmişse öylesine, yeni baştan meydana gelmesidir insanlığın.

İnsanlığı eşsiz ve olağanüstü ilahi hayat metodu aracılığıyla cahiliye bataklığından erişilmez zirveye çıkma çabasına daha da yükselten bir nimettir bu.

Bu nimetin değerini, hem İslâmı hem de -eskisi ve çağdaşıyla- cahiliyeyi tanıyan; İslâmı da cahiliyeyi de tadan bilebilir.

Yüce Allah'ın bu nimeti, Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun)'a hatırlatmasına gelince; bunun nedeni, Resulullah'ın bu nimeti ilk defa öğrenen ve tanıyan olmasıdır. Bunu bilip tadan en büyük insan olmasıdır. En iyi bileni ve en çok tadına varanı olmasıdır. **"Daha önce bilmediğin gerçekleri öğretmiştir. Hiç şüphesiz Allah'ın sana yönelik lütfu son derece büyüktür."**

ŞEYTANIN DOSTLARI

Bu ders, birçok noktada, geçen dersle bağlantılıdır. Bir kere bazı ayetleri, Beşir b. Ubeyrik'in irtidat etmesi, Rasulullah'a zıt düşmesi ve bu derste düşüncesi, ahmaklığı, şeytanla ilişkileri ve şeytanın üzerindeki etkinliği, söz konusu edilen cahiliye hayatına yeniden dönmesi gibi yahudi olayından sonra meydana gelen olayları yorumlamak ve değerlendirmek için nazil olmuştur ayetler. Bu arada yüce Allah'ın kendisine ortak koşulmasını bağışlamadığı, bunun dışındaki günahları dilediğine bağışladığı da bildirilmektedir. İkinci olarak bu ders; fısıldaşma ve komploları söz konusu etmektedir. Geceleyin kararlaştırıp fısıldaştıkları, bu olayda olduğu gibi, gizli konuşmalarının çoğunda iyilik namına birşeyin bulunmadığını belirtmektedir. Bu arada yüce Allah'ın sevdiği fısıldaşma çeşitlerini de açıklamaktadır. Buna göre, hayır, iyilik ve insanların arasını bulmak amacıyla fısıldaşmak yüce Allah'ın hoşnud olduğu bir davranıştır. Bu ve diğer fısıldaşmanın karşılığının yüce Allah'ın katında olduğunu da belirtmektedir. Son olarak, yüce Allah'ın, yapılan işleri onlarla değerlendirdiği adil kuralları bildirmektedir. Bu kurallar hiçbir insanın arzu ve isteğine uymaz. Ne müslümanların ne de Ehl-i Kitab'ın... Yalnızca yüce Allah'ın mutlak adaletine ve şayet insanların arzusuna uyacak olursa, göklerle yerin düzeninin bozulacağı belirtilen hakka döndürülmektedir.

Bu açıdan ders, konu ve yöneliş bakımından geçen dersle aynı yollarda birleşmektedir.

Sonra ders, eğitsel ve toplumsal düzenden kaynaklanan üstünlüğüyle, insanlığa önderlik yapan bir ümmet olması hedeflenen bu kitlenin hazırlanması, içindeki beşeri zaaf ve cahiliye toplumu kalıntılarının giderilmesi ve her alanda birlikte savaşa girişmesi amacına yönelik hikmetli eğitim metodu aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bu, çeşitli konularıyla sûrenin üzerinde durduğu ve bütünüyle Kur'an'ın eğitim metodunun yöneldiği bir amaçtır.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ

أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ
اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾

114— Onların aralarında yaptıkları çoğu gizli konuşmalarda hayır yoktur. Meğer ki, bu fısıltılı toplantılarının amacı sadaka vermeyi, iyiliği ve insanlar arasında dirliği emretmek olsun. Kim bunları Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yaparsa ilerde kendisine büyük bir mükafat vereceğiz.

Kur'an-ı Kerim'de, müslüman toplum ve müslüman önderlikten uzak, geceleyin herhangi bir şey kararlaştırmak üzere toplanmak şeklindeki fısıldaşmaya ilişkin yasak, sık sık tekrarlanmaktadır. İslâmî eğitim, aynı şekilde İslâm düzeni; her insanın problemini ya da derdini getirip peygambere açmasını öngörmektedir. Ancak şayet, insanlar arasında yayılmasını istemediği özel bir işse, bunu gizlice açacaktır. Yok eğer bu, kişiye özgü bir durum olmayıp genel konulara ilişkin olursa o zaman da açıkça soracaktır.

Bu prensibin hikmeti; müslüman toplumda "hizipleşmenin" oluşmaması ve çeşitli grupların, düşünce ve problemleriyle ya da fikir ve amaçlarıyla bütünden ayrılmamalarıdır. Müslüman toplumda bir grubun geceleri herhangi bir şey kararlaştırmaması, dolayısıyla toplumun önceden kararlaştırılmış bir şeyle karşılaşmaması, ya da gizlice bir şey kararlaştırıp onu toplumdan saklamamaları içindir bu prensip. Çünkü ne yaparlarsa yapsınlar onu Allah'tan saklayamazlar. O'nun hoşuna gitmeyen sözü geceleyin kararlaştırırken de onların yanındaydı.

Bu konu, müslüman toplumdan ve onun önderliğinden ayrı, fısıldaşmayı ve geceleri bir şeyler kararlaştırmak üzere buluşmayı yasaklayan konulardan biridir.

Kuşkusuz müslüman toplumun meclisi mescitti. Orada buluşur, namaz kılmak ve hayat sorunlarını görüşmek için orada toplanırlardı. Müslüman toplum bütünüyle açık bir toplumdu; savaş ve diğer dönemlerdeki askeri sırlar ve sahibinin dillerde dolaşmasını istemediği çok özel sorunlar dışında, tüm problemler genele sunulurdu. Bu yüzden bu açık toplum, son derece temiz ve serbest bir atmosfere sahipti. Toplumun ya da prensiplerinden birinin aleyhinde komplolar hazırlamak isteyen genellikle münafıkların dışında hiç kimse, toplumdan habersiz geceleri bir şeyler kararlaştırmak için bir kenara çekilemez. Bu yüzden çoğu yerlerde fısıldaşma, münafıklığa yakın bir davranış kabul edilmiştir.

Bu gerçek bizim için son derece yararlıdır. Buna göre müslüman toplum, böyle bir görünümden uzak bulunmalıdır. Her ferd, düşüncesini ya da karşısına çıkan bir plan, bir hedef veya bir problemi, topluma ve onun genel liderliğine açmalıdır.

Kur'an ayeti, burada bir çeşit fısıldaşmayı bu hükmün dışında tutmaktadır. Görünüm itibariyle fısıldaşmaya benzese bile aslında ayrı bir şeydir bu:

"Meğerki bu fısıltılı toplantıların amacı sadaka vermeyi, iyiliği ve insanlar arasında dirliği emretmek olsun."

Bunun anlamı; iyilik sever bir insanın diğer bir iyilik sever insana, "Gel falancaya yardım edelim, kimsenin bilmediği bir ihtiyacının farkına vardım." Ya da "Gel şu iyiliği yapalım veya insanları iyilik yapmaya teşvik edelim." Ya da "Gel falanca ile falancayı barıştıralım, ikisinin dargın olduğunu biliyorum" demesidir. İyiliksever kişilerden oluşan bir grubun, yukarda saydığımız işlerden birini yerine getirmek için bir araya gelmesi ve gizlice bir işi yapmak üzere anlaşmaları, fısıldaşma ve gizli buluşma değildir. İyiliksever bir insanın, kendisi gibi iyiliksever insanlara gizlice bildiği ya da düşündüğü bir iyiliği yapmalarını emretmesi, görünürde gizli fısıldaşmaya benzemesine rağmen, "emr" olarak isimlendirilmesi bu yüzdendir.

Ancak bir tek şartla; o da Allah'ın rızasını gözetmek olmalıdır.

"Kim bunları Allah'ın rızasını kazanmak amacı ile yaparsa ilerde kendisine büyük bir mükafat vereceğiz."

Bu gizli fısıldaşma, falana yardım etmek ve falanca ile falancayı barıştırmak konusunda nefsin arzularına alet olmamalıdır. Kişinin, -vallahi çok iyi adamdır- yardım etmeyi ve iyiliği teşvik ediyor, insanları barıştırmak için didiniyor diye ün salması amacına yönelik olmamalıdır. Bu iyilikle, Allah'a yapılan içten yöneliş, hiç bir leke ile bulaşmamalıdır. İşte burası, bir iş yapan ve bununla Allah'ın hoşnutluğunu kazanan O'nun sevabını hak eden bir adamla, aynı işi yapmasına rağmen Allah'ın gazabını hakkeden ve bu işi kötülükler hanesine kaydedilen diğer bir adam arasındaki yol ayrımıdır.

وَمَن يُشَاقِقِ
ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ
سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ
مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ
مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

115- Kim bu yolu iyice tanıdıktan sonra, peygambere zıt düşer de müminlerin yolundan başka bir yola koyulursa, kendisini koyulduğu yolla başbaşa bırakır, sonra da cehenneme atarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir.

116- Allah kendisine ortak koşma suçunu bağışlamaz. Bunun dışındaki suçları dilediğine bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa gerçekten koyu bir sapıklığa düşmüş olur.

Bu ayetler grubunun indiriliş sebebine ilişkin; Beşir b. Ubeyrik'in "doğru yolu iyice tanıdıktan sonra" irtidat edip müşriklere katıldığı, müslüman saflarda yer alıyorken, müminlerin yolundan başka bir yola koyulduğu anlatılmıştır. Ancak hüküm geneldir. Peygamberimize (salât ve selâm üzerine olsun) zıt düşmenin her çeşidine uygulanır ve hepsini de karşılar. Ona zıt düşmek küfürdür, şirktir, irtidattır. Bu hüküm, adı geçen eski olaya uygulandığı gibi benzeri her duruma da uygulanır.

Meşakke "şakke" kelimesi sözlükte, birinin başkasının tuttuğu tarafın zıddını tutması anlamına gelir. Buna göre, peygambere zıt düşen, O'nun tuttuğu, saff, taraf ve yana karşıt bir yan, taraf ve saff edinmiş demektir. Bunun anlamı, tüm hayatı için onun hayat metodundan başka bir hayat metodu edinmesi ve O'nun yolundan başka bir yol seçmesidir. Oysa peygamber (salât ve selâm üzerine olsun); Allah katından inanç ve kulluk belirtilerini kapsadığı kadar, insan hayatının tüm yönlerine yönelik bir şeriat ve realist düzen de kapsayan eksiksiz bir hayat metodu getirmiştir. İnanç ve kulluk belirtileri ile şeriat ve hayat düzeni, bu metodun gövdesini oluştururlar. Öyleki, gövdesi bölünüp bir tarafı alınır diğer tarafı bırakılırsa, bu ilahi hayat metodunun ruhu yok olur. Rasulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) zıt düşenler; bütünüyle O'nun getirdiği metodu inkar edenler yada bir tarafını alıp diğer tarafını bırakmak suretiyle bir kısmına inanan diğer kısmını reddeden herkestir.

Yüce Allah'ın insanlara yönelik rahmeti; kendilerine bir peygamber göndermeden, onlara doğru yolu açıklamadan, kendileri iyice tanımadan sonra da sapıklığı seçmeden insanlara, azap etmemeyi ve onları en kötü dönüş yeri olan cehenneme atmamayı gerektirmiştir. Kuşkusuz bu, şu zayıf yaratığa yönelik, yüce Allah'ın geniş ve engin rahmetidir. Doğru yolu iyice tanıdıktan, yeni sistemin Allah katından geldiğini öğrendikten sonra, bu konuda Rasulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) zıt düşüp, ona uymazsa, itaat etmezse ve kendisine bildirilen ilahî sistemden hoşnut olmazsa o zaman yüce Allah, kendisine sapıklık nasip eder; koyulduğu tarafa doğru gitmek üzere bırakır ve onu yöneldiği kafirlere, müşriklere katar. Böylece ayette anlatılan azabı hakkeder.

"Kim doğru yolu iyice tanıdıktan sonra, peygambere zıt düşer de müminlerin yolundan başka bir yola koyulursa, kendisini koyulduğu yolla başbaşa bırakır, sonra da cehenneme atarız. Orası ne kötü bir varış yeridir."

Ayet-i kerime, bu kötü ve iğrenç dönüş yerini hakketmenin nedenini şu şekilde belirtmektedir: Allah'ın bağışlaması şirk dışında her şeyi kapsamaktadır ve müşrik olarak ölen bağışlanmayacaktır:

PUTPEREST EFSANELERİ

"Allah kendisine ortak koşma suçunu kesinlikle bağışlamaz. Bunun dışındaki suçları dilediğine bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa gerçekten koyu bir sapıklığa düşmüş olur."

Bu cüzde daha önce geçen benzeri ayetin açıklamasında söylediğimiz gibi Allah'a ortak koşma; Arap cahiliyesinde ve diğer eski cahiliyelerde görülen; açıkça Allah'la beraber başka ilahlar edinmek şeklinde gerçekleşebildiği gibi,

yüce Allah'ı ilahlığın özelliklerinde birlememek ve bu özellikleri bazı insanlara tanımak şeklinde de gerçekleşebilir. Kur'an-ı Kerim'in **"Hahamlarını ve papazlarını Allah'tan başka rabler edindiler."**[107] dediği yahudi ve hıristiyanların şirki bu tür bir şirktir. Onlar, hahamlarına ve papazlarına Allah'la birlikte ibadet emiyorlardı. Sadece Allah'ın dışında onlara kanun koyma hakkını tanıyorlar, kendilerine haramlar ve helaller belirliyorlardı. İlahlığın başta gelen özelliklerinden birini onlara vermişlerdi. Böylece şirk sıfatını hakketmişlerdi. Bu yüzden onlar hakkında, emredildikleri tevhide muhalefet ettiler denmişti. **"Oysa bir tek ilaha kulluk etmekten başka bir şeyle emrolunmamışlardı."**[108]

Allah diledikçe, tüm diğer günahlar için bağışlanma kapısının açık olmasına rağmen, -kişi bu inanç üzere ölürse- şirk suçu için bağışlanma sözkonusu değildir. Şirk suçunun bu denli büyütülmesinin, bağışlanma dairesinden çıkarılmasının nedeni; Allah'a ortak koşanın, bütünüyle iyilik ve doğruluğun sınırlarından çıkması, fıtratının hiç bir zaman düzeltilmeyecek şekilde bozulmuş olmasıdır:

"kim Allah'a ortak koşarsa gerçekten koyu bir sapıklığa düşmüş olur."

Şayet fıtratta bozulmamış bir tek ip kalmış olsaydı, ölümden bir saat önce de olsa onu, Rabbinin birliğini kavramaya zorlardı. Ancak can boğaza dayandığı halde, hâlâ şirkte ısrar ediyorsa, işi bitmiştir ve artık azabı hakketmiş demektir.

"Sonra da cehenneme atarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir."

Daha sonra ayet-i kerime, Arap cahiliyesinin şirki ile beraber saplantılardan ibaret bazı inançlarına değinmektedir. Yüce Allah'ın -Melekleri- kız edindiği ve şeytana ibadet etmeleri konusunda uydurdukları masalları sıralamaktadır. Araplar, Meleklere ve onları temsilen diktikleri putlara ibadet ettikleri gibi, şeytana da ibadet ediyorlardı. Bu arada ayet-i kerime, ilâhlara adanmış hayvanların kulaklarını yarmak veya kesmek gibi bazı ibadetlerini de vasfetmektedir. Yüce Allah'ın yaratıklarını değiştirmelerini ve Allah'a şirk koşmalarını anlatmaktadır. Bu durumun, yüce Allah'ın insanları yarattığı fıtrata aykırı olduğunu belirtmektedir:

إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَٰثًا ۖ
وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ ٱللَّهُ ۘ وَقَالَ
لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ
وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَٰمِ
وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ

(107) Tevbe Suresi, 31
(108) Beyyine Suresi, 5

وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾
يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾

117- Onlar Allah'ı bırakıp dişi putlara (tanrıçalara) yalvarıyorlar. Aslında onların yalvardıkları şirret şeytandan başkası değildir.

118- O şeytan ki, Allah'ın lanetine uğrayınca "Kesinlikle kullarının belirli bir bölümünü kendi tarafıma alacağım."

119- Onları yoldan çıkaracağım, asılsız kuruntulara daldıracağım, kendilerine davarların kulaklarını yarmalarını emredeceğim, Allah'ın yaratıklarını değişikliğe uğratmalarını emredeceğim" demiştir. Kim Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse apaçık bir hüsrana uğramış olur.

120- Şeytan onlara vaadler yapar, kendilerini kuruntulara daldırır. Fakat şeytanın onlara yaptığı vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir.

. Cahiliye döneminde Araplar, Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia ediyorlardı. Sonra da bu Melekler adına heykeller dikip; "Lat, Uzza, Menat" gibi kadın isimlerini takıyorlardı bu heykellere. Allah'ın kızlarının heykelleri oldukları gerekçesiyle ve dolayısıyla onlar aracılığı ile Allah'a yaklaşmayı umarak kulluk yapıyorlardı bu putlara. Bu durum en azından işin başında böyleydi. Ancak giderek efsanenin aslını unutmuşlar, bu putlara direk ibadet etmeye başlamışlardı. Hatta şu dördüncü cüzde açıkladığımız gibi her türlü taşa ibadet edecek duruma gelmişlerdi.

Aynı şekilde bazıları doğrudan doğruya şeytana tapıyordu. Nitekim Kelbi; Hazze'den Melihoğullarının cinlere ibadet ettiğini anlatmaktadır.

Ancak buradaki ayetin anlamı daha geniştir. Buna göre onlar, bütün şirklerinde şeytana yalvarmak ve ondan yardım dilemek durumundaydılar. Oysa bu şeytan, babaları Adem'in başından geçen kıssanın kahramanıdır. Allah'ın emrine isyan etmesinden ve insanlara düşman olmasından dolayı Allah'ın lanetine uğramıştır. Kovulup lanete uğradıktan sonra, insanlara olan kini, Allah'ın himayesine sığınmayanları saptırmak için yüce Allah'tan izin istemeye sürüklemiştir onu:

"Onlar Allah'ı bırakıp dişi putlara (tanrıçalara) yalvarıyorlar. Aslında onların yalvardıkları şirret şeytandan başkası değildir."

"O şeytan ki, Allah'ın lanetine uğrayınca, "Kesinlikle kullarının belirli bir bölümünü kendi tarafıma alacağım."

"Onları yoldan çıkaracağım, asılsız kuruntulara daldıracağım, kendilerine davarların kulaklarını yarmalarını emredeceğim, Allah'ın yaratıklarını değişikliğe uğratmalarını emredeceğim" demiştir."

Onlar, -eski düşmanları- şeytana yalvarıyorlar. Ondan ilham alıyorlar. Bu sapıklıklarından dolayı ondan destek istiyorlar. Oysa bu şeytanı, yüce Allah lanetlemiştir. O da Ademoğullarının bir bölümünü saptırmak istediğini, yalancı

lezzetlerden, boş mutluluklardan ve sonuçta cezadan kurtarmaktan söz edip, azgınlık yolunda yalancı kuruntularla oyalayacağını açıkça söylemişti. Ayrıca insanları çirkin davranışlara; efsaneleri süslü göstermek suretiyle, akıl almaz tapınmalar uydurmaya sürükleyeceğini açıklamıştı. Bu tür ibadetler arasında, Allah'ın yasaklaması sözkonusu olmaksızın bundan böyle binilmesini veya yenmesini yasaklamak için bazı hayvanların kulaklarını kesmek, vücudun bazı kısımlarını kesmek şeklinde Allah'ın yarattığını ve fıtratını değiştirmek yada köleleri iğdiş etmek ve cilde dövme yapmak, hayvan ve insan vücudunda bir takım değişiklikler yapmak gibi İslâm'ın yasakladığı bir çok değişiklik ve bozmalar yer almaktadır.

İnsanın, kendisine bu şirki ve onun doğurduğu putçu ibadetleri emredenin -eski düşmanı- şeytan olduğunu düşünmesi, en azından düşmanının kurduğu tuzağa karşı içinde bir sakınma duygusunun uyanmasını sağlar. İslâm, en başta gelen savaşı, insanla şeytan arasında başlatmıştır. Müminin tüm gücünü şeytanı ve onun yeryüzünde yaydığı kötülüğü savmaya, Allah'ın sancağı altında, onun hizbinde yer alıp şeytan ve hizbine karşı koymaya yöneltmektedir. Bu, silahların susmadığı sürekli bir savaştır. Çünkü şeytan, kovulduğu ve lanete uğradığı günden beri, ilan ettiği bu savaştan usanmaz. Mümin de bu gerçeği unutmaz, savaştan vazgeçmez. O, ya Allah'ın dostu ya da şeytanın dostu olması gerektiğini, bunun ortasının mümkün olmadığını çok iyi bilmektedir. Şeytan onun nefsinde, nefse verdiği şehvet ve taşkınlık duygularında, kendisine uyan müşriklerin ve tüm kötülük taraftarlarının şahsında da ona karşı savaşa girişir. Bu, hayat boyu kesintisiz sürecek tek bir savaştır.

Kim dost olarak Allah'ı tercih etmişse kuşkusuz kurtulmuş ve büyük kazanç elde etmiştir. Kim dost olarak şeytanı seçmişse o da zarara uğramış ve mahvolmuştur.

"Kim Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse apaçık bir hüsrana uğramış olur."

Kur'an'ın akışı, şeytanın dostlarına karşı davranışını, oyalama durumunu örnek olarak, tasvir etmektedir.

"Şeytan onlara vaadler yapar, kendilerini kuruntulara daldırır. Fakat şeytanın onlara yaptığı vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir."

İnsan fıtratını, iman ve tevhitten saptırıp küfür ve şirke bulaştıran bu belirgin oyalamadır. Şayet bu oyalama olmasaydı fıtrat yoluna devam edecek, yol göstericisi, kılavuzu iman olacaktı.

Kuşkusuz bu, apaçık bir oyalamadır. Bu durumda şeytan, insana kötü davranışını süsleyip bu davranışını, güzel görmesine neden olmakta, isyan yoluna kazanç ve mutluluk vaadlerinde bulunmakta, yol boyunca azgınlık yapmasına yardımcı olmaktadır. Yaptıkları sonucunda kurtulacağı kuruntusuna daldırmakta, böylece güven verip helak edici yola devam ettirmektedir:

"Fakat şeytanın onlara verdiği vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir."

Sahne bu şekilde canlandırılıp, eski düşman ipleri bağlayarak, tuzaklar

kurarak kurbanlarının düşmesini bekler durumda gözler önüne getirilince, eksik ve sönük tabiatlardan başkasının şaşkınlığı sürmez, uykuda kalmaz. Hiç bir şeye aldırmadan, hangi yolu tutacağını, hangi ışıkla yolunu bulacağını bilmeye çalışmadan olduğu gibi kalmaz.

Bu uyarıcı mesaj, vicdanlarda etkisini gösterip, savaşın ve bulunulan konumunun gerçek durumunu tasvir ettikten sonra, yolun sonunda karşılaşılacak akibeti açıklayan ayetin devamı gelmektedir. Şeytanın oyaladığı, kendi zannını doğrulattığı ve daha önce açıkladığı iğrenç niyetini uygulattığı kişilerle, Allah'a karşı gerçekten inanmalarından dolayı onun iplerinden kurtulanları bekleyen sonuç açıklanmaktadır. Gerçek anlamda Allah'a inananlar, bu şeytandan üstündürler. Çünkü şeytana -Allah'ın laneti üzerine olsun- yalnızca sapıkları azdırma izni verilmiştir. Allah'ın samimi kullarına dokunmasına müsade edilmemiştir. Çünkü Allah'ın sağlam ipine iyice yapıştıkları sürece, bu kullar karşısında şeytan son derece zayıftır:

Kim Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse apaçık bir hüsrana uğramış olur."

"Şeytan onlara vaadler yapar, kendilerini kuruntulara daldırır. Fakat şeytanın onlara yaptığı vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir."

أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا
وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

121- İşte bunların varacakları yer cehennemdir. Ondan kurtulma imkanı bulamazlar.

122- İman edip iyi ameller işleyenleri ise altından ırmaklar akan, içinde ebedi olarak kalacakları cennetlere yerleştireceğiz. Bu Allah'ın vaadidir. Kim Allah'tan daha doğru sözlü olabilir.

İşte cehennem!.. Şeytanın dostlarının oradan kurtulmaları mümkün değildir. Şu da sonsuzluk cennetleri... Allah'ın dostlarının oradan çıkması sözkonusu değil... Bunu Allah vaadetmiştir.

"Kim Allah'tan daha doğru sözlü olabilir?"

Yüce Allah'ın bu sözündeki mutlak doğruluk, şeytanın o sözündeki aldatıcı gurur ve yalancı kuruntu karşısında yer almaktadır. Allah'ın vaadine güvenenle şeytanın aldatmacasına kanan, ne kadar da uzaktır birbirinden.

Daha sonra ayetlerin akışı, amel ve karşılığına ilişkin, islamın büyük bir kuralını açıklamakla devam etmektedir. Kuşkusuz mükafat ve ceza terazisi kuruntulara dayanmamaktadır. Değişmez bir temele, şaşmaz bir sünnete ve haktan sapmaz bir kanuna dayanmaktadır. Bu kanun karşısında tüm milletler

eşittir. -Hiç kimsenin soy ve akrabalık bakımından yüce Allah'a yakınlığı sözkonusu değil- Hiç kimse için kural bozulmaz, onun hatırına sünnete karşı gelinmez ve onun için kanun çiğnenmez. Kötülük işleyen kötülük, iyilik işleyen de iyilikle karşılık görecektir. Ne bir kayırma ne de bir torpil söz konusu değildir.

لَيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَآ أَمَانِيِّ
أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ
مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ
ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ
أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ
حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾

123- Allah'ın vereceği mükafatı elde etmek ne sizin ne Kitap Ehli'nin kuruntularına göre olmaz. Kim kötülük işlerse cezasına çarpılır ve Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamaz.

124- Buna karşılık erkek yada kadın kim inanarak iyi bir amel işlerse, böyleleri de zerre kadar haksızlığa uğramaksızın cennete girerler.

125- Hem iyi ameller yapıp hem de tüm varlığı ile Allah'a teslim olandan ve İbrahim'den tek ilahlı dine uyandan daha iyi bir dindar kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmişti.

Yahudi ve hıristiyanlar "**Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz**"(109) diyorlardı. "**Sayılı günlerden başka katiyen bize ateş dokunmayacak.**"(110) iddiasında bulunuyorlardı. Yahudiler, "Allah'ın seçtiği halk olduklarını" da iddia ediyorlardı.

Bazı müslümanlar da insanlar arasında seçilmiş ümmet olmaları düşüncesinden hareketle, müslüman olmalarından dolayı yüce Allah'ın kendilerinden kaynaklanan hataların hesabını sormayacağını düşünmüş olabilirler.

Bunun üzerine şu ayet, onları ve şunları amel yapmaya, ama yalnız amel yapmaya yöneltiyor. Tüm insanları bir tek kritere döndürüyor. Allah'a güzellikle teslim olmaktan, Allah'ın dost edindiği İbrahim'in yolu olan İslâm'a uymaktan ibarettir bu kriter.

Kuşkusuz dinlerin en güzeli -İbrahim'in yolu olan- şu İslâm dinidir. Amellerin en güzeli de "ihsan"dır. "İhsan; Allah'ı görür gibi ona ibadet

(109) Maide Suresi, 18
(110) Bakara Suresi, 80

etmendir. Her ne kadar sen onu göremiyorsan O, seni görür." Her şeyde ihsan gereklidir. Hatta kurban kesiminde bile bu gözetilir. Kesilirken azap çekmemesi için bıçağın keskin olması gibi.

Ayet-i kerimede insan ruhunun, amel ve karşılığına ilişkin iki şıkkı arasında bir denge göze çarpmaktadır. Aynı şekilde amelin kabul olmasının iman şartına bağlı olduğu yani Allah'a iman etmenin gerektiği de belirtilmektedir.

"... Erkek yada kadın kim inanarak iyi bir amel işlerse böyleleri de zerre kadar haksızlığa uğramaksızın cennete girerler."

(Erkek yada kadın) insan türünün iki şıkkına karşı muamelede uyulan kuralın tekliğini açıkça belirten bir hükümdür bu. Ayrıca amelin kabul olması imanın zorunluluğunu da açıkça belirtmektedir. Çünkü imandan kaynaklanmayan ve imana eşlik etmeyen hiçbir amelin, Allah katında değeri yoktur. Bu doğal olduğu kadar mantıksaldır da. Çünkü iyi bir amelin belirgin bir düşünceden kaynaklanıp, bilinen bir hedefe doğru yönelmesini sağlayan, Allah'a imandır. Bu iman, işlenen ameli, doğal ve sürekli bir harekete dönüştürür. Böylece kişisel arzunun karşılığı yada hiçbir kurala uymayan geçici bir davranış olmaktan çıkar.

Bu açık sözler; Üstad İmam, Şeyh Muhammed Abduh (Allah rahmet etsin)'un Amme cüzü tefsirinde, yüce Allah'ın "Kim bir zerre kadar iyilik yaparsa karşılığını görecektir."[111] sözünü tefsir ederken ileri sürdüğü görüşlere aykırı düşmektedir. Abduh, ayetin hükmünü müslüman-müslüman olmayan herkesi kapsayacak şekilde genelleştirmiştir. Oysa diğer açık nasslar bu görüşü tamamen reddetmektedir. Aynı şekilde Üstad Şeyh Merağî (Allah rahmet etsin)'nin görüşünü de reddetmektedir ayet-i kerime. Bu konuya Amme cüzünde (Fî Zilâl'in otuzuncu cüzünde) değineceğiz.

Kuşkusuz yüce Allah'ın şu sözü müslümanlara son derece ağır gelmişti:

"Kim bir kötülük işlerse cezasına çarpılır ve Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamaz."

Çünkü müslümanlar insan ruhunun tabiatını çok iyi biliyorlardı. Ne kadar salih ameller işleseler ne kadar iyi işler yapsalar da kötülük yapmanın kaçınılmaz olduğunu biliyorlardı.

İnsan ruhunu -gerçekte olduğu gibi- biliyorlardı, bu yüzden kendilerini de tanıyorlardı. Gerçek durumları konusunda kendilerini kandırmıyorlardı. Nefislerinden kötülüklerini gizleme yoluna gitmiyorlardı. İnsan ruhunda kimi zaman beliren zaaftan habersiz değillerdi. Bu zaafla karşılaştıklarında onu inkar emeye, örtbas etmeye yeltenmiyorlardı. İşledikleri tüm kötülüklerin cezalandırılacağını duyunca titremeleri bu yüzdendi. Sonuçla fiilen karşılaşmış ona dokunmuş biri gibi titriyorlardı. Onların üstünlükleri de buydu zaten. Ahireti bu şekilde duyumsamaları, duygularıyla ahireti oradaymış gibi yaşamaları, sadece geleceğinden kuşku bulunmayan bir gün olarak değil... Bu vurgulu tehdit karşısında titreyip sarsılmaları bu yüzdendi.

İmam Ahmed anlatıyor: Bize Abdullah b. Numeyr, Ebu Bekir b. Ebu

(111) Zilzal Suresi, 7

Zübeyr'den İsmail anlattı: Bana Ebu Bekir (r.a)'in Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) şöyle dediği haber verildi:

— Ya Resulallah, **"Allah'ın vereceği mükafatı elde etmek ne sizin ne de Kitap Ehli'nin kuruntularına göre olmaz. Kim kötülük işlerse cezasına çarpılır."** ayetinden sonra kurtuluş mümkün mü? Çünkü işlediğimiz her kötülük için cezalandırılacağız. Bunun üzerine peygamberimiz, "Allah seni affetsin ya Ebu Bekir, sen hiç hastalanmaz mısın? Yorulmaz mısın? Üzülmez misin? Bir yerin yaralanmaz mı?" buyurdu. Ebu Bekir:

— Evet, dedi.

Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun):

— İşte bunlar çekeceğiniz cezalardır, buyurdu.[112]

Ebu Bekir İbni Murdeveyh İbni Ömer (r.a)'e isnad ederek Ebu bekir Es-Sıddık (r.a)'ten şöyle nakleder: Peygamber'le beraber bulunduğum bir sırada, **"Kim bir kötülük işlerse cezasına çarpılır ve Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamaz."** ayeti nazil oldu. Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) ya Ebu Bekir, "Şu anda bana nazil olan bir ayeti sana okuyayım mı?" buyurdu. Ben de;

— Evet ya Resulallah bana oku dedim... Bilmiyorum, nasıl olduysa birden belimde kırgınlık hissettim ve gerindim. Bunun üzerine Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun):

— Ne oldu sana ya Ebu Bekir, dedi.

— Anam babam sana feda olsun ya Resulallah, hangimiz bir kötü iş yapmaz? Kaldıki işlediğimiz tüm kötülüklerin cezasını çekeceğiz, dedim. Bunun üzerine Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) şöyle buyurdu:

— Sana ve mümin arkadaşlarına gelince ya Ebu Bekir; siz bunların cezasını dünyadayken çekersiniz, öyle ki günahsız olarak Allah'ın huzuruna varırsınız. Başkaları ise; tüm kötülükleri kendileri için biriktirilir ve kıyamet günü cezasına çarptırılırlar.[113]

İbn-i Ebu Hatem -kendi isnadiyle- Hz. Aişe (r.a)'den şöyle rivayet eder: Dedim ki, "Ya Resulallah, Kur'an-ı Kerim'deki en ağır ayeti biliyorum." Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) "Hangisidir ya Aişe?" buyurdu. "kim kötülük işlerse cezasına çarpılır" ayetidir, dedim. Bunun üzerine Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun); "Mümin kulun başına gelen her şey hatta ayağına değen bir çakıl bile..." buyurdu.[114]

Müslim, Tirmizi ve Nesaî Süfyan b. Uyeyne'nin -kendi isnadiyle- Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet ettiğine göre; "Kim bir kötülük işlerse cezasına çarpılır" ayeti indiğinde müslümanlara oldukça ağır geldi. Bunun üzerine Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) onlara şöyle buyurdu: Dosdoğru olun ve Allah'a yaklaşın. Kuşkusuz müslümanın başına gelen herşey keffarettir.

(112) Hakim Süfyan-ı Sevrî kanalıyla İsmail'den rivayet etmiştir.
(113) Tirmizi
(114) İbn-i Cerir rivayet etmiştir.

Ayağana batan bir diken, bir çakıl taşı bile..."[115]

Her nasılsa, bu da amel karşılığına ilişkin doğru imanî düşüncenin oluşum aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bir yönden düşüncenin diğer yönden pratik olgunun istikamet bulmasında son derece önemlidir bu aşama. Bu ayet, müslümanların bünyelerini sarsmıştı, ruhlarını titretmişti. Çünkü onlar işi ciddiye alıyorlardı. Allah'ın sözünün doğru olduğunu çok iyi biliyorlardı. Daha dünyadayken bu sözün gerçekliğini ve ahireti yaşıyorlardı.

En sonunda amel ve karşılığı sorunu ve ondan önce de, göklerde ve yerde bulunanların tümüyle Allah'a döndürülmesi, yüce Allah'ın hayatta ve hayat sonrasında olan herşeyi kuşattığının belirtilmesi suretiyle şirk ve iman sorunu üzerine bir değerlendirme yer almaktadır:

HÜKÜM ALLAH'INDIR

وَلِلَّهِ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا ﴿١٢٦﴾

126- Gerek göklerde ve gerekse yeryüzünde bulunan tüm varlıklar Allah'a aittir. Allah herşeyi kuşatmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de, yüce Allah'ın ilahlıkta birlenmesi söz konusu edildiği zaman çoğu kere beraberinde mülkiyet, egemenlik, otorite ve erişilmez gücü bakımından da belirlenmesi söz konusu olabilir. Çünkü İslâm'ın öngördüğü tevhit, sırf yüce Allah'ın zatının belirlenmesi anlamında değildir. Aktif bir tevhittir İslâm'ın öngördüğü tevhit. Evrendeki faal ve etkin gücün birliğidir, otorite ve egemenliğin de.[116]

İnsanın göklerde ve yeryüzünde bulunan herşeyin Allah'a ait olduğunu, onun herşeyi kuşattığını ve hiçbir şeyin onun bilgisinden otoritesinden hariç olmadığını düşünmesi, yüce Allah'ı uluhiyet ve ibadette birlemesine, hayat metoduna uymak ve emrini uygulamak suretiyle hoşnutluğunu kazanmak için çabalamasına neden olacaktır. Evet herşey onun mülküdür. Herşey onun denetimindedir. Ve o herşeyi kuşatmıştır.

Bazı felsefî görüşler yüce Allah'ın birliğini kabul ediyorlar ancak, kimi iradesini, kimi ilmini, kimi otoritesini, kimi de mülkünü reddediyor. Bu gibi "felsefi" denilen, yığınlarca görüş var. Bundan dolayı hayatta bir faaliyeti, davranış ve ahlâklarında bir etkisi, duygu ve pratik hayatlarında bir değeri bulunmayan edilgen bir tanrı düşüncesidir bu. Hepsi de laf! Sadece laf!

İslâm'a göre, göklerde ve yeryüzünde bulunanlar Allah'ındır. O, her şeyin sahibidir. Herşeyi kuşatmıştır. Herşeyin üzerinde egemendir. Ancak bu düşüncenin gölgesinde vicdanlar doğrulur, davranışlar ve hayat ıslah olur.

Cahiliye toplumunun, özellikle kadın ve aile, yetim ve çocuklar gibi zayıflara yapılan uygulamalarına ilişkin tortularını gidermek, müslüman toplumu

(115) Müslim, Tirmizi, Nesei
(116) İslâm Düşüncesi, "Özellikleri ve Temelleri" kitabının "Aktiflik" Bölümü. Dünya Yay.

bu tortulardan arındırmak, aileyi insan türünün iki parçasının üstünlüğü ve çıkarları esaslarına oturtmak, ailesel bağları güçlendirmek ve kök salıp bu bağların kopmasına, aile çatısının içindekilerin özellikle kucakta gelişen zayıf neslin üzerine yıkılmasına neden olmadan önce, aile ortamında baş gösteren sorunları gidermek; yetkilerin güçlünün elinde olmaması ve köklü şeriatın hükmetmesi için toplumu da zayıfları gözeten esaslara dayandırmak gibi surenin başladığı konuların bütünleyicisi konumundadır okuyacağımız ders.

Okuyacağımız ders, adı geçen sorunların bir kısmını çözümleyip evrenin düzenine bağlamaktadır. Bu ayetin muhatabı böylece anlıyor ki, kadın, yuva, aile ve toplumda yer alan zayıflar sorunu büyük ve önemli bir sorundur. Gerçekten de bu sorun oldukça önemlidir. Bu cüzde ve surenin dördüncü cüzdeki başlangıcında bundan söz etmiştik. İslâm'ın aileye bakışına ve müslüman toplumun cahiliye tortularından kurtulması için ilahî sistemin sarfettiği çabaya yeterince değinmiştik. İslâm toplumunun, psikolojik, sosyal ve ahlâksal düzeyinin yüksekliğinden ve bütün bunların müslüman toplumun, çevresindeki tüm toplumlardan, bu dini kabul etmeyen, bu sistemle eğitilmeyen ve onun eşsiz düzenine boyun eğmeyen diğer toplumlara üstünlüğünün garantisi olduğundan sözetmiştik.

Şimdi bu derste yer alan ayetleri ayrıntılı bir şekilde ele alalım:

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ
وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي
لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ
وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَن تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ
بِالْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

127- onlar senden kadınlara ilişkin fetva isterler. De ki; Allah onlar hakkında size şu fetvayı veriyor: Bu fetva, paylarına düşen mirası vermediğiniz, yada nikahlamak istemediğiniz yetim kadınlar, mağdur çocuklar ve yetimlere karşı adil davranmanız konusunda, size okunan Kur'an ayetleridir. Ne iyilik yaparsanız, kuşkusuz Allah onu bilir.

KADIN VE İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNE

Sûrenin başlarında inen ayetler, kadınlara ilişkin bir takım soruları ve onların bazı durumları hakkında fetva istemelerini anlatmaktadır. Müslümanların soru sormak ve bazı hükümlere ilişkin fetva istemek gibi girişimleri müslüman toplumun gelişimini ve müslümanların hayatî konularda dinlerinin hükümlerini öğrenme isteklerini göstermektedir. Kuşkusuz cahiliyeden İslâm'a dönüşümün ruhlarında meydana getirdiği sarsıntı son derece derindi. Öyleki cahiliyeden kaynaklanan her konudan, İslâm'da geçersiz olduğu yada değiş-

tirildiği korkusuyla kuşkulanır ve sakınır olmuşlardı. Bu yüzden günlük hayatlarında karşılarına çıkan her şeye ilişkin İslâm'ın hükümlerini öğrenmek istiyorlardı. Bu uyanıklık ve durumlarını İslâm'a uydurma konusunda duydukları bu arzu, -hayatlarında kimi cahiliye kalıntılarının henüz bulunmasına rağmen- o dönemin en belirgin özelliğidir. Kuşkusuz önemli olan durumlarını İslâm'ın hükümlerine uydurmada duydukları gerçek ve güçlü arzu ve aynı ruhla bazı hükümlerin yorumlanmasını istemeleridir. Yoksa günümüzde bir çoğunun müftülere başvurduğu gibi sırf, bir şeyler öğrenmek, bilgin olmak için fetva isteminde bulunmazlardı.

Toplum, dininin hükümlerini öğrenmek zorundaydı. Çünkü yeni hayat düzenlerini bu şekillendirecekti. Ayrıca öğrenmeyi şiddetle istiyorlardı. Çünkü, amaç, pratik hayatlarıyla dinlerinin hükümleri arasında uygunluk meydana getirmekti. Cahiliyeden yeni yeni soyutlanmışlardı. Cahiliyenin gelenek, alışkanlık, sistem ve hükümlerinden kaçınıyorlardı. Bu arada İslâm'ın hayatlarında meydana getirdiği bu büyük değişimin yada daha doğru bir ifadeyle, İslâm'ın eliyle gerçekleştirilen bu yeniden doğuşun değerini de çok iyi biliyorlardı.

Burada, Allah için öğrenmek istemelerinin, bu istekteki içtenliklerinin ve öğrendiklerine uymadaki kararlılıklarının gerçekliğinin karşılığını görüyoruz. Bütün bunların karşılığı olarak yüce Allah'ın koruma ve gözetimini görüyoruz. İstedikleri fetvayı yüce Allah üzerine alıyor:

"Onlar senden kadınlara ilişkin fetva isterler. De ki; onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor."

Onlar Resulullah'tan (salât ve selâm üzerine olsun) fetva istemişlerdi. Ancak yüce Allah lütfedip peygamberine şöyle söylemesini emrediyor! Kadınlar ve ayette zikredilen diğer konular hakkında size Allah fetva veriyor. Kuşkusuz yüce Allah'ın kullarına şefkati, müslüman cemaate lütfu, onlara bizzat hitap etmesi, onları gözetmesi, fetva isteklerini ve yeni hayatlarının ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılaması olayı değeri ölçülemeyecek kadar büyük bir iltifattır.

Fetva; ilahî sistemin müslüman toplumu içinden çekip çıkardığı cahiliye kalıntısı olguyu tasvir ettiği gibi, müslüman toplumun hayat düzeyinin yükselmesi ve cahiliye kalıntılarından arınması için uyulması istenen direktifi de içermektedir.

"De ki; Allah onlar hakkında size şu fetvayı veriyor! Bu fetva paylarına düşen mirası vermediğiniz yada nikahlamak istemediğiniz yetim kadınlar, mağdur çocuklar ve yetimlere karşı adil davranmanız konusunda size okunan Kur'an ayetleridir.

Bu ayet hakkında Ali b. Ebu Talha, İbni Abbas (r.a)'dan şöyle nakleder: Cahiliye devrinde adam tutar yanındaki yetim kızın üzerine elbisesini atardı. Bunu yaptıktan sonra kimse o kadınla evlenemezdi artık. Şayet güzel olur da hoşuna giderse kendisi evlenip malını yerdi. Yok eğer çirkin olursa, ölene kadar erkek yüzü görmesine müsaade etmezdi. Ölünce de mirasına konardı. Bunu yüce Allah haram etti, böyle bir şey yapmayı yasakladı. **"... Mağdur çocuklar...**

sözü hakkında, İbni Abbas, cahiliyede çocuklar ve kızlar varis olamazlardı, der. "...paylarına düşen mirası vermediğiniz..." sözü, bunu göstermektedir. İşte yüce Allah bu durumu yasaklamıştır. Her pay sahibinin payını belirlemiştir. Büyük olsun küçük olsun erkeğin payı, kadının payının iki katıdır, buyurmuştur.

Yüce Allah'ın "...Yetimlere karşı adil davranmanız..." sözü hakkında Said b. Cubeyr şöyle der: "Nasıl ki, güzel olduğu zaman adam, "onu nikahladım kendime seçtim" diyorsa, mal ve güzelliği olmadığı zaman da nikahlasın tercih etsin."

Ayetin, **"Onlar senden kadınlara ilişkin fetva isterler..."** diye başlayan ve **"nikahlamak istemediğiniz..."** sözüne kadarki kısmı hakkında Hz. Aişe (r.a) şöyle der: "Bu, yanında yetim bir kız bulunan adamdır. Velisi durumunda olduğu için ona varis olmaktaydı. Kızcağızın tüm malına hatta hurma salkımına bile ortak olurdu. Fakat nikahlamak istemezdi.[117]

Kızın başka bir adamla evlenmesini ve böylece ortağı bulunduğu mala başkasının ortak olmasını da istemezdi. Bu yüzden evlenmesine engel olur. Ayet bunun için indi."[118]

İbn-i Ebu Hatem diyor ki: Muhammed b. Abdullah b. Abdülhakem'le okuduk. Bize Vehb anlattı, ona Yunus, İbn-i Şihab'dan haber verdi, ona Urve b. Zübeyr Hz. Aişe (r.a)'nın şöyle dediğini aktardı: "Bazıları kadınlar hakkında inen bu ayetten sonra, Resulullah'tan fetva istediler. Bunun üzerine, **"Onlar senden kadınlara ilişkin fetva isterler. De ki; Allah onlar hakkında size şu fetvayı veriyor: Bu fetva.. size okunan Kur'an ayetleridir."** ayeti indi. Hz. Aişe, **"size okunan Kur'an ayetleri"** ile yüce Allah'ın, **"şayet yetimler konusunda adil olamayacağınızdan korkuyorsanız kadınlardan hoşlandıklarınızla evlenin."** dediği ilk ayete işaret edilmektedir." der.

Yine bu isnadla Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilir: "Yüce Allah'ın: **"nikahlamak istemediğiniz."** sözünden, sizden birinizin himayesindeki yetim kızı, malı ve güzelliği az olduğundan dolayı nikahlamak istemeyişi kastedilmektedir. Bu yüzden, adil davranmadıkları sürece yetim kızları sırf malları ve güzelliklerinden dolayı nikahlamaktan engelliediler. Çünkü gönülsüz davranıyorlardı bu konuda."

Bu hadisler ve Kur'an ayetinden cahiliyenin durumu özellikle yetim kızların içinde bulunduğu durum açıkça görülmektedir. Yetim ki; velisinin göz dikmesi ve aldatmasıyla karşı karşıya kalırdı. Velisi, kızın malına göz dikerdi. Mihrini de vermemek suretiyle aldatırdı. Şayet kendisi evlenecek olsa hem mihrini hem de malını yerdi. Çirkin olduğu için evlenmezdi. Üstelik, elinin altındaki malına, kocasının ortak olmaması için başkasıyla evlenmesine izin vermemekle de aldatırdı.

Küçük çocukların ve kadınların durumu da böyleydi. Miraslarını koruyacak bir güçleri bulunmadığı için mirastan yoksun bırakılırlardı. Yada savaşacak güçte olmadıkları için, kabileci düşüncenin etkisiyle mirasta hakları

(117) Yani, nikahlamaktan kaçınırdı, çirkin olduğu için evlenmek istemezdi
(118) Buhari, Müslim

bulunmazdı. Çünkü kabile düzeninde herşey savaşçılarındır. Zayıfların hiç bir şeyi yoktur.

İşte İslâm'ın değiştirdiği yerine üstün, insana yaraşır gelenekler yerleştirdiği, bu iğrenç ve ilkel geleneklerdir. Daha önce de dediğimiz gibi bu sırf Arap toplumunda söz konusu olmuş bir sıçrama, bir uyanış değildir kuşkusuz. Bu gerçekte yepyeni bir oluşumdur. Yeni bir doğuştur. Bu ümmetin cahiliyedeki realitesinden farklı bir gerçektir bu.

Şunu özellikle belirtmemiz gerekir: Bu yeni oluşum, herhangi bir hazırlık döneminin sonucu bir gelişme değildir. Yada bu halkın hayatında maddi olgunun ani değişikliğinden de kaynaklanmamaktadır.

Miras ve mülkiyet haklarını savaşçılık esasına dayandırmaktan insanlık esasına dayandırmak, çocuk, yetim ve kadına savaşçılıklarından dolayı değil de insan olmalarından dolayı haklarını vermek değişimi; toplumun savaşçılara değer vermeyen sağlam kurallar edinmesi, bu yüzden savaşçıların kazanılmış haklarını iptal etmesi ve onların öncelikli olmasını gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı bir aşamaya gelmesinden kaynaklandığı sanılmasın!

Kesinlikle hayır. Kuşkusuz bu yeni dönemde de savaşçılara büyük değer verilir. Onlara duyulan ihtiyaç da son derece önemlidir. Ancak burada artık İslâm vardır. Burada insanlığın yeniden doğuşu sözkonusudur. Bir kitaptan, bir hayat sisteminden kaynaklanan bir doğuş, aynı yeryüzünde, aynı şartlarda; üretim tarzında, araçlarında ve üretimde bir devrim meydana getirmeksizin yalnızca bu yeni doğuşun etkisiyle, bir düşünce inkilabı gerçekleştirerek bu yeni doğmuş toplumu oluşturmuştur.

Kur'an'ın eğitim metodunun, ruhlarda ve hayat tarzında cahiliyenin belirtilerini söndürüp gidermek, ruhlara ve hayat tarzına islamın belirtilerini yerleştirip sağlamlaştırmak için, (hem de uzun bir) mücadeleye giriştiği bir gerçektir. Diğer bir gerçek de cahiliye kalıntılarının tekrar hareketlendiği, bazı bireysel durumlarda kendisi değişik kılıklara büründürüp yeniden ortaya çıkmaya çalıştığıdır.

"Maddi olgularla mücadeleye girişenin, onları ortadan kaldırıp değiştirenin, gökten indirilen bu ilahî sistem ve bu sistemin oluşturduğu bu düşüncenin ta kendisi olduğu gerçeğidir. Hiçbir zaman bu değişikliği sağlayan; maddi olgu ve maddenin özünde taşıdığı çelişki yada üretim araçlarının değişmesi veya üretim araçlarının öngördüğü bu değişikliği düzenlemek için düşüncelerin, hayat sistemi ve sistemlerinin değişmesini zorunlu gören Marksist hezeyanlardan biri olmamıştır.

Burada, bu halkın hayatında yeni ve tek birşey sözkonusudur. Yüceler aleminden indirilmiş bir şey. Ruhlar hemen karşılık verdiler. Çünkü yüce Allah yerleştirdiği fıtratın derinliklerine hitap ediyordu. Bu yüzden, böyle bir değişiklik gerçekleşmişti. Daha doğrusu insanlığın bu yeniden doğuşu mümkün olmuştu. Bu doğuşta; bütün yönleriyle cahiliye de hayat, bilinen görünümünden tamamen farklı bir görünüm kazanmıştı.

Eski ve yeni görünüm arasında bir çatışma söz konusu olmasına, bir takım

sancılar ve fedakârlıklardan dolayı acılar çekilmesine rağmen, tüm bunlar gerçekleşmişti. Çünkü burada yüce bir mesaj, itikadî bir düşünce söz konusuydu. Şu yeniden doğuşta ilk ve son etken oydu. Tabi ki bu dalgayı İslâm toplumuyla sınırlı tutması mümkün değildi. Aynı şekilde tüm insan topluluklarına da yönelecekti kuşkusuz.[119]

Müminlerin kadınlara ilişkin Resulullah'tan fetva istediği, yüce Allah'ın da kendilerine fetva verdiği yetimlerin ve mağdur çocukların haklarını bildirdiği şu Kur'an ayeti, bütün bu hakları ve prensipleri, bu sistemin getirdiği kaynağa bağlamakla son bulmasının nedeni de budur:

"Ne iyilik yaparsanız kuşkusuz Allah onu bilir."

Bilinmemesi mümkün değildir. Kaybolması düşünülemez. Allah katında kayıtlıdır. Allah katında kayıtlı iyiliğin kaybolması mümkün değildir.

Müminin yaptıklarıyla döndüğü son merci burasıdır. Niyeti ve çabasıyla gözettiği tek yön budur. Bu prensiplerin ve bu metodun ruhlarda, davranışlarda ve tüm hayatta bu denli güçlü etkin olmasını sağlayan; bu merciin gücü ve otoritesidir.

O halde bir takım direktifler vermek, hayat metodları belirlemek ve sosyal düzenler kurmak önemli değildir. Önemli olan bu direktiflerin, metod ve düzenlerin dayandığı, güçlerini, insan nefsi üzerindeki etki ve faaliyetlerini aldıkları otoritedir. İnsanların otorite ve azamet sahibi yüce Allah'tan aldıkları prensip, hayat metodu ve düzenler ile, insanlar arasındaki kendileri gibi bir kuldan aldıkları prensip, hayat metodu ve düzenler arasında, ne kadar da fark vardır. Diyelim ki, tüm sıfat ve özellikleri ile de her ikisi aynı düzeyde bulunsun ve böylece birlikte aynı zirveye ulaşsalar bile -bu da mümkün değil ya- şu sözün kaynaklandığı zatı düşünmem, ruhumda hakkettiği yeri vermem bile, yücelerin yücesi Allah'ın sözü ile insanoğlunun sözünün ruhumda hakkettikleri etkiyi, bırakmaları için yeterlidir.

Ardından İslâm'ın, madde aleminde ya da üretim dünyasında geçerli yeryüzü menşeli değişim etkenlerinden çok, mele-i a'ladan -yüceler aleminden- indirilen Allah'ın sistemi aracılığıyla oluşturduğu bu toplumda -aile ortamında- gerçekleştirilen sosyal düzenlemeyle birlikte bir adım daha atıyoruz:

وَإِنِ ٱمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنۢ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَٱلصُّلْحُ خَيْرٌ
وَأُحْضِرَتِ ٱلْأَنفُسُ ٱلشُّحَّ وَإِن تُحْسِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَن تَسْتَطِيعُوٓا۟ أَن

(119) Daha geniş bilgi için "Din Budur" kitabına ayrıca "Fi Zilal'in otuzuncu cüzünde "Abese" tefsirine bakınız. Dünya Yayınları.

تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ
فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ ۚ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ
كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ
سَعَتِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

128- Eğer kadın, kocasının geçimsizlik çıkaracağından veya kendisini ihmal edeceğinden endişe ederse bu çiftin anlaşma yolu ile ilişkilerini yeniden düzene koymalarının bir sakıncası yoktur. Anlaşma her zaman hayırlıdır. Nefisler cimriliğe, bencilliğe eğilimlidirler. Eğer iyi davranır, Allah'tan korkarsanız, hiç şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

129- Ne kadar özen gösterseniz de eşleriniz arasında adaleti sağlayamayacaksınız. O halde birine iyice tutulup öbürünü ortada bırakmayınız. Eğer barışır Allah'tan korkarsanız, hiç kuşkusuz Allah affedicidir ve merhametlidir.

130- Eğer eşler birbirinden ayrılırlarsa Allah bol nimetleri ile her ikisini de muhtaç duruma düşmekten korur. Allah'ın nimetleri boldur ve O, hikmet sahibidir.

Bu ilahi sistem -daha önce- kadın tarafından ortaya çıkarılan geçimsizlik durumunu ve aile çatısını koruyacak uygulamaları -bu cüzün başlarında- ele almıştı. Şimdi de erkek tarafından meydana gelmesinden korkulan böylece kadının güvenliğini, onurunu ve bütünüyle ailenin güvenliğini tehdit edecek geçimsizlik durumu ele alınmaktadır. Çünkü kalpler farklılaşabilir, duygular değişkendir. Bir hayat metodu olan İslâm da hayatın tüm yönlerini ele alır, hayatta karşılaşılan her şeyi karşılar, ilke ve prensipleri çerçevesinde çözümler getirir. Yeni baştan şekillendirdiği ve meydana getirdiği toplumu bu amaç doğrultusunda sağlamlaştırır.

Kadın kendisine kaba davranılmasından korkarsa, bu kabalığın; -Allah'ın hiç sevmediği ancak helal olan- boşanmaya yada ne eş, ne de boşanmış sayılmayan boşta kalmış gibi bırakılıp yüz çevirilmesinden endişeleniyorsa, mali veya hayati haklarından feragat edip anlaşmaları mümkünse, kendisi ve kocası için bir mahsur yoktur. Nafakasının bir kısmını yada tümünü bırakması, şayet kendisine tercih ettiği diğer bir eşi varsa ve kendisi de eşlik için gerekli çekicilik ve canlılığı yitirmişse paynı ve gecesini ona vermesi gibi. Bütün bunlar; bizzat kendisi -tüm tercihini kullanması ve tüm şartları değerlendirmesi sonucu- boşanmaktan daha hayırlı olduğuna karar verirse mümkün olabilir:

"Eğer kadın, kocasının geçimsizlik çıkaracağından yada kendisini ihmal edeceğinden endişe ederse, bu çiftin, anlaşma yolu ile ilişkilerini yeniden düzene koymalarının sakıncası yoktur." Bu da az önce işaret ettiğimiz anlaşmadır.

Bu hükmün ardından, anlaşmanın her zaman için ayrılıktan, kabalıktan, geçimsizlik ve boşanmadan daha iyi olduğu gerçeği yer almaktadır.

"... Anlaşma her zaman hayırlıdır."

Böylece içinde geçimsizlik ve katılık duygularının depreştiği gönüllere yumuşaklık, yakınlık meltemi estirilmekte; evlilik ilişkisinin ve aile bağının korunmasına teşvik edilmektedir.

Kuşkusuz İslâm, insan ruhunun tüm realitesiyle birlikte hareket eder. Bütün etkin yöntemlerini kullanarak, insan ruhunu ve fıtratı en üstün düzeye yükseltmek için uğraşır. Ancak, bunu yaparken hiçbir zaman da insan tabiatının ve fıtratının sınırlarını gözardı etmez. Gücünün yetemeyeceği şeyi yapmaya zorlamaz. İnsanlara; "başlarınızı duvara vurun. Sizden bunu istiyoruz. İster gücünüz yetsin, ister yetmesin, farketmez." demez.

İslâm, insan ruhuna zaafları ve kusurlarıyla başbaşa kalmasını fısıldamaz. Bataklık içinde yüzdüğü, çamur içinde çırpındığı halde insan ruhunun realitesi budur yutturmacasıyla, insana şeref marşlarını söyletmez. Ancak boynundan tutup mele-i a'laدan bir ipe bağlamaz. Yeryüzünde ayakları tutunmadığı için yükseklik ve üstünlük bahanesiyle havada salınacak gibi salınıp durmasına izin vermez.

İslâm orta yoldur. Fıtrattır. Realist idealizmdir, ya da idealist realizmdir. İnsana insanlığıyla muamele eder. Çünkü insan olağanüstü bir yaratıktır. Ayaklarını yere koyduğu halde ruhuyla göklerde dolaşabilen sadece odur. Bir anda gerçekleşen bu olayda ruhla cesedin, ayrılması sözkonusu değildir. Yerde cesed, gökte ruh olarak bölünmesi de mümkün değildir.

İşte burada bu hükümde de İslâm, insanla birlikte hareket etmektedir. Onun bu alandaki özelliklerinden birini belirlemektedir:

"Nefisler cimriliğe, bencilliğe eğilimlidirler."

Yani nefislerde cimrilik sürekli vardır. Her zaman orada bulunur. Cimriliğin çeşitleri vardır. Malda cimrilik olduğu gibi duygularda da cimrilik söz konusudur. Karı kocanın hayatını etkileyen -ya da karşılarına çıkan- bir takım sebepler, karısına karşı kocanın gönlünde bu cimriliği harekete geçirebilir. O zaman kadının mihrinin kalan kısmından yada nafakasından vazgeçmesi konusundaki cimriliği tatmin edip, nikahın sürmesini sağlayabilir. Kendi gecesinden vazgeçmesi de -şayet kendisine tercih ettiği bir eşi varsa- birincide canlılık ve çekicilik kalmamışken bu şekilde kocasının duygu konusundaki cimriliğini hoşnut etmesi, aynı şekilde nikahın sürmesini sağlayabilir. Buna rağmen, her halukârda konu, kadının takdirine bırakılmıştır. Kendi yararına uygun gördüğü şeyi yapmakta serbesttir. İlahi sistem onu hiçbir şey yapmaya zorlamaz. Sadece ona tasarruf yetkisini tanır. Kendi işini görebildiği gibi bulup değerlendirme özgürlüğünü de tanır.

İslâmî hayat metodu, bu cimri tabiatla birlikte hareket ederken, bu tabiatı insan ruhunun her yönden bir özelliği kabul edip durmaz. Ona bir diğer çağrı yapmaktadır. Başka bir nağme çalmaktadır:

"Eğer iyi davranır, Allah'tan korkarsanız, hiç şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

İhsan ve takva; en sonunda işin bağlanacağı noktayı oluşturur. Bunlar kişiye hiçbir şey kaybettirmez. Çünkü her kişinin yaptığından Allah haberdardır. Nedenlerini ve gizliliklerini bilir. Mümin ruhu ihsan ve takvaya çağırmak, yaptığı şeylerden haberdar olan Allah'ın adıyla ona seslenmek, etkin bir çağrı, kabul görecek bir sesleniştir. Hatta gerçek anlamda etkin çağrı ve kabul görecek sesleniş sadece budur.

Bir kez daha kendimizi eşsiz ilahi sistemin önünde buluyoruz. İnsan ruhunun realitesini ve insan hayatının tüm koşullarını idealist realizmle yada realist idealizmle karşılayan ve insan ruhunun gizli sentezini olağanüstü, o eşsiz karışımı kabul eden sistemi...

"Ne kadar özen gösterirseniz de eşleriniz arasında adaleti sağlayamayacaksınız, o halde birine iyice tutulup öbürünü ortada bırakmayınız. Eğer barışır Allah'tan korkarsanız, hiç kuşkusuz Allah affedici ve merhametlidir."

"Eğer eşler birbirinden ayrılırlarsa Allah bol nimetleri ile her ikisini de muhtaç duruma düşmekten korur. Allah'ın nimetleri boldur ve o hikmet sahibidir."

İnsan ruhunu yaratan yüce Allah'tır. Fıtratında karşı koymadığı birtakım eğilimlerinin olduğunu bilir. Bu yüzden bu eğilimlerini kontrol etmesini sağlayacak bir gem vermiştir insana. Sadece hareketlerini düzenleyecek bir gem. Bu eğilimleri yok etmek veya öldürmek için değil.

İnsan gönlünün eşlerden birine kayıp onu diğerlerine tercih etmesi de bu eğilimlerdendir. Tercih ettiği eşine olan eğilimi diğerine veya diğerlerine oranla daha fazla olur. Bu eğilimde bir art niyet yoktur. Yok etmek yada öldürmek mümkün değildir bu eğilimi. Nasıl öldürülebilir ki?.. İslâm insanı, gücünün yetmediği bir konuda hesaba çekmez. Karşı koymadığı bu eğilimi sonuçta bir günah olarak görmez. Hakim olamadığı eğilimde, gücünün yetmediği bir konuda ortada bırakmaz insanı. Aksine -özen göstermelerine rağmen- kadınlar arasında adaleti sağlayamayacaklarını bildirir. Çünkü bu konu iradesinin dışındaki bir konudur. Ancak şu bakımdan istemlerine bağlı bir şey vardır: Uygulamada, paylaşımda, geçindirmede, evlilik haklarında, hatta, yüze karşı güler yüzlü olmada ve tatlı dilli olmada adalet sağlanabilir. İşte bunu yapmaları istenmektedir. Bu eğilimi kontrol altında tutacak gem budur. Düzenlemek için tabii, öldürmek için değil:

"O halde birine iyice tutulup öbürünü ortada bırakmayınız."

İşte yasaklanan budur. Açık uygulamalarda eğilim göstermek... Diğer eşe tüm evlilik haklarından yoksun bırakarak, ne eş olabilen ne de boşanabilen bir durumda bırakıp, tamamiyle diğer eşe eğilim göstermek yasaktır. Bununla beraber mümin ruhlarda derin etkisi bulunan bir çağrı yapılırken insan gücünü aşan şeylerden dolayı hesap sorulmayacağı da bildirilmektedir:

"Eğer barışır Allah'tan korkarsanız, hiç kuşkusuz Allah affedicidir ve merhametlidir."

İslâm; bir avuç çamur ve Allah'ın ruhundan bir nefhanın eşsiz bileşimiyle birlikte bir bütün olarak insan ruhunu, yetenek ve güçleriyle birlikte ele aldığı,

ayaklarını yere koyduğu halde; çekişmeye, ayrılmaya meydan vermeden ruhunu göklerde uçuran idealist realizmiyle yada realist idealizmiyle birlikte hareket ettiği için...

Evet İslâm böyle davrandığı için, insanlığın mükemmel bir tablosu olan İslâm peygamberi (salât ve selâm üzerine olsun) mükemmelliğin zirvesine ulaşmışken, bütün özellikleri ve yetenekleri insan fıtratının sınırları içinde dengeli ve eksiksiz bir gelişme göstermişti.

İşte bu peygamber de eşlerinin arasında gücü yettiği konularda paylaşma yapmıştı. Bu paylaşmada kuşkusuz adaleti gözetmişti ancak, bazısını bazısına tercih ettiğini ve bunun elinde olmadığını inkar etmiyordu. Bu yüzden şöyle diyordu:

"Allah'ım elimden gelen budur. Senin gücün dahilinde olup benim gücüm yetmediği konularda (yani kalbin eğilimi konusunda) beni kınama."[120]

Ancak kalpler katılaşıp, bu ilişkiyi sürdürmeyecek duruma gelirse ve böylece karı-kocanın gönlünde hayatın istikrarlı bir şekilde sürmesini sağlayacak unsurlar kalmamışsa o zaman, ayrılık daha iyidir. Çünkü İslâm eşleri, halatlarla, iplerle, bağlarla ve zincirlerle birbirine bağlamaz. Onları sevgi ve şefkat yada görev sorumluluğu ve nezaket anlayışıyla birbirine bağlar. Birbirinden nefret eden gönülleri tedavi etmeye hiçbir yöntemin gücü yetmez olunca, artık onları zorluk ve nefret zindanında tutmaya yada görünürde birbirine bağlı, gerçekte ise ayrı yaşayan karı-kocayı bu çarpık ilişkiyi sürdürmeye zorlamanın hiçbir yararı yoktur.

"Eğer eşler birbirinden ayrılırlarsa, Allah bol nimetleriyle her ikisini de muhtaç duruma düşmekten korur. Allah'ın nimetleri boldur ve O hikmet sahibidir."

Yüce Allah, her ikisini lutfedip muhtaç duruma düşmekten koruyacağını ve katından bol nimetler vereceğini vaadediyor. Yüce Allah, kullarına bolluk bahşeder, dilediği şeyi, hikmeti ve bilgisi sınırları içinde her durum için, uygun olacak şekilde kullarına bolca verir.

Ruhların duygularını, tabiatların gizliliklerini ve bütün realitesi ile birlikte hayat tarzlarını düzenleyen ilahî sistemin proğramı insanları, bu sistemden uzaklaştıranların bitmez tükenmez bencilliğini ortaya çıkarmaktadır. Kuşkusuz bu ilahî hayat sistemi, son derece kolaylaştırıcıdır ve insanlar için konulmuştur. Onların adımlarına yol gösterip, aşağılık bataklıktan kurtarıp daha yükseğe, fıtratlarına ve kabiliyetlerine uygun bir şekilde en yükseğe çıkarmaktadır. Fıtratlarında bunu kabullenecek bir özellik, tabiatlarında harekete geçireceği bir yetenek, bünyelerinde yeşerteceği bir tohum olmaksızın yükselmek ve yücelmek adına hiçbir zorunluluk yüklememektedir. Bütün bunlardan sonra insanları, idealist realizmi ya da realist idealizmi sayesinde, başka hiçbir hayat sisteminin ulaştıramadığı düzeylere çıkartır. Bu da şu eşsiz varlığın bünyesine en uygun düzeydir.[121]

---

(120) Ebu Davud

(121) Yazarın "Din Budur" kitabının "Realizm" bölümüne ayrıca, "İslâm Düşüncesi" kitabına bakınız

HAKİMİYET ALLAH'INDIR

Evlilik hayatının düzenlenmesine özgü bu hükümler, hayatın tümünü düzenleyen ilahî hayat sisteminin bir parçasını oluşturur. Bu ilahî sistem, bütünüyle evrene egemen yasanın bir uzantısıdır. Yüce Allah'ın tüm evren için seçtiği bu yasa, Allah'ın evreni yarattığı fıtrata ve bu evrende yaşayan insanın yaradılışına uygun düşmektedir. Bu kapsamlı ve büyük sistemin derinliklerindeki gerçek bu olduğundan, sürenin akışı içinde aile hayatının düzenlenmesine özgü hükümlerden sonra onları, tüm evrene egemen yasaya, evren üzerindeki Allah'ın otoritesine ve O'nun evren üzerindeki hakimiyetine, yüce Allah'ın bütün kitaplarında insanların tümüne yaptığı tavsiyenin tekliğine, dünya ve ahiret sevabına bağlayan bir açıklama yer almaktadır. Kuşkusuz bunlar, bütünüyle ilahî hayat sisteminin dayandığı hak, adalet ve takva temelleridir.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ ۚ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾
وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾
إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ
عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ
ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾

131- Gerek göklerde gerekse yeryüzünde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Size ve sizden önce kendilerine kitap verilmişlere Allah'tan korkmayı emrettik. Eğer kafir olursanız, billiniz ki, göklerde ve yeryüzünde bulunan herşey Allah'ındır. Onun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve övgüye layıktır.

132- Gerek göklerde gerekse yeryüzünde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Allah vekil olarak yeterlidir.

133- Ey insanlar, eğer O dilerse sizi ortadan kaldırır da yerinize başkalarını getirir. Hiç şüphesiz Allah'ın gücü bunu yapmaya yeter.

134- Kim dünyada mükafatını elde etmek isterse bilsin ki, dünyanın da ahiretin de mükafatı Allah'ın katındadır. Hiç kuşkusuz Allah herşeyi işiten ve görendir.

Kur'an-ı Kerim'de hükümler, emir ve nehiyler bildirilirken, ardından "göklerde ve yerde bulunanların Allah'a ait" olduğu yada "göklerin ve yerin

mülkiyetinin Allah'ın" olduğu gerçeğinin bildirildiği çokça görülmektedir. Gerçekte her ikisi de diğerini zorunlu kılmaktadır. Çünkü bir şeye sahip olan mülkünde otorite sahibidir de. Bu mülkün kapsamındakiler için kanunlar koyan otorite sahibi de sadece O'dur. Bunlar da birbirlerini zorunlu kılan iki gerçektir.

Ayrıca burada, yüce Allah'ın, kendilerine kitap indirilen herkese yönelik tavsiyesinin takva olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu da, göklerin ve yerin mülkünün kime ait olduğu ve mülkünde tavsiye etme yetkisinin kimde olduğu belirlendikten sonra yer almaktadır.

"Gerek göklerde gerekse yeryüzünde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Size ve sizden önceki kendilerine kitap verilmişlere Allah'tan korkmayı emrettik."

Kendisinden sakınılan, azabından korkulan gerçek otorite sahibi olan merciidir. Allah korkusu, kalplerin ıslahı ve bütün yönleriyle O'nun hayat sistemini uygulamaya özen göstermenin güvencesidir.

Bu arada Allah'ın mülkünde, önemsenmeyecek bir grubu oluşturan kafirlere, yüce Allah'ın onları ortadan kaldırıp yerlerine başkalarını getirmesinin son derece kolay olduğu bildirilmektedir.

"Eğer kafir olursanız, biliniz ki, göklerde ve yeryüzünde bulunan her şey Allah'ındır. Onun hiç bir şeye ihtiyacı yoktur ve övgüye layıktır."

"Gerek göklerde gerekse yeryüzünde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Allah vekil olarak yeterlidir."

"Ey insanlar, eğer O dilerse sizi ortadan kaldırır da yerinize başkalarını getirir. Hiç şüphesiz Allah'ın gücü bunu yapmaya yeterlidir."

Yüce Allah, kullarına takvayı tavsiye ediyorsa, bu dinlemeyip kafir olmaları durumunda; Ona zarar verecekleri, Onu zahmete sokacakları anlamına gelmez. Çünkü onların kafir olmaları Onun mülkünden bir şey eksiltmez.

"... Biliniz ki, göklerde ve yeryüzünde bulunan herşey Allah'ındır."

Yüce Allah, onları ortadan kaldırıp yerlerine diğer bir İnsan topluluğunu getirebilir kuşkusuz. Yoksa sadece onların çıkarı ve durumlarının ıslahı için takvayı emretmektedir.

İslâm'ın, Allah katında insana verdiği değer, yeryüzünde ve evrende bulunanlardan üstün tutması oranında, kafir olduğu, azgınlaştığı, büyüklendiği ve haksız yere ilahlığın özelliklerini iddia ettiği zaman da tehdit etmesi, İslâm düşüncesinin, işin gerçeğinin ve pratik durumun öngördüğü dengenin gereğidir.

Bu değerlendirme, sadece dünyayı isteyen gönüllere yönelik yüce Allah'ın lütfunun geniş olduğuna ilişkin bir direktifle son bulmaktadır. Kuşkusuz dünya ve ahiret mükafatı onun katındandır. İdeallerini dünyayla sınırlı tutanlar, onun ötesini bakışlarıyla kavrayabilirler, böylece dünya ve ahiret mükafatını elde edebilirler.

"Kim dünya mükafatını elde etmek isterse bilsin ki, dünyanın da ahiretin de mükafatı Allah'ın katındadır."

İnsanın, dünya ve ahireti birlikte düşünebildiği, dünya ve ahiret sevabını beraberce elde edebildiği ve bunu İslâm'ın eksiksiz, realist ve idealist hayat sistemi garantilediği halde, dünya mükafatıyla yetinmesi, ilgisini dünyayla sınırlı tutması ve insan gibi yaşaması; ayakları yerde, ruhu da gökte uçuşan şu yeryüzüne egemen yasalara uygun hareket edebilen, aynı zamanda yüceler alemindekilerle birlikte yaşayabilen bir varlık olması mümkünken, hayvanlar, sürüngenler ve böcekler gibi yaşaması ahmaklıktır, basitliktir.

Son olarak bu çeşitli değerlendirmeler İslâm şeriatında yer alan ayrıntılı hükümlerle evrensel hayat sistemi arasındaki sağlam bağa işaret ettiği gibi, İslâm'ın aile konusunda gösterdiği titizliğe de işaret etmektedir. Öyleki bu sorunu, şu büyük sorunlara bağlayacak kadar önemsemiştir. Ardından da bütün dinlerde yer alan takva tavsiyesinin yer alması da bu yüzdendir. Yoksa yüce Allah, insanları ortadan kaldırıp yerine tavsiyesine uyan ve şeriatını uygulayan başkalarını getirebilir. Bu, son derece önemli bir değerlendirmedir ve aile sorununun yüce Allah'ın katında ve onun hayat sisteminde de önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Gelecek ders, hakkında yüce Allah'ın **"Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz."**[122] buyurduğu bir ümmet ortaya çıkarmak için ilahî gözetimin altındaki metodla, eğitim zincirinin bir halkasını oluşturmaktadır. Bu halka; değişmez olduğu kadar, adımları sürekli olan, insan ruhunu yüce yaratıcısının verdiği ilaçla tedavi etmek için hedefleri belirlenmiş olan ilahî sistemin bir halkasıdır. Kuşkusuz yüce Allah, insan ruhunun girintilerinden ve çıkıntılarından haberdardır. Onun özelliklerini ve hakikatlerini görür. Zorunluluk ve isteklerini güç ve kuvvetini bilir.

Bu halka, her nesilden tüm insanları -konumlarına göre- cahiliye bataklığından çıkarmak, en üst zirveye çıkma çabalarında daha yukarıya yükseltmek için konulmuş ilahî sistemin kurallarını ve değişmez prensiplerini belirlediği gibi, bu Kur'an'la muhatap olmuş ilk müslüman kitlenin durumunu da gözler önüne getirmektedir. Bu kitlenin tablosunu oluşturan çizgilerden -olduğu gibi- onların insan oluşları, insanlıklarında mevcut güç ve zaaf noktaları, cahiliye kalıntıları ve fıtrî belirtileri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu sistemin, müslüman kitleyi tedavi etme, güçlendirme ve temsil ettiği hak üzere sağlamlaştırma yöntemi ile hak uğruna sarfettikleri çaba ve fedakarlıklar da belirlenmektedir.

Ders, insanlar arasında o olağanüstü şekilde adaleti ayakta tutmaları hususundaki görevlerinin yükümlülüklerini yerine getirmeleri için müslüman kitleye yönelik bir çağrıyla başlamaktadır. Kuşkusuz bu adaleti ancak bu kitle ayakta tutabilir. Kitle, bu işlevini yerine getirirken doğrudan, yüce Allah'la ilişki içindedir. Bunun dışında her türlü yakınlık duygusu, arzu ve çıkardan uzaktır. Toplum, millet yada devlet çıkarı dedikleri şey de bunun içindedir kuşkusuz. Kitle bu adaleti gerçekleştirirken Allah korkusu ve hoşnutluğu dışındaki tüm değer yargılarından soyutlanmıştır. Bu adaletin bir örneğini, daha önce sözünü ettiğimiz yahudi olayında yüce Allah'ın pratik olarak Resulullah'a

(122) Al-i İmran, 110

(salât ve selâm üzerine olsun) ve müslüman kitleye öğrettiğini görmüştük.

Bu adaleti, bu şekilde gerçekleştirmeleri için iman edenlere yönelik bir çağrıyla başlıyor ders. Bu Kur'an'ı indiren merci, kuşkusuz adaleti bu şekilde gerçekleştirmek için zorunlu kıldığı zorlu mücadelenin içyüzünü de bilir. İnsan ruhunun, birtakım bilinen zaafları olduğunu, kendi şahsına, akrabalarına, mahkemeleşen taraflardan zayıf veya güçlü olanlara, anne-babaya ve yakınlara, zengin ve fakire, sevgi ve kızgınlığa karşı duygularının gerçek mahiyetini bilir. Bütün bunlardan soyutlanmanın zorlu bir cihadı gerektirdiğini bilir. Bu aşağılık bataklıktan kurtulup bu zirveye ulaşmak için cihadın gerekliliğini bilir. Artık o zirvede Allah'ın ipinden başka hiçbir şeye bağlanmaz insan.

Ardından, kapsamlı imanın unsurlarına, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanmaları için ikinci bir çağrı yapılmaktadır. Bu unsurlardan her birinin imanî akidenin ve islâmî düşüncenin oluşumunda büyük değeri vardır. Şüphesiz İslâm düşüncesi, insanlığın -İslâm'-dan önce ve sonra- tanıdığı tüm diğer düşüncelerden üstündür. İlk müslüman kitlenin hayatında görülen ahlâksal, toplumsal ve sosyal düzen noktasındaki diğer üstünlükler, bu üstünlükten kaynaklanmıştır. Bu üstünlük, kendisine gerçek anlamda inanan ve içindekilerle birlikte yeryüzüne Allah adına egemen olana kadar gereklerini eksiksiz yerine getiren toplumlara takva duygusunu bahşetmiştir. Öyleki, yüce Allah'ın bizzat bu derste müminlere verdiği söz gerçekleşmiştir:

"Hiç kuşkusuz Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermez."

Bu iki çağrının ardından ayetlerin akışı, çeşitli yöntemlere başvurarak münafıklara, -onlardan münafıklık durumunu sürdürenlere ve müslüman olduğunu açıkladıktan sonra tekrar kafir olanlara- saldırıya geçiyor. Bu saldırıda, münafıkların tabiatları tasvir edilmekte, müslüman safta meydana getirdikleri olaylardan ve şartlara göre değişen konumlarından hareketle aşağılayıcı tabloları sergilenmektedir. Müslümanlar zafer elde ettiklerinde onlara yaltaklanıp, yanaşıyorlardı. Kafirler galip geldiğinde, galibiyete kendilerinin neden olduğunu ileri sürüyorlardı. İki taraf arasında bocalayıp duruyorlardı, ne bunlardan ne de onlardan oluyorlardı.

Bu saldırı esnasında müminlere yönelik bazı direktif ve sakındırmalar da sözkonusu edilmektedir. Bunlar -o zaman için- münafıkların müslüman saftaki marifetlerini gösterdiği gibi, münafıklar cephesinin ne denli güçlü olduğunu ve müslüman toplumun hayatında ne denli yer ettiklerini de göstermektedir. Öyle ki onların durumları, böyle bir saldırıyı gerekli kılmıştır. Çünkü ortam gözetilerek müslümanlar adım adım münafıklardan uzaklaştırılmış, onlardan sakınmaları emredilmiştir. Bunlar arasında, Allah'ın ayetlerini inkar ettikleri ve alaya aldıkları toplantılarına katılmama emri de yer almaktadır. Ancak o gün için bütünüyle münafıklarla ilişkilerin kesilmesi emredilmemişti. Bu da gösteriyor ki, münafıklık cephesi son derece güçlü idi ve müslümanların içinde yer etmişti. Bu yüzden tümüyle ilişkileri koparmak müslümanlara zor gelmişti.

Bu arada, münafıklığın içine düşmemeleri için, münafıklığın özellik ve belirtilerinden uzak durmaları konusunda müslümanlara yönelik sakındırmalar da yer almaktadır. Bu özelliklerin en belirginleri; kafirleri dost edinmek, onların katında şeref ve güç aramaktır. Ancak yüce Allah, bütünüyle şerefin kendisine ait olduğunu belirtiyor ve müminler karşısında kafirlere fırsat vermeyeceğini garantiliyor. Bunun yanında münafıkların dünya ve ahiretteki durumlarını tasvir eden çirkin bir tablo da gözler önüne serilmektedir. Ahirette cehennemin en aşağı tabakasında yer alacakları bildirilmektedir.

Böyle bir üslupla yöneltilen direktif ve sakındırmalar, ilahî hayat sisteminin, ruhları ve hayat tarzlarını tedavi etme yöntemini göstermektedir. Aynı şekilde, güçleri ve koşulları çerçevesinde yaşanan olguyu değiştirip son şeklini verene kadar, yeni bir olguyu yerleştirme yöntemini de göstermektedir. O zamanki müslüman kitlenin durumunu ve bu kitlenin, yeni din ve müslüman topluma karşı savaşta yardımlaşan küfür ve münafıklık cepheleri karşısındaki konumuna da işaret etmektedir.

Bu arada bu direktif ve sakındırmalardan, Kur'an'ın müslüman toplum ile birlikte giriştiği çarpışmanın, savaşa ve ruhlara öncülük ederken baş vurduğu sistematik yöntemlerin mahiyetlerini de belirtmektedir.

Kuşkusuz bu, her zaman ve mekanda İslâm ile cahiliye arasında kesintisiz süren bir çarpışmadır. Bu çarpışma, müslüman toplum ile, şahıslar ve yöntemleri değişen ancak özellikleri ve ilkeleri değişmeyen düşmanları arasında her zaman varolmuştur.

Bütün bunlardan da şu kitabın, Kur'an-ı Kerim'in hakikatı ve müslüman toplumu yönlendirmede üstlendiği rolün mahiyeti belirginleşmektedir. Sadece dün için geçerli değildi bu. Kur'an yalnızca bir nesle öncülük etmek için gelmemiştir. Bu ümmete öncülük etmek için gelmiştir. Her nesil ve zamanda ona yol göstermek, kılavuz olmak için gelmiştir.

Dersin sonunda yüce Allahın kullarına azap etmeye ihtiyacı olmadığına ilişkin olağanüstü bir ifade gelmektedir. Yüce Allah, sadece onlardan iman etmelerini ve şükretmelerini istemektedir. Kuşkusuz yüce Allah, onların imanına ve şükrüne ihtiyaç duymaz. Bu, sadece durumlarının düzelmesi, hayat düzeylerinin yükselmesi içindir. Böylece ahiret hayatına lâyık olurlar ve cennet nimetlerinin düzeyine çıkarlar. Ancak onlar, yüz çevirip eski hallerini sürdürürlerse cehennem azabına lâyık olurlar. Nitekim münafıklar katmanların en aşağısına; ateş tabakasının en altına kendilerini mahkum ederler.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ
وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ
فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا۟ ۚ وَإِن تَلْوُۥٓا

أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾

135- Ey müminler, kendinizin, ana-babanızın ve akrabalarınızın aleyhinde bile olsa, adalete sıkı sıkıya bağlı kalınız ve Allah için şahitlik ediniz. Haklarında şahitlik ettiğiniz kimseler ister zengin, ister fakir olsunlar, Allah kendilerine herkesten daha yakındır. O halde nefsinizin arzusuna uyarak doğruluktan sapmayınız. Eğer kaypaklık eder, ya da şahitlik yapmaktan kaçınırsanız, kuşku yok ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Bu iman edenlere yönelik yeni sıfatlarıyla yapılan bir çağrıdır. Kuşkusuz bu, onların eşsiz sıfatıdır. Bu sıfatla değişik bir oluşum yaşadılar. Bununla yeniden ve değişik bir şekilde doğdular. Ruhları, düşünceleri, ilke ve hedefleri yeni baştan doğdu. Onlarla birlikte, bağlandıkları yepyeni bir görev, yüklendikleri ulu bir emanet de doğdu. İnsanlığı yönetme ve insanlar arasında adaletle hükmetme emaneti. Bunun için, bu sıfatla yapılan çağrının bambaşka bir değeri ve özel bir anlamı vardır. **"Ey müminler..."** Bu sıfatla vasıflanmaları nedeniyle bu büyük emaneti yüklenmişler, bu büyük emaneti yerine getirmeleri için hazırlanıp eğitilmelerinin nedeni de bu sıfatla vasıflanmalarıdır kuşkusuz.

Zor ve ağır sorumluluklar yüklemeden önce, hikmetli ilahî eğitim metodunun başvurduğu okşayıcı yöntemlerden birisidir bu:

"... Kendinizin, ana-babanızın ve akrabalarınızın aleyhinde bile olsa, adalete sıkı sıkıya bağlı kalınız ve Allah için şahitlik ediniz. Haklarında şahitlik ettiğiniz kimseler ister zengin, ister fakir olsunlar, Allah kendilerine herkesten daha yakındır."

Bu, "adaleti yerine getirme emaneti"dir. Her türlü durum ve koşulda, mutlak anlamda adaleti ayakta tutma emanetidir yüklenen. Yeryüzünde azgınlık ve zulmü engelleyen bu adalettir. İnsanlar arasında adil olmayı garantileyen, müslüman-müslüman olmayan her hak sahibine hakkını veren budur. Bu hak konusunda -yahudinin hikayesinde gördüğümüz gibi- Allah yanında müminle mümin olmayan eşittir. Akraba olsun, uzak olsun, herkes birdir. Arkadaş, düşman farketmez. Zengin, fakir aynıdır.

"... Adalete sıkı sıkıya bağlı kalınız ve Allah için şahitlik ediniz."

Sırf Allah için. Doğrudan doğruya onunla birlikte hareket ederek. Lehinde ya da aleyhinde şahitlik edilen biri için değil. Bir kişinin, toplumun ya da milletin çıkarı için değil. Sorunu ilgilendiren herhangi bir unsuru saran koşullara göre hareket etmeksizin, yalnızca Allah için ve onunla birlikte hareket ederek şahitlik. Her türlü eğilimden, arzudan, çıkar ve değerlerden soyutlanarak.

"... Kendinizin, ana-babanızın ve akrabalarınızın aleyhinde bile olsa.."

Burada ilahî sistem kişiyi kendisine ve duygularına karşı harekete geçirmeye, önce kendi şahsına, sonra da anne-baba ve akrabalara karşı durmasını sağlamaya çabalamaktadır. Bu oldukça zor bir çabadır. Zorluğu, dille söylenenden, akılla kavranan anlam ve işaretlerinden çok daha fazladır. Şüphesiz

bunu pratik olarak olarak yaşamak, akılla kavramaktan çok farklı bir şeydir. Bu deneyimi pratik olarak yaşamaya çabalayandan başkası dediklerimizi anlayamaz.

Ancak yine de ilahî sistem, mümin kişiyi bu zorlu deneyimi yaşamaya yöneltmektedir. Çünkü bunun bulunması zorunludur. Bu kuralın yeryüzünde yaşaması kaçınılmazdır. İnsanlardan bir topluluğun bunu ayakta tutması şarttır.

Sonra o, kişiyi fıtrî ve toplumsal duygularına karşı çıkmaya yöneltmektedir. Lehinde ya da aleyhinde şahitlik edilen fakir biriyse, kişi onun aleyhinde doğru şahitlik yapmaktan kaçınabilir, zayıflığına yardım olsun diye şahitliği lehinde yapabilir. Yahut kişinin fakir oluşu, cahiliye toplumlarının genel karakterleri üzere, toplumsal baskıların etkisiyle aleyhinde şahitlik edilmesine neden olabilir. Lehinde ya da aleyhinde şahitlik edilenin zengin biri olması durumunda, toplumsal sistem onu hoşnut edecek bir karar verebilir. Ya da zenginliği ve şımarıklığı kişiyi aleyhine çevirebilir, böylece de aleyhine şahitlik etmek sözkonusu olabilir. Bunlar fıtrî duygular ve toplumsal zorunluluklardır. Pratik hayatta insanlar bunlarla karşılaştıkları zaman bunların etkileri son derece ağır olur. İşte ilahî sistem kişiyi bunlara karşı harekete geçirdiği gibi kişilik sevgisine, anne-baba ve akraba sevgisine karşı da harekete geçirmektedir.

"Haklarında şahitlik ettiğiniz kimseler ister zengin, ister fakir olsunlar, Allah kendilerine herkesten daha yakındır."

Bu oldukça zor bir çabadır. Son derece zorlu bir çaba olduğunu hep tekrarlıyoruz. İşte İslâm, mümin nefisleri -realite dünyasında- pratik deneyimlerin tanık olduğu ve tarihin kaydettiği böyle bir zirveye yöneltirken, insanlık aleminde gerçek bir mucize meydana getiriyordu. Bu mucize ancak, ulu ve sağlam ilahi hayat sisteminin gölgesinde gerçekleşebilir.

"o halde nefsinizin arzusuna uyarak doğruluktan sapmayınız."

Arzular çeşit çeşittir. Bazısı zikredildi de. Bencillik nefsin bir arzusudur. Aile ve akraba sevgisi arzusudur. Şahitlik ve hüküm noktasında fakire acımak bir arzudur. Zengine toleranslı davranmak nefsin arzusudur. Ona zarar vermek de şahitlik ve hüküm konusunda aşiret, kabile, ümmet, devlet ve vatan tarafını tutmak da keyfî bir arzudur. Aynı şekilde -şahitlik ve hüküm noktasında- din düşmanı da olsalar düşmanlara antipatik davranmak nefsin keyfî bir arzusudur. Kuşkusuz arzular ve hevesler sınıf sınıf, çeşit çeşittir. Tümü de yüce Allah'ın müminleri etkilemekten ve etkilerinde kalarak haktan ve doğruluktan sapmaktan yasakladığı şeylerdir.

Son olarak şahitliği saptırmak ve bu konuda uyulması gereken prensipten yüz çevirmek hususunda bir tehdit, bir uyarı, bir korkutma yer almaktadır.

"... Eğer kaypaklık eder, yada şahitlik yapmaktan kaçınırsanız, kuşku yok ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

Bir mümine, yüce Allah'ın yaptıklarından haberdar olduğunun hatırla-

tılması, bunun arkasındaki korkunç tehdidi anlayıp titremesi için yeterlidir. Kuşkusuz bu Kur'an ile, müminlere hitab eden yüce Allah'tı.

Rivayet edilir ki; Abdullah b. vaha, (r.a) Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) tarafından, hayberlilerin meyve ve ekinlerden elde ettikleri ürünleri ölçüp yarısını, hayberin fethinden sonra *Resulullah (salât ve selâm* üzerine osun)'a verdikleri söz uyarınca almak üzere gönderildiğinde, yahudiler, kendilerine yumuşak davranması için rüşvet teklif ettiler. Bunun üzerine; "Allah'a andolsun ki ben yaratılmışlar içinençok sevdiğim kişi tarafından size gönderilmişim. Sizden ise vallahi de sayınızca maymun ve domuzdan daha çok nefret ederim. Ancak ona karşı olan sevgimle, size duyduğum kin sizin hakkınızda adaletten sapmama neden olamaz" dedi. Onlar da "göklerle yer bu sayede ayaktadır" dediler.

Abdullah b. Revaha (r.a), eşsiz ilahî sistemin üzerine kurulu Hz. Peygamberin okulunda, eğitim görmüştü. O da bir insandı, böylesine zor bir deneyimden geçmiş başarıya ulaşmıştı. Kendisinden başka daha birçoklarının bu sistemin gölgesinde gerçekleştirdiği gibi o da, bu ilahî hayat sisteminin gölgesinden başka hiçbir yerde gerçekleşmesi mümkün olmayan adaleti gerçekleştirmiştir.

Bu olağanüstü dönemin ardından çağlar birbirini kovaladı. Kütüphaneler fıkıh ve kanun kitaplarıyla doldu. Hayat, yargı, kurum ve kuruluşlarıyla dolup taştı. Düzenlemeye ilişkin uygulama ve formaliteler kaydedilir oldu. Kafalar adalete ilişkin sözlerle, ağızlar ise uzun uygulamalarına ilişkin nutuklarla doldu taştı. Bütün bunları korumak için çeşitli kurum ve kuruluşlar vücuda getirildi. Ancak, adaletin gerçek tadına varmak, insanların vicdanlarında ve hayatlarında bu anlamın pratik olarak gerçekleşmesi, bu ulu ve bu erişilmez zirveye ulaşmış olağanüstü dönemin dışında hiçbir zaman gerçekleşmedi. Bir de, tarih boyunca İslâm'ın egemen olduğu topraklarda, bu inancın onardığı gönüllerde ve bu essiz ilahi sistemin yetiştirdiği fert ve toplumlarda gerçekleşmistir

Yeni yargı kurumlarını, çağdaş yargı uygulamalarını, gelişen ve iyice kurumlaşan yargısal düzenleme ve sistemleri almak isteyenlerin bu gerçeği iyice düşünmeleri gerekir. Bu adamlar, yukarıda sayılan şeylerin, adaletin gerçekleşmesi için daha pratik olduklarını ve eski çağların olağanüstü dönemdeki sade uygulamalardan daha garantili olduklarını, bu günkü yapılanların o dönemdeki sade şeklinden çok daha sağlam ve kalıcı olduklarını sanıyorlar.

Bu, işlerin formalite ve kabarıklığının, eşya ve olayların hakikatını kavrayamayanların düşüncelerinde meydana getirdiği, bir vehimdir. Şekil ve durumların sadeliğine rağmen insanları bu düzeye ulaştıran sadece bu ilahî hayat sistemidir. Şekil ve kurumların değişip yenilenmesine rağmen insanları tekrar bu düzeye ulaştıracak da yine bu ilahî hayat sistemidir.

Bunun anlamı, yeni yargı kurumlarını geçersiz kılmak değildir. Sadece kurumların hiçbir değerinin olmadığını, önemli olanın bunun ötesindeki ruh olduğunu bilmemiz yeterlidir. Bundan sonra şekli ve hacmi ne olursa olsun, hangi zaman ve mekanda söz konusu oluyorsa olsun durum değişmeyecektir. En üstün olanın üstünlüğü,zaman ve mekana bağımlı değildir kuşkusuz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ
وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ
وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾

136- Ey müminler, Allah'a, peygamberine, peygamberine indirmiş olduğu kitaba ve daha önce indirilmiş kitaba inanmaya devam ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse koyu bir sapıklığa düşmüş olur.

Bu, müminlere yönelik, onları çevrelerindeki cahiliyeden ayıran sıfatlarıyla yapılan, ikinci bir çağrıdır. Bu çağrıda, görev ve sorumlulukları belirlenmekte ve onları bu sorumluluklar karşısında güç ve yardım bekledikleri kaynağa bağlamaktadır.

"Ey müminler, Allah'a, peygamberine, peygamberine indirilmiş kitaba ve daha önce indirilmiş kitaba inanmaya devam edin."

Bu, müminlerin inanmak zorunda oldukları, imanın unsurlarının açıklanmasıdır. İslâm'ın inanç düşüncesinin açıklanmasıdır.

Bu unsurlardan biri, Allah ve Resulüne iman etmektir. Bu inanç, mümin gönülleri; kendilerini yaratan ve kendilerine doğru yolu gösteren, peygamberi gönderen Rablerine bağlamaktadır. Bu, peygambere, peygamberin getirdiği mesaja inanmak ve O'nu gönderen Rabbinden getirdiği her şeyi doğrulamaktır.

Bu unsurlardan biri de; Allah'ın Resulüne indirilen kitaba inanmaktır. Bu inanç onları, yüce Allah'ın hayatları için seçtiği ve o kitapta açıkladığı sisteme bağlar. Kitapta bulunan herşeyi kabullenmektir bu. Kaynağı birdir bu kitabın, yöntemi de. Bu kitabın bir kısmı, alıp kabullenmek, uymak ve uygulamak bakımından diğer kısmına göre öncelikli değildir.

Bu unsurlardan bir diğeri; daha önce indirilmiş kitaba inanmaktır. Çünkü tüm kitapların kaynağı birdir, o yüce Allah'tır. Temelleri aynıdır. Tamamen Allah'a teslim olmak, bütün özellikleriyle; ilahlıkta yüce Allah'ı birlemek, hayatta uyulup uygulanması gerekenin sadece, yüce Allah'ın belirlediği sistemin olduğunu kabul etmektir bu temel. Bu birlik, -bozulmadan önce- tüm kitapların yüce Allah'tan geldiğinin doğal ve kesin gereğidir. Çünkü yüce Allah'ın hayat için belirlediği sistem birdir. İnsanlara yönelik iradesi ve yolu birdir. Çevresindeki yollar ayrılsa da o dosdoğrudur ve hedefine varır.

Bütün kitaplara inanmak -bütün kitapların aslında tek bir kitap olduğu gerçeğinden hareketle- müslüman ümmetin ayırıcı bir özelliğidir. Çünkü bu ümmetin, bir olan yüce Rabbi, onun biricik sistem ve yolu hakkındaki düşüncesi, uluhiyet gerçeği ve insanlığın birliği ile uyuşmaktadır. Birkaç çeşidi

olmayan ve ötesinde sapıklıktan başka birşey bulunmayan hakla aynı doğrultudadır:

"Hak'tan sonra sapıklıktan başka ne var ki?"[123]

İman etmeye ilişkin emrin yanında, imanın unsurlarını inkar konusunda; bir de tehdit yeralmaktadır. Bunun yanında sonuçta verilecek ceza açıklanırken bu unsurlar ayrıntılarıyla zikredilmektedir.

"Kim Allah'ı meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse koyu bir sapıklığa düşmüş olur."

Birinci emirde Allah'a, kitaplarına ve peygamberlerine iman zikredilmiş ancak, meleklerden söz edilmemişti. Ancak Allah'ın kitapları, meleklere ve ahit gününe iman konusunu da içermektedirler. Meleklere ve ahiret gününe inanmak Allah'ın kitaplarına inanmanın doğal sonucudur. Fakat burada önplana çıkarıyor. Çünkü burada korkutma ve tehdit sözkonusu edilmektedir ve her unsur iyice belirginleşmelidir.

"Koyu sapıklık" deyimi, genellikle sapıklıkta ileri gitmek anlamını taşımaktadır. Artık hidayet ümidi bulunmayan bir noktadadır böyle birisi. Bundan sonra dönmesi beklenemez.

Fıtratın, derinliklerinde zorunlu bir hareket, doğal bir yöneliş sonucu inandığı yüce Allah'ın inkar eden ve bu inkarın sonucu olarak; Allah'ın meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar eden, evet bu küfrü işleyenin fıtratı, kokuşmuşluk, başıboşluk ve bozulmuşluk bakımından öyle bir noktaya varmıştır ki, doğru yolu bulma ümidi kalmamıştır. Bundan sonra dönmesi beklenemez.

İman edenlere yönelik bu iki çağrıdan sonra ayetlerin akışı, nifak ve münafıklara saldırıya geçmektedir. O günkü pratik durumlardan birinin tasviri ile işe başlamaktadır ayet-i kerime. Bir kısmının konumunu somutlaştırmaktadır bu tasvir. Küfür ve kafirlerin sözkonusu edildiği konumlara en yakın bir konumdur bu:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا
كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ۝

137- Allah, önce iman edip arkasından küfredenleri, sonra yine iman edip arkasından küfredenleri, sonra da kafirliklerini koyulaştıranları asla affetmeyecek, kendilerini doğru yola iletmeyecektir.

Kuşkusuz iman etmezden önceki küfür, iman tarafından silinir günahı bağışlanır. Çünkü kişi şayet koyu bir karanlıkta yaşıyorsa aydınlığı tanımamakta mazurdur. Ancak iman ettikten sonra küfre dönmek, hem de tekrar tekrar... İşte bu, bağışlanması, mazur görülmesi mümkün olmayan bir suçtur. Çünkü küfür bir perdedir, indiği zaman fıtrat yaratıcısına bağlanmış, oraya

(123) Yunus Suresi, 32

buraya dağılmadan kafileye katılmış, bitki kaynağa ulaşmış ve ruh o unutulmaz tatlılığın, imanın tatlılığının tadına varmış demektir. İman ettikten sonra, tekrar tekrar küfre dönenler bilerek fıtrata iftira ediyorlar. İsteyerek sapıklığa dalıyorlar, ıssız çöllere, koyu sapıklığa dalmayı kendileri istiyorlar demektir.

O halde yüce Allah'ın onları bağışlamaması, doğru yola iletmemesi adaletin ta kendisidir. Çünkü yolu tanıdıktan ve takip ettikten sonra kaybeden kendileridir. Sığınağı ve aydınlığı bulduktan sonra kötülüğü ve körlüğü seçen onlardır.

Kişi Allah için her şeyden soyutlanmadıkça, değer ve alışkanlıkların zorunluluk ve çıkarların, ihtiras ve cimriliğin baskısından kurtulamayacaktır. Hiçbir zaman çıkar ve servetin üstüne çıkamayacaktır. Değer ve alışkanlıkların, kişi ve olayların, yeryüzü güçlerinin, iktidar ve otorite sahiplerinin karşısında; Allah ile dolan gönüllerin hissettiği; serbestlik, onurluluk ve üstünlük duygusuna kesinlikle sahip olamayacaktır.

İşte münafıklık tohumu burada gelişmeye başlıyor. Gerçekte nifak; batılla karşı karşıya gelinirken, hakta diretmekte zaaf göstermekten başka birşey değildir. Bu zaaf da, korku ve arzunun, bunları Allah'tan başkasına bağlamanın meyvesidir. Allah'ın hayat için koyduğu sistemden ayrılıp, coğrafî koşullara ve insanların geleneklerine bağlanıp kalmanın doğal sonucudur.

AZABLA MÜJDELENENLER

Burada, Allah'a iman ve onun için herşeyden soyutlanarak şahitlik etme ile münafıklıktan söz edilmesi arasında bir münasebet vardır. Bu münasebet sûrenin ana konusunu oluşturan genel münasebetin yanında yer almaktadır. Sûrenin ana konusunu; müslüman kitleyi islâm sistemiyle eğitmek, cahiliyeden arta kalan tortuları gidermek ve ruhları insanların fıtrî zaaflarına karşı hazırlamak sonra da, bu kitle ile birlikte çevrelerindeki müşriklerle içlerindeki münafıklara karşı savaşa tutuşmak oluşturmaktadır. Ayetlerin akışı, sûrenin başlangıcından sonuna kadar bu genel hedefe yöneliktir.

Bu dersin geri kalan kısmı nifak ve münafıklık konusuna değinmektedir. Bu, aynı zamanda cüzün sonunu da oluşturmaktadır. Daha önce de geçen ayetin gözler önüne serdiği; önce iman edip, sonra inkar eden, tekrar inanıp, yine inkar eden, en sonunda küfürlerini koyulaştıran münafıklara ilişkin bir tablo yer almıştı.

Şimdi de daha önce işaret edildiği gibi, nifak ve münafıklara yönelik bir saldırı başlamaktadır. Hayatın ve gönüllerin realitesi içinde tabiata uygun hareket eden ilahî hayat sisteminin mahiyetini anlamak için, çeşitli yöntemler kullanılarak başlatılan bu saldırıyı incelemek, iyice düşünmek gerekir.

بَشِّرِ
الْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۙ الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَٰفِرِينَ
أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ

فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ
أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا
مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ ۗ
إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾
الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ
مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ
عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۚ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ
وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ
يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ
قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا
﴿١٤٢﴾ مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ ۚ
وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

138- Münafıklara acı bir azabın kendilerini beklediğini müjdele."

139- Onlar müminleri bırakıp kafirleri dost ediniyorlar. Acaba onların yanında şeref mi arıyorlar? Oysa şeref bütünüyle Allah'ındır.

140- Allah size indirdiği kitapta onun ayetlerinin inkar edildiğini ya da alaya alındığını işittiğinizde başka bir konuya geçmedikleri sürece onlarla birarada oturmamanızı, yoksa sizin de onlar gibi olacağınızı bildirdi. Hiç kuşkusuz Allah münafıklar ile kafirleri cehennemde bir araya getirecektir.

141- Onların Gözleri hep sizin üzerinizdedir. Eğer Allah size zafer nasip ederse, "Biz sizinle beraber değil miydik?derler. Ama eğer kafirler üstünlük sağlarsa, (bu kez de onlara) "Sizin tarafınızı tutmadık mı, müminlere karşı size destek vermedik mi?" derler. Allah kıyamet günü aranızdaki hükmünü verecektir. Hiç kuşkusuz Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermez.

142- Münafıklar, Allah'ı aldatmaya yeltenirler, ama asıl Allah onları aldatır. Namaz kılarken isteksiz ve ciddiyetsiz biçimde ayakta dikilirler. Amaçları insanlara gösteriş yapmaktır, Allah'ın adını pek az anarlar.

143- İki taraf arasında yalpalarlar. Ne bu tarafa ve ne de o tarafa yar

olurlar. Allah'ın şaşırttığı kimseye sen çıkış yolu bulamazsın.

Saldırı "korkut" kelimesinin yerine "müjdele" kelimesini kullanmak ve münafıkları bekleyen acıklı azabı "müjde" şeklinde ifade etmek suretiyle, açıkça alay ederek başlıyor. Sonra da bu acıklı azabın nedenini açıklıyor. Müminleri bırakıp kafirleri dost edinmeleri, Allah katındaki kötü zanları, şeref ve gücün kaynağına ilişkin hatalı düşüncelerinin buna neden olduğu belirtiliyor.

"Münafıklara acı bir azabın kendilerini beklediğini müjdele."

"Onlar müminleri bırakıp kâfirleri dost ediniyorlar. Acaba onların yanında şeref mi arıyorlar? Oysa şeref bütünüyle Allah'ındır."

Burada sözkonusu edilen kafirler, tercih edilen görüşe göre yahudilerdir. Münafıklar onlara sığınırlardı. Onların yanında gizlice buluşurlardı. Birlikte müslüman kitlenin aleyhinde çeşitli komplolar hazırlarlardı.

Yüce Allah kınayıcı bir uslupla soruyor: İman ettiklerini iddia etmelerine rağmen niçin kafirleri dost ediniyorlar? Kendilerini niye böyle bir duruma sokuyorlar? Niçin böyle bir konumda bulunmayı tercih ediyorlar? Yoksa kafirlerin yanında şeref ve güç mü arıyorlar?

Fakat yüce Allah tüm şerefi tekeline almıştır. Onu dost edinen, katından isteyen ve himayesine sığınandan başkası elde edemez bu şerefi.

Böylece bu ilk vurguyla münafıkların tabiatı ve başta gelen sıfatları ortaya çıkmış oluyor: Müminleri bırakıp kafirleri dost edinmek... Aynı zamanda gücün hakikatına ilişkin hatalı düşüncelerini ve münafıkların şeref ve güç beklentisi içinde bulundukları kafirlerin şeref ve güçten yoksun oldukları gerçeği de aydınlığa kavuşmuş oluyor. Bu arada, şerefin yalnızca yüce Allah'ın katında olduğu ve sadece O'ndan isteneceği yoksa hiç kimsede ne şeref ne de güç bulunmayacağı gerçeği de yerleştirilmektedir.

Dikkat edin, insan ruhunun katında şeref bulduğu tek dayanak budur. Buna dayandığı sürece herkese üstünlük sağlayacaktır. Dikkat edin, insan ruhunu yücelten, onu özgür kılan tek kulluk şekli budur. Bir olan Allah'a kulluk... Şayet kişi bu kullukla tatmin olmazsa bitmez tükenmez değerlerin, çeşitli şahısların yığınlarca geleneğin ve sonsuz korkuların kulu olacaktır. Herkese, her şeye ve her değere kulluk yapmaktan kimse koruyamaz onu artık.

Ya bütünüyle üstünlük, şeref ve özgürlük olan yüce Allah'a kulluk... Ya da tamamiyle alçaklık ve mahkumiyet olan Allah'ın kullarına kulluk.. Dileyen dilediğini seçsin.

İman ettiği halde, Allah'tan başkasından şeref beklentisi içinde olması düşünülemez müminin. Allah'a inandığı halde Allah'ın düşmanlarından şeref, yardım ve güç isteyemez. Yeryüzünde Allah'ın en büyük düşmanlarından yardım istedikleri halde, müslümanlık iddiasında bulunan ve müslüman ismini alanlar bu Kur'an'ı anlamaya ne kadar muhtaçtırlar! Şayet henüz müslüman olmayı istiyorlarsa.. Yoksa yüce Allah'ın alemlere ihtiyacı yoktur.

Küfür üzere ölmüş soy-sopla iftihar duymak, onlarla müslüman nesil

arasında soy birliği ve yakınlık olduğuna değer vermek, kafirlerin yanında şeref aramaktır; müminleri bırakıp onları dost edinmektir. Nitekim bazı insanlar Firavunlar, Asurlular, Babilliler ve cahiliye Araplarıyla iftihar duyuyorlar, cahili bir tavırla onlardan onurlanıp büyükleniyorlar.

İmam Ahmed rivayet ediyor: Bize Hüseyin b. Muhammed, bize Ebu Bekir b. Abbas, Hamid el-Kindi'den, O da Ubade b. Nesi'den, O da Ebu Reyhane'den, Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) şöyle buyurduğunu anlattı: "Kim şeref ve iftihar duyarak kendini kafir olan dokuz göbek atasına dayandırırsa, o da cehennemde onların onuncusudur."

Bu da gösteriyor ki, İslâm'da, etrafında birleşilecek bağ, inanç bağıdır. İslâm'da millet, tarihin başlangıcından beri yeryüzünün her tarafında ve her nesilden müminlerden oluşmaktadır. Eskiden başlayarak nesillerin birleşmesinden, ya da yeryüzünün herhangi bir bölgesinde, herhangi bir nesilde bir araya gelmesinden oluşmamaktadır millet.

Münafıklığın birinci derecesi; bir müminin, Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini, alaya alındığını işittiği halde bir mecliste oturması, bunlar karşısında susması ve umursamamasıdır. Buna hoşgörü diyorlar, ya da ileri görüşlülük diyorlar. İnsanın göğsünün ve ufkunun genişliğine yoruyorlar. Kişinin fikir özgürlüğüne saygılı oluşu kabul ediyorlar.

İliklerine kadar işlemiş iç bozgundur bu. Bir kere o, daha baştan kendisine güvenini yitirmiştir. Zayıflık ve korkaklıkla adlandırılmaktan çekinmektedir.

Kuşkusuz hamiyet (taraf tutmak) Allah içindir. Onun dini ve ayetleri uğrunadır. İşte imanın belirtisi budur. Bu duygu zayıfladı mı, bundan sonra tüm setler yıkılır, her engel ortadan kalkar. Zayıf kırıntılar ufak bir dalgaya kapılıp giderler.

Hamiyet (taraf tutmak) duygusu, öncelikle bilerek bastırılır, gittikçe söner, etkisi azalır, en sonunda da ölür.

Kim bir toplantıda diniyle alay edildiğini duyarsa, ya dinini savunmalı ya da toplantıyı ve orada bulunanları terk etmelidir. Görmezlikten gelmek ve susmak ise, ruhî bozgunun ilk aşamasıdır. Böyle birisi iman ve küfür arasındaki nifak köprüsüne adımını atmış demektir. Medine'de bazı müslümanlar, toplum içinde etkin kimi münafıkların toplantılarına katılıyorlardı. Bunun da üzerlerinde etkisi büyüktü. Ancak Kur'an'ın eğitim metodu, bu işin gerçeğine dikkat çekiyordu. Böyle toplantılara katılmanın, orada olup bitenlere karşı susmanın iç bozgunun ilk aşaması olduğu gerçeğine parmak basıyordu. Onların bundan sakınmalarını istiyordu. Ancak o zamanki koşullar, onların toplantılara bütünüyle katılmamayı emretmeye müsait değildi. Bu yüzden, Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve alaya alındığını duyduklarında, bu toplantıları terketmeleri emredilmişti öncelikle. Aksi bir davranışın münafıklık olacağı bildirilmişti. Münafıkların ve kafirlerin sonu ise, son derece korkunç bir sonuçtur.

"Allah size indirdiği kitapta onun ayetlerinin inkar edildiğini ya da alaya alındığını işittiğinizde başka bir konuya geçmedikleri sürece onlarla bir arada oturmamanızı, yoksa sizin de onlar gibi olacağınızı bildirdi. Hiç kuşkusuz Allah

münafıklar ile kafirleri cehennemde bir araya getirecektir."

Ayet-i kerimede, kitapta daha önce indirilmiş diye işaret edilen, Mekke'de indirilmiş En'am suresindeki şu ayet-i kerimedir: **"Ayetlerimizi dillerine dolayanları gördüğünde başka bir konuya dalana kadar onlardan yüz çevir."**[124]

İşte mümini iliklerine kadar titreten tehdit!

"... Siz de onlar gibi olursunuz."

Ardından hiçbir tereddüte yer bırakmayan uyarı da şudur:

"Hiç kuşkusuz Allah, münafıklar ile kafirleri cehennemde bir araya getirecektir."

Ancak yasaklamayı, Allah'ın ayetlerinin inkar edildiği, alaya alındığı toplantılarla sınırlı tutup, müslümanlarla bu münafıkların arasındaki her türlü ilişkilerini kapsayacak şekilde geniş tutmamak -daha önce değindiğimiz gibi- müslüman kitlenin o gün için aşmak zorunda olduğu aşamanın özelliğini göstermektedir. Daha sonraki nesillerin de başka ortamlarda, böyle bir aşamadan geçmeleri her zaman mümkündür. Aynı şekilde ilahî hayat sisteminin özelliğini; işleri yavaş yavaş ele alışını, realite dünyasındaki pratik izlerini, duygu ve koşulları gözetişini, bu arada realiteyi değiştirmek için sürekli ve kalıcı adımlar atmayı da ihmal etmeyişini göstermektedir.

Sonra ayetlerin akışı münafıkların özelliklerini açıklamaya başlıyor. Ayıplayıcı ve nefret uyandırıcı bir tablolarını çiziyor. Müslümanları başka bir yüz, kafirleri başka bir yüzle karşılıyorlar. Değneği ortasından tutuyorlar. Yılan gibi, sürüngen gibi davranıyorlar:

"Onların gözleri hep sizin üzerinizdedir. Eğer Allah size zafer nasip ederse, "Biz sizinle beraber değilmiydik?", derler. Ama eğer kafirler üstünlük sağlarsa (bu kez onlara), "Sizin tarafınızı tutmadık mı, müminlere karşı size destek vermedik mi?" derler. Allah kıyamet günü, aranızdaki hükmünü verecektir. Hiç kuşkusuz Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermez."

Bu son derece antipatik bir tablodur. Önce münafıkların gizliden müslümanların aleyhinde kötülükler tasarladıklarını ve başlarına belalar açmaya çalıştıklarını göstermektedir. Buna rağmen onlar, şayet Allah müslümanlara zafer ve nimet nasip ederse onlara sevgi gösterisinde bulunuyorlar ve o zaman şöyle diyorlar:

"Biz sizinle beraber değil miydik?"

Bazan çıkıp safları yardımsız bırakıyorlarsa, birtakım karışıklıklar çıkarıyorlarsa bile, savaş alanına beraberce çıkmış olmalarını kastediyorlar. Ya da kalplerinin onlarla birlikte olduğunu söylemeye çalışıyorlar. Arkadan yardımcı olduklarını, kendilerini koruduklarını kastediyorlar.

"Ama eğer kafirler üstünlük sağlarsa (bu kez onlara), "Sizin tarafınızı tutmadık mı, müminlere karşı size destek vermedik mi?" derler."

(124) En'am Suresi, 68

Kendilerine sığındıklarını, yardımcı olduklarını, geriden destek olduklarını, müminleri yardımsız bırakıp safları karıştırdıklarını kastediyorlar.

İşte böyle, bukalemun gibi, yılan gibi renkten renge giriyorlar. İçlerinde zehir, dillerindeyse yağ. Ancak onlar buna rağmen oldukça zayıftırlar. Bu aşağılık, bu iğrenç görünümleri, mümin gönüllerin iğrenmesine neden oluyor. Kuşkusuz bu da ilahi sistemin mümin gönüllere özgü kazandırdığı bir özelliktir.

Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) münafıklar konusunda Rabbinin direktifiyle başvurduğu taktik; görmezlikten gelerek yüz çevirerek, müminleri sakındırarak, onlara karşı uyanık olmalarını sağlayarak bu aşağılık kampı etkisiz hale getirmekti. Bununla beraber burada, onları, yüce Allah'ın ahiretteki hükmüne havale etmektedir. Böylece üzerlerindeki perde kalkıp, müslümanlara kurdukları tuzakların cezasını çekeceklerdir.

"Allah kıyamet günü aranızdaki hükmünü verecektir."

O zaman hile yapmanın, gizli buluşmaların, komplolar kurmanın imkanı yoktur. Göğüslerde gizli duyguları saklamak, mümkün değildir.

Müminler, artık Allah'ın kesin vaadi ile mutmain oluyorlar. Gizlice kurulan hile ve tuzakların, kafirlerle sergilenen bu dayanışmanın, kuvvet dengesini bozmayacağına inanıyorlar. Allah, müminlere karşı, kafirlere zafer ve üstünlük imkanı tanımayacaktır:

"Hiç kuşkusuz Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermez."

Bu ayetin tefsirine ilişkin bir rivayete göre, sözkonusu olan kıyamet günüdür bu ayette. O zaman yüce Allah, müminlerle münafıklar hakkında hükmünü verecek ve kafirlere, müminler karşısında bir üstünlük vermeyecektir.

Bir diğer rivayette ise; söz konusu olanın dünyadaki durum olduğu anlatılmaktadır. Buna göre kimi zaman çarpışmalarda yenilmiş olsalar da müminler üzerinde kafirlerin, sürekli bir egemenlik kurmalarına fırsat vermeyecektir.

Ayetin hem dünyadaki hem de ahiretteki duruma göre genelleştirmesi daha doğrudur. Çünkü herhangi bir sınırlandırma yoktur ayette.

Ancak ahiretteki durum, açıklama ve vurguyu gerektirmeyecek kadar kesindir. Dünyadaki duruma gelince; kimi zaman baş gösteren olaylar bunun tersini gösteriyor. Fakat bunlar aldatıcı görünümlerdir, iyice araştırıp incelemek gerekir bunları.

Allah'ın verdiği söz kesindir. Onun hükmü geneldir. Buna göre; ne zaman iman gerçeği mümin gönüllerde iyice yer etmişse ve bu iman hayatlarında bir sistem ve bir sosyal düzen olarak somutlaşmışsa, her türlü düşünce ve davranıştan Allah için tamamen soyutlanmışlarsa ve büyük, küçük, ibadeti tamamen Allah'a özgü kılmaşlarsa; o zaman yüce Allah, müminlere karşı kafirlere bir fırsat vermeyecektir.

Bu, İslâm tarihinin, aksine gerçekleşmiş en ufak bir olayı bile kaydetmediği bir gerçektir.

Ben, şüpheye yer bulunmayan Allah'ın vaadine güvenerek şunu kesinlikle söyleyebilirim: Müminler hiçbir zaman yenilgi yüzü görmeyeceklerdir. Düşünce ya da davranış alanında inançlarında bir gedik söz konusu olmadığı sürece, tarihlerinde de böyle bir yenilgiye rastlanmamıştır. Her türlü eklemeden ve şaibeden uzak yalnızca Allah yolunda, sadece bu sancak altında cihad etmek amacıyla hazırlık yapmak ve güç bulundurmak imanın gereğidir. Bundan sonra, açılan bu gedik oranınca, geçici bir yenilgi almalarına rağmen zafer tekrar müminlerin olacaktır; şayet henüz varlıklarını sürdürüyorlarsa.

"Uhut"da örneğin, gedik, Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) itaat etmeyi bırakıp, ganimet arzusuna kapılmak noktasında açılmıştı. "Huneyn"de ise, sayı çokluğuyla övünmek, gurura kapılıp asıl dayanağı unutmak şeklinde açılmışdı gedik. Şayet tarihleri boyunca, müslümanların aleyhinde meydana gelen her olayı inceleyecek olursak, buna benzer birşey görmemiz her zaman mümkündür. İster olayı bilelim ister bilmeyelim durum değişmeyecektir. Allah'ın vaadi ise, her zaman doğrudur.

Evet, imtihan için bazı sıkıntılar çekilir. Ancak bunun da bir hikmeti vardır. O da iman gerçeğinin ve pratik gerçeklerinin iyice oturmasıdır. "Uhut" savaşında olduğu gibi. Nitekim yüce Allah müslümanlara anlatmıştı bunu.[125] Ne zaman bu gerçek imtihanlar sonucu olgunlaşıp başarıya ulaşmışsa, zafer gelmiş ve Allah'ın vaadi kesinlikle gerçekleşmiştir.

Bununla beraber ben yenilgiden, herhangi bir çarpışmanın sonunda elde edilen bozgundan daha kapsamlı bir anlam kastediyorum. Kasteddiğim, ruhsal bozgundur, azmin kırılmasıdır. Çünkü ruhlarda bir gevşekliğe, bir bezginliğe ve ümitsizliğe neden olmadığı sürece savaş alanında alınan yenilgi, bozgun sayılmaz. Bir coşku uyandığında, bir kıvılcım tutuştuğunda, hatalar farkedildiğinde, inancın, savaşın ve uygulanacak yöntemin mahiyeti açıklığa kavuşunca.. Kuşkusuz bu, kesin bir zaferin kesin başlangıcıdır. Yol uzun sürse de.

Aynı şekilde Kur'an ayeti, "... Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermeyecektir." derken, mümin ruhun muzaffer olduğuna ve iman düşüncesinin üstünlüğüne dikkat çekmektedir. Ayrıca müslüman kitleyi, iman gerçeğini, kalplerinde düşünce ve bilinç, hayatlarında da realite ve uygulama olarak tamamlamaya çağırmaktadır. Yoksa, sırf isimlerine güvenmemelerini bildirmektedir. Çünkü zafer, isimle değil, onun ötesindeki gerçekle elde edilir.

Bizimle zafer arasında, her zaman ve her yerde iman gerçeğini olgunlaştırmak ve bu gerçeğin gereklerini hayatımızda ve realitemizde uygulamaktan başka bir şey olmamıştır. Hazırlık yapmak, güç bulundurmak imanın gereklerindendir. Aynı şekilde düşmanlara dayanmamak, Allah'tan başkasından şeref beklememek de iman gerçeğinin gereklerindendir.

(125) Al-i İmran Suresi, c.2 sh. 164 Fî Zilâl-il Kur'an

Yüce Allah'ın bu kesin vaadi, evrendeki iman ve küfür gerçeğine tamamen uygun düşmektedir.

Kuşkusuz iman, zayıflaması, yok olması söz konusu olmayan en büyük güce bağlanmaktadır. Küfür ise, bu güçten kopmak ondan ayrılmaktır. Bu nedenle sınırlı, kopuk, parçalanmış ve yok olmaya mahkum bir gücün tüm evrendeki güçlerin kaynağına bağlı bir güce galip gelmesi mümkün değildir.

Bununla beraber, imanın gerçeği ile görüntüsünü birbirinden ayırdetmemiz gerekir. Kuşkusuz iman gerçeği, evrensel yasaların değişmezliği gibi değişmez ve gerçek bir güçtür. Hem kişi hem de kişiden kaynaklanan fiil ve davranışlar üzerinde etkilidir. Bu, kopuk, kesik ve sınırlı küfür gerçeğiyle karşılaşınca, onu bertaraf etmeyi garantileyen, büyük ve heybetli bir gerçektir. Ancak iman, bir görüntüye dönüşünce, küfür gerçeği ona üstünlük sağlar. Çünkü o esnada kendi tabiatına uygun ve imkanları dahilinde hareket eden küfür gerçeğidir. Kuşkusuz herhangi bir şeyin gerçeği, herhangi bir şeyin görüntüsünden her zaman güçlüdür. Bu "gerçek" küfür, "görüntü"de iman olsa yine durum değişmeyecektir.

Batılı bertaraf etmek için savaşmanın kuralı hakkı oluşturmaktır. Ne zaman ki, hak, tüm gerçeği ve tüm gücüyle varolmuş o zaman hak ile batıl arasındaki savaşın gidişi belirlenmiş demektir. Bu batıl, aldatıcı ve kabarık bir görünüme sahip olabilir.

Aksine biz hakkı, batılın üzerine atarız da onu darmadağın eder. Bir de bakarsınız batıl yok oluvermiş.[126]

"... Allah kafirlere, müminler karşısında üstün gelme fırsatı vermez."

Müminleri güvene sevkeden, yanlarında şeref buluruz düşüncesiyle kafirleri dost edinen münafıkları yapayalnız, ümitsiz bırakan bu kesin vaadden sonra, sûrenin akışı münafıkların aşağılayıcı bir portrelerini daha çizerek devam ediyor. Bunun yanında durumlarının ne kadar iğrenç olduğu ve yüce Allah'ın onlara yönelik tehditi de ifade edilmektedir:

"Münafıklar Allah'ı aldatmaya yelteniyorlar, ama asıl Allah onları aldatır. Namaz kılarken isteksiz ve ciddiyetsiz biçimde ayakta dikilirler. Amaçları insanlara gösteriş yapmaktır. Allah'ın adını pek az anarlar."

"İki taraf arasında yalpalarlar. Ne bu tarafa ne de o tarafa yar olurlar. Allah'ın şaşırttığı kimseye sen çıkış yolu bulamazsın."

Bu da ilahî hayat sisteminin mümin gönülleri okşayıcı bir diğer atağıdır. Çünkü bu gönüllerin Allah'ı aldatmaya kalkışan bir toplumdan nefret etmesi kaçınılmazdır. Sonra bu gönüller, gizli, kapalı her şeyi bilen yüce Allah'ın aldatılamayacağını çok iyi bilirler. Allah'ı aldatmaya kalkışan birinin kötülük, bilgisizlik ve büyük bir gaflet içinde olmasının zorunlu olduğunu çok iyi kavrarlar. Bu yüzden Allah'ı aldatmaya yeltenen bu adamlardan nefret ederler. onları hor görürler, küçümserler.

Bu ataktan sonra, onların yüce Allah'ı aldatmaya kalkıştıkları anlatıl-

(126) En'am Suresi, 18

maktadır. Oysa "**Asıl Allah onları aldatır.**" Yani onlara süre tanır, sapıklıklarıyla başbaşa bırakır. Kendilerine gelmelerini sağlayacak bir musibetle onları uyarmaz. Gözlerini açacak bir felaketle onları uyandırmaz. Uçurumdan aşağı düşene kadar kendi hallerinde bırakır. İşte yüce Allah'ın onları aldatması budur. Çoğu zaman felakettir ve sıkıntılar yüce Allah'tan birer rahmettir; kulların başına gelince çabucak hatadan dönmelerini sağlayan veya daha önce bilmediklerini öğreten... Aynı şekilde sapık günahkarların sağlıklı bir şekilde bolluk içinde hayat sürdürmeleri, yüce Allah'ın onlara süre tanıması anlamındadır çoğu zaman. Çünkü onlar, günah ve sapıklıkta öyle bir noktaya gelmişler ki, bir musibet, bir uyarı almaksızın en kötü sonuca ulaşıncaya kadar öylece bırakılmayı hakketmişlerdir.

Ardından ayetlerin akışı, mümin gönüllerde, nefret ve horlamadan başka hiçbir etki bırakmayan ayıplayıcı ve aşağılık bir portrelerini çizmektedir.

"**Namaz kılarken isteksiz ve ciddiyetsiz biçimde ayakta dikilirler. Amaçları insanlara gösteriş yapmaktır. Allah'ın adını pek az anarlar.**"

Onlar Allah ile buluşmanın onun huzurunda durmanın, ona bağlanmanın, ondan yardım istemenin arzu ve hararetiyle namaza durmuyorlar. İnsanlara gösteriş yapmak için namaz kılıyorlar. Bu yüzden, ağır bir işi yapan ya da sıkıntılı bir işe koşturulan biri gibi ciddiyetsiz ve isteksiz ayatka dikilirler. Aynı şekilde Allah'ı da pek az anarlar. Onlar bir şey yaparken Allah'a yönelmezler, amaçları insanlara gösteriş yapmaktır.

Bu, hiç kuşkusuz müminin zihninde nefret uyandıran bir tablodur. Gönüllerinde küçümseme ve tiksinti duygularını harekete geçirir. Bu bilincin bir gereği olarak, münafıklara mesafeli davranmalıdırlar. Kişisel ve çıkara dayalı ilişkilere önem vermemelidirler. Müminlerle münafıkların ilişkilerini kesmede, hikmetli eğitim metodunun bir aşamasıdır bu.

Ayetin akışı, ayıplayıcı ve nefret uyandırıcı tabloyu çizmeye devam ediyor:

"**İki taraf arasında yalpalarlar. Ne bu tarafa ne de o tarafa yar olurlar. Allah'ın şaşırttığı kimseye sen yol bulamazsın.**"

Yalpalayıp duran, kararsız, sallantılı, istikrarsız ve dayanaksız bir konum. İki saftan birine; mümin ya da kafir saffa yar olmama... Böyle bir konum, mümin gönüllerde, aynı şekilde küçümseme ve tiksintiden başka bir etki bırakmaz. Aynı zamanda münafıkların kişilik bakımından da zayıf olduklarını göstermektedir. Bu tarafta ya da o tarafta, kesin bir konum edinememelerine neden olan, bu kişilik zayıflığıdır. Gerek bu tarafta gerek o tarafta yer alıp, açıkça bir görüş, bir inanç ya da konum belirlemelerine engel teşkil etmektedir bu zayıflık.

Bu aşağılayıcı portrelerin ve bu kararsız konumların ardından, yüce Allah'ın azabını hakketmelerine, hidayete ermeleri için yardım edilmeye layık olmadıklarına, bu yüzden kimsenin onları doğru yola iletemiyeceğini ve esasında doğru bir yolda bulunmalarının mümkün olmayacağına ilişkin bir ifade yer almaktadır:

"Allah'ın şaşırttığı kimseye sen çıkış yolu bulamazsın."

Buraya kadar ayetlerin akışı, münafıklardan tiksinmeleri, onları küçümsemeleri ve onları kişilik bakımından oldukça zayıf görmeleri konusunda mümin gönüllerde, büyük bir etki bırakmaktadır. Şimdi de münafıkların yoluna uymamaları konusunda uyarmak için, hitap müminlere yönelmektedir.

Münafıkların yolu ise -daha önce söylendiği gibi- müminleri bırakıp kafirleri dost edinmektir. Ayet-i kerime, onları Allah'ın yakalayıp intikam almasından sakındırıyor. Bu arada ahirette münafıkların varacağı yer de tasvir etmektedir. Bu, dehşet verici, korkunç bir yerdir. Küçültücü olduğu kadar aşağılık bir yerdir de.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ
أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ
فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ ۖ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾
إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ
لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ
أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾

144- Ey müminler, sakın müminleri bırakıp kafirleri dost edinmeyiniz. Yoksa Allah'a, aleyhinize işleyecek açık bir delil mi vermek istiyorsunuz?

145- Hiç şüphesiz münafıkların yeri cehennemin en alt katıdır. Onlara yardım edecek hiç birini bulamazsınız.

146- Ancak tevbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'ın ipine sarılanlar, sırf Allah'a bağlanan bir dindarlığı benimseyenler işte bunlar, müminlerle beraberdirler. Allah ilerde müminlere büyük bir mükafat verecektir.

Burada, müminleri, çevrelerinde bulunan insanlardan ayıran, onları farklı kılan sıfatlarıyla yapılan çağrı tekrarlanmaktadır. Bununla hayat sistemleri, davranış biçimleri ve realiteleri iyice belirginleşmektedir. Bu sıfatla çağrıya karşılık vermektedirler, direktiflere bununla uymaktadırlar.

Münafıkların yoluna uymaktan, müminleri bırakıp kafirleri dost edinmekten sakındırılmaları konusunda, bu sıfatla yapılan bir çağrıdır. Kuşkusuz o günkü müslüman toplum da böyle bir çağrıya ihtiyaç duyuluyordu. Çünkü müslüman toplum içinde yer alan kimi müslümanlarla; Medine'deki yahudiler, duygusal yönden de olsa kimisiyle de; Kureyşliler arasındaki bağlar henüz devam ediyordu. Kimi müslümanlar diyoruz, çünkü cahiliye toplumuyla -ba-

baları, oğulları dahi olsa- tüm bağlarını koparan başka müslümanlar da vardı. Etrafında birleştirecek tek bağ, korunacak tek ilgi, yüce Allah'ın öğrettiği gibi sadece inançtı onların yanında.

İşte nifak ve münafıkların o aşağılayıcı, nefret uyandırıcı ve iğrendirici tabloları çizildikten ve Allah'ın gazabından, yakalayıp intikam almasından sakındırıldıktan sonra, nifak ve münafıkların yolu budur, uyarısına sürekli ihtiyaç duyan bu kimi müslümanlardı:

"Yoksa Allah'a aleyhinize işleyecek açık bir delil mi vermek istiyorsunuz?"

Allah'ın yakalayıp intikam almasıyla karşılaşmaktan korktuğu ve titrediği kadar hiçbir şey, mümin bir kalbi korkutup titretemez. İfadenin soru şeklinde sunulması bu yüzdendir. Mümin gönüllere ulaşmak için, soru şeklindeki bir iman yeterlidir çünkü.

Mümin gönüllere doğru uzanan bir yola daha başvuruluyor. Ancak doğrudan onlara yönelmiyor, sadece ima ederek yöneliyor. Münafıkları bekleyen korkunç, dehşet verici ve aşağılayıcı sonucu açıklamaktan ibarettir bu yol:

"... Hiç şüphesiz münafıkların yeri cehennemin en alt katıdır. onlara yardım edecek hiç birini bulamazsın."

En alt kat... Kendilerini kurtaramadıkları, üzerine çıkamadıkları, toprağın üzerlerine yapıştırdığı, yeryüzü ağırlığına uygun bir dönüş yeridir bu. Arzu ve isteklerin, ihtiras ve korkunun, zaaf ve aşağılığın ağırlığıdır. Bu ağırlık onları, müminleri oyalayıp kafirleri dost edinme çukuruna yuvarlatmıştır. Böylece hayatta bu aşağılık konumu benimsemişlerdir. **"İki taraf arasında yalpalarlar. Ne bu tarafa ve ne de o tarafa yar olurlar."**

Onlar daha dünya hayatındayken kendilerini bu aşağılık yere hazırlayıp alıştırıyorlardı: **"Cehennemin en alt katı..."** Burada ne bir yardımcıları ne de bir kurtarıcıları söz konusudur. Onlar dünyadayken kafirleri dost edinmişlerdi. Şimdi kafirler onlara yardım etseler ya?

Bu korkunç sahneden sonra kurtuluş kapısı açılıyor onlar için. Kurtulmak isteyenlere tevbe kapısı açık tutuluyor:

"Ancak tevbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'ın ipine sarılanlar, sırf Allah'a bağlanan bir dindarlığı benimseyenler, işte bunlar, müminler ile beraberdirler. Allah ilerde müminlere büyük bir mükafat verecektir."

Başka yerlerde **"Tevbe edenler, durumlarını düzeltenler bu hükmün dışındadırlar."** denmektedir. Çünkü tevbe ve durumu düzeltmek; Allah'a bağlanmak ve dini bütünüyle Allah'a özgü kılmak da belirtilmektedir. Çünkü bu ayet, yalpalayıp duran, münafıklık yapan ve Allah'tan başkasını dost edinen ruhlarla karşılaşıyordu. Bu yüzden, tevbe ve durumu düzeltmenin yanında, Allah için her şeyden soyutlanmanın, sadece ona bağlanmanın ve bu ruhların şu kararsız duygulardan, kaypak huylardan kurtulmalarının da belirtilmesi son derece uygun düşmektedir. Böylece sadece Allah'ı bağlamakla, güç ve birlik sağlayabilirler. Allah için her şeyden kurtulmakla, samimi ve arınmış olabi-

lirler.

Bununla, münafıkları dünya hayatında yere yapıştıran, ahiret hayatında da cehennemin en alt tabakasına yuvarlatan ağırlık hafiflemiş oluyor.

Bununla, tevbe eden münafıklar, sadece Allah'ın şerefi ile şereflenen, imanla yücelen, iman gücüyle yeryüzü ağırlığından kurtulan müminlerin saffına yükselirler. Müminlerin -ve onlarla birlikte olanların- mükafatı ise bellidir.

"Allah ilerde müminlere büyük bir mükafat verecektir."

Bu çeşitli mesajlarla; müslüman toplumda yer alan münafıkların gerçek durumları ortaya çıkarılmış, etkileri azaltılmış, müminler, nifak dönemeçlerine sapmaktan uyarılmış ve onları bekleyen sonuçtan sakındırılmış oluyor. Bu arada, içinde iyilik bulunanların kendini kurtarmaya, sadakatle, isteklice ve içtenlikle müslüman saffa katılmaya çalışması için, münafıklara da tevbe kapısı açık tutuluyor.

Son olarak şu olağanüstü, duygulandırıcı ve derin etkili ifade yeralmaktadır. O, korkunç cezayı ve büyük mükafatı bildirdikten sonra. Bununla, yüce Allah'ın, kullarına azap etmeye ihtiyaç duymadığını, insanlara kavratma amacı güdülmektedir. Yüce Allah'ın onlara şahsi bir kinimi var ki, bunun için üzerlerine azap yağdırsın? Yüce Allah'ın, gücünü ve otoritesini bu yolla göstermeye ihtiyacı yoktur. Aynı şekilde, insanları cezalandırmak için de bir arzusu söz konusu değildir. Nitekim putperest efsaneleri, bu tür düşüncelerle doludur. Aksine, Allah'a iman edip, O'na şükretmek insanların çıkarınadır. İman ve Allah'a şükür atmosferinde birbirlerini sevmeleridir istenen. Kuşkusuz yüce Allah, salih amel işleyenlere karşılığını verir ve O ruhların gizliliklerini çok iyi bilir:

مَا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ
إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

147- Eğer Allah'a şükreder, inanırsanız, O sizi niye azaba çarptırsın ki? Hiç şüphesiz Allah, şükre karşılık verir ve her şeyi bilir.

Evet, şayet şükreder ve inanırsanız, Allah sizi niye cezalandırsın? O, inkar ve nankörlüğün karşılığı olarak azap verir. Belki şükretmeye ve inanmaya yöneltir diye, bir tehdit olarak kullanır azabını. Azap etmek istediği, işkenceye arzusu, acı çektirmekten zevk almak, güç ve otorite gösterisinde bulunmak, söz konusu değildir. Yüce Allah, bütün bunlardan yücedir, uludur. Ne zaman şükür ve iman ile korunursanız, Allah'ın bağışlaması ve hoşnutluğu ile karşılaşacaksınız. Allah'ın, kuluna karşılık verişini ve kullarından haberdar oluşunu göreceksiniz.

Yüce Allah'ın, kuluna teşekkürle karşılık vermesi, gönüle derin şefkat duygularını akıtmaktadır. Yüce Allah'ın teşekkür etmesinin hoşnutluk anlamında olduğu bilinmektedir. Hoşnutluğun gerektirdiği sebep anlamı da vardır. Ancak yüce Allah'ın teşekkür etmesi, ifade olarak derin etkileri söz konusu-

dur.

Yoktan vareden, lütfedip nimetler veren, alemlere ihtiyacı bulunmayan yüce yaratıcı... İyi davranışları, imanları ve iyilikleri karşısında kullara teşekkür ediyorsa... Onlara, imanlarına, şükür ve iyiliklerine ihtiyacı olmadığı halde yoktan vareden, lütfedip nimetler veren ve alemlere ihtiyacı bulunmayan yüce yaratıcı teşekkür ediyorsa... Rızıkları veren, lütfedip nimet bahşeden, yaratıcı karşısında, yaratılmış, sonradan varedilmiş ve Allah'ın nimetleri içinde yüzen kulların ne yapması gerekir?

Dikkat edin, bu kalpleri harekete geçiren, utandıran ve karşılık vermesini sağlayan, derin olduğu kadar şefkatli bir ifadedir.

Dikkat edin bu, yolun belirtilerine yönelik aydınlatıcı bir işarettir. Bahşeden, nimetler veren, kullarına teşekkür eden ve herşeyi bilen yüce Allah'a giden yolun..

Kur'an'ın otuz cüzünden biri olan bu cüz, müslüman toplum hayatında girişilen uygulama, inşa, onarım, arındırma ve sağlamlaştırma faaliyetlerinin şu olağanüstü kısmını içermektedir. Böylece ruhsal alanda, toplum pratiğinde ve sosyal düzende şu muazzam, uyumlu ve geniş yapıyı meydana getirmektedir. Yeni bir insanın doğuşunu ilan etmektedir. İdealistlik ve realistlik her alanda, beşeri enerjisini sarfetmesine yardımcı olmakla beraber arınmışlık ve temizlik bakımından, bundan önce ve sonra, insanlık bu doğuşun bir benzerini görmemiştir. İlahî hayat sisteminin cahiliye bataklığından çıkardığı; yavaş, yavaş daha yükseğe, erişilmez zirveye kolaylık, şefkat ve yumuşaklıkla çıkarttığı insanın... .

BEŞİNCİ CÜZÜN SONU

6. CÜZ

Bu cüz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm dördüncü cüzün sonlarında başlayan beşinci cüzün tümünü kapsayan son kısmı da, şu cüzde yeralan Nisa sûresini bütünlemektedir. İkinci bölüm ise -kalan cüzün önemli bir kısmını oluşturmaktadır- Maide sûresinin başlangıcıdır.

Burada birinci bölüm hakkında sözü kısa tutacağız. Amacımız Maide sûresinin "kişiliğini" ve konularını bu kitapta uyguladığımız yöntem uyarınca bir bütün olarak sunmaktadır, Allah'ın yardımı ile...

Nisa sûresinin geri kalan kısmı da dördüncü cüzde yer alan girişinde açıkladığımız sûrenin genel metodu doğrultusunda devam etmektedir. Ancak çok özel bir şekilde de olsa burada sûrenin sunuş metoduna değinmemiz yerinde olacaktır.

Kuşkusuz bu sûre, İslâm'ın, daha yükseğe, erişilmez zirveye çıkarmak için cahiliye bataklığından çekip çıkardığı insanların oluşturduğu müslüman toplumun vicdanında, İslâm düşüncesinin tutarlı yapısını kurmaktadır. Aynı şekilde bu vicdanlarda çöreklenen cahiliye kalıntılarını gidermektedir. Yada daha önce dediğimiz gibi cahiliyenin izlerini silip yerine İslâm'ın belirtilerini yerleştirmektedir.

Sonra bu sûre, -yeni düşüncenin ışığında- müslüman ümmetin vicdanını, ahlâki yapısını ve toplumsal geleneklerini; yeni baştan düzenlemek, gerek ahlâk, gerekse gelenek bakımından cahiliye kalıntılarından kurtarmaktadır. Düşünce ve inanç noktasında cahiliye tortularını giderdiği gibi, sağlam yapılı ilahi sistem uyarınca toplumsal hayatını ve ailesel ilişkilerini de düzenlemektedir.

Sûre, -bunların yanında- bozuk inançları ve bu inançları benimseyen müşrikleri, yahudi ve hıristiyanlardan oluşan Ehl-i Kitab'ı karşılamaktadır. Bu inançları düzeltme yönüne gitmekte ve bu inançların bozulmasına neden olan sapıklıkları giderip, doğrusunu yerleştirmektedir.

Ardından sûre, müslüman toplumla birlikte genelde Ehl-i Kitab, özelde yahudilere karşı, şiddetli bir savaşa tutuşmaktadır. Çünkü Rasulullah (salât ve selâm üzerine olsun)'ın Medine'ye varmasından beri, bu yeni çağrıya karşı çıkan onlardır. Yahudiler, bu yeni çağrının, Medine'deki varlıklarına ve seçkin konumlarına, Allah'a yakınlık bakımından öncelikli olma iddialarına ve kendilerini Allah'ın seçkin halkı olarak kabul etmelerine karşı bir tehlike oluşturduğunu anladıkları andan itibaren karşı koymuşlardı. Her türlü silaha başvurarak, yeni çağrıya karşı başlattıkları savaşın nedeni budur. Bu arada sûre, onların gerçek özelliklerini, başvurdukları yöntemleri ve kendi peygamberleriyle geçirdikleri tarihi gözler önüne sermektedir. Temsilcisi kim olursa olsun, kendilerinden olan bir peygamber, bir komutan bir uyarıcı dahi olsa, hak çağrısı karşısındaki tutumlarını ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca sûre -bütün bunlardan sonra- müslüman ümmete omuzlarına yüklenen sorumluluğun büyüklüğünü, kendisine takdir edilen rolün önemini açıklamaktadır. Bu arada, hazırlanmalarının, arındırılmalarının, vicdanlarında ve hayatlarında cahiliye kalıntılarının giderilmesinin hikmetini, bu işin gerektirdiği uyanıklık ve güç hazırlama zorunluluğunun nedenini ve bu önemli rolün istediği yükümlülükleri yerine getirmesinin kaçınılmazlığının sebebini açıklamaktadır. Ruh aleminde, realite dünyasında verilen cihad ve katlanılan ağır fedakarlıklar bu yükümlülükler karşısında yeralmaktadır.

Tüm bölümleriyle sûre bu doğrultuda devam ediyor. Sûrenin bu cüzde yeralan kısmı da aynı yöntemin bir parçası olarak yoluna devam etmektedir.

Bu cüz, vicdan ve toplum temizliğinin bir yönüyle başlamaktadır. Müslüman toplum atmosferinde, güven duygusunu yaygınlaştırmakta, haksızlığa misillemede bulunurken adaletli olmayı, affetmeye ve hoşgörülü davranmaya teşvik etmenin yanında, toplum içinde dedikodu çıkarmayı da önlemektedir. Bu arada zulme uğramış birinin misillemede bulunmasının dışında, yüce Allah'ın kötülüğün yaygınlaşmasından hoşnut olmadığını açıklamakla birlikte, yüce Allah'ın kötülüğü affetmeyi sevdiğini de açıklamaktadır. Çünkü O, bağışlayıcıdır, herşeye gücü yetendir.

Sonra İslâm düşüncesinin mahiyeti açıklanmaktadır. Bu düşünceye göre, Allah'ın dini tektir. Tarih boyunca gelmiş geçmiş tüm peygamberler de bu tek dinin taşıyıcıları ve sürekli bir kafile konumundadırlar. Peygamberler arasına bir ayırım koymanın, getirdiklerine farklı gözle bakmanın açık küfür olduğunu açıklamaktadır cüz. Bu açıklama, kendi peygamberleri dışında ırkçılık ve kindarlık nedeniyle peygamberliği inkar eden -Ehl-i Kitap'tan- yahudilerin eleştirildiği bir sırada yapılmaktadır.

Bu noktada, yahudilerin kendi peygamberleri, önderleri ve uyarıcıları olan Musa (a.s)'ya verdikleri eziyetleri ortaya çıkaran bir gezinti başlıyor. Bu sayede kötü hareketleri, en büyük peygamberleri Musa (a.s) da dahil olmak üzere hakka ve hak davetçilerine karşı tutumları, ortaya çıkmaktadır. Hz. İsa (a.s)'ya ve annesine karşı tutumları -Allah'ın yasakladığı ve sevmediği dedikoduları çıkarmaları- da gözler önüne serilmektedir. Bu arada peygamberimize İslama ve görünüm olarak hakkın son davetine karşı takındıkları tavır da gün yüzüne çıkmaktadır. Yahudilerin Mesih (a.s)'e attıkları iftiralar ve O'nu öldürmekle övünmeleri münasebetiyle, Kur'an-ı Kerim, bu iddianın mahiyetini bildirmektedir. Haksızlık yapmaları, insanları Allah'ın yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklandığı halde faiz almaları ve insanların mallarını gayr-i meşru yollarla yemeleri nedeniyle yüce Allah'ın yahudileri nasıl cezalandırdığını, dünyada kendilerine daha önce helal kılınan bazı şeylerin haram kılındığını ve ahirette kendilerine bekleyen acıklı azabı hatırlatmaktadır. Bu arada ilimde derinleşenler ve hakkı öğrendikten sonra iman edip hakka uyanlar bu hükmün dışında tutulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, yahudilerin Hz. Peygamberin peygamberliğini inkar etmelerine cevap verirken, bunun son derece tabii ve alışılmış bir şey olduğunu hayret edilecek, garipsenecek ya da inkar etmeyi gerektirecek birşey olmadığını

bildirmektedir. Çünkü Hz. Peygamberimiz Nuh (a.s)'dan sonra İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunları İsa, Eyyüb, Yunus, Harun, Süleyman ve Davud (selâm üzerlerine olsun) gibi yahudilerin kimini kabul ettikleri kimini de taassub ve kinlerinden dolayı kabul etmedikleri peygamberlerden buyana, yüce Allah'ın insanlara elçi gönderme kanunu uyarınca gelmişti Resulullah. Yüce Allah'ın kullarına müjdeleyici ve korkutucu peygamberler göndermesi de son derece doğaldır.

"Peygamberlerden sonra insanların ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri olmaması için."[128] Bu doğallığın ötesinde zorunlu bir iştir de.

Ancak yahudilerin inkarı karşısında, yüce Allah'ın ve meleklerin şahitliği yeralmaktadır ayet-i kerimede. Allah'ın şahitliği yeterlidir kuşkusuz. Bunun yanında kafir olanlar ve Allah'ın yolundan insanları alıkoyanlar; kafir ve zalimler, tehdit edilmektedirler. Yüce Allah'ın onları bağışlamayacağı, içinde sürekli kalacakları cehennemin yolundan başka bir yola hidayet etmeyeceği bildirilmektedir. Bunun ardından tüm insanlara yönelik bir çağrı yeralmaktadır. Onlara bu peygamberin hak üzere Rableri tarafından gönderildiği bildirilmektedir. Ayrıca bu peygambere inanmaları istenmektedir, aksi takdirde göklerde ve yerde bulunan herşeyin Allah'a ait olduğu gerçeği ilan edilmektedir. Kuşkusuz insanlar bu peygamberliğin doğruluğunu gözleriyle gördüler ve bu çağrıyla da muhatap oldular. O halde, göklerin ve yerin sahibinin çağrısı karşısında takındıkları tavrın sonucuna da katlanacaklardır.

Böylece Ehl-i Kitab'tan yahudilerle yapılan gezinti de sona ermiş oluyor. Bu sayede özellikleri, başvurdukları yöntemleri, eskiden beri alışkanlık haline getirdikleri kötülükleri ortaya çıkarılmış oluyor. Bu şekilde hile ve tuzakları etkisiz hale getirilmiş ve Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in peygamberliği hakkında gerçek söz söylenmiş oluyor. Bu konuda yüce Allah'ın şahitliği insanlara bir delil olarak sunuluyor. Bunun yanında peygamberlerin ve hak davetçilerin büyük sorumlulukları da bildirilmektedir. Bir taraftan insanlar için kanıt oluşturmak, öte taraftan tüm insanların sorumluluğunun peygamberlerin ve müminlerin boynunda olması, bu sorumluluk içinde yer almaktadır. Bunun nedeni, insanları Allah'ın azabından kurtarmak ya da cezayı hakk edenin, bir delilden sonra hakketmesini sağlamaktır. Kuşkusuz bu son derece önemli ve ağır bir sorumluluktur.

Yahudilerle yapılan bu gezinti sona erdikten, yüce Allah, Meryem oğlu İsa (selâm üzerine olsun) ve annesi hakkında çıkardıkları söylentileri yalanladıktan sonra, İsa (selâm üzerine olsun)'ya uyan hıristiyanlarla yapılan ikinci bir gezinti başlamaktadır. Bununla, Allah'ın kulu ve peygamberi olan Mesih'e ilişkin aşırılıklarını düzeltmek, onları bu aşırılıklardan el çektirmek ve bu konuda gerçeği yerleştirmek amaçlanmaktadır. Kuşkusuz Mesih (a.s) Allah'ın kuludur ve ona kul olmaktan da kaçınmaz. Melekler de öyle. Böylece Ruhul Kudüs'e ilişkin iddiaları düzeltilmiş, teslis inancı ve yüce Allah'ın baba olduğu savı reddedilmiş oluyor.

Bu düzeltme işlemi esnasında, dosdoğru islâm düşüncesi de yerleştirilmiş

(128) Nisa Suresi, 165

oluyor. Böylece sorun tamamiyle ilahlık ve kulluk çerçevesinde ele alınıyor. Yüce Allah'ın, ilahlığı, O'ndan başka herkesin ve herşeyin kulluğu... Kuşkusuz bu İslâm inancın büyük bir kuralı, açık bir özelliği ve temel bir ilkesidir.

Bunun için müminlere yönelik müjdeleme yer alırken, Allâh'a kul olmaktan kaçınan kafirlere yönelik de bir korkutma yer almaktadır. Yahudilerle birlikte çıkılan birinci gezintinin sonunda olduğu gibi burada da Rabbleri tarafından bir kanıt, apaçık bir nur geldiğine, bundan sonra karşı çıkanların ileri sürebelicekleri bir bahanenin, kuşku ve mazeretin olmadığına ilişkin, tüm insanlara yönelik bir duyuru yer almaktadır.

Sure (Kalale: Babası veçocuğu olmayan ölü) konusunda, mirasın geri kalan hükümlerini içeren bir ayetle son bulmaktadır. Kalale'nin bazı durumları daha önce sûrede açıklanmıştı. Bu ayet kalaleye ilişkin hükümlerin geri kalan kısmını oluşturmaktadır. Bununla İslâm, müslüman toplumu -sûrenin başlarında dediğimiz gibi- kendine özgü belirgin özellikleri ve bağımsız bir düzeni olan bir ümmete dönüştürmüştür. Böylece beşer hayatında, insanlık aleminde üstlendiği önemli rolü yerine getirmiş oluyor. İnsanlığa öncülük, önderlik ve yol göstericilik yapmak...

Sûrenin bütününde ve ondan bir parça olan şu kısımdan, toplumsal ve ekonomik düzenleme ile ahlâkı güzelleştirme, inanç ve düşünceyi düzeltme, müslüman cemaate pusu kuran düşmanlarla savaşa tutuşmak, bu toplumun yerine getirmek zorunda olduğu sorumluluk ve rolün önemini vurgulamak bir arada yürütebileceği anlaşılmaktadır. Bir de -bu davanın kitabı ve bu ümmetin anayasası olan- Kur'an'ın, bütün bunları son derece kapsamlı, eksiksiz, dengeli ve özenli bir şekilde yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Kur'an'ın uyguladığı bu yöntem, yeni baştan sorumluluğunu ve rolünü yüklenmesi için bu ümmeti, yeniden inşa etmek, yaşatmak ve diriltmek isteyen herkesin, davet metodunu ve hareket metodunu, Kur'an'dan almasını zorunlu kılmaktadır. Kur'an, ilk defa olduğu gibi şimdi de rolünü yerine getirmeye hazırdır. O, her zaman aşamasında, insan ruhuna yönelik Allah'ın kitabıdır. Onu en iyi anlayan, onunla kafirlere, münafıklara, sapık Ehl-i Kitab'a karşı cihad eden ve insanlık tarihinde onunla eşine rastlanılmayan bir ümmet meydana getiren zatın dediği gibi, tekrarlamakla olağanüstünlükleri tükenmez, yıpranmaz, Kur'an'ın.

Bu Kur'an, yeni bir ümmet meydana getiriyordu. İslâm, içinde, yüzdükleri cahiliye bataklığından çekip çıkardığı müslüman toplumlardan, bir ümmet oluşturuyordu. Böylece elinden tutup daha yükseğe, erişilmez, zirveye çıkarmayı, -oluşumunu tamamladıktan sonra- insanlığın önderliğini teslim etmeyi ve bu önderlikle birlikte üstlendiği önemli rolü açıklamayı amaçlıyordu.

Bu inşa sürecinin başka etkenlerinin arasında, toplum vicdanlarının arındırılması, içinde yaşanılan toplumsal atmosferin temizlenmesi ve ahlâksal, ruhsal düzeyin olgunlaşacak bir noktaya çıkarılması yer almaktadır.

Bu toplum, bu düzeye ulaştığı zaman, itikadî düşüncesinin üstünlüğü oranında, yeryüzünün diğer sakinlerine karşı, bireysel ve toplumsal ahlak bakımından da üstünlük sağlamıştır. O zaman yüce Allah, yapabildikleri kadar yeryüzünde onlarla dilediğini yapmıştır. Onları, dininin ve hayat metodunun

koruyucuları, sapık insanlığı aydınlığa ve hidayete götüren önderler; insanlığın önderleri ve doğru yolu bulması için güvenilir kişiler kılmıştır.

Bu toplum, bu özellikleriyle sivrildiği sürece, bütün yeryüzüne üstünlük sağlamıştır. Artık bunun insanlığa önderlik yapması son derece tabii, fıtrî ve düzgün temellerine dayanan bir işti. Bu seçkin konumu nedeniyle de bilim, uygarlık, ekonomi ve siyaset alanında da üstünlük sağlamıştır. Bu son üstünlüğü de inanç ve ahlâksal düzey noktasındaki üstünlüğünün ürünüdür. Yüce Allah'ın fert ve toplumlara ilişkin değişmez yasası işte budur.

Fert ve toplumun, arındırılmasının bir yönü, şu iki ayette söz konusu edilmektedir.

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ
سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا
عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

148- Allah zulme uğrayanların dışında hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez. Hiç kuşkusuz Allah herşeyi işiten ve görendir.

149- Bir iyiliği açığa vursanız da gizli tutsanız da veya bir kötülüğü bağışlasanız da biliniz ki, Allah bağışlayıcıdır ve gücü her şeye yetendir.

Toplum oldukça duyarlı olur ve bu yüzden bu duyarlığına uygun toplumsal davranış kurallarına ihtiyaç duyar. Kimi sözler vardır ki, söyleyen ötesini hiç hesaplamaz. Çoğu söylentiler de onu çıkaran sadece bir insanı kastetmiştir. Ancak bu toplumun kişiliği, ahlâkı, gelenek ve atmosferi üzerinde öldürücü etkiler bırakır. Artık olay hedeflenen bireyi aşmış toplumun alanına girmiştir.

Her ne şekilde olursa olsun dille kötü söz söylemek, vicdanda sakınma ve Allah korkusu yoksa, dile kolay gelir. Bu kötülüğün yaygınlık kazanması, toplum vicdanında derin etkiler bırakır. Bu toplumda çoğu zaman karşılıklı güven yok olur. İnsanlar gittikçe kötülüğün her tarafı kapladığını düşünürler. İçlerinde kötülük işleme isteği bulunmasına rağmen, bunu yapmaktan çekinen çoğu kimsenin, kötülüğün toplumun alışkanlığı haline geldiğini ve yaygınlaştığını görmesi onu işlemesine neden olur. Artık böyle bir durumda çekinmelerine ve saklamalarına gerek yoktur. İlk defa onları yapmıyorlar ki! Çoğu zaman kötülükten tiksinti duymanın nedeni kötülükle, fazlaca içiçe yaşamaktır. Çünkü insan, ilk karşılaştığında kötülükten şiddetli bir şekilde iğrenir. Ancak yapılması ya da söylenmesi sıklaştıkça iğrenmenin ve tiksinmenin oranı düşer. Giderek kötülüğü işitmek -hatta görmek bile- basit gelir kalplere. Artık kötülüğü değiştirmek için harekete geçmez olurlar.

Bütün bunlar, -kötülükten uzak oldukları halde- kötülükle itham edilen ve haklarında dedikodu çıkarılan insanlara yapılan haksızlığın yanında olmaktadır. Ancak kötülük yaygınlık kazandığı zaman, kötülüğü açıklamak

kolay ve alışılmış bir şey olduğu zaman, iyilerin de kötüler gibi haklarında dedikodu çıkarılır. İftira ve ithamdan çekinmeksizin, kötülüğe karışır iyiler de. Dilleri kötü söz söylemekten alıkoyan ve çoğu kimsenin kötülük yapmasına engel olan kişisel ve toplumsal utanma duygusu kaybolup gider.

Kötülüğü açığa vurmak -sövmek ve iftira etmek şeklinde- kişisel ithamlarla başlar. Toplumsal çözülme ve ahlâkî bozulma ile sonuçlanır. Fert olsun toplum olsun insanların birbirlerini değerlendirme ölçekleri sapıtır. Artık insanların birbirlerine olan güvenleri sarsılır. İthamlar öylesine yaygınlaşır ki, diller çekilmeksizin geveleyip dururlar bu söylentileri.

Bütün bunlardan dolayı yüce Allah, müslüman kitlenin içinde dedikodunun yaygınlaşmasını hoş karşılamamıştır. Sadece zulme uğrayan birinin kendini savunmak için, zalime karşı söyleyebileceği kötü sözle sınırlandırmıştır; kötülüğü açıklama hakkını. Tabii ki bu hak, uğranılan zulmün sınırları içinde olacaktır:

"Allah zulme uğrayanlar dışında hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez."

Böyle bir durumda -hukuk terminolojisinde sövme ve iftira kapsamına girmekle beraber- kötülükle vasfetme, zulümden intikam almak, düşmanı savmak, bizzat kişinin uğradığı kötülüğe karşılık vermek içindir. Ayrıca toplumun mazluma yardım etmesini, zalimi zulmetmekten alıkoymasını sağlamak içindir. Böyle olunca zalim yaptığının sonucundan çekinir, bir daha yapma konusunda tereddüt geçirir. O zaman da kötülüğü açıklayacak kaynak sınırlıdır. Zulme uğrayan kişi sebebi de sınırlandırmıştır. O da mazlumun nitelendirdiği belli bir zulümdür. Kendisinden zulüm kaynaklanan kişiye karşı bizzat söylenebilir. O zaman bu açıklama sonucu gerçekleşen iyilik, kötülüğü karşılamış olur. Sırf teşhir etmek değil de adalet ve hakkaniyetin gerçekleşmesi hedeflenmiş olur böyle bir durumda.

Kuşkusuz İslâm -zulmetmedikleri sürece- insanların namına ve şanına saygı gösterir. Ancak zulmettikleri zaman bu saygıyı hakketmezler. Ancak o zaman zulme uğrayana, zulmedenin kötülüğünü açıklama izni verir. Dillerin kötü söz söylemesine ilişkin yasağın tek istisnası budur.

Böylece İslâm'ın, zulme imkan tanımayan adaleti koruması için ferd ya da toplumun utanma duygusunun yırtılmasına izin vermeyen ahlakî koruması birbirine uygun düşmektedir.

Bu açıklamanın ardında Kur'an'ın akışında şu değerlendirme yer almaktadır:

"Hiç kuşkusuz Allah her şeyi işiten ve görendir."

Amaç, bu işi başlangıçta Allah'ın sevgi ve hoşnutsuzluğuna bağladıktan sonra, sonuçta da Allah'a bağlamaktır. **Allah hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez.** Maksad; insan kalbinin, niyet ve sebeplerin, söz ve ithamların değerlendirilmesinin, söylenen her şeyi işiten ve bunların ötesinde göğüslerin gizlediklerini bilen yüce Allah'a ait olduğunu bilmesidir.

Kur'an'ın akışı, kötülüğü açıklamayı yasaklamakla pasif bir pozisyonda durmuyor aksine, genel ve aktif bir iyiliğe yöneltiyor insanı. Kötülüğü affetmeye sevkediyor kişiyi. İnsanı tutup hesaba çekebildiği halde, insanları bağışlayan yüce Allah'ın bu sıfatını öne çıkarmasının amacı, ellerinden geldiği ve yapabildikleri kadariyle müminlerin Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmalarını sağlamaktır:

"Bir iyiliği açığa vursanız da gizli tutsanız da veya bir kötülüğü bağışlasanız da biliniz ki, Allah bağışlayıcıdır ve gücü her şeye yetendir."

Böylece ilahî eğitim sistemi, mümin bireyi ve müslüman toplumu bir üst dereceye daha yükseltmektedir. İlk derecede, yüce Allah'ın kötülüğün, açıklanmasından hoşnut olmadığından söz etmektedir. Bu arada zulme uğrayan birinin intikam almak ya da adaletin gerçekleşmesini istemesi durumunda, zulme uğradığı konuda ve uğradığı oranda, zulmedenin kötülüğünü açıklamasına için verilmektedir. İkinci derecede ise, hepsini birlikte iyilik yapmaya yöneltmektedir. Zulme uğrayan kişiyi de -zulmü açığa vurmak şeklinde intikam alması mümkünken- affetmeye ve vazgeçmeye yöneltmektedir. Ancak gücü yettiği zaman, yoksa gücü dahilinde olmayan şeyi affetmek söz konusu değildir. Kişiyi intikam almaktan vazgeçirip, hoş görecek bir düzeye yükseltmektdir bu. Kuşkusuz bu, çok daha yüce ve üstün bir düzeydir.

Bu durumda, iyilik açıklandığı zaman, müslüman toplum içinde yaygınlık kazanır. Gizli tutulduğu zaman ise, ruh terbiyesindeki rolünü gerçekleştirir. Çünkü, iyiliğin gizlisi de açağı da güzeldir- Böyle bir durumda bağışlamak duygusu, insanlar arasında yaygınlaşır. Artık kötülüğü açığa vurmaya imkan kalmaz. Ancak bu bağışlama olgusu insanın elinde olmalıdır. Kişinin hoş görüsünden kaynaklanmalıdır, acizliğin verdiği zilletten değil. Aynı zamanda, gücü yettiği halde bağışlayanın amacı, yüce Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmaya yönelik olmalıdır.

"Biliniz ki, Allah bağışlayıcıdır ve gücü her şeye yetendir."

YAHUDİLER

Bundan sonra ayetlerin akışı genel olarak Ehl-i Kitap'la yeni bir gezintiye başlıyor. Sonra bir turda yahudilere geçiyor, diğer turda da hristiyanlarla yol alıyor. Yahudiler -yalan ve iftira ederek- Meryem ve İsa hakkında kötü sözler sarfediyorlardı. Bu dedikodulara gezinti esnasında değinilmektedir. Böylece bu gezinti ile sûrenin akışında geçen iki ayetin içerdiği bu açıklama, birbirine bağlanmaktadır. Gezinti tümüyle başlangıçta Kur'an'ın, Medine'de müslüman kitlenin düşmanlarına karşı giriştiği çarpışmanın bir yönünü oluşturmaktadır. Bu çarpışmanın diğer yönleri bu surede, Bakara suresinde ve Al-i İmran suresinde ele alınmıştı. Şimdi Kur'an'ın akışında yer aldığı gibi sunmaya başlayalım:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ

وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا
وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ
وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ
أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

150-151- Allah'ı ve peygamberlerini inkar edenler, Allah ile peygamberleri arasında ayırım yaparak; 'Buna inanır, fakat şuna inanmayız' diyenler böylece, iman ile küfür arası bir yol tutturmak isteyenler var ya, onlar gerçek anlamı ile kafirdirler. Biz kafirler için onur kırıcı bir azap hazırladık.

152- Buna karşılık Allah'a ve peygamberlerine inananlara ve peygamberler arasında ayırım yapmayanlara gelince, Allah onların mükafatını ilerde verecektir. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir.

Yahudiler kendi peygamberlerine inandıklarını iddia ediyorlardı. Ancak, İsa ve Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) peygamberliklerini inkar ediyorlardı. Hristiyanlar, Hz. isa'yı ilahlaştırmalarına ek olarak; Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) peygamberliğini de inkar ediyorlardı.

İşte Kur'an hem onları hem de bunları reddediyor. Allah ve peygamberlerinin, ayrıca bütün peygamberlerin arasını ayırmaksızın iman etmeye ilişkin kapsamlı ve eksiksiz islâm düşüncesini yerleştiriyor. İşte bu kapsayıcılığıyla "din", İslâm'dır. Allah, bunun dışında insanlardan başkasını kabul etmeyecektir. Çünkü yüce Allah'ın birliğine ve bu birliğin gereklerine uygun tek din budur.

Kuşkusuz yüce Allah'ın mutlak birliği, onunla peygamberlerin insanlara gönderildiği "dinin" tekliğini gerektirmektedir. Aynı şekilde bu emaneti insanlığa taşıyan peygamberlerin birliğini zorunlu kılmaktadır. Peygamberlerin ya da peygamberliğin birliğini inkar edenler, gerçekte Allah'ın birliğini inkar etmektedirler. Ayrıca bu durum onların, yüce Allah'ın birliğinin gerekleri hakkındaki yanlış düşüncelerini göstermektedir. Yüce Allah'ın insanlığa gönderdiği dininin ve onlar için seçtiği hayat sisteminin kaynağı değişmediği gibi esasları da değişmez.

Bu nedenle, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler, ayetin akışında; "Allah'a inanan fakat peygamberleri inkar edenler" olarak, ifade edilmektedir. Peygamberlerin arasını ayırmak isteyenler de; "bazısına inanan ancak bazısına inanmayan" olarak tabir edilmektedirler. Her iki grup da, "Allah'ı peygamberlerini inkar edenler" olarak; nitelendirilmektedirler. Böylece, Allah ve peygamberlerini ayırmak ve peygamberlerinin bazısını bazısından ayırmak; Allah ve peygamberlerini inkar etmek olarak değerlendirilmiştir.

Kuşkusuz iman bölünmez bir bütündür. Allah'a iman etmek O'nun birliğine inanmaktır. Yüce Allah'ın birliği de, insanların hayatlarını (bir birlik gibi) esaslarına göre düzenlemelerini istediği dinin, birliğini gerektirmektedir. Aynı zamanda bu dini, kendi yanlarında yada onun irade ve vahyinin dışında bir kaynaktan getirmeyip, O'nun katından getiren peygamberlerin ve onlara karşı takınılacak tavrın birliğini gerektirmektedir. Mutlak küfür olmadan, bu birliği parçalamak imkansızdır. Taraftarları kimine inandıklarını kimini de inkar ettiklerini zannetseler de Allah katında cezaları, hepsine birlikte hazırlanan onur kırıcı azaptır.

"Onlar gerçek anlamı ile kafirdirler. Biz kafirler için onur kırıcı bir azap hazırladık."

Müslümanlara gelince, onların itikadî düşünceleri, Allah'a ve peygamberlerine aralarını ayırmaksızın topluca iman etmeyi kapsamaktadır. Her peygamber onların yanında inanılması ve saygı gösterilmesi gereken kişidir. Semavi tüm dinler haktır, bozulmaları söz konusu olmadığı sürece. Çünkü bozulmamış tarafları kalmış olsa bile artık, Allah'ın dini olmaktan çıkmıştır. Yoksa Allah'ın dini tektir -Onlar, konuyu gerçekte olduğu gibi- şöyle düşünüyorlar: Bir tek ilah vardır ve bu ilah, insanlar için hoşlandığı tek bir din göndermiştir. Hayatları için bir tek sistem koymuştur. Peygamberleri bu din ve bu sistemle göndermiştir insanlara. Müminlerin düşüncesine göre iman kervanı, birbirine bağlı bir kervandır. Öncülüğünü Nuh, İbrahim, Musa, İsa, Muhammed ve bütün bunların kardeşleri olan diğer peygamberler (Allah'ın salât ve selâmı hepsinin üzerine olsun) yapmaktadır.Onlar kendilerini bu köklü kervana dayandırırlar. Onlar da bu büyük emanetin taşıyıcılarıdır. Şu kutlu yol boyunca uzanan iyiliğin varisleridir onlar. Ne bir ayrılık, ne bir farklılık ne de kopukluk... Bu gerçek dinin mirası sadece onlara aittir. Onların yanında bulunanların dışında kalanların tümü batıl ve sapıklıktan başka bir şey değildir.

İşte, yüce Allah'ın ondan başkasını kabul etmediği "İslâm" budur. Yaptıklarına karşılık Allah katında mükafat ve yaptıkları kusurlardan dolayı bağışlanma ve merhamet hakkeden "müslümanlar" bunlardır:

"Allah onların mükafatını ilerde verecektir. Hiç şüphesiz Allah affedicidir, merhametlidir."

İslâm, Allah ve peygamberlerine ilişkin birlik inancını son derece sıkı tutar. Çünkü bu birlik, müminin ilah anlayışına ilişkin düşüncesine yakışır bir temeldir. Ayrıca ayrılığa, kargaşaya terkedilmemiş bir düzenin varlığına da yaraşır bir temeldir. Çünkü bu nereye bakılırsa bakılsın, varlık alemine egemen yasanın birliğini gören insana layık bir inançtır. Bu düşünce, müminleri küfür saflarına karşı duracak tek bir kafilede toplamayı, şeytanın hizbine karşı duracak bir hizipte biraraya getirmeyi garantileyen bir düşüncedir. Ancak bu tek saf, -semavi bir temele dayansa bile- sapık inançların taraftarlarının oluşturduğu saf değildir. Bu saf, dosdoğru imanın ve sapıklık bulaşmamış inancın taraftarlarının oluşturduğu saftır.

Bunun için "din" "İslâm"dır ve müslümanlar da "insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmettir." Doğru akideyi benimseyen ve bu akideyi uy-

gulayan müslümanlar kastedilmektedir. Yoksa bir müslüman aileden doğan yada İslâm kelimesini geveleyip duranlar değil elbette.

Bu açıklamanın ışığında, Allah'ın ve peygamberlerinin arasını ayıranlar, peygamberlerden bazısını bazısından ayıranlar, iman kervanından ayrılmış, Allah'ın topladığı birlikten ayrılmış ve Allah'a iman etmenin dayandığı birliği inkar etmiş oldukları ortaya çıkmış oluyor.

Peygamberler ve peygamberliğe ilişkin iman ve küfür gerçeği hakkında İslâm düşüncesinde yeralan bu başlıca kural yerleştirildikten sonra, yahudilerin, bu alanda takındıkları kimi tavırlarını ve dersin başlangıcında yeralan kötülüğü açıklama hususunda sergiledikleri hareketlerini sunmaya başlıyor. Yahudilerin, peygamber (salât ve selâm üzerine olsun)'e ve O'nun peygamberliğine karşı takındıkları tavır -mucize ve işaretler istemek suretiyle incitmeleri- kınanmaktadır. Böylece bu tutumları ile kendi peygamberleri Musa'ya (a.s.) ve ondan sonra Allah'ın peygamberi İsa (a.s)'a karşı takındıkları tavır arasındaki benzerliğe işaret edilmiş oluyor. Bu, onların ardarda gelen tüm nesillerinden belirginleşen karakterleridir. Ayetlerin akışı, Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun)'ı karşılayan nesil ile, Hz. İsa (a.s)'ı karşılayan nesli ve daha önce Hz. Musa (a.s)'yı karşılayan nesli bu noktada birleştirmektedir.

Böylece bu anlam pekiştirilmiş ve bu karakterleri ortaya çıkmış oluyor. Yahudiler Arap yarımadasında İslâm ve İslâm peygamberine karşı düşmanca; katı ve inatçı bir tutum içinde bulunuyorlardı. Ona karşı Kur'an'ın ayrıntılarıyla açıkladığı; bizim de birkaç örneğini Bakara sûresinde, Al-i İmran sûresinde ve bu sûrede -beşinci cüzde- sunduğumuz gibi, inatçı ve sürekli tuzaklar kuruyorlardı. Ayetlerin burada ele aldığı da bu tuzaklardan bir başkasıdır.

يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَـٰبِ
أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَـٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ
مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّـٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ
ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ فَعَفَوْنَا
عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ
ٱلطُّورَ بِمِيثَـٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا
لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾
فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَـٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ

بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۢ بَل طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا
عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ
ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ
ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ
وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ
طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ
ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾

153- Ehl-i Kitap senden kendilerine gökten kitap indirmeni isterler. Onlar vaktiyle Musa'dan bundan daha büyüğünü isteyerek, 'Bize Allah'ı açıkça göster' demişlerdi. Bu zalimce tutumları yüzünden kendilerini yıldırım çarpmıştı. Arkasından kendilerine açık belgeler geldikten sonra buzağıya taptılar. Bunu da bağışladık ve Musa'ya açık bir mesaj verdik.

154- Kesin söz vermeleri üzerine, başları üzerinde asılı duran kayayı yukarı çektik. Kendilerine, o kasabanın kapısından secde ederek içeri giriniz ve 'Cumartesi yasağını çiğnemeyiniz' dedik, bu konularda onlardan sağlam bir söz aldık.

155- Yahudiler verdikleri sözlerinden caydılar. Allah'ın ayetlerini inkar ettiler, Peygamberlerini, sebepsiz yere öldürdüler ve 'Bizim kalplerimiz kılıfla kaplıdır' dediler. Oysa Allah kafirlikleri sebebiyle kalplerini mühürlemiştir. Bundan dolayı onlar, pek azı dışında iman etmezler.

156- Kafirliklerinden dolayı ve Meryem'e büyük iftira atmalarından dolayı.

157- Ve 'Biz Allah'ın resulü Meryemoğlu İsa-Mesihi öldürdük' demelerinden ötürü. Oysa O'nu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Fakat kendilerine öyle göründü. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler bu konuda tam bir kuşku içindedirler, bu konudaki bilgileri sadece sanıya uymaktan ibarettir. Yoksa onu kesinlikle öldürmediler.

158- Tersine Allah, O'nu kendi katına çıkardı. Hiç şüphesiz Allah üstün iradeli ve hikmet sahibidir.

159- Kitap Ehli'nden hiç kimse yoktur ki, ölümünün eşiğinde İsa'ya iman etmemiş olsun. Fakat kıyamet günü İsa, onların aleyhinde şahitlik edecektir.

160-161- İşte yaptıkları bunca zulümlerden, bir çok kimsenin Allah yoluna girmesini engellemelerinden, men edilmiş olan faizi almalarından ve insanların mallarını haksız yollara başvurarak yemelerinden dolayı, daha önce helal olan bazı temiz maddeler Yahudilere haram kılındı. Ayrıca onların arasındaki kafirlere acı bir azap hazırladık.

Onlar Resulullah'ı (salât ve selâm üzerine olsun) sıkıştırıp kendilerine, gökten bir kitap indirmesini istiyorlardı. Yazılmış, somut, elleriyle dokunabilecekleri yazılı bir kitap indirmesini istiyorlardı.

"Ehl-i Kitap senden kendilerine gökten kitap indirmeni isterler."

Yüce Allah, peygamberinin yerine cevap vermeyi üzerine alıyor. Yahudilere karşı, O'na ve müslüman topluma, onların tarihinden; peygamberleri, önderleri ve uyarıcıları musa (a.s)'ı ve kıssalarını anlatıyor. Yahudiler Musa'ya iman ettiklerini iddia ediyorlardı. İsa'nın ve Peygamberimizin peygamberliğini doğrulamıyorlardı.

Bu karakterleri yeni ortaya çıkmamıştır. Sadece onların bu nesline de özgü değildir. Tersine bu, onların eskiden beri var olan karakterleridir.

Onlar peygamberleri, önderleri ve uyarıcıları Musa (a.s) döneminde ne idilerse şimdi de öyledirler. Duyguları son derece kabadır. Somut şeylerden başkasını agılayamazlar. Onlar, hep sıkıntı verirler, baskı ve güçten başkasına teslim olmayacak kadar bozulmuşlar. Onlar, küfür ve ihanette son derece ileri gitmişlerdir. Verdikleri sözden çok çabuk dönerler ve yine aksini yaparlar. -Sadece insanlara karşı değil, Rabblerine karşı da öyledirler- Onlar oldukça kaba ve iftiracıdırlar. Verdikleri sözden dönmek pek de zor değildir onlar için. Çirkin şeyleri açıkça söylemekten de utanmazlar. Dünya nimetlerine de çok düşkündürler. Haksız yollarla insanların mallarını yemek isterler. Bu arada Allah'ın emrinden ve O'nun katında bulunan sevaptan da yüz çevirirler.

Ayet-i Kerime'nin bu girişimi, onların iç yüzlerini ortaya çıkarıp rezil etmektedir. İfadenin güçlülüğü ve çok yönlülüğü o zamanlar yahudilerin, İslâm ve İslâm peygamberine karşı kurdukları iğrenç tuzaklar karşısında takınılması gereken tavrı göstermektedir. Onlar, bu iğrenç tuzaklarını bu gün bile bu din ve bu dine inananlara karşı kurmaktan geri kalmıyorlar.

"Ehl-i Kitap senden kendilerine gökten kitap indirmeni istiyorlar."

Bu istekleri seni sıkmasın. Bunda şaşılacak bir şey yok. Garip bir şey söz konusu değildir.

"Onlar vaktiyle Musa'dan daha büyüğünü isteyerek "Bize Allah'ı açıkça göster" demişlerdi."

Yüce Allah'ın, peygamberi Musa'nın eliyle gösterdiği apaçık mucizeler; yahudilerin duygularını harekete geçirmeye, vicdanlarını uyandırmaya ve gö-

nüllerini güven ve teslimiyete yöneltmeye yetmemiştir. Üstelik yüce Allah'ı açıkça görmeyi istemişlerdir. Bu istek, imanın sevecenliğinden nasibini almış yada inanma yeteneğini kaybetmemiş bir karakterden çok, kendini beğenmiş bir karakterden gelebilir.

"Bu zalimce tutumları yüzünden kendilerini yıldırım çarpmıştı."

Buna rağmen yüce Allah onları bağışladı. İçlerinden Musa'nın duasını, bir başka sürede yeraldığı gibi de kabul etti:

"Onlar bir titreme tutunca: 'Rabbim, dileseydin daha önce onları da beni de yok ederdin. Bizden beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi yok eder misin? Bu ancak senin bir denemendir. Bununla dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletirsin. Bizim dostumuz sensin. O halde bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bağışlayanların en hayırlısısın. Bu dünyada ve ahirette bize iyilik ver. Biz sana yöneldik...' dedi."(129)

"Arkasından kendilerine açık belgeler geldikten sonra buzağıya taptılar."

Samiri'nin, Mısır'dan çıkarken Mısır'lı kadınları aldatarak topladığı süs eşyasından yaptığı altın buzağının, etrafında toplanıp, Musa'nın Rabbine dua etmek üzere ve içinde nur ve hidayet bulunan levhaları indirmek için kendisine kararlaştırdığı sürede yokluğundan yararlanarak onu tanrı edinmişlerdi.

"Bunu da bağışladık."

Ancak yahudi yahudidir. Zor ve korku olmazsa iflah olmaz.

"Musa'ya açık bir mesaj verdik."

"Kesin söz vermeleri üzerine başları üzerinde asılı duran kayayı yukarı çektik. Kendilerine o kasabanın kapısından secde ederek içeri giriniz ve "Cumartesi yasağını çiğnemeyiniz" dedik, bu konularda onlardan sağlam bir söz aldık."

Yüce Allah'ın Musa'ya (a.s) verdiği yetkin mesaj, genel kanıya göre, levhaların içerdiği şeriattır. Çünkü Allah'ın şeriatı O'nun yetkisine sahiptir. Allah'ın şeriatından başka yüce Allah hiçbir şeriata, bu yetkiyi vermemiştir. Bu nedenle, insanların kendileri için koydukları şeriat ve kanunların kalpler üzerinde hiçbir ağırlığı olmaz. Bir gözetleyici yada cellatın kılıcı olmaksızın bu kanunları uygulamak mümkün değildir. Allah'ın şeriatına gelince; kalpler ona boyun eğer ve itaat eder. Gönüllerde bir heybeti ve ürpertisi vardır.

Ancak kalpleri imanı algılamayan yahudiler, levhalarda belirtilen teslimiyetten yüz çeviriyorlar. O zaman da kaba haraketlerine uygun düşen maddi bir yaptırım geliyor. Birden bire tepeleri üzerinde asılı duran bir kaya görüyorlar. Teslim olmadıkları, Allah'ın kendilerinden aldığı söze bağlı kalmadıkları ve levhalarda yapmalarını istediği sorumlulukları yerine getirmedikleri takdirde bu kaya, tepelerine düşecek gibi duruyor. Şimdi teslim oluyorlar. Sözleşmeye yanaşıp söz veriyorlar. Hem de sağlam bir söz. Destekli ve kesin bir söz. Ayet-i Kerime, verilen sözü, tepelerinde asılı duran kayanın ve gö-

(129) A'raf Suresi, 155-156

güslerindeki kalbin katılığına uygun düşsün diye bu şekilde nitelendiriyor. Öte yandan Kur'an'ın, olayları tasvir eden, hissettiren, somutlaştırarak düşündüren yöntemi uyarınca; bu anlam uygunluğunun yanında ifadede bir irilik, bir daya nıklık, bir sağlamlık yer almaktadır.(130)

Beyt'ul Mukaddes'e secde ederek girmeleri, kendileri için bayram olmasını istedikleri Cumartesi gününe saygı göstermeleri, verdikleri sözler arasındaydı. Ama sonra ne oldu? Sadece korku ortadan kalkınca, baskı kaybolunca kesin sözden yan çizip aksine davranmaya başladılar. Allah'ın ayetlerini inkâr ettiler. Haksız yere peygamberlerini öldürdüler. Ardından övünerek: "Kalplerimiz öğüt dinlemez. Çünkü her söze karşı kılıfla kaplıdır kalplerimiz" dediler. Sonra, yüce Allah'ın ayetlerin akışı içinde yahudilere karşı peygamberine ve müslümanlara anlattığı tüm marifetleri de sergilediler.

"Yahudiler verdikleri sözden caydılar. Allah'ın ayetlerini inkâr ettiler, peygamberlerini sebepsiz yere öldürdüler ve "Bizim kalplerimiz kılıfla kaplıdır" dediler."

"Bizim kalplerimiz kılıfla kaplıdır" sözlerinin yanında, inanmamaları ve karşılık vermemeleriyle gerek O'nu üzmek, gerekse O'nu, kendilerini davet etmesinden dolayı alaya almak; yalanlayıp, sözlerine kulak vermemekle, övünmek amacıyla sarfettikleri bu sözün yanında, ayetin akışı, onlara cevap vermek için kesiliyor:

"Oysa Allah, kafirlikleri sebebi ile kalplerini mühürlemiştir. Bundan dolayı onlar pek azı dışında iman etmezler."

Kalpleri tabii olarak kılıflı değildir elbette. Tersine kendi kafirlikleridir ki, yüce Allah'ın kalplerini mühürlemesine neden olan. Böylece kalpleri donuk, perdeli bir kayaya dönüşmüştür. Ne imanın güzelliğini algılayabilirler ne de tadına varabilirler. Bu yüzden pek azı dışında hiçbiri iman etmemiştir. Onlar da kendi davranışları sonucu, yüce Allah'ın kalplerini mühürlemesini hakketmeyen kimselerdi. Yada kalplerini, hakkı algılayacak şekilde açan ve onunla onurlanan ve yüce Allah'ın hidayete erdirip, imanı nasip ettiği kimselerdi bunlar. Yahudilerin içinde küçük bir azınlığı oluşturur bunlar da. Abdullah b. Selam, Sa'lebe b. Sa'ye, Esed b. Sa'ye ve Esed b. Ubeydullah gibi.

Bu düzeltme ve değerlendirmeden sonra, ayetlerin akışı; dünyada bazı güzel şeylerin kendilerine haram edilmesini, ahirette onları beklemesi için cehennemin kendilerine hazırlanmasını hakketmelerine neden olan davranışlarını saymaya devam ediyor:

"Kafirliklerinden dolayı ve Meryem'e büyük iftira atmalarından dolayı..."

"Ve 'Biz Allah'ın Rasulü Meryem oğlu İsa-Mesihi öldürdük' demelerinden ötürü..."

Bir kötülükleri zikredildiğinde yanında küfür sıfatı da zikredilmektedir. Peygamberleri haksız yere öldürmeleri hatırlatılırken bu sıfat da zikredilmişti. Peygamberlerin haklı olarak öldürülmeleri aslında hiçbir zaman mümkün

(130) Yazarın Kur'an'da Edebi Tasvir adlı kitabına bakınız.

değil- Bu şekilde ifade edilmesi ise olayı belirlemek amacına yöneliktir. Burada, Meryem'e büyük bir iftira atmaları münasebetiyle de, tekrarlanmıştır bu sıfat. Tertemiz Meryem hakkında, yahudilerin başkasının söyleyemeyeceği bir dedikodu çıkarmışlardı. -Allah hepsine lanet etsin- Sonra Mesih'i öldürmek ve çarmıha germekle övünüyorlardı. Hz. İsa'nın peygamberliğini alaya alarak, 'Allah'ın peygamberi Meryem oğlu isa-Mesih'i öldürdük' diyorlardı.

HRİSTİYANLAR

Ayetlerin akışı bu iddialarını aktarırken, onlara cevap vermek ve doğrusunu bildirmek için tekrar kesiliyor:

"Oysa onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Fakat kendilerine öyle göründü. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler bu konuda tam bir kuşku içindedirler, bu konudaki bilgileri sadece bir sanıya uymaktan ibarettir. Yoksa onu kesinlikle öldürmediler."

"Tersine Allah O'nu kendi katına çıkardı. Hiç şüphesiz Allah, üstün iradeli ve hikmet sahibidir."

İsa (a.s)'nın öldürülmesi ve çarmıha gerilmesi sorunu, yahudilerin ve hıristiyanların zanna dayanarak dillerine doladıkları bir sorundur. Yahudiler; O'nu öldürdüklerini söylüyorlardı. Allah'ın peygamberi olduğuna dair sözünü alaya alıyorlar ve bu sıfatı, dalga geçmek için kullanıyorlardı. Hıristiyanlar ise; onun çarmıha gerildiğini, ardından defnedildiğini, ancak üç gün sonra mezarından doğrulduğunu söylüyorlardı. Tarih ise; bu konu kendisini ilgilendirmiyormuş gibi, Hz. Mesih'in ne doğumundan ne de akibetinden söz etmektedir.

Ne bunlardan ne de onlardan hiç biri kesin bir bilgiye dayanarak konuşmuyordu. Olaylar çelişkili gelişiyordu. Söylentiler birbirine karışmış, öyle bir döneme gelinmişti ki; doğruyu bulmak son derece zor olmuştu, yüce Allah'ın anlattıklarının dışında..

İsa (a.s)'ın yakalanmasını, çarmıha gerilmesini, defnedilmesini ardından mezarından doğrulmasını rivayet eden İncillerin dördü de İsa (a.s)'dan çok sonra yazılmıştır. O dönemde İsa (a.s)nın dinine ve talebelerine büyük işkenceler yapılıyordu. Olaylar büyük bir gizlilik ve perişanlık atmosferi içinde araştırılabiliyordu. Bunların yanında birçok İncil daha yazılmıştır. Ancak miladi ikinci yüzyılda bu dördü seçilmiş, resmen kabul edilmiş ve her zaman kuşku götüren nedenlerden dolayı tanınmıştır.

O dönem yazılmış bir çok İncil arasında, öldürme ve çarmıha germe olayında itibar edilen dört İncille çelişen bir İncil daha yer almaktadır; **Barnabas** İncili. Barnabas bu konuda şöyle der:

"Yahuda ile birlikte askerler İsa'nın bulunduğu yere yaklaşınca, İsa büyük bir kalabalığın yaklaştığını duydu. Bu yüzden korkarak eve çekildi. o arada onbir havarisi de evde uyuyordu. Allah kulunun başındaki tehlikeyi görünce, Cibril, Mihail, Refail ve Evril adlı elçilerine İsa'yı dünyadan almalarını emretti. Bu temiz Melekler gelerek, İsa'yı güney tarafta açık pencereden çıkarıp üçüncü

göğe taşıdılar. Sürekli Allah'ı tesbih eden Meleklerin arasına bıraktılar. Yahuda öfkeyle İsa'nın göğe çıkarıldığı odaya girdi. Talebelerinin tümü uyuyordu. O esnada yüce Allah, harikulâde bir olay meydana getirdi. Yahuda'nın, konuşmasını ve yüzünü değiştirerek tamamen İsa'ya benzetti. Öyleki bizler bile O'nun İsa olduğuna inanmaya başladık. Ancak O bizi uyandırdıktan sonra, Hocanın (İsa) nerede olduğunu araştırmaya başladı. Bunun üzerine şaşırdık ve 'Hocamız sensin ey efendimiz, şimdi bizi unuttun mu?' diye cevap verdik."[131]

Böylece hiçbir araştırıcı, şafak öncesi gecenin zifiri karanlığında meydana gelmiş bu olaya ilişkin kesin bir belgeyi bulacak durumda değildiler. Bu konuda ihtilafa düşenler de bir rivayeti diğerine tercih ettirecek bir dayanağa sahip değildirler:

"Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler bu konuda tam bir kuşku içindedirler, bu konudaki bilgileri sadece sanıya uymaktan ibarettir."

Ancak Kur'an net gerçeği bildiriyor:

"O'nu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Fakat kendilerine öyle göründü."

"... Yoksa O'nu kesinlikle öldürmediler.."

"Tersine Allah O'nu kendi katına çıkardı. Hiç şüphesiz Allah, üstün iradeli ve hikmet sahibidir."

Kur'an-ı Kerim, bu göğe çıkarılma olayına, ayrıntılarıyla dalmıyor. Daha hayattayken ruh ve cesetle birlikte mi göğe çıkarıldı yoksa öldükten sonra sadece ruh olarak mı? Ve bu ölüm ne zaman ve nerede meydana geldi? Bunlara değinmiyor. Buna göre onlar O'nu öldürmediler, çarmıha germediler, sadece O'na benzettikleri birini öldürüp çarmıha gerdiler.

Kur'an-ı Kerim bu gerçeğin ötesinde başka bir ayrıntıya girmiyor. Sadece başka bir sûrede şöyle demektedir: **"Ey İsa ben senin canını alacak ve katıma yükselteceğim."**[132] Bu da diğer ayet gibi İsa'nın ölümüne ilişkin ayrıntı vermiyor. Bu ölümün mahiyetini ve vaktini de açıklamıyor. Biz de bu tefsirde, uyduğumuz yöntem uyarınca, Kur'an'ın gölgesinden ayrılmak istemiyoruz. Elimizde bir kanıt olmadığı gibi, böyle bir kanıtı elde etmek imkanına da sahip olmadığımız halde, çeşitli söylentilerin ve efsanelerin arasına dalmamıza gerek yoktur.

Kur'an'ın akışıyla birlikte konunun geri kalan kısmına dönüyoruz:

"Kitap Ehli'nden hiç kimse yoktur ki, ölümünün eşiğinde İsa'ya iman etmemiş olsun. Fakat kıyamet günü İsa, onların aleyhinde şahitlik edecektir."

İlk kuşak tefsirleri, "ölümünün..." kelimesindeki zamirin kime dönük olacağı konusunda farklı görüşlerden hareketle, ayetin anlamı bakımından farklı sonuçlara varmışlardır. Bir grup, **"kitap Ehli'nden hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce (yani İsa'nın) İsa'ya iman etmemiş olsun"** anlamını çıkar-

(131) Üstad, Şeyh M. Ebu Zehra'nın "Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar" kitabına bakınız.
(132) Al-i İmran Suresi, 55

mışlardır. Bu da kıyamet öncesi dünyaya inişine ilişkin görüşe uygun düşmektedir. Başka grub tefsir bilgini de ayetten şu anlamı çıkarmıştır: "**Kitap Ehli'nden hiç kimse yoktur ki, ölmeden önce (yani Kitap Ehli'nden olan kişi) İsa'ya iman etmemiş olsun.**" Bu da -ölümün eşiğinde olan kişiye, gerçeğin tüm çıplaklığıyla göründüğüne ancak, bu bilmenin yarar sağlayamadığına ilişkin görüşe kanıt teşkil etmektedir.

Biz bu ikinci görüşe eğilimliyiz. Ubeyy okuyuş tarzında; ayetin, "illa leyu'minenne bihi kable mevtihim" şeklinde okunması da, bu görüşü desteklemektedir. Bu okuyuş tarzında, fiildeki zamirin kime dönük olduğu açıkça görülmektedir. Bu durumda anlam şöyle olur! İsa (a.s)'ı inkar eden yahudiler, bu inkarlarını sürdürdükleri, onu öldürdüklerini ve çarmıha gerdiklerini söyledikleri halde, bunlardan birinin ölümü yaklaştığında can boğaza dayandığı anda, kendisine gerçek görünmekte, İsa'nın doğru söylediğini, peygamberliğinin hak olduğunu görmekte ve O'na iman etmektedir. Ancak böylesi bir imanın hiçbir yarar sağlayamadığı bir sırada... Kıyamet günü de İsa, bunların aleyhine şahitlik yapacaktır.

Böylece Kur'an-ı Kerim, çarmıha gerilme (Haç) hikayesinin asılsız olduğunu kestirip atmaktadır. Ardından yahudilerin kötülüklerini ve gerek dünyada gerekse ahirette bunlara karşılık hakkettikleri dehşetli cezalarını sıralamaya devam etmektedir.

"İşte yaptıkları bunca zulümlerden, birçok kimsenin Allah yoluna girmesini engellemelerinden, menedilmiş faizi almalarından ve insanların mallarını haksız yollara başvurarak yemelerinden dolayı, daha önce helâl olan bazı temiz maddeler yahudilere haram kılındı. Ayrıca onların arasındaki kâfirlere acı bir azap hazırladık."

Burada daha önce anlatılan kötülüklerine yenileri eklenmektedir; zulüm, birçoklarını Allah yolundan alıkoymak ve bu davranışlarını ısrarla sürdürmek. Faiz almaları, bilgisizlik yada az uyarılmalarından dolayı değil elbette, yasak edildiği halde sürdürmeleri. İnsanların mallarını, faiz ve diğer gayri meşru yollarla yemeleri...

Bu ve daha önce ayetlerin akışında anlatılan kötülükleri nedeniyle, daha önce helal olan bazı temiz maddeler onlara haram kılındı. Ayrıca yüce Allah, onlardan kâfir olanlar için acı bir azap hazırlamıştır.

Böylece bu saldırıyla, yahudilerin karakterleri ve tarihleri gözler önüne serilmektedir. Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) karşı büyüklenmeleri, O'na olumlu karşılık vermemeleri ve O'nu sıkmaları kınanmaktadır. Peygamberleri, önderleri ve uyarıcılarını da sıkıntıya sokmakla itham edilmektedirler. Kendi işledikleri kötülükleri gizlerken, peygamberler ve salih kimseler hakkında kötü söylentiler çıkarmaları, hatta bunları öldürmeleri ve bununla da övünmeleri, ayıplayıcı bir uslupla gözler önüne serilmektedir. Böylece yahudilerin, müslüman safta meydana getirdikleri desiseleri, kurdukları tuzakları, hile ve komploları etkisiz hale gelmekte, boşa çıkmaktadır. Bu sayede müslüman kitle, yahudilerin özelliklerine, karakterlerine araç ve yöntemlerine gerek kendilerinden olmayan birinin gerekse, kendilerinden birinin temsil ettiği hakka karşı

takındıkları tutuma ilişkin -müslüman ümmetin her zaman bilmek zorunda olduğu- şeyler öğrenmektedir. Onlar hakka ve taraftarlarına düşmandırlar.

Dost, düşman kim olursa olsun, tüm hak temsilcilerine ve her zaman hidayet taşıyıcılarına düşman olmuşlardır. Çünkü fıtratları bizzat hakka düşmandır. Kalpleri katılaşmıştır. Gönülleri taş kesilmiştir. Tepelerine balyoz inmedikçe boyun eğmezler. Boyunlarının üzerinde kuvvetin kılıcı asılı durmadıkça hakka teslim olmazlar.

İnsanlardan bir gruba ilişkin bu tanımı, Medine'deki ilk müslüman kitlenin hayatına özgü kılmak doğru değildir. Çünkü Kur'an yaşadığı sürece, bu ümmetin kitabıdır. Düşmanlarına ilişkin bir şey öğrenmek istediğinde bu ümmeti aydınlatır Kur'an. Bir konuda öğüt almak isterse öğüt verir. Yolunu aydınlatmasını isterse, yolunu gösterir kendisine. Nitekim yahudiler konusunda bu ümmeti aydınlatmış, öğüt vermiş ve yol göstermişti. Onlar da bu ümmetin egemenliğini kabul ettiler. Sonra ne zaman ki Kur'an'dan uzaklaştılar, bu sefer kendileri yahudilere boyun eğmek zorunda kaldılar. Nitekim görüyoruz, küçük bir yahudi çetesi onları yeniyor. Onlar da halâ kitaplarından; Kur'an'dan habersiz, onun yol göstericiliğinden uzakta yaşamaktadırlar. Kur'an'ı arkalarına atmış, falanın filanın sözüne uyuyorlar. Kuşkusuz Kur'an'a dönmedikleri sürece, yahudilerin tuzağında ve baskısı altında boğulmaya mahkum olacaklardır.

Ayetlerin akışı, mümin bir azınlığı onlardan ayırmadan konuyu bitirmiyor. Onların güzel bir mükafat alacaklarını bildirerek, onları soylu iman kervanına katmaktadır. Ayrıca bilgi ve iman sahibi olduklarına şahitlik etmektedir. Aynı zamanda dinin tümünü, yani hem Resulullah'a (salât ve selâm üzerine olsun) indirilen hem de ondan önce indirilenleri doğrulamalarını sağlayanın bilgide derinleşmek ve iman olduğunu bildirmektedir.

لَٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ
وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ
وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ
وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

162- Fakat onlardan bilim alanında derinleşenlere, hem sana ve hem de senden öncekilere indirilen kitaba inanan müminlere, namaz kılanlara, zekat verenlere, Allah'a ve ahiret gününe inananlara büyük bir mükafat vereceğiz.

Derinleşmiş bilgi ve aydınlatıcı iman.. Bu ikisi kişiyi dinin tümüne inanmaya yöneltir. Bir olan Allah'ın katından gelen dinin tek olduğu sonucuna götürür.

Derinleşmiş bilginin, iman gibi, kalbi nura açan dosdoğru tanımaya bir yol olarak tavsif edilmesi, o günkü pratik durumu tasvir ettiği kadar, insan

ruhunun her zamanki olgusunu da tasvir eden Kur'an'ın ifade tarzının bir özelliğidir. Buna göre yüzeysel bilgi inatçı küfür gibidir. Bu ikisi, kalp ile sağlam bilgi arasına girip engel oluşturur. Bunu her zaman görmemiz mümkündür.

Çünkü ilimde derinleşenler ve ondan gerçek bir pay alanlar, kendilerini imanın evrensel kanıtlarının önünde bulurlar. Yada en azından bu evrenin, bir tek ilahının olduğuna, bu ilahın her şeye egemen olduğuna, dilediği gibi evirip-çevirip tasarrufta bulunduğuna, biricik irade sahibi olduğuna ve bu evrensel tek yasağı koyduğuna inanmaktan başka cevabı bulunmayan, birçok evrensel soruların belirtilerin karşısında bulacaklardır kendilerini. Böylece, hidayet arzusu gönüllerine dolan bu müminlerin, kalplerini yüce Allah açar ve ruhlarını hidayete bağlar. Ancak sırf bu bilgi peşinde koşup kendini bilgin zannedenler, kabukta kalmış bilgiyi, kalpleri ile iman kanıtlarını kavrama arasına engel yaparlar. Yada eksik ve yüzeysel bilgileri nedeniyle, kafalarında soru uyandıracak işaretleri göremezler. Bunlar, kalpleri doğru yolu bulmak için çarpmayan ve böyle bir arzu duymayan kimseler gibidirler. Her iki durumda da kalp, iman noktasında tatmin olmak için araştırma ihtiyacı duymaz. Yada bir dine bağlı bulunmayı bilgisizlik saplantısı kabul ederler. Yahut da herşeye tek başına hakim yüce Allah'ın katından birbirine bağlı Resuller (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) kervanının eliyle gelen gerçek dinleri birbirinden ayırırlar.

Yaygın rivayete göre, Kur'an'ın bu işaretinden en başta, Resulullah'ın (sâlat ve selâm üzerine olsun) çağrısına uyan yahudi grubu kastedilmektedir. Bunların da isimlerini daha önce belirtmiştik. Ancak ayet geneldir. Her zaman onlardan, derin bilginin yada gerçeği gören inancın yol göstericiliğinde, bu dini kabul edenleri kapsamaktadır.[133]

Kur'an'ın akışı hem bunları hem de onları, sıfatlarını belirlediği müminler kervanına katıyor:

"Namaz kılanlar, zekat verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar."

Bunlar, müslümanların ayırıcı sıfatlarıdır; namaz kılmak, zekat vermek, Allah'a ve ahiret gününe inanmak. Bunların mükafatı da yüce Allah'ı belirlediğidir:

'... Büyük bir mükafat vereceğiz."

Ayette geçen 'Mukiymines-salah (Namaz kılanlar)' deyimi, alışık olmadığımız bir kalıpta yer almaktadır. Bunun nedeni, bir yoruma göre namaz kılmanın önemini iyice vurgulamalıdır. Özel bir münasebetle akış içinde özel bir anlamı belirginleştirmek için, bu tür ifade tarzına Arap üslubunda ve Kur'an'da rastlamak mümkündür. Her ne kadar İbn-i Mes'ud (r.a) mushafında, "Mukiymunes-salah" şeklinde merfu olarak yer almışsa da diğer tüm mushaflarda bu şekildedir.

Ayetlerin akışı Ehl-i Kitap'la -burada özellikle yahudilerle- yeniden karşılaşmaya başlıyor. Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) peygam-

(133) Allah'a karşı hiç kimseyi temize çıkarmaya yeltenmeden günümüzde Avusturya'lı Muhammed Esed'i zikredebilirz. Daha önce ismi Leopold Weis idi. Hidayet bulup müslüman oldu. Muhammed Esed adını aldı. "Yolların ayrılış noktasında İslâm" kitabının yazarıdır.

berliğine karşı tutumlarına ve yüce Allah'ın kendisini peygamber olarak göndermediğini iddia etmelerine karşılık vermektedir. Peygamberleri birbirinden ayırmaya kalkışmalarını ve peygamberliğine delil olarak üzerlerine gökten bir kitap indirmesini istemek suretiyle O'nu sıkmalarını dile getirmektedir. Böylece peygambere vahyin gelmesinin, şimdiye kadar görülmemiş ve garip bir şey olmadığını belirtmektedir. Bu, Nuh (a.s)'dan Hz. Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'a kadar tüm peygamberlerin gönderilişinde uygulanan bir kuraldır. Bu peygamberlerin tümü de müjdelemek ve korkutmak için gönderilmişlerdir. Allah'ın kullarına karşı rahmeti böyle gerektirmiştir. Böylece onlara karşı bir delil ve hesap gününden önce bir uyarı kılmıştır bunu. Tüm peygamberler bir tek hedefi gerçekleştirmek için, bir tek vahiyle gelmişlerdir. Onların arasını ayırmak, hiçbir kanıta dayanmayan sırf inatçılıktan kaynaklanan bir davranıştır. Ancak onlar inat ediyorlarsa, Allah şahittir. -Zaten O şahit olarak yeterlidir- Melekler de şahittir.

إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ
مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ
وَٱلْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ ۚ
وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ
مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ
تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾

163- Nuh'a ve ondan önce gelen peygamberlere indirdiğimiz gibi sana da vahiy indirdik. Nitekim İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Yakub'un torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Harun'a, Süleyman'a vahiy indirmiş, Davud'a da Zeburu vermiştik.

164- Daha önce bazılarını sana anlattığımız, bazılarını da anlatmadığımız peygamberler gönderdik. Allah, Musa ile de bizzat konuştu.

165- Bu peygamberleri müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik ki, bu peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın. Hiç kuşkusuz Allah güçlüdür ve hikmet sahibidir.

O halde bu, insanlık tarihi boyunca yol alan, birbirine bağlı tek bir kervandır. Uyarı ve müjdelemek için, bir tek hidayetle gelmiş bir mesajdır bu. Kervanda insanlığın şu üstün ve seçkin kişileri yer almaktadır:

Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunları, İsa, Eyyub, Yunus, Harun, Süleyman, Davud, Musa... Bunların dışında yüce Allah'ın Kur'an'da

peygamberine anlattığı ve anlatmadığı daha nice peygamber. Bu, çeşitli kavim ve ırktan, değişik bölge ve kıtadan farklı zamanlarda ortaya çıkan kafiledir. Ne soy, ne ırk, ne toprak, ne vatan, ne zaman ne de ortam bunları birbirinden ayıramaz. Hepsi de o yüce kaynaktan gelmişlerdir. Tümü de o yol gösterici nurun taşıyıcılarıdır. Uyarı ve müjdeleme ödevini yerine getiriyorlar. Tümü de insanlığı bu nura sürüklemeye çabalıyorlar. Bir aşirete, bir kavme, bir şehire, bir bölgeye yada peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun) gibi tüm insanlığa gönderilmiş olmaları, bu durumu değiştirmez.

Hepsi de vahyi Allah'tan almışlardır. Kendilerinden hiçbir şey katmış değillerdir. Şayet yüce Allah Musa (a.s) ile doğrudan konuşmuşsa bu da nasıl gerçekleştiğini kimsenin bilmediği bir vahiy çeşididir.. Doğruluğundan şüphe edilmeyen tek doğru kaynak olan Kur'an, bu konuda herhangi bir ayrıntıya girmiyor. Çünkü bunun bir konuşma olduğundan öte bir şey bilmiyoruz. Bu konuşmanın mahiyeti nedir? Nasıl meydana gelmiştir? Musa bunu hangi duyu ve güçle karşılamıştır, bilmiyoruz. Bütün bunlar Kur'an'ın bize sözünü etmediği bir gaybdır. Kur'an'ın dışında -bu konuda- hiçbir kanıta dayanmayan efsanelerden başka bir şey söz konusu değildir.

Yüce Allah'ın, peygamberine anlattığı ve anlatmadığı şu peygamberlerin gönderilmesini O'nun adaleti ve merhameti gerektirmiştir. Bunları, itaat eden müminler için hazırlanan nimet ve hoşnutlukları müjdelemek ve isyancı kafirler için hazırlanan cehennem ve gazaptan korkutmak için göndermiştir. Bütün bunların nedeni de...

"Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın" diyedir.

İnsanların iç ve dış dünyasında, yüce Allah'ın, doğru yola iletici kanıtları vardır. Aynı zamanda yüce Allah, insanların iç ve dış dünyasındaki bu kanıtları düşünecek aklı da insanlara vermiştir. Ancak yüce Allah'ın kullarına yönelik merhameti ve onlara bahşettiği yeteneğe bu akıl yeteneğine arzuların galip geleceğini takdir etmesi nedeniyle O'nun rahmeti ve hikmeti, "müjdeci ve uyarıcı" peygamberlerin gönderilmesini gerektirmiştir. Bu peygamberler insanlara hatırlatmış, gerçeği onlara göstermiştir. Fıtratlarını uyandırmaya ve akıllarını şehvetlerin ağırlığından kurtarmaya çalışmışlardır. Nitekim bu şehvetler, ya insanların akıllarına perde olmuşlar ya da iç ve dış dünyada yer alan hidayet kanıtlarına ve iman belirtilerine örtü olmuşlardır:

Hiç kuşkusuz Allah güçlüdür ve hikmet sahibidir."

Güçlüdür; yaptıklarına karşılık kullarını hesaba çekecek güçtedir. Hikmet sahibidir; her işi hikmetle planlar ve her şeyi yerli yerine koyar. Hiç kuşkusuz yüce Allah'ın takdir edip hoşnut olduğu bu işte, O'nun, gücünün ve hikmetinin etkisi vardır.

İSLAM'DA AKLIN YERİ

Şu ayetin önünde bir miktar duralım:

"... Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın diye..."

Kendimizi latif ve derin ilhamların önünde buluyoruz. Bu ilhamlardan sadece üçünü seçiyoruz, bizi Kur'an gölgesinden çıkarmayacak bir özetle.

Öncelikle insan aklının, "insanlığın" en önemli problemi olan Allah'a iman prablemi konusundaki değerini, görev ve rolünü ele alalım. Yeryüzündeki hayat, tüm yönleriyle, ilke ve prensipleriyle, realite ve uygulamalarıyla bu probleme dayanmaktadır. Nitekim yeryüzündeki hayatın devamı olan fakat ondan çok daha büyük ve sonsuz olan ahiret hayatı da buna dayanmaktadır.

İnsanı ve tüm yeteneklerini en iyi bilen yüce Allah, insana bahşettiği aklın, dünya ve ahirette kendisi için doğru yolu bulması ve hayatını düzeltmesi için yeterli olacağını bilseydi iç ve dış dünyada yeralan hidayet kanıtlarını ve iman belirtilerini araştırıp böylece, hayatını dayandıracağı bir sistemi belirlemeyi, sonuçta hak ve doğruluk üzere bulunmayı sadece insan aklına bırakmış olsaydı, tarih boyunca bunca peygamberi göndermezdi. Rablerinden getirdiklerini tebliğ eden peygamberleri göndermeyi, onlara karşı bir belge kılmazdı. Ayrıca peygamberin gönderilmeyişini de kendi katında bir mazeret olarak kabul etmezdi:

"Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri bulunmasın diye..."

Ancak yüce Allah, insana verdiği aklın, peygamberliğin direktifleri, yardımı ve koruması olmaksızın kendi başına doğru yolu bulmak için yetersiz olduğunu, aynı zamanda insanlığın hayatı için bir sistem belirleyemeyeceğini, bu sistemin insanlığın hayatında doğruluğu gerçekleştiremeyeceğini, dünya ve ahirette kendisine mensup olan kötü sonuçtan kurtaramayacağını bilmektedir. Bu yüzden yüce Allah'ın hikmeti ve rahmeti insanlara peygamber göndermeyi üstelik peygamber ve tebliğe karşılaşmadan insanları sorumlu tutmamayı dilemiştir: **"... Biz peygamber göndermeden azap edecek değiliz."**[134]

Bu husus şu Kur'an ayetinde açıkça görülen gerçeklerden biridir neredeyse. Şayet o kadar net olmasa bile ayetin tartışmasız gerçeklerinden biridir.

O halde... İnsan aklının görevi nedir? İman ve hidayet, hayat sistemi ve düzeni konusundaki rolü nedir?

Kuşkusuz insan aklının rolü; peygamberin mesajını almak, görevi ise; peygamberlerden aldığını anlamaktır. Peygamberin görevi ise; anlatmak, açıklamak ve insan fıtratını üzerine çullanan ağırlıklardan kurtarmaktır. İç ve dış dünyada yeralan hidayet kanıtlarını ve iman belirtilerini düşünmesi için insan aklını uyarmaktır. Ona doğru bir algılama ve bakış metodu belirlemiştir. Dünya ve ahirette iyiliğin gerçekleşmesini sağlayan pratik hayat sisteminin dayandığı temeli atmaktır.

İnsan aklının görevi, dine hakim olmak değildir. Allah'tan geldiğinden

(134) İsra Suresi, 15

emin olduktan ve maksadını da anladıktan sonra, yani dil ve kavram olarak ayetin anlamını kavradıktan sonra doğruluğuna, yanlışlığına kabul edilmesine yada reddine karar vermek değildir. Kabul veya reddetmekte serbest olduğu halde, anlamını kavradıktan sonra reddediyorsa, bu anlamı iyice özümsememiş yada kendisine yüce Allah'ın kafirlere hazırladığı azap açıklandıktan sonra olumlu karşılık vermemiş demektir. O halde doğru bir kanalla kendisine ulaştıktan ve aklın da anlam ve maksadını kavradıktan sonra insan, dinin hükümlerini kabul etmek zorundadır.

Kuşkusuz bu mesaj, akla hitap etmektedir. Onu uyandırmak, yönlendirmek ve kendisine doğru bir bakış açısı kazandırmak anlamında elbette, yoksa bu mesajın doğruluğuna yada yanlışlığına karar vermesi yada kabul veya red yetkisine sahip olması anlamında değildir. Gelen nassın hükmü kesin olarak anlaşıldıktan sonra, ister alışılmış bir anlama sahip olsun ister alışılmamış, insan aklına düşen; kabul etmek, uyup uygulamaktır.

İnsan aklının -bu alandaki- fonksiyonu, hükmün amacını anlamaktır. Sözcük ve terim bakımından metnin içerdiği işaretleri gözönünde bulundurarak anlamını kavramaktır. İşte bu noktada insan aklının fonksiyonu bitmektedir. Kuşkusuz bu hükmün doğru anlamı, akıl tarafından yükselen yanlışlık ve red itirazlarını kabul etmemektedir. Çünkü bu hüküm, Allah'tan gelmiştir. Akıl ise; Allah katından gelen şeyin doğruluğuna, yanlışlığına, kabul edilmesine veya reddedilmesine karar verecek bir ilah değildir.

Bu hassas noktada bir takım yanlışlıklar yapılmaktadır. Bu ister insan aklını ilahlaştırıp, gerçek dinin hükümlerinin doğruluk veya yanlışlığa karar verecek bir hakem konumuna getirmek isteyenler tarafından işlensin, isterse insan aklını tamamen fonksiyonsuz bırakıp, iman ve hidayet konusundaki rolünü inkar etmek isteyenlerce işlensin farketmez. Bu hususta orta ve doğru yol burada açıkladığımızdır. Peygamberlik akla hitap etmektedir, hükümlerini kavraması için. Hem bu hükümlere hem de tüm hayatta doğru bir bakış yöntemi kazandırması için. Akıl bu hükümleri kavrayınca yani kastedileni anlayınca; önünde doğrulamak, uyup ve uygulamaktan başka seçenek kalmaz. Çünkü anlayıp anlamadığına bakmaksızın, insandan, bu hükümleri uygulaması beklenemez. Ayetlerin anlamına uygun olarak hükümler kavrandıktan sonra tartışılmasına, izin verilmez. Haktan başka birşey anlatmayan, iyilikten başka birşey emretmeyen yüce Allah'tan geldiği kesinleştikten sonra; kabul edilmesini yada reddedilmesini, doğruluğunu yahut yanlışlığını tartışmak yersizdir.

Yüce Allah'tan geleni karşılamanın doğru yöntemi, insan aklının -amacını kavradıktan sonra- dinin gerçek hükümlerine; mantıksal sözlerden, sınırlı değerlendirmelerden yada eksik deneyimlerden kaynaklanan hükümlerle karşı çıkmamasıdır. Doğru yöntem; insan aklının doğru hükümleri; kabul edilmesi gereken hükümler oldukları için kabul etmesidir. Çünkü bu hükümler kişisel hükümlerden daha doğrudurlar. Dosdoğru dinsel görüşün terazisiyle ölçülmeden önce onun metodu kişisel metodtan çok sağlamdır. Bu yüzden -yüce Allah'ın katından geldiğini anladıktan sonra- insan aklının, kendi ürünü herherhangi bir hükme göre, dinin hükümlerine hakemlik yapması söz konusu

olamaz.

Akıl, yüce Allah'ın bildirdiği hükümleri, kendine özgü ilkelerle değerlendirecek bir ilah değildir.

Ancak, insan aklı, Allah'tan gelmiş hüküm hakkında ileri sürülen akla dayanan beşeri anlama kendisine ait aklı ve beşeri bir anlamla itiraz edebilir. Bu onun sahasıdır. Yorum ve farklı anlayışlarını sağlıklı temellere dayandırdığı sürece de hiçbir zorluk ve engelle karşılaşmaz. Bu sağlıklı temellere ve bizzat dinin belirlediği kurallara dayanması koşuluyla, farklı bakış özgürlüğü, bu alanda, insan aklına tanınan en geniş alandır. Hiçbir grup, otorite veya kişi, insan aklını, doğru hükmün maksadını ve uygulama alanını düşünmekten alıkoyamaz. Değişik görüşleri her zaman ileri sürebilir. Dinin hükümlerinden gelen doğru bir kaynağın ve sistemin sınırları içinde kaldığı sürece, kendisine bakış açısı belirleyebilir. İşte risaletin akla hitap ettiğinin anlamı budur.

Kuşkusuz İslâm akıl dinidir... Evet... Hükümler ve ilkeleriyle akla hitab eden anlamında, kabul etmekten başka seçenek bırakmayan ve maddi harikalarla baskı altında tutmak anlamında değil. Onadoğru bir bakış metodu kazandırıp, iç ve dış dünyada bulunan hidayet kanıtlarını ve iman işaretlerini düşünmeye çağırır. Böylece fıtratı; alışkanlıkların, geleneklerin, aptallıkların, akıl ve fıtratı saptıran ihtirasların baskısından kurtarır. Ayetlerin anlamlarının taşıdığı prensipleri anlamayı ona bırakmak şeklinde akla hitabeder bu din. Anlamadığı yada kavramadığı bir şeye inanmaya zorlamak anlamında değil. Anlamları kavrayacak ve hükümleri anlayacak aşamaya geldikten sonra artık önünde iki seçenek vardır; ya teslim olup mümin olacaktır yada isyan edip kafir olacaktır. Yoksa doğruluğuna yada yanlışlığına karar verecek bir hakem değildir akıl. Aklı tanrılaştırıp, dosdoğru dinin hükümlerinden kimisini kabul edip kimisini reddeden, dilediğini seçip dilediğini bırakan bir konuma çıkarmak isteyenlerin söylediği gibi; kabul ve red yetkisine sahip değildir. Yüce Allah'ın hakkında **"Siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkar mı ediyorsunuz?"**[135] dediği durumdur bu. Bunu küfür olarak nitelendiriyor ve o korkunç azapla tehdit ediyor.

Yüce Allah, evren konusunda, insan yada diğer bir yaratık hakkında bir gerçeği belirledikten yahut farzlar veya yasaklara ilişkin bir hüküm verdikten sonra, yüce Allah'ın belirlediği bu hükmün anlamını kavrar-kavramaz kendisine ulaşan herkesin, kabul edip uyması zorunludur.

Yüce Allah:

"Allah odur ki, yedi gök yaratmış, onların benzerini de yerden yaratmış."[136]

"Kafirler, göklerle yerin bitişikken ayırdığımı ve her şeye sudan hayat verdiğimizi görmediler mi?"[137]

"Allah her canlıyı sudan yaratmıştır."[138]

(135) Talak Suresi, 22
(136) Talak Suresi, 12
(137) Enbiya Suresi, 30
(138) Nur Suresi, 45

"O insanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yarattı. Cinleri de yalın bir alevden yaratmıştır."(139)

Bunun gibi evrenin canlılar ve eşyanın mahiyetine ilişkin söyledikleri gerçeğin ta kendisidir.

Ayetlerin anlamını ve bunlardan kaynaklanan prensipleri anladıktan sonra, insan aklının kalkıp da; ilkelerime, bilgime ve deneyimine uymuyor diyemez. çünkü insan aklının bu alanda ulaştığı her düzey, doğruluk ve yanlışlık ihtimaline açıktır. Ancak yüce Allah'ın belirlediği hüküm ise bütünüyle hak ve doğrudur.

Yine Yüce Allah:

"Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kafirlerin ta kendileridir."(140)

"Ey müminler, Allah'tan korkun ve faizden arta kalandan vazgeçin, Şayet müminseniz. Eğer bunu yapmazsanız Allah ve Resulünün ilan edeceği savaşa hazırlanın. Eğer tevbe ederseniz ana mallarınız sizindir. Bu şekilde ne haksızlık edersiniz ne de haksızlığa uğrarsınız."(141)

"Evlerinizde oturun. İlk cahiliyedeki gibi süslenip, püslenip sokaklara dökülmeyin."(142)

"Başörtülerini yakalarının üzerine koysunlar ve süslerini göstermesinler."(143)

Bunun gibi hayat sistemine ilişkin söyledikleri tartışmasız gerçektir. Hiç bir akıl, yararının yüce Allah'ın emrine muhalif olan yada insanlara izin vermediği ve hükmetmediği şu şu hususta olduğunu söyleyemez. Çünkü aklın yararlı gördüğü şey doğru da olabilir yanlış da. İhtiras ve içgüdülere açıktır. Ancak yüce Allah'ın hükmünde yarar ve iyilikten başka ihtimal söz konusu değildir.

Yüce Allah'ın inanç ve düşüncelere yada hayat sistemi ve düzenine ilişkin belirlediği hükümler, aklın ortaya koyduklarıyla aynı değerde değildir. Hükmün yüce Allah'tan geldiği doğrulandıktan ve anlamı kesinleştikten sonra, herhangi bir zamanla sınırlandırılamaz. O halde akıl şunu ileri süremez: İnanç ve kullukla ilgili kısmını kabul ediyorum ancak, hayat sistemi ve düzeni bakımından zaman değişmiştir. Kuşkusuz yüce Allah hükümlerinin uygulanışını belli bir zamana sınırlandırmayı dileseydi bunu yapardı. Hüküm mutlak olduğu sürece, ilk nazil olduğu dönem ile kıyamete kadar ki her hangi bir dönem arasında fark yoktur. Bunun nedeni, Allah'a karşı gelmekten sakınmak ve O'nun ilmini eksiklik ve kusur töhmetinden uzak tutmaktır. Kuşkusuz O, söylenenlerden münezzehtir, yücedir, uludur. İctihada gelince; bu, genel hükmün uygulanışı esnasında baş gösteren somut ayrıntılarda sözkonusu olabilir. Herhangi bir nesil içinde aklın etkisinde kalarak, genel ilkeyi kabul veya red-

(139) Rahman Suresi, 14-15
(140) Maide Suresi, 14
(141) Bakara Suresi, 278-279
(142) Ahzab Suresi, 33
(143) Nur Suresi, 31

detmek konusunda ictihada başvurulmaz.

Bütün bu söylediklerimizden insan hayatında aklın değerini ve rolünü azımsamak anlamı çıkmaz. Allah'ın dini ve onun doğru öğretisinden beslenen ölçü ve bakış yöntemine bağlı kaldıktan sonra, yenilenen durumlara göre hükmü uygulama konusunda insan aklının önünde oldukça geniş bir alan vardır. Şu evrenin mahiyetini, oradaki gizli enerji ve güç kaynaklarını, içindeki varlık ve canlıların özelliklerini bilmeğe ilişkin önünde son derece geniş imkanlar vardır. Yüce Allah'ın emrine sunduğu evren, varlık ve canlılardan yararlanma ve hayatı geliştirme, yüceltme ve ilerletme bakımından, büyük bir ortama sahiptir. Ancak Allah'ın sisteminin sınırları içinde kalmak şartıyla. Yoksa aklı saptıran, fıtratı birtakım tortularla örten, ihtirasların ve arzuların öngördüğü biçimde değil.[144]

TEBLİĞ

"... Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın diye..." Bu ayetin üzerinde biraz daha duralım.

Kendimizi, insanlığa karşı peygamberlerin (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) ve peygamberlerin getirdiği mesaja inananların omuzlarına yüklenen büyük sorumluluğun önünde buluyoruz. Kuşkusuz bu, büyük olduğu kadar ağır bir sorumluluktur da.

Kuşkusuz insanlığın akibeti, gerek dünyada gerekse ahirette; peygamberlere, onlardan sonra da müminlere bağlıdır. Onların, bu işi tebliğ etmeleri esasına dayanır, insanların mutlulukları yada bedbahtlıkları, sevap yada günahları... Hem dünyada hem de ahirette...

Bu son derece büyük ve olağanüstü bir'iştir. Öyle olması gerekir de. Bu yüzden peygamberler sorumluluklarının büyüklüğünü biliyorlardı. Yüce Allah kendilerine teslim ettiği yükün gerçek mahiyetini onlara göstermişti. Yüce Allah'ın, peygamberine söylediği şu söz bunu göstermektedir: **"Şüphesiz biz sana ağır bir söz vahyedeceğiz."**[145] Sonra buna nasıl hazırlanacağını, ne yapması gerektiğini öğretiyor: **"Ey örtünen, gecenin az bir kısmı hariç, kalk namaz kıl. Gecenin yarısında kalk yada yarısından biraz eksilt, yahut ilave et. Kur'an'ı da ağır ağır oku. Şüphesiz biz sana ağır bir söz vahyedeceğiz."**[146] **"Biz sana Kur'an'ı ağır ağır indiriyoruz. Öyleyse Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan günahkârlara veya kafirlere uyma. Sabah akşam Rabbinin adını an. Gecenin bir kısmında da O'na secde et. Bir de geceleyin uzun süre O'nu tesbih et."**[147] İşte yüce Allah, peygamberine bunu öğretiyordu. Söylemesini ancak söylediklerinin gerçek mahiyetini bilmesini emrediyordu: **"De ki, Allah'a karşı beni kimse savunamaz. O'ndan başka bir sığınak da bulamaz. Benim yaptığım yalnız Allah'ın katından olan ve mesajını tebliğ etmektir."**[148]

(144) Yazarın "İslâm Düşüncesi" kitabının "Rabbanilik" bölümüne Bkz. D. Yayınları.
(145) Müzzemmil Suresi, 5
(146) Müzzemmil Suresi, 1-5
(147) İnsan Suresi, 23-26
(148) Cin Suresi, 22-23

"Görülmeyeni bilendir. Görülmeyeni kimseye açmaz. Ancak peygamberlerden dilediği bunun dışındadır. Rablerinin mesajını tebliğ etmelerini ortaya koymak için her peygamberin önünden ve ardından gözcüler salar; onların yaptıklarını ilmiyle kuşatır ve herşeyi bir bir sayar."[149]

Kuşkusuz bu ürpertici ve büyük bir sorumluluktur. İnsanları gözetme sorumluluğu... Onların hayatları, ölümleri, mutlulukları ve mutsuzlukları, mükafat ve cezalarıyla ilgili olmaktadır. Tüm insanlığı ilgilendiren bir yük. Ya, bu mesaj onlara iletilecek, onlarda kabul edip uygulayacaklar dolayısıyla da sonuçta dünya ve ahiret mutluluğuna erecekler yada, bu mesaj onlara iletilecek ancak onlar kabul etmeyip bir kenara atacaklar, o zaman da, dünya ve ahirette bedbahtlık içinde yaşayacaklardır yahut da mesaj kendilerine ulaşmamış olacaktır. Ancak bu durumda Rablerine karşı mazeretleri olacaktır. Dünyadaki bedbahtlıklarının ve sapıtmalarının sorumluluğu da; tebliğle yükümlü olduğu halde, yükümlülüğünü yerine getirmeyenlerin boynunda olacaktır.

Peygamberlere gelince; onlar emaneti yerine getirip mesajı tebliğ ettiler ve bu ağır sorumluluktan kurtulup Rablerine kavuştular. Onlar sadece dilleriyle tebliğ etmediler -bununla beraber- pratik hayatta somutlaşan bir örnek olmakla da tebliğ ettiler. Engelleri ve zorlukları bertaraf etmek için, gece gündüz giriştikleri cihadla duyurdular çağrılarını. İnsanın içini yiyip bitiren kuşkulardan, türlü sapıklıklardan oluşan engel ve zorluklarla uğraştılar. İnsanları çağrıya uymaktan alıkoyan ve dinden dönmeye zorlayan azgın güçlerle savaştılar. Risaletin sonuncusunu getiren son tebliğci, peygamberlerin sonuncusu Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) yaptığı gibi. Kuşkusuz Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) engelleri dille ortadan kaldırmakla yetinmedi. **"Fitne ortadan kalkıp, Allah'ın dini tam anlamıyla egemen oluncaya kadar."** diye, zorlukları mızrakla da ortadan kaldırmıştı.

Ondan sonra bu ağır görev peygamberimize iman edenlere kaldı. Ondan sonra nesiller birbirinden ardınca gelip geçtiler. Bu nesillere mesajı iletecek de ona tabi olanlardır kuşkusuz. Onların bu ağır sorumluluktan, insanların Allah'a karşı bahanelerin kalmamasını sağlamaktan insanları ahiret azabına ve dünya mutsuzluğuna karşı uyarmak yükümlülüğünden kurtulmaları mümkün değildir. Ancak, Resulullah'ın tebliğ edip uyguladığı sistem uyarınca, tebliğ yapıp görevlerini yerine getirmiş olmaları hariç. Bu gün de mesaj aynı mesajdır. İnsanlar da aynı insanlar. Ortalıkta sapıklık, azgınlık, kuşku ve ihtiraslar kol geziyor. İnsanların ve davanın peşine düşen azgın ve zorba güçler eskisi gibi insanları saptırmakla, güç kullanmakla, dinlerinden döndürüyor. Konum aynı konum. Zorluklar aynı, hiç değişmemiş, insanlar da aynı insanlar.

Tebliğ kaçınılmazdır. Görevi yerine getirmek zorunludur. Sözle açıklamak suretiyle tebliğ yapmak gerektiği gibi tebliğciler tebliğ ettikleri davanın birer canlı ve reel tercümanı olana kadar pratik uygulama şeklinde tebliğ etmek de bir zorunluluktur. Davet yolunu tıkayan, insanları batıl davalar ve güç kullanarak saptıran engelleri bertaraf etmek suretiyle, tebliğ görevini yapmak gerekir. Yoksa tebliğ yapılmış, görev yerine getirilmiş sayılmaz.

(149) Cin Suresi, 26-28

Bu görevi yüklenmekten geri durmak düşünülmez. yoksa büyük bir sorumluluk altına girilmiş olur. Tüm insanlığın sapıklığı, dünyadaki bedbahtlıkları, ahirette onlara karşı yüce Allah'ın kanıtı oluşturamamanın sorumluluğu. Bütün bu sorumlulukların yanında cehennemden kurtulamamak sorumluluğu da vardır.

Kim küçümseyebilir ki, belleri kıran, yürekleri hoplatan, kemikleri titreten bu sorumluluğu?

Ben "müslümanım" diyen kişi ya, bu şekilde tebliğ edip görevini yerine getirecektir yada, dünya ve ahirette kurtulma ümidini yitirecektir. O, ben "müslümanım" dediği halde tebliğ yapmayıp bizzat yaşamayınca, bütün tebliğ ve uygulama yöntemlerine başvurmayınca, mensubu olduğunu iddia ettiği İslâm'ın lehine şahitlik yapması bir yana, aleyhine şahitlik yapmış olur.

Nitekim İslâm'ın lehinde şahitlik için yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Böylece sizi orta yolu benimseyen bir ümmet yaptık ki, siz insanlara örnek olasınız ve peygamber de size örnek olsun."**(150)

Kişinin İslâm'a şahitliği kendisinden başlar öncelikle. Sonra evinden ve ailesinden, akraba ve aşiretinden iddia ettiği İslâm'a ilişkin realist bir şekilde görülür bu şahitlik. Bu şahitliğin ikinci adımı, İslâm'ı, tüm hayatında gerçekleştirmek için ev, aile ve aşiretin çağrılmasından sonra bütün milleti davet etmektir. Bireysel toplumsal, ekonomik ve politik olarak İslâm'ı, gerçekleştirmektedir. Şahitliğin son aşaması da insanları saptıran ve fitneye düşüren her tür engeli ortadan kaldırmak için cihad etmektir. Burada da şahitliğini hakkıyla yerine getirince, işte o zaman, "şahit" diye adlandırılır... Dini için şahitliğini gerçekleştirmiş, Rabbine doğru yol almış demektir ve "şahit" ancak buna denir kuşkusuz.

Bu turun sonunda, yüce Allah'ın ilminde, adaletinde, gözetiminde ve şu inatçı ve azgın insan denen varlığa yönelik lütfunda, rahmet ve iyiliğinde beliren üstünlüğün ve ululuğun önünde ürpererek duruyoruz.

VAHYİN ÖNDERLİĞİNDEKİ AKIL

Şu varlığa ilişkin muazzam bilgisinin karşısında hayretle duruyoruz. Ona verdiği güç ve enerjilerin, bünyesinde yerleştirdiği hidayet ve sapıklık yeteneklerinin karşısında buluyoruz kendimizi. Bu sonsuz bilgisinin bir sonucu olarak kendisine bahşettiği akıl mekanizmasının büyüklüğüne, iç ve dış dünyada bir çok hidayet kanıtlarının ve imanı zorlayıcı işaretlerin bulunmasına rağmen , insanı sadece aklına havale etmediğini görüyoruz. Kuşkusuz yüce Allah, arzu ve heveslerin bu büyük mekanizmayı etkilediğini biliyordu. Varlığın evrelerine ve nefsin gizliliklerine yerleştirilen kanıtların, heva ve hevesler, bilgisizlik ve kusurluluk tarafından perdelendiğini biliyordu. Bu yüzden -peygamber gönderip açıklamadan- hidayet ve sapıklığın sorumluluğunu insana yüklemiştir. Tebliğ ve hidayetten sonra da hayat sistemini belirlemeyi de insana bırakmamıştır. Ancak yüce Allah'ın belirlediği hayat sistemini uygulamayı insana bı-

(150) Bakara Suresi, 143

rakmıştır. Bundan sonrasını da insanın aklına bırakmıştır. Kuşkusuz bu da, geniş alanı insana bahşetmiş olmasından yararlanarak, dilediği şeyin bileşimini yada analizini yapabilir. Kuşkusuz insan aklı yanılabilir de doğruyu bulabilir de. Yolda ayağı kayabildiği gibi dosdoğru da yürüyebilir.

Şayet müjdeliyici ve uyarıcı peygamberler gönderilmiş olmasaydı, bunun, Allah'a karşı insanların ileri sürebilecekleri bir mazeret olacağını gerektiren ilahî adaletin karşısında duruyoruz. Bir yaratıcıya, onun birliğine tedbir ve takdirine, güç ve bilgisine şahitlik eden kanıtlarla dolu açık evren kitabına ve gizli nefis kitabına, fıtrata yaratıcısına kavuşma, onu bilme isteği ve eğilimine, onunla evren ve nefislerde yer alan yaratıcının varlığını gösteren kanıtlar arasındaki uyuma, çekiciliğe de denkliğe rağmen. Aynı zamanda insana bahşedilen bu alan, kanıtlar bulup sonuçlar çıkaracak şekilde yaratılmış olmasına rağmen, yüce Allah, tüm bu güçlerin üzerine çullanıp iş görmez hale getiren, bozan yada bastıran yada hükmüne yanılgı ve çelişki bulaştıran zaaf ve etkenlerini bildiğinden, kendisine görülen şeylerle karşı bu mekanizmaya bütünüyle uyandırmak için peygamber göndermediği sürece insanı evren, fıtrat ve aklın karmaşıklığından muaf saymıştır. Amaç bu mekanizmanın peygamberlikte somutlaşan hak terazisine bağlanmasını sağlamaktadır kuşkusuz. İlahî sistemi gözettiği sürece hükümleri doğru olacaktır. İşte ancak o zaman insanı kabullenmeye, uyup uygulamaya zorlar. Aksi takdirde haklılığını yitirerek cezaya layık olur.

Son derece zayıf ve eksik olduğunu bilmesine rağmen, kendisine bu geniş alanı bırakmakla ikramda bulunup, seçtiği insan denen bu yaratığa yönelik yüce Allah'ın büyük gözetimi; lütfu, rahmeti ve iyiliği karşısında buluyoruz kendimizi. Yüce Allah yeryüzünün hilafetini insana vermiştir. Her ne kadar Allah'ın geniş mülkünde bir zerre konumundaysa da insana göre, son derece geniş bir alandır bu. Allah'ın himayesine sığınıp bu büyük mülkte kaybolmayacaktır.

Yüce Allah'ın insana yönelik himayesi; lütfu, rahmet ve iyiliği, onu, bünyesine yerleştirdiği kılavuz olan ancak, zamanla işlevsiz hale gelebilen, fıtratı ve doğruyu bulması mümkün olduğu gibi sapıtması da muhtemel olan akılla başbaşa bırakmayı dilememiştir. Aksine Rabbi ona, ardarda peygamberler göndermiştir. Buna rağmen insan, Rabbinden gelen mesajı yalanlıyor, kabul etmemekte direniyor. Kaçıp uzaklaşıyor. Ancak yüce Allah, kendisine mesajı tebliğ edecek peygamberler göndermedikçe, hata ve günahlarından dolayı hesaba çekmiyor. İyilik ve lütfunu kesmiyor. Peygamberlerin eliyle hidayet bulmaktan yoksun bırakmıyor. Ardından tebliğe muhatap olmadıkça, karşı çıkıp kafir olmadıkça, o haliyle tevbe etmeden Allah'a dönmeden ölmedikçe, dünya ve ahirette cezalandırmıyor.

İşin garip tarafı; bu insanın, bir ara kalkıp Allah'a ihtiyaç duymadığını söylemesidir. O'nun himayesine, lütfuna, rahmet ve iyiliğine muhtaç olmadığını söylemesidir. Hem de yüce Allah'ın -ilahî sisteme dayanmadığı sürece- yeterli olmayacağını bildiği ve peygamber gönderip açıklamadığı sürece cezalandırmadığı akıl mekanizmasına güvenerek. Bacaklarında biraz güç oldu-

günu sezen çocuk canlanıyor gözümüzün önünde. Düşmemesi için kendisine dayanak yaptığı ellerini yerden kesmeye çabalıyor bu çocuk. Ancak örnekteki çocuk, daha doğru ve fıtrata daha uygun hareket etmektedir. Çünkü çocuk, fıtratın çağrısına uyarak, ellerden kurtulma çabasındadır. Böylece, bünyesinde gizli enerji harekete geçecek, özünde saklı kuvvet gelişme sağlayacaktır. Alıştırma yapa yapa kaslar ve sinirler gelişip güçlenecektir. Ancak günümüzde Allah'a dayanmak istemeyen ve O'nun yol göstericiliğinden kaçan insana gelince, onun bünyesinin, -içinde gizli tüm güçleriyle birlikte- Allah'ın desteğine ve yol göstericiliğine ihtiyaç duymayacak yeterlilikte olmadığını yüce Allah biliyor. İnsanın sahip olduğu yetenekler olsa olsa Allah'ın peygamberlerinin duyurduğu mesajla olgunluğa erişebilir, düzelir ve istikamet bulabilir. Yok eğer kendi başına davranıp, Allah'ın yol göstericiliğini kabul etmezse sapıtır, derin bir boşluk içine girer, bir bunalım hayatı yaşar.

Şayet hile ve yanıltma değilse, hata ve şaşkınlıktır şu iddia: "Büyük akıllar, peygamberliğin amaçladığını, peygamberlik olmadan gerçekleştirebilirler." Çünkü akıl, peygamberlik sayesinde doğru bir bakış metodu edinir. Bundan sonra uygulama alanında bir hata yapacak olursa bu, uyarlanmış ancak; hava şartlarından, birtakım etkenlerden ve bu etkenlerin etkisinde kalan madeninin özelliğinden dolayı yanılan bir saatin hatası gibidir. Başıboşluğa ve tesadüflere bırakılmış ayarsız bir saatin hatası gibi değil. İkisinin arasındaki farksa çok büyüktür.

Peygamberliğin gerçekleştirdiği şeyin -bizzat aklın yöntemine göre- başka bir şekilde gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığının ve insan aklının hiçbir zaman kendi kendine yeterli olamayacağının kanıtı, insanlık tarihi boyunca, az bulunur büyük bir aklın, doğruluğu bulma bakımından peygamberliğe bağlı sıradan bir aklın düzeyine çıkamamış olmasıdır. Ne itikadî düşünce bakımından, ne bireysel ahlâk açısından, ne hayat düzeni ne de bu düzenin tek yasama merciine inanma bakımından...

Kuşkusuz Eflatun ve Aristo'nun akılları büyük akıllardır. Hatta, Aristo'nun aklının, insanlığın tanıdığı en büyük akıl olduğunu söylüyorlar. Tabii ki, peygamberlikten ve onun yol göstericiliğinden uzak bir akıldır bu. Ancak biz Aristo'un, -kendi nitelendirmesi ile- tanrısına ilişkin düşüncesine baktığımızda, bu düşünce ile, peygamberliğin yol göstericiliği doğrultusunda doğru yolu bulmuş sıradan bir müslümanın ilahına ilişkin düşüncesi arasında korkunç uçurumlar görmekteyiz.

Eski Mısır'da Akhenaton, tevhid inancına ulaşmıştı. Buna rağmen, Akhenaton'un 'tevhid' inancındaki -Bu konuda Hz. İbrahim ve Hz. Yusuf'un getirdikleri tevhid inancının kalıntılarından etkilenmediği ihtimalini zayıf görsek bile- boşluk ve efsanelerden ötürü, sıradan bir müslümanın ilahı inancı, birbirinden fersah fersah uzaklaşmaktadır.

İslâm'ın bütünüyle egemen olduğu ilk dönemlerde, Resulullah'ın (salât ve selâm üzerine olsun) eğitiminden geçmiş ortalama insanlarda ahlâk bakımından nice örnekler vardır ki, tarih boyunca semavi bir mesajın eğitiminden geçmemiş ancak, örnek sayılan hiçbir kişi bunların düzeyine yükselememiştir.

İslâm düzeninin ilke ve kanunlarında gördüğümüz üstünlük ve görkemin yanında yer alan bu uyum ve dengeyi, hiçbir yerde bulmamız mümkün değildir. İslâm'ın meydana getirdiği bu toplumun, ne kendi döneminde ne kendisinden önce, ne de sonra, hiçbir bölgede, dengelilik, uyum, hayat kolaylığı ve zenginlik bakımından tekrar meydana geldiğini görmek mümkün değildir.

Kuşkusuz maddi uygarlık düzeyine göre hüküm verilmez hiçbir zaman. Maddi uygarlık, kendisini meydana getiren ileri bilimin yöntemlerinin gelişmesiyle gelişme kaydeder. Ancak herhangi bir dönemin hayat ölçüsü; tüm parçalarının, araç ve yöntemlerinin arasındaki uyum ve dengedir. İnsana mutluluk ve doygunluk kazandıran bu dengedir. Sayısız yönleriyle insan enerjisini engellemeden, baskı altında tutmadan hareket etmesini sağlayan bu uyumdur. İnsanlığın eksiksiz İslâm'ı yaşadığı dönemin dışında, -peygamberlik kurumu olmaksızın- hiçbir dönemde böyle bir şeye rastlanmamıştır. Kargaşa ve düzensizlik de İslâm'ın gölgesinde sürmeyen ancak, hayatın sürekli özelliğidir. Bazı yönlerden göz kamaştırsa da, güçlü görünse de, durum böyledir. Kuşkusuz bir çok yönden sürmüştor o, parlak görünmesine rağmen. Bir çok yönünü zayıf bırakarak görünürde güçlenmiştir. Böyle bir hayatta insanlığın payına bunalım, şaşkınlık ve mutsuzluk düşecektir.(151)

Gölgelerin akışına uyarak, kalpte derin ve güçlü etkiler bırakan, şu ayetin yaydığı ilhamlara ilişkin sözümüzü burada kesiyoruz.

"... Bu peygamberleri müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik ki, bu peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın."

Bundan sonra Kur'an'ın akışıyla birlikte yolumuza devam ediyoruz:

ALLAH'IN ŞAHİTLİĞİ

لَٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾

166- Fakat Allah sana indirdiği kitabın kendi bilgisi altında indirilmiş olduğuna şehadet eder. Melekler de buna şahitlik ederler. Aslında Allah'ın şahitliği yeterlidir.

Şayet Ehl-i Kitap, yüce Allah'ın kullarına peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri hiçbir bahaneleri kalmasın diye peygamber göndermesine uygun cereyan eden, son peygamberliği inkar ediyorsa...

Ehl-i Kitap Muhammed'den (salât ve selâm üzerine olsun) önceki peygamberleri kabul ettikleri halde, -yahudiler İsa (a.s)'dan öncekileri kabul ediyorlardı. Hristiyanlar da hem onları hem de İsa (a.s)'ı kabul ediyorlardı-

(151) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm ve Medeniyet Problemleri" eserinin "Anarşi ve Bunalım" bölümüne bkz.

senin peygamberliğini ey Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun) inkar ediyorlarsa, olara aldırış etme, varsın inkar etsinler.

"Fakat Allah sana indirdiği kitabın kendi bilgisi altında indirilmiş olduğuna şehadet eder. Melekler de buna şahitlik ederler. Aslında Allah'ın şahitliği yeterlidir."

Allah'ın bu şahitliği... Aralarında kitabı insanlara taşıyan da olmak üzere meleklerin şahitliği... Ehl-i Kitab'ın tüm söylediklerini boşa çıkarmaktır. Allah şahitlik ettikten sonra onlar da kim oluyor? Üstelik melekler de şahitlik ediyor. Aslında sadece Allah'ın şahitliği yeterlidir.

Bu şahitlikte, yahudilerin kurdukları tuzak ve verdikleri sıkıntılara karşı resulullah (salât ve selâm üzerine olsun)'a yönelik bir rahatlatma yer almaktadır.

Ayrıca Medine'de İslâma yeni girmiş müslümanları, yahudilerin saldırısına karşı doğrulamak, sağlamlaştırmak ve kendilerine güveni sağlamak amacı da güdülmektedir. Yahudilerin saldırılarının ne denli önemli olduğunu, onlara cevap vermek ve kesin hükmü belirlemek için, Kur'an'ın değişik yöntemler ve ilhamlar kullanarak geçtiği karşı saldırısının büyüklüğü göstermektedir.

KÜFREDİP ZULMEDENLER

Şimdi de Allah'ın şahitliğinden ve yalancılıkla inatçılıklarına ve kaypaklıklarına ilişkin meleklerin şahitliğinden sonra, inkarcılara yönelik yerinde ve aynı ürkütücü bir tehdit yer almaktadır:

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدْ ضَلُّوا۟ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
وَظَلَمُوا۟ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا
﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى
ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾

167- Kafir olup başkalarını da Allah yolundan alıkoyanlar, hiç kuşkusuz koyu bir sapıklığa düşmüşlerdir.

168- Allah kafirleri ve zalimleri ne bağışlayacak ne de doğru yola iletecektir.

169- Onların iletilecekleri tek yol cehennem yoludur. Orada ebedi olarak kalacaklardır. Bunu yapmak Allah için pek kolaydır.

Bu sıfatlar ve bu hükümler genel olmakla beraber öncelikle, yahudilerin durumuna uymaktadırlar. Bu dine ve mensuplarına karşı tutumlarını göstermektedir. Hatta tüm gerçek dinlere karşı tutumlarını göstermektedir. İster

Medine'deki davetin başlangıç yıllarındakiler olsun, ister bundan önce Musa (a.s) döneminde yaşayanlar olsun, ya da günümüze kadar gelenleri olsun, **kalplerini hidayete açan** ve böylece yüce Allah'ın hidayetine erdirdiği çok az **bir kısmı müstesna, her zamanki tutumları bu olagelmiştir.**

Bunlar -küfür ve engelleme sıfatına uyan herkes- koyu bir sapıklığa dalmışlardır. Allah'ın hidayetinden sapmışlardır. Hayatta en güvenilir yoldan çıkmışlardır.

Hayat tarzı, toplumsal yapı ve sistem olarak sapıtmışlardır. Hem dünyada hem de ahirette sapıtmışlardır. Öyle bir sapıklığa dalmışlardır ki, artık doğru yolu bulmaları beklenemez. **"...Koyu bir sapıklığa düşmüşlerdir."**

Ayetlerin akışı zulüm sıfatını da eklemek için burada küfür sıfatlarını tekrar zikrediyor!

"... Kafirleri ve zalimleri..."

Aslında küfür zulmün ta kendisidir. Gerçeğe karşı zulümdür. Nefse ve insanlığa karşı zulümdür. Kur'an-ı Kerim kimi zaman küfrü, zulüm olarak ifade etmektedir. Şu ayetlerde olduğu gibi:

"Kuşkusuz şirk büyük bir zulümdür."(152)

"Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler zalimlerin ta kendileridirler."(153) Ancak ayetten önce bunların kafir oldukları belirlenmişti. (Bu cüzde, Maide suresinde yeri gelince değineceğiz.) Bunlar sadece şirk zulmünü işlemediler, bunun yanında, insanları Allah'ın yolundan alıkoyma haksızlığını da işlediler. Küfürlerini sürdürdüler. Yahut zulümlerini işlemeye devam ettiler. Bu yüzden yüce Allah, adaletine uygun düşen son cezalarını belirliyor!

"Allah kâfirleri ve zalimleri ne bağışlayacak ve ne de doğru yola iletecektir."

"Onların iletilecekleri tek yol cehennem yoludur, orada ebedi olarak kalacaklardır."

Koyu bir sapıklığa dalıp üzerlerine tüm bağışlanma kapılarını kapadıktan sonra, böylelerini bağışlamaz yüce Allah. Cehennemin yolundan başka bir yola da iletmez onları. Çünkü yine kendileri tüm hidayet yollarını üzerlerine kapamışlardı. Cehennemin yolundan başka tüm yolları kendi yüzlerine bizzat kendileri kapamışlardı. Bu yola dalıp gitmişlerdi. Sapıklık, küfür, haktan alıkoyma ve zulümde koyulaşmaları nedeniyle, cehennemde sonsuza dek kalmayı haketmişlerdi. Öyleki, bu sapıklıklarından geriye dönme ihtimalleri kalmamıştı artık.

"Bunu yapmak Allah için pek kolaydır."

Çünkü O, kullarına karşı, sonsuz üstünlüğe sahiptir. Onları bu adil ve hakkettikleri cezaya göre sorgulamaların zorlaştıracak kullarından hiç kimseyle, bir hısımlığı veya akrabalığı söz konusu değildir. Aynı şekilde Allah'ın onları cezalandırmasını zorlaştıracak bir güç, bir plan, hiçbir kulda mevcut

(152) Lokman Suresi, 13
(153) Maide Suresi, 45

değildir.

Kuşkusuz yahudiler, -hıristiyanlar gibi- "Biz Allah'ın çocukları ve sevdikleriyiz"[154] diyorlardı. "Sayılı bir kaç günün dışında ateş bize dokunmayacaktır"[155] diyorlardı. Ayrıca "Biz Allah'ın seçkin halkıyız" diyorlardı. İşte Kur'an tüm bunları reddedip onların, gerçek konumlarını belirlemek için gelmiştir. Onlar da herkes gibi kuldurlar. Şayet iyilik yaparlarsa sevap kazanacaklardır. Ancak kötülük işleseler -af dileyip dönmezlerse- azaba uğrayacaklardır. Elbette ki bunu yapmak, Allah için son derece kolay bir iştir.

Tüm bu açıklamalardan sonra, bütün insanlara yönelik bu peygamberin Rableri katından gerçeği getirdiğine ilişkin kapsamlı çağrının nedeni budur. Kim ona inanırsa kuşkusuz bu, kendisi için daha hayırlıdır. Kim de inanmazsa, yüce Allah'ın onların tümüne ihtiyacı yoktur. Hepsinin üzerine kadirdir. Göklerde ve yerde bulunanlar O'nundur. Herşeyi bilir ve herşey onun bilgisi ve hikmeti uyarınca meydana gelir!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ
مِن رَّبِّكُمْ فَـَٔامِنُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ
مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

170- Ey insanlar, peygamber size Rabbinizden gerçeği getirdi. Buna inanınız, yararınıza olan budur. Ama eğer inkar ederseniz, bilinki, göklerde ve yeryüzünde ne varsa hepsi Allah'ındır. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve hikmet sahibidir.

Bu çağrıdan önce Ehl-i Kitab'ın iftiralarının boşa çıkarılması, tüm tarihleri boyunca yahudilerin ortak karakterlerinin ve hilelerinin ortaya çıkarılması ve peygamberleri, önderleri ve uyarıcıları Musa (a.s)'dan beri yerleşmiş inatlaşma özelliklerinin tasvir edilmesi yer almıştı. Peygamberliğin mahiyetinin ve hedefinin açıklanması da yer almıştı. Peygamberliğin bu mahiyeti ve hedefi, yüce Allah'ın peygamber göndermesini gerektirmiştir. Bu durum aynı şekilde, yüce Allah'ın, Hz. Muhammedi de peygamber olarak göndermesini de gerektiriyor kesinlikle. Çünkü O tüm alemlere gönderilmiştir. Bütün insanlığa peygamber olarak gelmiştir. Her peygamberin kendi kavmiyle sınırlı peygamberlikleri dönemi bittikten sonra, peygamberliğin sonunda, tüm insanlığa yönelik genel bir duyuru kaçınılmazdı çünkü. **"Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı ileri sürebilecekleri bir bahaneleri kalmasın diye..."** Şayet tüm insanları içine alan bu son mesaj olmasaydı, peşpeşe gelen milletler ve nesiller içinde insanların Allah'a karşı bahaneleri olurdu. Tüm insanları ve tüm zamanları kapsayan bu genel mesajla, bu bahane, ortadan kalkmıştır. Bu mesaj da Hz. Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in duyurduğu şu son mesajıdır. **İsrailoğulları peygamberleri dışındaki peygamberlikleri -İsa'nın dışında yada ondan sonrasını- inkar etmek, yüce Allah'ın tebliğ olmadan insanları cezalandırmamaya**

(154) Maide Suresi, 18
(155) Bakara Suresi, 184

ilişkin adaletine uygun düşmez. Bundan önce tüm insanları kapsayan genel bir risalet gelmemişti. Oysa bu risaletin gelmesi de kaçınılmazdı. Allah'ın adaleti ve kullarına yönelik rahmeti bunu gerektiriyordu. Kuşkusuz Allah'ın şu sözü gerçeğin ta kendisiydi: **"Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."**(156)

Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi, peygamberimizin gönderilişi hem dünyada hem de ahirette rahmettir.

ALLAH'IN KELİMESİ

Okuyacağımız ders, Ehl-i Kitap'tan hıristiyanlarla yapılan bir gezintiden ibarettir. Önceki dersin, yahudilerle yapılan bir gezintiden ibaret olduğu gibi. Onlar ve bunlar, Ehl-i Kitap olarak, bu Kur'an'la muhatap olmuşlardı.

Geçen derste, Kur'an-ı Kerim; Hz. İsa'yı ve tertemiz annesi Meryem'i yahudilerin iftiralarından, gerçek akideyi de, Mesih (a.s.)'in çarmıha gerilmesi hikayesinden arındırmıştı. Bu arada bizzat gerçeği yahudilerden, onların davranış ve inatçılıklarının karşısına yerleştirmişti.

Bu derste de ayetlerin akışı gerçek inancı ve Meryemoğlu İsa'yı, hıristiyanların Mesih hakkındaki aşırılıklarından temizliyor. Çeşitli kavimlerden ve uluslardan hıristiyanlığa bulaşan ve gittikçe yereden putperest efsaneleri ayıklıyor. Hıristiyanlığı Yunan ve Roma mitolojisinden, Eski Mısır ve Hind efsanelerinden kurtarıyor.

Kur'an-ı Kerim, geldiği dönemde bozulmalar ve hurafelerle dolup taşan Ehl-i Kitab'ın inançlarını doğrultmayı üzerine alıyordu. İbrahim (a.s)'in şirkten uzak dinin Arap yarımadasındaki kalıntılarından arta kalanı ile, bunların üzerine çöken insan uydurmalarından ve cahiliye saçmalıklarından ibaret müşriklerin inançlarını doğrultmayı da üzerine aldığı gibi.

Hayır, daha doğrusu İslâm, tüm insanlığın Allah'a ilişkin inançlarını doğrultmayı ve onu tüm insanların düşüncesinde yer eden her türlü bozulmadan, kargaşadan, aşırılıktan ve tefritten kurtarmayı üzerine almıştır. Nitekim Milattan önce Atina'da Aristo'nun, Milattan sonra da İskenderiye'de Eflatun'un düşüncesindeki karışıklıkları düzelttiği kadarıyla düzeltmiştir. Bir de bu iki filozof arasında ve bunlardan sonra gelen ve çöllerde yolunu bulması için kesinlikle peygamberliğin yardımına muhtaç olan, zavallı insan aklına dayanarak yol bulmaya çalışan çeşitli felsefelerde yeralan tevhid düşüncesini bu tür saplantılardan ayıklamıştır.(157)

Bu ayetlerde ele alınan sorun ise, "teslis" sorunu ile bunun içerdiği; "mesih'in oğulluğu" efsanesidir. Bununla, yüce Allah'ın gerçek ve dosdoğru bir birliğinin zihinlere yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

İslâm geldiği zaman hıristiyanların benimsediği inanç; çeşitli görüş ayrı-

(156) Enbiya Suresi, 107

(157) Daha geniş bilgi için, yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı kitabının "Boşluk ve Ağırlık" bir de "Rabbanilik" bölümlerine bakınız. Dünya Yayınları.

lıklarıyla beraber üç uknumdan oluşan tanrının birliği inancıydı. Baba, oğul, kutsal ruh. Buradaki 'oğul', Hz. Mesih'tir. Bundan sonra Mesih hakkında çeşitli görüş ayrılıkları baş göstermiştir. Acaba O, biri tanrısal diğeri beşerî olmak üzere iki tabiata mı sahiptir? Yoksa sadece tanrısal bir tabiata mı sahiptir? Veya iki ayrı tabiata sahip olmakla beraber bir tek dileyişe mi sahiptir? O da baba gibi öncesiz mi yoksa, sonradan mı yaratılmıştır? Bunun gibi, mezheplerin ayrıldığı gruplar arasındaki çekişmelerin dayandığı daha bir sürü sorun. (Maide suresinde yeri gelince bu konu ayrıntılarıyla ele alınacaktır.)

Hristiyanlık inancının gelişme sürecinden, teslis inancının ve aynı şekilde Mesih'in oğulluğu düşüncesinin (ve O'nun annesi Meryem'in tanrıçalığı, O'nun da, çeşitli şekillerde teslis inancına sokulması) ilk hristiyanlıkta yer almadığı anlaşılmaktadır. Bunlar, hristiyan olan ancak, putçuluktan ve çok tanrıcılıktan iyice kurtulamamış kişilerin etkisiyle tarihin çeşitli evrelerinde hristiyanlığa sokulan inançlardır. Özellikle "teslis" düşüncesinin eski Mısır dinlerinden, "Oziris, İzis ve Huris" teslisinden ve bu dinlerdeki değişik "teslis" düşüncelerinden alınmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Tevhit inancını savunan hristiyanlar, Roma Patrikleri ve bu devleti destekleyen din adamlarının (Melukaniler) baskı ve işkencelerine karşı uzun süre direndiler. Bu durum, tüm dayanılmaz işkencelere ve Romalıların baskısından kaçıp saklanmalara rağmen, Miladî altıncı yüzyılın sonlarına kadar sürdü.

Teslis düşüncesi zamanla hristiyan aydınlarının düşüncesine de ters gelmeye başlamıştı. Kilise çevreleri "teslis" düşüncesini kabul ettirmek için çeşitli yollara başvuruyorlardı. Bunlar arasında "teslis"i göklerin ve yerin üzerindeki perdenin kalkacağı güne kadar sırrını hiç kimsenin bilemeyeceği bir bilinmezliğe dönüştürme çabaları da yer alıyordu.

"Kökler ve dallar" kitabının yazarı, hristiyan inancının yorumcularından biri olan Rahip Poetre bu konuda şöyle der:

"Bunu aklımızın gücü oranında anlamışız. Gelecekte; göklerde ve yerde bulunanlar üzerindeki perde kalktığı zaman, daha iyi anlayacağımızı umuyoruz."(158)

Biz belli başlı tevhit dinlerinden biri olan hıristiyanlığa, bu inancın giriş sürecinin, tarihsel aşamalarını ve yollarını açıklamaya girmeden, tevhit dinlerine giren bu düşünceyi bertaraf etmeye ilişkin sûrenin akışında yer alan Kur'an ayetlerini sunmakla yetiniyoruz.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا
عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ
وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ

(158) Muhammed Ebu Zehra'nın "Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar" kitabı

وَرُسُلِهِۦ وَلَا تَقُولُوا۟ ثَلَٰثَةٌ ۚ ٱنتَهُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ
إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾

171- Ey Kitap Ehli, dininiz konusunda aşırılığa sapmayınız, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylemeyiniz. Meryem oğlu İsa-Mesih, Allah'ın sadece bir peygamberi, Meryem'e sunduğu bir kelimesi ve ondan gelen bir ruhtur. Allah'a ve peygamberine inanınız. Allah "üçtür" demeyiniz. Bundan vazgeçiniz, hayrınıza olan budur. Allah ancak tek bir ilahtır, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde ve yeryüzünde bulunan herşey onundur. Allah insan için yeterli bir vekildir.

O halde bu aşırılıktır, sınırı ve hakkı aşmaktır. Bu Ehl-i Kitab'ı, Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söyleten bir saplantıdır. Bu yüzden O'nun çocuğu olduğunu zannediyorlar. -Allah çocuk edinmekten münezzehtir- Allah üçün biridir dedikleri gibi.

Düşünsel gelişme ve gerilemeyle orantılı olarak "oğul" ve "teslis" düşüncesi de aşama kaydediyordu onlarda. Bununla beraber, Allah'a oğul isnat etmekten dolayı fıtrî tiksinti karşısında zorlandıkları da kesindir. Aklın gelişmesiyle bu tiksinti gittikçe artıyordu. Bunun için bu görüşü; "insanların doğumu gibi gerçekleşmiştir" şeklinde yorumladılar. Bunun, baba ile oğul arasındaki sevgi anlamına geldiğini ileri sürdüler. Üç uknumdan ibaret tek ilah anlayışını da yorumladılar. Bunlar Allah'ın farklı durumlardaki "sıfat"larıdır, demeye başladılar. Buna rağmen bu çelişen düşünceleri insan idrakine sığdırmaya güçleri yetmiyordu. Bu yüzden, göklerle yeri örten perde kalkmadıkça, mahiyeti bilinmeyecek bir bilmece olarak sindirmeye çalışıyorlardı.

Kuşkusuz Allah ortaklardan münezzehtir. Benzerlerinin olmasından uzaktır O. O'nun yaratıcı olması yaratıklardan farklı olmasını gerektirir. Hiçbir idrak yaratanla yaratılan, Malikle mülk arasında başkalığı, bundan başka bir şekilde düşünemez. Kur'an ayetinin gösterdiği de budur:

"Allah ancak tek bir ilahtır. Çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yeryüzünde bulunan herşey onundur."

Şayet İsa'nın babasız dünyaya gelişi, insanların adet ve alışkanlıklarına uymayan garip ve olağanüstü bir olay olarak görünüyorsa, bu gariplik alışılagelen durumdan farklı oluşundan kaynaklanmaktadır. Ancak insanların alışkanlıkları varlığın tümü demek değildir. Sünnetullah, insanların bildiği tabiat kanunlarından ibaret değildir. Kanunu yaratan ve uygulayan Allah'tır. Üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunan O'dur. Dilemesi de sınırlandırılmaz.

Gerçeği söyleyen yüce Allah, Hz. Mesih hakkında şöyle buyuruyor:

"Meryem oğlu İsa-Mesih, Allah'ın sadece bir peygamberi, Meryem'e sunduğu bir kelimesi ve ondan gelen bir ruhtur."

Kısacası, O, **"Allah'ın peygamberidir"**

O'nun durumu da diğer peygamberlerin durumu gibidir. Nuh, İbrahim, Musa ve Muhammed (Allah'ın selamı üzerlerine olsun) gibi zaman boyunca gelen şerefli kafilenin durumu gibidir.

"Meryem'e sunduğu bir kelimesidir."

Bu ifadenin en akla yakın yorumu şöyledir: Yüce Allah, İsa'yı Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde sözünü ettiği doğrudan evrensel emriyle yaratmıştır. **Bu emir "Ol... O da oluverirdi"** şeklinde ifade edilmektedir. Yüce Allah bu kelimeyi Meryem'e sunmuş, Adem'in dışında insanların alışa geldikleri gibi bir babanın nutfesi olmaksızın onun karnında İsa'yı yaratmıştır. Kuşkusuz herşeyi yoktan vareden kelimenin, İsa'yı, Meryem'in karnında bir "nefes"ten yaratması şaşılacak bir şey değildir. Yüce Allah bu nefesi şöyle ifade etmektedir:

"Ondan gelen bir ruh'tur."

Bundan önce yüce Allah, Adem'in çamurdan kalıbına ruhundan üflemiş O da "insan" oluvermişti. Bu konuda yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Hani Rabbin Meleklere ben çamurdan bir insan yaratacağım, ona şekil verip ruhumdan üflediğim zaman siz hemen onun için secdeye kapanın, demişti"**[159]

Yine İsa'nın kıssasında şöyle buyurmaktadır: **"Irzını koruyan Meryem'i hatırla ki, biz O'na ruhumuzdan üflemiştik."**[160] Bu iş daha önce de meydana gelmişti. Oradaki ruhla bu ruh aynıdır. Adem'in kıssasını kabul eden ve Allah'ın ruhundan üflediğine inanan hiçbir Ehl-i Kitap mensubu kimse, Adem'in ilah olduğuna ya da İsa için söylendiği gibi yada tanrısal uknumlardan biri olduğunu kabul etmeyecektir. Oysa ruh ve üfleme noktasında birbirine benzemektedir, her iki olay. Üstelik Adem (a.s), annesiz-babasız yaratılmıştır. İsa'nın ise bir annesi vardır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah katında İsa örneği, Allah'ın topraktan yarattıktan sonra "ol" demesiyle "oluveren" Adem örneği gibidir."[161]

Sorunun son derece açık ve basit olduğunu gördükten sonra, heva ve heveslerin, putperest kalıntıların, İsa (a.s)'ın olayını peşpeşe gelen nesillerin kafasında, nasıl içinden çıkılmaz bir düğüme dönüştürdüğüne şaşırıyor insan. Oysa -Kur'an'ın tasvir ettiği gibi- olay son derece basittir. Apaçık ve nettir.

Kuşkusuz, annesiz-babasız Adem'e ruhundan üfleyerek diğer yaratıklardan farklı bir hayat bahşeden, İsa'ya da, babasız olarak bu insanî hayatı bahşeden Rabtır. Bu basit ve açık sözler sırf babasız dünyaya geldi diye İsa'yı tanrılaştıran ve üç uknumun tanrılığından söz eden efsanelerden daha akla yakındır. Yüce Allah bu efsanelerden beri ve büyüktür.

"... Allah'a ve peygamberlerine inanınız, Allah "üçtür" demeyiniz. Bundan vazgeçiniz, hayrınıza olan budur."

Allah'a, -aralarında Allah'ın peygamberi sıfatıyla İsa ve peygamberlerin

(159) Hicr Suresi, 28-29
(160) Enbiya Suresi, 59
(161) Al-i İmran Suresi, 59

sonuncusu sıfatıyla Muhammed'e (salât ve selâm üzerine olsun) olmak üzere peygamberlerine iman etmeye ve bu tür iddia ve efsanelerden uzaklaşmaya ilişkin bu çağrıdan sonra, yerinde bir münasebetle şu net açıklama ve aydınlatıcı bildirim yer almaktadır:

"Allah ancak tek bir ilahtır."

Bunu evrene egemen yasanın birliği, yaradışın birliği ve yöntemin birliği -"ol" ve "oluverir"- şahittir. İnsan aklı da şahittir buna. Çünkü bu sorunu kavrayabilecek kapasitededir. Ve akıl yaratıklara benzeyen bir yaratıcıyı, yada bir içinde üç tanrıyı, yada üç içinde bir tanrıyı tasavvur edemez.

"... Çocuğu olmaktan münezzehtir."

Çocuk sahibi olmak fani birisi için süreklilik unsurudur. Nesil şeklinde kalıcı olma çabasıdır. Oysa Allah bakidir. Fanilerin şekline bürünüp kalıcı olmaya ihtiyaç duymaz. Göklerde ve yerde bulunanlar hep birlikte onun mülküdürler:

"... Göklerde ve yeryüzünde bulunan her şey onundur."

İnsanlığın yüce mabutlarına kulluk bağı ile bağlanmaları yeterlidir. O hepsini gözetecektir. Aralarından birini O'nun oğlu ilan etmekle, O'nunla aralarında akrabalık icad etmeye ihtiyaç yoktur. Gözetme ve koruma olma şeklinde bu bağ her zaman mevcuttur:

"... Allah insan için yeterli bir vekildir."

Böylece Kur'an-ı Kerim, akideye ilişkin gerçeği açıklayıp bildirmekle yetinmiyor. Aynı zamanda yüce Allah'ın onları gözettiğini, onların, ihtiyaçlarını ve yararlarını bildiğini de ekliyor. Bu şekilde insanların herşeyini güvenle Allah'a havale etmesini sağlamayı hedefliyor.

Ayetlerin akışı tutarlı itikâdî düşüncenin, en büyük sorununu belirlemekle sürüyor. Birlik gerçeğinin ruhta iyice yer etmesinden kaynaklanan inanç gerçeğidir bu. Bu gerçeğe göre; yaratıcının ilahlığı yaratıkların kulluğunu gerektirir. Ortada sadece ilahlık ve kulluk gerçeği vardır. Bir tek ilahlık ve varlık aleminde yer alan herşeyi ve herkesi kapsayan kulluk vardır.

Kur'an-ı Kerim, burada İsa'nınki gibi meleklere de oğulluk isnat eden yada İsa'da olduğu gibi onları da ilahlığa ortak sayan her inancı doğrulttuğu gibi, hristiyanların inançlarını da düzeltiyor:

لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ
أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ ۚ وَمَن يَسْتَنكِفْ
عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾
فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ

وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا
فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۙ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ
وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

172- Ne Mesih Allah'a kul olmaktan kaçınır ve nede Allah'a yakın melekler. Kim ona kul olmaktan kaçınır, büyüklük taslarsa, bilsin ki, Allah hepsini huzurunda biraraya getirecektir.

173- İman edip iyi ameller işleyenlere mükafatlarını eksiksiz ödeyecek, hatta lütfundan onlara daha fazlasını verecektir. Kul olmayı kendisine yedirmeyip büyüklük taslayanları da acı bir azaba çarptıracaktır. Bunlar Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamazlar.

İslâm, yüce Allah'ın birliği gerçeğini yerleştirmeye büyük önem vermiştir. Öyleki bu birliğe şirk yada herhangi bir şekliyle müşahebet (benzerlik) kuşkusu bulaşmamıştır. Ayrıca hiçbir şeyin yüce Allah gibi olmadığını da belirtmeye önem vermiştir. Ne mahiyet, ne sıfat ne de özellik bakımından hiçbir şey O'na ortak olamaz. Nitekim aralarında tüm canlılarda olmak üzere evrende yeralan herşeyle yüce Allah arasındaki bağın gerçeğini de belirlemeye büyük önem vermiştir. Bu, ilahlık ve kulluk bağıdır. Allah'ın ilahlığı ve herşeyin O'na yönelik kulluğu. Kur'an'ın tümünü gereği gibi inceleyenler bu gerçeklerin -yada çeşitli yönleriyle bu gerçeğin- yerleştirilmesi üzerinde önemle durulduğunu görecektir. Böylece nefiste bir kuşku, bir şüphe veya kapalılığın kalmasına imkan bırakılmadığını görecektir.

Ayrıca Kur'an, tüm peygamberlerin, bu gerçeği getirdiklerini bildirmektedir. Her peygamberin hayatında ve davet sürecinde bu gerçeği öne çıkarır. Bunu Nuh (Allah'ın selamı üzerine olsun)'un zamanından Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in zamanına kadar ki risaletlerin ekseni kılar. Her peygamberin dilinden bu gerçeği tekrarlar: "**Ey kavmim Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka ilahınız yoktur.**"(162)

Esas şaşırtıcı olan, bu gerçeğin yerleşmesi konusunda bu kadar kesin ve katı olan semavi dinlere mensup olanlardan kimisinin bu gerçeği bozması, yüce Allah'a oğul yada kız yakıştırması yada cahiliye toplumlarında yaşayan putçuluktan esinlenerek yüce Allah'ın uknumlar şeklinde yarattıklarından biriyle sentez oluşturduğunu söylemesidir.

İlahlık ve kulluk. Bu gerçeğin dışında herhangi birşey ve bu temelin dışında bir temelin varlığı sözkonusu değildir. İlahlıkla kulluk yada kullukla ilahlık arasındaki bağın dışında bir bağ mevcut değildir.

Bu gerçek, her türlü bulanıklıktan, şüphe ve gölgeden kurtulmadığı sürece -hayatları istikamet bulamayacağı gibi- insanların düşünceleri istikrara kavuşamaz.

(162) Araf Suresi, 59

Evet, Rableriyle aralarındaki bağın gerçek mahiyetini iyice kavramadıkları sürece insanların, düşünceleri istikamet bulamaz, bilinçleri yerine oturamaz.

O, ilahlarıdır, onlar da O'nun kulu. O, yaratıcılarıdır onlar da yaratık. O, sahipleridir onlar da O'nun mülküdür. Tümü de bu bağda eşit durumdadır. Hiç kimsenin oğulluğu söz konusu değildir. Yüce Allah'ın herhangi biriyle birleşmesi de mümkün değildir. Bu yüzden herkesin sahip olduğu ve istediği zaman yönelip elde edebildiği bir şeyin dışında, herhangi birinin O'na yakınlık kurması mümkün değildir. Bu da, takva ve salih ameldir. Bu ise, herkesin gücü dahilindeki bir şeydir. Ancak onun oğlu olmak ve O'nunla birleşmek. İşte bunlar olmayacak şeylerdir.

Hayatları, ilişkileri ve hayattaki görevleri hiçbirzaman istikamet bulamaz, hep birlikte bir tek Rabbin kulları oldukları gerçeği gönüllerinde yer etmediği sürece. Bu nedenle biricik otorite sahibinin karşısındaki konumları birdir. O'na yakınlık kurmak ise herkesin gücü dahilindedir. Bu durumda Allah ile insanlar arasındaki tüm aracılık iddiaları geçersiz olur. Herhangi bir fert, toplum yada insanlardan bir grup nesilden nesile geçen hakları iddiası da boşta kalmış olur. Bunun dışında insanların toplumsal hayatlarında, düzenlerinde ve bu düzen içindeki konumlarında köklü bir eşitlik düşünülemez.

O halde sorun sadece bu sağlam temel üzerinde kalbin huzurunu sağlayan soyut bir inanç sorunu değildir. Bunun yanında, hayat düzeni, toplumsal bağlar, uluslar ve nesiller olarak insanların birbiriyle ilişkileri sorunudur da.

Bu, İslâm'ın eliyle gerçekleşen insanlık için bir yeniden doğuştur. Kulların Rabbine kul olmak suretiyle, kullara kul olmaktan kurtulmuş özgür insanın doğuşu. Bu yüzden İslâm tarihinde Allah'ın oğlu yada tanrısal uknumların tamamlayıcısı uknum adına insanları ezen, kendine kul-köle edinen bir "kilise" olayı yaşanmamıştır. Bilindiği gibi kilise, otoritesini oğulun yada uknumun otoritesinden alıyordu. Aynı şekilde İslâm tarihinde, egemenlik yada kanun koyma hakkının, Allah'a yakınlığından ve O'nun onayından kaynaklandığını iddia ederek "tanrısal hak"la egemenlik sürdüren kutsal bir otoritenin de izine rastlanmamıştır.

Bir yandan kilisenin ve papaların öte yandan, kilisede olduğu gibi kendileri için kutsal bir hak iddia eden Patriklerin Avrupada oğul yada uknum birleşimi adına ileri sürdükleri "kutsal hak" iddiaları, "Haçlılar"ın İslâm toprağını talan etmek için saldırmalarına kadar sürdü. İslâm ülkesinden, "kutsal hak"ka karşı devrim fikrini edinerek, geri dönmüşlerdi. Reform adıyla "Martin Luter" "Kalvin" ve "Zenceli" hareketleri bundan sonra başlamıştır. Bu hareketler, temelde İslâm'dan İslâm düşüncesinin berraklığından, insanoğlundan kutsallığı ve egemenlik ayrıcalığını kaldıran özelliğinden etkilenerek başlamıştı. Çünkü İslâm inancında sadece ilahlık ve kulluk gerçeği yer alıyordu.

Burada Kur'an-ı Kerim, İsa'nın tanrılığı ve oğulluğu, (Uknumlardan biri olan) kutsal ruhun tanrılığı ve Allah'la birlikte her tür oğulluk ve tüm şekilleriyle tanrılık iddialarına ilişkin net cevabı veriliyor. Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'nın Meryem'in oğlu ve Allah'ın kulu olduğunu ayrıca, Allah'a kul olmaktan ka-

çınmayacağını, Allah'a yakın meleklerin de onun kulları olduklarını ve O'na kul olmaktan kaçınmayacaklarını bildirerek doğru ile yanlışı ayırıcı sözü yerleştiriyor. Aynı zamanda tüm yaratıkların Allah'ın huzurunda toplanacağını, ona kul olmayı kendilerine yediremeyenleri acıklı bir azabın beklediğini ve O'na içten kul olanları da büyük bir mükafatın beklediğini bildiriyor:

"ne Mesih Allah'a kul olmaktan kaçınır ve nede Allah'a yakın melekler. Kim Allah'a kul olmaktan kaçınır, büyüklük taslarsa bilsin ki, Allah hepsini huzurunda bir araya getirecektir."

Kuşkusuz Meryemoğlu İsa-Mesih, Allah'a kul olmaktan büyüklük taslayarak kaçınmaz. Çünkü O -Allah'ın peygamberi ve elçisi olduğundan- ilahlık ve kulluk gerçeğini ve bu ikisinin bir araya gelmez mahiyetlerinin farklı olduğunu çok iyi bilir. Yine O, Allah tarafından yaratılmış olduğunu çok iyi bilir. Allah tarafından yaratılmış olanın, Allah gibi yada O'nun bir parçası gibi olamayacağını çok iyi bilir. Tek ve pekiştirilmiş gerçek olmakla beraber Allah'a kul olmanın değerinden bir şey eksiltmediğini ve Allah'a kulluğun yaratılma ve meydana gelme nimetini inkar eden kafirlerden başkasının küçümseyip kaçınmadığı bir mertebe olduğunu da en iyi bilenlerden birisidir. Allah'a kulluk, yüce Allah'ın peygamberlerini nitelendirdiği bir mertebedir. Üstelik peygamberlerin durumu son derece üstün ve O'nun katında oldukça onurlu bir durumdur. Aralarında Ruhul Kudüs, Cebrail'de olmak üzere Allah'ın yakın meleklerin durumu da İsa ve diğer peygamberlerin durumu gibidir. O halde İsa'ya tabi olanlar, O'nun kendisi için hoşnut olduğu ve çok iyi de bildiği bir şeyden niçin kaçınıyorlar?

"... Kim O'na kul olmaktan kaçınır, büyüklük taslarsa bilsin ki Allah hepsini huzurunda bir araya getirecektir."

Onların kaçınmaları ve büyüklük taslamaları yüce Allah'ın gücüyle onları huzurunda toplamasına engel olamaz. Kullar üzerindeki mutlak ilahlık otoritesidir bu. Bu konuda onlarla, yüce Allah'a içtenlikle kul olup ona teslim olanlar arasında bir fark sözkonusu değildir.

Ancak gerçeği bilip, Allah'a gerçeği gibi kul olanların ve bu bilgi ve kabullenmenin dğal sonucunun salih amel olduğunu bilerek hareket edenlerin mükafatları fazlasıyla verilecektir.

"... Kul olmayı kendilerine yediremeyip büyüklük taslayanları da acı bir azaba çarptıracaktır. Bunlar Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamazlar."

Yüce Allah, kulluklarına ve ibadetlerine muhtaç olduğundan yada mülkünde bir artma veya eksilme sözkonusu olduğundan kullarının içtenlikle kullukta bulunmalarını ve sadece kendisine ibadet etmelerini istemiyor. Aksine, hayatları ve konumları gibi düşünce ve duygularının da doğrulması için ilahlık ve kulluk gerçeğini bilmelerini istemektedir. Çünkü düşüncelerin, duyguların, hayat ve konumların istiklal bulması ancak, bu sağlam temele dayanmakla mümkün olur. Bu gerçeği bilmek; ardından kabullenmek, sonra da hayata geçirmekle mümkündür.

Yüce Allah, bu gerçeğin açıkladığımız tüm boyutlarıyla insanların gönüllerinde ve hayatlarıyla yerleşmesini dilemektedir. Kulların kulluğundan kurtulup bir tek Allah'ın kulluğuna yükselmeleri ancak bu şekilde mümkün olur çünkü. Bu evrende ve yeryüzünde gerçek otoritenin kime ait olduğunu bilmelerini istemektedir. Böylece sadece O'na ve O'nun hayat sistemine ve şeriatına bir de, hayatlarına sadece onun sistemi ve şeriatıyla hükmedene boyun eğerler. Herkesin O'na kul olduklarını bilmelerini istemektedir. Sadece O'nun için yüzlerini ve alınlarını eğip ve O'ndan başkasına karşı alınlarını dik tutmaları için. O'nun için secde ve rukua varmakla yalnızca, Allah'ı anıp O'ndan başkasını zikretmemekle, despotların ve tağutların karşısında üstünlük duymalarını istemektedir. O'na yakınlık kurmanın hısımlık yada soy bakımından olmadığını aksine, takva ve salih amelle mümkün olduğunu bilmelerini istemektedir. Böylece Allah'a yaklaşmak için yeryüzünü bayındır hale getirip salih ameller işlemiş olurlar. İlahlık ve kulluk gerçeğini gereği gibi bilmelerini istemektedir. Bu sayede yeryüzünde Allah'ın otoritesini korumuş olurlar. Allah adına bu otoriteyi ele geçirmek isteyenlere karşı çıkıp, her işi Allah'a döndürmüş olurlar. Böylece hayatları düzelir, bu temel üzerinde yücelir, onurlanırlar.

Bu büyük gerçeği değerlendirmek, insanların bakışlarını sadece Allah'a bağlamak, kalplerini O'nun hoşnutluğuna, davranışlarını takvasına veya, hayat düzenlerini sadece O'nun iznine şeriat ve sistemine bağlamak, insanların yeryüzündeki hayatlarına iyilik, üstünlük, özgürlük, adalet ve doğruluk saçan bir hazinedir. İyilik, üstünlük özgürlük, adalet ve doğruluktan ibaret bir besin kaynağıdır. Tüm yeryüzü hayat boyu yararlanır. Yüce Allah'ın, içtenlikle kul olan ve salih ameller işleyenlere ahirette vereceği mükafata gelince, kuşkusuz bu, O'ndan bir onur ve üstünlüktür. Allah'ın bağışından bir bolluktur.

Bu açıklamaların ışığında, İslâm'ın getirdiği ve mensupları tarafından bozulmadan, nesillerin geçmesiyle değiştirilmeden önce tüm risaletlerin ve tüm peygamberlerin çağrısının temeli olduğunu bildirdiği net şekliyle iman sorununa bakmamız gerekmektedir. Bu olaya, onunla birlikte onur, özgürlük, adalet ve doğruluk buldukları ve hem sembolik kulluk davranışlarında hem de hayat nizamında kullara kulluktan kurtulup, tek başına Allah'a kul oldukları insanlığın yeniden doğuşu gözüyle bakmalıyız.

Allah'a kul olmaktan kaçınanlar, sınırsız mercilere kul olma zilletini yaşarlar. Arzu ve ihtirasların, kuruntu ve hurafelerin kulu olmak alçaklığını tadarlar. Kendileri gibi olan insanlara kul olurlar. Onların önünde eğilme alçaklığını yaşarlar. Kendileri gibi insan olan kulların düzenlerini, şeriat ve kanunlarını, değer ve ölçülerini, hayatlarına uygulamak suretiyle aşağılık bir hayat sürdürürler. Bunlar ve onlar Allah'ın katında bir oldukları halde, onları bu dünyada Allah'ın dışında ilahlar edinirler. Ahirette ise;

"...Acı bir azaba çarptıracaktır. Bunlar Allah'tan başka hiçbir dost, hiçbir yardım edici bulamazlar."

Kuşkusuz bu, Kur'an'ın akışı içinde şu ayetin Ehl-i Kitap'tan hıristiyanların o zamanki ve kıyamete kadarki tahriflerine karşılık sunulan semav

inançlarda yer alan önemli bir sorundur.

SON ÇAĞRI

Bu yüzden -geçen derste Ehl-i Kitap'tan yahudilerle karşılaşmanın sonunda yapıldığı gibi- tüm insanlığa yönelik bir çağrı yer almaktadır. Son risaletin Allah'tan bir kanıt taşıdığı ve onun karanlıkları ve kuşkuları dağıtan bir nur olduğunu bildirmektedir. Kim bu nur aracılığıyla doğru yolu bulur ve Allah'a sarılırsa, Allah'ın rahmeti tarafından kuşatıldığını görecek kendini, Allah'ın lütfu içinde bulacaktır. Böylece bu nur sayesinde Allah'ın dosdoğru yolunu bulacaktır:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَٰنٌ
مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ
وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

174- Ey insanlar size Rabbinizden kesin kanıt geldi ve size apaçık bir ışık indirdik.

175- Allah kendisine inanıp sarılanları rahmetine, bol bağışına kavuşturacak, onları doğru yola iletecektir.

Bu Kur'an, insanların Rabbinden insanlara, bir kanıt taşımaktadır.

"... Ey insanlar size Rabbinizden kesin bir kanıt geldi."

Onu insan sözünden ve insan sanatından ayıran ilahî sanatın mührü orada açıkça görülür. Hem söz hem de anlam bakımından. Bu olay o denli açıktır ki, kimi zaman Arapçadan bir tek harf bile anlamayanlar bile, insanı dehşete düşürecek şekilde kavrayabilirler.

Bir geminin güvertesinde Atlas okyanusunda Newyork'a doğru yol alıyorduk. Bu arada çeşitli Arap ülkelerinden müslüman yolculardan altı kişi ve gemide çalışan bir çok Sudanlı'yla birlikte güvertede Cuma namazı kıldık. Kur'an'dan ayetler de içeren Cuma hutbesi okundu. Çeşitli ülkelere mensup diğer yolcular da etrafımızda halka tutup seyrediyorlardı.

Namazın sonunda -İslâm'ın namazından duyduğu derin etkiyi ifade etmeye gelenler arasından, Yugoslavya'daki komünist rejimden kaçıp Amerika'ya gitmekte olan bir bayan yanımıza yanaştı. Gözleri yaş doluydu, kendini zor tutuyordu. Konuşurken sesi titriyordu. Zayıf bir İngilizceyle bile "Kıldığınız namazda açıkça görülen huşuya hayran olmaktan kendimi tutamadım. Ancak ben bunun için gelmedim. Sizin dilinizden bir tek harf bile anlamıyorum fakat, başka hiçbir dilde bulamadığım müzikal bir ahenge sahip olduğunu görüyorum. Bu arada hatibin konuşmasında bazı bölümler vardı ki

sesler arasında uyum daha belirgindi. Bu bölümler ruhumda apayrı bir etki bırakıyordu." dedi.

Tabii belirgin bir uyuma ve özel bir etkileme gücüne sahip bölümlerin Kur'an ayetleri olduğunu anlamıştım.

Arapça bilmeyen herkes için bu, geçerli bir kuraldır demek istemiyorum. Ancak bu Kur'an'ın, belirgin bir özelliği olduğu da kuşkusuzdur.

Bu dilin tadına varanlar ve onun uslûplarını kavrayacak özellikte olanların durumu, Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in bu Kur'an'la yüzyüze getirdiği insanların durumu gibidir. Ahnes b. Şureyk, Ebu Süfyan b. Harb, Ebu Cehil Amr b. Hişam'ın ayıplandıkları halde gizlice Kur'an'ı dinlemeye gelmeleri olayı meşhurdur.[163] Bu örneklerden sadece bir tanesidir. Hangi nesilde olursa olsun zevk sahibi olanlar bu yönden Kur'an-ı Kerim'de bir özellik, bir güç ve apaçık bir kanıt olduğunu anlarlar.

Ancak Kur'an'ın anlamına, taşıdığı düşünceye, belirlediği hayat sistemine, yerleştirdiği düzene ve hayat için koyduğu plana gelince; onları burada ayrıntılı bir şekilde ele almamız mümkün değildir. Ancak içindeki kanıtlar, geldiği kaynağı ve bunun da insan sanatı olmadığı gerçeğini göstermektedir. Çünkü o, insanın mühründen farklı eksiksiz bir sanatın mührünü taşımaktadır.[164]

Ayrıca bu Kur'an'ın aydınlatıcılık özelliği de vardır:

"... Size apaçık bir ışık indirdik."

Bu ışığın aydınlığında eşyanın gerçek mahiyeti tüm çıplaklığıyla ortaya çıkar. Hak ile batıl arasındaki yol ayrımı belirlenmiş ve çizilmiş olarak, hem ruhun derinliklerinde hem de pratik hayatta belirir. Öncelikle nefis bu ışık sayesinde her yanının aydınlandığını görür. Karanlık dağılıp yok olur. Gerçek olanca çıplaklığıyla ortaya çıkar.

Öyle ki insan, bu kadar açık ve kolay anlaşılır olmasına rağmen nasıl olur da bu gerçeğin görülmediğine hayret eder.

İnsan, bir dönem ruhuyla Kur'an atmosferinde yaşarsa, düşüncesini, değer ve ölçülerini ondan alırsa algılar, karşısında bir kolaylık bir basitlik ve açıklık hisseder.

(163) İbn-i Hişam siretinin Mektebeti Ticariyenin Hicaz baskısının 1. c., 337. sayfasında İbn-i İshak der ki; Bana Muhammed bin Müslim b. Şihab b. ez-Zühri anlattı. Ona da şöyle anlatılmış: Ebu Süfyan b. Harb, Ebu Cehil b. Hişam ve Beni Zühre müttefiki Ahnes b. Şüreyk b. Amr Vehb es-Sakafî bir gece Resulullah'ı evinde namaz kılarken dinlemek üzere yola çıktılar. Herbiri bir yerde oturup O'nu dinlemeye koyuldu. Hiçkimse diğerinin yerini bilmiyordu. Geceyi O'nu dinlemekle geçirdiler. Şafak sökünceye oradan ayrıldılar. Ancak yolda karşılaştılar. Birbirlerini kınayarak şöyle dediler: "Bir daha böyle birşey yapmayın, aptalın biri sizi görürse içine kuşku düşürürsünüz."

Sonra da dağıldılar. İkinci gece herbiri tekrar aynı yerine gelip geceyi onu dinlemekle geçirdi. Şafak sökünce de dağıldılar. Yine yolda birbirleriyle karşılaştılar. Önceki sefer birbirlerine söylediklerini tekrarlayıp dağıldılar. Üçüncü gece tekrar gelip sabaha kadar O'nu dinlediler. Oradan ayrılırlarken tekrar yolda karşılaştılar. Bu sefer "Bir daha gememek üzere anlaşalım" dediler. Böylece anlaşıp dağıldılar.

(164) Kur'an'ın taşıdığı bu eşsiz metodu örnek için Fi Zilâl'in değişik yerlerine bakarak görmek mümkündür.

a) "Fizilal" başlıklı mukaddime b) Hucurat suresi c) Zariyat suresi d) Asr suresi e) Yazarın "Din Budur" kitabı, Muhammed Kutub'un "İslam Eğ. Met." ve "Kur'an Eğ. Met."

Kendisine sıkıntı veren bir çok düşüncenin ferahlığa kavuştuğunu ve kolaylıkla gerçek durumunu algıladığını görür. Allah'ın elinden çıktığı günkü gibi fıtrî arılığına ve temizliğine yeniden kavuşmak için üzerine bulaşan parazit fazlalıkları bir kenara atar.

"Size apaçık bir ışık indirdik" ifadesi için söylediklerimiz her ne kadar az ise de, bunun tadına varmayana, onu içinde hissetmeyene sözlerimle bu gerçeği tasvir etmem imkansız. O halde bu anlamları kavramak için zorluklara katlanmak gerek. Bizzat tatmak zorunludur. Doğrudan doğruya denemek kaçınılmazdır.

"Allah kendisine inanıp sarılanları rahmetine bol bağışına kavuşturacak, onları doğru yola iletecektir."

Allah'a sarılmak O'na inanmanın zorunlu bir sonucudur. İman sağlıklı olduğu zaman, kişi hem Allah'ın hem de O'na yönelik herşeyin kulluğunun gerçeğini anladığında önünde sadece Allah'a bağlanmaktan başka yol kalmaz. Çünkü tek başına otorite ve güç sahibi odur. İşte böylelerini yüce Allah rahmetine ve lütfuna kavuşturuyor. Ahiret hayatından önce bu dünyada rahmetine sokuyor onları. O sonsuz alemdeki lütuftan önce şu fani dünyada bolluk lutfediyor. İman, şaşkınlık, bunalım ve hiçliğin çölünde yer alan yemyeşil bir vahadır. Ruh sapıklığın kavurucu sıcağından kaçıp, iman gölgesine sığınır. Aynı zamanda iman, toplumsal hayat düzenin -daha öncede değindiğimiz gibi- onurluluk, özgürlük, temizlik ve doğrulukla dayandığı bir temeldir. Bu sayede insan gerçek konumunu bilir, Allah'ın kulu, O'ndan başkasının efendisi... İslâm'ın getirdiği şekliyle iman düzeninden başka hiçbir düzende böyle birşey sözkonusu değildir. Bu düzen, insanları kullara kulluk yapmaktan kurtarıp yalnızca Allah'a kul yapar. İlahlık birlendiği zaman, tüm yaratıklar kullukta eşitleşir. Otorite ve hakimiyet tek başına Allah'a verildiğid kise kendisi gibi bir insanın koyduğu kanuna boyun eğmez. Böyle bir durumda ne kadar özgür olduğunu söylese de ona kulluk yapmış olur.

İman edenlerse, hem şu andaki hayatlarında hemde ahiretteki hayatlarında Allah'ın rahmeti ve lütfu ile kuşatılırlar.

"... Onları doğru yola iletecektir."

Ayette geçen "ileyhi" kelimesi ifadeye bir tasvir unsurunu katmaktadır. Mü'minleri Allah'ın eli tarafından Allah'a yönelik doğru yolda hareket ettirilirken adım adım O'na yaklaştırılırken çizmektedir adeta. Görerek Allah'a inanan ve güvenle O'na sarılan birinin ruhunda hissedeceği bir ifadedir bu. Her an doğru yolda olduğunu önünün apaçık olduğunu hissediyor. İnsan doğru yolda O'na doğru yol alırken Allah tarafından yaklaştırıldığını hissediyor.

Bu tadına varılarak anlaşılabilen bir anlamdır. Tadmadan anlamak mümkün değildir.

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ
لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ

لَمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ
وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ
الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

176- Senden fetva isterler. Onlara deki; geride ne ana-baba ve ne de çocuk bırakmaksızın ölen kimsenin mirasının nasıl bölüşüleceği hakkındır Allah size şu hükmü önerliyor: Eğer geride çocuk bırakmaksızın ölen erkeğin kız kardeşi varsa mirasının yarısı kızkardeşine düşer. Fakat kendisi, çocuk bırakmaksızın ölen kızkardeşinin mirasının tamamını alır.

Eğer adamın iki kızkardeşi varsa bunlara mirasın üçte ikisi verilir. Eğer hem erkek hemde kızkardeşleri varsa erkeğin payı kızın payının iki katı olur. Allah şaşırmayasınız diye hükmünü böyle açıklıyor. Allah herşeyi bilir.

Böylece, aile ilişkileri ve onun doğurduğu toplumsal yükümlülüklerle başlayan sûre, diğer birtakım toplumsal düzenlemeler de içererek son buluyor. "Kalale"ye ilişkin hükümleri tamamlayarak son buluyor. -Kalale aralarında Hz. Ebu Bekir'in (r.a) de bulunduğu bir grup bilginin görüşüne göre çocuğu ve babası olmayan kimsedir-.

Bu hükümlerin bir kısmı surenin başlarında yeralmıştı. Soyu bulunmadığı zaman akrabalık yönüyle kalale'nin mirasına ilişkin hükümleri içeriyordu. Ayet şöyleydi:

"Geride çocuk bırakmaksızın ölen eşlerinizin vasiyyetlerini yerine getirildikten ve borçları ödendikten sonra artakalacak miraslarının yarısı size düşer. Eğer ölen eşlerinizin çocukları varsa miraslarının dörtte biri sizin olur.

Eğer siz geride çocuk bırakmaksızın ölürseniz vasiyetiniz yerine getirildikten sonra ve borcunuz ödendikten sonra artakalacak mirasınızın dörtte biri eşinize düşer. Eğer çocuğunuz varsa eşinizin mirasınızdaki payı sekizde birdir.

Eğer bir erkek yada kadın geride ne ana-baba ve nede çocuk bırakmaksızın ölür (Kalale) de erkek yada kızkardeşi bulunursa vasiyyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra artakalacak mirasının altıda birlik bölümü kardeşlerine düşer. Eğer kardeşlerinin sayısı ikiden fazla ise mirasının üçte biri, hiçbirine haksızlık yapılmaksızın kardeşlerine bölüştürülür.

Bu hükümler size Allah tarafından emredilmiştir. Allah herşeyi bilir ve kullarına karşı yumuşaktır."(165)

Şimdi kalalenin mirasına ilişkin kısım tamamlanmaktadır. Şayet ne çocuğu ne de babası olan ölünün öz ya da babası bir kızkardeşi varsa, kız, kardeşinin bıraktığı mirasın yarısını alır. Aynı şekilde erkek de şayet çocuğu

(165)Nisa Suresi, 12

ve babası yoksa -hak sahiplerinden sonra- kızkardeşinin bıraktığına varis olur. Şayet iki tane öz yada baba bir kız kardeşlerse o zaman kardeşlerinin bıraktığı mirasın üçte birine varis olurlar. Erkek ve kızların sayısı fazlaysa -mirastaki genel kural uyarınca- erkek kadının payının iki katını alır. Hem öz hem de baba bir erkek ve kızkardeşleri mirastan düşürürler.

Miras ayeti ve onunla birlikte sure, her şeyi bütünüyle Allah'a döndüren, hak ve görevlerin düzenlenmesini, mali olsun olmasın her şeyi Allah'ın şeriatına bağlayan Kur'an'ın değerlendirmesiyle son bulmaktadır!

"... Allah şaşırmayasınız diye size hükmünü böyle açıklıyor. Allah her şeyi bilir."

Genel ve kapsayıcı bir ifade "herşeyin mirasla ilgili olsun olmasın herşeyi bilir. Aile ve toplum ilişkilerini, hüküm ve yasalarını bilir. Bundan sonra ya herşeyi kapsayan Allah'ın açıklamasını uymak vardır ya da sapıklık. İnsan hayatı için bir üçüncüsü bulunmayan iki yol:

Hidayetin ta kendisi olan Allah'ın yolu ve sayıklıktan ibaret olan ondan başkasının yolu...

Kuşkusuz Allah doğrusunu söylüyor.

"Haktan sonra sapıklıkta başka ne var ki?"

NİSA SURESİNİN SONU

Maide Suresi
5

Medine Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 120

GİRİŞ

Bu Kur'an, Hz.Peygamberin kalbine, kendisiyle bir ümmet oluşturması, bir devlet kurması; bir toplum düzenlemesi; bu toplumun ferdleriyle, bu devletin diğer devletlerle ve bu ümmetin diğer milletlerle olan ilişkilerinin belirlenmesi için indirilmiştir. Yanısıra tüm bu ilişkilerin güçlü bir bağla bağlanması, ayrıların birleştirilmesi, parçaların bütünleştirilmesi ve tamamının tek bir buyruğa, tek bir otoriteye ve tek bir hedefe bağlanması için nazil olmuştur. İşte, Allah katındaki gerçeği üzere ve müslümanların -gerçek müslüman oldukları o günlerde- tanıdıkları şekliyle din budur. Daha önce geçen üç uzun surede olduğu gibi, bu surede de değişik konular yer almaktadır. Bu konuların tamamını birbirine bağlayan bağ ise, Kur'an'ın bütününün gerçekleştirmek için geldiği şu temel hedeftir:

"Kendisine has inanç, belirli bir düşünce ve yeni bir yapılanma temeline dayanan bir ümmet oluşturma, bir devlet ve bir toplum düzenleme..."

Bunun da temeli; İlâhlık, Rabblık, hakimiyet ve otoritede hükümran olarak Allah'ın tanınması ve dünya görüşünün, kanunların, nizamın, ölçülerin ve değerlerin ortaksız olarak sadece O'ndan alınmasıdır.

Sûrede, yanısıra şunları da bulmaktayız: İnanca dayalı düşüncenin yapısı, bu düşüncenin putperest masallarından ve kitab ehlinin sapma ve tahriflerinden temizlenip, arındırılması müslüman toplumun yapısının ve fonksiyonunun gerçeği; yolunun ve yolundaki zorlukların tabiatı, bu toplumun ve bu dinin düşmanlarının kollayıp durduğu gedikleri... Müslüman ferdin ve toplumun ruhunu temizleyen ve Rabbine bağlayan ibadetlere ilişkin hükümleri... Toplum ilişkilerini düzene koyan "toplumsal yasaları" ve devletlerarası ilişkileri düzenleyen "Devletler hukuku"*nu; yiyecek, içecek ve evlenmeye* ilişkin ya da amel ve tutumlara ilişkin helâl ve haram hükümlerini...

Tüm bunlar, Allah'ın gerçek müslüman oldukları günlerde dilediği ve müslümanların anladığı şekliyle "DİN"in anlamını içeren bu surede topluca sunulmaktadır.

Kur'an'ın anlatım tarzı, bu sûrede görüleceği ve daha önceki Al-i İmran ve Nisa surelerinde görüldüğü gibi tüm konuların tek bir sure çerçevesinde ele alınmasından çıkarılabilecek olan dolaylı anlatım ile yetinmiyor.

Konuyu, bu Kitab'daki diğer sûrelerden de ele alıyor ve içerdiği İlâhî sistemi örneklendiriyor.

Burada da Kur'an'ın anlatım tarzı, bu dolaylı anlatım ile yetinmiyor. Onu açıkça ortaya koyuyor, pekiştiriyor ve kuvvetle destekliyor. Bunların tümüyle "din", onları ikrarla "iman" ve bunlarla hükmetmenin de "İslam" olduğunu beyan ediyor. Böylece Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyenlerin ise kafirlerin, zalimlerin, fasıkların ta kendileri olduklarını apaçık ortaya koyuyor. Onlar -şu halde- cahiliye hükmünü aramaktadırlar. Müminler ise cahiliye hükmünü istemezler.

İşte bu ana sorun, surede pek açık bir şekilde ortaya konuyor. Daha sonra bunun temellendirildiği "inanca dayalı düşünce sistemi" apaçık ve doğru bir şekilde ifadelendiriliyor.

Bu iki büyük sorunun, sûrenin tümünün akışı içerisinde nasıl açıkça ortaya konduğu ve tabiî ve mantikî şekilde sure içerisinde nasıl yer aldığı hususunda biraz durmamız yerinde olacaktır:

Kur'an, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmenin "İslâm"ın ta kendisi ve Allah'ın insanlara kanun kıldığı helâl ve haramların ise bizzat "Din" olduğunu belirtiyor. Bunu; Allah'ın, ilâhlıkta ortaksız "tek ilah" yaratmada dengi olmayan "tek yaratıcı" hükümranlıkta ortağı bulunmayan "tek hükümdar" olduğu gerçeğine dayandırıyor. Sonuçta ortaya kaçınılmaz olarak, O'nun yargısı ve izni olmaksızın hiçbir hükme varılamıyacağı çıkmaktadır. Çünkü O, herşeyi yaratandır ve herşeyin sahibidir. Mülkü ve yaratıkları hususunda hoşnut olduğu sistemi ortaya koymada güçlü, yetkili ve hürdür... Mülk hakkında hüküm koyan O'dur. Kanununa itaat edilen ve hükmü uygulanan da tek O'dur... Aksi, başkaldırı, isyan ve küfürdür. Çünkü O, kalp için doğru bir inanç belirlediği gibi, hayat için de sağlam bir sistem koymuştur. Müminler, O'nun ortaya koyduğu inanca iman ettikleri gibi, O'nun hoşnut olduğu sisteme de uyarlar. Aralarını ayırmaksızın, hem ibadetlerini yerine getirip hem de kanunlarına uyarak O'na kulluk ederler. Çünkü her iki ödül de, mülkü ve kulları hakkında kendisinden başka otorite bulunmayan Allah katındadır. O, tek ilah, tek hükümdardır ve hem göklerde hem yerde olanları bilendir. İşte bu yüzden her peygamber kendisinden başka din bulunmayan Allah'ın dinini getirmiş ve Allah'ın kanunuyla hükmetmiştir.

Daha sonra peşi sıra gelen ayetler, O'nun şirk ve her türlüsünden özenle tek ilah olduğunu ortaya koymakta ve Allah'ın zâtı ile başkasının karıştırılması veya ilâhlık özelliklerinin bir başkasına yakıştırılmasını kesinlikle reddetmektedir:

"Ey kitab ehli, size bizim peygamberimiz geldi. Bu peygamber, elinizdeki kitabın öteden beri gizli tuttuğunuz bir hükmünü açıklıyor, bir çoğuna da değinmiyor. Gerçekten size Allah tarafından bir ışık, bir açıklayıcı kitab gel-

di."[1]

"Allah, rızası peşinde koşanları, bu kitap sayesinde selamet yollarına erdirir, onları, kendi izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarır, doğru yola iletir."

"Allah, Meryemoğlu, Mesih'tir" diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır. Onlara de ki; "Eğer Meryemoğlu İsa'yı, annesini ve yeryüzünde bulunan varlıkların tümünü yoketmek istese O'na kim engel olabilir? Göklerde, yeryüzünde ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar Allah'ın egemenlik tekelindedir. O dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter."

"Yahudiler ile hıristiyanlar "Biz Allah'ın evladları ve sevdikleriyiz" dediler. Onlara de ki; O halde O, niçin günahlarınız yüzünden azaba çarptırıyor. Aslında O'nun yarattığı birer insansınız. O dilediğini affeder, dilediğini azaba çarptırır. Gökler, yeryüzünün ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar Allah'ın egemenlik tekelindedir. Dönüş O'nadır."

"Ey kitab ehli ilerde "Bize bir müjdeci, bir uyarıcı gelmedi" demeyesiniz diye, peygambersiz geçen bir ara dönemin arkasından size gerçekleri açıklayan peygamberimiz geldi. İşte size müjdeliyici, uyarıcı geldi. Allah'ın gücü herşeye yeter."[2]

"Allah, Meryemoğlu Mesih(İsa)'dir" diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır. Oysa Mesih demişti ki; "Ey İsrailoğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz. Kim Allah'a ortak koşarsa kesinlikle Allah kendisine cenneti haram etmiştir. Onun varacağı yer cehennemdir, zalimlerin hiçbir yardım edeni yoktur."

"Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenlerde kesinlikle kafir olmuşlardır. Tek Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Eğer onlar bu dediklerinden vazgeçmezler ise, onların içinde kafirlerin başlarına acıklı bir azap gelecektir."[3]

Çünkü Allah tek ilah, tek yaratıcı ve yegane hükümdardır. O, sadece kendisine kulluk edilen ve kullarının ibadetlerle sırf O'na yöneldiği biricik varlık olduğu gibi, tek kanun koyucu, helâl ve haramın belirleyicisidir de. Yasasına, helal ve haramına uyulan tek O'dur.

O, tüm bu hususlarda kullarından söz almıştır. İman edenlerin kendisine verdikleri sözleri ve anlaşmaları tutmalarını istemekte ve onları, -daha önce İsrailoğullarının yaptığı gibi sözlerinden dönüp, anlaşmalarını bozmanın cezasıyla da uyarmaktadır.

"Ey müminler, yaptığınız sözleşmeleri yerine getiriniz..."

"Ey müminler, Allah'ın ibadet amaçlı sembollerine, içinde savaşılması yasak olan aya, Kabe'ye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlıklı kurbanlık hayvanlara, Rablerinin bağışını ve rızasını kazanmak amacı ile Kabe'yi ziyaret etmeye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin.."[4]

1- Maide Suresi, 15
2- Maide Suresi, 16-19
3- Maide Suresi, 72-73
4- Maide Suresi, 1-2

Allah'ın size yönelik nimeti ile "Duyduk ve uyduk" dediğiniz zaman O'na verdiğiniz bağlayıcı sözü hatırlayınız. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah kalplerinizin özünü bilir."

"Ey müminler, her davranışınızda Allah'ı sıkısıkıya gözeten ve adalete bağlı şahitlik eden kimseler olunuz. Sakın herhangi bir gruba karşı duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya sevketmesin. Adil olunuz, takvaya en yakın tutum budur. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır"[5]

"Allah, İsrailoğullarından kesin söz almıştır. Başlarına kendi aralarından on iki önder göndermiştik. Allah onlara demişti ki; Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verir, peygamberime inanır, onların tarafını tutar ve dünyada karşılığını beklemeksizin Allah'a borç verirseniz, kesinlikle kötülüklerinizi siler, sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Bu sözleşmeden sonra içinizden kim kafir olursa doğru yoldan sapmış olur."

"Verdikleri sözlerden caydıkları için onları lanetledik ve kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuturlar. Pek azı dışında onlardan sürekli ihanet görürsün. Yine de onları bağışla, yaptıklarına aldırış etme. Hiç şüphesiz Allah iyi davrananları sever."

"Biz hıristiyanız" diyenlerden de kesin söz almıştık. Fakat onlar da kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuttular. Bu yüzden kıyamet gününe kadar aralarına kin ve düşmanlık saldık. Allah şimdi yaptıklarını ilerde onlara tek tek bildirecektir."[6]

Surenin akışı, çeşitli şer'î hükümleri içermektedir. Bunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

a- Hayvan kesimi ve avlanma ile ilgili helâl ve haramlar.
b- İhramlı iken ve Mescid-i Haram dahilindeki helâl ve haramlar.
c- Evlenme hususundaki helâl ve haramlar.
d- Temizlik ve namaz ile ilgili hükümler.
e- Yargılama ve adaletli davranma ile ilgili hükümler.
f- Hırsızlık ve müslüman topluma karşı ayaklanma ile ilgili cezalar (hadler)
g- İçki, kumar, putlar ve fal okları ile ilgili hükümler.
h- İhramlıyken avlanma ve yemin keffaretleri.
ı- Ölürken yapılan vasiyyet ile ilgili hükümler.
j- Hayvanlardan Bahîre, Sâibe, Vasîle ve Hâm ile ilgili hükümler.
k- Allah'ın Tevrat'taki kısas hükmünü müslümanlara da farz kılması ile ilgili ayetler.

Böylece ibadetler ile ilgili şeriat hükümleri sûrenin akışı içerisinde bütünleşmektedir.

Farklı konulardaki bu hükümler yanında, Allah'ın hüküm ve emrine itaat ve bağlanmanın emredilmesi yanında O'nun izni olmaksızın helâl ve haram kılma yasağı da getirilmektedir. Bunun ardından, Allah'ın bütünleyip tamam-

5- Maide Suresi, 7-8
6- Maide Suresi, 12-14

ladıktan sonra müslüman ümmete seçtiği "din" hakkındaki ayet yer almaktadır.

"Ey müminler, Allah'ın ibadet amaçlı sembollerine içinde savaşılması yasak olan aya, Kâbe'ye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlıklı kurbanlık hayvanlara, Rabblerinin bağışını ve rızasını kazanmak amacı ile Kâbe'yi ziyaret etmeye gelenlere saldırı saygısızlık etmeyiniz."[7]

"Ey müminler, Allah'ın size helâl kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayınız, sınırları aşmayınız. Hiç kuşkusuz Allah sınırları aşanları sevmez."[8]

"Allah, İsrailoğullarından kesin söz almıştır. Başlarına kendi aralarından on iki önder göndermiştik. Allah onlara demişti ki; 'Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verir, peygamberlerime inanır, onların tarafını tutar ve dünyada karşılığını beklemeksizin Allah'a borç verirseniz, kesinlikle kötülüklerinizi siler, sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Bu sözleşmeden sonra içinizden kim kafir olursa doğru yoldan sapmış olur."[9]

"Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim. Size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."[10]

Surenin akışı, bu helâl ve haramlara uyma emrini belirsiz bırakmıyor. Hemen ardından Allah'ın indirdikleriyle hükmetmenin gerekliliğini ve aksinin küfür zulüm ve fasıklık olduğunu açıkça ifade eden ayetleri getiriyor... Bu şekilde, sözkonusu emir hakkında meseleyi kesin sonuca bağlayan Kur'an ayetleri peşi sıra gelmektedir:

"Ey peygamber, kalpleri iman etmediği halde ağızdan "inandık" diyenler ile yahudilerden oluşmuş küfür yarışçılarının tutumu seni üzmesin. Bunlar körükörüne yalana kanarlar ve senin karşına çıkmayan bir grubun sözlerini tutarlar. Onlar da kelimelerin anlamlarını çarpıtan ve "Size şöyle bir fetva verilirse ona uyun, eğer başka bir fetva verilirse ona kulak asmayın" diyen kimselerdir. Eğer Allah birini saptırmayı dilerse sen Allah'a karşı onun için hiçbir şey yapamazsın. İşte bunlar, Allah kalplerini arıtmayı dilememiştir. Onlar için *dünyada perişanlık* vardır, *ahirette* de onları ağır bir azap beklemektedir."

"Onlar körükörüne yalana kanarlar ve ısrarla haram yerler. Eğer sana gelirlerse istersen aralarında hüküm ver, istersen kendilerine yüzçevir. Eğer onlara yüz çevirirsen sana hiçbir zarar dokunduramazlar. Eğer aralarında hüküm verirsen *adalet uyarınca hüküm ver.* Çünkü Allah adalete bağlı olanları sever."

"Onlar Allah'ın hükmünü içeren Tevrat ellerindeyken niçin senin hakemliğine başvuruyorlar ve *sonra da* verdiğin hükme yan çiziyorlar? Onlar kesinlikle imansızdırlar."

"Gerçekten Tevratı biz indirdik, bu kitap doğru yol kılavuzluğu ve ışık içerir. Gerek İslâm'a bağlı peygamberler ve gerekse Allah'a bağlı bilginler ile

7- Maide Suresi, 2
8- Maide Suresi, 87
9- Maide Suresi, 12
10- Maide Suresi, 3

din adamları Allah'ın her kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahidleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hüküm verirler."

"Buna göre insanlardan değil, benden korkunuz da ayetlerimi bir kaç para karşılığında satmayınız. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar kâfirlerin ta kendileridirler."

"Tevratta, yahudilere yazılı olarak bildirdikki, canın karşılığı can, gözün karşılığı göz, burnun karşılığı burun, kulağın karşılığı kulak, dişin karşılığı diştir ve yaralamalarda da karşılıklı (kısas) ilkesi geçerlidir. Kim kısas hakkını bağışlarsa bu onun günahlarına keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar zalimlerin ta kendileridirler."

"Bu peygamberlerin ardından kendisinden önce gelen Tevratı onaylayıcı olarak Meryemoğlu İsa'yı gönderdik; ona doğru yol bilgisi ile ışık içeren, önündeki Tevratı onaylayan, takvalılar için yol gösterici ve öğüt olan İncil'i verdik."

"İncil Ümmeti, Allah'ın bu kitapta indirdiklerine göre hüküm versin. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar fasıkların doğru yoldan çıkmışların ta kendileridirler."

"Sanada daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu olan bu hak kitabı indirdik. Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfi arzularına uyma.

Her ümmet için ayrı bir şeriat, ayrı bir anayol belirledik. Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat belirlediği yolda sizleri denemeyi diledi. Buna göre hayırlı işlerde yarışınız. Çünkü hepiniz Allah'a döneceksiniz ve o anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü size haber verecektir."

"O halde onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, onların keyfi arzularına uyma, onların seni Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakın; eğer sana sırt çevirirlerse bil ki, Allah, günahlarının bazısı yüzünden onları cezalandırmak istiyor. Kuşku yok ki, insanların çoğu fasıktır."

"Yoksa istedikleri cahiliye düzeni midir? Kesin inançlılara göre Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?"[11]

Böylece mesele ortaya konmaktadır. "İlah birdir, yaratıcı tektir, mülkün sahibi de tektir. Ayrıca hüküm koyucu, otorite ve tasarruf sahibi de tektir. Bu durumda şeriat da sistem de, hukuk da birdir... Allah'ın indirdiklerine uyma, itaat ve onlarla hükmetme "iman" ve İslâm"dır. Bunlara isyan, başkaldırı ve Allah'ın indirdiklerinden ba-kasıyla hükmetme ise; küfür, fasıklık ve zulümdür. Allah'ın her bir kulundan kendisine dair "söz" aldığı ve her bir peygamberin O'nun katından Muhammed ümmetine veya daha önceki ümmetlere getirdiği "din" işte budur.

Allah'ın dini. Başkasının değil. Sadece Allah'ın indirdikleriyle hükmetmedir. İşte bu; Allah'ın otoritesinin, hakimiyetinin ve başkaca bir ilah olma-

11- Maide Suresi, 41-50

dığının ilânıdır.

"Allah'ın dini" ile "Allah'ın indirdikleriyle hükmetme" arasında ayrılmazlığının kaçınılmaz gerekliliği; sadece Allah'ın indirdiklerinin, kullarının kendileri için koyacakları sistemler, kanunlar ve prensiplerden daha iyi olma gerçeğinden kaynaklanmaz. Bu gerçek, ilk ve temel neden olmayıp kaçınılmaz gerekliliğin sebeblerinden sadece biridir.

"Allah'ın indirdikleriyle hükmetme", Allah'ın ilahlığını kabul ve başkasının bunun tamamında veya bir kısmındaki ortaklığını reddetmektir. İşte bu gerekliliğin ilk ve temel nedenidir.

İslâm'ın sözlük anlamı; "Teslim olma"dır. O'nun dinin belirlediği kavramsal anlamı ise şudur: "Yalnız Allah'a teslim olma" ve "O'ndan başkasının ilahlık iddiasının ve ilâhlık özelliklerini taşıma iddiasının reddedilmesidir." Bu özelliklerin en önemlileri ise, otorite, hakimiyet ve kulların kanun ve yasalarına boyun eğdirilmesi yetkisidir. İnsanların, Allah'ın otoritesini kabul etmedikleri, ilahlığını ve bu ilahlığın yalnızca O'na has olduğunu ilan etmedikleri ve bu sistemi O'na nisbet etmedikleri sürece Allah'ın şeriatının bir benzerini benimsemeleri ve hatta Allah'a nisbet etmeyip Allah'ın adına uygulamadıkları, kendilerine ait sayıp, kendi mühürlerini bastıkları takdirde. Allah'ın şeriatının bizzat kendisini uygulamaları yeterli değildir.

Bu, "Allah'ın kanunlarını uygulayıp, yeryüzündeki otoritesini ilan etmedikleri sürece kulların her türlü otorite ve hakimiyet iddialarını reddetme" şeklinde olmalıdır.

Bu bağlayıcı hükümden, hemen aşağıdaki ayetleri ilan ettiği şu hüküm çıkmaktadır.

"Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik, bu kitap doğru yol kılavuzluğu ve ışık içerir. Gerek İslâm'a bağlı peygamberler ve gerekse Allah'a bağlı bilginler ile din adamları Allah'ın bu kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahidleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hüküm verirler.

Buna göre insanlardan değil, benden korkunuz da ayetlerimi birkaç para karşılığında satmayınız. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar kâfirlerin ta kendileridirler."

"Tevratta, yahudilere yazılı olarak bildirdik ki, canın karşılığı can, gözün karşılığı göz, burnun karşılığı burun, kulağın karşılığı kulak, dişin karşılığı diştir ve yaralamalarda da karşılıklı (kısas) ilkesi geçerlidir. Kim kısas hakkını bağışlarsa bu onun günahlarına keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar zalimlerin ta kendileridirler."[12]

"İncil ümmeti, Allah'ın bu kitapta indirdiklerine göre hüküm versin. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar fasıkların, doğru yoldan çıkmışların ta kendileridirler."[13]

Bu ayetler, Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyenlerin; O'nun ilahlığını ve ilahlıktaki biricikliğini reddettiklerini ortaya koymaktadır.

12- Maide Suresi, 44-45
13- Maide Suresi, 47

Bu reddedişi, ağızları ve dilleri ile ifade etmeseler bile, işleri ve tavırları ile ilan etmektedirler. Tavır ve işlerin ifade gücü, ağız ve dillerinkinden daha kuvvetlidir. Bu yüzden Kur'an, onların; Allah'ın "kayıtsız-şartsız hakimiyetini" reddetmelerini ve ilahlık özelliklerinden en önemlisini üstlenerek insanlara kendi kafalarından kanunlar koymalarını "Allah'ın ilahlığını red olarak kabullenmekte ve onları küfür, zulüm ve fasıklık ile damgalamaktadır.

Surenin akışı ve apaçık ayetler sürekli bu anlam etrafında dönmektedir.

Surenin akışı; doğru inanca dayalı düşünce yapısı, kitap ehli ile cahiliye mensublarındaki karışıklık ve sapmaların belirtilmesi ile dinin anlamının; "Doğru inanç, itaat, helal ve haramların sadece Allah'tan alınması ve değiştirip saptırmaksızın sadece Allah'ın indirdikleri ile hükmetme" olduğunu belirtiyor. Daha sonra, başka bir konuya da değiniyor. Bu konu; bu ümmetin yeryüzündeki gerçek rolü, düşmanları karşısındaki konumu, onların bu ümmete ve bu dine karşı kurdukları tuzakların deşifre edilmesi, inançlarındaki sapıklık ve sapmaların ve müslüman topluma karşı düşmanlıkları ile hilelerinin açıklanmasıdır.

Kur'an'ın, müslüman toplumu yönlendirdiği daha önceki surelerde de anlatılan mücadele meydanı işte budur!

Bu ümmetin Kitab'ı; daha önceki kitabları inanç ve düşünce konusunda tasdik eden, bunun yanında Allah'ın kulları için kıyamete değin koruyup hoşnut olduğu son kanunları içeren ve Allah'ın insanlığa gönderdiği son Kitab'dır.

Daha önceki kitab ehlinin kanunlarından kabul ettikleri, Allah'ın son şeriatine dahildir. Neshettikleri ise, indirilen kitabların herhangi birinde bulunsa bile artık bu özelliğini yitirmiştir.

"Bu gün sizin dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamamına erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim..."[14]

"Sana da daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu olan bu hak kitabı indirdik. Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfî arzularına uyma."[15]

Ümmetin görevi, insanlığa vasîlik etme ve yeryüzünde adaleti savunup uygulamadır. Bunu da, gördüğü sevgi veya düşmanlıktan etkilenmeden ve insanlardan gelecek belâlara aldırmadan yapar. İşte bu, önderlik, hakimlik ve vasîliğin yükümlülüğüdür. Ayrıca O, başkalarının sapmaları istek ve arzularından etkilenmemeli, birini hoşnut etmek veya kalpleri kazanmak için dünya görüşünden, kanunlarından ve sağlam yolundan hiçbir şekilde taviz vermemeli, Allah ve O'na yönelik olan takvası dışında hiçbir şeyi umursamamalıdır.

"Vaktiyle sizi Kâbe'ye sokmadılar diye bir gruba karşı beslediğiniz kin, sakın sizi ölçüleri aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva alanlarında aranızda işbirliği yapınız, günah ve aşırılığa dalma alanlarında işbirliği yapmayınız.

14- Maide Suresi, 3
15- Maide Suresi, 48

Allah'tan korkunuz hiç kuşkusuz Allah'ın azabı ağırdır."[16]

"Ey müminler, her davranışınızda Allah'ı sıkı sıkıya gözeten ve adalete bağlı şahitlik eden kimseler olun. Sakın herhangi bir gruba karşı duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya sevketmesin. Adil olunuz, takvaya en yakın tutum budur.

Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[17]

"Sana da daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu olan bu hak kitabı indirdik. Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfî arzularına uyma.

Her ümmet için ayrı bir şeriat, ayrı bir anayol belirledik. Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat belirlediği yolda sizleri denemeyi diledi. O anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü size haber verecektir."

"O halde onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, onların keyfî arzularına uyma, onların seni Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakın, eğer sana sırt çevirirlerse bil ki, Allah, günahlarının bazısı yüzünden onları cezalandırmak istiyor. Kuşku yok ki, insanların çoğu fasıktır." [18]

Ayetin zorunlu neticesi olarak, (bu ümmetin) peygamberlerin mirasçısı, son risaletin ve son dinin sahibi ve bu son din ile insanlığa hakimiyet ve vesayet etme hakkına sahip bir ümmet olduğu ortaya çıkmaktadır. Yanı sıra bu dini inkar edenler ile onun farzlarını ve ibadetlerini, oyun ve eğlenceli olanları dost edinmeyip sadece Allah'ı ve peygamberini dost edinme gereği ve müslümanlardan başkasının Allah'ın ve peygamberin dostluğuna kabul edilmediği gerçeği de ortaya konmaktadır. O, ne ırkı, ne vatanı, ne de cahiliye mirası sebebiyle değil, sadece inancından dolayı "bir ümmet" olmuştur. O, ancak "bu yeni inanç", "bu ilahî dünya görüşü" ve "bu son risalet" sayesinde "bir ümmet" olmuştur.

Yığınları böyle birleştiren ve "bir ümmet" yapan bağı şu ayette belirtmektedir:

"Bugün kafirler dininizi ortadan kaldırmaktan umut kırmışlardır. O halde onlardan korkmayınız, benden korkunuz. Bu gün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."[19]

"Ey müminler, yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o onlardan olur. Hiç kuşkusuz Allah zalimleri doğru yola iletmez."[20]

"Sizin dostunuz ancak Allah, O'nun peygamberi ve namazı kılan zekatı

16- Maide Suresi, 2
17- Maide Suresi, 8
18- Maide Suresi, 48-49
19- Maide Suresi, 3
20- Maide Suresi, 51

veren, ruküa varan müminlerdir."[21]

"Ey müminler, sakın sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlar ile kafirlerden dininizi alaya alanları, eğlence konusu yapanları dost edinmeyiniz. Eğer gerçekten mümin iseniz, Allah'tan korkunuz."[22]

"Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz, eğer siz doğru yolda olursanız sapıklar size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O size yapmış olduklarınızın içyüzünü bildirecektir."[23]

Bu ümmetin düşmanları, her zaman hidayet ve Allah'ın sağlam sisteminin de düşmanları olmuşlardır. Onlar geçmişte olduğu gibi gelecekte bu gerçeğe karşı kalplerinde yerleşik olan düşmanlığı terketmez ve gerçeğin görüntüsüne dahi tahammül göstermezler. Bu ümmete düşen, onların gerçek durumlarını; tarihleri boyunca Allah'ın peygamberi ile olan ilişkilerini ve yakın zamanlarda da son peygamberi ve sağlam dini karşısındaki konumlarını inceleyerek tutmaya çalışmaktır.

Allah, İsrailoğullarından kesin söz almıştır. Başlarına kendi aralarından oniki önder göndermiştik. Allah onlara demişti ki; "Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verir, peygamberlerime inanır, onların tarafını tutar ve dünyada karşılığını beklemeksizin Allah'a borç verirseniz, kesinlikle kötülüklerinizi siler, sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Bu sözleşmeden sonra içinizden kim kafir olursa doğru yoldan sapmış olur."[24]

"Verdikleri sözden caydıkları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin anlamlarını değiştirdiler, kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuttular. Pek azı dışında, onlardan sürekli ihanet görürsün. Yine de onları bağışla, yaptıklarına aldırış etme. Hiç şüphesiz Allah iyi davrananları sever."

"Biz hıristiyanız" diyenlerden de kesin söz almıştık. Fakat onlar da kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuttular. Bu yüzden kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Allah şimdi yaptıklarını ilerde onlara tek tek bildirecektir."[25]

"Hani Musa kavmine demişti ki; "Ey kavmim Allah'ın size verdiği nimetleri hatırlayınız. Hani içinizden peygamberler çıkardı, sizleri hükümdar yaptı, size dünyada hiç kimseye vermediğini verdi."

"Ey kavmim, Allah'ın sizin için yurt olarak belirlediği kutsal topraklara giriniz, sakın geri dönmeyiniz, yoksa hüsrana uğrayanlardan olursunuz."

"Dediler ki; "Ya Musa orada zorba bir kavim var. onlar oradan çıkmadıkça biz oraya kesinlikle girmeyiz. Eğer çıkarlarsa o zaman oraya gireriz."

"Allah'tan korkan ve O'nun nimetine ermiş iki kişi dedi ki; "onların üzerine şehrin kapısından yürüyünüz. Kapıdan içeri girince onları yeneceksiniz

21- Maide Suresi, 55
22- Maide Suresi, 57
23- Maide Suresi, 105
24- Maide Suresi, 12
25- Maide Suresi, 13-14

demektir. Eğer mümin iseniz sırf Allah'a dayanınız."

"Dediler ki; "Ey musa onlar orada olduğu sürece biz oraya kesinlikle girmeyiz. Git sen Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz."

"Musa dedi ki; "Ya Rabbi kendimden ve kardeşimden başka hiç kimseye söz geçiremiyorum. Bizi bu yoldan çıkmış kavimden ayır."

"Allah dedi ki; "Kırk yıl boyunca orası onlara yasaklandı. Bu süre içinde orada burada şaşkın şaşkın dolaşacaklardır. Yoldan çıkmış bir kavim için sakın üzülme."[26]

"İşte bu olaydan dolayı İsrailoğullarına şu yazılı direktifi gönderdik: Kim öldürülmüş bir insana ya da yeryüzünde çıkarılmış bir kargaşaya, bozguncu eyleme karşılık olmaksızın bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur, kim de bir insanı ölümdenkurtarırsa bütün insanlara hayat sunmuş gibidir"[27]

"Ey Peygamber, kalpleri iman etmediği halde ağızdan "inandık" diyenler ile yahudilerden oluşmuş küfür yarışçılarının tutumu seni üzmesin. Bunlar körükörüne yalana kanarlar ve senin karşına çıkmayan bir grubun sözlerini tutarlar. Onlar da kelimelerin anlamlarını çarpıtan ve "size şöyle bir fetva verilirse ona uyun, eğer başka bir fetva verilirse ona kulak asmayın" diyen kimselerdir. Eğer Allah birini saptırmayı dilerse sen Allah'a karşı onun için hiçbir şey yapamazsın. İşte bunların, Allah kalplerini arıtmayı dilememiştir. Onlar için dünyada perişanlık vardır, ahirette de onları ağır bir azap beklemektedir."

"Onlar körükörüne yalana kanarlar ve ısrarla haram yerler. Eğer sana gelirlerse istersen aralarında hüküm ver, istersen kendilerine yüz çevir. Eğer onlara yüz çevirirsen sana hiçbir zarar dokunduramazlar. Eğer aralarında hüküm verirsen adalet uyarınca hüküm ver. Çünkü Allah adalete bağlı olanları sever."[28]

"De ki, "Ey kitap ehli, bizden hoşlanmamanızın tek sebebi Allah'a, bize indirilen kitaba ve daha önce indirilmiş olan kitaplara inanmamız değil mi? Gerçekten çoğunuz fasık, yoldan çıkmış kimselersiniz."

"De ki; "Allah katında bundan daha kötü konumda olanları size bildireyim mi? Allah'ın lânet ettiği, gazabına uğrattığı, aralarından bir bölümünü çarpıtarak maymuna ve domuza dönüştürdüğü kimseler ile Tağut'a (şeytana) tapan kimselerdir. Bunlar konumları en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır."[29]

"Bunlar yanınıza geldiklerinde "inandık" dediler. Oysa yanınıza kâfir olarak girmiş ve yine kâfir olarak çıkmışlardır. Allah onların gizli tuttukları duyguları herkesten iyi bilir."

"Yahudiler "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Bu sözlerinden ötürü elleri

26- Maide Suresi, 20-26
27- Maide Suresi, 32
28- Maide Suresi, 41-42
29- Maide Suresi, 59-60

bağlansın, onlara lânet olsun! Tersine O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler onların çoğunun azgınlığını ve kâfirliğini arttıracaktır. Onların arasında kıyamet gününe kadar sürecek bir düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş ateşini körükledilerse Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde hep fesad, bozgunculuk peşinde koşarlar. Oysa Allah bozguncuları sevmez."[30]

"De ki; "Ey kitap ehli, sizler Tevrat'a, İncil'e ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a gereği gibi uymadıkça boşluktasınız, hiçbir temele dayanmış olmazsınız. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler, onların çoğunun azgınlığını ve kâfirliğini arttıracaktır. o halde kâfirler için üzülme."[31]

"Biz İsrailoğullarından kesin söz aldık ve onlara çok sayıda peygamber gönderdik. Fakat peygamberler kendilerine nefislerinin hoşuna gitmeyen bir mesaj getirdikçe kimisini yalanlıyorlar, kimisini de öldürüyorlardı."

"Bu cinayetleri hiçbir fitneye, hiçbir kargaşaya yol açmayacak sandılar. Gözleri kör ve kulakları sağır oldu. Sonra Allah tevbelerini kabul etti, fakat arkasından yine çoğu kör ve sağır oldu. Hiç kuşkusuz Allah, onların ne yaptıklarını görüyor."[32]

"İsrailoğullarının kâfirleri, Davud'un ve Meryemoğlu İsa'nın dilinden lânetlenmiştir. Bu lânetlenmelerinin sebebi, onların Allah'a karşı gelmeleri ve O'nun sınırlarını çiğnemeleri idi."

"Onlar işledikleri kötülüklerden birbirlerini sakındırmazlardı. Ne kadar kötü şeydi yaptıkları!"

"Onların çoğunun kâfirleri dost edindiklerini görürsün. Bu davranışları kendilerine Allah'ın gazabına uğramalarından ve sürekli azaba çarpılmalarından ibaret ne kadar kötü bir gelecek hazırlamıştır."

"Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve O'na indirilen Kur'an'a inansalardı, kâfirleri dost edinmezlerdi. Onların çoğu fasık, yoldan çıkmış kimselerdir."

"İnsanlar arasında müminlere en amansız düşman olanların yahudiler ile Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksin. Buna karşılık müminlere en çok sempati duyanların "Biz hıristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin. Çünkü hıristiyanlar arasında Allah'a bağlı bilginler ve din adamları vardır ve bunlar kendine beğenmiş şımarık değillerdir."[33]

Müslüman cemaatin düşmanlarına karşı yöneltilen bu açık saldırıların hedefinde -bazan münafık ve hıristiyanlara da değinilmesine rağmen- özel sıfatlarıyla yahudi ve müşrikler yer almaktadır. Bu saldırılar, dikkatimizi surenin ele aldığı bir başka konuya da çekmektedir.

Sûre, bu müslüman ümmetin bütün tarihi boyunca (değişmeyen) düşman orduları karşısındaki tutumuna değindiği gibi, o günün Medine'sinde müslüman toplumun hayatındaki halihazır konumunu ele alıyor. Çünkü müslüman

30- Maide Suresi, 61-64
31- Maide Suresi, 68
32- Maide Suresi, 70-71
33- Maide Suresi, 78-82

ümmet, zamanın değişmesine rağmen aynı ümmettir. Acaba bu sûre, Medine'deki İslâm toplumunun hayat sürecindeki hangi zaman periyodunda indirilmiştir?

Bu sûrenin, "fetih" suresinden sonra indirildiğine dair pek çok rivayet vardır. "Fetih" suresinin ise, hicri altıncı yıldaki "Hudeybiye Antlaşması" esnasında indirildiği bilinmektedir. Rivayetlerin bazısına göre bu sûre, "Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim" kısmını da içeren 3. ayeti dışında, bir kerede indirilmiştir. Bu 3. ayet ise, H. 10. yıldaki "Veda haccı" sırasında indirilmiştir. Fakat, siyer ilmine göre surenin konularına bakıldığı zaman, "surenin tamamı "Fetih"ten sonra indirilmiştir" şeklindeki rivayet, hemen hemen geçersiz kalmaktadır. Ayrıca, "Bedir Savaşı" ile ilgili siret olayları arasında, surede geçen yahudilerin Musa ile birlikte "kutsal topraklar"a girişteki konumlarına ilişkin özel ayetlerin H. 2. yılda Bedir savaşı öncesinde müslümanlarca bilindiğini ispat eden bir olay da vardır.

Şöyle ki, bir rivayette Sa'd b. Muaz el-Ensarî'nin, başka bir rivayette ise Mikdad b. Amr'ın ağzından Hz. Peygamber'e yöneltilen "Öyleyse vallahi ey Allah'ın Rasulü, biz sana Musa'nın kavminin, Musa'ya dediği gibi "Sen ve Rabbin gidip savaşın. Biz burada bekliyoruz" demeyiz. Fakat "Sen ve Rabbin gidip savaşın biz de yanındayız" deriz" şeklindeki sözleri bu olaya işaret etmektedir.

Konuyu dikkatle incelediğimizde görülür ki, haklarında bu özel ayetlerin indiği sırada yahudiler, Medine'de İslâm toplumu arasında güç, etkinlik ve belirli fonksiyonlara sahiptiler. Bu yüzden konumlarının ortaya konması ve tuzaklarının bozulması için bu hamle gerekliydi. Bu güç ve etkinlik, Hendek savaşı sonrasında "Beni Kureyza" hadisesiyle çok azaldı bu sayede Medine'de bölgenin üç büyük yahudi kabilesi olan; Beni Kaynuka, Beni Nadir ve Beni Kureyza'dan temizlendi. Hudeybiye'den sonra ise, yahudilerin durumlarını eski etkin hale çevirecek bir güçleri kalmadı. Daha sonra onlarla geçici bir anlaşma dönemi gelmektedir. Bu barış döneminin sona ermesine de, bizzat kendileri neden oldu ve bir daha aynı konumlarına dönmeleri söz konusu olmadı.

Yüce Allah onlar hakkında peygamberine şöyle buyuruyor: "**...Pek azı dışında onlardan sürekli ihanet görürsün. Yine de onları bağışla, yaptıklarına aldırış etme...**"[34] Bunun, bu dönemden daha önce geçmiş olması lâzımdır. Peygamberle, onlar arasında hüküm vermesi veya onlardan yüz çevirmesi şeklindeki emir de geçmiş bir döneme ait olmalıdır.

Bu inceleme, bizi şu neticelere vardırıyor: Surenin girişi ve kimi bölümleri, "Fetih" suresinden sonra inmiş, kimi bölümleri ise daha önce indirilmiştir. Örneğin, "**Bugün sizin namınıza dininizi bütünledim**" ayeti bu sureden daha sonra inmiştir. Çünkü bu ayetler, en sağlam görüşe göre, Kur'an'ın en son inen kısmıdır. Bir rivayette de belirtildiği gibi, surenin tamamı, bir defada indirilmemiştir.

Bakara, Al-i İmran ve Nisa surelerinin giriş bölümünde söylediğimiz gibi, burada da Kur'an'ın müslüman cemaatı başta müşrikler, yahudiler ve müna-

34- Maide Suresi, 13

fıklar olmak üzere kendisinin ve dininin düşmanlarıyla karşı karşıya getirdiğini tekrar vurguluyoruz. Yanı sıra sûre, müslümanların gönüllerindeki İslâmî düşüncenin yapısı ve İslâmî toplumu düzenleyen hükümler ve direktifleri de içermektedir. Tüm bunlar, aynı zamanda, aynı sistemde ve aynı fertde gerçekleşmekte. Bu yapının en önemli temelleri şunlardır: Tevhid inancının her türlü bulanıklıktan arındırılması "din"in bir "dünya görüşü" anlamına geldiğinin ve sadece Allah'ın indirdikleriyle hükmetmenin ve hayatın her alanına sadece Allah'tan alınan hükümleri uygulamanın "İman" ve "İslâm" olduğunun açıkça ortaya konmasıdır.

Bunlar olmadan Allah'ın birlenmesi (tevhid) gerçekleşmez. Allah'ın tevhidi. O'nun ilâhlık ve tüm özelliklerinde ortaksız olarak "bir" kabul edilmesidir. Ayrıca tapınmaya layık oluş, hakimiyet ve yasama yetkisi de ilahlık özelliklerindendir.

Bu sûre -daha önce belirttiğimiz gibi- bu nokta üzerinde çok yoğun bir şekilde durmaktadır.

Bu kısa girişten de anlaşılabileceği gibi, bu surenin ele aldığı konular ile geçen üç surenin ele aldığı konular birbirine yakın olmakla birlikte her sûrenin kendine özgülüğü, bu benzer konuları ele alışındaki kendine has tarzı ve özel havası, konulara getirdiği bakışaçısı ve hakim olan aydınlığı, konuları sunuşun meydana getirdiği ilham verici etkilerin türü yerinde kalmaktadır. Bütün surelerin "şahsiyeti" tam olarak korunduğu gibi, özel tabiatları da ortaya konmaktadır. Bu surenin belirgin tabiatı ise, anlatım ve üslûbtaki keskinlikte aranmalıdır. Bu, ister Kur'an'ın bütününde kesinlik ve kararlılık özelliğini gerektiren şer'î hükümlerde olsun, isterse prensibler ve direktiflerde olsun aynıdır. Her ne kadar perde şekli diğer surelerde bulunmakta ise de, bu surede konular ince bir anlatım, üslûb ve kesin bir ifade tarzı ile incelenmektedir. Bu da başından sonuna bu sûrenin kendine özgülüğünü ortaya koyan genel bir portresidir.

Bu girişi, surenin 3. ayetinin içerdiği kimi o gerçeklere değinmeden bitirmeyeceğiz. Yüce Allah bu ümmete şöyle buyuruyor:

"Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."[35]

Bu buyruk bu dinin inanç, ibadet ve hukuk yönleriyle tamamen yerleştiğini ve onlarda değiştirme ve sapma yapılamıyacağını belirttiği gibi bu ümmetin; kıyamete değin dünya görüşü, toplumsal sistemi, ilişki ve çıkarlarının ve kanunlarının kaynağında birliğini içermektedir. Bu din olgunlaşmış ve tamamlanmıştır. Herhangi bir kısmının değiştirilmesi bütününün inkârı gibidir. Çünkü bu, Allah'ın dinin tamam ve olgun olduğu şeklindeki hükmünü inkâr anlamına gelir. Bu inkar ise, tartışmasız küfürdür. Artık başka bir dünya görüşü, başka bir sistem ve başka bir hukuk edinmenin ne olduğunu belirtmeye bile gerek yoktur. Çünkü yüce Allah onu bu sûrede tavsiye etmiştir. Allah'ın ne olduğunu belirtmesi ardından, ona ilaveye kalkışan kimseye artık söz düşmez.

35- Maide Suresi, 3

Bu ayet, tartışmayı ortadan kaldıracak şekilde, şunu da ortaya koymaktadır: Din ebedidir ve şeriat ebedidir. Allah'ın müslümanlara din olarak seçtiği şekil, bu son şekildir. Çünkü o, hem bu günün şeriatı, hem de her dönemin şeriatıdır. Her dönem için ayrı bir şeriat ve her asır için ayrı bir din yoktur. Bu insanlığa gelen son risalettir. Olgunlaşmış, tamamlanmış ve Allah onu insanlara "din" seçmiştir. Artık kim onda reform, saptırma, iptal ve başkasıyla değiştirme vs. gibi değişikliklere kalkışırsa, İslâm'dan başka bir "din" arasın.

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, o, kabul olunmayacaktır."[36]

Gerçekten bu inanca dayalı düşünceyi, ibadete ilişkin sembolleri ve hayatın etkinliklerinin tümünü düzenleyen kanunları içeren ilahi bir sistemdir. Yaşamın tüm fonksiyonlarına ilişkin hüküm koyar, tasarrufta bulunur ve hayatı murakabe eder.

Yine o, hayatın, kendi çerçevesi içerisinde ne temelde ne de ayrıntıda sapmada; gelişme, yükselme ve olgunlaşmasına izin verir. Çünkü o, bunun için gelmiştir. Bu yüzden insanlığın tümüne gelen "Son risalet" olmuştur.

Bu sistemin koruması altında; hayatın gelişmesi, onun temel ayrıntı sorunlarının ihmal edilmesi ya da donuklaştırılması anlamına gelmez. Fakat bu, sistemin tabiatının temel veya ayrıntılarda sapmaksızın bu gelişmenin gerektirdiği tüm imkanları içerdiği ve bu sistemin hayatın gelişmesini her yönüyle hesaba kattığı anlamına gelir. Çünkü bu sistemi, son şekliyle ortaya koyup olgunlaştırdıktan sonra insanlar için din olarak seçtiğini ilan eden Allah'a, gelecekte olabilecek gelişmeler, çıkabilecek ihtiyaçlar ve bu gelişme ve ihtiyaçların zorunlu kılabileceği gereksinimler gizli kalmaz. Öyleyse bu sistemin, ihtiyaçların tümünü içerdiğinde şüphe yoktur. Bunların herhangi birinde farklı bir tutum alan kimse Allah'ı doğru bir şekilde kabul edememiştir.

İşte böylece, surenin bu özet girişini bitiriyor ve ayetleri birer birer incelemeye geçiyoruz.

"Ey *müminler*, yaptığınız sözleşmeleri yerine getirin..."

Gerçekten de sözleşmeye bağlılık kişinin kendisi, diğer insanlar ve genel olarak tüm canlılar ve nesneler ile sürdürdüğü hayatın vazgeçilmez kurallarındandır.

Akrabası, ailesi, aşireti, toplumu, milletinden, dostlarından veya düşmanlarından olan insanlar ile, Allah'ın insanlara tahsis ettiği ve etmediği canlılar ile, bu uçsuz bucaksız evrende insanı çevreleyen nesneler ile olan hayatın... Daha önemlisi Rabbi ve efendisi ile olan ilişkisini kapsayan hayatın... Ki bu, zaten bütün hayatının temelini oluşturmaktadır.

İslâm, bu vazgeçilmez kuralları insan hayatına yerleştirmektedir. Bunu apaçık bir şekilde ve özenle yapmakta, ayrıca onu sınırlandırmakta ve tümünü yüce Allah'a bağlanmaktadır. Bunlara karşı, vazgeçilmez, ihmal edilemez ve hürmetsizlik yapılamaz bir saygıyı zorunlu kılmaktadır.

Bu mesele ne isteklere ne de kişinin; toplumun, ümmetin veya bir neslin

36- Al-i İmran Suresi, 85

uygun göreceği geçici çıkarlarına bırakılmamıştır. Çünkü onlar bu maslahatlar uğrunda kuralları bozmaktadırlar. Allah'ın koyup, belirlediği bu "kurallar", yanısıra Allah'ın insanlar için sürekli koyduğu "maslahatlar"ın da bizzat kendileridir.

Herhangi bir fert, toplum, millet veya nesil, "maslahat"ın, başka türlüsünde olduğunu söylese bile, Allah'ın kuralları gerçek "maslahat"lardır. Allah bilir, insanlar ise bilemez. Allah'ın belirledikleri insanların kendi tercihlerinden daha hayırlıdır. Allah'a karşı işlenecek edepsizliklerin en büyüğü, kendi yasasını Allah'ınkinden öncelikli saymaktadır. Halbuki yapılması gereken hoşnutluk, güven ve gönül rahatlığı içinde itaat, kabul ve teslimiyettir.

Bu kuralları Allah, "sözleşme"ler diye isimlendirmiş ve iman edenlere bu (söz)lere riayeti emretmiştir.

Surenin girişi, "sözleşmelere" uymayı emretmekle başlıyor. Bu girişten sonraki bölümde ise, nikah, yiyecek-içecek ve kurbanlıklardan helâl ve haram olanların açıklanması, kimi hukukî ve kulluğa ilişkin hükümlerin belirtilmesi, sahih inancın gerçeği ile ilahlık ve kulluğa layık oluşun aslının açıklanması, müslüman ümmetin diğer milletler, dinler ve akımlar ile olan ilişkilerinin belirlenmesi ile devam ediyor. Ayrıca, Allah için adaletle şahitlik etme, insanlığa önceki tüm kitapları doğrulayan Kur'an ile Allah'ın indirdiklerinin tamamıyla hükmetme, Allah'ın indirdiklerinden kimini terkederek fitneye kapılmaktan ve sevgi, kızgınlık ve şahsi duyguların tesiri ile adaletsizlik yapmaktan sakınma hususunda müslüman ümmete yüklenen yükümlülükler açıklanmaktadır.

Surenin girişi böyledir. Gelişmesi ise, görüldüğü gibi "sözleşmeler" kelimesine akla ilk gelen basit anlamından daha yüklü bir anlam veriliyor. "Sözleşmeler"le kastedilenin; Allah'ın belirlediği "hayatın tüm kuralları" olduğu ortaya konuyor. Bu "sözleşmelerin" ilki olan, "Allah'a iman" ise ilahlık gerçeğini ve ilahlığın gerektirdiği kulluk gerçeğini tanımadır. Hayatın diğer tüm kuralları ve diğer tüm (söz)leri, bundan kaynaklanmakta ve ona dayanmaktadır.

Allah'a iman sözü, ilahlığını, Rabblığını ve otoritesini itiraf etmek ve bunun gereği ise, tam bir kulluk, kapsayıcı bir bağlılık, kesin bir itaat ve teslimiyettir. Allah, bu sözleşmeyi ilk olarak yeryüzünde hidayet yetkisini Kur'an'da. **"Dedik ki; "Hepiniz oradan aşağı inin. Tarafımdan size bir yol gösterici geldiğinde kim benim hidayetime uyarsa onlar için korku yoktur. Ve onlar artık hiç üzülmezler.**

Kafir olup ayetlerimizi yalanlayanlar ise orada ebedi olarak kalıcı olmak üzere cehennemliktirler."[37] ayetiyle belirttiği şart ve akid ile Hz. Adem'e vermiştir.

O, peygamberlere verilen kitablarda belirtilen Allah'ın hidayetine uyma şartına bağlı bir hilafettir. Aksi, hilafet ve mülk edinme anlaşmasına aykırı bir davranıştır. Bu aykırılık, Allah'ın indirdiğine zıt olan her işi, karşılanıp, doğrulanması mümkün olmayacak şekilde kökten hükümsüz kalır.

37- Bakara Suresi, 38-39

Allah inanan ve sözünü yerine getirmeyi isteyen her mümine; bu batılı reddetmeyi, onu kabullenmemeyi ve aykırı davranışları kökten reddetmeyi yüklemiştir. Bunlar olmadığında, Allah ile yapılan "sözleşme" yerine getirilmiş olur.

Bu "söz" ayette de belirtileceği gibi babalarının sülbünden çıkarılan Adem'in neslinden de alınmıştır.

"Rabbin, Ademoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye onları kendilerine şahit tutmuştu. "Evet, (buna) şahidiz!" dediler. Kıyamet günü "Biz bundan habersizdik!" demeyesiniz."

"Yahut! "(Ne yapalım) daha önce babalarımız (Allah'a) ortak koştu, biz de onlardan sonra gelen bir nesil old(uğumuz için öyle yapt)ık.(Gerçekleri) iptal edenlerin yaptıkları yüzünden bizi helâk mı ediyorsun?" demeyesiniz diye (sizin Rabbiniz olduğum hakkında sizleri şahit tutmuştum).[38]

Bu her fertten ayrıca alınan, başka bir sözdür. Allah'ın bütün insanlardan henüz babalarının sülbünde iken aldığını belirttiği bir söz. Bizim "nasıl" sorusunu sormaya hakkımız yoktur. Çünkü Allah, yarattıklarını en iyi bilendir. Hayat evrelerinden herhangi birinde onlara bağlayıcı bir delil olacak şekilde nasıl hitab edeceğini de en iyi O bilir. Allah, onlardan kendilerinin Rabbi olduğuna dair bu sözü aldığını söylüyor. Öyleyse bunu buyurduğu şekilde almıştır. Onlar Rableri ile yaptıkları bu "sözleşmeyi" yerine getirmedikleri zaman, "sözünde durmamış" olurlar.

İleride geleceği gibi Allah dağı, bir gölgelik gibi "sanki üzerlerine düşecek" sandıkları şekilde kaldırdığı gün yahudilerden "söz" almıştır. İlerde surenin akışı içersinde, onların sözlerini nasıl bozduklarını ve sözlerini bozan her kişiye ulaşan Allah'ın azabının onlara da nasıl ulaştığını öğreneceğiz.

Hz. Muhammed'e iman eden bizler de hoşlandığımız ya da hoşlanmadığımız her hususta dinleyip itaat edeceğimize, O'nu kendimize tercih edeceğimize ve O'nun emri hususunda tartışmaya girmeyeceğimize dair Allah ile genel bir anlaşma yaparak sözleştik.

Kimileri ayrıca (Hz. Peygamberin Medine'ye hicretini hazırlayan İkinci Akabe biatında Ensar'ın reisleri ile yaptığı anlaşma ve Hudeybiye'de ağaç altında yapılan Rıdvan biatı gibi) bu genel anlaşmayı çağrıştıran özel "sözleşmeler" de yaptılar.

Tüm bu "sözleşmeler" ister Allah'ın şeriatindeki özel bir emre veya yasağa ait olsun, isterse evrende O'nun koyduğu sınırlar dahilinde insanlarla, canlılarla ya da nesneler ile olan ilişkilerin herhangi birine ilişkin olsun Allah'a iman ve O'na kulluk etme sözüne dayanır.

Bunların tümü, Allah'ın inananlara bu özellikleri sebebi ile onları yerine getirmeleri için yaptığı anlaşmalardır. Çünkü "iman" özelliği, inananları bunları yerine getirmeye zorlamakta ve sözlerini tutmaya teşvik etmektedir. Bu yüzden Allah şöyle sesleniyor:

38- Araf Suresi, 172-173

EY MÜMİNLER

"Ey müminler yaptığınız sözleşmelerinizi yerine getiriniz."

Sonra bu sözleşmelerden kimini ayrıntılarıyla açıklamaya başlıyoruz."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۚ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ
عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ ۗ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ
وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۚ
وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ
عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾
حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ
وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ
إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا
بِالْأَزْلَامِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ
فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ۚ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ
نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ
غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ ۙ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾

1- İhramlı iken avlanmayı helal saymamanız şartı ile ilerde sayılacak olanlar dışında kalan bütün hayvanlar size helal kılındı, Allah dilediği hükmü verir.

2- Ey müminler Allah'ın ibadet amaçlı sembollerine, içinde savaşılması yasak olan aya, Kâbe'ye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlıklı kurbanlık hayvanlara, Rabblerinin bağışını ve rızasını kazanmak amacı

ile Kâbe'yi ziyaret etmeğe gelenlere sakın saygısızlık etmeyiniz. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. Vaktiyle sizi Kâbe'ye sokmadılar diye bir guruba karşı beslediğiniz kin sakın sizi bu ölçüleri aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva alanlarında aranızda işbirliği yapınız, günah ve aşırılığa dalma alanlarında işbirliği yapmayınız. Allah'tan korkunuz, hiç kuşkusuz, Allah'ın azabı ağırdır.

3- Leş, kan, domuzeti, Allah'tan başkası adına boğazlanmış hayvanlar; son anda boğazlama fırsatı bulamadığınız boğulmuş, vurulmuş, yuvarlanmış, başka bir hayvanın darbesi altında can vermiş, canavar tarafından parçalanmış, anıt taşları üzerinede kesilmiş hayvanlar ve fal okları aracılığı ile şans aramanız size haram kılındı. Bunlar fasıklık belirtileridir.

Bugün kafirler dininizi ortadan kaldırmaktan umut kesmişlerdir. O halde onlardan korkmayınız, benden korkunuz. Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim. Size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.

Kim ölüme ramak kalacak derecede acıkırda günah işleme eğilimine kapılmaksızın bu haram etlerden yemek zorunda kalırsa, kuşku yok ki Allah bağışlayıcıdır, merhamet edicidir.

Kurban edilecek hayvanların cinsleri, kurban yerleri ve zamanları konusundaki tüm bu helâl ve haramlar "sözleşmeler" kapsamına girmekte ve tümü "İman anlaşması"na bağlanmaktadır. Bu "İman anlaşması", müslümanların helâl ve haramları, sadece Allah'tan almalarını, bu hususta başkasından hiçbir şey kabul etmemelerini gerekli kılmaktadır. Bu yüzden, sözün başında onlara "Ey müminler" diye seslenilmiş ve peşisıra **helâl ve haramın açıklanmasına geçilmiştir. "İlerde sayılacak olanlar dışında kalan bütün hayvanlar size helâl kılındı."** Başkaca bir kaynağa veya başkaca bir temele dayanmaksızın, sadece Allah'ın helâl kılmaya ilişkin hükmü ve izni gereğince "haram kılındıkları ilerde bize açıklanacaklar" dışında kalan ve "bütün hayvanlar" ifadesinin kapsamına giren av ve kurban hayvanlarının herhangi birini yemeniz size helal ve mubah olmuştur.

"Haram kılınanlar"dan hemen aşağıda bahsedilmektedir. Bunların kimi belirli yer ve zaman olarak, kimi de her yer ve her zamanda haram kılınmıştır. "Behimet'ül en'am", deve, inek ve koyunu içermekte ve bunların -vahşi, inek, yabani eşek ve ceylanlar gibi- vahşilerini de kapsamaktadır.

Sonra bu genel ifadeden bazı istisnalar yapılıyor. İlk istisna, ihramlı iken avlanma ile ortaya konuyor: **"...İhramlı iken avlanmayı helal saymamanız şartı ile..."**

Burada haram, ilkin bizzat avcının durumu ile çakışmaktadır. Hac veya Umre için ihrama girerken, hayatın sıradanlığından ve alışkanlıklardan soyutlanarak, Allah'ın emin yurt kıldığı, harem beytinde O'na yönelinmektedir. Bu yüzden, orada herhangi bir canlıya el uzatmaktan vazgeçilmelidir. Bu durum, insanlık ruhunun gerektirdiği bir fıtrattır. Orada, hayatı bağışlayan karşısında tüm canlılar arasındaki hayâ hissedilir. Herkes bütün düşmanlardan güvencede olur. Kuşların ve diğer hayvanların avlanıp, yenilmesinin helâl kılınma sebebi olan geçim zorlukları orada hafifler. Amaç o zaman dilimin le

hayatın alışkanlık ve bayağılıklarından soyunup bu parlak ve engin ufka doğru yükselmektir.

Surenin akışı, genel helâl hükmünün istisnalarını açıklamaya geçmeden önce bu "sözleşme"yi en büyük "sözleşmeye" bağlıyor ve iman edenlere bu "söz"ün kaynağını hatırlatıyor: **"Allah, dilediği hükmü verir"** dilemesi hür, iradesi hükümdür. Dileği ile hükmetme yetkisine sahiptir. Bu noktadan, dileğine ortak biri yoktur. O'ndan başka hükmedecek de, hükmünü iptal edecek de yoktur. Bu O'nun dilediğini helal, dilediğini de haram kılma hürriyetine ilişkin hükmüdür.

Ardından, iman edenleri, Allah'ın haramlarını helal kılmaktan sakındıran bir sesleniş geliyor: **"Ey müminler, Allah'ın ibadet amaçlı sebeblerine, yasak olan aya, Kâbe'ye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlık kurbanlık hayvanlara, Rablerinin bağışını ve rızasını kazanmak amacı ile Kâbe'yi ziyaret etmeye gelenlere sakın saygısızlık etmeyiniz, ihramdan çıkınca avlanabilirsiniz..."**

Burada "Allah'ın ibadet amaçlı sembolleri" ifadesinin hemen akla gelen en yakın anlamı, Hac ve Umre ibadetleri ile Hac ya da Umre için ihrama girmiş kişiye Beytü'l Haram'a getirdiği kurbanlığı kesene değin, haram olan şeyleri içermektedir. İhramlı, ihram süresi içinde bunları ihlal edemez. Çünkü bu sırada onları ihlal etmek, bu "sembolleri" koyan Allah'ın haram kılmasını küçümsemektir. Çünkü Kur'an'ın konusal sıralanışı, bunları önemseyip ihlalinden sakındırarak bu kuralların tümünü Allah'a bağlıyor.

Haram aylar, Receb, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem'dir. Allah bu aylarda savaşmayı haram kılmıştır. Araplar İslâm öncesinde de bu ayları haram bilirler, fakat zaman zaman kimi kahinlerinin ya da kimi kuvvetli kabile şeflerinin isteği üzerine bu ayları başka bir yıla ertelerlerdiler.

İslâm gelince, Allah bunların haramlığına hükmetti ve bu haramlığı Tevbe suresinin aşağıdaki ayetinde belirtildiği gibi Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gün verdiği emirle temellendirdi:

"Allah katında ayların sayısı gökleri ve yeri yarattığı günden beri onikidir. Bunlardan dördü haramdır. İşte bu, dosdoğru dindir."[39]

Ardından İslâm, ayların ertelenmesinin küfürde ileri gitme olduğunu ilan etti. Böylece haram aylar konusundaki hüküm, Allah'ın emri doğrultusunda yerleşti. Bu ayların haramlığını gözetmeyen düşmanların, bu zaman süresinde saldırıya heveslenmemeleri ve onları müslümanlara karşı kolayca zafer kazanacağı uygun bir ortam elde etmemeleri için, o aylarda düşmanları müslümanlara saldırdığında, müslümanların da karşı koyma hakları vardır. Bu yüzden Allah bu aylarda savaşın hükmünü Bakara suresinde yukarda geçtiği şekilde açıklamıştır. "Kurbanlık"; Kâbe'yi ziyaret edenlerin Hacc ve Umresini bitirdiğinde kesmek üzere yanında getirdiği hayvanlardır. Hacc veya Umre, kurbanı kesmekle sona erer. Kurbanlık, inek deve veya koyun olabilir. Helâl sayılmamasının anlamı, henüz vakti gelmeden başka bir amaç için kesilmemesidir. Kurbanlık "Hacc"da kurban günü, "Umre"de ise, Umrenin biti-

39- Tevbe Suresi, 36

minde kesilebilir. Kurban eden, derisinden, yününden ve diğer uzuvlarından hiçbir şekilde faydalanamaz, tamamını fakirlere dağıtır.

"Gerdanlıkları (kelaid), sahipleri tarafından Allah'a adandıklarının bir belirtisi olarak, boyunlarına işaretler takılan hayvanlardır. Bunlar adandıkları yerde ve adandıkları vakitte kesilene kadar otlağa salınır. Allah'a sunulduklarının belirtisini taşıyan ve kesilecekleri vakte kadar serbest bırakılan hediye kurbanlıklar bu sınıfa girer.

Bu işaretli adakları belirlendikten sonra, amacı dışında kullanmak haramdır. Adandıkları amaç dışında kesilemezler. Kimine göre ise kelaid, düşman saldırısı ve herhangi bir tehlikeden korunmak isteyen kişinin kendisine taktığı işaretlere denir. Bu işaretler, haram bölgesinin ağaçlarından yapılır. Bu kişiler hiçbir düşman saldırısının olmayacağından güvencede olarak yeryüzünde dolaşırlar. Bu görüşün taraftarları bunun, daha sonra gelen **"Başka birtakım insanlar da bulacaksınız ki, hem sizden, hem de kendi toplumlarından emin olmak isterler. Ama ne zaman fitneye götürülseler, fitnenin içine başaşağı atılırlar. Eğer onlar sizden uzak durmazlar, sizinle barış içinde yaşamak istemezler, ellerini (savaştan) çekmezlerse onları yakalayın ve nerede bulursanız öldürün! İşte öylelerine karşı Allah size açık bir yetki vermiştir."**[40]

"Ey inananlar, (Allah'a) ortak koşanlar pisliktir, artık bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer (onların hacca gelmemeleri sonucu iktisadi hayatınız bozulup) yoksulluğa düşmekten korkarsanız; biliniz ki Allah dilerse yakında sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah, bilendir, hikmet sahibidir."[41] ayetler ile neshedildiğini söylemişlerdir.

"Gerdanlıklar" Allah'a adak olarak işaretlenen hayvanlardır" şeklindeki ilk görüş daha doğrudur. Çünkü bu mesele aralarındaki bağlantı sebebiyle, Hacc ve Umrede kesmek için belirlenen armağan kurbanlardan bahsedildikten sonra söz konusu edilmektedir. Böylece yüce Allah, Hacda veya başka zamanlarda helâl ticaret ve Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek Beytü'l Haram'a yönelen, Rablerinin nimetini ve hoşnutluğunu arayarak Haram'ın güvenliği altına almış ve Beytü'l Haram'da onlara "Eman" vermiştir. Daha sonra, ihramdan çıkıldığında ve haram bölgesi dışında avlanma helal kılınıyor. Beytü'l Haram'da avlanma ise yasaktır. **"İhram'dan çıkınca avlanabilirsiniz"** Allah haram ayları "Güvenlik süresi" yaptığı gibi, Beytü'l Haram'ı da "Güvenli yer" kılmıştır. Orası, insanların, hayvanların, kuşların ve ağaçların zarara uğramaktan ve düşman korkusundan güvencede oldukları bir bölgedir. Mutlak bir güven olan bu eman, bu ümmetin babası Hz. İbrahim'in duasının karşılığı olarak, Beytullah'ın etrafını kuşatır. Her yılın tam dört ayı, insanların tadını, doygunluğunu ve güvenliğini hissettiği bir barış dönemi olarak İslâm'ın gölgesindeki tüm yeryüzünü bu "mutlak güven ortamı" kaplar. Bu; güven ortamını gerçekleştiren şartların sağlanmasına istekli olunsun, Allah'ın söz ve anlaşması her yıl periyodik olarak korunsun ve hayatın bütününde ve her yerde bunun uygulanması gerçekleşsin diye böyledir. Allah bu haremde ve güvenlik

40- Nisa Suresi, 91
41- Tevbe Suresi, 28

bölgesinde, iman edenleri ve kendisiyle anlaşma yapanları anlaşmalarını yerine getirmeye ve onlara yüklediği görevi, yaşama ilişkin kişisel duygu ve düşünceler ile tereddütlerin etkisinde kalmadan insanlığa hakimiyyet rolünü yüklenmeye çağırıyor. Dahası onları, daha önce Hudeybiye yılında Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara karşı -bu engelleme müslümanların ruhlarında derin yara ve acılar bırakmış ve kalplerinde kin ve nefret uyandırmış olmasına rağmen- düşmanlık etmemeye, haddi aşmamaya çağırıyor. Çünkü müslüman ümmetin görevi bunlardan tamamen farklıdır. Onun görevi, kendi büyüklüğüne yaraşır bir görevdir.

İSLAM VE CAHİLİYYET

"Vaktiyle sizi Kâbe'ye sokmadılar diye bir gruba karşı beslediğiniz kin, sakın sizi bu ölçüleri aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva alanlarında aranızda işbirliği yapın, günah ve aşırılığa dalma alanlarında işbirliği yapmayınız. Allah'tan korkunuz, hiç kuşkusuz Allah'ın azabı ağırdır."

Çünkü bu ümmete Rabbi tarafından, kendisinin tırmanması yanısıra insanlığı da çıkarması ve bu aydınlık ufku oluşturması görevi de yüklenmişti.

İşte bu, insanlara önderliğinin, otoritenin ve şahitlik görevinin sorumluluğudur. Bu sorumluluğu İslâm'ın uygun gördüğü ve gerçekleştirdiği şerefli yöntemle, insanlara birer örnek olma uğrundaki mü'minlerin karşılaşacakları güçlükleri sebebiyle gözardı etmemeleri gerekir.

Böylece insanların ilgi duyacakları ve sevecekleri İslâm'ın güzel bir tanıklığı yapılmış olur. Bu zor bir yükümlülüktür. Fakat, bu şekliyle insanların nefsine ağır gelmez. Zaten onlara güçlerinin üzerinde bir şey yüklememiştir.

İslâm insanın kızma ve gazaplanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Fakat onun, kızgınlık ve düşmanlık sebebiyle saldırıya geçme hakkını tanımaz. Daha sonra ayetler, günah ve düşmanlıkta değil, iyilik ve sakınmada yardımlaşılmasını emrediyor. Allah'ın azabı ile korkutuluyor ve sadece O'ndan sakınılmasını emrediyor. Çünkü kişi baskı ve denetime, merhamet ve hoşgörüye karşı bu duygular ile -Allah'tan sakınıp, hoşnutluğunu dileyerek- yardım isteyecektir.

Allah'ın koyduğu yöntemi isteyen İslâm terbiyesi Arapların gönüllerini, bu sağlam prensiplere yönlendirmeyi bilmiş ve onların yüce yola girmelerini sağlamıştır. Halbuki onlar bu seviyeden ve onu başarmaktan çok uzak idiler. Arabın yöneldiği dünya görüşü ve edindiği prensip "Zalim de olsa mazlum da kardeşine yardım et" cümlesinde özetlenebilirdi. Araplar, kabilelik ve taraftgirlik içindeydiler. Onlara göre kötülük ve düşmanlıkta yardımlaşma, iyilik ve sakınmadakinden daha üstün idi. Yardım anlaşmaları, haktan daha çok haksızlık üzerine yapılırdı. Cahiliye devrinde hak üzere yeminleşme pek azdır.

Bu Allah'a bağlı olmayan ve gelenekleri ve ahlâkları Allah'ın sistem ve ölçüsüne dayanmayan bir ortamda olağan bir durumdur. Tüm bunlar, şu meşhur cahiliye prensibinde özetlenmiştir:

"Zulmeden de, zulmedilen de olsa
Zalimde, mazlumda kardeşine yardım et."

Bu prensibi bir cahiliye şairi bir başka şekilde şöyle dile getirmektedir:

"Ben cahiliye kabilesinin bir ferdiyim,
Kabilem isyan ederse ben de isyan ederim.
O doğru davranırsa ben de doğru davranırım."

Daha sonra müslümanlara **"Vaktiyle sizi Kâbe'ye sokmadılar diye bir gruba karşı beslediğiniz kin, sakın sizi bu ölçüleri aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva alanlarında işbirliği yapınız, günah ve aşırılığa dalma alanlarında işbirliği yapmayınız, Allah'tan korkunuz, hiç kuşkusuz Allah'ın azabı ağırdır."**[42] diye seslenmek ve onları eğitmek için Allah'ın belirlediği bir sistem olan "İslâm" geldi.

Bu ilahi sistem, kalpleri Allah'a bağlamak, ahlâk ve değer ölçülerini O'nun ölçüsüne uydurmak için değil, Arap ve Arap olmayan tüm insanlığı cahiliyye kabileciliği ve taraftarlığından kurtarıp, dost ve düşmanlar karşısındaki davranışları düzenlerken ortaya çıkacak kişisel reaksiyonları, alievî ve kabilevî his ve tepkileri ortadan kaldırmak için geldi. Böylece "insan" Arap yarımadasında yeniden doğmuş oldu. Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanan "insan" doğdu. İşte bu, yeryüzünün dört bir yanında "insan"ın yeniden doğuşu olduğu gibi, Arabın da yeni dirilişidir. İslâm öncesi Arap yarımadasında yalnızca "Zulmeden de olsa, zulmedilen de, kardeşine yardımcı ol" şeklindeki fanatik cahiliyye taraftarlığı vardı. Yeryüzünün geri kalan bölgesinde de fanatik cahiliyye taraftarlığından başkaca bir şey yoktu.

Bu cahiliyye çizgisi ile İslâmî ufuk arasındaki geniş mesafe, cahiliyyenin "yerleşik" zulmeden de olsa zulmedilen de, kardeşinin tarafını tut" prensibiile Allah'ın **"Vaktiyle sizi Kâbe'ye sokmadılar diye bir gruba karşı beslediğiniz kin, sakın sizi bu ölçüleri aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva alanlarında işbirliği yapınız, günah ve aşırılığa dalma alanlarında işbirliği yapmayınız. Allah'tan korkunuz, hiç kuşkusuz Allah'ın azabı ağırdır."** ayeti arasındaki mesafe kadardır. Bu ne büyük bir farktır!

DİNİNİZİ BÜTÜNLEDİM

Ayetlerin akış sırası karşımıza, surenin başındaki "Behimetü'l en'am"ın helal oluşundan istisna edilenlerin dökümünü çıkarıyor.

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanmış hayvanlar, son anda boğazlama fırsatı bulamadığınız boğulmuş, vurulmuş, yuvarlanmış, başka bir hayvanın darbesi altında can vermiş, canavar tarafından parçalanmış, anıt taşları üzerinde kesilmiş hayvanlar ve fal okları aracılığı ile şans aramanız size haram kılındı. Bunlar fasıklık belirtileridir.

Bugün kâfirler dininizi ortadan kaldırmaktan umut kesmişlerdir. O halde onlardan korkmayınız, benden korkunuz. Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak islâm'ı beğendim.

Kim ölüme ramak kalacak derecede acıkır da günah işleme eğilimine kapılmaksızın bu haram etlerden yemek zorunda kalırsa, kuşku yok ki, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."

42- Maide Suresi, 7

Leş, kan ve domuz etinin hükmü ve bu hükmü insan ilminin ulaşabildiği sınırlar içinde Allah'ın hüküm koymadaki hikmeti ve sebeplerinin belirlenmesi yukarıdaki bu haramlara ait Bakara suresinin 173. ayeti tefsirinde geçmişti.[43] Şimdi insan ilminin bu haramların hikmetini anlayıp, anlayamamasını bir yana koyarsak ilahi ilim bu yiyeceklerin temiz olmadığını tesbit etmiştir. Bu tek başına yeterlidir. Allah ancak pis (habis) olanları ve insan hayatının herhangi bir yönüne zarar veren şeyleri haram kılar. İnsan bilgisinin bu zararı keşfetmiş olmaması ise ayrı bir olaydır. Zaten insan bilgisi, bütün zararlı ve faydalı şeyleri kapsamakta mıdır acaba?

Allah'tan başkası için kesilenler ise, öncelikle, imanın gereklerine temelden aykırı oldukları için haramdırlar. İman, Allah'ı bir sayma, ilahlıkta tek kabul etme ve imanın gereklerini bu tevhid anlayışı ile temellendirmedir.

İmanın bu gereklerinin ilki şudur: Niyet ve fiillerin hepsinin sadece Allah'a bağlanması, bütün iş ve hareketlerin sadece O'nun adıyla yapılması ve bunlarda yalnızca O'nun adının anılmasıdır. Allah'tan başkası adına kesilen ve Allah'tan başkasının adı anılan şeyler haram olduğu gibi, başkalarının adı anılmasa da Allah'ın adı anılmayan kurbanlar da haramdır. Çünkü bu, imanı temelinden sarsar. Böylece yapılanlar da imandan kaynaklanmamıştır. Bu yüzden o da pistir, leş, kan ve domuz eti gibi pislikler arasına dahil edilir.

Boğulmuş, vurularak öldürülmüş, düşüp yuvarlanmış, süzülmüş ve yırtıcı bir hayvan tarafından yenmiş hayvanlar da -canlı iken yetişilip kesilmedikleri taktirde leş sınıfına girerler ve onun hükmünü alırlar. Bunların ayrı bir hükmü olabileceği şeklindeki bir şüpheye fırsat tanımamak için, ayette açıklanmışlardır. Bu konudaki ayrıntılı bilgi fıkıh kitaplarındadır. Kesme, hayvanın ne zaman "kesilmiş" sayılacağı gibi problemler öne sürülmüştür. Kimi hemen ölümüne neden olacak veya hükmen ölü sayılmasını gerektirecek şekilde yaralanan hayvanın "kesim"ini bu hükümün dışına çıkarmıştır. Bunun anlamı bu tür hayvanların ölmeden önce "kesilseler" bile "arındırılmış" sayılmamalarıdır.

Kimi de, yarasının şekline bakmadan can taşırken yetişilip kesildiğinde hayvanı "arındırılmış" sayar. Geniş bilgi için, fıkıh kitaplarının ilgili konularına bakılabilir.

Dikili taşlarda[44] kesilen hayvanlar, putlara kurban edilmeleri sebebiyle, kesilirken Allah'ın adı anılsa bile haramdırlar. Çünkü bu durum, Allah'a şirk koşma kapsamına girmektedir.

Son olarak (fal okları) oklarla fal bakma meselesine gelince; müşriklerin bir işe başlarken veya bitirirken danıştıkları oklardır. Üç veya yedi tane oldukları söylenir. Bunlar, Arapların yaygın adeti olan kumar oynama işlevini de görürlerdi. Deve üzerinde kumar oynarlardı. Ortada kumarbazlardan her biri için bir ok bulunur, bu oklardan birini o, okun temsil ettiği budur der ve deveye sahip olurdu. Allah oklarla fal bakmayı haram kılmıştır, bu yolla hayvan kesimini de -bu tür kumar olduğu için- yasaklamıştır.

43- Fi Zilâl-il Kurân c. 1, sh. 240-242

44- Bunlar, müşriklerin cahiliyye döneminde Kabe'de yanlarında kurban kestikleri ve kurbanın kanını buladıkları putlar ve benzeri taşlardır.

"Kim ölüme ramak kalacak derecede acıkırda günah işleme eğilimine kapılmaksızın bu haram etlerden yemek zorunda kalırsa, kuşku yok ki Allah bağışlayıcıdır, merhamet edicidir."

Ölesiye aç kalan kimse, günah işlemeyi ve harama girmeyi amaçlamadığı taktirde, haram kılınan bu yiyeceklerden yiyebilir. Yenilecek miktar, fıkıh bilginleri arasında ihtilâflıdır. Bu miktar, ölümden korunacak kadar mıdır? Yoksa doyasıya yenilebilir mi? Yine yiyeceksiz kalınacağından korkulduğunda başka öğünler için de saklanabilir mi?

Bunların ayrıntısına girmiyoruz. Bu noktada, bu dinin sağladığı bir kolaylığı daha bilmemiz bize yeter. O, zor durumlarda, günaha veya çaresizliğe düşülmemesi için ayrıntılı hükümler koymuştur. Ayrıca her emrini, kalpteki niyete ve Allah'tan tam sakınmaya bağlamıştır. Zor durumda kalana, harama dalmayı amaçlamadıktan sonra ne günah ne de ceza vardır. **"Şüphesiz ki yüce Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir"**. Haram olan yiyecekleri incelemeyi burada noktalıyor ve bu konudaki ayetlerin arasına yerleştirilen şu cümlenin üzerinde özellikle durmak istiyoruz: **"Bugün kafirler dininizi ortadan kaldırmaktan umut kesmişlerdir. O halde onlardan korkmayınız, benden korkunuz. Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim"**. Bu ayet, yüce Kur'an'ın indirilen son ayetidir. Çünkü risaletin olgunlaştığı ve nimetin tamamlandığını ilan etmektedir. Hz. Ömer uzak görüşlülüğü ve açık kalpliliği ile Hz. Peygamberin yeryüzündeki son günlerini geçirdiğini hissetmiştir. Hz. Peygamber emaneti yerine getirmiş ve risaleti tebliğ etmiştir. Artık geriye sadece Allah'a hesap verme kalmıştır. Ve Hz. Ömer'in kalbi ayrılık gününün yaklaştığını hissederek ağlamaktadır.

Konusu kesimlik hayvanların helal ve haram olanları bildirmek olan ayetlerin arasını ayıran yukarıda da açıkladığımız amaçları içeren surenin genel akışındaki bu sözler neyi göstermektedir?

Bu sözler önce, yüce Allah'ın şeriatının hiçbir şekilde bölünemiyeceğini gösterir. İster düşünce ve inanca ister ibadetlere, helâl ve harama ya da toplum ve devletlerarası hukuka ilişkin olsun tamamı mükemmeldir. İşte tüm bunlar, yüce Allah'ın bu ayette mükemmel kıldığını bildirdiği "din"dir. Ve iman edenlere tamamladığını bildirdiği "nimeti"dir. Bu dinde düşünce ve inanca ilişkin olanlar ile ibadete, helâl ve haramlara ilişkin olanlar ya da toplum devletlerarası hukuka ait hükümler arasında hiçbir ayrım yapılmamıştır. Bunların tamamı, Allah'ın müslümanlara seçtiği İlâhî sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemin bir kısmından sapma, tamamını terk anlamına gelir. Bu "din"e karşı gelme, dolayısıyla bu "din"den çıkma anlamını taşır.

Mesele, belirttiğimiz şekildedir. Allah'ın müslümanlara seçtiği bu sistemden bir şeyi atmak ve onun yerine insan yapısı bir şey eklemek açıkça Allah'ın ilahlığını kabul etmemektir. Bu özelliklerden bazısını bir insana yakıştırmak Allah'ın yeryüzündeki otoritesine isyan ve böylece ilahlık özelliklerinin en büyüğü olan "hakimiyet" iddiası ile ilahlık taslama anlamına gelmektedir. Bu da, açıkça bu dine isyan ve doğal olarak, bu dinden çıkmaktır.

"Bugün kafirler dininizi ortadan kaldırmaktan umut kesmişlerdir.."

Kafirler onu iptal etmekten, ortadan kaldırmaktan ya da tahrif etmekten ümitlerini kestiler. Çünkü Allah, onu mükemmel kıldı ve kıyamete değin sürmesine hükmetti. Onlar, harpte zor durumdaki müslümanları yenebilirler, fakat bu dine üstünlük sağlayamazlar. Onu tahrife kalkışanların çok olmasına, tuzak kuranların kuvvetine ve bu dönemlerde mensuplarının kara cahilliğine rağmen bu din, lekelenemeyen ve tahrif edilemiyen -kıyamete değin korunmuştek dindir. Allah, yeryüzünde bu dini, bilen ve onu gelecek nesle teslim edene değin, tamamen anlayıp koruyan bir topluluktan yoksun bırakmayacaktır. Kafirlerin bu dinden ümitlerini kestikleri şeklindeki Allah'ın vaadi gerçektir.

"O halde onlardan korkmayın, benden korkunuz."

Kafirler bu dine hiçbir şekilde el uzatamazlar. Taraftarlarına da, bu dinin canlı bir tercümanı oldukları, yükümlülük ve sorumluluklarını yerine getirdikleri, hayatlarında hükümlerini ve hedeflerini gerçekleştirdikleri ve ondan yüz çevirmedikleri sürece hiçbir zarar veremezler.

Yüce Allah'ın, Medine'deki İslâm toplumuna yönelik bu teklifi o kuşağa has değildir. Bu hitap, bütün zamanlardaki ve yerdeki tüm iman edenlere seslenmektedir. "İman edenlere" diyoruz. Çünkü Allah'ın kendilerine seçtiği bu dinden tamamen hoşnut olanlar, bu dini dünya görüşleri olarak benimseyenler işte bunlar -yalnızca bunlar- "müminler"dir. **"Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."**

Bugün yani bu ayetin indiği "Veda haccı günü" Allah bu dini noksansız kılmıştır. Ona birşey eklemek isteyen, artık ne ilave edebilir ki? Müminlere olan en büyük nimeti, bu mükemmel ve kapsamlı sistemle yerine gelmiş ve onlara din olarak "İslâm"ı seçmiştir. Dünya görüşü olarak bu sistemi benimsemeyen ise, Allah'ın müminlere seçtiği şeyi tepmiş olur.

Müslüman, bu sarsıcı sözler karşısında duruyor. İçerdiği bu büyük köklü yönlendirmeler, yükümlülük ve görevler peşisıra gözü önünden geçiyor.

Müslüman önce, bu dinin tamamlanması noktasında duruyor. İlk insanın doğuşundan, ilk Peygamber'den bu son risalet olan tüm insanlara gönderilen Ümmî Peygamber'in risaletine değin aynen iman kervanı, geçit resmi yapıyor. Ne görüyor? Birbirine bağlı bir şekilde uzayıp giden, bu hidayet ve nur kervanını görüyor. Uzun yol üzerindeki işaretlerini görüyor. Fakat son Peygamber'in önceki tüm peygamberlerin, sadece belirli bir zaman periyodu için, özel bir görevle ve sadece belirli bir topluma gönderildiklerini görüyor. Bu yüzden tüm bu peygamberler bu çerçeve ile sınırlanmış ve bu zaman parçasına -mahkum- olmuşlardır. Onların tümü, tek bir ilaha -ki bu tevhittir- çağırmışlar, sadece bu tek ilaha kulluk edilmesini istemişlerdir -bu da dindir-. Hepsi herşeyi bu tek ilahtan almaya ve bu tek ilaha boyun eğmeye çağırmışlardır -bu da İslâm'dır-. Fakat her biri, toplumun, çevrenin, zaman ve ortamın durumuna uygun hayat gerçeklerine ilişkin farklı bir şeriat getirmiştir.

Ve nihayet Allah, insanlığa gönderdiği risaleti sona erdirmeyi dilediği

zaman, tüm insanlara özel bir zaman ve mekan ile ve belirli bir toplumla sınırlandırmaksızın bütün "insan"ları muhatap alan risalet ile peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'i gönderdi. Mekan, çevre ve zaman faktörlerinin ötesinde, tüm "insan"ı muhatap alan bir risalet. Çünkü bu risalet, değişmez, bozulmaz ve iptal edilmez "insan fıtratı"nı muhatap almaktadır. **"Allah'ın yaratma kanununa uygun olan dine dön ki insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez. İşte dosdoğru din budur."**[45]

Bu din, insanın hayatını her yönüyle ve bütün kapsamıyla kuşatan bir şeriattır. Bu şeriat herşeyi ayrıntılarıyla açıklanmış, hayatın zaman ve mekan değişkenlerine bağlı ve dönemsel olarak ortaya çıkan sorunları için genel prensipler ve temel kurallar koymuştur. Zaman ve mekan faktörleriyle değişmeyen ve sürekliliğini koruyan sorunların herbiri için ayrı ve ayrıntılı kurallar getirmiştir. Genel prensipleri ve ayrıntılı bölümleri sayesinde bu din, kıyamete değin bu merkez etrafında ve bu çerçeve içerisinde gelişip, değişmesi ve yenilenmesi için "insan hayatı"nın ihtiyaç duyacağı bütün kurallar, yönergeler, hükümler ve nizamnameler içermektedir. Yüce Allah müminlere şöyle buyurmuştur: **"Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim"**. Onlara hem inanç hem de şeriatın eksiksiz tamamlandığını ilan etmiştir. İşte din budur.

Bir müminin, bu dinin eksik olduğu vehmine kapılarak, onu tamamlamaya kalkışması, bir kusur bularak onu gidermeye çalışması zaman ve mekana uygun olarak değiştirmeye veya geliştirmeye yönelmesi mümkün değildir. Böylesi bir durumda, o, Allah'ın doğru sözlülüğünü kabul etmemiş ve müslümanlar için seçtiğini beğenmemiş olduğundan bir mümin olamaz.

Kur'an'ın indirildiği dönemdeki bu şeriat her zaman için geçerli olan dindir. Çünkü o, Allah'ın da tanıklığı ile "insan"a her zaman ve mekan için gelmiş olan dinin "şeriati"dir. Daha önceki peygamberler gibi, sadece belirli bir topluma, belirli bir nesle ya da mekana özel değildir.

Ayrıntılı hükümler, olduğu gibi kalsınlar diye gelmişlerdir. Genel prensipler ise, kıyamete değin insan hayatına, izinde geliştiği bir çerçeve çizmek için gelmişlerdir. Onlara karşı çıkmak, imanın çerçevesi dışına taşmaktır.

"İnsan"ı yaratan Allah, yarattığını da en iyi bilendir. Allah insanı yaratmış -ki O ne yarattığını çok iyi bilir- ve ona bu şeriatı içeren bu dini seçmiştir. "Dünkü şeriat, bu günkü şeriat değildir" denemez. Çünkü bu durumda kişi, insanın ihtiyaçlarını ve durumlarını Allah'tan daha iyi bildiğini iddia etmiş olur.

Müslüman, **ikinci olarak** "Allah'ın bu dini mükemmel kılarak, müminlere olan nimetini tamamlaması" olayı karşısında duruyor. Bu nimet, insanın yetişip olgunlaştığını gösterdiği gibi, gerçek "insan"ın duygusunu gösteren müthiş bir nimettir. Bu "insan", ilahını bu dinin kendisine gösterdiği şekilde tanımadan önce Rabbinin hoşnut olduğu bu dinin bütünün tanıttığı şekilde evreni, varlığını, bu bedendeki fonksiyonunun ve Rabbinin ikramlarını tanı-

45- Rum Suresi, 30

madan önce mevcut değildi. Bu "insan", sırf Allah'a kulluk ederek kullara kulluktan vazgeçmeden önce, herhangi birinin yaratma ve otoritesini değil, Allah'ın yapısı olan ve O'nun otoritesinin oluşturduğu şeriat sayesinde "eşitliğe" ulaşmadan önce, mevcud değildi.

İnsan bilgisi, bu dinin ortaya koyduğu büyük gerçekler sayesinde, bu "insan"ın doğuşunu gerçekleştirdi. Eğer insan bilgisi, bu seviyede olmasaydı, onun oluş sırasında "hayvan" ya da "robot insan" olması mümkündür.

Fakat o, ancak Kur'an'ın ortaya koyduğu şekliyle bu gerçekleri bilmesi sayesinde tam anlamıyla bir "insan" olabilmiştir. Bu şekil ile insanın her dönemde kendisine yakıştırdığı diğer şekiller arasında büyük fark vardır.[46]

Eğer insanoğlunun hayatında bu şekil gerçekleştirilirse "insan"ın insanlığı tam olarak ortaya konmuş olur. Böylece Allah, melekler, kitaplar, peygamberler ve kıyamet günü hakkındaki itikadî düşünce sayesinde, duyu organları ile algılanan dışında bir şey idrak etmeyen "hayvanî hisler"den çıkıp, hem algılananları, hem de algılanamıyanları, görünür ve görünmez alemi, madde ve madde ötesini idrak edebilen "insanî düşünce" dairesine geçmesi gerçekleşir ve onu sınırlı "hayvanî duyu organları"nın dar çerçevesinden kurtarır.

Tevhid sayesinde, kullara kulluktan sırf Allah'a kulluğa yönelerek bütün düşmanları karşısında eşitlik, bağımsızlık ve üstünlük sağlar. O, kullukta sadece Allah'a yönelir, dünya görüşünü, şeriat ve düzeni sırf Allah'tan alır ve yalnız O'na dayanıp, yalnız O'ndan korkar.[47]

İlgilerini geliştirip, eğilimlerini paklaştırır; gücünü, hayvanî içgüdülerini ve aşağı arzularını dizginleyip, hayra ve yüceliğe yöneltmek için toplar ve ilahi sistemi gerçekleştirmiş olur.[48]

Cahiliyye gerçeğini tanımayan ve felaketlerini tatmayan kimse, Allah'ın bu din ile gönderdiği nimetin gerçeğine eremez. Cahiliye her dönem ve mekanda Allah'ın uygun bulmadığı şekilde hayat sürmektir. Cahiliyeyi tanıyan ve inançdaki, düşüncedeki, yaşamdaki belalarına uğrayan kimse, Allah'ın bu dinle gönderdiği nimetin gerçeğini bilir, idrak eder ve onun tadına varır. Bütün zaman ve mekanlardaki cahiliyyetin, inanış ve düşüncedeki sapıklık ve körlük felaketlerini, hayret ve şaşkınlık belalarını, boşluk ve kirli musibetlerini tanıyıp anlayanlar, yalnızca, İslâm düzeni sayesinde imanın gölgesinde sürdürülen hayatın nimetini tadan ve tanıyan kimselerdir.[49]

Cahiliyenin hayatı düzenleyen sistemlerin bütün disiplinlerinde varolan isyan ve arzuların felaketlerini, anarşi ve karışıklıkların belalarını, ifrat ve tefritin musibetlerini bilip, anlayanlar, yalnızca İslâm sistemi imanın gölgesi altında gelişen hayat nimetini tanıyıp, tadan kimselerdir.[50]

Bu Kur'an'a ilk kez muhatap olan Araplar, bu sözleri anlıyor, tanıyor ve gerçeğini idrak ediyorlardı. Çünkü bu sözlerin içeriği, bu Kitab'a muhatap olan

46- Bakınız, bu surenin girişi ve "İslâm Düşüncesi" adlı kitabına.
47- Bakınız "Din Budur" adlı kitabına. Fatiha Suresi, s. 25-27; Bakara suresi Giriş s. 48-53
48- Bakınız 1. cilt, sh. 328-337
49- Bakınız, "İslâm Düşüncesi" adlı kitaba.
50- "İslam ve Çağdaş Problemler" adlı kitaba bakınız.

neslin bizzat yaşamında somutlaşıyordu.

Cahiliyeyi ve onun inanca ilişkin düşünce sistemini ve toplumsal yapısını, kişisel ve toplumsal ahlâkını, tatmışlardı. Yanısıra onlar Allah'ın bu din ile kendilerine verdiği nimetin gerçeğini, Allah'ın sözlerindeki rahmetini ve İslâmla verdiği nimetin gerçeğini anlayarak cahiliyenin bütün unsurlarından yüz çevirmişlerdir.

İslam onları, cahiliyye bataklığında bulmuş, zirveye giden dosdoğru yola çıkarmıştır.[51] Zirveye ulaştıkları zaman o yüce yerden yeryüzünde çevrelerinde bulunan diğer milletlere, şimdi kendi cahiliye dönemlerindeki geçmiş yaşamlarına baktıkları gözle baktılar.

İslâm onları, putları, melekleri, cinleri, yıldızları ve ataları rab edinme gibi efsane ve hurafelerle çevrelenmiş hurafe inançlara dayalı düşünce ile temellenmiş cahiliyenin bataklığında buldu. Onları buradan kurtarıp, dikkatlerini tevhid ufkuna, tek ilaha... herşeye güç yetiren, merhametli, her şeyi gören, bilen ve haberdar olan, adaletli, mükemmel, kendisine yakın ve yardımına koşan kimsenin aracılığına yer vermeyen herkesin kendisine kul olduğu ve kulluk ettiği tek ilaha iman ufkuna çevirdi. İslâm onları vehim ve hurafelerden kurtardığı gün, aynı zamanda kahin ve reislerinin sultasından da özgürlüğe kavuşturdu.

İslâm onları, kimilerinin iddia ettiği gibi cahiliye demokrasisinden değil, cahiliyenin ana çerçevesi, sınıf farkları, çirkin gelenekler ve otoriteyi ele geçiren herkesin kalkıştığı despotluklardan ibaret olan "aşağılık toplumsal düzeni"nden kurtardı.

"Zulmetme kudreti", ta kuzeyden güneye kadar tüm Arap yarımadasının önderleri, kabile reisleri ve idarecilerinin yerleşik geleneğine göre güç ve etkinlikle aynı anlamı taşıyordu. Necaşi'nin şairi, saldırdığı kişiyi küçük düşürmek için şöyle hicvederek kötülüyordu: "Onun kabilesi, ne zimmetini (anlaşmasını) bozar, ne de kalben zerre kadar zulmeder". "Bir Arap meliki olan, Hacer b. Haris, Beni Esed'i sopa ile kendisine itaate zorladığı zaman Şairleri Ubeyde b. Ebras şu şiiri ile ona yakardı:

"Sen onların içinde hükümdarsın,
Onlar ise kıyamete değin köledir,
Onlar senin kamçına boyun
eğmişlerdir.
Huzae'nin uysal yarış atı gibi..."

"Ömer b. Hind, halkı kendisiyle perde arkasından konuşmaya zorlayan, kabile reislerinin annelerini, sarayında hizmetçi olmaları için zorlayan bir Arap hükümdarı idi." Yine bir Arap meliki olan Numan b. Menzir, terörde o kadar ileri gitti ki, kendisine iki gün belirledi: kendisini ziyarete gelen herkesi hesapsız nimete boğduğu hoşnutluk günü ve sabahtan akşama değin kim gelirse öldürdüğü "öfke günü".

Kulcyb Vail'in otoritesi hakkında anlatılır ki:O bu ismi, avdan başladığı

51- Bu mesele Nisa Suresinin giriş kısmında açıklanmıştır.

yerde, nara attığı için almıştır. Narasını işiten hiç kimse ona yaklaşmaya cesaret edemezdi.

Yine anlatılır ki: "Avf vadisinde hiç özgür yoktur". Çünkü onun otoritesinin delili olarak oraya ve çevresine hiçbir hür yaklaşamazdı. Oradaki hürlerin tamamı, köle konumunda idi."[52]

İslam onları, âdetler, gelenekler, toplumsal ilişkiler ve ahlâk konusunda da cahiliye bataklığı içinde buldu... Onları, kız çocuklarını diri diri gömme, perişan haldeki kadınlar, içki, kumar, serbest cinsel ilişki, hakir görülen ve aşağılanan kadınlarla karışım ve ihtilaf, dışardan gelecek ciddi bir saldırı karşısında ne ittifakları ne de güçleri bulunmadığı gibi kan davaları, baskınlar, yağmalamalar ve soygunlar sebebiyle birbirlerine düşmüş halde bulunan bir toplum yapısına sahip halde iken buldu.[53] Öyleki Fil yılında Habeşlilerin Kabe'ye saldırısı gerçekleşmiş kendi aralarında müthiş sert olan kabilelerin tümü bu saldırı karşısında aciz ve perişan olmuşlardı.

Onlar bu durumda iken, İslâm onları bir ümmet yaptı. İnsanlığın tamamı yaşamın her alanında düşük bir halde iken, onları zirveye ulaştırdı. Tek bir nesilde, hem en çukuru hem en zirveyi, hem cahiliyyeyi hem de İslâmı tanıtıp gösterdi. Bu yüzden onlar, yüce Allah'ın şu ayetini idrak ediyor, tadına varıyorlardı: **"Bugün sizin hesabınıza dininizi bütünledim, size yönelik nimetimi tamama erdirdim ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."**

Müslüman bu kez Allah'ın müminlere İslamı din seçmesi karşısında duruyor. Yüce Allah bu ümmeti kavraması ve gözetmesi karşısında... Öyle ki onun için İslam dinini seçmiş ve beğenmiştir. Bu Allah'ın bu ümmete sevgisini ve hoşnutluğunu da ifade etmektedir. Öyleki onun için bir dünya görüşü ve sistemi seçmiştir.

Bu müthiş sözler bu ümmetin omuzlarına pek ağır bir yük bindirmektedir. O yüce gözetime denk gelecek bir yükü Allah affetsin! Bu ümmetin, peşisıra gelecek bütün nesillerinin sahip olacağı nesneler, yüce Allah'ın bu şerefli korumasına tabii ki denk gelmez.

O'nun yayabileceği tek şey, gücü nisbetinde nimete şükretmeye ve nimet vereni tanımaya ilişkin ayrıca gerekli olanı anlayıp, gücü nisbetinde onu yerine getirmek ve kusur ve hatalardan dolayı da avf ve bağışlama dilemekten ibarettir.

Allah'ın bu ümmete İslâmı din belirlemesi ilkin, bu seçimin kıymetini bilmesini, sonra da gücü nisbetinde bu din doğrultusunda olmak için çabalamasını gerektirmektedir. Aksi takdirde, kendisine Allah'ın seçtiğinden başkasını tercih ederek Allah'ın hoşnut olduğunu ihmal eden kimse ne kadar zavallı ne kadar aptaldır.

O halde cezasız bırakılmaması gereken büyük bir suçtur. Allah'ın kendisi için seçtiğini terkeden serbest bırakılmamalıdır. Fakat Allah İslâm dinini tercih etmeyerek dilediklerini işleyenleri bırakıyor ve onlara süre veriyor. Bu dini

52- Üstad Akaid "Habaihil İslam ve Ebatilu Husumehu" s. 150-151
53- Bakınız, Fil Suresi tefsiri ve 4. cüz.

tanıyıp, sonra terkeden veya ondan ayrılanların kendilerine Allah'ın onlara seçtiği dünya görüşünden başka bir dünya görüşü edineni Allah asla cezasız bırakmıyor ve ona asla süre tanımıyor. Sonuçta onlara hakkettikleri cezayı veriyor.

Bu müthiş sözler önündeki bu duruşlardan daha çoğuna gücümüz yetmiyor. Daha fazla uzatmadan, "Fizilal"de bu kadarla yetiniyor, surenin akışıyla birlikte gelen yeni bölüme geçiyoruz:

يَسْـَٔلُونَكَ
مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ
تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَٱذْكُرُوا۟
ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ۝٤ ٱلْيَوْمَ
أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ ۖ
وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ
مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ ۗ وَمَن يَكْفُرْ
بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ۝٥

4- Sana kendilerine nelerin helal kılındığını soruyorlar. onlara de : "Size temiz yiyecekler helal kılındı. Allah'ın size sağladığı bilgiler. öğreterek yetiştirdiğiniz eğitimli ev hayvanları sizin için avladıkları hayvanları da yiyiniz ve üzerlerine Allah'ın adını anınız. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah'ın hesaplaşması çok çabuktur."

5- Bugün size temiz olan yiyecekler helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size ve sizin yiyecekleriniz de onlara helaldir. İffetli ve hür mümin kadınları -zinaya ve metreslik ilişkisine başvurmaksızın- namuslu biçimde mehirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir. Kim iman etmeyi reddederse yaptığı ameller boşa gitmiştir, o kimse ahirette hüsrana uğrayanlardan olur.

Bu seçkin toplumun psikolojik durumunu tasvir ediyor: İlkin yüce Allah'ın hitabıyla karşılaşmanın mutluluğuyla şereflenmeleri, sonra da, haram kılınmasından korkarak kendilerine şüpheli görünen cahiliye dönemindeki tüm davranışlardan kaçınıp, uzaklaşma titizlikleri. Onlar bu yüzden bu yeni sistemin kabul ettiği herşeyi öğrenebilmek için sorulara gerek duyuyorlar. Bu dönemin tarihini inceleyenler, İslâm'ın Arapların psikolojisinde gerçekleştirdiği bu büyük değişikliği göreceklerdir. İslâm onları şiddetle sarsıyor ve bütün cahili

pisliklerden arındırıyor.

Cahiliyye bataklığında bulup zirvelere ulaştırdığı müslümanlara yeniden doğduklarını bildiriyor. Bunun yanısıra bu dini yaymanın güçlüğünü, dirilişin büyüklüğünü, kaydedilen aşamanın şahaneliğini ve nimetin bolluğunu hissettiriyor. Böylece amaçları, kendilerine bu bol lütufları veren ilahî sisteme uygun olsun ve ona aykırı davranmaktan kaçınsınlar. Bütün cahiliye dönemindeki alışkanlıklarına yönelik bu duyarlılık ve çekingenlik, bu derin bilincin ve bu güçlü sarsıntının ürünüdür. Bu yüzden, (haramları bildiren) ayeti işittikten hemen sonra, Allah Rasulüne "... **kendilerine neyin haram kılındığını**" soruyorlar.

Bunu henüz işlemeden önce, helal olduklarını kesin olarak bilsinler diye soruyorlar. Onlara şu cevap geliyor: **"De ki; size temiz olan yiyecekler helal kılındı."**

Bu üzerinde düşünmeyi hakeden bir cevap. Bu cevap, onların duygularına şu gerçeği nakşediyor: **Onlara temiz şeyler haram kılınmaz ve temiz şeylerden alıkonmazlar. Çünkü tüm temiz şeyler onlara helaldir. Kendilerine yalnızca pis şeyler haram kılınmıştır.**

Gerçekten, Allah'ın haram kıldığı herşey, bozulmamış fıtratın psikolojik olarak iğrendiği leş, kan, domuz eti gibi şeyler yada mümin kalbin nefret ettiği, Allah'tan başkası adına veya putlara kesilen adaklar veya onların yanında bir çeşit kumar olan ok ve çekme gibi şeylerdir.

Bu genellemenin ardından gelen bir ifade olan; "temiz yiyecekler"e, özellikle bambaşka temiz türleri daha eklenmektedir. Bunlar için eğitilip-yetiştirilmiş, sahipleri tarafından avı nasıl yakalıyacağı öğretilmiş, yırtıcılardan doğan, şahin, pars, arslan ve köpek benzeri av hayvanlarının tuttukları avlardır:

"Allah'ın size söylediği bilgileri öğreterek yetiştirdiğiniz eğitimli av hayvanlarının sizin için avladıkları hayvanları da yiyiniz ve üzerine Allah'ın adını anınız. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah'ın hesaplaşması çok çabuktur."

Bu av için eğitilip-yetiştirilmiş avcı hayvanların yakaladıkları avların helal olabilmesi; avcı hayvanların, avlarını, sahipleri için tutmaları yani -açken ve sahipleri yanlarında yokken kendileri için tuttukları dışında- avlandığı sırada tuttuğu avını iyice koruyup, ondan yememeleri şarttır. Eğer av sırasında tuttuğu avın etinden yerse, eğitilmemiş demektir. Bu durumda yakaladıkları av, sahiplerinin değil kendilerinindir, dolayısıyla bu avları, sahiplerine helal olmaz. Eğer yakaladığı ve yediği avın büyük bir kısmını bırakıp, henüz canlı iken sahibine getirse -sözkonusu av, kesilmesi ile helal olan bir hayvan bile olsa- kesim ile temiz olmaz.

Allah, müminlere, av hayvanlar ile onlara olan nimetini hatırlatıyor. Onları, Allah'ın kendilerine sağladığı bilgileri öğreterek yetiştirmişlerdir. Allah, bu hayvanları, onlara boyun eğdirmiş, kendilerine onları eğitme gücü vermiştir. Ve nasıl eğiteceklerini de öğretmiştir.

Bu, Kur'an'ın eğitim yöntemini örnek alan; bahsetmedik bir nokta, ortaya koymadık bir ayrıntı bırakmayan hikmetli metodun özelliğini ifade eden bir bölümdür.

Hatta insanın gönlünde şu gerçeğin hissini uyandırıyor. Bu, Allah'ın, herşeyi; evreni yaratan, öğreten, onları insanlara boyun eğdiren olduğu ve bütün erdemli davranışların, kazançların nerede olursa olsun O'na döneceği gerçeğidir. Mümin Allah'tan geldiğini, O'na döneceğini bir an bile unutmaz. Herşey O'nun varlığı sebebiyle vardır. Bütün neşneler ve olaylar O'nun gücündedir.

Mümin biran bile her güç durumunda, her ruhi bunalımında ve kalkıştığı her işte Allah'ın, ihsan ve yardımını göreceğinden şüpheye düşmez. Bunların tümü, aslında Allah'ın "terbiyeci" oluşu gerçeğine dayanır.

Allah, müminlere, avcı hayvanların yakaladıkları avlar üzerine Allah'ın ismini anmalarını, avcı hayvanları salarken bunu söylemelerini, bu hayvanların avını pençeleri veya dişleri ile öldürdüklerinde, onun kesilmiş gibi olacağını, Allah'ın ismini, av keserken veya avcı hayvanı avın üzerine salarken anmanın yeterli olduğunu öğretiyor.

Sonra ayetin bitiminde onlara, Allah'tan ve çabuk hesaplaşmasından korkmaları uyarısı yapıyor. Haram ve helalın tümünü, mümini hayatındaki tüm niyet ve amellerinin ekseni olan bu bilince bağlıyor. Hayatın tümünü, Allah'ın, yüceliğini idrak etmeye, gizli ve açıkta O'nun gözetiminde olduğunu bilmeye dayandırıyor. **"Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah'ın hesaplaşması çok çabuktur."**

Helal olan yiyecekler açıklanırken, araya evlenilmesi helal olan kadınlar konusu da ekleniyor.

"Bugün size temiz olan yiyecekler helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size ve sizin yiyecekleriniz de onlara helaldir. İffetli ve hür mümin kadınlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerin hür ve iffetli ve hür mümin kadınlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları -zinaya ve metreslik ilişkisine başvurmaksızın- namuslu biçimde mehirlerini verdiğiniz takdirde size helâldir..."

Böylece helal yiyecek çeşitlerine, bir kez daha, ayet ile de değiniliyor:

"Bugün size temiz olan yiyecekler helal kılındı..."

İşaret ettiğimiz anlam teyit ediliyor ve öncekiler ile yeni bahsedilen helal yiyecekler, temiz olmaları noktasında birbirine bağlanıyor.

Burada, "İslâm yurdunda", müslüman toplum arasında yaşıyan veya onlara zimmet ve ahd bağı ile bağlanan Kitap Ehli'nden olan gayri müslimler ile ilişkiler hakkında, İslâm hoşgörüsünün aşamalarından biriyle daha karşılaşmaktayız.

İslâm onlara, "dini hürriyet" verip, (izale etmiyor) bırakmıyor.

İslâm onlara, "dini hürriyet" vermekle yetinmiyor, İslâm toplumunda, köşesine çekilmiş terkedilmiş olarak bırakmıyor. Onları, sevgi, güzel muamele

ve birlikte yaşama gibi sosyal ortaklık havası ile kucaklıyor. Onların yiyeceklerini müslümanlara, aynı şekilde müslümanların yiyeceklerini de onlara helal kılıyor. (Birbirlerini ziyaret edip konukları, birbirleriyle yiyip-içmeleri için. Sevgi ve musamaha gölgesi altında gölgelenmesi için.) İffetli kadınlarını müslümanlara helal (temiz) kılıyor. Onların kadınlarını da, müslüman iffetli kadınlar ile birlikte anıyor.

Bu, diğer din ve millet mensupları arasında, sadece İslâm'ın mensuplarının hissettiği musamahadır. Hristiyan katolikler, yine hristiyan olan ortodoks, protestan yada Maruni'lerle nikahlanmada güçlük çıkarırlar. Onlara göre inancı gevşek olanlardan başkası buna yeltenmez.

Böylece, İslâm'ın evrensel bir toplum oluşturma yolunda müsamahakar davranan tek sistem olduğu, müslümanlar ile kitap sahibi dinlerin mensupları arasında bir tecride başvurulmadığı, İslâm toplumunun bayrağı altında yaşayan değişik inanç mensupları arasına -özellikle ilişkiler ve gidişattan- engeller konulmadığı ortaya çıkmaktadır. (Dostluk ve yardımlaşma meselesinin hükmü ise, -sûrenin akışı içerisinde geleceği gibi- ayrıdır.) Ehl-i Kitab'ın iffetli kadınların helal olma şartı, iffetli mümin kadınlarla evlenme şartıyla aynıdır.

"Sizden önce kendilerine kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları, zinaya ve metreslik ilişkisine başvurmaksızın namuslu biçimde mehirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir."

Bu şart ise, -kocanın karısını o sayede koruyup, gözettiği- dini nikah yapma amacıyla mehir verilmesinden ibarettir. Bu mal (mehir), fuhuş ve metres tutma yolunda verilmiş değildir.

Fuhuş, kadının her erkeğin olması, metres tutma ise, özel bir erkeğin kadından nikahsız faydalanmasıdır. Bu her iki yol da (İslâm, onları temizleyip-paklamadan, bataklıklardan zirvelere ulaştırmadan önce) cahiliye araplarında yaygın olup, cahili toplumun benimsediği şeylerdi.

Bu hükümleri şiddetli bir tehdit izlemektedir: **"... Kim iman etmeyi reddederse yaptığı ameller boşa gitmiştir. O kimse ahirette hüsrana uğrayanlardan olur."**

Tüm bu hükümler, iman ile ilişkilendirilmekte, imanın kendisi veya delili oldukları sonucuna varılmaktadır.

Onlardan döneklik edenler, imanı inkar etmiş, 'perdelemiş', örtmüş olur. İmanı inkar edenin ise, ameli, boşa gider ve kabul edilmeyerek geri çevrilir. Ayetteki "boşa gider" (Habate) kelimesi, hayvanın zehirli otlakta otlayıp ölmesini ifade eder. O, batıl amelin gerçeklerini somutlaştırmaktadır. Zehirlenip şişerek telef olan hayvan gibi, amel de, telef olur, izi bile kalmaz. Dünyadaki amelinin boşa gitmesi ve batıl olması ötesinde ahirette de perişan olur.

Bu şiddetli ve korkunç tehdit, yiyecekler ve nikah konusundaki helal ve haramlara ilişkin şer'î hükmün peşisıra gelmektedir. Bu da, bu sistemin parçalarının birbirine bağlılığına ve her parçasının kendisine aykırı davranmasının hoş görülmediği ve küçük-büyük hiçbir muhalefetinin kabul edilmediği "din"

olduğunu göstermektedir.

Yiyecek ve kadınların temiz olanlarından söz edildikten hemen sonra, namaz ve namaz için temizlenme hükümleri gelmektedir.

TEMİZLENME HÜKÜMLERİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا
طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝٦

6- Ey müminler, namaza durmak istediğiniz zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız. Başınızı meshediniz, topuklara kadar ayaklarınızı da.

Eğer cünüpseniz iyice yıkanınız. Fakat eğer hasta yada yolcu iseniz veya içinizden biri heladan gelmiş ise, yada kadınlara dokunmuşsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız temiz bir toprakla teyemmüm ediniz, temiz toprağı yüzlerinize ve ellerinize sürünüz.

Allah'ın istediği siz zor koşmak değildir. Fakat O, sizi temizlemek ve size yönelik nimetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz diye."

Temiz yiyeceklerden ve pak kadınlardan bahseden ayetlerin yanısıra; namaz ve temizlenmeden bahsedilmesi, av, ihram ve Mescid-i Haram'da müslümanların yaptığı işlerin hükümlerinin yanısıra; temizliğin hükmünden bahseden ayetin gelmesi, sırf tesadüf eseri yada söz akışının genel havasından uzak birşey değildir. Bu ancak, konu bütünlüğünün ve Kur'an düzeninin hikmeti gereği olarak gelmiştir.

Ayetler; İlk olarak temizliğin farklı bir türünden bahsediyor:

Pak ruh temizliğinin yanısıra, yiyecek ve kadınların temiz olanlarından. Mümin kalp burada, diğer nimetlerde bulamadığı bir türü bulmaktadır. Bu, temiz pak ve huşu içerisinde Allah'a ulaşma nimetidir. Yiyecek ve kadınlardan sözedilmesi biter bitmez temizlik ve namaz nimetine geçiliyor. (İnsan hayatın-

daki tüm temiz nimet türleri tamamlansın diye, "insan"ın varlığını tekamül etti.

İkincisi ise, temizlik ve namaza ilişkin hükümler; yiyecek ve evlenme hükümleri, haremin içinde ve dışında avlanma hükümleri, savaş ve barışta insanlara karşı olan tavırlara ilişkin hükümler ve sûrenin geri kalanında bahsedilen tüm hükümler; Allah'a kulluktur, tamamı Allah'ın dinidir. Bu "din" de; fıkıhta, "ibadet hükümleri" ismini alanlar ile, "muamelat hükümleri" ismini alanların birbiriyle bağlantısı koparılamaz.

Meseleleri konularına göre ve bir düzen içerisinde incelemek zorunluluğundan doğan bu ayrımın; Rabbani sistemin temelinde ve İslâm şeriatının aslında hiçbir yeri yoktur. Bu sistem, hem ona, hem de buna eşit olarak birleştirmektedir. Her ikisi hakkındaki hüküm aynıdır: Onlar Allah'ın dinini, şeriatını ve sistemini oluşturmaktadır. İtaat ve bağlılık noktasında, birbirinin diğerine bir üstünlüğü yoktur. Heriki parça da, ancak diğeri ile ayakta durabilir. Din ancak müslüman toplumun hayatında, herikisi de aynı seviyede gerçekleştirildiğinde ayakta durabilir.

Tümü, Allah'ın, müminlere yerine getirmelerini emrettiği "sözleşme"lerdir. Hepsi, müslümanın, Allah'a yakınlık niyeti ile gerçekleştirdiği 'ibadetler'dir.

Tamamı, müslümanın, Allah'ın kulluğa tek layık olan merci olduğunun ilanıdır. Ortada "ibadetler" ve "muameleler" şeklinde iki ayrı kategori yoktur. Bu ayrım, yalnızca bir "ıstılah" sorunudur ve ancak fıkıh ilminde kullanılagelen bir sıralama sorunudur. Yoksa bunların tümü, hem "ibadet", hem "farzlar" hem de, Allah ile yapılan 'sözleşme'lerdir. Onlardan herhangi birini ihlâl etmek, Allah ile yapılan 'iman' sözleşmesini ihlâl etmek demektir.

Tüm bunlar, Kur'an'ın değindiği inceliklerdir. Konuların akışı içerisinde gelen bu değişik hükümleri anlatmayı sürdürüyoruz...

"Ey müminler namaza durmak istediğiniz zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız, başınızı meshediniz, topuklara kadar ayaklarınızı da.

Eğer cünüpseniz iyice yıkanınız. Fakat eğer hasta yada yolcu iseniz veya içinizden biri helâdan gelmiş ise, yada kadınlara dokunmuşsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız temiz bir toprakla teyemmüm ediniz, temiz toprağı yüzlerinize ve ellerinize sürünüz."

Namaz, Allah ile buluşma, huzurunda durma, gizlice ve fısıltı ile O'na dua etmektir. Şüphesiz bu duruş için hazırlık gereklidir. Ruhun hazırlanması yanısıra vücudun da temiz olması gereklidir. Sanırım bu yüzden abdest alınır. Doğrusunu Allah bilir. İşte ayette sözü edilen abdestin farzları şunlardır:

1- Yüzü yıkamak
2- Dirseklere kadar kolları yıkamak,
3- Başı meshetmek,
4- Bileklere kadar ayakları yıkamak.

Bu farzlar çerçevesinde önemsiz kimi fikir ayrılıkları söz konusudur.

Bunların en önemlisi, "Sözü edilen sıralama farz mıdır? Yoksa bu sıralamaya uymamak caiz midir?" şeklindeki tartışmadır. Bu konuda iki farklı görüş vardır...

Bu, abdest almanın şeklidir. Cünüblükte -ister cinsel ilişki, isterse ihtilam sebebiyle olsun- tüm vücudu yıkamak farzdır.

Ayet, abdest ve guslün farzlarını açıkladıktan sonra, teyemmümün hükmünü izaha geçiyor. Teyemmüm, aşağıdaki durumlarda sözkonusu olur:

1- Abdestsiz kişinin su bulamayacağı durumda.

2- Yıkanması veya abdest alması gerektiği halde, kişinin sudan zarar görecek şekilde hasta olması durumunda.

3- Yıkanması veya abdest alması gerektiği halde, kişinin yolculukta olması durumunda.

Ayet, abdestin gerektiği duruma "biriniz helâdan geldiğinde" ifadesi ile işaret ediyor. Helâ, insanların tabii ihtiyaçlarını giderdikleri mekandır. "Helâdan gelmek" sözü, büyük veya küçük ihtiyacı gidermekten kinayedir.

Ayet, guslün gerektiği duruma ise, "veya kadınlara dokunduğunda" ifadesi ile, işaret ediyor. Çünkü bu ince ifade, "cinsel ilişkiyi" kinaye yoluyla anlatmada yeterlidir.

Bu durumlarda abdestsiz veya gusülsüz kişi, -teyemmüm yapmadan- namaz kılamaz. Teyemmümü ise, -hayvanın sırtında veya duvarda bulunan tozlar bile olsa- temiz toprak adı verilebilen şeyler ile yapılır. Eller toprağa vurulur, sonra silkelenir, sonra eller yüze sürülür ve kollar dirseklere kadar sıvazlanır. Yüz ve eller için bir veya iki vuruş gerekir. Bu konu ihtilaflıdır.

Burada "kadınlara dokunduğunuzda" ayetinin kastettiği anlam çevresinde, fıkhî ihtilaflar söz konusudur. Bu mutlak olarak "dokunma" mıdır yoksa, "cinsel ilişki" midir?

Şehvetle veya şehvet duymadan yapılan bütün dokunmalar buna dahil midir? Bu sorularda fikir ayrılığına düşülmüştür. Her hasta teyemmüm eder mi yoksa, sudan zarar görecek hasta mı teyemmüm eder? sorusu da ihtilaflıdır. Soğuk su varsa hastalık ve eziyet korkusu ile teyemmüm olur mu? Tercih edilen görüşe göre "evet".

Ayetin sonunda şu ifade yer alıyor:

"Allah'ın istediği sizi zora koşmak değildir. Fakat O sizi temizlemek ve size yönelik nimetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz diye.."

Temizlenmek -daha önce de belirttiğimiz gibi- Allah ile buluşmada gerekli bir durumdur. Bu ruh ve beden düzeyinde, abdest ve gusül gerçekleşir. Teyemmüm ise, sadece bu temizliği sağlar. Su bulunmaması veya suyun kullanılmasında zarara uğranılması durumlarında, teyemmüm ile temizlenme caizdir. Görüldüğü gibi, Allah, insanları günaha sürüklemek onlara, zorluk yüklemek ve güç gelen şeyleri teklif etmek istemez. O ancak, onları temizlemek, bu temizlik ile üzerlerindeki nimetini tamamlamak onları, nimetine şükretmeye

-daha çok arttırması için- yöneltmek diler. Bunlar, bu sağlam ve kolay sistemdeki fayda, üstünlük, kolaylık ve gerçekliktir, pratikliktir.

Ardından, ayetin önümüze serdiği abdest, gusül ve teyemmümün hikmeti ile karşılaşıyoruz:

"Size yönelik nimetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz diye..."

Ayet bizi, İslâm'ın duygular ve konularda aynı derecede gerçekleştirdiği bütünlüğe götürüyor. Abdest ve gusül, sırf vücudun temizlenmesi değildir. Çünkü böyle olsaydı; "Bedevi arapları gibi bizim de bu işlemleri yapmamıza gerek yoktur. Çünkü biz medeniyetin gereği olarak, banyoya giriyor ve organlarımızı temizliyoruz" diyenler haklı olurdu.

Bu işlemler, müslümanın Rabbine yöneldiği tek bir ibadetde ve amelde (ruh ve beden temizliğini) birleştirmek amacıyla, hizmet etmektedir. Ruh temizliği daha ağır basmaktadır. Çünkü su kullanılması mahzurlu olduğunda, sadece daha ağır basan -yani ruh temizliği için- bu yanının gerçekleştiği teyemmüm yapılır. Bütün bunlardan öte bu din, her durumu, tasvir ve şartlarda sağlam bir sisteme yönelten ve hikmetini bütün bu durumlarda gerçekleştiren genel yöntemi sebebiyle böyledir. Bu hikmeti, (herhangi bir durumda) ortadan kalkar ve de değişikliğe uğrar.

Biz ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlık bir kitap olmaksızın fetva vermeden önce, bu inancın gizliliklerini anlamaya ve Allah'a karşı bildiklerimiz ve bilmediklerimizde aynı derecede edebli olmaya yönelelim.[54]

Abdest veya gusül ile temizlenmek mahsurlu olduğu, yada diğer zararlar söz konusu olduğu zaman, namaz kılmak için teyemmüm almak olayı, bizi, İslâm sisteminin namazın önündeki tüm engelleri kaldırarak onun ikamesine ne kadar istekli olduğunu göstermektedir.

Bu yargımız, korku halinde kılınan namaz, hastalık halinde imkan nisbetinde oturarak veya yatarak kılınan namaz gibi, diğer hükümler de bağlantılıdır. Tüm bu hükümler, namazın kılınmasına yönelik isteğin derecesini ve sistemin insan üzerindeki eğitsel amaçlarını gerçekleştirmek için, bu ibadete yüklediği görevin sınırlarını ortaya koymaktadır. Çünkü, Allah ile buluşmak ve huzurunda durmak; derin tesirler yapmakta, en zor şartlarda bile ihmal edilmemekte ve müslüman bu duruşu, bu buluşması sonucu, Rabbi ile olan buluşması arasına hiçbir engel sokulmamaktadır. Hiçbir sebeple ertelenmemektedir. Çünkü namaz, kalbin yakarışı, gölgelikte istirahat ve buluşma sevincidir.

ADALETİN DAYANDIĞI TEMEL NOKTA

Temizlenme hükümleri ve daha önce geçen hükümlerin ardından iman edenler; Allah'ın kendilerine olan iman nimeti ve onlarla yaptığı dinleyip itaat etmek -İslâm'a bu 'sözleşme' ile girilir- sözleşmesi hatırlatılmakta. Yanısıra Allah'tan korkmaları ve O'nun gönüllerde olanı bildiği belirtilmekte:

(54) Bu durum, zekat ve mali vergilerde de böyledir. Mesele uzundur, doyurucu tafsilat veremiyoruz. Bu konu ilerde yine gelecektir.

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ
بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝

7- Allah'ın size yönelik nimeti ile "Duyduk ve uyduk" dediğiniz zaman, O'na verdiğiniz bağlayıcı sözü hatırlayınız. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah, kalplerinizin özünü bilir.

Bu Kur'an'a ilk kez muhatap olanlar, -yukarda da belirttiğimiz gibi- Allah'ın bu din ile kendilerine verdiği nimetin değerini anlıyorlardı. Çünkü onlar,nimetin gerçeğini; varlıklarına, hayatlarına, toplumlarına ve tüm insanlar arasındaki konumlarına sevkediyorlardı.

Bu yüzden bu nimete değinmek ve sadece işaret etmek, yeterli oluyordu. Çünkü kalplerinin yönelişleri ve hayatlarındaki yüce gerçeğe bakışları somuttu.

Yanısıra, dinleyip itaat etmek üzere söz verdikleri konusunda, Allah'ın sözüne değiniliyor ve onlara tanıdıkları bildikleri gerçekle hatırlatılıyor.

Bir taraftan da, Allah ile yaptıkları 'sözleşmeleri' karşısında Allah'ın huzurunda durmanın, duyguda uyandıracağı yüce hislerin tesirinde bırakıyor.

Bu konum, gerçeğine sarılıp, tam anlamıyla düşünüldüğünde anlaşılacağı gibi, müminin duygularında büyük etkiler yapan bir durumdur. Bu yüzden Allah aynı ayette onları, takvaya ve kalplerinde ve ortaya dökülmemiş düşüncelerinde bile O'nun gözetimini hissetmeye yöneltiyor.

"...Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah kalplerinizin özünü bilir."

"Kalplerin özünü bilir" ifadesi Kur'an'da karşılaştığımız canlı ve duygulandırıcı bir ifadedir. Taşıdığı incelik, güzellik ve ibretlere değinmek yerinde olacaktır.

"Kalplerin özünü bilir" gönüllerin sahibi, arkadaşı, ayrılmaz yoldaşı anlamında olup; gizli hisler, düşünceler ve sırlardan kinayedir. Kalbin, sürekli ve devamlı yanında olma özelliğini taşıdığını ifadelendiren bu sözler, gizlilik ve sırlarının Allah'ın ilminde apaçık ortada olduğunu ve Allah'ın **"Kalplerin özünü"** bilmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

Allah'ın müslüman ümmetten aldığı söz; "insanlara adaletle davranma"yı da içermektedir. Dengesi, sevgi veya düşmanlık sebebiyle bozulmayan hısımlık, çıkar veya şahsi arzular gibi herhangi bir olgunun etkisinde kalmayan "katıksız adalet". Diğer tüm sebeplerden öte, yalnızca Allah için ayakta tutulan, Allah'ın gözetimi ve kalplerin gizlediklerini bildiğinin şuuruna varılmasından kaynaklanan adalet.. Bundan dolayı şöyle seslenliyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ

لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ
عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝٨

8- Ey müminler, her davranışınızda Allah'ı sıkısıkıya gözeten ve adalete bağlı şahitlik eden kimseler olunuz. Sakın herhangi bir gruba karşı duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya sevketmesin. Adil olunuz, takvaya en yakın tutum budur. Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Allah iman edenleri; vaktiyle onları Mescid-i Haram'a sokmamış olanlara karşı duydukları kinlerinin kendilerini adaletsizliğe sürüklemesinden sakındırıyor. İşte bu, sağlam ilahî eğitim metodu sayesinde kendilerini Allah'a yükselten, nefis hakimiyeti ve hoşgörünün ulaştığı, en doruk noktadır. Onlar, kinleri yüzünden adaletten sapmaları menedilen kimselerdir.

Bu, ulaşılan zirve noktasıdır. Ayrıca nefse ağır ve zor gelen bir görevdir.

Bu, hiç düşmanlık etmemek veya kendini zaptetmenin de ötesinde bir aşamadır. Varolan tüm hoşnutsuzluk ve kine rağmen, şuurlu olarak adaleti yerine getirmeye yönelmek! İlk teklif daha kolaydır. Çünkü bu, düşmanlık etmeyip kendini zaptetmekle yerine getirilen pasif bir tutumdur. İkinci teklif ise daha güçtür. Çünkü kişiyi tüm kin ve düşmanlığına rağmen, adaleti ve dengeyi sağlamaya yönelten aktif bir davranıştır. Hikmetli eğitim metodu, bu güçlükleri aşmaya muktedirdir. Ardından bu hususdaki yardımları sıralıyor:

"Ey müminler, her davranışınızda Allah'ı gözetin.."

Bunu başka bir yardım izliyor:

"Allah'tan korkunuz. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."

İnsan vicdanı, bu zirveye; Allah ile direkt bağlantı kurup bu konuda gayret sarfetmeden, bunu da Allah'ın dışındaki herşeyden uzaklaşıp ve herşeyi yalnızca O'nun için yerine getirmeden, O'ndan sakınmanın bilincine varıp, gizliliklerin ve kalplerin özünün O'nun gözetiminde olduğunu duymadan, kesinlikle ulaşamaz. Kendini Allah'a adamak ve O'nun gözetiminde eylemlerde bulunmak, tüm diğer değerlerden soyutlanmak dışında; yeryüzü kaynaklı hiçbir değer yargısı, insan vicdanını, bu zirveye ulaştırıp yükseltmeye güç yetiremez. Yalnızca yukarda bahsettiklerimiz, bu vicdanı, o zirveye ulaştırmaya yeteneklidir.

Yeryüzündeki hiçbir inanç veya sistem, taraftarlarına, kin besledikleri düşmanlarına karşı, "katıksız adalet" ile davranmaya sorumlu tutmamıştır. Yalnızca bu din, müminlere, bu emri Allah için yerine getirmelerini, O'nun gözetiminde amele koyulmalarını ve diğer tüm bakış açılarından uzaklaşmalarını öğütlediğinden onlara, bu sorumluluğu yüklemiştir.

Benimsesin benimsemesin, tüm insanları, adalet gölgesi altında yaşatmayı

üstlenmiş ve taraftarlarına -kin ve düşmanlık duydukları insanlara karşı bile- bu adaleti, Allah için uygulamayı farz kılmış olan bu din, bu prensipleri sebebiyle tüm insanlığa gönderilen evrensel son dindir.

Bu, güç ve gayret isteyen bir iş olmasına rağmen, bu ümmetin insanlara karşı yerine getirmesi zorunlu bir görevdir.

Bu ümmet, İslâm'a göre yaşadığı günlerde, prensipleri yerine getirmiş ve sorumluluğunu yüklenmiştir. Bu, soyut bir tavsiye ve sırf bir yüce örnek değildir. Aksine, günlük hayatta uygulanan bir realite, insanlığın gerek daha önce ve gerek daha sonra benzerini göremediği bir gerçektir. Bu aydınlık İslâm devirleri dışında, böylesi bir seviyeye ulaşılmamıştır.

Bu konudaki pek çok örnek, tarih sayfalarında yer almaktadır. Bu örnekler şuna tanıklık etmektedir:

Bu ilahî öğütler ve farzlar; bu ümmetin hayatında ve gerçeklik dünyasında rahatlıkla uygulanabilen dolayısıyla bu ümmetin günlük yaşamında somutlaşan bir sisteme dönüşmüştür. O, ne ulaşılmaz hayalî bir örnektir, ne de ferdi bir misaldir. Bu noktada o, insanların ona denk başkaca bir yol bulamadıkları hayat realitesidir.

Bu yüce zirvenin, heryerde ve her dönemde -Modern cahiliyet de dahil- bütün cahiliye türlerine olan üstünlüğü gözönüne alınca; Allah'ın insanlık için ortaya koyduğu sistem ile, insanın insan için icad ettiği sistem arasındaki büyük farklılık ortaya çıkıyor. Bu sistemin sonuçları ile o sistemin sonuçları arasında; hem realitede hem de, zihinlerde katedilemez mesafeyi görüyoruz.

İnsanlar bu prensipleri biliyorlar ve onlardan övgüyle söz ediyorlar. Fakat bu ayrı, onları gerçeklik dünyasında yürürlüğe koymak ise daha ayrı bir şey. İnsanın, bu insanlarla, öğütlediği bu prensiplerin gerçeklik aleminde uygulanamaması tabiidir. Çünkü önemli olan, insanları, bu prensiplere çağırmak değildir. Fakat asıl önemli olan, kimin onları bu prensiplere çağırdığı ve bu çağrıyı seslendiren kaynağın kimliğidir. Bu çağrının vicdanların ve zihnin üzerindeki otoritesi önemlidir. Yine önemli olan, insanların, bu prensipleri gerçekleştirmek için ısrar ve gayretle başvurdukları kaynaktır.

Bu prensiplere yönelik dini çağrının önemi; otoritesinin Allah'a dayanmasındadır. Falanın ve filanın söylediklerinin dayanağı nedir? Yani gönüller ve vicdanlar üzerinde bir otoritesi var mı? İnsanlar bu prensipleri kabul edip onları gerçekleştirmek uğrunda tüm gayretlerini ısrarla ortaya koyduklarında, bu otorite onlara ne karşılık verebilecektir. Binlerce davetçi adalete, temizliğe, hürriyete, hoşgörüye, onura, sevgiye ve fedakarlığa çağırabilir. Fakat onların bu çağrılarının, insanların vicdanında bir etkisi olmuyor, titreşim meydana getirmiyor ve gönüllerde yeretmiyor. Çünkü bu çağrıları, Allah, hiçbir delille desteklememiştir.. Söz önemli değildir. Önemli olan, bu sözlerin arkasında kimin olduğudur. İnsanlar, kendileri gibi herhangi bir insan olan davetçiden, Allah'ın desteğinden yoksun olan bu prensiplerin, örneklerin ve kuralların benzerlerini duymaktadır. Fakat bunların etkisi nedir? Onların fıtratı, bu direktiflerin kendileri gibi insandan kaynaklandığını idrak ediyor ve insanın

damgasını taşıyan herşeyi; cahillik, acizlik, arzu ve kusur ile damgalıyorlar. İnsan fıtratı bu direktifleri temelde böyle algılamaktadır. Bunların insanların fıtratlarında bir yetkisi, varlıklarında bir coşkusu ve yaşamlarında -bazı istisnalar dışında- bir etkisi yoktur. Sonra, dindeki bu "tavsiyeler"in değeri; hayatın şeklini "icraatlar" ile birlikte tekamül ettirmesindedir.

Bunlar boşyere tavsiye edilmemişlerdir. Din sırf tavsiyeler ve prensipler koymakla yetinseydi, bu tavsiyeler ne uygulanır, ne de gerçeğe uygun düşerdi. Zaten şu sıralarda bu durumu, her yerde görmekteyiz.

Hayatın tamamı için dinin yöntemine uygun bir sistem gereklidir. Ancak bu sistemin gölgesinde, dinin tavsiyeleri uygulanabilir. Gerçekliğin ışığında uygulandığında, tavsiyeler ve "icraatlar" bütünleşir. İşte -başkasında değil- ancak İslâmî anlayışta "din" budur. Yaşamın her alanında, ortaya koyduğu sistem ile somutlaşan din. Bu anlamıyla din, müslüman toplumun yaşamında uygulandığı zaman, tüm insanlık bu yüce zirveden haberdar olacak, Arap cahiliyesi yada diğer cahiliyelerin de bataklığından kurtulacak ve bu yüce zirveye tırmanacaktır. Din, minberlerdeki tavsiyeler ve camilerdeki vaazlara dönüşüp, hayatı düzenlemekten uzaklaştırıldığında, dinin realitede asıl şekliyle var olduğu iddia edilemez.

Allah'ın, davranışlarında sırf kendisini gözeten müslümanlara, bir müeyyide ve mükafat belirlemesi, önderlik sorumluluğunu üstlenmeye ve "sözleşmeyi" yerine getirmeye teşvik etmesi zorunlu idi. Gerçekten de, Allah katında kafir olup yalanlayanlar ile; iman edip, salih amel işleyenlerin akibeti arasında bir fark olacaktır:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝٩
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ۝١٠

9- Allah, iman edip iyi ameller işleyenleri bağışlayacağını ve kendilerine büyük mükafat vereceğini vaadetmiştir.

10- Küfre sapıp ayetlerimizi yalanlayanlar ise cehennemliktirler.

Bu, yüce sorumlulukları yüklenen iyilik taraftarlarına, dünya hayatından mahrumiyetine karşılık verilen bir ödüldür. Bunlar ile karşılaştırılan -yeryüzündeki insanların inad arzu ve ısrarlarına rağmen- önderlik sorumluluğunu üstlenmek, çok basit bir iş olmaktadır.

Bu böyle bir ilahî adalettir ki, iyilik taraftarlarının ödülü ile, kötülük taraftarlarının ezası denk kılınmamıştır. Bu adalete ve bu cezaya, müminlerin kalplerini ve bakışlarını çevirmek gereklidir. Bu, hayatın olumsuz şartlarından soyutlanıp, sırf Allah'a bağlanmak için şarttır. Bu konuda kalplerin, Allah'ın rızasını duyması ve bu hoşnutluğun tadını tatması yeterlidir. Nitekim sözleş-

meyi yerine getirmenin tadına varmak da böyledir. Fakat sistem, bütün insanları insanın doğasıyla birlikte değerlendiriyor. Allah, böylelerinin,bağışlanmaya ve büyük ödüle olan arzusunu bilmekte ayrıca, yalanlayan kafirlerin de cezasını bilmeye, ihtiyaç duyduklarını bilmektedir.

Bu iki bilgi, insanın tabiatını hoşnut eder; akibetine ve cezaşına karşı tatmin eder ve kötülerin tavırları karşısında öfkesini yatıştırır. Özellikle hile ve tuzaklarını gördükten sonra bile, bunlara karşı tüm nefretine rağmen, adaleti uygulanmakla yükümlü olduğu hesaba katılırsa! İlahî sistem, insan tabiatını, onu her yönüyle bilen Allah'ın bilgisi ile ele alıyor, duygularına nüfuz edecek ve varlığıyla bu davete uyacak şekilde ona sesleniyor.

Bu, Allah'ın hoşnutluğunu gösteren, büyük ödül ve bağışlanmanın ötesinde bir şeydir. Allah'ın ödül ve bağışlamasındaki hoşnutluğunun tadı, nimetlerinin tadından daha üstündür.

Sûrenin akışı, İslâm toplumunda adalet, dürüstlük ve hoşgörü ruhunu (ortamını) kuvvetlendirmeyi ve düşmanlık, adaletsizlik ve öç almak duygularını zayıflatmaya geçiyor. Müslümanlara, Hudeybiye yılında olduğu gibi, müşriklerin düşmanlıkla kendilerine uzanan elleri engellendiği zaman, Allah'ın üzerlerindeki nimeti hatırlatılıyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ
أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

11- Ey müminler, Allah'ın size yönelik nimetini hatırlayınız. Hani bir grup size el uzatmaya yeltenmişti de Allah onların size el uzatmalarına engel olmuştu. Allah'tan korkunuz. Müminler Allah'a dayansınlar.

Bu ayetin kimin hakkında indiğini belirlenmesinde farklı görüşler vardır. Fakat tercih edilen görüşe göre bu ayet, Hudeybiye günü Hz. Peygambere ve müslümanlara olan sözlerini bozmaya ve onları ani boşlukta yakalamaya niyetlenen yahudi topluluğuna işaret etmektedir.

Fetih sûresinde ayrıntılı olarak incelediğimiz gibi, Allah, **"onları müslümanların eline esir düşürmüştür."**

Olay ne olursa olsun, bu eşsiz eğitim metodunda vurgulanan ve özendirilen şey; bunun taşıdığı ibret dersidir ki, o da, müslümanların gönüllerinde bu topluma karşı yerleşmiş bulunan kin ve nefreti dindirmektir. Müslümanlar, Allah'ın kendilerinin koruyucusu ve gözeticisi olduğunu bilerek, huzur ve güven ortamında yaşamışlardır. Bu huzur ve güven ortamında, nefislerine hakim olmaları; kalplerinin yumuşaması ve adaleti kolaylıkla yerine getirmeleri amaçlanmaktadır. Böylece müslümanlar, Allah'ın kendilerini koruyup gözetmesini ve onlara uzanan elleri engellemesini düşünüp, O'na olan ahidlerini

yerine getirmemekten çekinsinler.

Kur'an'ın resmettiği ifadeler karşısında biran durmayı da unutmayalım:

"Hani bir grup size el uzatmaya yeltenmişti de, Allah onların size el uzatmalarına engel olmuştu..."

Ellerin uzatılması ve engellenmesi hareketinin tasviri, diğer soyut ifadelerden daha canlıdır. Kur'an'ın açıklaması, tasvir ve hareket metodunu izliyor. çünkü bu yöntem, açıklamalara mükemmellik ve duruluk vermekte.

Sanki bu ifade, ifadelendirdiği soyut gerçeği ortaya koymak, onun hareketli ve canlı bir resmini apaçık ortaya koymak için, ilk kez kullanılıyor.. İşte kur'an yolu...[56]

Yukardaki dersimizin son bölümünde, Allah müslümanlara, onlarla yaptığı sözleşmeyi ve bu sözleşme ile kendilerine verdiği nimeti hatırlatmıştı.

Bu, Allah ile yaptıkları sözleşmeyi korumaları ve onu bozmaktan kaçınmaları içindi.

KİTAP EHLİNİN ANLAŞMAYI BOZMASI

Şimdi, Kitap Ehli'nin 'antlaşmalarına' karşı durumu ve bu 'sözleşmelerini' bozmaları sonucu hakkettikleri azabtan söz ederek, derse başlıyor. Bu da müslüman topluma tarihi bir örneği hatırlatmak ve Allah'ın değişmeyen ve kimsenin aykırı hareket edemiyeceği sünnetini ortaya çıkarmak, bunun yanısıra üçüncü bir neden olarak da Kitap Ehli'nin ve kanunlarının gerçek durumunu açıklamak, hedeflerini gütmektedir. Bu ise, Kitap Ehli'nin müslümanların saflarında kurdukları tuzakları bozmak ve gerçekte, daha önce bu dini tahrif etmiş olmalarına ve Allah'ın ahdini bozmalarına rağmen, sanki dinlerine sımsıkı bağlılarmış gibi göstererek gizledikleri tavsiye ve danışmalarını boşa çıkarmak içindir. Bu ders, Allah'ın onları Mısır'da ezilmiş halden kurtardığı sırada, Musa'nın toplumuyla yaptığı antlaşmayı sonra, bu antlaşmayı bozmalarını, dolayısıyla hidayet ve nimet ortamından lanetli ve kovulmuş durumuna düşmeleri konularını içermekte. Bunun yanında Allah'ın, "Biz hristiyanız" diyenlerle yaptığı antlaşma, onların bunu bozmaları sonucu, ayrıldıkları mezhepler arasındaki düşmanlığın kıyamete değin süreceği anlatılmakta. Daha sonra yahudilerin, o mukaddes beldeye girmek konusunda, Allah'a verdikleri söze rağmen geri dönmeleri ve Allah'ın kendileri ile yaptığı "sözleşmenin" sorumluluğundan kaçınmaları ve Hz. Musa'ya, **"Sen ve Rabbin gidip savaşın. Biz işte burada bekliyoruz."** demelerinden sözedilmekte.

Yahudi ve hristiyanların antlaşmalarına ve bu antlaşma karşısındaki konumlarına ilişkin bu değinilere ara veriliyor, kendilerine verilen nimet ve iktidar karşılığında Allah ile olan antlaşmaları uyarınca, O'nu bir saymak ve müslümanlardan olmak üzere yaptıkları antlaşmayı bozmaları ve tüm bunlardan yüz çevirmeleri sonucunda lanetlenmişlik, bölünmüşlük ve perişanlık ile karşılaşmalarının adından da yahudi ve hristiyanların inançlarındaki sapmalar

(56) Geniş bilgi için bkz. "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı kitabımızın "Kur'an Metodu" ve "Edebi Tenkit: Yöntemi ve Metodu" adlı kitabın "İfadelerin Değeri" bölümleri.

ortaya konmakta.

Böylece ayet, onların yeniden hidayete -son dinin getirdiği ve son peygamberin ilettiği hidayete- çağrılmasını da içeriyor. Daha önce çağrıldıkları "hüccet" üzerinden uzun süre geçmesi, en son gelen peygamberlerinden bu yana uzun bir ara geçmesi nedeniyle kavram kargaşalığına düştüler. İşte onlara korkutucu ve müjdeci geldi. Eski "hüccet"in hükmü kalktı ve "delil" ortaya kondu.

Bu çağrı esnasında, Allah'ın dininin temelde bir olduğu ve tüm kulları ile yaptığı, O'na iman edeceklerine, O'nu bir bileceklerine, ayrım yapmaksızın peygamberlerine iman edip destekleyeceklerine, namaz kılıp, zekat verecek-lerine ve Allah yolunda Allah'ın verdiği nimetlerden infak edeceklerine ilişkin ahdin de aynı olduğu belirtilmekte, bu ahde olan sağlam inanc ve doğru bir şekilde yapılan kulluğu ve doğru toplumsal sistemin esaslarını belirlediği ortaya konmaktadır.

Şimdi Kur'an'ın sıralayışına göre bu gerçeklerden söz etmeye geçebiliriz:

وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَبَعَثْنَا
مِنْهُمُ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ
ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ
وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ
سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ فَقَدْ
ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ
لَعَنَّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ
عَن مَّوَاضِعِهِۦ وَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ ۚ وَلَا تَزَالُ
تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَٱعْفُ
عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾
وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ فَنَسُوا۟
حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ

وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ
بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

12- Allah, İsrailoğullarından kesin söz almış başlarına kendi aralarından on iki önder göndermiştik. Allah onlara demişti ki; "Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verir, peygamberime inanır, onların tarafını tutar ve dünyada karşılığını beklemeksizin Allah'a borç verirseniz, kesinlikle kötülüklerinizi siler, sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Bu sözleşmeden sonra içinizden kim kâfir olursa doğru yoldan sapmış olur.

13- Verdikleri sözlerden caydıkları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin anlamlarını değiştirirler, kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuturlar. Pek azı dışında, onlardan sürekli ihanet görürsün. Yine de onları bağışla, yaptıklarına aldırış etme. Hiç şüphesiz Allah iyi davrananları sever.

14- "Biz hristiyanız" diyenlerden de kesin söz almıştık. Fakat onlar da kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuttular. Bu yüzden kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Allah şimdi yaptıklarını ilerde onlara tek tek bildirecektir.

Allah'ın yahudilerle yaptığı sözleşme, şartı ve sonucu olan iki taraflı bir antlaşma idi. Bu ayet, antlaşmanın bağlanması ve hangi şartlar altında yapıldığını anlattıktan sonra, bu antlaşmanın maddelerini, şartını ve sonucunu tesbit ediyor. Antlaşma, İsrail denilen Hz. Yakub'un oğullarından türeyen tüm kabileleri temsil eden 12 yahudi reisle yapılmıştır. Antlaşmanın metni şöyledir:

"Allah, İsrailoğullarından kesin söz almış başlarına kendi aralarından on iki önder göndermiştik. Allah onlara demişti ki; "Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verir, peygamberime inanır, onların tarafını tutar ve dünyada karşılığını beklemeksizin Allah'a borç verirseniz, kesinlikle kötülüklerinizi siler, sizleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Bu sözleşmeden sonra içinizden kim kafir olursa doğru yoldan sapmış olur."

"Ben sizinle beraberim". Bu büyük bir söz. Allah'ın beraber olduğu kimseye -bu halde- kim karışabilir. Biri ona karşı koymaya bile, o gerçekte ne bir varlığa, ne de bir olan toz zerresinden ibarettir. Allah'ın yanında olduğu kişi, yolunu şaşırmaz.

Allah'ın birlikteliği yeterli olduğu gibi doğru yolu da kılavuzlar. Allah'ın yanında olduğu kimse, asla üzülmez ve hiçbir sorunu olmaz. Çünkü Allah'ın yakınlığı gönlünü rahatlatır ve onu mutlu kılar. Özetle Allah'ın beraber olduğu kişi, garantidedir ve amacına da ulaşmıştır.

Artık bu yüce konumunu yükseltmesine gerek kalmamıştır. Fakat yüce Allah, bu birlikteliği sebep ve şartlardan kopuk bırakmadığı gibi, bir onur bahşetme olayı da kılmamıştır. O yalnızca, şartları ve sonuçları olan bir antlaşmadır.

I- Bu antlaşma ilkin, "namaz kılmak" yükümlülüğünü getiriyor. Bunu sıradan bir şekilde kılmak değil, kul ile ilahı arasında gerçek irtibatı sağlayan

usulüne uyarak kılmak. Sağlam ilahi sisteme uygun eğitim ve arındırma unsuru olması ve kötülük ve aşırılıktan uzaklaştıran bir özellik taşıması sebebiyle Allah'ın huzurunda verdiği bir utanma duygusu ile kötülük ve günahtan uzaklaşmayı unutmamalıdır.

2- Zekat vermek... Böylece Allah'ın rızıktaki nimetine, malın ilk sahibi olduğu ve o gerçek -hükümdar ve insanlar O'nun vekilleri olduğu için- şartlarına uygun tasarruflarda bulunarak O'na itaatı kabullenmek müslüman toplumun hayatını temellendirdiği esaslara dayanan toplumsal yükümlülükleri yerine getirmek ve ekonomik hayatı ise, malın küçük bir azınlık arasında el değiştiren bir imtiyaz olmaması büyük bir çoğunluğun yeteri kadar alım satıma ve tüketimden acizlikleri yüzünden genel bir durgunluk olmaması ve üretim tüketim dengesinin bozulmaması ve işlemez hale gelmemesini üstlenen sisteme göre düzenlenmesi sağlanır. Aksi halde bir yanda bolluk, diğer yanda ise sefalet olması ve toplumda her türlü bozulma ve karışıklıklara sürüklenmesi demektir. Tüm bu kötülükler ekonomik düzenin ve malın paylaşımının Allah'ın sistemine göre yapılması ile ve ayrıca zekat sayesinde önlenir.

3- Allah'ın peygamberlerine ayırım yapmaksızın inanmaktır. Hepsi Allah katından gönderilmiş, tümü Allah'ın dinini getirmiştir. Bunlardan birine bile inanmamak tümünü reddetmek , tümünü reddetmek ise Allah'ı inkardır...

İslâm sadece pasif-kuru bir imandan ibaret değildir. O, peygamberleri destekleyen, Allah'ın görevlendirdiği ve onları gerçekleştirmek için bütün hayatları adadıkları hususlarda onlara arka çıkarak yerine getirilen aktif bir davranıştır.

Allah'ın dinine iman; müslümanın inandığının muzaffer olması, yeryüzünde değerlenmesi ve insan hayatında uygulanması için çalışmayı gerektirmektedir. Allah'ın dini sırf inanca dayalı düşünce ne de sadece ibadetlerden ibarettir. O, hayatta uygulanan bir dünya görüşü ve hayatı tüm yönleriyle düzenleyen bir sistemdir.

Tatbiki için desteklenmeye, omuz verilmeye, gayret ve cihada ve tatbike konulduktan sonra da korunmaya gerek duyan dünya görüşü ve sistemidir. Aksi halde mümin sözünü yerine getirmemiş olur.

4- Zekattan başka genel infak yükümlülüğü, yüce Allah bu konuda -O herşeyin sahibi olduğu halde- 'Bağışlayıcı olan Allah'a borç vermek' deyimini kullanıyor. O'nu ihsan ettiği şeylerden Allah için infak etmeyi, "Allah'a borç vermek" olarak isimlendirmek, O'nun katmerli bir lütfudur.

İşte bunlar şartlar ve yükümlülüklerdir. Sonuçları ile şunlardır:

1- Günahları bağışlamak... İnsan hata eder. Ne kadar iyilikte yapsa, günaha düşmekten kurtulamaz. Buna göre, onun günahlarını bağışlamak; onun zayıflığını, acizliğini ve kusurlarını gideren geniş bir nimettir.

2- Altından ırmaklar akan cennet!... Bu, Allah'ın büyük bir lütfudur. İnsanın ameli ile ulaşamıyacağı, ancak insanın malından infak etmesi ve gücü yettiğince çaba sarfetmesi üzerine, Allah'ın fazlı ile ulaşabileceği şeydir...

Yapılan antlaşmanın bir de zorunlu karşılığı olan bir şartı vardır:

"... Bu sözleşmeden sonra içinden kim kafir olursa doğru yoldan sapmış olur."

Hidayet kendisine belirtildikten, ahdinin sınırları gösterildikten, yol apaçık ortaya konduktan ve karşılığı kesinleştikten sonra ne küfreden kimse artık hidayete ulaştırılır ne de sapıklıktan kurtarılır.

Bu Allah'ın yahudilerin -tümü adına- reisleri ile yaptığı antlaşmadır. Hepsi bunu kabul etmişler, böylece ahid de herbiri ile yapılmış ve ümmetin tümüne mal olmuştur. Peki yahudiler ne yaptı? Allah ile yaptıkları antlaşmayı bozdular, sebepsiz yere peygamberlerini öldürdüler. Yahudiler Hz. İsa'yı öldürmek ve çarmıha germek için tuzaklar kurdular. Kitapları Tevrat'ı değiştirdiler ve hükümlerini yerine getirmeyip unuttular. Peygamberlerin sonuncusuna da inadla ve alçakça karşı durdular. O'na ve aralarındaki antlaşmalara ihanet ettiler. Allah'ın hidayetinden kovulmayı hakkettiler ve kalpleri -artık bir daha bu hidayete yönelmemecesine- kaskatı oldu.

"Verdikleri sözlerden caydıkları için onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin anlamlarını değiştirirler, kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuturlar..."

Allah doğru söylemiştir... Bu, yahudinin değişmez karakteridir. Lanet yüzlerinden okunmakta. Çünkü hidayetten kovulmuşluk ve lanetlenmişlik cibilleyetlerine sinmiştir.

Katılık, rahmet ve sevecenlikten uzak karanlık bakışlarında ve insanı duygulardan uzak ilişkilerinde belirmektedir. Korktuklarında ve bir çıkar gördüklerinde yada bir meydan okuma ve direnç ile karşılaştıklarında ise, -riyakarca- yumuşak sözler etmeye başlarlar. Görünüşleri ve bakışlarındaki kabalık yayılmış ve kalpleri ile gönüllerinin sertliğini yansıtan bir gösterge olmuştur. Onların asıl tabiatı, sözlerin anlamını bozmak ve Musa'ya indirilen kitabın ilk şeklini tahrif etmektir. Bunu da; ya kitaba, kaypakça hedefleri doğrultusunda çok şey eklemeleri ve bunları -Allah'a iftira ile- kitabın ayetleri kabul ederek yada, geri kalan temel ayetleri de çıkar ve pis amaçları doğrultusunda tevil ederek yaparlar.

Dini emir ve hükümleri özel hayatlarında ve toplumlarında uygulamıyarak ihmal ederler ve unuturlar. Çünkü bunları uygulamak onlara, Allah'ın sağlam ve temiz sistemi doğrultusunda olma sorumluluğu yüklüyor:

"... Pek azı dışında onlardan sürekli ihanet görürsün..."

Medine'de, İslâm toplumundaki yahudilerin durumunu tasvir eden bu ayet, peygambere seslenmektedir. Onlar öteden beri bilinen taraflarına uygun olarak, peygamberlere tuzak kurmaktan geri durmuyorlardı.

Bu durumları, Medine'de, daha sonra Arap yarımadasında kaldıkları sürece devam etti. Dahası, İslâm toplumu; onları barındıran, açlarını doyuran, güzellikle muamele eden ve refahlandıran, onları faydalandıran tek toplum olmasına rağmen, bu tavırları sürüp gitti.

Her zaman, -Peygamber döneminde olduğu şekilde- hile ve hiyanetliklerini sürdürerek akrepler, yılanlar, tilkiler ve kurtlar gibi, hile ve hiyanetlerine devam ettiler ve antlaşmalarına uymadılar. Müslümanların başına açıkça bela açmaya güç yetirdikleri nadir zamanlarda, tuzaklarını kurdular ve ağlarını yaydılar. Her fırsatta müslümanların üstün düşmanlarıyla güç birliği yaptılar, antlaşmalarını bozdular, ne sözlerine uydular ne de zulmettikleri müslümanlara acıdılar. Yahudilerin çoğunluğu böyledir. Nitekim yüce Allah da Kitap'da onları böyle vasıflandırmış ve öteden beri, Allah'ın sözleşmesini bozan, tevarüs ettikleri cibilliyetlerinden haber vermiştir.

Kur'an'ın, yahudilerin Medine'de peygambere karşı konumlarına dair özel ifadeleri çok nüktelidir:

"Pek azı dışında, onlardan sürekli ihanet görürsün..."

Her ince bir davranışın altından alçakça bir niyet, melûn sözler ve namert bakışlar. Ayet, ihanetlerini tek başına tebarüz ettirmek, ihanet havasını oluşturmak ve bütün toplumu bu sıfatın kapladığını belirtmek için, nitelenenden söz etmeyip yalnızca "ihanet" sıfatından bahsediyor, işte bu, cibilliyetlerinin ve Hz. Peygamber ile İslâm toplumuna karşı konumlarının özünü oluşturmaktadır. Şüphe yok ki, bu Kur'an, bu ümmetin öğreticisi, mürşidi, gözeticisi ve tüm yol boyunca kılavuzudur... O, düşmanlarının konumları ile Allah'ın hidayeti karşısında atalarının ve tarihlerinin durumunu ortaya koyar. Eğer bu ümmet, Kur'an'a danışırsa, direktiflerini dinlerse, kanunlarını ve hükümlerini hayatında uygularsa, düşmanları hiçbir zaman kendisine bir zarar veremez. Fakat Allah ile olan sözleşmelerini bozarsalar, Kur'an'ı yürürlükten kaldırıp onu, vaaz, nasihat ve dualarda kullanırsalar, onu güzel sesle okumalarının yanında hayattan uzaklaştırsalar hep bilinen belalar başlarına gelir. Geldide.

Yüce Allah, yahudilerin kendisi ile yaptıkları antlaşmayı bozmaları üzerine, Allah ile yapılan antlaşmayı bozmaktan kaçındırmak için, onların melûn, kovulmuş ve katı kalpli oluşlarını ve kelimelerin anlamlarını tahrif edişlerini anlatıyor ve sözünde durmayan herkesin başına gelenlerin onların da başına gelmesinden sakındırıyor. Bu uyarıya aldırış etmedikleri ve diğer yollara saptıkları takdirde Allah, onlardan insanlığa önderlik yetkisini aldı ve onları şu andaki aşağılık durumlarıyla başbaşa bıraktı. Eğer onlar, Allah'a döner, sözlerine sarılır ve antlaşmalarını yerine getirirlerse, Allah ta, onları yeryüzünde egemenlik, insanlara önderlik ve şahidlik konumuna tekrar getireceğine ilişkin vaadini tutar.. Yoksa, İnsanlar arasındaki bu ezilmişlikleri devam edip gider. Bu Allah'ın bir sözüdür. Allah ise sözünden dönmez.

Ayetin indiği sırada Allah'ın peygambere bu konudaki tenbihi şöyledir:

"... Yine de onları bağışla, yaptıklarına aldırış etme.."

Yahudilerin kötülüklerinin bağışlanması, iyiliktir. İhanetlerinin affedilmesi, iyiliktir. Fakat bir daha affedilip bağışlanmıyacakları bir zaman geldi. Ve Allah, peygamberine onları Medine'den çıkarmasını emretti. Sonra bütün Arap yarımadasından çıkarılmaları emredildi. Bu da yerine getirildi.

Bunun yanısıra Allah, peygamberine ve İslâm toplumuna, "Biz hristiyanız" diyen Kitap Ehli'nden de "söz" aldığını, fakat onların da sözlerini bozduklarını ve sözlerini bozmalarının cezasını çektiklerini anlatıyor:

"Biz hristiyanız" diyenlerden de kesin söz almıştık. Fakat onlar da kendilerine verilen öğütlerin başlıcalarını unuttular. Bu yüzden kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Allah şimdi yaptıklarını ilerde onlara tek tek bildirecektir."

Burada özel bir anlama gelen hususi bir tanımlama kullanılıyor:

"Biz hristiyanız" diyenlerden de..."

Bu tanımlama, "onların, hayatlarında gerçekliği olmayan bir iddia" ileri sürdüklerini göstermektedir. Ayette geçen sözün anlamı, Allah'ın "bir" kabul edilmesidir. Bu ise, hristiyanların tarihlerindeki köklü sapma noktasıdır. Bu kendilerine hatırlatıldığı halde unuttukları hisseleridir. Bu unutkanlıkları, daha sonraki bütün sapmalarına da sebep olmuştur. Nitekim -az ileride genel olarak açıklayacağımız gibi- tarihte ve günümüzde sürüp giden gruplara, menkibeler ve fırkalar arasındaki ayrılıklar ve Allah'ın kendisi ile olan sözleşmelerini bozmaları ve onlara hatırlatılmış olan hisselerini unutmalarının cezası olarak, kıyamete değin aralarında sürüp gideceğini bildirdiği düşmanlık ve kinleri; bu unutkanlıktan doğmuştur.

Allah'ın yaptıklarının karşılığı olarak bildirdiği ve yaptıklarına uygun düşen cezalarını içeren ahiret cezası ise bunlardan ayrıdır.

"Biz hristiyanız" diyenler arasında gerek eski, gerekse modern tarihleri boyunca, Allah'ın Kitab'ında anlattığını doğrular şekilde; ayrılık kin ve düşmanlık sürüp gitmiştir. Bütün tarihleri boyunca başkaları ile yaptıkları savaşlarda akıttıklarından daha fazla kanı, birbirlerinin eliyle akıtılmışlardır. Bu, onların ister inanç çevresindeki dini tartışmaları sonucunda isterse dini liderlik çevresindeki ayrılıklardan kaynaklansın yada siyasi, ekonomik ve sosyal çatışmalar nedeniyle olsun, aynıdır. Uzun yıllar boyunca bu düşmanlık ve ayrılıklar dinmemiş, bu savaşlar ve karşılıklı saldırılar son bulmamıştır. Bu durum, en doğru sözlü olan yüce Allah'ın buyurduğu gibi, sözleşmelerini bozmaları ve kendilerine hatırlatılan Allah'ın ahdinin gereğini yerine getirmeyi unutmalarının cezası olarak kıyamete değin sürecektir.

İlk madde Hz. İsa'nın ölümünün ardından, bir müddet geçtikten sonra saptıkları; Allah'ın 'Bir bilinmesi' maddesidir. Diğer sebepleri burada uzunca saymaya yerimiz müsait değildir.

VE SON ÇAĞRIYA KİTAP EHLİNİN TUTUMU

Ayetlerin akışı, yahudi ve hristiyanların Allah ile yaptıkları "sözleşmeleri" karşısında konumlarını ortaya koyduktan sonra hitabı, peygamberlerin sonuncusunun risaletini ve O'nun ümmi (okuma-yazmasız) Araplara geldiği gibi, tüm insanlara da geldiğini kendilerine bildirmek için hem yahudileri hem de hristiyanları içerecek şekilde bütün Kitap Ehli'ne yöneltiyor. Onlar buna mu-

hataptırlar ve son peygambere uymakla emrolunmuşlardır. Daha önce söylediğimiz gibi bu da Allah ile yaptıkları sözleşmenin bir maddesidir. Son peygamber, bu konudaki Allah ile olan sözleşmelerini bozarak ellerindeki Kitap'tan gizlediklerinden pek çoğunu onlara açıklamak, onların kimini de şeriatte zorunlulukları kılmadığı için ortadan kaldırmak üzere gelmiştir. Şimdi, hristiyanların, "İsa-Mesih, Allah'tır" sözleri ile yahudilerin "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" şeklindeki sözlerle saldırıldığı gibi son peygamberin düzeltmek için geldiği sapık inançlarına da saldırılıyor. Bu hitab, herşeyi apaçık ortaya koyan risalet sonrasında, Allah katında bir delillerinin kalmadığını ve "peygamberlerin ardından uzun süre, unuttular ve işi karıştırdılar" asla hakları olmadığı belirtilerek son buluyor:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ
قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا
كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ
قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ
⑮ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ
السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ⑯
لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ
الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑰
وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ
فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ
يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا
مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

15- Ey Kitap Ehli, size bizim peygamberimiz geldi. Bu peygamber, elinizdeki kitabın öteden beri gizli tuttuğunuz bir hükmünü açıklıyor, bir çoğuna da değinmiyor. Gerçekten size Allah tarafından bir ışık, bir açıklayıcı kitap geldi.

16- Allah, rızası peşinde koşanları, bu kitap sayesinde selamet yollarına erdirir, onları, kendi izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarır, doğru yola iletir.

17- Allah Meryemoğlu Mesih'dir diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır. Onlara de ki; Eğer Meryemoğlu Isa'yı annesini ve yeryüzünde bulunan varlıkların tümünü yok etmek istese O'na kim engel olabilir? Göklerde, yeryüzünde ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar Allah'ın egemenlik tekelindedir. O dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter.

18- Yahudiler ve hristiyanlar "Biz Allah'ın evladları ve sevdikleriyiz" dediler. Onlara de ki; o halde O, niçin günahlarınızın yüzünden azaba çarptırıyor. Aslında O'nun yarattığı birer insansınız. O dilediğini affeder, dilediğini azaba çarptırır. Gökler, yeryüzünün ve ikisi arasında bulunan tüm varlıkların Allah'ın egemenlik tekelindedir. Dönüş O'nadır.

19- Ey Kitap Ehli, "Bize bir müjdeci, bir uyarıcı gelmedi" demeyesiniz diye peygambersiz geçen bir ara dönemin arkasından size gerçekleri açıklayan peygamberimiz geldi. İşte size müjdeleyici, uyarıcı geldi. Allah'ın gücü her şeye yeter.

Kitap Ehli, kendilerinden olmayan ve daha önce onlara karşı üstünlük ve bilgiçlik tasladıkları ümmî (okuma-yazma bilmez) toplumdan olan bir peygamberin kendilerini İslâm'a çağırmasını çok gördüler. Çünkü onlar Kitap Ehli, diğerleri ise ümmî idi. Allah bu ümmileri onurlandırmak istediği zaman son peygamberi içlerinden gönderdi. Tüm insanları kuşatan son risaleti onlara sundu. Ve kendilerine ilim verdi. Böylece onlar, yeryüzündekilerin en bilgilisi, düşünce ve inancı en sağlam yol, şeriat ve sistemi en üstünü, toplum ve ahlâkı en olgunu oldular. Tüm bunlar, Allah'ın onlara karşı lütfu, bu din ile nimetlendirmesi ve onlardan hoşnut olmasıdır. Diğer bu nimet olmasaydı, ümitlerin tüm insanlara "vasi" olmaları ve bu din olmasaydı, insanların "önder" olmaları mümkün olmazdı. Kitap Ehli'ne yönelik bu ilahî seslenişte kendilerinden söz alındığı gibi onların İslâm'a, bu peygambere ve O'na yardıma, desteklemeye çağrıldıkları tescil ediliyor. Yüce Allah, ümmi peygamberlerin araplara ve tüm insanlara gönderildiği gibi onlara da gönderildiğine şahitlik ederek, tescil ediyor. Onların, O'nun risaletini Allah katında inkara güçleri olmadığı gibi,

peygamberliğinin araplara has olduğu yada Kitap Ehli'ne yönelik olmadığını iddaya da güçleri yoktur.

"Ey Kitap Ehli, size bizim peygamberimiz geldi. Bu peygamber elinizdeki kitabın öteden beri gizli tuttuğunuz bir hükmünü açıklıyor, bir çoğuna da değinmiyor.."

O, görevi Allah'ın yanımızda bulunan Kitab'ından gizlediklerinize uygun gerçekleri açıklamak; ortaya koymak ve izah etmek olan sizlere gönderilmiş bir peygamberdir. Bu hususta yahudi ve hristiyanlar aynı durumdadır. (Hristiyanlar dinin en temel prensibi olan "tevhid"i gizlediler. (Yahudiler ise zina edenin recmedilmesi, bütünüyle haramlığı gibi pek çok şer'i hükümleri gizlediler.) Ayrıca hem yahudiler hem de hristiyanlar ellerinde bulunan Teyrat ve İncil'de buldukları "ümmî peygamberin gönderileceği" haberini gizlediler.

Nitekim Hz. Peygamber, onların gizledikleri yada tahrif ettikleri şeylerin kendi şeriatinde bulunmayan pek çoğunu bağışladı. Allah, sürekli ve kapsayıcı risalet gelmeden önce, geçmiş kitapların ve şeriatlerin içerdiği, peygamber gönderilen küçük toplumlarda sınırlı işlevleri olan ve Allah'ın ilminde de bir zaman parçasıyla kayıdlanmış bulunan hükümlerden, insan toplumlarında uygulanmaz hale gelenleri neshetti. Böylece Allah'ın bütünlediği, nimetini tamamladığı ve insanlara din seçtiği İslâm, son şeklini almış oldu.

Artık onda ne nesih, ne değiştirme ne de düzeltme söz konusu olamaz. onlara, bu peygamberin getirdiği şeyin tabiatını, insanların yaşamındaki fonksiyonunu, Allah'ın insan yaşamında görevini yapmasını takdir ettiği etkilerini, açıklamaktadır.

"Ey Kitap Ehli, size bizim peygamberimiz geldi. Bu peygamber elinizdeki kitabın öteden beri gizli tuttuğunuz bir hükmünü açıklıyor, bir çoğuna da değinmiyor. Gerçekten size Allah tarafından bir ışık, bir açıklayıcı kitap geldi.

"Allah, rızası peşinde koşanları, bu kitap sayesinde selamet yollarına erdirir, onları kendi izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarır, doğru yola iletir."

Bu kitabın -Kur'an'ın- tabiatına ve bu sistemin -İslâm'ın- tabiatına, onun "nur" olmasından daha ince, daha doğru bir delil yoktur.

Mümin bu gerçeği kalbinde tüm varlığında, yaşamında ve zihninde hisseder ve nesneleri, olayları ve kişileri onunla değerlendirir. Onu sırf imanın hakikatını kalbinde duyması sebebiyle hisseder. Bu "nur", müminin varlığını aydınlatan, hafifleştiren, parlatan bir nurdur. Önündeki herşeyi aydınlatır, açıklar, ortaya koyar ve ona doğru yola iletir.

Varlığında, çamurun değeri, toprağın karanlığı, et ve kanın yoğunluğu, istek ve arzuların coşkunluğu vardır. Tüm bunlar, aydınlatır, ışıklandırır ve parlatır. Ağırlığını hafifletiyor, karanlığını aydınlatıyor, yoğunluğunu inceltiyor ve coşkunluğunu dizginliyor.

Bakış açısındaki kapalılık ve karanlık, adımlarındaki yavaşlık ve terüddüt,

prensipleri bulunmayan aşağılık yol ve hedefteki şaşkınlık... İşte tüm bunlar aydınlanıyor, ışıklanıyor ve yol üzerindeki nefis doğru yola iletiliyor..

"...Bir ışık ve bir aydınlatıcı kitap..."

Yüce peygamberin getirdiği, tek bir kitabın iki ayrı özelliği.

"Allah rızası peşinde koşanları, bu kitap sayesinde selamet yollarına erdirir, onları kendi izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır, doğru yola iletir."

Allah İslâm'ı din seçmiştir. O, bu hoşnutluğuna uyan ve Allah'ın ona seçtiği gibi onu kendisine seçen kimseyi hidayete ulaştırır, "selamet yollarına" iletir.

Bu tanımlamadan daha ince ve daha doğru ne olabilir? "Selamet" (barış) bu dinin, hayatın tümüne yaydığı, ferdin, toplumun ve herşeyin; kurtuluşun ve barışın, vicdan, akıl ve organların kurtuluşu, toplumun, ümmetin insanın ve insanlığın kurtuluşu... Hayatla, varlıkla, hayat ve varlığın Rabbi Allah ile birliktelik kurtuluşu. İnsanlığın sadece bu dinde ve ancak onun yönetiminde, sisteminde, hukukunda ve inanç kanunlarına göre düzenlenmiş toplumunda bulabildiği bir "kurtuluş".

Gerçek şu ki, Allah hoşnut olduğu bu din ile, Allah'ın hoşnutluğuna uyanları "selamet yolları"na iletir... Tüm bu alanlardaki bütün "selamet yolları"na... Bu gerçeği, eski veya çağdaş cahiliyede harb yollarının acısını tatmış olanlar gibi hiç kimse idrak edemez. Bu gerçeği, vicdanların derinliklerindeki cahiliye inançlarından kaynaklanan dur-durak bilmez harbin ve cahiliyenin kanunlarından ve düzenlerinden kaynaklanan, hayatı tümüyle perişan eden anarşik çatışmaların acı neticelerini görmüş kimseler gibi anlayamaz.

Bu sözler ile ilk kez muhatap olanlar, cahiliye tecrübeleri sebebiyle bu kurtuluşun ve barışın anlamını biliyorlardı. Çünkü onlar, bunu bizzat tatmışlar ve bundan büyük bir haz duymuşlardı.

Bizi kuşatan ve içimize işleyan cahiliye, asırlar boyu vicdanlarda ve toplumlarda çatışmanın her türlüsünü insanlara şimdi bu gerçeği idrake ne kadar muhtacız.

Tarihimizin bir aralığında bu "kurtuluş ve barış" içerisinde yaşamış olan sonra, bu "selamet"den çıkıp ruhlarımızı ve kalplerimizi ahlâkımızı ve gidişatımızı, toplumumuzu ve halklarımızı, parça parça eden bir çatışmaya dalan bizler, şimdi ona ne kadar ihtiyaç duyuyoruz! Allah'ın bizim için seçtiğini, kendimize seçtiğimiz ve O'nun hoşnutluğuna uyduğumuzda, Allah'ın bize bağışladığı "selamet"e girmeye yetkin olacağız.

Bu cahiliyetin belalarına esir olmuşuz. İslâm ise bize yakındır. İslam barışı, eğer istersek elimizi uzatabileceğimiz kadar yakın iken, cahiliye anarşisine dalmışız. Değersiz şeye karşılık değerliyi veren bu alış-veriş ne zararlı bir ticaret! Hidayete karşılık sapıklığı satın alıyoruz? Savaşı barışa tercih ediyoruz.

Biz insanlığı cahiliyenin her türlü renk ve şekildeki bu musibetlerinden kurtarabiliriz. Fakat kendimizi kurtarmadan, "selamet" gölgesine önce ken-

dimiz girmeden ve Allah'ın hoşnutluğuna sığınıp, olduğuna uymadan önce, insanlığı kurtaramayız. Ancak bunları yaptığında, Allah'ın "selamet yollarına" erdirdiğini buyurduğu kimselerden oluruz.[57]

"... Onları kendi izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarır.."

Şüphe, hurafe, hikayeler ve masallar karanlığı... Arzular, tartışmalar ve uçsuz bucaksız çöllerde kalmak karanlığı... Sempatik ve emin yerlerden, vahşet endişe ve şaşkınlık üzüntü ve hidayetsizlik karanlığına.

Diğer ölçülerinin, hükümlerin ve dengelerin bozukluğundan kaynaklanan karanlık... Nur ise aydınlıktır. Önce sözünü ettiğimiz vicdan, akıl, varlık, hayat ve her işteki aydınlık nurdur.

"...Doğru yola iletir.."

Ruhun fıtratına ve ona hükmeden yasalara uygun olan "dosdoğru" yaratılış fıtratı ve onu yönlendiren evrensel yasalara uyan, "dosdoğru" öyleki, şaşırıp gerçekleri, prensipleri ve hedefleri karıştırmadan Allah'a yönelik olan "dosdoğru"

Allah insanı ve fıtratını, evreni ve yasalarını yarattı. İnsana bu sistemi gönderdi. Müminlere bu dini seçti. Aciz, cahil ve fani insanın yapısı olan başka bir sistemin onlara hidayet etmiyeceği ve ancak bu sistemin onları dosdoğru yola ileteceği apaçık ve tabiidir. Yüce Allah doğru söylemiştir. Alemlere muhtaç değildir. Onların hidayet veya sapıklıkları, O'na fayda vermez; fakat O, onlara çok merhametlidir. İşte bu, dosdoğru yoldur. Meryem oğlu İsa'nın Allah olduğu sözü küfürdür. Yahudi ve hristiyanların Allah'ın oğulları ve sevdikleri olduğu sözü de küfürdür. Bunlar hiçbir delile dayandırılmayan iftiralardır.

Tüm bunlar, son peygamberin gerçekliliğini açıklamak için getirdiği "tevhid"in sadeliğini gizliyen ve hakikati tahrif eden yahudi ve hristiyanların palavralarıdır.

"Allah, Meryemoğlu Mesih'dir diyenler, kesinlikle kafir olmuşlardır. Onlara de ki; "Eğer Meryemoğlu İsa'yı, annesini ve yeryüzünde bulunan varlıkların tümünü yok etmek isterse O'na kim engel olabilir? Göklerde, yeryüzünde ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar Allah'ın egemenlik tekelindedir. O dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter."

Hz. İsa'nın Rabbi katından getirdiği de bütün peygamberlerin getirmiş olduğu "Tevhid" idi.

HRİSTİYANLARIN HZ. İSA HAKKINDAKİ SAPIK GÖRÜŞLERİ

Allah'ın katıksız, tek kulluk sunmaya layık olduğunun kabulü, bütün peygamberlerin tavrıydı. Fakat putperestlerin hristiyanlığa girmeleri ve onların beraberinde getirdiği tevhid inancıyla karıştırdıkları putperestlik tortularına isteklilikleri sebebiyle, bu pak inanca bozukluklar girdi. Öyleki, artık onu bu

(57) Allah'ın rızası peşinde koşanları erdirdiği "selamet"in daha geniş bir izahı için bakınız: "Cihan Sulhu ve İslâm", "İslâm ve Medeniyetin Problemleri" kitaplarımıza ve "Fi Zilâl" 1. cilt, sh. 328-337 Dünya Yayınları.

bozukluklardan ayıklamak ve temizlemek, bu inancın özünü ortaya koymak imkansız hale geldi.

Bu sapmaların tümü bir defada meydana gelmedi. Ardından gelen toplumlar da belirli zaman aralıkları ile bu imana girdeler. Sonunda akılların hatta o dine inanan bozuk inancı şerheden alimlerin akıllarının bile şaşa kaldığı efsane ve masallarla örülü bir *acayip karışım* meydana çıktı.

Tevhid inancı, Mesih İsa'dan sonra da öğrencileri ve tabileri arasında bir müddet yaşadı. Yazılan pek çok İncil'den biri olan Barnaba İncili, Hz. İsa'dan Allah'ın gönderdiği bir peygamber olarak söz ediyor. Sonra Hz. İsa'nın izleyicileri arasında fikir ayrılıkları meydana geldi. Kimi; "Mesih, diğer peygamberler gibi Allah'ın gönderdiği bir peygamberdir" dedi. Kimi "O evet peygamberdir. Fakat Allah ile özel bir bağı vardır" dedi. Kimi "O, Allah'ın oğludur. Çünkü babasız yaratılmıştır. Fakat buna rağmen Allah'ın yaratığıdır." dedi. Kimi de: "O, Allah'ın oğludur. Yaratılmış değildir. Aksine babası gibi "kadim" sıfatını taşır." dedi.

Bu ayrılıkları ortadan kaldırmak için M.S. 325 yılında İznik'de 48.000 patrik ve piskoposun katılımıyla "İznik Konsülü" toplandı. içlerinden hristiyan tarihçi İbn-i Patrik şöyle demiştir:

"Katılanların görüşleri ve mezhepleri farklı idi. Kimi, "İsa ve annesi Allah'ın dışında iki ilahtır." diyordu. Bunlar "Raymatiler" diye isimlendirilen berberiler idi.

Kimi: "İsa, babasından ateşten ayrılan alev gibi ayrılmıştır, ikinci parçanın ayrılması ile birinci bölümde bir azalma olmaz" diyordu. Bunlar "Sabliyus" ve taraftarları idi. Kimi: "Hz.Meryem, Hz. İsa'yı dokuz ay taşımadı. O, karnından suyun borudan geçtiği gibi geçti. Çünkü o söz (kelime) kulağından girdi. Aynı anda çocuğun çıktığı yerden de çıktı" diyordu. Bu da, "İlyan" ve taraftarlarının görüşüdür. Kimi: "Hz. İsa özde bizden biri olmasına rağmen, ilahî bir özellikle yaratılmış bir insandır. Öncelikle Meryem'in oğludur. O'nu insanı özünün katıksız olması sebebiyle göndermiş, ilahî nimeti beraberinde kılmış ve O'nda sevgi ve iradeyi birleştirmiştir.

Bu yüzden "Allah'ın oğlu" denilmiştir. Kimi de: "Allah kadîm biricik cevher ve biricik unsurdur. Üç isimle isimlendirilir" derler ve ne "kelime"ye ne de "Ruhu'l Kudüs"e inanırlar. Bu, Antakya patriği "Paulus" ve taraftarlarının görüşüdür.

Kimi de: "Onlar üç ilahtır. Birisi iyilik, diğeri kötülük tanrısıdır. üçüncüsü ise, aralarında adaleti sağlar" demiştir. Bu, lanetli "markyun"un havarilerinin başı olduğunu öne sürdüler ve "Petrus"u inkar ettiler.

Kimi ise, Hz. İsa'nın ilah olduğunu söyledi. Bu da "Aziz Paulus" ve 318 delegenin görüşü idi.[58]

Putperestlikten hristiyanlığa geçmiş ve hristiyanlık hakkında birşey bilmeyen Roma İmparatoru "Kostantin" bu son görüşü tercih etti ve bu görüş

(58) "Hristiyanlık üzerine Konferanslar M. Ebu Zehra Diğerleri için bkz. a.g.e.

taraftarlarını muhaliflerine musallat etti.

Diğer mezheplerin taraftarlarını -özellikle de sadece Baba'nın ilah ve Mesih'in insan olduğu görüşünde olanları- ise kovdu.

"Kıptî Ulus Tarihi" adlı kitap bu karardan şöyle bahsetmektedir:

Kutsal cemaat ve elçiler kilisesi, "Allah'ın oğlunun bulunmadığı bir zamanın mevcut olduğunu, O'nun doğmadan önce mevcut olmadığını ve O'nun yoktan var olduğunu" söyleyen herkesi veya "oğul, baba Allah'ın cevheri dışında bir usul veya cevherden meydana gelmiştir" diyeni yada "Onun yaratılmış olduğuna" inanan herkesi yahut ta "Değişmesinin, zamanın geçmesi ile bozulmasının mümkün olduğunu" söyleyen herkesi afaroz eder.

Fakat bu konsülün kararları, Aryusün izleyicilerinin Allah'ı birleyen inançlarını bozamamış ve fakat İstanbul, Antakya, Babil, İskenderiye ve Mısır'da egemen haline gelmiştir.

Sonra "Ruhul Kudüs" kavramı çevresinde yeni bir tartışma başladı. Kimileri "O ilahtır" dedi, diğerleri ise "İlah değildir" görüşünü ileri sürdü. Bu konudaki fikir ayrılığını gidermek için M.S. 381 yılında I. İstanbul Konsülü toplandı.

Hristiyan tarihçisi İbni Patrik, İskenderiyeyi delegelerinin sözlerine dayanarak bu konsülde alınan kararları şöyle nakletmektedir:

İskenderiye patriği "şöyle demiştir: "Bizce 'Ruhu'l Kudüs' Allah'ın ruhu dışında bir anlama gelmemektedir. Allah'ın ruhu ise, O'nun hayatından ayrı bir şey değildir. Biz, 'Ruhu'l Kudüs', yaratılmıştır dediğimiz zaman, "Allah'ın ruhu yaratılmıştır" demiş oluruz. 'Allah'ın ruhu mahluktur' dediğimiz de ise, 'O'nun hayatı mahluktur' demiş oluyoruz. 'Hayatı mahluktur' demek ise, O'nun diri olmadığını ileri sürmektir. Biz O'nun diri olmadığını ileri sürersek, O'na küfretmiş oluruz. O'nu inkar eden ise, laneti hakeder!"

Böylece İznik Konsülü'nde Mesih'in ilahlığı karar altına alındığı gibi, bu konsülde 'Ruhu'l Kudüs'ün ilahlığı da karara bağlandı. Baba, oğul ve Ruhul Kudüs şeklindeki "üçleme" tamamlanmış oldu.

Sonra, Mesih'in hem insanı hem de ilahî tabiatı bir arada bulundurduğu çevresinde ve onların deyimi ile ilahlığı ve insanlığı konusunda, başka bir tartışma meydana çıktı. (Kostantiniyye) İstanbul patriği "Nastur"un görüşü Uknum ve tabiatın birarada bulunduğu şeklinde idi. İlahlık uknumu, babaya nisbetinden dolayı, insan tabiatı ise, Meryem'den doğmuş olmasından kaynaklanıyordu. Meryem, ilahın annesi değil, insanın annesi idi! İbni Patrik'in naklettiği gibi, O, insanlar arasında ortaya çıkan ve onlara seslenen Mesih hakkında şöyle demiştir:

"Ona Mesih" diyenler, bunu oğul kavramına bağımlı bir sevgi ile ileri sürüyorlar. Başkaları ise ona, Allah veya Allah'ın oğlu diyorlar. Bu da gerçek anlamda değil, Allah'ın lütfu anlamındadır. Sonra şöyle demiştir:

Nastur; "Rabbimiz, Mesihi aslında ilah olarak değil, hareket ve nimetle yada Allah'tan ilham alan bir insan olarak yeryüzüne bıraktı. Hata işlemez ve

kötü birşey yapmaz görüşünü ileri sürdü.

Rum delegeleri, İskenderiye patriği ve Antakya delegeleri bu görüşe karşı çıktılar ve 4. Konsülü toplamayı kararlaştırdılar. M.S. 431 yılında "Efes Konsülü" toplandı. Bu konsül de İbni Patrik'in de söylediği gibi "Bakire Meryem, Allah'ın anasıdır. Mesih gerçekte hem ilah hem de insandır. İki tabiatlı olduğu bilinmektedir. Uknumda ise birdir" kararına vardılar. Nastur'u lanetlediler.

Sonra İskenderiye Kilisesi yeni bir görüş ortaya attı ve bunun için 2. Efes Konsülü" toplandı. Bu konsülde:

"Mesih tek tabiatlıdır. O'nda ilahlık, insanlık ile birleşmiştir" kararına varıldı.

Fakat bu görüş kabul edilmedi, tartışmalar sürüp gitti. Bunun üzerine M.S. 451 yılında "Kadıköy Konsülü" toplandı ve "Mesih'in bir değil iki tabiatı vardır. İlahlık bir tabiatı, insanlık ise diğer tabiatıdır. Her ikisi de Mesih'de birleşmiştir" kararına vardılar ve 2. Efes Konsülünü lanetlediler. Mısırlılar bu konsülün kararlarını kabul etmediler. Mısırlılar arasında "Menafis" mezhebi ile Roma İmparatorluğunun kurduğu mezhebi arasında Al-i İmran sûresinin tefsirinin girişinde Sör. T.V. Arnold'un, "İntişar-ı İslâm Tarihi" adlı kitabındaki sözlerine dayanarak naklettiğimiz sürekli görüş ayrılığı ortaya çıktı.

Mesih'in ilahlığı çevresindeki sapıklık düşüncelerini, sürekli ihtilaflarını, düşmanlıklarını ve kinlerini (bu sebeple gruplar arasında meydana gelen ve şu güne kadar devam eden kinlerini) bu kadarlık bir özetle tasvir etmekle yetiniyoruz..

Bu konudaki gerçeği ortaya koymak ve ayırdedici sözü söylemek için, bu son risalet geldi. Ve sahih inancın gerçeğini Kitap Ehli'ne açıklamak için son peygamber geldi:

"Allah Meryemoğlu Mesih'tir diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır."

"Allah üçün üçüncüsüdür, diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır."

"Onlara de ki: Eğer Meryemoğlu İsa'yı, annesini ve yeryüzünde bulunan varlıkların tümünü yok etmek isterse o'na, kim engel olabilir?"

Böylece yüce Allah'ın zatı, aslı, iradesi ve otoritesi ile, İsa'nın annesinin ve diğer tüm varlıkların zatları arasındaki tartışmayı ortadan kaldıracak kesinlikle mutlak ayrım ortaya kondu. Yüce Allah'ın zatı tektir, dileği bağımsızdır ve hakimiyeti biriciktir. Hiç kimse dilediğinden birşeyi geri çevirmeye (Eğer Mesih e Meryem'i veya annesini yada yeryüzündekilerin tümünü yok etmeyi dilerse) ve otoritesini geçersiz kılmaya güç yetiremez.

O, herşeyin hükümdarı ve herşeyin yaratıcısıdır. O, yaratılmışlardan ayrı ve her mahlûkun varedenidir:

"Göklerde, yeryüzünde ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar Allah'ın egemenlik tekelindedir. O, dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter."

Böylece İslâm inancının netliği, açıklığı ve yalınlığı ortaya çıkmaktadır.

Kitap Ehli gruplarının inançları ile karışan putperestlik, hikayeler, hayaller ve sapmalar yığını karşısında İslâm inancının parlaklığı artmakta ve orjinalliği belirginleşmektedi. İlahlığı gerçeği ile, kulluk sunmaya layık oluş gerçeği ve bu iki gerçek arasındaki keskin ve tam ayırım hiçbir şüphe, tereddüt ve karışıklığa yol açmıyacak şekilde ortaya konmaktadır.

Yahudi ve hristiyanlar kendilerinin, Allah'ın oğulları ve sevdikleri olduklarını söylüyorlar:

"Yahudiler ve hristiyanlar, "Biz Allah'ın evladları ve sevdikleriyiz" dediler."

Onlar, kendi düşüncelerine dayanarak yüce Allah'a, babalık yakıştırıyorlar, cesed babalığı değil, ruh babalığı iddia ediyorlardı. Bu tevhid inancına ve ilahlık ile kulluk arasındaki kesin ayrıma gölge düşürmektedir. Bu ayrım kabullenilmeden ne düşünce doğru yolu bulur, ne de hayat doğru yöne yönelir. Böylece bütün kulların kulluk ile kendisine yöneldiği bir olsun. İnsanlara yasalar koyan, onlara değerler, ölçüler, kanunlar, hükümler, sistem ve prensipler vareden merciin bir olması sonucu; özellikler birbirine karıştırılmasın sıfatlar ile özellikler birleştirilmesin ve ilahlık ile kulluk alanları karıştırılmasın.

Burada temel sorun, sadece inançtaki sapma değildir. Sorun aynı zamanda, tümüyle bu sapmaya dayalı hayat tarzı yozlaşmasıdır. Yahudi ve hristiyanlar, Allah'ın oğulları ve sevdikleri olduklarına dair iddialarının peşisıra, "Allah'ın onlara günahları yüzünden asla affetmeyeceğini" "onları asla cehenneme sokmayacağına, girseler bile orada, sadece bir kaç gün kalacaklarını" söylüyorlar. Bu ise; Allah'ın adaletinin yerine gelmeyeceği, O'nun kullarından bir grubu kayırdığı, onları yeryüzünde bozgunculuk yapmaya bıraktığı sonra da, diğer bozgunculara vereceği azabı onlara vermeyeceği anlamına gelir. Hayattaki hangi şey, bu düşünceler kadar fesat kaynağı olabilir? Hayattaki hangi şey bu sapma kadar kargaşalık ve ızdırap kaynağı olabilir?

Bu noktada İslâm, düşüncedeki bu bozukluğa ve hayatta fesat çıkarması mümkün olan herşeye kesin bir darbe vuruyor. Bu iddianın asılsız olduğunu ilan ettiği gibi, Allah'ın kimseyi kayırmayan adaletini de ortaya koyuyor:

"Onlara de ki; "O halde O, niçin günahlarınız yüzünden azaba çarptırıyor. Aslında O'nun yarattığı birer insansınız. O, dilediğini affeder, dilediğini azaba çarptırır."

Böylece, inancın kesin gerçeği ilan ediliyor, oğulluk iddiasının asılsız olduğu ve Kitap Ehli'nin de yaratılmış insanlar oldukları ortaya konuyor. Allah'ın adaleti; bağışlama ve azabının katında aynı temele dayandığı ilan ediliyor. Bağışlaması ve azab etmesinin her birinin kendine has sebepleri kabul edilerek bunlar O'nun yüce dileğine (oğulluk veya şahsi ilişkiye değil) dayandırılıyor.

Sadece Allah'ın herşeyin hükümdarı olduğu ve herşeyin kendisine döneceği tekrar ediliyor:

"Yahudiler ve hristiyanlar "Biz Allah'ın evladları ve sevdikleriyiz" dediler. Onlara de ki; "O halde O, niçin günahlarınız yüzünden azaba çarptırıyor.

Aslında O'nun yarattığı birer insansınız. O, dilediğini affeder, dilediğini azaba çarptırır. Gökler, yeryüzünün ve ikisi arasında bulunan tüm varlıklar *Allah'ın* egemenlik tekelindedir. Dönüş O'nadır."

O, teba değil, hükümdardır. Zatı da biriciktir, dilemesi de biriciktir. Her şey kendisine döner.

Bu açıklama,Kitap Ehline yönelik bu sesleniş ile son buluyor; bu sesleniş ise, onların bütün bahanelerini özürlerini ortadan kaldırıyor ve kapalılık, mazeret ve gizlilik bulunmaksızın bir yol ayrımı ile bir akibetle karşı karşıya bırakıyor.

"Ey Kitap Ehli, ilerde, "Bize bir müjdeci, bir uyarıcı gelmedi" demeyesiniz diye, peygambersiz geçen *bir ara dönemin* arkasından size gerçekleri açıklayan peygamberimiz geldi. İşte size müjdeleyici, uyarıcı geldi. Allah'ın gücü her şeye yeter."

Bu keskin karşılama ile, bütün Kitap Ehli'ne hiçbir bahane kılmıyor. Bu ümmi peygamberin kendilerine gönderilmediğine dair hiçbir delilleri kalmıyor. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey *kitap Ehli*, size peygamberimiz geldi..."

Onların uzun süre uyarılmadıkları, müjdelenip, korkutulmadıklarına (ve bu yüzden de unutup saptıklarına) dair hiçbir özürleri kalmıyor.

Şimdi onlara müjdeliyici ve korkutucu gelmiştir...

Sonra onlara, Allah için hiçbir şeyin imkansız olmadığı, ümmi bir peygamber göndermesinin engellenemiyeceği bunun yanısıra O'nun, Kitap Ehli'ni *yaptıklarından dolayı hesaba çekmeye de muktedir olduğu ifade ediliyor:*

"...Allah'ın gücü herşeye yeter."

Kitap Ehli ile olan bu hesaplaşma son buluyor. Daha önce kendilerine peygamberlerinin getirdikleri Allah'ın dosdoğru dininden saptıkları ortaya konuyor. Allah'ın müminlere seçtiği inancın gerçeği açıkça ortaya konuyor. Ümmi peygamber karşısındaki konumlarına ilişkin bahaneleri, asılsız olduğu için reddediliyor ve kıyamet günü ileri sürebilecekleri tüm yolları kapatılıyor.

YAHUDİLERİN DÖNEKLİĞİ

Bütün bunlarla, bir yandan hidayete çağrılırken, diğer yandan müslümanlara karşı kurdukları tuzakların etkisi azaltılıyor. Müslüman toplum ile hidayet isteklileri için, sırat-ı müstakime giden yol aydınlatılıyor.

Dersin sonunda, yahudilerin peygamberleri ve Allah'ın vaadettiği kutsal toprakların kapılarını kendilerine açan Hz. Musa'ya karşı konumları, Rableriyle yaptıkları "sözleşme"ye karşı tutumları, onu nasıl bozdukları ve verdikleri sözlerini bozmaları üzerine hakettikleri cezanın ne olduğu meselesine değiniliyor.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ

اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ
مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ
الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ
عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ
غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾
قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي
لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

20- Hani Musa kavmine demişti ki, ey kavmim, Allah'ın size verdiği nimetleri hatırlayınız. Hani içinizden peygamberler çıkardı, sizleri hükümdar yaptı, size dünyada hiç kimseye vermediğini verdi.

21- Ey kavmim, Allah'ın sizin için yurt olarak belirlediği kutsal topraklara giriniz, sakın geri dönmeyiniz, yoksa hüsrana uğrayanlardan olursunuz.

22- Dediler ki, "Ya Musa, orada zorba bir kavim var. Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya kesinlikle girmeyiz. Eğer çıkarlarsa o zaman oraya gireriz.

23- Allah'tan korkan ve O'nun nimetine ermiş iki kişi dedi ki; "Onların üzerine şehrin kapısından yürüyünüz. Kapıda içeri girince onları yendiniz demektir. Eğer müminseniz sırf Allah'a dayanınız.

24- Dediler ki, "Ey Musa, onlar orada olduğu sürece biz oraya kesinlikle girmeyiz. Git sen Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz.

25- Musa dedi ki; "Ya Rabbi, kendimden ve kardeşimden başka hiç kimseye söz geçiremiyorum. Bizi bu yoldan çıkmış kavimden ayır.

26- Allah dedi ki; "Kırk yıl boyunca orası onlara yasaklandı. Bu süre içinde orada burada şaşkın şaşkın dolaşacaklardır. Yoldan çıkmış bu kavim için sakın üzülme.

Bu ayetler, Kur'an'ın ayrıntılı biçimde açıkladığı yahudilere ait kıssanın bir bölümüdür. Bunun böyle bölümlere ayrılmasının pek çok hikmeti vardır.

Bu hikmetin bir yönü, yahudilerin Medîne ve tüm Arap yarımadasında İslâm davetine karşı düşmanlık, tuzak ve savaşta öncü olmalarıdır. İlk günden itibaren müslüman topluma karşı savaş ilan ettiler. Medîne'de münafıklığı ve münafıkları himaye ettiler ve hem bu inanç sistemine hem de müslümanlara karşı her vesile ile tuzak kurdular. Müşrikleri vaadlerle müslüman cemaate karşı teşvik ettiler ve onlara karşı ortak komplolar kurdular.

İnanç ve liderlik çevresinde şüphe, tereddüt ve tahrifler oluşturmaya yöneldikleri gibi, müslüman toplumun saflarında harb, hile ve casusluğa da kalkıştılar. Tüm bunları, apaçık ilan edilmiş bir harbte yüzyüze savaşmadan yapıyorlardı. Onların düşmanlıklarının öğrenilebilmesi için, tabiatlarının, tarihlerinin, mücadele yöntemlerinin ve kalkıştıkları hareketlerin gerçeğinin ne olduğunun bilinmesi ve müslüman topluma gösterilmesi gerekiyordu.

Allah, onların geçmişlerinde Allah'ın kılavuzluğuna karşı düşmanlık gösterdikleri gibi, bütün tarihleri boyunca bu ümmete de düşman olacaklarını bilmektedir. Bu gerekçe ile bu ümmete, onların tüm durumları ve her türlü düşmanlık yöntemlerini uygun gördü.

Bu hikmetin diğer bir yönü de yahudilerin, Allah'ın son dini gelmeden önce, başka bir dinin mensupları olmalarıdır. İslâm'dan önceki tarihleri, tarihin uzun bir dönemini kaplamaktadır. İnançlarından sapmalar olmuş, Allah'la yaptıkları "sözleşme"yi pek çok kez bozmuşlardı. Bu sapma ve bu sözde durmamaların etkisi; ahlâk ve geleneklerine yerleştiği gibi, hayatlarına da yansımıştır. Geçmiş bütün peygamberlerin ve ilahî inanç birikiminin varisleri olan müslüman ümmetin; bu kavmin tarihini, bu tarihin dönemlerini, bu yolun kaygan yerlerini ve yahudilerin yaşamlarında ve ahlâklarında somutlaşan tehlikeleri öğrenmesi gerekmektedir. İnanç ve hayat alanındaki bu tecrübeleri de tecrübelerine eklemesi, asırlar boyu süren bu sözleşmelerden faydalanması ve yoldaki tuzaklara düşmemesi, şeytanın müdahalelerine kapılmaması ve inançdaki sapmalara ve sürçmelere kapılmaması için, bu tecrübelerin kılavuzluğuna gerek duymaktadır.

Yahudilerin tecrübeleri uzun dönemler boyunca çeşitli sahneler arzediyor. Allah, ümmetlerin üzerinden uzun zaman geçtiğinde, kalplerinin katılaştığını ve nesillerin saptığını, müslüman ümmetin de tarihlerinin kıyamete dek süreceğini ve yahudilerin hayatlarında örnekleri olan dönemlerin müslümanların başına da gelebileceğini bilmektedir. Bu yüzden bu ümmetin nesiller boyu gelecek, imamlarının, önderlerinin ve davetçilerinin önüne diğer milletlerin başına gelen akıbetlerden örnekler koymakta ve teşhis ettikten sonra problemlerini nasıl çözeceklerini bunlardan öğrenmelerini sağlamaktadır. Şöyle ki, hidayet ve doğruluğa başkaldırmak isteyen kalplerin en şiddetlisi, doğruyu bilipte ondan sapan kalptir. Hem bu gerçekten habersiz kalpler, daveti kabule

daha yakındır. Çünkü bu kalpler, kendilerini coşturan yeni bir davetle karşılaştıklarında, üzerinde ciddiyetle dururlar ve fıtratlarına seslenen bu yeni davete hemen kulak verirler. Kendilerine daha önce de seslenilmiş kalpler ise, ikinci seslenişi ciddiye almazlar, onunla sarsılmazlar, büyüklük ve önemini hissetmezler. Bu yüzden daha fazla gayrete ve uzun boylu sabıra gerek vardır. Allah'ın yahudilerin kıssalarını böylesine uzun açıklamasında ve dine inanan varisleri, tüm insanların önderleri olan müslüman ümmete uzun boylu sunmasında pek çok hikmetli yönler vardır. Burada, bu kısa değinilerin ötesinde, daha fazlasını gösteremiyeceğimiz pek çok yönleri vardır. Bu sürede, bu derste, bahsettiğimiz bu meseleye tekrar dönelim.

"Ey kavmim, Allah'ın sizin için yurt olarak belirlediği kutsal topraklara giriniz, sakın geri dönmeyiniz, yoksa hüsrana uğrayanlardan olursunuz."

Hz. Musa'nın bu sözlerine göz attığımızda, Hz. Musa'nın kavminin tereddütleri ve geri dönmeleri karşısındaki şefkatini anlarız. Daha önce uzun yol boyunca pek çok yerde onları denedi: Mısır'dan çıkarıldıklarında, ezilmişlik ve perişanlıktan hürriyete kavuştuklarında, Allah'ın adı ve otoritesiyle nehir onlar için yarıldığında ve Firavn ve ordusunu boğduğunda onları denemişti. Onlar, putlarının çevresinde toplanmış bir topluluğa rastlayınca, "Ey Musa, onların ilahları gibi bize de bir ilah yap" dediler. Musa, Allah ile sözleşmesi gereği onları bir süre yalnız bıraktığında ise, Samiri, Mısırlı kadınlardan çaldıkları altınlardan böğüren bir buzağı yaptı. Sonra, onun çevresinde toplandıklarında, "Hz. Musa'nın buluşmaya gittiği ilah budur", iddiasını ileri sürdüler.

Hz. Musa onları sahranın ortasında kayayı yararak kendilerine su çıkardığında ve üzerlerine iştah açıcı bir yiyecek olarak kudret helvası ile bıldırcın yağdırdığında da denemişti. Onlar ise aşağılandıkları ülke Mısır'ın alışkın oldukları yiyeceklerini arzu etmişler; baklasını, kabağını, sarmısağını, mercimeğini ve soğanını istemişler ve kendileri şaşkın halde yollarını kaybetmişken Hz. Musa'nın yöneltiği yüce hedef, üstünlük ve kurtuluş yolunda yaşamaya ve ulaştıkları yiyeceklerden ayrılmaya dayanamamışlardı!

Hz. Musa onları, kesmekle emrolundukları inek olayında da denemişti. Onlar, Allah'ın emri karşısında duraksadılar ve boyun eğip emri yerine getirmekte tereddüt ettiler.

"İneği kestiler, ama nerede ise, kesemiyeceklerdi!"

Hz. Musa, Allah ile buluşmasından sonra, içinde Allah ile yaptıkları sözleşme ve anlaşmanın yer aldığı levhalar ile döndüğünde de onları denemişti. Tüm bu lütuflara ve bütün hatalarının bağışlanmasına rağmen sözleşmeyi kabulden ve Allah ile anlaşmaktan kaçındılar. Büyük bir kayayı, "Sanki üzerlerine düşecekmiş sandıkları" şekilde başları üzerinde sallanır bulunana kadar "söz" vermediler.

Hz. Musa onları uzun yol boyunca pek çok yerde denemişti. İşte, mukaddes toprakların kapılarda yahudilerle olan durumu... Uğrunda Mısır'dan çıktıkları vaadedilmiş topraklar... Allah'ın orada hakimiyet kurmalarını vaadettiği ve Allah'ın gözetiminde ve önderliği altında yaşamaları için orada aralarından peygamberler gönderdiği topraklar...

Hz. Musa Yahudileri denedi ve onlara şefkatli davranmaktan başka çıkar yol görmedi. Onları son bir kez daha çağırdı. Bu çağrı, en parlak hatırlatmaları, en büyük müjdelemeleri en güzel yüreklendirmeleri ve en şiddetli sakındırmaları içermekte idi:

"Hani Musa kavmine demişti ki, ey kavmim, Allah'ın size verdiği nimetleri hatırlayınız. Hani içinizden peygamberler çıkardı, sizleri hükümdar yaptı, size dünyada hiç kimseye vermediğini verdi."

"Ey kavmim, Allah'ın sizin için yurt olarak belirlediği kutsal topraklara giriniz, sakın geri dönmeyiniz, yoksa hüsrana uğrayanlardan olursunuz."

Allah'ın nimeti ve aralarından peygamberler göndereceği ve onları hükümdar yapacağı şeklindeki vaadi gerçektir. Onlara verdiği bu nimet ve vaadi yeryüzünde şu ana değin *hiçbir kimseye* vermemiştir. Girmeye çağırıldıkları kutsal topraklar, Allah'ın vaadi ile kendilerine verilmiştir. Bu kesindir. Allah'ın vaadinde nasıl durduğunu daha önce görmüşlerdi. İşte şu vaadedilen yere ayak basmak zordur.

Gerisin geriye dönmeleri ise, açık bir hüsrandır.

Fakat yahudiler... Şu yahudiler... Korkak, sahtekar dönek ve sözde durmaz yahudiler.

"Dediler ki, "Ya Musa, orada zorba bir kavim var. Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya kesinlikle girmeyiz. Eğer çıkarlarsa o zaman oraya gireriz."

Yahudinin cahiliyeti, burada gerçek şekliyle beliriyor ve apaçık ortaya çıkıyor. Nezaketle karışık bir inceliğin arkasına saklanmış olsa bile... Çünkü onlar bir tehlike ile karşı karşıyalar. Şu anda onlarda, incelikten de bir eser kalmamıştır. Bu durumda ne cesaretlendirmeye kalkışmanın, ne de teşvik etmenin bir anlamı kalmamıştır. Çünkü tehlike, çok yakındır. Bu yüzden bu topraklara sahip olmalarına dair, Allah'ın onlara verdiği söz bile onları kurtaramaz. Allah, bu toprakları onlara yazmıştı. Ama onlar ucuz ve değersiz ve emeksiz bir zafer kazanmayı umuyorlardı, üzerlerine bıldırcın ve kudret yağıyormuş gibi bir zafer!

"Orada zorba bir kavim var... Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya kesinlikle girmeyiz. Eğer çıkarlarsa o zaman oraya gireriz.

Fakat zafere ulaşma yolunda katlanacak zorluklar; kalpleri imandan yoksun yahudilerin sanıldığı gibi az değildi.

"Allah'tan korkan ve O'nun nimetine ermiş iki kişi dedi ki; "Onların üzerine şehrin kapısından yürüyünüz. Kapıdan içeri girince onları yendiniz demektir. Eğer mümin iseniz sırf Allah'a dayanınız."

Burada, Allah'a iman ve O'ndan korkmanın değeri karşımıza çıkmaktadır. Bu, Allah'tan korkan iki adamın kalplerinde taşıdıkları Allah korkusu; zorbaları küçümsemelerini sağlıyordu. Muhtemel tüm tehlikeler karşısında bile cesaretle doluydular. Bu iki adamın sözleri, zorluk anlarında imanın önemine insanlardan korkulan yerlerde Allah korkusunun değerine tanıklık etmektedir. Yüce Allah, bir gönülde iki korkuyu, "Allah'tan korkma ile insanlardan ko-

rkmayı" birleştirmez. Allah'tan korkan kimse, O'ndan başka hiç kimseden hiçbir şeyden korkmaz.

"...Onların üzerine şehrin kapısından yürüyünüz. Kapıdan içeri girince, onları yeneceksiniz demektir."

Gönüller savaşlarla ilgili ilmin ortaya koyduğu bir kuraldır bu. İleri atılın ve (hiç bir şeye aldırmayın)... Kavmin yurtlarının merkezine girdiğiniz zaman, kalplerin sizin gönüllerinizin sağlamlığı nisbetinde sarsılır, bozguncu ruhlarında duyarlar. Artık onlara karşı zaferin kesinleşti demektir.

"... Eğer mümin iseniz, sırf Allah'a dayanınız."

Mümin, yalnızca Allah'a dayanır. Bu, imanın karakteristiğidir. Bu, imanın zorunlu neticesidir.

Fakat bu iki adam bu sözü kime söylüyorlar? Yahudilere mi?

"Dediler ki; Ey Musa, onlar orada olduğu sürece biz oraya kesinlikle girmeyiz. Git sen, Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz."

Böylece korkaklar belirlendi. Utanmıyorlardı. Önlerindeki tehlikeden korktular ve merkepler gibi ayak direterek, bir adım bile ilerlemediler. Korkaklık ve utanmazlık birbirine zıt ve yek diğerinden uzak hasletler değildir. Aksine bunlar, ikiz kardeştirlerdir. Korkak bir göreve kalkışır! Yüreğini korku bürür. Görevini bırakıp, gider ve bu göreve sayıp döker. İstemediği halde omuzlarına yüklenen davaya karşı da küstahca bir tavır takınır.

"... Git sen Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz."

İşte böyledir acizin küstahlığı... Dil küstahlığı, ona dille sataşmadan başka bir yükümlülük getirmez. Fakat görevi yerine getirmeye kalkışmak, aynı zamanda dili tutmayı da gerektirir.

"Git sen Rabbin ile birlikte..."

Allah, ilahlığı gereği olarak, onları savaşla yükümlü kıldığı zaman, onların Rabbi değilmiş gibi davranıyorlar.

"... Biz burada kalıyoruz.."

Biz ne hükümranlık istiyoruz ne şeref ne de vaad edilmiş toprakları istiyoruz. Çünkü bunların ucunda zorbalarla karşılaşma var.

Bu Hz. Musa'nın yolculuğunun sonu. Büyük gayretlerinin uzun seferinin ve yahidilerden gördüğü kötülükten sapıklıklara ve dönekliklere karşı gösterdiği sabrın sonu! Evet, işte onlarla kapısına kadar geldiği halde, mukaddes topraklardan geri dönmek ve Allah'ın yahudiler ile yaptığı anlaşmasını bozmak. Bu kadar dolaşıp durmalarını sonunda elde ettiği netice.. Hz. Musa ne yapacak, kime dert yanacak?

"Musa dedi ki; "Ya Rabbi, kendimden ve kardeşimden başka hiç kimseye söz geçiremiyorum. Bizi bu yoldan çıkmış kavimden ayır."

Elem dolu, sığınma ve teslimiyet dolu bir dua. Bunların yanısıra yuhadilerle ilişki kesme, azim ve kararlılık içeren bir dua!

O, kendisi ve kardeşi dışında kimseye *söz geçiremediğini* Allah'ın da biliyor olduğunu bilmektedir. Fakat Musa da bir insandır ve çaresiz bir insanın zaafı içerisindedir. Allah ile konuşabilen bir peygamberin imanı ve dosdoğru bir müminin azmine sahipken Allah'tan başka *yönelecek* bir mercii bulamamaktadır. Fısıltı ve yakarışla Allah'a şikayette bulunuyor, kendisiyle yoldan çıkmış kavmin arasının tamamen ayrılmasını istiyor. Artık Allah'ın sağlam anlaşmasını bozduktan sonra onlarla *hiçbir ilişkisi* kalmamıştır. Hz. Musa'yı yahudilere ne soy bağlayabilir ne tarih ortaklığı, ne de geçmiş çabası. Onu yahudilere sadece Allah'a davet ve Allah ile anlaşma bağı bağlamaktadır. Yahudiler bu bağı koparınca Hz. Musa *ile aralarına* derin bir uçurum girdi. Yahudilerle ilişkisini sağlayan hiç bir bağ kalmadı. Çünkü yahudiler yoldan çıkmışlardı. Hz. Musa, Allah'ın anlaşmasına dosdoğru uymuş, yahudiler yan çizmiş iken, Hz. Musa Allah'ın *sözleşmesine* sımsıkı sarıldı.

İşte bu peygamber ahlâkıdır. Bu, mümin çizgisidir. Bu, müminlerin ayrılma ve birleşme kararlarına gerekçe olan bir bağdır. Artık ne cinsiyet, ne ırk, ne millet, ne dil, ne tarih ne de yöre bağlarından *herhangi biri, inanç* bağı koptuğunda, sistem ve yöntemler değiştiğinde bu bağın yerini tutabilir. Allah peygamberinin davasını kabul etti ve sapıklar aleyhine adil bir ceza hükmetti.

"Allah dedi ki; "Kırk yıl boyunca orası onlara yasaklandı. Bu süre içinde orada-burada şaşkın şaşkın dolaşacaklardır. Yoldan çıkmış bu kavim için sakın üzülme."

Böylece Allah onları, -mukaddes toprakların kapılarına geldikleri halde- çöle saldı ve onları vaadettiği topraklardan yasakladı. Tercihine göre Allah orayı bu nesile yasakladı. Böylece yeni bir nesil türesin, bu nesilden farklı bir nesil oluşsun bu durumdan dersler çıkaran ve çölün sert ve sıcak havasından zorluğa alışmış olarak yetişen bir nesil..

Mısırda aşağılık, kölelik ve zulüm altında bozulmuş bu nesilden farklı olan ve bu yüce görevi yerine getirmekten caymayacak bir nesil. Aşağılanma, kölelik ve zulüm hem kişilerin, hem de milletlerin fıtratını yozlaştırır.

Ayetlerin akışı onları çölün perişanlığı içerisinde bırakıyor ve sözü burada kesiyor. Edebi güzellikleri, mükemmel ibretleri içeren bu sahne Kur'an'ın ifade üslubuna *uygundur.*[59]

Müslümanlar Allah'ın kendilerine anlattığı kıssalardan- gerekli dersleri çıkarmışlar ve Bedir savaşında Kureyş ordusu karşısında az olmalarına rağmen *zor* olanı tercih ederek peygamberlerine şöyle demişler:

"Şu halde "Ey peygamber, biz sana yahudilerin peygamberlerine söylediği gibi, "Git sen, Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz" demiyoruz. Fakat git sen, Rabbin ile savaş biz de seninle birlikte savaşacağız" diyoruz.

İşte bunlar, Kur'an'ın genelde kıssalar ile terbiye metodunun kimi sonuçları ve Allah'ın yahudilerin kıssasını ayrıntılı olarak anlatmadaki kimi hikmetleridir.

(59) Kur'anda Edebi Tasvir adlı eserin "Kur'an'da Kıssas" bölümüne bkz.

Önümüzdeki ders, insanların hayatında temelli yere sahip bazı şer'i hükümleri açıklamaya başlıyor. Bunlar, Allah'ın sistemine ve kanunlarına göre hükmedilen müslüman toplumda kişinin ve hayatın korunmasına, düzeninin himayesine, Allah'ın kanunları gölgesindeki kamu düzenine ve onu Allah'ın emriyle yürütmeye çalışan otoriteye ve İslâm şeriatı ve kanunları altında yaşayan müslüman topluma karşı yapılan ayaklanmaların önlenmesine, yanısıra toplumsal nizamın tamamen Allah'ın kanunlarına uygun olarak yürütüldüğü bu toplumdaki herhangi bir kişinin malının ve mülkiyetinin dokunulmazlığına dair hükümlerdir.

Bu ders, toplum hayatındaki bu temel işlere ilişkin bu hükümleri incelemeye geçiyor. Suçun tabiatı ve insan ruhunda meydana getiren sebepleri ortaya koyan, yanısıra suçun çirkinliği ve bozgunculuğu, ona karşı ona karşı durmanın gerekliliği, suçluların cezalandırılmasının ve nefsi suç işlemeye yücelten sebeplere karşı direnmenin zorunluluğunu açıklayan "Adem'in iki oğlu" ile ilgili kıssaya ilişkin bu hükümler ile giriliyor.

Kıssa ve içerdiği öğütler, Kur'an ayetlerinin akışı içerisinde, onu izleyen diğer hükümlerle kuvvetli bir şekilde kaynaştırılıyor.

Ayetlerin sıralamasını düşünen okuyucu, bu kıssanın buradaki fonksiyonunu, ruhuna işleyen ve yerleşen ikna edici öğütlerin derinliğini, gönlünde ve aklında, hisseder. Allah'ın hükümleri ile hükmedilen ve sistemin uygulandığı İslâm toplumunda, cana, hayata ve toplum düzenine yönelik tecavüzlerin mala ve ferdi mülkiyete yönelen saldırıların, oluşturduğu suçlara getirdiği şiddetli hükümleri kabullenecek bir kabiliyetin oluştuğunu farkeder. İslâm toplumu, her yönüyle hayatı Allah'ın sistemine ve hukukuna göre düzenler. Bütün işlerini ve ilişkilerini bu sistemin temellerine ve bu hukukun kanunlarına göre tanzim eder... Bu yüzden, her toplumda olduğu gibi ve her ferde de adaleti, güvenliği istikrarı ve huzuru her yönüyle sağlamayı üstlenir. Baskı ve eziyetlerin tüm çeşitlerini korku ve anarşinin bütün sebeplerini zulüm ve düşmanlığın bütün yollarını, yokluk ve güçlüklerin bütün etkilerini, ondan uzaklaştırır. Böylece -erdemli, adaletli, dengeli ve sorumluluk taşıyan bu toplumun bir benzerinde cana, hayata ve kamu düzenine, ferdi mülkiyete yönelik saldırılar kabul edilemez ve genel özelliğiyle hiçbir hafifletici sebep tanımaz.

Bu durum sorunsuz insanlara normal olmak yolunda uygun şartlar sunduğu ve hem ferd, hem de toplum hayatında suça yönelten tüm sebepleri ortadan kaldırdıktan sonra, İslâm'ın suç ve suçlulara yönelik sertliğini anlaşılır kılmaktadır. Tüm bunların yanında, İslâm nizamı, bir de iyi bir kağuşturma ve sağlıklı bir hüküm için, kural tanıma suçlulara bütün garantileri sağlamayı üstleniyor ve en ufak bir şüphe sebebiyle hadleri uygulamaktan vaz geçer. Yanısıra, suçluya dünya da bazı hallerde, ahirette ise her suçun bağışlanmasına yarayan tevbe kapısını sonuna kadar açıyor. Yukarıdaki hükümleri içeren bu derste, bahsettiğimiz tüm bu durumlar için birer örnek göreceğiz:

Fakat ayetlerin akışıyla birlikte konuyu ve içerdiği bu hükümleri ele almadan önce bu hükümlerin uygulanacağı ortamdan ve yürütme gücü sağlayan şartlardan genel olarak söz etmemiz gerekmektedir.

Bu derste sözü geçen gerek cana karşı, yapılan saldırılar ve gerekse kamu düzenine ve mala yönelik saldırılara *ilişkin hükümlerin* durumu da şeriatın koyduğu, kısas ve ta'zir gibi diğer hükümler ile aynıdır. Hepsi de, sadece "dar'ul İslâm"da kurulan "İslam toplumu"nda yürütme gücü ile uygulanabilirler. Bu yüzden şeriatın "dar'ul-islâm" kavramı ile neyi amaçladığını açıklamamız gerekmektedir. Bütün dünya İslâm nizamına ve *müslümanların değer* yargılarına göre sadece iki kısma ayrılmaktadır:

1- İslam yurdu (dar'ul-islâm):

İslâm kanunlarının uygulandığı ve İslâm hukukuna göre hüküm verilen bütün toplumları kapsamaktadır. İdarecileri İslâm kanunlarını uygular ve İslâm hukukuna göre hüküm verirlerse, halkının tamamının müslüman olması veya hem müslüman hem de gayri müslimlerden (zımmî) olması ya da tamamının zımmî olması durumlar aynıdır. Halkı tamamen müslüman veya hem müslüman hem de zımmîlerden oluşmakta olan bir beldeyi savaşla ele geçirmişler ve bununla birlikte aralarında İslâm hukukuna göre hükmediyor ve İslâm kanunlarını uyguluyorlarsa, hüküm yine aynıdır. Bir beldenin, "Dar'ul-İslâm" olabilmesi için değerlendirmelerin temel ekseninde, orada, İslâm kanunlarının uygulanması ve yasamanın İslâm şeriatına göre yapılması yer almaktadır.

2- "Dar'ul-Harb" (Savaş Yurdu): İslâm kanunlarının uygulanmadığı ve İslâm hukukuna göre hüküm verilmeyen bütün beldeleri kapsamaktadır. Halkı ne olursa olsun, ister müslüman oldukları ister ehli kitap oldukları ya da kafir olduklarını söylesinler farketmez. Bir beldenin "Savaş Yurdu" olabilmesi için değerlendirmelerin temel ekseninde, orada İslâm kanunlarının uygulanmaması ve yasamanın İslâm hukukuna göre yapılmaması yer almaktadır. Böyle bir belde gerek müslüman gerekse islâm toplumu açısından "Savaş Yurdu" sayılır. Tüm bu tanımlamalara göre İslâm toplumu "İslâm Yurdu"nda yaşayan bir toplumdur. *Bu toplum Allah'ın sistemine göre düzenlemiştir ve O'nun hukuku* uygulanmaktadır. Bu toplumda canlar, mallar ve kamu düzeni korunmayı haketmiştir. Can ve mallara saldıranlara, İslâm hukukunda haklarında hüküm bulunan bu derste ve diğer bölümlerde bahsedilen cezaların uygulanması gerekmektedir. Çünkü bu toplum, gerek güçlüler, gerekse güçsüzler için çalışma güvenliği ile can güvenliğini garanti eden yüce, erdemli, bağımsız ve adil bir toplumdur. Ayrıca -her yönüyle- iyiliğe özendiren etkenleri bol olarak barındırma, kötülüğe teşvik eden etkenleri ise en aza indiren bir toplumdur. Şu halde, bu toplumda yaşayan her bireyin bu sistemin kendisine sağladığı bu bol nimetleri muhafazası, bütün diğer bireylerin de haklarını can, mal, namus ve ahlâklarını gözetmesi tüm hakları garanti altına alınmış olarak güven, huzur ve refah içerisinde yaşadıkları "İslâm Yurdu"nun selametini koruması hakkıdır. Çünkü bu toplum, onun lehine olarak tüm insanî değerleri ve bütün sosyal hakları kabul etmekte bu değerleri ve hakları korumayı da üstlenmektedir. Tüm bunlardan sonra, bu İslâm yurdundaki düzene karşı ayaklanan kimseler, en şiddetli cezaya çarptırılmayı hakeden asi ve günahkar saldırganlardır. Buna rağmen İslâm , bu saldırganlara, bile zan yüzünden ceza vermiyerek ve şüpheler sebebiyle hadleri kaldırarak her türlü garantiyi sağlamıştır. "Daru'l-Harb"e gelince... Tanımı yukarıdaki şekildedir. Ne oranın, ne de

halkının İslâm şeriatının cezalarını uygulayarak esenliğinden faydalanmaya hakları yoktur. Çünkü onlar, öncelikle İslâm şeriatını uygulamıyorlar ve İslâm'ın hakimiyetini tanımıyorlar. Onlar, Dar'ul-İslâm'da yaşayan ve hayatlarında islâm şeriatını uygulayan müslümanlara oranla, güvenlik altında değillerdir. Canları ve malları İslâm'a göre -müslümanlarla anlaşmaları, Dar'ul-İslâm ile aralarında sözleşme bulunması durumu dışında- dokunulmaz değildir. Bu anlaşmazlıkların yanısıra İslâm hukuku dar'ul-harp'ten gelip eman ahdi ile dar'ul islâm'a giren her ferdine bu eman süresince ve müslüman devlet başkanının otoritesi dahilindeki "daru'l islâm" sınırları içerisinde yukardaki garantileri vermektedir.

HZ. ADEM'İN İKİ OĞLU

Bu açıklamaların ışığında, ayetlerin akışıyla birlikte konuyu işlemeye devam edebiliriz.

وَاتْلُ
عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا
وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ
مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ
يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾
إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ
النَّارِ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ
قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ
غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ
أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا الْغُرَابِ
فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

27- Ey Muhammed, onlara Adem'in iki oğlunun gerçeğe dayalı hikayesini anlat. Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinin kurbanı kabul edilmiş öbürününki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen kardeşine "yemin ederim ki seni öldüreceğim" deyince öbür kardeş şöyle dedi: "Allah sadece takva sahiplerinin ibadetlerini kabul eder.

28- Eğer sen öldürmek amacı ile elini bana doğru uzatacak olursan ben öldürmek amacı ile elimi sana doğru uzatacak değilim. Çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.

29- İstiyorum ki, hem kendi günahını hem de benim günahımı yüklenerek cehennemliklerden olasın. Zalimlerin cezası budur.

30- Buna rağmen öbür kardeş ihtiraslarına boyun eğerek kardeşini öldürdü ve böylece hüsrana uğrayanlardan oldu.

31- Bunun üzerine Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gözlerden saklıyacağını göstermek üzere ona toprağı eşeleyen bir karga gönderdi. "Kardeş katili, eşinen kargayı görünce "Yazık bana, şu karga kadar olup kardeşimin cesedini gömemiyor muyum?" dedi ve arkasından ettiğine pişman olanlardan oldu."

Bu kıssa düşmanlık ve kötülüğün fıtratını ve yardım bekliyen düşmanın durumunu örnek olarak bize bildiriyor. Çünkü iyilik ve hoşgörü fıtratın ve gönülden dostluğun en güzel örneğidir. Şu bir gerçek ki bunlar daima yüz yüzedir. İyi veya kötü kendi yapısına uygun davranışta bulunurlar. Suç tiksindiricidir, kötü insan tarafından ilgi uyandırır. Yardım istiyen insanın çığlıkları diğer insanların vicdanlarında büyük çapta etkili ve tesirli olur. Şuur adil bir kısası emreden kanunun varlığına büyük ihtiyaç duyar. Bundan dolayı kötü insan bu yaptırımdan dolayı suçu işlemeye korkar. Buna rağmen suçu işlerse, işlediği suç oranında cezaya çarptırılır. İyi insan daima masumdur ve yaşaması gerekir. Adil bir nizamın gölgesi altında huzur içinde korunması gerekir.

Hz. Adem (selâm üzerine olsun) oğullarının kıssası ne zamanla ne mekanla ne de o iki insanla sınırlıdır. Bu örnek hakkında birçok rivayetler vardır. Fakat biz ayet-i kerimenin bildirdiği sınırlar çerçevesinde kalmayı benimsiyoruz. Çünkü ileri sürülen tüm rivayetler şüphelidir. Kıssa Tevratta geçmektedir ve isimleri, zamanı, mekanı sabittir. Sahih hadislerde ise fazla bilgi verilmemiştir. İbn-i Mesut Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Zulme uğrayıp bir insan öldürülürse, onun kanında Adem'in ilk oğluna bir pay düşmemesi imkansızdır. Çünkü adam öldürmeyi ilk icad eden odur."

Bu hususta söyliyebileceğimiz yegane söz şudur: Bu olay insanlığın ilk çağında meydana gelmiştir ve kasten adam öldürmenin ilk örneğidir. Katil cesetlerin nasıl gömüleceğini bile bilmiyordu. Kapsamlı öğütlere, yer verilmiş, fakat bu temel hedeflere fazla bir şey ilan edilmemiştir... Bu yüzden, bu genel ayet karşısında duruyor ve onu ne özelleştiriyor ne de fazla izaha kalkışıyoruz..

"Ey Muhammed onlara Adem'in iki oğlunun gerçeğe dayalı hikayesini anlat. Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinin kurbanı kabul edilmiş, öbürünün ki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen kardeşine, "Yemin ederim ki, seni öldüreceğim" deyince öbür kardeşi şöyle dedi: "Allah sadece takva sahiplerinin ibadetini kabul eder."

Yahudilerin Hz. Musa ile başlarından geçen kıssayı okuduktan sonra, insanlığa birer numune olan şu iki kişinin hikayesini anlat; Onlara gerçeği anlat. Bu hikayenin, rivayeti gerçek ve doğrudur. O insan fıtratını gerçek şekliyle bildirmekte ve caydırıcı adil şeriatın zorunluluğunu doğru bir şekilde ortaya

koymaktadır. Adem'in bu iki oğlu, temiz bir ruhun saldırganlık hissine kapılmak için bahane bulamayacağı bir konumdalar. Çünkü onlar, Allah'ın huzurunda itaat etmek ve kendisiyle Allah'a yaklaşacakları kurban sunmak üzereler:

"Hani ikisi birer kurban sunmuştu.."

"Birinin kurbanı kabul edilmiş öbürününki kabul edilmemişti."

Ayetteki fiil, kabul edilme ve edilmeme işinin gizli bir kuvvete dayandığı ve gizli bir şekilde olduğuna işaret etmek için edilgen çatı kurmuştur. Bu sorgu ile bize iki durum hatırlatılıyor:

1- Bu kabul edişin nasıl olduğundan bahsetmememiz ve Tevrat'ın hikayelerinden alındığı görüşünde olduğumuz, rivayetlere tefsir kitaplarının daldığı gibi dalmamamız hatırlatılıyor.

2- Kurbanı kabul edilenin, kin duyulmasını gerektiren ve öldürülmesine gerekçe olacak bir suçu olmadığı hatırlatılıyor. Çünkü kurban kabulünde, onun bir rolü yok. Onu ancak meçhul bir kuvvet, bilinmeyen bir şekilde kabul etmiş ve olay her ikisinin de kavrayış alanı ve iradesi dışında gerçekleşmiştir. Burada bir kardeşin kardeşini öldürmesi ve kişinin ruhunda adam öldürecek derecede kin oluşması için hiçbir neden yoktur. Öldürme fikri bu noktada... İbadet ve Allah'a yakınlık noktasında, kardeşinin iradesinin hiçbir müdahalede bulunmadığı gizli-meçhul bir kudret karşısında böylesi bir sahada dosdoğru birinin düşünebileceği en uzak şeydir.

"... Yemin ederim seni öldüreceğim.." dedi.

Böylece -kararlılığını gösteren- bu sözler, nefreti körükleyen bir davranışı ortaya çıkarıyor. Çünkü bu sözler, yere söylenmiştir. Yalnız şu ne pis ve inkarcı duygu, kör bir kıskançlık duygusu. Onun hiçbir vicdanda yeri yoktur. Böylece sözün akışı henüz tamamlanmadığı halde, ayetin sayesinde, kendimizi daha ilk andan itibaren bir saldırganlığın karşısında buluyoruz. Fakat sözün akışı, ikinci bir örnek olan diğer kardeşin cevabını, duasını ve temiz kalbini tasvir ederek saldırganlığı daha bir iğrenç ve daha bir korkunç hale sokarak devam ediyor.

"...Öbür kardeşi şöyle dedi: Allah sadece takva sahiplerinin ibadetini kabul eder."

Böylece, bu adağın kabulünün sebeplerini anlayabilecek bir iman ve bağışlanma ortamında ve saldırıya kalkışan kardeşini Allah'tan korkmaya ve ibadetlerini kalbe götüren yola girmeye teşvik eden direktifler arasında işin aslı ortaya konuyor. Üstelik ayet bunları ince bir sanatla ve kulakları tırmalayan bir sesleniş ile ifade ediyor:

"Bunun üzerine Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gözlerden saklayacağını göstermek üzere ona toprağı eşeleyen bir karga gönderdi. Kardeş katili, eşinen kargayı görünce 'Yazık bana, şu karga kadar olup kardeşimin cesedini gömemiyor muyum?" dedi ve arkasından ettiğine pişman olanlardan oldu."

Sonra imanlı, takva sahibi müslaman kardeş, kötü kardeşinin ruhundaki

kini ve kötü niyetleri yumuşatıp gidermeye çalışıyor:

"..Eğer sen öldürmek amacı ile elini bana doğru uzatacak olursan ben öldürmek amacı ile elimi sana doğru uzatacak değilim. çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım."

İnsanın vicdanını etkileyen çok güç bir durumda bile saldırının karşısında saldırıya uğrayanın yiğitliği, saldırganın korkutması karşısında şaşılacak şekilde güven ve huzur içinde olması, kalbinin sadece alemlerin Rabbi Allah'tan korkup sakınması... İşte tüm bunlar, huzur, güven ve takva örneğinin vasıfları olarak tasvir ediliyor..

Bu pek yumuşak sözler, kinleri dağıtmakta, kıskançlığı kaldırmakta, kötülüğe direnmekte, kabarmış sinirleri teskin etmekte muhatabına kardeşlik bağını, iman neşesine ve takva duyarlılığına yöneltmektedir.

Evet bu sözler yeterli idi. Fakat salih kardeş, yanı sıra korkutup, sakındırmayı da unutmuyor:

"İstiyorum ki, hem kendi günahını hem de benim günahımı yüklenerek cehennemliklerden olasın. Zalimlerin cezası budur."

Sen öldürmek amacı ile elini bana uzattığın zaman, benim de senin yaptığın bu fiili işlemem ne durumuna ne de tabiatına uygundur. Bu fikir -öldürmek fikri- kesinlikle aklına gelmemiş, fikrimi hiçbir şekilde çelmemiştir. Çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım. Yoksa bu cinayeti işleyemem. Ben seni, Allah'ın kurbanını kabul etmemesine sebep olan günahına ek olarak beni öldürme günahını da yüklenmiş halde bırakıyorum. Böylece günahın da azabın da kat kat artar. **"Zalimlerin cezası budur..."**

Buna rağmen müslüman kardeş kendine karşı aklına gelen bu fikirden utanç duyması ve yeltendiği şeyden vazgeçmesi için, cinayet suçunu işlemeye kalkışan kardeşine acıyor.

Nefret etmesi için bu günahını ona gösteriyor ve alemlerin Rabbi Allah korkusuyla katmerli günahtan kurtulmasını göstermeye çalışıyor. Böylece bir insanın kalbini kötülükten çevirip, engelleyebilmek için harcanacak bütün çabayı sarfediyor. **"Buna rağmen öbür kardeş ihtiraslarına boyun eğerek kardeşini öldürdü ve böylece hüsrana uğrayanlardan oldu."**

Fakat kötü kardeş -onun nasıl bir tepki gösterdiğini öğrenmemizi de sağlayacak şekilde- kötü örnekliğinin tablosunu tamamlıyor.

Tüm bunlardan sonra... Bu hatırlatma, nasihat, barışma teklifleri ve sakındırmalardan sonra... Tüm bunlardan sonra bile, bu kötü nefis saldırdı ve suçu işledi, işledi ve nefsi onu bütün neticeleri ile rezil etti. Bütün engelleri aşmasını teşvik etti.. Cinayeti kendisine güzel gösterip onu özendirdi. Kimi öldürdü? Kardeşini öldürdü... Ve cezayı hakketti..

"... Ve hüsrana uğrayanlardan oldu."

Hüsrana uğradı ve kendini perişanlık yollarına saldı. Kardeşini kaybetti ve bir yardımcı, bir dosttan oldu. Dünyası perişan oldu. Çünkü katillik hakkı yoktur. aireti de perişan oldu. Çünkü önceki günahı ve son günahını taşıyarak

geçip gitti.

İşlediği suçun cesedi, onu somut bir biçimde hayattan ayrılmış, bozulmaya başlayan bir et ve kemik yığını haline gelmiş ve hiç kimsenin tahammül edemeyeceği şekilde kokmaya başlamış bir ceset olarak gösterildi. Allah'ın takdiri, onun kardeşinin cesetini gözlerden saklamaktan acziyeti karşısında saldırgan bir katil olarak kala kalmasını diledi. Kuşların en değersiz sayılan bir karga gibi olamamanın acziyet içerisinde:

Bunun üzerine Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gözlerden saklayacağını göstermek üzere ona toprağı eşeleyen bir karga gönderdi. Kardeş katili, eşinen kargayı görünce "Yazık bana, şu karga kadar olup, kardeşimin cesedini gömemiyor muyum? dedi ve arkasından ettiğine pişman olanlardan oldu."

kimi rivayetlerde: "Karga, başka bir kargayı öldürdü, veya bir karga ölüsü buldu ya da bir karga ölüsü getirdi. Yere bir çukur açtı. Sonra kargayı oraya gömdü. Bunun üzerine katil yukarıdaki sözü söyledi ve kargadan gördüklerinin aynısını yaptı" denilmektedir.

Açıktır ki, katil daha önce bir cesedin gömülüşünü görmemişti. Görseydi bunu yapabilirdi. Bu cesedin yeryüzünde Adem oğullarından ölen ilk kişi olması veya bu katilin daha önce bir ölünün gömülmesini hiç görmemesi şeklinde iki ihtimalin birinden kaynaklanmaktadır. Açıktır ki, katilin pişmanlığı tevbe pişmanlığı değildir. Öyle olsaydı Allah tevbesini kabul ederdi. Pişmanlığı ancak işlediği cinayetin gerekçesiz oluşundan ve karşılaşacağı eziyet, yorgunluk ve üzüntüden kaynaklanmaktaydı. Kargamn kendi cinsi kargayı gömmesine gelince... Kimi bunun kargalar arasında bir adet olduğunu kimi de Allah'ın icra ettiği fevkalade bir olay olduğunu söylemiştir. Her iki şekilde de durum değişmez. Canlılara tabiatlarını veren Allah, onlara istediğini yaptırabilir. Bu O'nun gücü dahilindedir. Burada ayetlerin dizilişi, ruhlarda yaptığı derinlemesine etkileri bırakarak, bir haberin ardarda nakline geçiyor. Bizde, bu zincirleme içinde olayı nakletmenin ve vicdanlarda bıraktığı izleri birleştirerek duygusal bir gerekçe oluşturuyor. Bu sayede de, kendisini bekleyen kısasın acılarının suçu onu işlediğinden dolayı, suçlunun ruhunda bilinçte, suçun karşılığını bulmasıve adilce bir kısasın yapılması için gerekli gördüğü hükümleri duygusal bir ağırlık noktası oluşturmayı amaçlıyor.

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ
نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ
كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

32- İşte bu olaydan dolayı İsrailoğullarına şu yazılı direktifi gönderdik. kim öldürülmüş bir insana ya da yeryüzünde çıkarılmış kargaşaya, bozguncuya eyleme karşılık olmaksızın bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir insanı ölümden kurtarır ise bütün insanlara hayat sunmuş gibidir.

Peygamberlerimiz İsrailoğullarına açık belgeler getirdiler. Fakat buna rağmen onların çoğu yeryüzünde bozgunculuğa ve kargaşaya çıkarmaya devam ediyorlar.

Bunun için... Bu örnek insanlar arasında bulunduğu için... Şerefli, hayırlı, temiz ne kötülük ne de düşmanlık amaç güden müslümanlara saldırdığı için... Öğüt ve nasihatlerin,cibilliyeti kötülükle damgalanmış kimi insanlara hiçbir etki yapmadığı şeref ve sulhun kötülük, ruhun en derinliklerine işlemiş olduğunda şeref ve barış ortamı teklifi saldırıya engel olmadığı için... Bunun için, bu bir cana kıyma suçunu bütün insanları öldürme suçuna denk olan çok büyük bir suç saydık. Cinayete engel olma ve bir canı ölümden kurtarmayı ise, tüm insanları kurtarmaya denk olan büyük bir iş saydık... Kendilerine şeriat kıldığımız hukukta bunları yahudilere de yönelik (Surede az ilerde gelecek olan derste bu özel emri, geniş olarak incelenecektir) Öldürülmüş bir insan yada yeryüzünde çıkarılmış bir kargaşaya karşılık olmadığı halde bir cana kıymak, bütün isanları öldürmeye denktir. Çünkü her bir can bütün canlar gibidir. Her bir can aynı derecede hayat hakkına sahiptir. Bu canlardan birini öldürmek, hayat hakkının özüne saldırmaktır. Bir cinayete engel olmak ve bu sayede bir hayatına devamını sağlamak da böyledir. Bu durum hayatta iken ona yapılan saldırıyı engellemek veya başka birinin daha öldürülmesini önlemek için bir cana yapılan saldırıyı kısasla cezalandırmak şeklinde bile olsa, tüm canlıların hayatını kurtarmak gibidir. Çünkü o, tüm canlıların ortak olduğu "hayat hakkı"nı koruma altına almalıdır. Bu hükümlerle ilgili olarak yukardaki açıklamamıza bakılırsa, bunların -yalnızca- İslâm yurdunda bulunan müslüman. Zımmî ve eman ehline uygulandığı görülecektir. "Savaş Yurdu"nda bulunanların kanı ise "İslâm yurdun"dakiler ile aralarındaki bir anlaşma yapılmamışsa -mubahtır- malları da böyledir. Bu şer'î kuralı daima akılda tutmamız iyi olacaktır. Onu burada tekrar hatırlatıyoruz: "İslâm yurdu" İslâm hukukunun uygulanan ve bu şeriate göre hüküm verilen bölgedir. "Savaş Yurdu" ise Allah'ın hukuku uygulanmayan ve bu hukuk ile hüküm verilmeyen bölgedir. Allah, bu prensibi yahudilere de yazmıştı. Çünkü onlar -o sırada- kitab ehli idiler. Aralarında değiştirilip bozulmamış Tevrat şeriatını uyguladıkları sürece "İslâm yurdu"nu temsil ediyorlardı. Fakat bu kendilerine peygamberler apaçık deliller getirdikleri halde şeriatlerinin kurallarını çiğnemişlerdi. Peygamberimiz zamanında, aralarından şeriatlarının kurallarını çiğnemeyi sürdürüyorlardı. Kur'an'ın onların gerekçesiz olarak yaptıkları bu aşırılık, tecavüz ve saldırganlıklarını belgeliyor. Yanı sıra, kendilerine peygamberler gelmesini ve şeriatlerini kendilerine açıklamaları sebebiyle Allah'a karşı hiçbir bahanelerinin kalmadığı da belgeleniyor:

Peygamberlerimiz İsrailoğullarına açık belgeler getirdiler. Fakat buna rağmen onların çoğu yeryüzünde bozgunculuğa ve kargaşa çıkarmaya devam ediyorlar.

Allah'ın şeriatını ihmal ederek veya değiştirerek saldırmak ve sınırlarını çiğnemekten daha büyük bir aşırılık düşünülebilirmi? Yukarıdaki ayet de Allah, insan öldürme ile yeryüzünde bozgunculuk yapmayı birlikte anıyor. Her ikisinin de öldürülme (kısas) nedeni olduğunu bunların yaşama hakkını dışında yer aldıklarını ve cana kıymanın kötülüğünü belirtiyor... Böylece, "İslam yurdu"ndaki müslüman toplumu güvencede olur, emniyet içerisinde gelişen kamu düzeni korunur ve güvenlik içerisinde iyilikler yapılmaya devam eder. Tüm bunlar da fertlerin güvenliği gibi gereklidir. Hatta daha zaruridir. Çünkü fertlerin güvenliği ancak bunlarla sağlanabilir. Erdemli örneği korunmasından öte, bu fertlerin toplumda hayırlar işlemesi ve insan hayatının onun gölgesinde gelişip ürünler oluşturması ve o ortamda iyiliğin erdemliliğin gelişme ve verimliliğin filizlerinin oluşması için onu her türlü yerleşik garantilerle donatır. Özellikle bu toplumun tüm insanlarına, hayatın her alanında garantiler verir ve onları hayır tohumlarını yeşertecek ve şer tohumlarını yok edecek bir ortam ile kuşatır. İlaçlar tedavi öncesinde, koruyucu hakimliği uygular. Buna rağmen koruma tedbirleri yetersizse ilaça başvurulur. Normal bir insana, kötülüğe ve saldırıya kalkışması için ne bir gerekçe ne de bir bahane bırakır... Tüm bunlardan sonra, toplumun güvenliğini tehdit eden kişi, doğru yola dönüp, islah olmadığı takdirde yok edilmesi gereken habis bir mikroptur. Şimdi bu habis unsurun akibeti belirleniyor. Bu ceza İslâm hukukunda "terörist, anarşistin" cezası olarak bilinmektedir.

TERÖR VE ANARŞİ

إِنَّمَا
جَزَٰٓؤُاْ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسۡعَوۡنَ فِي
ٱلۡأَرۡضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓاْ أَوۡ يُصَلَّبُوٓاْ أَوۡ تُقَطَّعَ
أَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم مِّنۡ خِلَٰفٍ أَوۡ يُنفَوۡاْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِۚ
ذَٰلِكَ لَهُمۡ خِزۡيٞ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ٣٣ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ مِن قَبۡلِ أَن تَقۡدِرُواْ عَلَيۡهِمۡۖ
فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣٤

33- Allah'a ve peygambere savaş açanların ve yeryüzünde kargaşa çıkaranları onlara ya öldürmeleri ya idam etmeleri ya sağlı-sollu birer el ve ayaklarının kesilmesi ya da yaşadıkları yerlerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki perişanlıklarıdır. Ahirette ise, kendilerini ağır bir azap beklemektedir.

34- Yalnız bunların içinde tarafınızdan yakalanmadan önce tevbe edenler olursa biliniz ki Allah affedicidir ve merhametlidir.

Ayette sözü edilen bu suç müslüman hükümdara karşı ayaklanma, bu

hükümdarın otoritesine karşı çıkma "İslâm yurdu" halkını yıldırmak, mallarına ve namuslarına saldırmak için örgüt oluşturmaktadır. *Kimi fıkıh bilginleri, bunun hükümdarın* otoritesinin dışında gerek merkezde gerekse taşrada olsun bu tür bir örgütün "İslam yurdu" halkına karşı kuvvet *kullanarak saldırıya geçmesini* yeterli bulur ve ayetin bu eylemlerle uyum içerisinde olduğu fikrini ileri sürerler.

Allah'ın şeriatı *ile hükmeden* hükümdara karşı ayaklanan ve şeriatın uygulandığı İslâm yurdunun müslüman zimmî veya anlaşmalı olan halkına saldıran bu *kişilere, sadece* hükümdara veya yalnızca halka karşı ayaklanmıyorlar. Onlar aynı zamanda Allah ve peygamberi ile savaşıyorlar. Çünkü onlar, O'nun *şeriatıyla savaşıyorlar*, bu şeriatı uygulayan ümmete saldırıyorlar ve bu şeriat ile hükmedilen İslâm yurdunu tehdit ediyorlar. Allah peygamberi ile savaştıkları ve Allah'ın şeriatı, onu uygulayan toplum ve uygulandığı yurda karşı savaştıkları gibi, yeryüzünde kargaşa çıkarmaya çalışıyorlar. Allah'ın şeriatını yürürlükten kaldırmaya kalkışma ve bu şeriatın uygulandığı yurda saldırmaktan daha büyük bir bozgunculuk olamaz. Sadece müslüman toplum ve müslüman hükümdara karşı savaşmış olsalar bile, aslında Allah ve peygamberi ile savaşmaktadırlar. Gerçi onlar Allah ile kılıçla savaşmazlar. -Vefat ettikten sonra- peygamberine şahsı ile de savaşmaktan Allah ve peygamberi ile savaşları Allah'ın peygamberinin şeriatine Allah ve peygamberinin emirlerini uygulayan bir topluma karşı ve Allah peygamberinin şeriatı uygulanan yurda karşı savaşmalar ile gerçekleşmektedir.

Bu şekliyle ayet bu anlama geldiği gibi, başka bir anlamı daha içermektedir.

Hükümdar, kendisine karşı ayaklanmalara, suçlarına karşılık belirlenen bu cezaları verme yetkisini taşır. Fakat bu hükümdar, Allah'ın ve peygamberinin kanunlarını uygulayan ve Allah'ın ve peygamberinin şeriatı uygulanan İslâm yurdunda yerleşen bir hükümdar olması gerekmektedir. Yoksa bu özellikleri barındırmayan herhangi bir hükümdar, bu yetkiyi de taşımaz. Bu gerçeği açıkça vurgulamamız zorunludur. Çünkü her dönemde müslüman olduklarını iddia etseler bile otoriteleri Allah'ın şeriatına dayanmayan, otoriteleri bu şeriatı uygulamayan ve yurtlarında İslâm yurdunun varlığını gerçekleştirmiyen kimi sultanların zalim efendilerinin de bu yetkiye sahip olduklarına dair fetvalar verirler. Ayaklananlar Allah ve peygamberi ile savaşmadığı, aksine Allah ve peygamberinden kaynaklanmayan bir otorite ile savaşa giriştikleri halde kendilerine karşı ayaklananlar -Allah'ın şeriatı adına- bu cezaları uygularlar. İslâm yurdunda Allah'ın şeriatını uygulamıyan bir otoritenin kendisine karşı ayaklananlara Allah'ın şeriatı adına bu cezaları uygulama yetkisi kesinlikle yoktur. Böyle bir otoritenin Allah'ın şeriatına sığınması boşunadır. O ancak ilahlık hakkını gasba kalkışana ve onu iddia eden bir otoritedir. Bunların Allah'ın kanununa uygulamaya ve bu iddiada bulunmaya ne hakları var?

Allah'ın şeriatını uygulayan müslüman hükümdarın otoritesine karşı ayaklanan Allah'ın İslâm yurdunda yaşayan kullarına korku salan ve mallarına, canlarına ve ırzlarına saldıran bu silahlı örgüt mensuplarının cezası:

1- Ya normal bir şekilde öldürülmeli.

2- Veya asılarak öldürülmelidir.

(Kimi fıkıh bilginleri ayeti, ibret olması ve korku salması için öldürdükten sonra asılmalı şeklinde yorumlamışlardır.)

3- Ya da sağlı-sollu el ve ayaklarının kesilmesidir. Fıkıh bilginleri bu ayet çevresindeki hükümdar, bu cezalardan birini tercihe yetkilimidir yoksa ayaklananlar belirli suçlarına karşılık buradaki cezaların herhangi birinin mi uygulayacaktır? Sorununda geniş çaplı fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir. İmam Ebu Hanife,İmamŞafii ve İmam Ahmed'in (Allah onlardan razı olsun) mezhebindeki fıkıh bilginleri işlenilen cinayete göre bir yol izlemektedir. Ve adam öldüren fakat hırsızlık yapmayan öldürülür. Mal çalan fakat cinayet işlemeyen sağlı-sollu el ve ayakları kesilir, hem cinayet işleyen hem de hırsızlık yapan öldürülür ve asılır. Yollarda terör yapan fakat cinayet işlemiyen ve de hırsızlık yapan ise sürülür.

"İmam Malik ise asi, cinayet işlediğinde öldürülmesi gerekir. Hükümdarın kesme veya sürgüne gönderme cezalarını tercih yetkisi yoktur. Tercih etme hakkı, öldürme veya asmaarasındadır. Hırsızlık yapması fakat cinayet işlemez ise, sürgün cezasını tercih yetkisi yoktur. Öldürme, asma veya sağlı-sollu el ayak kesme cezaları arasında tercih etme yetkisine sahiptir.

Eğer anarşist sadece yollarda terör estirirken hükümdar öldürme, asma, el ve ayak kesme ve sürgün etme cezalarından herhangi birini uygulama yetkisine sahiptir.

İmam Malike göre cezalardan birini tercih etme hakkı, bu işin hükümdarın ictihadına bırakılması anlamına gelmektedir. Eğer anarşist akıllı ve tecrübeli biri ise, içtihadı onu öldürmek veya asmak şeklinde olur. Çünkü el ayak kesme onun zararını engellemez. Eğer akıllı biri değilse de yalnızca kuvvetli ve çevik biri ise, el ayak kesme cezasını uygular. Eğer bu iki özelliği de taşımıyorsa, o zaman sürgün ya da ta'zir cezasını uygular.

Biz, İmam Malik'in son paragrafta yer alan görüşünü tercih ediyoruz. Daha sonra cezalar, uygulananlar ve ayaklanmaya uygulananlar yollar terör salmaya olmak üzere iki kısma ayrılır. Çünkü ceza öncelikle, suçun meydana gelmesini önlemek amacı güden korunmaya yönelik bir uygulamadır. Bu yüzden, İslâm yurdunda dehşet saçan, yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar şiddetle cezalandırılır ve yurda yerleşip Allah'ın şeriatını uygulayan müslüman topluma korku salamaz. çünkü bu toplum ve bu yurt, huzur ve emniyete en layık toplum ve yurttur. Fıkıh bilginleri, sürgün cezasının anlamında fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Bu suçu işlediği yerden sürülmesi midir? Yoksa hapse atılmak anlamında mıdır? Hürriyetini elinden almak (hapsedilmesi) demek midir? Ya da bütün yeryüzünden sürülmek, yani öldürülmek anlamına mı gelmektedir? Biz bunlardan, suç işlediği yerden gurbet, ayrılık, perişanlık duygularını tadacağı bir yere sürülmesini görüşünü tercih ediyoruz. Bu, insanlara yaptığı kötülük, saldığı korku ve gösterdiği zorbalığın cezasıdır. O sürüldüğü yerlerde psikolojik durumun zayıf olması veya taraftarlarından ayrı düşmesi sebebiyle

aynı suçu tekrar işleyecek yeterli gücü bulamaz.

"Bu onların dünyadaki perişanlıklarıdır. Ahirette ise kendilerini ağır bir azap beklemektedir."

Dünyada başlarına gelen bu ceza, ahiretteki azap kendilerinden uzaklaştırmıyor, diğer bazı hadlerde olduğu gibi suçun birini temizlemiyor. Bu cezanın büyüklüğü ve suçun şiddeti sebebiyle böyledir. Çünkü, müslüman toplumun İslâm yurdunda güvenlik içerisinde yaşaması gerekmektedir. Allah'ın şeriatını uygulayan müslüman hükümdarada itaat etmek gereklidir. Gelişmesi için bütün güvencelerini sağlanması gereken, yüce ve hayırlı bir çözümdür. Onu kemirecek şeylerden korunması gereken olgun adil bir sistemdir. Bu terörist, anarşistlerin, suçlarının kötülüğünün bilincine varmaları ve doğru yola dönerek henüz güçlerini korudukları ve hükümdarın eline esir düşmedikleri bir durumda iken, Allah'a tevbe etmeleri sonucunda vazgeçerlerse hem suçları, hem de cezaları düşer. Artık hükümdarların onları cezalandırma yetkisi yoktur. Allah ahirette de onlara karşı affedici ve marhametlidir.

"Yalnız bunların içinde tarafınızdan yakalanmadan önce tevbe edenler olursa biliniz ki Allah affedici ve merhametlidir."

Bu durumda iken, onlardan suç ve cezasının kalkmasının iki açık gerekçesi (hikmeti) vardır.

1- Saldırılarını sürdürebilecekleri halde, tevbe etmeleri ve bunun islah olup, doğru yola girdikleri delil kabul edilmesi.

2- Tevbeye teşvik edilmeleri, böylece onlarla savaşmak için gereken yardımın en kolay yoldan sağlanması.

İslâm sistemi, insan tabiatını, bütün duyguları, bütün gizliliklerini ve bütün ihtimallerini gözönünde bulundurarak değerlendirir. Bu sistemi müslümanlara seçen Allah, bu tabiatı yaratan ondan haberdar olan ve onu düzelten ve bilendir. Herşeyden haberdar olan, yarattığı şeyi bilmez mi?

İlahi sistem, insanları sadece kanun karşısında sorumlu tutmaktadır. O, kanun kılıcını yalnızca, kılıçını başkasının kendilerine engel olamıyan kimselere karşı kullanmaktadır. Gerçekte ise, bu sistemin temel dayanağı, gönül eğitimi, huy güzelliği ve ruhlara doğru yolu iletmektir. Yanısıra hayır toplumlarının gelişip sapık bileceği şer tohumlarının ise koruyup çürüyebileceği bir toplumu kurmaktadır.

Kur'an uslubu bu cezalarla korkutmayı bitirir bitirmez, gönüllerde, vicdanlarda ve ruhlarda takva duygularını coşturuyor.

Kurtuluş umuduyla Allah'a ulaştıran vesileler aramaya ve yolunda cihada teşvik ediyor. Kafirlerin ahiretteki durumlarını ibret ve korku duygularını güzel bir şekilde tasvir ediyor.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا

ٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا۟ فِى

سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ أَنَّ
لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ مِنْ
عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾
يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنْهَا
وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾

35- Ey müminler, Allah'tan korkunuz, sizi ona yakınlaştırabilecek her yolu arayınız, onun yolunda cihad ediniz ki, kurtuluşa eresiniz.

36- Kafirlere gelince eğer yeryüzünün tüm varlıkları bir kat fazlası ile birlikte kendilerinin olsa da bu servetlerini kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye olarak verseler bu fidyelere kabul edilmez. Onları acıklı bir azap beklemektedir.

37- Onlar cehennemden çıkmak isteyecekler, fakat kesinlikle dışarı çıkamayacaklardır. Onlar için sürekli azap vardır.

Bu mükemmel sistem, insan ruhunu, her yönden ele alıp, onun beşeri varlığına bütün yönlerden seslenmekte ve onu günahtan alıkoyup, itaate yöneltecek, duyarlı noktalarını aramaktadır. Sistemin ilk hedefi, insan nefsini doğrultarak, saptırmaktan kurtarmaktır. Ceza bu yollardan sadece biridir. O, ne temel hedef ne de yegane yöntemdir.

Burada da, Adem'in iki oğlunun kıssası -çıkarılması gereken derslerle- başlamaktadır. Daha sonra gönülleri hoplatacak bir cezalandırmadan söz edilmekte ve bunu Allah'tan sakınmaya, çekinmeye ve azabından korkmaya çağrı, cezayla korkutmayı içeren bir davet izlemektedir.

Ey müminler Allah'tan korkunuz. Korku sadece Allah'tan olmalıdır. İşte insanlık onuruna yakışan korku budur. Kılıçta, kırbaçtan korkmak ise düşüklüktür. Düşüklük ise, ancak aşağılık kimselere yaraşır. Allah'tan korkmak, daha öncelikle, daha onurlu ve daha arındırıcıdır. Zira, gizlide ve açıkta vicdana eşlik eden,insanların bilmedikleri durumlarla bile kötülük yapmaya engel olan Allah korkusudur. Halbuki bunun kuvveti, bu durumlarda işlemez. Gerekli olmasına rağmen, tek başına uygulanamaz. Çünkü kanun kuvvetinin ulaşamadığı durumlar vardır. Vicdanlarının sakınacağı ilahî bir otorite ve görünmez bir gözetim olmaksızın yalnızca kanun gücünün etkin olduğu bir toplumun veya ferdin kurtuluşu söz konusu olamaz.

"... Sizi ona yakınlaştırabilecek her yolu arayınız."

Allah'tan korkun, sizi O'na yakınlaştıracak her yolu deneyin ve o doğrultuya yöneltecek her nedene sarılın. Bir rivayette İbn-i Abbas şöyle demiştir:

"O'na yaklaştıracak bir yol arayın" ayeti "ihtiyaçlarınızı ondan isteyin" anlamındadır. Gerçekten insan, Allah'a muhtaç olduğunu hissettiği anda ihti-

yacını istediği, ne zaman onun ilahlığı karşısında kuluna yaraşır bir konumda bulunur. Böylece kurtuluşa en yakın olan doğru bir konumda olur. Her iki yorum da, ayetteki ibareyi uygundur. Ayet, kalbin kurtuluşunu ve vicdanın canlanışını ifade etmekte ve beklenilen kurtuluş ile son bulmaktadır:

"... Ki kurtuluşa eresiniz."

Diğer tarafta ise Allah'tan sakınıp O'na yakınlaştıracak yol ve kurtuluşa eremeyen kafirlerin tablosu yer almaktadır.Bu canlı ve somut bir gerçektir. Nitelikler ve detaylı bilgiler verme yoluna gidilmekte, fakat, kıyamet sahnelerini ve diğer büyük amaçlarını ortaya koyarken işlediği yönteme uygunu olarak hareketleri ve heyecan verici olayları anlatmaktadır:

"Kafirlere gelince eğer yeryüzünün tüm varlıkları bir kat fazlası ile birlikte kendilerinin olsa da bu servetlerini kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye olarak verseler bu fidyeleri kabul edilmez. onları acıklı bir azap beklemektedir."

İnsan hayalinin tassavvur edebileceği en uç nokta kafirlerin dünyada bulunan her şeye sahip olmaları varsayımıdır. Fakat, Kur'an'ın uslubu, varsayımlar dünyasında ulalışabilecek bu hayalden daha fazlasını var saymaktadır. Evet onlara, dünyadakilerin tümünün bir kat fazlası ile onların olduğunu varsaymakta ve kıyamet günü azaptan kurtuluş fidyesi olarak bunları vermeyi dileyeceklerini tasvir etmektedir. Onlar ateşten çıkmak için çabalamalarını bu hedefe ulaşmamalarını ve sürekli eziyet veren bir azap içinde kala kalışlarının manzarasını çizmektedir. Gerçekten bu somut ve hareketli bir manzaradır. Bu manzaradan onlar yanlarında dünyadaki herşeyi ve bir o kadarı daha bulunur haldedirler. Allah'a kurtuluş akçesi vermek isterken ki o halleri... Umduklarını bulamamış istekleri reddedilmiş durumdayken cehenneme girişleri sırasındaki halleri... Ve oradan çıkmak isterlerken orada kalmaya zorlanırken ki manzaraları...

SOSYAL ADALET

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا
أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ
إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن
يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

38- Erkek ve kadın hırsızların ellerini kesiniz. Bu onların suçlarına karşılık Allah tarafından belirlenmiş caydırıcı bir cezadır. Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve hikmet sahibidir.

39- Fakat işlediği zulümden sonra tevbe edip ıslah olan kimse bilsin ki, Allah onun tevbesini kabul eder. Hiç şüphesiz Allah affedicidir ve merhametlidir.

40- Göklerin ve yeryüzünün egemenliğinin Allah'ın tekelinde olduğunu bilmiyor musun? O dilediğini azaba çarptırır ve dilediğini affeder. Hiç şüphesiz Allah'ın gücü herşeye yeter.

İslâm toplumu, İslâm yurdunda yaşayan normal insanların -farklı inançlarına göre- her ferdi hırsızlık illetini uzak tutacak tedbirleri alır. onlara yaşama ve korunma güvenliğini eğitim ve doğru yapma güvenliğini ve adaletin eşit dağıtımı güvencesini sağlar. Her türlü özel mülkiyetin helal yoldan kazanılmasını sağlar ve bunun topluma zarar veren değil, yarar sağlayan toplumsal bir hak olduğunu belirtir. Tüm bunlar sayesinde, bütün normal insanlar, hırsızlık illetinden kurtarılır. Bu durumda İslâm hırsızlar ve özel mülkiyet ile toplum güvenliğine saldıranlara şiddetli bir ceza vermek hakkına sahiptir.

Tüm bunların yanısıra, şüphe halinde haddi kaldırmakta ve -kuvvetli bir delil olmadıkça- sanığı cezalandırmadığı gibi ona tam bir güvenlik de sağlamaktadır.

Herhalde bu özet bilgiyi, biraz daha açmamız uygun olacaktır. İslâm sistemi, eksiksiz bir bütündür. Kanunları teker teker ele ahndığında -sistemin yapısı, dayanakları, kalkış noktaları, amaçları incelenmedikçe- gerektiği şekilde anlaşılamaz. Bu sistemdeki parçalar bir bütün olarak uygulanmadığı takdirde işlevlerini tam olarak yerine getiremez. İslâm'ın hükümlerinden veya prensiplerinden herhangi birini, tamamı İslâm'dan kaynaklanmıyan bir sistemde uygulanmıya kalkışılırsa boş yere çaba harcanmış olur. Bütündür, koparılmış tek bir parçanın uygulanması, İslâm'ın yürürlüğe konması demek değildir. Çünkü İslâm, parçalar ve bölümler değildir ve bölünemez. İslâm, hayatın her yönüne ilişkin uygulamaları içeren, eksiksiz bir sistemdir.

Bu söylediklerimiz, genel bir özelliğidir bir niteliktir. Hırsızlık konusuyla ilgisi de, bundan farklı olmayacaktır.

İslâm yurdunda yerleşen İslâm toplumundaki her bireyin hayat hakkını ve hayatını koruması için gereken tüm ihtiyaçlarını sağlama hakkını tanımakla işe başlar. Yemesi, içmesi, giyenmesi, oturacağı rahat ve huzur bulacağı bir ev edinmesi, her bireyin hakkıdır.

Her bireyin söz konusu zaruri ihtiyaçlarının temini, toplumun -veya onu temsileden devletin- üzerindeki bir hakkıdır. Bu ferdin, -çalışmaya gücü olduğu sürece- kendisine öncelikle çalışma imkanı sağlanması, (ferde nasıl çalışacağının öğretilmesi, çalışma şartlarının kolay hale getirilmesi ve ona iş ve araç gereçlerinin sağlanması) toplumdan -ve onu temsilen devletten- beklediği bir haktır.

Ferdin geçici bir süre veya ölene değin, kısmen veya tamamen çalışmaya güç yetiremediği ya da iş veya araç ve gereçlerini bulamadığı ya da çalışması zaruri ihtiyaçlarını karşılamadığı zaman, bireyin bu zaruri ihtiyaçlarının her-

hangi bir yoldan karşılaması da hakkıdır. Onun bu ihtiyacı şu yollarla giderilebilir:

1- Ailesinde maddi imkanı iyi olan kimselerin şer'an helal olan nafakayı sağlamaları.

2- Mahalle halkından maddi imkanı olan kimselerin şer'an helal olan imkanlar sağlamaları.

3- Müslümanların hazinesinden (beytu'l mal) zekattaki payını alması.

Eğer zekat yeterli değilse, İslâm yurdunda İslâm hukukunu bütünüyle uygulayan İslâm devletinin muhtaçların ihtiyaçlarını zenginlerin mallarından giderme haklarını yerine getirmesi farz olur. Bunu yapanlar da, bu sınırları taşmamalı zaruret dışına daşmamalı ve helal yoldan sağlanan özel mülkün haklarını mülkiyet çiğnenmemelidir.

İslâm, böylece kazanç belirlemeye özen göstermekte yollarını sınırlandırmada şiddetli özel mülkiyet sadece helal yoldan sağlanabilmektedir. Daha önemlisi bu yüzden, İslâm toplumundaki özel mülkiyet ona sahip olmayanların duygularını tahrik etmemekte ve başkalarının elinde bulunan şeyleri almak için ihtiraslarını kabartmamaktadır. Sistem, özellikle, onların ihtiyaçlarını garanti altına almakta ve onları mahrum etmemektedir. İslâm insanların vicdanlarını ve ahlâklarını terbiye eder. Fikirlerini çalışmaya ve bu yolla kazanmaya yöneltir. Haram yoldan çalmaya ve bu yoldan kazanca değil. Fertler iş bulamaz ve kazancı zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez ise, haklarını temiz ve onurlu yollarla kendilerine verir.

O halde bu sistemin gölgesinde yaşayan biri niçin hırsızlık yapsın? Halbuki hırsız ihtiyaçlarını gidermek için çalmamaktadır.

Halbuki zenginlik İslâm yurdunda müslüman toplumun caydırıldığı böyle bir yoldan sağlanamaz. Hırsızlık ise hem toplumun hakkı olan güvenlik ortamını yok eder hem de helal yoldan zengin olanları, helal mallarının güvenliğinden mahrum eder.

Böyle bir toplum da, her bireyin ne faizden, ne hile yoldan ne stokculuktan ne işçilerin ücretleri sırtından kazanç sağlama hakkı yoktur. Sadece helal yoldan mal kazanma hakkına sahiptir. Daha sonra malından zekatını ve zekattan ayrı olarak da toplumun ihtiyaç duyduğu miktarı verecektir. Yine, böyle bir sistemde her bireyin özel mülkünün güvende olması ve gerek hırsızların, gerekse başkalarının bu malı almasının önlenmesi hakkıdır. Tüm bunlara rağmen, biri hırsızlık yaparsa.. ihtiyacını giderdiği, bu suçun haram olduğunu bildiği ve başkalarının (ki onlar bu mallarını ne çalmışlar ne de haram yoldan biriktirmişlerdir) sahip olduğu mala muhtaç olmadığı halde çalarsa...

Bu durumda iken, hırsızlık yaparsa, onun hiçbir özrü kalmamıştır ve suçu isbat edildiği zaman ona kimsenin acımaması gerekir.

İhtiyaç ve benzeri bir şüphe bulunması durumuna gelince; İslam'da genel kural haddin şüphe durumunda kaldırılmalsıdır. Bu yüzden Hz. Ömer bir kıtlık döneminde, hırsızlık suçu toplumda yaygınlaşmasına rağmen el kesme cezasını uygulamamıştır. Yine özel bir olayda, İbnu Hatib b. Ebu Deltea'nın köleleri

birinden bir deve çaldığında da el kesme cezasını uygulamamıştır. Önce onların ellerinin kesilmesini emretmiş daha sonra efendilerinin onları aç bıraktığı ortaya çıkınca, onlara had uygulamaktan vazgeçmiş ve efendilerini bedel olarak bir kaç deve değerini paylaştırarak ödeme cezasına çarptırmıştır.

İslâm'ın had cezalarını ancak toplumun bir kesiminin bir diğer kesimden üstün olduğu mantığına dayandırmayan koruma yöntemlerini onurlandırma yöntemlerine başvurmaktan daha öncelikli kabul eden, sadece hiçbir gerekçesi bulunmayan saldırganları cezalandıran eksiksiz sistemin gölgesinde anlamaya çalışmalıyız.

Bu genel gerçeği açıkladıktan sonra, hırsızlığın cezası ile ilgili konuya devam edebiliriz.

Hırsızlık başkasının saklı malını gizlice almaktır. Çalınan malın bir sahip olması gerekir. Müslüman fıkıh bilginleri başkasının saklanmış ve gizlice çalınan malının, en az çeyrek dinar değerinde olması gerektiğinde fikir birliğine varmışlardır. Şu anki paramızla bu, yirmi beş Mısır (Bu değer Mısır parasına göre) etmektedir. Bu malın, gizlenmiş olması ve hırsızın onu gizlendiği yerden çalması Örneğin kendisine mal teslim edilen emanetçinin eli kesilmez. Eve girmeye izinli olan hizmetçi, evden bir şey çalsa yine eli kesilmez. Çünkü bu mal saklanmış değildir. Emanetçinin, emanet malı inkar etmesi tarladaki ürünün ambara götürülmeden çalınması ve ev veya sandık dışındaki bir malın çalınması durumlarında da el kesme cezası uygulanmaz. Malın, başkasından saklanmış olması gereklidir. Ortaklardan biri, diğer ortağının malını çaldığında, da el kesilmez. Çünkü bu malda payı vardır, başkasına ait değildir. Müslümanların hazinesinden (beytü'lmal) çalan kimsenin de eli kesilmez. Çünkü bunda onun da bir payı vardır. Bu da tamamen başkasına ait bir mal değildir. Bu gibi durumlarda uygulanacak, el kesme cezası olmayıp, yalnızca ta'zir cezasıdır.[60]

El kesme cezası sağ bilekten kesilerek uygulanır. Tekrar hırsızlık yaparsa, sol ayağı bilekten kesilir. Bunlar el kesme cezasında fikir birliğine varılan ölçülerdir. Fıkıh bilginleri, üçüncü ve dördüncü ne yapılacağını fikir ayrılığına düşmüşlerdir.

Kuşku hadleri düşürür...Açlık ve ihtiyaç bulunduğu şüphesi, hadleri düşürür. Malda ortaklık bulunduğu kuşkusu da haddi kaldırır. Suçunu itiraf eden kimsenin, ifadesinden vazgeçmesi eğer şahid yoksa yine haddi kaldıran bir şüphe sayılır.

Fıkıh bilginleri, neyin şüphe kabul edileceğinde fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Örneğin İmam Ebu hanife, aslında mubah olan şeylerin -saklanmış olsalar bile- çalınmasında haddi kaldırmıştır. Saklanmış ve yakalanmış avın çalınması gibi. Çünkü bunların her ikisi de aslen mubahtır ve aslı mubah olan şeyin saklandıktan sonra bile mubahlığını sürdürdüğü şüphesi vardır. İmamı Malik, İmamı Şafii ve İmamı Ahmed ise, bu gibi durumlarda haddi kaldırmazlar. İmam Ebu Hanife yiyecek, meyva, sebze, et, ekmek vb. gibi bütün

(60) Tazir, had cezasından daha hafif olan ve hakimin görüş veya toplumun geleneklerine göre değişik durumlarda dövme, hapsetme azarlama ve nasihat etme şeklindeki cezalardır.

çabuk bozulan şeyleri çalmada el kesme haddini kaldırır. İmam Ebu Yusuf, Ebu Hanife'den farklı olarak üç imamın görüşünü kabul etmiştir.

Fıkıh bilginlerinin bu konudaki farklı görüşlerini uzun boylu anlatmaya girişecek değiliz. Ayrıntılı bilgi için fıkıh kitaplarına bakılsın.

İslâm'ın insanların kuşkuları sebebiyle cezalandırılmamalarına yönelik istekliliğine ve hoş görüşüne dair bir gösterge alması için bu örnekleri verdik. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Şüpheler sebebiyle (cezaları) kaldırın."

Hz. Ömer de şöyle buyurmuştur: Şüphe sebebiyle cezaları kaldırmam bana hayır yönünden onu uygulamaktan daha hoş geliyor.[61]

Bununla beraber, İslâm yurdunda yerleşen bir müslüman toplumda tüm korunma yolları ve adalet garantilerinin sağlanmasına rağmen, hırsızlık yapana, hadle sert cezalar vermesinin gerekçeleri açıklandıktan sonra, hırsızlığa verilen el kesme cezasının uygunluğu hakkında bir kaç söz söylememiz yerinde olacaktır:

"Hırsızlık cezasının" el kesme olarak belirlenmesinin sebebi şudur: Hırsız, hırsızlığa niyetlendiği zaman, kazancını başkasının kazancıyla arttırmayı düşünür. O, helal yoldan kazanç küçümsemektedir. Haram yoldan malını arttırmayı ister. Çalışmasının karşılığı ile yetinmez, başkasının çalışmasının karşılığına da göz diker.

Bunu da ya harcamalarını arttırmak ve üstünlük sağlamak için veya çalışmanın ve inek peşinde koşmanın yoruculuğundan kurtulmak; ya da geleceğini güvenceye almak niyetiyle yapar. Onu hırsızlığa yönelten ve bu yola sürükleyen temel neden, kazancını artırma veya servetini çoğaltma düşüncesidir. İslâm hukuku el kesme cezasını ilan ederek, insan ruhundaki bu iç güdülerine engel olmaya çalışmıştır. Çünkü el veya ayak kesme cezası kanunun anlaşılmasına, azalmasına neden olur. Nitekim el ve ayak her halûkarda çalışma vasıtalarıdır. Kanunun unutulması ise, servetin azalmasına neden olur. Bu da, harcama gücünden ve üstünlüğün azalması sonucunu doğurur. Böylece de kişiyi daha çok çalışıp, çabalamaya ve gelecekten daha fazla endişelenmeye sürükler.

İslam hukuku, el kesme cezasını kabul ederek insanı suç işlemeye sürükleyen psikolojik faktörleri ortadan kaldırmış ve yerlerine hırsızlık suçundan alıkoyan faktörleri yerleştirmiştir.

Suça sürükleyen faktörlerin ağır bastığı ve insanı suç işleyip cezasını bir defa gördüğü zaman, artık insanı suçtan alıkoyan psikolojik faktörler ağır basar ve bundan böyle ikinci kez bu suçu işlemeye kalkışmaz.

İşte bu, İslâm hukukunun hırsızlık cezasının üzerine yerleştirildiği temeli oluşturmaktadır. Gerçekten bu ceza kainatın yaratılışından günümüze değin hırsızlık cezasının oturtulduğu en hayırlı temeldir.

"Beşeri kanunlar hırsızlık cezası olarak hapsi öngörmektedirler. Bu ceza, genelde suçlarla, özelde de hırsızlık suçu ile mücadele de etkisiz kalan bir

(61) Bakınız "İslâm Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk" Abdülkadir Udeh

cezadır. Bu etkisizliğin sebebi, hapis cezasının hırsızın ruhunda onu, hırsızlık suçunu işlemekten alıkoyacak güdüleri harekete geçirememesidir. Çünkü hapis cezasında, hırsızla eylemi arasına sadece hapis süresince engel konulmaktadır.[62] Hapiste iken ihtiyaçları karşılanıp istekleri yerine getirildiği halde korunmaya ne ihtiyacı vardır?

Hapisten çıktığında ise, çalışmaya ve kazanmaya kudretli durumdadır. Ona göre tüm yollar açıktır, servetini arttırmak ve geçimini sağlamak için gerek helal, gerekse haram tüm yollar aynıdır. İnsanları kandırmaya ve şerefli biri gibi çıkmaya yetenekli durumdadır. Onlar da onu severler ve kendisiyle işbirliği yaparlar.

Eğer sonuçta emeline ulaşırsa, zaten bu istediği şeydir. Emeline ulaşamazsa da, hiçbir şey kaybetmemekte ve hiçbir önemli çıkarı zedelenmemektedir.

El kesme cezası ise, hırsız ile eylemi arasına engel olarak girer veya çalışma ve kazanma gücü büyük oranda azalır. Daha çok kazanma fırsatı ise artık elden gidecektir. Kazancı pek çok durumda, hiç yoktan iyi olmasına rağmen, çok azalmış ve yok sınırına kadar düşmüştür Artık o insanları bir daha ne kandırabilecek ne de güvenlerini ve işbirliklerini istismar edebilecek bir yeteneği elde edemiyecek şekilde, işlediği suçun izini vücudunda taşıyan bir adamdır. Kesik eli onun kirli geçmişini haykıracaktır. Hatası kesin olarak şudur: El kesme cezası uygulandığında, tahribat o kadar azalmakta, hapis cezası uygulandığında ise, hırsızlığın kazancı tercih edilmektedir. Yalnızca hırsızın değil tüm insanların doğasında çıkar sağlayan işleri tercih etme ve tahribat doğuran eylemlerden ise kaçınma eğilimi vardır.

Tüm bunlardan sonra "el kesme cezası, asrımızda çağdaş medeniyetin ve insanlığın ulaştığı seviye ile uygun düşmemektedir." diyenlere hayret doğrusu. Sanki insanlık ve medeniyet hırsız suçuna karşılık ödüllendirmek, yaptığı eylemleri cesaretlendirmek, korku ve ızdırab içerisinde yaşamak ve tüm çalışmanızın kazancı aylak ve soyguncular a peşkeş çekerek güçlük ve zorluklar içerisinde kalmamız anlamına gelmektedir.

Tüm bunlara rağmen, tekrar "El kesme cezası, insanlık ve medeniyetin ulaştığı seviye ile uyuşmaz" lafını ileri sürenlere hayret doğrusu! Sanki medeniyet ve insanlık; sözlerine sapıklıktan başka hiçbir delili bulunmayan (bu adamın sözlerini kabul ederek) çağdaş ilmi ve sağlam mantığı inkar etmemiz, insan doğasını unutmamız -geçmiş milletlerin tecrübelerinden bihaber kalmamız ve aklımızı bir kenara koyarak, düşüncemizin ulaştığı sonuçları yok saymamız anlamına gelmektedir. Uygun ceza gerçekte medeniyet ve insanlıkla uyum içerisinde olan cezadır. Hapis cezası, kaldırılmayı, el kesme cezası ise ebediyen yürürlüğe konmayı haketmiştir. Çünkü, ceza, psikolojinin sağlam temellerine dayanmaktadır. Hapis cezası ise, ne ilmi bir temele ne de tecrübeye dayanmakta ve ne akıl ve mantıkla ne de nesnelerin tabiatı ile uyuşmaktadır.

El kesme cezası, insanın gerek ruhu gerekse aklı ile uyum içerisindedir. Şu halde o, bireylere uygun gelen ve toplumu ıslaha yönelten bir cezadır. Çünkü

(62) Kimi hırsızlık mahkumları değişik yollardan kazanç sağlamaya devam ederler. Hatta serbest oldukları zamanda bile daha çok kazanç sağlayabilirler (Yazar).

o, suçların azalmasına ve toplumun güvencede olmasına neden olur. Ceza bireylerin ve toplumun yararına olduğu sürece, cezaların en üstünü ve en adilidir.

Ne var ki, bütün bu gerekçeler, bazılarına göre el kesme cezasını haklı göstermeye yetmemektedir. çünkü onları, el kesme cezasının çağdaş medeniyetin ulaştığı seviye ile uyuşmayacağı görüşündedirler.

Bu onların ilk ve son gerekçeleridir. Ne var ki, hiç de sağlam bir delil değildir. Çünkü o, adı üzerinde "misliyle mukabele" anlamındaki "ikub" dan türemektedir. Etkisiz ve zayıf olduğundan ceza olmaz. aksine oyun ve eğlence türü birşey olur. Bu isimle isimlenmesinin doğru olabilmesi için cezanın sertlik içermesi gerekir.[63]

Merhametlilerin en merhametlisi olan ve hırsızlığa sert bir ceza veren yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Suçlarına karşılık Allah tarafından belirlenmiş caydırıcı bir ceza olarak onların ellerini kesiniz."

Bu Allah tarafından belirlenmiş caydırıcı bir cezadır. Bir suçun işlenmesini önlemek onu işleyecek olan kişiye karşı bir acımadır. Çünkü bu ceza, o şahsın suç işlemesini önleyecektir. Kalbi kararmış ve ruhu körlenmiş kimseden başkası, insanları yaratan Allah'tan daha çok insanlara karşı merhamet hissi beslediğini ileri sürmez. Uygulamalar, el kesme cezasını, İslâm'ın ilk bir asırlık döneminde sadece bir kaç kişiye verildiğini göstermektedir. Çünkü topluma düzenli cezalar sert ve güvenceler yeterli olduğu için sadece birkaç kişiye uygulamak ihtiyacı doğmuştur. Sonra Allah tevbe etmek isteyen, pişman olup, dönen ve vazgeçen daha sonra da bu olumsuz sınırları aşmayan, aksine salih amel işleyen ve olumlu hayırlara yönelen kimseye tevbe kapısını açar.

"Fakat işlediği zulümden sonra tevbe edip, ıslah olan kimse bilsin ki, Allah onun tevbesini kabul eder. Hiç şüphesiz Allah affedicidir ve merhametlidir."

Zulüm ne kötü bir fiildir ve zalimi zulümden sakındırıp oturmak yeterli değildir. Aksine, onun yeri, iyi ve uygun bir fiil ile doldurulmalıdır. ilahi sistemde durum, bundan daha hassastır. İnsanın ruhu, harekete geçirilmelidir. O kötülük ve bozgunculuktan alıkonulduğu halde iyi ve salih amele yöneltilmez ise, yerinde bir boşluk kalacak ve bu boşluk tekrar kötülük ve bozgunculukla doldurabilecektir.

İyilik ve ıslaha yöneltildiğinde ise, bu olumlu hareket ve bu faaliyet sayesinde tekrar kötülük ve bozgunculuğa dönmeyeceğinden güvencede olunur. Bu yöntem ile insanları terbiye eden Allah'dır. Yaratan ve yarattığını en iyi bilen Allah'tır.

Suç ve cezadan tevbe ve bağıştan sözedildikten sonra Kur'an ayetleri dünya ve ahiretteki ceza kanunlarının temellendiği şu genel prensibe geçmektedir. Bu evrenin yaratanı ve sahibi aynı zamanda oradaki en yüksek iradenin sahibi ve evren hakkında tam bir yetki sahibidir. Gerek evrenin gerekse içindeki varlıkların (ne olacağına) o karar verir. Buna bağlı olarak insanlara hayatlarında

(63) "İslâm Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk" Abdülkadir Udeh

uygulayacakları kanunları koyan, sonra dünya ve ahirette onları amellerine göre mükafatlandıran ve cezalandıran da O'dur.

"Göklerin ve yeryüzünün egemenliğinin Allah'ın tekelinde olduğunu bilmiyor musun? O dilediğini azaba çarptırır ve dilediğini affeder. Hiç şüphesiz Allah'ın gücü her şeye yeter."

O biricik egemendir. Tüm mülkün hükümdarıdır. O, dünyada yaşamının kaynağı, ahirette ise ceza ve mükafatın belirleyicisidir. O ne ortak ne bölünme ne de ayrılık kabul eder. İnsanların işleri ancak dünyada ve ahirette yasama yetkisi ve ceza yetkisinin aynı buyruktan alınması ile bir düzene girer.

"... Eğer yerde ve gökte birden çok ilah olsaydı, bunlar kargaşaya koyulurdu."(64)

"Gökte de ilah, yerde de ilah O'dur."(65)

ULUHİYET GERÇEĞİ

Burada, İslâm inancı, İslâmî metod, İslâm'ın yönetim ve yaşam sistemine ilişkin en önemli meselelerden biri ele alınıyor. Bu meseleye daha önce, Al-i İmran ve Nisa surelerinde de değinilmişti. Ancak söz konusu mesele, buradaki ayetlerde, çok daha net ve kesin bir biçimde kazanıyor. Buradaki nasslar, mefhum ve çağrışım olarak değil, bizzat lafız ve anlam bakımından bu temel meseleye dikkat çekiyor.

Bu da, yasama, yürütme ve yargı -ardından, ilahlık, tevhid ve iman- meselesidir. Meselenin özü, şu sorulara verilecek cevaplarla özetlenebilir:

Yasama, yürütme ve yargı, peşpeşe gelen semavi dinlerce muhafaza edilen, peygamberlere ve onların yolundan yürüyebilmeleri için daha sonraki yöneticilere farz kılınan Allah'ın misaklarına, akitlerine ve koyduğu kurallara göre mi olacak? Yoksa, değişken arzulara, Allah'ın koyduğu kurallardan hiç biriyle temellendirilemeyen çıkarlara, bir nesil ya da değişik kuşaklarca benimsenen geleneğe göre mi olacak? Bir başka deyişle, yeryüzünde ve insanların yaşamlarında, ilahlık, rabblik ve hakimiyet, Allah'a mı ait olacak? Yoksa tüm bu saydıklarımız ya da bunlardan biri, insanlardan, Allah'ın izin vermediği kanunlar koyan birine mi ait olacak?

Yüce Allah, "O Allah ki O'ndan başka ilah yoktur" buyuruyor. Allah'ın insanlar için koyduğu kurallar, O'nun insanların ilahı, insanların da O'nun kulu olmasını gerektirmektedir. Allah, insanları, sözkonusu kurallarla, bunları uygulamakla yükümlü kılmıştır. Yeryüzünde egemen olması gereken kurallar bunlardır. İnsanların aralarında hüküm verecekleri kurallar bunlardır. Peygamberlerin ve onlardan sonra iş başına geçecek yöneticilerin uymaları gereken kurallar bunlardır.

Yüce Allah, bu noktada savsaklamaya yer yoktur buyuruyor. Bu noktada ödün verilemez. Küçük çapta da olsa herhangi bir açıdan sapmaya yer verilemez. Allah'ın izin vermediği bir meselede, şu veya bu biçimde bir kuşağın

(64) Enbiya Suresi, 22
(65) Zuhruf Suresi, 84

benimsediklerine yada bir toplumun kabullendiklerine itibar edilemez.

Yüce Allah, -tüm bu hususlarda- meselenin, iman yada küfür, İslâm yada cahiliyye, şeriat yada beşerî kökenli sistemler meselesi olduğunu ifade ediyor. Bu bağlamda, bir uzlaşma sözkonusu olamaz! Mü'minler, Allah'ın indirdiklerini, tek bir harf bile eksiltmeksizin, herhangi bir değişikliğe yeltenmeksizin, aynen yürürlüğe koyanlardır.

Kafirlere, zalimlere, fasıklara gelince onlar, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenlerdir. Dolayısıyla yöneticiler, ya Allah'ın şeriatını bütünüyle uygulayarak iman çerçevesinin içerisinde kalacaklar ya da Allah'ın izin vermediği başka bir şeriatı tatbik ederek, kafirler, zalimler, fasıklar sınıfına dahil olacaklardır. İnsanlar da yöneticilerden ve yargıçlardan, kendilerine ilişkin meselelerde, Allah'ın hükmünün uygulanmasını kabul etmek suretiyle mü'min olacaklardır. Aksi taktirde, mümin olamayacaklardır. Bu iki uç arasında, bir orta yol yoktur. Bu bağlamda, bir akıl yürütme, bir mazeret, ya da çıkar gözeticiliği diye bir şey ileri sürülemez. Zira Allah, insanların rabbidir. İnsanlar için neyin uygun olduğunu bilendir. İnsanlar için en uygun olanların gerçekleşmesi için de onlar için bir şeriat belirlemektedir. Allah'ın kullarından hiç kimse, "Ben Allah'ın şeriatını kabul etmiyorum" ya da "İnsanların menfaatlerini ben, Allah'tan daha iyi bilirim" diyemez. Diliyle ya da davranışlarıyla böyle birşey diyecek olursa, o kimse iman çerçevesinin dışına çıkmıştır.

İşte burada, son derece açık ve net nasslarla, çok ama çok önemli olan bu meseleye temas ediliyor. Bir yandan da, Medine'deki yahudilerin durumları, münafıklarla birlikte gerçekleştirdikleri manevralar ve hazırladıkları komplolar, ayrıca, İslâm'ın Medine'de devlet oluşundan itibaren sürekli kurdukları tuzaklara karşı peygamberimizin nasıl bir tavır takındığı dile getiriliyor.

Burada ayetlerin akışı içerisinde önce şu tesbit yapılıyor: Allah katından gelen tüm dinler, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmenin mutlak gerekliliğinin, tüm yaşamın Allah'ın şeriatına göre düzenlenmesinin, bu meselenin iman ile küfür, İslâm ile cahiliyye, şeriat ile beşerî sistemler arasında bir yolayrımı olarak algılanmasının zorunluluğunu ifade eder... Tevrat'ı Allah, bir yol gösterici, bir aydınlatıcı olarak indirmiştir: **"Gerek İslâm'a bağlı peygamberler ve gerekse Allah'a bağlı bilginler ile din adamları, Allah'ın bu kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahitleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hüküm verirler."**

"Onların yanlarında, Allah'ın hükmünü içeren Tevrat vardır"

"Tevrat'ta yahudilere yazılı olarak bildirdik ki canın karşılığı candır."

"Allah Meryem oğlu İsa'ya da, "kendinden önceki Tevrat'ı onaylayan, takvalılar için yol gösterici ve öğüt olan" İncil'i indirmiştir. "İncil ümmeti, Allah'ın bu kitapta indirdiklerine göre hüküm versin". Yine Allah peygamberimize de "daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu olan bu hak kitab" Kur'an'ı indirmiş ve ona "Onlar arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfî arzularına uyma!" buyurmuştur. "Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler,

kâfirlerin ta kendileridir." "Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler, zalimlerin ta kendileridir".. "Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler fasıkların ta kendileridir." "Yoksa istedikleri cahiliye düzeni midir? Kesin inançlılara göre, Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?" Görüldüğü gibi tüm dinler, bu meseleye dikkat çekmekte,dolayısıyla gerek yöneticiler gerekse yönetilenler için, imanın tanımının ve İslâm'ın şartının ne olduğu tespit edilmektedir. Bu da yönetenlerin Allah'ın indirdiği ile hükmetmesi, yönetilenlerin bu hükmü kabul etmesi ya da Allah'ın şeriatı dışındaki şeriatların ve hükümlerin istenilmemesidir.

Meseleyi bu şekilde ortaya koymak, son derece önemlidir. Bu çerçeve içerisinde, sözkonusu meselede titizlenmenin temelinde, son derece önemli nedenler vardır. Bu nedenler nelerdir acaba? İşte bizler, gerek buradaki nasslarda, gerekse Kur'an'ın genel akışı içerisinde, bu sorunun cevabını aradığımızda, sözkonusu nedenlerin son derece açık ve net bir biçimde ortada olduğunu görüyoruz.

Bu meselede karşımıza çıkan en önemli noktalardan ilki, Allah'ın İlahlığını, Rabbliğini ve insanlar üzerinde -hiçbir ortağı olmaksızın- egemenliğini kabul emek ya da bunu reddetmektedir. İşte bu bağlamda, mesele iman ya da küfür, İslâm ya da cahiliyye meselesidir.

Kur'an'ın her yerinde bu gerçek vurgulanmaktadır...

Allah, yaratandır... Bu evrenin yaratıcısıdır. Bu insanın yaratıcısıdır. Yerlerde ve göklerde ne varsa tümünü, bu insanın hizmetine vermiştir. Allah, yaratmada tektir. Bu konuda, öyle ya da böyle, hiç bir ortağı sözkonusu değildir.

Allah, yaratıcı olduğu gibi, aynı zamanda rızık verendir. Hiç kimse, ne kendisi ne de bir başkası için, rızık noktasında, öyle ya da böyle, hiç bir güce sahip değildir.

Evren ve insanlar üzerinde egemen olan biricik güç, Allah'tır. O, yaratandır,her şeyin sahibidir, rızık verendir. Gücün gerçek sahibi O'dur. O'nun gücü olmaksızın, ne yaratmaktan söz edilebilir, ne rızıktan, ne yarardan, ne de zarardan... Bu varlık aleminde salt egemen olan Allah'tır.

İman, Allah'ı tüm bu nitelikleriyle birlikte kabul etmektir. İlahlık, egemenlik konularında O'na, -kesinlikle hiçbir ortak koşmaksızın- boyun eğmektir. İslam, teslim olmak ve söz konusu niteliklerin gerektirdiklerine itaat etmektir. İlahlık, rabblik, -insanların yaşamı da dahil olmak üzere- tüm varlıklara egemenlik noktalarında, Allah'ı birlemek demektir. O'nun, gerek yazgıda, gerekse şeriatında son derece belirgin olan egemenliğini tanımak demektir. Allah'ın şeriatına teslim olmanın anlamı, -herşeyden önce- O'nun İlahlığını, Rabbliğini ve egemenliğini kabullenmek demektir. Söz konusu şeriata teslim olmayıp, yaşamın hangi alanında olursa olsun başka bir şeriatı benimsemenin anlamı ise, -herşeyden önce- Allah'ın ilahlığını, rabbliğini ve egemenliğini kabullenmeyi reddetmek demektir. Teslimiyetin ya da inkârın, sözle ya da davranışla olması birşey değiştirmez. Bu, küfür ya da iman, cahiliyye ya da İslâm

meselesidir. Bu nedenle de Allah şöyle buyuruyor: **"kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar, kâfirlerin ta kendileridir.", "zalimlerin ta kendileridir", "fasıkların ta kendileridir."**

Bu meselede ikinci önemli nokta ise, Allah'ın şeriatının, insanların koyduğu şeriatlar karşısında kaçınılmaz bir biçimde ve kesinkes üstün olduğunu kabul emektir. Burada ele aldığımız ayetlerin sonuncusunda, bu üstünlük şöyle dile getiriliyor: "Kesin inançlılara göre Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?"

Her türlü sosyal davranışta, her türlü sosyal durumda, Allah'ın şeriatının üstünlüğünü, mutlak biçimde kabul etmek de yine küfür ve iman meselesine girmektedir. İnsanların sosyal davranışları ve durumları ne olursa olsun hiç kimse, herhangi bir insan tarafından belirlenmiş bir şeriatın üstünlüğünü ya da onun Allah'ın şeriatına eşdeğerliğini öne süremez. Buna yeltenen bir kimsenin, aynı zamanda mümin ya da müslüman olduğunu öne sürmesi ise asla olası değildir. Çünkü bu görüşü ileri süren kimse, insanların durumlarını Allah'tan daha iyi bilebileceği, onların sorunlarını çözümlemede Allah'tan daha iyi hükümler koyabileceği iddiasındadır. Söz konusu kişi bu tutumuyla, insanların yaşamları süresince karşılaşabilecekleri durumları ve onların gereksinimlerini Allah'ın bilemediğini, bu nedenlede şeriatında bir hüküm belirlemediğini ya da bilmesine karşın herhangi bir hüküm belirlemediğini savlamaktadır. Böylesi bir iddiada bulunan kişi her ne kadar müminim dese de onun bu tutumu, iman ve İslâm ile asla bağdaştırılamaz.

Allah'ın şeriatının diğer şeriatlar karşısındaki üstünlüğünün tezahürlerine gelince, bunları tümüyle kavrayabilmek güçtür. Zira, Allah'ın şeriatının hikmeti, herhangi bir nesil için bütünüyle ortaya çıkmış değildir. Allah'ın şeriatının ortaya çıkmış olan kimi hikmetlerini ise burada ayrıntılarıyla verebilmemiz güçtür. Bu nedenle, konuya çok kısa değinmekle yetineceğiz:

Allah'ın şeriatı, insanların yaşamına ilişkin kapsamlı, bütüncül bir yöntem olarak karşımıza çıkıyor. Bu şeriatta, yaşam biçimleri nasıl ve hangi düzeyde olursa olsun insanların yaşamlarının her yönünü geliştirme, yönlendirme ve düzenleme söz konusudur.

Bu sistem, insanın varlığı, insanlığın gereksinimleri ve insanın üzerinde yaşadığı evrene ilişkin gerçekliğe, ayrıca evrende ve insanlığın oluşumunda egemen olan doğa yasalarının yapısına ilişkin mutlak bilgiye dayanmaktadır. Bu sistem, yaşama ilişkin hiç bir meseleyi es geçmemiştir. Dolayısıyla bu sistem, insanların etkinlik biçimleri arasında yıkıcı bir çatışmaya yol açmadığı gibi, söz konusu etkinlikler ile doğa yasaları arasında da yıkıcı bir çatışmaya yol açmamaktadır. Tam tersine bu sistem, bir denge, bir uyum ve bir bütünlük sağlamaktadır. Salt dış tezahürlere ve salt belirli bir zaman diliminde ortaya çıkmış şeylere göre bilgilenmiş bir insanın ürünü olan bir sistem ise, yukarıda söylediğimiz mükemmelliği sağlayamayacaktır. İnsan tarafından belirlenmiş bir sistem, beşerî bilgisizliğin olumsuz etkilerinden kurtulamayacaktır. Dolayısıyla böyle bir sistemin, insanların etkinlik biçimleri arasında yıkıcı bir çatışmaya yol açması ve bunun da şiddetli sarsıntıları beraberinde getirmesi ka-

çınılmazdır.[66]

Allah'ın şeriatı, mutlak adalet üzerine kurulmuş bir sistemdir. Zira Allah, mutlak adaletin ne ile ve nasıl gerçekleşeceğini herkesten iyi bilmektedir. Yine O, tüm varlıkların rabbi olması dolayısıyla, varlıklar arasında adaleti sağlama, geçici arzu, eğilim, zayıflık, bilgisizlik, eksiklik, aşırılık ve ihmalkarlık gibi olumsuz niteliklerden uzak bir biçimde, kendi sistemini ve şeriatını belirleme gücüne sahiptir. Oysa, şehvetlerle, tutkularla, zaafla, geçici arzularla donatılan, üstüne üstlük bilgisizlik ve eksiklikten kurtulamayan insanın üreteceği bir sistem mükemmel olamayacaktır. Bu bağlamda söz konusu beşerî sistemin, bir birey, bir sınıf, bir ulus ya da bir kuşak tarafından üretilmiş olması gerçeği değiştirmez. Her ne olursa olsun beşerî bir sistem, geçici arzular, değişken istemler, tutkular ve bunlara ek olarak bilgisizlik, eksiklik, tek bir kuşakta bile olsa belirli bir meseleye bütüncül bir çözüm sunmadaki acizlik nedeniyle, kendini yetersizlikten kurtaramayacaktır.

Allah'ın şeriatı, tüm doğa yasalarıyla uyum içerisindedir. Çünkü bu şeriatın sahibi, evrenin de sahibidir. Evreni de insanı da yaratan O'dur. Dolayısıyla insana ilişkin bir şeriat belirlerken, onu evrendeki öğelerden biri olarak görmektedir. İnsan, Allah tarafından, doğru yolda yürümek ve evrendeki yasaları bilmek koşuluyla, kendi hizmetine sunulan bu evrene belirli oranda da olsa yön verebilme gücüyle donatılmıştır. Dolayısıyla bu noktada, insanın hareketi ile içinde yaşamakta olduğu evrenin hareketi arasında, bir uyum sağlanabilmektedir. Bu şeriatta insan yaşamına, evrenle uyum içinde en doğal düzen sağlanmaktadır. Ve insan, salt kendisine ve hemcinslerine karşı değil, aynı zamanda evrendeki canlı cansız tüm varlıklara karşı nasıl davranacağını bu şeriata göre belirlemek durumundadır. İnsanın bu evrenden soyutlanabilmesi mümkün olmayacağına göre, onunla olan ilişkisini sağlam ve doğru bir yönteme uygun biçimde belirlemesi de kaçınılmazdır.

Yine, insanı insana kölelikten kurtaran biricik sistem de Allah'ın şeriatıdır. İslâm sistemi dışındaki tüm sistemlerde, insan insanın kölesi kılınmakta ve insan insana tapmaktadır. İnsanı, kullara kölelikten kurtararak, hiç bir ortağı söz konusu olmayan Allah'a ibadet eder hale getirmek, sadece ve sadece İslâm sistemine ait bir özelliktir.

Daha önce de açıkladığımız üzere, ilahlık konusundaki niteliklerin en önemlisi, egemenliktir. Bu durumda, bir grup insan için kanun koyan bir kişi kendisini, o insanlar nezdinde ilahlık mertebesine yükseltmekte ve ilahlığa ilişkin nitelikleri kullanmış olmaktadır. Böyle bir durumda söz konusu insanlar, o kanun koyucunun kuludurlar, Allah'ın kulu değil. Yine söz konusu insanlar bu durumda, Allah'ın dinine değil, o kanun koyucunun dinine mensup olmuş demektirler.

İslâm, şeriat belirleme hakkını sadece Allah'a vermekle insanı, kula kulluktan kurtarmış, onun sadece Allah'a ibadet eder hale gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle İslâm, insanın özgürlüğünü, insanın yeniden doğuşunu muştulayan

(66) Ayrıntılı bilgi için bakınız. Yazarın "İslâm ve Batı Uygarlığının Problemleri" adlı eserinin "anarşi ve Kargaşa" başlıklı bölümü -Çeviren-

bir dindir... Zira insanın, kendisini bir başka insanın hegemonyasından kurtaramadıkça, bu noktada tüm insanlarla Allah önünde eşit bir konumda olmadıkça, kendisini yenileyebilmesi ya da varlığını koruyabilmesi olası değildir.

Buradaki ayetlerde üzerinde durulan mesele gerçekten, İslâm inancındaki en önemli meselelerden biridir. Bu, ilahlık ve kulluk, adalet ve doğruluk, özgürlük ve eşitlik, ayrıca insanın özgürlüğü -hatta yeniden doğuşu- ile doğrudan ilintili olması sebebiyle, küfür ya da iman, cahiliyye ya da İslâm meselesidir.

Cahiliyye, belirli bir tarihsel süreçten ibaret değildir. Herhangi bir sistemde cahiliyye prensipleri mevcutsa, bu olgu halâ yaşanıyor demektir. Cahiliyye, en özlü tanımıyla, Allah'ın sistemini ve insanlara gönderdiği şeriatını değil de, insanlarca geçici arzular doğrultusunda belirlenmiş bir şeriatı benimsemektir. Bu geçici ve değişken arzuların, bir bireyin, bir sınıfın, bir ulusun ya da belirli bir kuşaktaki tüm insanların ürünü olması hiç birşeyi değiştirmez. Bu arzular ve istemler Allah'ın şeriatından kaynaklanmadıkça, değişken ve geçici arzular olmaktan öteye geçemeyecektir.

Bir insan, insanlar için kanun koyucu durumundaysa bu, cahiliyyenin ta kendisidir. Çünkü bu durumda yasaların kaynağında, o insanın arzuları ve görüşleri bulunmaktadır. Dolayısıyla farklılık sadece sözcüklerdedir.

Bir sınıf, diğer sınıflar için kanun koyucu durumundaysa bu, cahiliyyenin ta kendisidir. Çünkü bu durumda yasalar, söz konusu sınıfın çıkarları ya da parlamenter çoğunluğun görüşü doğrultusunda belirlenmektedir. Dolayısıyla farklılık yine, sadece sözcüklerdedir.

Bir ulustaki tüm sınıfların, tüm sektörlerin temsilcileri kendileri için kanun koyucu konumundaysa bu, cahiliyyenin ta kendisidir. Çünkü bu durumda kanun, yanıltıcı tutkulardan kesinlikle kurtulamayan, bilgisizlikten kesinlikle soyutlanamayan isanların arzularına ya da halkın görüşlerine göre belirlenmektedir. Dolayısıyla farklılık yine sadece sözcüklerdedir.

Bir grup ulus, insanlık adına kanun koyucu durumundaysa, bu, cahiliyyenin ta kendisidir. Çünkü bu durumda kanun, söz konusu ulusların ulusal amaçları ya da devletler topluluğunun görüşü doğrultusunda belirlenmektedir. Dolayısıyla burada da farklılık sadece sözcüklerdedir.

Ancak, kanun koyucu, insanların yaratıcısı, toplumların yaratıcısı, ulusların ve kuşakların yaratıcısı ise, bu durumda söz konusu olan, Allah'ın şeriatıdır. Bu şeriatta, hiç kimse bir başkasına karşı kayırılmamaktadır. Hiç bir birey, hiçbir toplum, hiçbir devlet, hiçbir nesil, bir diğerine karşı kollanıp kayırılmamaktadır. Zira Allah, herkesin rabbidir. O'nun önünde herkes eşittir. Zira Allah, herkesin gerçek durumunu ve herkes için neyin uygun olduğunu çok iyi bilmektedir. Hiçbir aşırılığa ya da savsaklamaya düşmeksizin insanların yararını gözetme ve gereksinimlerine yanıt verme noktasında, hiç kimse Allah'tan daha üstün bir konumda olamaz.

Kanun koyucu Allah'ın dışında biriyse insanlar, söz konusu kanun ko-

yucunun kulu durumundadır. Bu bağlamda kanun koyucunun, bir birey, bir sınıf, bir ulus ya da bir devletler topluluğu olması hiç bir şeyi değiştirmez.

Ancak, kanun koyucu Allah ise, herkes özgür ve eşit demektir. Herkes sadece Allah'a boyun eğecek, sadece Allah'a ibadet edecek demektir.

İnsanoğlunun yaşamında ve evrenin mevcut düzeninde söz konusu meselenin bu denli önemli oluşunun nedeni, burada yatmaktadır: **"Eğer gerçek, onların değişken istemlerine ve arzularına göre belirlenseydi, gökler ve yeryüzü ve oralarda bulunanlar bozulup giderlerdi."**(67)

Allah'ın indirdikleri dışında yasalarla hükmetmenin sonucu, kötülük, bozgun ve nihayet iman çerçevesinin dışına çıkmaktır.

YAHUDİLER VE MÜNAFIKLAR

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ
لَا يَحۡزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡكُفۡرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ
ءَامَنَّا بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَلَمۡ تُؤۡمِن قُلُوبُهُمۡۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْۛ
سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوۡمٍ ءَاخَرِينَ لَمۡ يَأۡتُوكَۖ
يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ مِنۢ بَعۡدِ مَوَاضِعِهِۦۖ يَقُولُونَ إِنۡ أُوتِيتُمۡ
هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمۡ تُؤۡتَوۡهُ فَٱحۡذَرُواْۚ وَمَن يُرِدِ
ٱللَّهُ فِتۡنَتَهُۥ فَلَن تَمۡلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗاۚ أُوْلَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ لَمۡ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمۡۚ لَهُمۡ فِي
ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٤١
سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحۡكُم
بَيۡنَهُمۡ أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡۖ وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗاۖ
وَإِنۡ حَكَمۡتَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ
ٱلۡمُقۡسِطِينَ ۝٤٢ وَكَيۡفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوۡرَىٰةُ فِيهَا

(67) Müminun Suresi, 71

حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا أُولَٰئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

41- Ey peygamber, kalpleri iman etmediği halde ağızdan "inandık" diyenler ile yahudilerden oluşmuş küfür yarışçılarının tutumu seni üzmesin. Bunlar körükörüne yalana kanarlar ve senin karşına çıkmayan bir grubun sözlerini tutarlar. Onlar da kelimelerin anlamlarını çarpıtan ve "size şöyle bir fetva verilirse ona uyun, eğer başka bir fetva verilirse ona kulak asmayın" diyen kimselerdir. Eğer Allah birini saptırmayı dilerse sen Allaha karşı onun için hiç bir şey yapamazsın. İşte bunlar, Allah'ın kalplerini arıtmayı dilememiştir. Onlar için dünyada perişanlık vardır, ahirette de onları ağır bir azap beklemektedir.

42- Onlar körükörüne yalana kanarlar ve ısrarla haram yerler. Eğer sana gelirlerse istersen aralarında hüküm ver, istersen kendilerine yüz çevir. Eğer onlara yüz çevirirsen sana hiç bir zarar dokunduramazlar. Eğer aralarında hüküm verirsen adalet uyarınca hüküm ver. Çünkü Allah adalete bağlı olanları sever.

43- Onlar Allah'ın hükmünü içeren Tevrat ellerindeyken niçin senin hakemliğine başvuruyorlar ve sonra da verdiğin hükme yan çiziyorlar? Onlar kesinlikle imansızdırlar.

Bu ayetlerin, hicretin ilk yıllarında indiği daha ilk bakışta anlaşılıyor. (Bu ayetler en azından, Ahzab Savaşı ve Benî Kurayza yahudilerinin sürülmesinden önce inmiş olmalıdır. Daha önce Medine'de Benî Nadir ve Benî Kaynuka yahudileri de bulunuyordu. Ancak bunlardan önce Benî Nadir, ardından da Benî Kaynuka, Medine'den sürülmüşlerdi.) O dönemde yahudiler birtakım entrikalar peşindeydiler. Münafıklar da, tıpkı yılanın deliğine sığınması gibi, yahudilere sığınmaktaydılar. Her ne kadar münafıklar, dillerinin ucuyla "biz iman ettik" deseler de, münafığı da yahudisi de küfür kulvarında adeta birbiriyle yarış içindeydiler. Onların bu durumları peygamberimizin, üzülmesine ve acı çekmesine yol açıyordu.

Allah bu noktada, peygamberi teselli ediyor. Onun yüreğini ferahlatıyor. İnsanların tutumlarındaki arka-planı, onun gözleri önüne seriyor. Gerek münafıklardan gerek yahudilerden küfürde birbiriyle yarışanlara ilişkin gerçeği, müslümanlar için açıkça ortaya koyuyor. Peygambere, onların kendisine gelmezden önce planladıkları entrikaları, çevirdikleri dolapları bildirmesinin ardından, söz konusu kişiler kendisine aralarında hüküm vermesi için başvurduklarında, nasıl bir yöntem izleyeceğini gösteriyor:

"Ey peygamber! Kalpleri iman etmediği halde ağızdan, 'inandık' diyenler ile yahudilerden oluşmuş küfür yarışçılarının tutumu seni üzmesin. Bunlar, körükörüne yalana kanarlar ve senin karşına çıkmayan bir grubun sözlerini tutarlar. Onlar da kelimelerin anlamlarını çarpıtan ve 'size şöyle bir fetva verilirse uyun, eğer başka bir fetva verilirse ona kulak asmayın' diyen kimselerdir."

Bu ayetlerin, zina, hırsızlık vb.türden -niteliklerine ilişkin farklı rivayetler bulunan- birtakım suçlar işlemiş olan kimi yahudiler hakkında indiği söylenmektedir. Bu suçların cezası, Tevrat'ta bellidir. Ancak yahudiler başlangıçta, bu cezaları aralarındaki aristokratlara uygulamak istemedikleri için, Tevrat'ın hükümlerini değil de, kafalarına göre kimi hükümler belirlemişlerdi. Yahudiler bir süre sonra, çemberi daha da genişleterek tüm yahudileri bu uygulama kapsamına aldılar ve Tevrat'taki tazir cezalarının yerine kendilerinin belirledikleri birtakım cezalar ikame ettiler. (Aslında çağımızda, kendilerini müslüman olarak yaftalayan kimi insanların bu bağlamda yaptıkları da, söz konusu yahudilerin tutumlarından farksızdır.) İşte o dönemde yahudiler bu tür suçları işlediklerinde, içlerindeki artniyetleriyle birlikte, fetva almak için peygamberimize gelirlerdi. Eğer peygamberimiz fazla ağır bir ceza vermezse, uygulamayı düşünüyorlardı. Hem böylece Allah katında kendilerine bir gerekçe de hazırlamış olacaklardı! Bu karar bir peygamber tarafından verilmiştir diyeceklerdi! Ancak peygamberimiz, Tevrat'takine benzer bir hüküm verecek olursa, bunu uygulamayacaklardı. Onlardan kimileri bu düşünceler içinde fetva arıyorlardı. Bunun içindir ki şöyle diyorlardı:

"Size şöyle bir fetva verilirse ona uyun, eğer başka bir fetva verilirse ona kulak asmayın."

Saçmalık, anlamsızlık, ayrıca Allah'a ve peygamberine karşı yükümlülüklerinde umursamazlık konusunda bu denli ileri gitmişlerdi. Aslında bu, belirli bir zaman sonra yürekleri taşlaşan, yüreklerinde imanın sıcaklığı kaybolan, yüreklerindeki iman ışığı sönen her "kitap ehli"ne genellenebilecek bir tablodur. Bu duruma gelenler için, inançlarından, şeriatlarından ve getirilen yükümlülüklerden kurtulabilmek, bir amaç haline dönüşür. Söz konusu kimseler artık, bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için çeşitli yollara başvururlar. Kendileri için bir çıkış yolu, bir hile bulabilme umuduyla, fetva aramaya koyulurlar. Nitekim günümüzde de, "dudaklarının ucuyla inandık diyen, ama yürekleri iman etmemiş olan"müslüman yaftalı kişilerin tutumlarında da aynı durum göze çarpmıyor mu? Dini uygulamak değil de, sadece bir kılıf bulabilmek için fetva peşine düşmüyor mu onlar da? Yine onlar da, kendi istemlerini sabitleştirebilmek, onları onaylayabilmek için, gerektiğinde dini bir kalemde silip bir kenara atmıyorlar mı? Dinin, gerçeği dile getirmesi, en doğru hükmü vermiş olması, aslında bu tür insanlar için bir anlam ifade etmektedir.

Bugün de yaşanan, aynı olgudur. Yüce Allah'ın, İsrailoğulları'nın durumunu bu denli geniş, bu denli ayrıntılı bir biçimde anlatmasının nedeni de bu olmalıdır. Yüce Allah, tüm bu anlattıklarıyla "müslüman" kuşakları uyarmak istemektedir. Uyanık müslümanların, doğru yoldan sapmalarına neden olabilecek tutumlar konusunda gözlerini dört açmaları için, özenle dikkat çekmektedir.

Yüce Allah, küfürde birbirleriyle yarışan, binbir türlü entrika ve komplo peşinde olan söz konusu kimseler hakkında, peygamberimize şöyle buyuruyor: Onların küfürde yarışmaları, seni üzmesin. Onlar bozgunculuk peşindedirler. Aslında içinde bulundukları durum, bozgunun ta kendisidir. Bu durumda,

senin yapabileceğin bir şey yoktur. Onlar bozgunculuk peşinde koştukları ve bu doğrultuda hareket etmekte direttikleri sürece senin, onları bu durumdan ahkoyman ikansızdır:

"Eğer Allah, birini saptırmayı dilerse sen, Allah'a karşı, onun için hiçbir şey yapamazsın."

Onların yürekleri kir bağlamıştır. Ve Allah onların yüreklerini, bu pislikten arıtmak istememektedir. Onların yardakçıları da, bu pisliğe batmayı yeğlemiştir:

"Allah, bunların kalplerini arıtmayı dilememiştir."

Allah onları, dünyada rezil olmakla, ahirette de çetin bir azapla cezalandıracaktır:

"Onlar için dünyada perişanlık vardır, ahirette de onları ağır bir azap beklemektedir."

Sen onlardan sorumlu değilsin. Onların küfrü yeğlemeleri seni üzmesin. Onların bu durumlarına, aldırma sen. Bu meselenin, defteri kapatılmıştır artık.

Yüce Allah daha sonra peygamberimize, söz konusu kimseler aralarında hüküm vermesi için kendisine başvurduklarında onlara karşı nasıl davranacağını açıklıyor. Yalnız, bu açıklamadan önce, söz konusu insanların durumları, ahlâk ve davranışları bakımından sonuçta düşmüş oldukları aşağılık düzey dile getiriliyor:

"Onlar, körükörüne yalana kanarlar ve ısrarla haram yerler. Eğer sana gelirlerse aralarında hüküm ver, istersen kendilerinden yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiç bir zarar dokunduramazlar. Eğer aralarında hüküm verirsen adalet uyarınca hüküm ver. Çünkü Allah adalete bağlı olanları sever."

Yüce Allah onların, körükörüne yalana kandıklarını vurguluyor. Bunu öylesine çok yapmaktadırlar ki söz konusu olgu, onların değişmez niteliği haline gelmiştir. Yalan ve batıl söz konusu olduğunda kulaklarını dört açmakta, gerçek ve doğrular söz konusu olduğunda ise kulaklarını ısrarla tıkamaktadırlar... Bozulan yüreklerin durumu, parlaklığını yitirmiş ruhların hâli budur işte... Sapıtmış toplumlarda, yalan ve batıl sözler ne kadar da ilgi görmektedir. Yine bu toplumlarda, gerçek ve doğru sözler ne kadar da dayanılmaz bir şeydir.. Bu çağda, ne kadar da revaçta batıl! Yaşadığımız şu iğrenç dönemde, hakkın destekçileri ne kadar da kesat!

Bunlar; körükörüne yalana kanarlar... Israrla haram yerler...Buradaki haram; faiz, rüşvet, ısmarlama konuşmalar ve fetvalar için alınan karşılık da dahil olmak üzere, her türlü haram malı kapsamaktadır. Bunlar, onların ve de her dönemde Allah'ın çizdiği yolun dışına çıkmış toplumların, yemekte oldukları haramların bellibaşlılarıdır. Bu ayette haram için "suht" sözcüğü kullanıldı. Çünkü bu, bereketin kökünü kurutmaktadır. Sapıtmış toplumlarda betin bereketin kalmadığı ne kadar da belirgindir. Bugün bunu, Allah'ın sisteminden, şeriatından uzaklaşmış olan her toplumda, kendi gözlerimizle de

görmüyor muyuz?

Yüce Allah, söz konusu kişiler arasında hüküm verip vermeme konusunda peygamberimizi serbest bırakıyor. Ona gelip hüküm vermesini istediklerinde peygamberimiz dilerse, onlardan yüz çevirecektir. Böyle yaptığında onlar, peygamberimize hiçbir zarar dokunduramayacaklardır. Peygamberimiz isterse, onlar arasında hüküm verecektir. Ancak, hüküm vermeyi yeğlerse, -onların arzularına kapılmaksızın, yarışırcasına küfre koşmalarından, çevirdikleri dolaplardan, entrikalardan etkilenmeksizin- adalet uyarınca hüküm verecektir.

"Çünkü Allah, adalete bağlı olanları sever."

Bu meselede, peygamber de, müslüman devlet başkanı da, müslüman yargıç da, Allah'ın buyruğu doğrultusunda hareket etmekle, adaletin gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. Çünkü Allah, adalete bağlı olanları sever. İnsanlar zulmetmiş, ihanet etmiş, sapıtmış olsalar bile adalet, onların bu yaptıklarından doğabilecek her türlü etkilenime kapalı tutulmalıdır. Çünkü buradaki adalet, insanların durumlarına göre değil, Allah'ın buyruğu doğrultusunda belirlenmiştir... İşte bu, her yerde ve her çağda geçerli olan İslâm şeriatı ve İslâm'ın yargı sistemindeki kesin güvencenin göstergesidir.

Burada, peygamberimizin yahudiler arasında hüküm verme konusunda serbest bırakılmış olması bizlere, bu hükmün ilk dönemlerde indirilmiş olduğunu gösteriyor. Zira daha sonraları, İslâm şeriatına göre hüküm verme ve yargılama zorunlu kılınmıştır. "Daru'l-İslâm"da sadece Allah'ın şeriatı uygulanır. Orada yaşayan herkes, Allah'ın şeriatına göre yargılanmak durumundadır. Bununla birlikte, İslâm devletinde, İslâm toplumu arasında yaşayan "Kitap Ehli" için İslâm'ın özel bir prensibi vardır. Bu prensibe göre "Kitap Ehli", kendi şeriatlarında bulunan hükümler ve kamu düzenine ilişkin esaslar dışında, hiçbir konuda zorlanamaz. Onlar için, kendi şeriatlarında serbest bırakılmış herşey, serbesttir. Domuz beslemek, domuz eti yemek, -müslümanlara satmamak koşuluyla- içki imal etmek ve içmek, bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ancak faiz, onlar için de yasaktır. Zira bu, onların kitabında da haram kılınmıştır. Yine, zina ve hırsızlık suçlarına ilişkin cezalar, -onların kitabında da bulunmasından ötürü- onlara da uygulanır. Ayrıca, devlete başkaldırmak ve ülkede bozgunculuk yapmak gibi suçlar işleyecek olurlarsa, -tıpkı müslüman yurttaşlar gibi, onlar da- gereken cezaya çarptırılırlar. Çünkü bu, İslâm devletinin ve onun sınırları dahilinde yaşayan, müslüman olsun ya da olmasın her yurttaşın güvenliğini sağlama bakımından bir zorunluluktur. Zaten bu noktada, İslâm devletinin sınırları dahilindeki hiçbir yurttaşa, hiçbir şekilde göz yumulamaz.

Peygamberin, hüküm verip vermeme konusunda serbest bırakılmış olduğu dönemde yahudiler, kimi davalarını, halletmesi için peygamberimize getirirlerdi. Mâlik'in, Nâfi' ve Abdullah bin Ömer'den naklen bizlere aktarmış olduğu bir olay, bu konuda bir örnek olarak gösterilebilir: "Yahudiler, peygamberimize gelerek, kendilerinden bir erkek ile bir kadının zina ettiğini söylediler. Bunun üzerine peygamberimiz onlara:**"Recm konusunda Tevrat'tan nasıl bir hüküm çıkarıyorsunuz?"** diye sordu. Onlar: "Kendilerini teşhir ederiz ve de

kırbaçlanırlar" şeklinde yanıtladılar. Bu yanıt üzerine Abdullah bin Selâm: "yalan söylediniz! Tevrat'ta recm cezası var!" dedi. Buna karşılık yahudiler, Tevrat'ı getirip açtılar. Aralarından biri, parmağıyla recm ayetini kapatarak, söz konusu ayetin öncesini ve sonrasını okudu. Abdullah bin Selâm: "Parmağını kaldır oradan" dedi. Adam parmağını kaldırınca, recm ortaya çıktı.. Bunun üzerine yahudiler: "Muhammed doğru söylemiş! Tevrat'ta gerçekten recm ayeti varmış!" dediler. Peygamberimiz, ilgili hükmün uygulanmasına karar verdi ve ikisi de recmedildiler. Ben adamın, taşlardan koruyabilmek için kadının üstüne kapandığını görmüştüm."[68]

Yine aynı konuda bir başka örnek olarak, İmam Ahmed'in Müsned'inde İbn Abbas'tan aktardığı bir rivayeti görelim: "Bu ayet, yahudilerden iki grup hakkında indirilmiştir. Bu iki gruptan biri, cahiliyye döneminde, diğerini yenilgiye uğratmıştı. Sonunda iki grup, oturup anlaşmaya varmışlardı. Anlaşma gereğince, yenen grup yenilen gruptan öldürdüğü her kişi için elli ve yenilen grup da yenen gruptan öldürdüğü her kişi için yüz vesak fidye ödemeye razı olmuştu. Bu anlaşma peygamberimiz Medine'ye geldiğinde de halen yürürlükteydi. Derken yine, yenilen gruptan biri, yenen gruptan birini öldürmüştü. Bunun üzerine yenenler, yenilmiş olanlar bir elçi göndererek, kendilerine yüz vesak fidye ödenmesini istediler. Ancak yenilenler, kendilerine gönderilen elçiye şu karşılığı verdiler: "İki tarafın da, dinleri, soyları ve yurtları aynı olmasına karşın, taraflardan birinin ödeyeceği diyet tutarının, diğer tarafın ödeyeceği diyet tutarının tam iki katı olması doğru mu? Sizlere daha önceleri fidye ödemiştik ama bu durum aslında, bizlere açıkça zulmettiğinizi ve ayrımcılık yaptığınızı gösteriyor. Artık, Muhammed geldi. Bundan böyle size fidye falan ödemeyeceğiz!" Bu tartışma, iki grup arasında neredeyse yeniden bir savaşın patlamasına neden olacaktı. Sonuçta her iki grup da peygamberimizi aralarında hakem tayin etme noktasında görüşbirliğine vardılar. Bu kararın alınmasının ardından, yenen grubun içinden birisi, çevresindekilere: "Yemin ederim ki, Muhammed onların bizlere, bizim onlara ödediğimiz tutarda fidye vermelerine karar verecek. Aslında onlar doğru söylediler. Bugüne kadar bizlere fazla fidye vermelerinin nedeni, bizim karşımızda ezilmeleri ve yenilgiye uğramalarıydı. İyisi mi siz, bir adam gönderip Muhammed'in kararını önceden öğrenmeye çalışın. Baktınız ki sizin beklediğiniz doğrultuda karar verecek o zaman, gider onun hakemliğine başvurursunuz. Baktınız ki sizin beklediğiniz doğrultuda karar vermeyecek,bu durumda, aldığınız karardan cayar ve onun hakemliğine başvurmazsınız." Bu sözler üzerine yenen grup, kimi münafıkları, peygamberimize gidip, onun bu konuda vereceği kararı önceden öğrenmekle görevlendirdiler. Söz konusu münafıklar peygamberimizin yanına geldiklerinde Allah, peygamberimize onların gerçek niyetlerini ve neyin peşinde olduklarını haber verdi. Bu olay üzerine Allah, "Ey peygambe! Küfürde yarışanlar seni üzmesin..." diye başlayan ve "...fasıktırlar" diye son bulan ayetleri indirdi. Söz konusu ayetler, yukarıdaki kimseler hakkında inmiştir. Allah, burada o kimseleri kastetmektedir."[69] İbn Cerîr'den aktarılan bir başka rivayette ise, yenen grubun Benî Nadir, yenilen grubun da Benî Kurayza olduğu belirtilmektedir.

(68) Buhari ve Müslim
(69) Ebu Davud

Buda, -daha önce de belirttiğimiz gibi- bu ayetlerin, yahudiler Medine'den sürülmezden önce, ilk dönemlerde indirilmiş olduğunu doğrulamaktadır.

Yahudilerin asla onaylanamayacak bu tutumları, artık genelleşmiş bir tavır haline gelmişti. Ve söz konusu ayetlerin akışı içerisinde, yahudilerin bu bağlamdaki tutumlarına karşılık olarak, kınayıcı bir soru yöneltiliyor:

"Onlar, Allah'ın hükmünü içeren Tevrat ellerindeyken, niçin senin hakemliğine başvuruyorlar ve sonra da verdiğin hükme yan çiziyorlar.?"

Yahudilerin, Allah'ın şeriatını ve hükmünü içeren Tevrat ellerindeyken, -Allah'ın şeriatına göre hükmetmekte olan- peygamberimizin hakemliğine başvurmaları, gerçekten kınanacak bir tutumdur. Üstelik, peygamberimizin vereceği hüküm, onların elinde bulunan Tevrat'taki hükümden farkı olacak değildir. Zira Kur'an, Tevrat'ı onaylayıcı ve onun içeriğini koruyucu olarak indirilmiştir. Üstelik yahudiler, peygamberimizi hakem tayin etmeye yeltenmeleri yetmiyor gibi, onun verdiği hükmü benimsemeyerek, onun verdiği hükme razı olmayarak, tam tersine onun verdiği hükme yan çizmektedirler.

Bunun için de Kur'an onlara kınayıcı bir soru yöneltmekle yetinmiyor. Bunun da ötesine geçerek, onların söz konusu tutumlarına ilişkin İslâm'ın hükmünün ne olduğunu kesin bir dille ifade ediyor:

"Onlar, kesinlikle imansızdırlar."

Hem iman etmek, hem de Allah'ın şeriatındaki hükmü terketmek ya da söz konusu hükmü kabul etmemek...Bu iki olgunun bir arada olabileceğini düşünmek, kesinlikle olası değildir. Kendilerinin ya da başkalarının "mümin" olduklarını ileri süren, ancak yaşamlarında Allah'ın şeriatına göre hüküm vermeyen ya da kendilerine söz konusu şeriatın hükümlerinin uygulanmasını kabul etmeyen insanlar vardır. Bu tür insanların yaptığı, sadece bir aldatmacadır. İşte böylesi aldatmacalara yeltenenler, sonuçta Kur'an'ın şu ayetine toslamaktadırlar: **"Onlar, kesinlikle imansızdırlar."** Bu mesele, sadece, yöneticilerin Allah'ın şeriatına göre hükmetmemeleri ile değil, aynı zamanda yönetilenlerin, Allah'ın hükümlerine rıza göstermemeleri ile de doğrudan ilintilidir. Çünkü böyle bir durumda yönetilenler de, her ne kadar dilleriyle inanmış olduklarını söyleseler de sonuçta, iman çerçevesinin dışına çıkacaklardır.

Buradaki ayet, Nisâ suresindeki bir başka ayetle de paralellik arzediyor:

"Hayır! Rabbine and olsun ki onlar, aralarında doğan anlaşmazlıklarda senin hakemliğine başvurmadıkça, sonra da vereceğin karara gönüllerinde hiçbir burukluk duymaksızın kesin bir teslimiyetle uymadıkça mümin olamazlar."[70] Her iki ayet de, yöneticilere değil, yönetilenlere ilişkindir. Her iki ayette de, Allah'ın ve peygamberin hükmünü kabul etmeyen, peygamberden yüz çeviren, onun verdiği hükme yan çizen kimselerin iman çerçevesinin dışına çıkmış olacakları vurgulanıyor.

Konunun başında da söylediğimiz gibi, görülüyor ki mesele temelde, Allah'ın ilahlığını, rabbliğini ve insanlar üzerindeki egemenliğini kabul edip etmemekle ilgilidir. Allah'ın şeriatına boyun eğmek ve söz konusu şeriatın

(70) Nisa Suresi, 65

hükümlerine razı olmak, O'nun ilahlığına, rabbliğine ve egemenliğine ilişkin kabulün yaşama yansımasıdır. Allah'ın şeriatını reddetmek ve ondan yüz çevirmek ise, O'nun ilahlığının, rabbliğinin ve egemenliğinin kabul edilmediğinin göstergesidir.

KUR'AN'LA HÜKMETMEYEN KAFİRLER

Yönetilenlerden, yaşamlarında Allah'ın şeriatındaki hükümleri kabule yanaşmayan kimseler hakkında, Allah'ın vermiş olduğu hüküm budur... Şimdi ise sıra Allah'ın, Allah katından gönderilmiş tüm semavî dinlerde mevcut olan hükümler ile, "Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyen" yöneticilere ilişkin verdiği hükme geliyor:

Önce, Tevrat'tan söz ediyor Allah:

إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ
بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟ لِلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ
وَٱلْأَحْبَارُ بِمَا ٱسْتُحْفِظُوا۟ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟
عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ وَٱخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا۟
بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ
فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ
بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ
قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن
لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾

44- Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik; bu kitap doğru yol kılavuzluğu ve ışık içerir. Gerek İslâma bağlı peygamberler ve gerekse Allaha bağlılıklarını ilân eden âlimler ile din adamları Allah'ın bu kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahitleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hüküm verirler.

buna göre insanlardan değil, benden korkunuz da ayetlerimi bir kaç para karşılığında satmayınız. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar kafirlerin ta kendileridir.

45- Tevrat'ta, yahudilere yazılı olarak bildirdik ki, canın karşılığı can, gözün karşılığı göz, burnun karşılığı burun, kulağın karşılığı kulak,

dişin karşılığı dişdir ve yaralamalarda da karşılıklılık (kısas) ilkesi geçerlidir. Kim kısas hakkını bağışlarsa bu onun günahlarına kefaret olur. Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler ise zalimlerin ta kendileridirler.

Allah katından gönderilmiş her dinle amaçlanan, yaşama yön vermektir. Pratik, gerçekçi bir yaşam biçimi belirlemekdir. Allah'ın dine yüklediği misyon, insanların yaşam biçimlerini belirlemek, düzenlemek, yönlendirmek ve koruma altına almaktır. Dinler insanların, heykellerin, ikonların ya da mihrapların karşısına geçerek tapınmalarını sağlamak üzere, kişinin salt iç dünyasına yönelik olarak indirilmemiştir. İnsanların yaşamlarında ve onların iç dünyalarının eğitiminde bunların hiçbir önemi yoktur demiyoruz. Ancak bunlar, insanların yaşam biçimlerini belirleme, düzenleme, yönlendirme ve koruma altına alma konularında tek başına yeterli olamaz. İnsanların yaşamlarında pratik bir karşılığı olması gereken bir şeriat, bir düzen, bir sistem salt bunlar üzerine ikame edilemez. Bu saydıklarımızı insanlar, yasalar ve otorite çerçevesinde belirlerler. Yasalara ve otoriteye ters bir davranışta bulunduklarında bundan sorumlu tutulurlar ve belirli cezalara çaptırılırlar.

İnsanların yaşamlarını en düzgün bir biçimde sürdürebilmeleri ancak, inanç, idealler ve yasaların tek bir kaynağa dayanması durumunda mümkün olabilir. Allah, insanların hareketlerine ve davranışlarına egemen olduğu gibi, onların yüreklerine ve içlerinde sakladıkları her türlü sırra da egemendir. O, insanların davranışlarının ve tutumlarının karşılığını, dünya hayatında, gönderdiği şeriata göre, ahiret hayatında ise yapacağı sorgulamaya göre en adil biçimde verecektir.

Ancak otorite parçalanacak olursa... Anlayışlar farklı kaynaklarla temellendirilecek olursa... Allah'ın otoritesi sadece vicdanlara ve insanların iç dünyalarına indirgenerek, rejim ve yasalar konusundaki otorite Allah'ın dışında birine verilecek olursa... Ahiretteki ceza ve mükafatlar konusundaki otorite Allah'ın, dünyadaki cezalar konusundaki otorite ise bir başkasına ait kabul edilirse... İşte o zaman, insanlığın ruhu, farklı iki otorite, farklı iki yönelim, farklı iki yöntem arasında parçalanmış demektir. İşte bu durumda insanların yaşamlarında aksaklıklar, bozukluklar ortaya çıkmaya başlar. Nitekim, Kur'an'da çeşitli vesilelerle bu bağlamdaki aksaklıklara ve bozukluklara işaret edilmektedir: **"Eğer yerle gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı ikisi de bozulurdu"**(71) **"Eğer gerçek, onların keyfi arzularına göre belirlenseydi, gökler, yer ve oralarda bulunanlar bozulup giderdi."**(72) **"(Ey Muhammed!) Seni de din konusunda bir şeriat sahibi kıldık, ona uy; bilmeyenlerin keyfi arzularına uyma."**(73)

Bu nedenledir ki her din, insanlar için bir yaşam düzeni olmak üzere gönderilmiştir. Dinin, belirli bir yöreye, bir ulusa ya da tüm insanlığa gönderilmiş olması, söz konusu olguyu değiştirmez. Her dinde, yaşama en doğru yaklaşımı sağlayacak bir inanç sistemi, insanların yürekleriyle Allah arasında

(71) Enbiya Suresi, 22
(72) Müminun Suresi, 71
(73) Casiye Suresi, 18

bir bağ oluşturacak ibadet esasları ve bunların yanısıra, yaşamı biçimlendirecek bir şeriat söz konusudur. Bu üç açı, Allah'ın dininin temel direkleri konumundadır. Allah katından gelen her dinde bu saydıklarımız mevcuttur. Zira, insanlığın yaşamının sağlıklı ve düzgün bir biçimde olması, ancak yaşam düzeninin Allah'ın dinine göre belirlenmesi durumunda mümkündür.(74)

Kur'an-ı Kerim'de ilk dinlerin içeriklerine ilişkin çeşitli göstergeler vardır. Belirli bir yörenin ya da ulusun mevcut düzeyiyle uyum içerisinde, belirli bir yöreye ya da bir ulusa gönderilmiş olan ilk dinler, yukarıda sözünü ettiğimiz bütünlüğü tam anlamıyla sağlamıştır. Buradaki ayetlerde, üç büyük dinde de yani yahudilik, hristiyanlık ve İslâm'da da söz konusu bütünlüğün tam anlamıyla mevcut olduğu dile getiriliyor.

Ayetlerde önce, bu bölümde ele almakta olduğumuz Tevrat'tan söz ediliyor:

"Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik; bu kitap doğru yol kılavuzluğu ve ışık içerir."

Tevrat, -Allah'ın indirdiği biçimiyle- yahudileri doğru yola iletmek, Allah'a ulaştıran yol ve yaşam süresince izlenmesi gereken yol konularında onları aydınlatmak üzere indirilmiş bir ilahî kitaptır. Bu kitap, tevhid inancını içermektedir. Kapsamlı bir ibadet sistemi içermektedir. Ve aynı zamanda bir şeriat içermektedir:

"Gerek Allah'a teslim olmuş peygamberler ve gerekse Allah'a bağlı bilginler ile din adamları, Allah'ın bu kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahitleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hüküm verirler."

Bir inanç ve ibadet sistemini de beraberinde getirmiş olan Tevrat'ı Allah, insanların salt vicdanları ve yürekleri için doğru yol kılavuzu ve ışık olsun diye indirmedi. Onu, bundan da öte aynı zamanda, pratik hayata Allah'ın sistemi doğrultusunda yön verecek ve yaşamı bu sistem çerçevesinde korumaya alacak bir şeriat içermesi hasebiyle, bu bağlamda da bir doğru yol kılavuzu ve ışık olması için indirdi. Kendilerini Allah'a teslim etmiş peygamberler, Tevrat'la hüküm verirler. Onlar ona, kendilerinden birşey eklemezler. O kitap tümüyle Allah'a aittir. İlahlık niteliklerine ilişkin herhangi bir nitelik konusunda, peygamberlerin bir istemi, bir otoritesi ya da bir iddiası asla yoktur. -İslâm'ın özgün anlamı da budur zaten- O peygamberler, yahudilere Tevrat'a göre hüküm veriyorlardı. -Tevrat, sadece yahudilere ilişkin indirilmiş bir şeriattı- onların din adamları yani yargıçları ve bilginleri de yine Tevrat'a göre hüküm veriyorlardı. Zira onlar, Allah'ın kitabını korumakla ve onun doğruluğuna tanıklık etmekle yükümlüydüler. Nitekim, kendi yaşamlarını Tevrat'ın buyrukları doğrultusunda düzenleyerek, dindaşları arasında Allah'ın şeriatını hakim kılarak, söz konusu tanıklıklarının gereğini de yerine getirmekteydiler.

Burada, Tevrat'a ilişkin ayetler noktalanmadan önce, Allah'ın kitabıyla hüküm verilmesi ve de söz konusu hükümleri verirken insanların arzularından, diretmelerinden, savaşlarından etkilenilmemesi için gereken özeni göstermeleri

(74) Ayrıntılı bilgi için bakınız: Yazarın, "İslâm ve Batı Uygarlığının Problemleri", "İstibal İslâmındır", "İslâm Düşüncesi" adlı kitapları. -Daruşşuruk-

için müslümanların dikkatleri çekiliyor. Allah'ın kitabına sahip çıkan herkes, bu noktada özen göstermek zorundadır. Bunun aksini yapanlara ya da bu konuda çekingen davrananlara gelince:

"İnsanlardan değil, benden korkunuz da ayetlerimi bir kaç para karşılığında satmayınız. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar kafirlerin ta kendileridirler."

Yüce Allah, -her zaman ve her ulustan- kimi insanların, Allah'ın indirdikleri ile hüküm verilmesine karşı çıkacaklarını biliyordu. Bu tür insanların özbenlikleri, Allah'ın hükümlerine razı olmaya ve söz konusu hükümlere boyun eğmeye kesinlikle yanaşmayacaktır. Burjuvalar, tağutlar, tahtları ve üst makamları ellerinde bulunduran mirasyediler, Allah'ın indirdikleriyle hükmedilmesine kesinkes karşı çıkacaklardır. Zira Allah'ın indirdiği hükümler uygulandığında, onların yüzlerine geçirmiş olduğu ilahlık maskesi yere düşecek ve ilahlık sadece Allah'a ait olacaktır. Böylece, insanlar için Allah'ın izin vermediği kanunlar koyan söz konusu kimselerin elindeki egemenlik, yasama ve yürütme yetkisi çekilip alınmış olacaktır. Sömürü, zulüm ve haram üzerine kurdukları düzene kendilerine maddi ve ekonomik çıkar sağlamakta olan söz konusu kimseler elbetteki Allah'ın indirdiği hükümlerin uygulanmaması için yırtınacaklardır. Çünkü Allah'ın şeriatı, onların zulüm üzerine kurulu çıkar mekanizmalarının kökünü kazıyacaktır. Şehvetlerinin, tutkularının, yağmaladıkları malların esiri olanlar, ahlâkî çözülmeyi yaşayanlar, Allah'ın indirdiği hükümlerin yürürlüğe konmaması için elbette ki direneceklerdir. Çünkü Allah'ın dini, onları bu niteliklerinden arınmaya zorlayacak, bunu yapmamaları durumunda ise onları cezalandıracaktır. Söz konusu kimseler, yeryüzünde iyiliğin, adaletin, barışın yaygınlaşmasından rahatsız olduklarından dolayı, her türlü yola başvurarak, Allah'ın hükümlerinin yürürlüğe konmasını engellemek için çabalayacaklardır.

Allah, indirdiği hükümler yürürlüğe konmak istendiğinde, her cephede bu tür direnişlerle karşılaşılacağını biliyordu. Bu durumda, Allah'ın dinini sahiplenenlerin ve dinin doğruluğuna tanıklık edenlerin yapacağı iş, karşıt-güçlere karşı direnmek, onları göğüslemek, mal ve can pahasına da olsa mücadele etmektir. Allah, onlara hitaben diyor ki:

"İnsanlardan değil, benden korkunuz!"

Onların, Allah'ın şeriatını uygulamaları dışında bir korkuları olamaz insanlardan. Bu insanlar ister, Allah'ın şeriatına boyun eğmemekte direten ve ilahlığın sadece ama sadece Allah'a ait olduğunu kabullenmeye yanaşmayan tağutlar olsun... İster, Allah'a isyan içerisinde olmakla birlikte, O'nun şeriatını kendi kişisel çıkarlarını korumak için kullanmakta olan kimseler olsun... İster, Allah'ın şeriatındaki hükümleri ağırlaştıran ve çarpıtan sapık güruhlar olsun... Her halukârda, durum değişmemektedir. Ayette kendilerine hitap edilenlerin, sözünü ettiğimiz kimselerden ve onların dışındaki insanlardan, yaşamda Allah'ın şeriatını hakim kılmak için didinme dışında korkmaları söz konusu olamaz. Asıl korkulması gerekenin, Allah olduğu hiç bir zaman unutulmamalıdır. Allah dışında hiç kimseden korkulmamalıdır.

Yine Allah, kitabının koruyucuları ve kitabının doğruluğunun tanıkları durumundaki din bilginlerinden kimilerinin, dünya hayatının çekiciliğine kapılıp baştan çıkabileceklerini de biliyordu. Bu tür din bilginlerinden, Allah'ın hükümlerini istemeyen devlet yetkilileri, zenginler ve şehvet düşkünleri ile diyalog içinde bulunanlar ve de dünya hayatının cazibesine kapılarak onların yaptıklarına hiç ses çıkarmamayı yeğleyenler de olacaktır. Zaten bu tür yoldan çıkmış din adamlarına her zaman, her toplumda rastlayabilmek mümkündür. Nitekim bu tür din adamları yahudiler arasında da vardı. İşte Allah, böylesi bir tutum içerisine girmiş din bilginlerine diyor ki:

"Ayetlerimi birkaç parahk çıkarlarınız uğruna satmayınız."

Burada suskun kalanlara, ayetleri çarpıtanlara, yamama fetvalar üretebilmek için çaba harcayanlara sesleniliyor!

Gerçekten de bu tür kimselerin, yaptıklarına karşılık olarak alacakları para ya da sağlayacakları çıkar ne olursa olsun, neticede bir "hiç"tir. Maaş, görev, makam, unvan, titir ya da birtakım çıkarlar uğruna, dini satıp bile bile cehennemi satın aldıkları düşünülürse, kazançları gerçekten de bir hiç değil midir?

Bir emanet yüklenmiş kişinin, tutup ihanet etmesinden daha kötü bir şey düşünülemez. Koruyucu konumundaki birinin, vurdumduymazlaşmasından daha korkunç birşey yoktur. Tanık konumundaki birinin, gerçeği saptırmasından daha iğrenç bir şey olamaz. Ne var ki "din adamı" kisvesi altında pek çok kimse, dine ihanet etmekte, bu konuda vurdumduymazlaşmakta ve gerçekleri saptırmaktadır. Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeleri gerekirken, suskun kalmayı yeğlemektedirler. Yöneticilere hoş görünmeyi Allah'ın kitabına tercih ederek, ayetleri çarpıtmaktadırlar... .

"Allah'ın indirdikleri ayetlere göre hüküm vermeyenler, kafirlerin ta kendileridirler."

Bu son derece kesin ve su götürmez bir ifadedir. Gerek ayetin orijinalinde şart edatı olarak "men"in kullanılması ve gerek cevap cümlesi, bu hükmün, herkesi kapsayabileceğinin göstergesidir. Ayette herhangi bir kapalılık olmadığı gibi bu hüküm, zaman ve mekan sınırlarını da aşmaktadır. Bu, hangi kuşakta ve hangi ulusta olursa olsun, Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyen herkesi kapsamına alan genel bir hükümdür...

Bunun nedenini ise daha önce açıklamıştık. Zira, Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyen, Allah'ın ilahlığını reddediyor demektir. Oysa ilahlık zorunlu olarak, egemenliği ve yasamayı da içermektedir. Allah'ın ayetlerine göre hüküm vermeyen bir kimse ise bir yandan, Allah'ın ilahlığını ve ilahlığının niteliklerini reddetmekte, diğer yandan da ilahlık hakkını ve ilahlığın niteliklerini kendisine maletmeye kalkışmaktadır. Gerçekten de küfür bu değil de nedir? Pratik -ki bu teoriden çok daha önemlidir- sırf küfür kokuyorsa, dil ile mümin ya da müslüman olduğunu savlamanın anlamı nedir?

Son derece kesin olan bu hüküm konusunda demogoji yapmak, gerçekten kaçmaya çalışmaktan başka bir sey değildir. Böylesi bir hükmü tevil etmeye

çabalamak, ayeti çarpıtmaktan başka bir şey olamaz. Bu bağlamda yapılan demogojiler ya da teviller, söz konusu ayetin muhatabı konumundaki kimseler hakkında Allah'ın koyduğu hükmü hiçbir biçimde değiştiremez.

KISAS

Allah'ın tüm dinlerindeki bu temel prensibin açıklanmasından sonra, Tevrat'taki şeriattan örnekler sıralanıyor. Ki Allah Tevrat'ı gerek Allah'a teslim olmuş peygamberler, gerekse Allah'a bağlı bilginler ile din adamları -Allah'ın bu kitabının koruyucuları ve doğruluğunun şahitleri sıfatıyla- yahudiler arasında ondaki ayetlere göre hüküm versinler diye indirmişti:

"Tevrat'ta yahudilere yazılı olarak indirdik ki, canın karşılığı can, gözün karşılığı göz, burnun karşılığı burun, kulağın karşılığı kulak, dişin karşılığı dişlir ve yaralanmalarda da karşılıklı (kısas) ilkesi geçerlidir."

Tevrat'ta belirtilen bu hükümler, İslâm şeriatında da aynen muhafaza edilmiştir. Bu hükümler, kıyamete dek tüm insanlığın şeriatı olmak üzere indirilmiş bulunan, müslümanların şeriatının da bir parçası olmuştur. Gerçi bunlar, pratik zorunlulukların gereği olarak sadece "daru'l-islâm"da uygulanabilir. Zira, "daru'l-islâm" olmayan yerlerde, bu hükümleri uygulayabilecek bir İslâmî otorite yoktur. Ancak, madem ki İslâm şeriatı Allah'ın iradesiyle her zaman ve tüm insanlar için geçerli olacak bir şeriat olarak indirilmiştir, bu durumda her nerede olursa olsun İslâmî bir yönetim iş başına geldiğinde, söz konusu hükümleri yürürlüğe koymak ve uygulamakla yükümlüdür.

Tevrat'ta da geçen bu hükümlere İslâm, bir hüküm daha ekliyor:

"Kim kısas hakkını bağışlarsa bu, onun günahlarına kefaret olur."

Tevrat'ta bu hüküm yer almıyordu. Tevrat'taki hükme göre kısas, mutlaka uygulanırdı. Bu konuda ödün vermek, kısas hakkından vazgeçmek ve bu o kişinin günahlarına kefaret olması söz konusu değildi.

Burada, kısas cezalarına bir parça da olsa değinmekte yarar var.

Allah'ın şeriatında kısasla getirilen ilk şey, eşitlik prensibidir. İslâm şeriatında, kanda ve cezada eşitlik prensibi esastır. İnsanların makamları, sınıfları, soyları, ırkları ne olursa olsun, onlar arasında cana canla ve yaralara da karşılıklı ödeşmeyi getirmek, can konusunda tüm insanları eşit kabul etmek, Allah'ın şeriatı dışında hiç bir şeriatta sözkonusu değildir.

Allah'ın şeriatında canın karşılığı candır. Gözün karşılığı gözdür. Burnun karşılığı burundur. Kulağın karşılığı kulaktır. Dişin karşılığı diştir. Yaralamalarda da karşılıklılık ilkesi geçerlidir. Bu hükümlerin uygulanmasında insanlar arasında hiçbir ayrım yapılmaz. Kişi hangi ırka, hangi sınıfa mensup olursa olsun, ister yönetici, ister yönetilen olsun, gerektiğinde bu hükümler kendisine uygulanacaktır. Çünkü her insan, Allah tarafından yaratılmıştır ve Allah'ın şeriatı önünde, herkes eşittir.

Allah'ın şeriatında getirilen bu yüce prensip, gerçekten de "insan"ın yeniden doğuşunu muştulamaktadır. Artık, her insan eşittir. Çünkü bu şeriat

sayesinde insanlar, birincisi aynı kanun ve aynı yargı huzurunda mahkemeleşme, ikincisi ise aynı esasla ve aynı ölçüde ödeşme imkanına kavuşmuş bulunmaktadırlar.

Bu prensibi ilk kez İslâm getirmiştir. Asırlar boyunca beşer tarafından pek çok görece şeriatlar belirlenmişti. Bu şeriatlarda, kanun bakımından teorik düzlemde oldukça iyi düzeyde bulunanlar olduysa da, pratikte aynı düzeyin korunabilmesi mümkün olmadı.

Yahudiler, kendilerine indirilen Tevrat'ta da bulunan bu yüce prensipten sapmışlardı. Kendileri ile diğer insanlar arasında bu yüce prensibi bir kenara bırakmışlardı: "**Ümmilere (kendi dinimizden olmayanlara) karşı hiçbir sorumluluğumuz yoktur.**"[75] diyorlardı. Hatta kendi aralarındaki ilişkilerde bile bu yüce prensibi unutmuşlardı. Benî Kurayza ile Beni Nadir kabileleri arasında olup bitenler bunun en güzel örneğiydi. Sonunda peygamberimiz geldi de onları tekrar Allah'ın şeriatına eşitlik ilkesini getiren şeriata döndürdü ve de perişan durumdaki Benî Kurayza ile üstün durumdaki Benî Nadir arasında tam bir eşitlik sağladı.

Bu yüce prensiple belirlenen kısas, -insanın yeniden doğuşunu muştulamasından da öte- bir insanı öldürmeye, yaralamaya ya da onun bir organına zarar vermeye kalkışabilecek kişilere karşı, aynı zamanda caydırıcı bir cezadır. Çünkü kısas söz konusuysa, bunları yapmaya kalkışan kişi, böyle bir eylemi gerçekleştirmezden önce, olayı kendi kendine, nedeniyle niçiniyle, defalarca düşünmek zorunda kalacaktır. Çünkü bilir ki karşısındaki insanı öldürdüğünde; -görevi, soyu-sopu, sınıfı, ırkı ne olursa olsun- kendisi de öldürülecektir. Karşısındaki insana ne yaparsa, aynısı kendisine de yapılacaktır. Bilir ki karşısındaki insanın elini ya da ayağını kesse, kendi eli ya da ayağı da kesilecektir. Karşısındakinin göz, kulak, burun ya da dişine zarar verse, kendi organının da aynı şekilde zarara uğramasına neden olacaktır. Ama kişi bu suçları işlediğinde, sadece hapis cezasına çarptırılacağını biliyorsa, bu durumda cezanın caydırıcılığı kısastakiyle hiç bir zaman eşdeğer olamaz. Hapis cezası uzun olmuş, kısa olmuş birşey farketmez. Bedende yaşanan acı ya da bir organın yitirilmesiyle duyulan ıstırap ile hapiste yatmanın verdiği acı kesinlikle eş değildir. Bunları, hırsızlığın cezasına ilişkin ayetin açıklanması sırasında da açıklamıştık.

Bu yüce prensiple belirlenen kısas, -yine insanın yeniden doğuşunu muştulamasından da öte- aynı zamanda, insanın özbenliğini rahatlatan, iç dünyasındaki sarsıntıları ve yüreğindeki yaraları gideren, gözü kör bir öfkeyle harekete geçen dayanılmaz intikam tutkusunu yatıştıran bir hükümdür. Kimi insanlar bir yakınları öldürüldüğünde, diyet almaya ya da yaralandıklarında sadece tazminat almaya razı olabilirler. Ama kimi insanlar da acılarını, ancak aynı şeyin suçluya da yapılmasıyla, yani kısasın uygulanmasıyla dindirebilirler.

Allah'ın İslâm'la belirlediği şeriat -tıpkı Tevrat'la belirlediği şeriat gibi- insanın doğasını gözeterek, kısas hakkını garanti altına almıştır. Ancak, insanların vicdanlarına ve hoşgörülerine seslenerek, kısas uygulanmasını isteme

(75) Ali İmran Suresi, 75

hakkına sahip olan kişileri, yine de bağışlamaya özendirir:

"Kim kısas hakkını bağışlarsa bu, onun günahlarına kefaret olur.."

Kişinin kendi arzusuyla, kısas hakkını bağışlamasında durum bu şekildedir. İster bir yakını öldürülen kan sahibi olsun, (Bu durumda bağışlama, kan sahibinin, kısas yerine diyet alması ya da hem kısas hem de diyet hakkından vazgeçmesiyle olur. Her ikisi de kan sahibinin hakkıdır. Zira, cezayı uygulatmak ya da bağışlamak ona bırakılmıştır. Onun bağışlaması durumunda hükümdara düşen, kâtil için uygun bir tazir cezası belirlemektir.) isterse yaralanmış durumdaki hak sahibi olsun, dilerlerse kısasın uygulanmasını istemeyebilirler. Kişinin, kısas hakkını bağışlaması durumunda bu, onun günahlarına kefaret olur ve Allah, onun günahlarını affeder.

Bu çağrı daha çok, insanları hoşgörü ve bağışlamaya, özendirmeye ve yürekleri Allah'ın affına ve bağışlamasına, eğitmeye yöneliktir. Çünkü öyle insanlar olabilir ki, yitirdikleri kişi ya da uğradıkları zarar sonucu duydukları acıyı, ne aldıkları tazminat ne de uygulattıkları kısas dindiremeyecektir... Öldürülen kişinin velisi, katili öldürtse bile, giden geri gelecek midir? Yitirdiği kişi için tazminat alacak olsa da bunun ne kıymeti olacaktır? Burada asıl amaç, yeryüzünde azami düzeyde adaleti sağlayabilmek ve toplumu güvenlik altına almaktır. Bu durumu yaşayan bir kişinin, yüreğinde elbette bir acı olacaktır. Ancak bu acıyı, yüreğini, Allah katından gelecek karşılığa bağlamaktan başka hiçbir biçimde dindiremez...

İmam Ahmed'in rivayetine göre: "Vekî' ve Yunus bin Ebî İshak'ın aktardıklarına göre Ebû Sufr şöyle dedi: "Kureyşli bir erkek, Ensar'dan bir erkeğin dişini kırınca, Muaviye'den yardım istedi. Muaviye de: 'Onu ikna ederiz' dedi. Ancak dişi kırılan kişi ikna olmuyordu. Muaviye bunun üzerine: 'Meseleni arkadaşınla hallet' dedi. O arada, orada oturmakta olan Ebû Derdâ dedi ki; Peygamberimizin şöyle dediğini işitmiştim: **'Bedeni zarara uğratılan bir müslüman eğer hakkını bağışlayacak olursa, Allah da onun derecesini yükseltir ya da bir günahını bağışlar'**. Bunun üzerine Ensardan olan kişi de: 'Öyleyse bağışladım' dedi."

İşte, kendisine Muaviye'nin tazminat olarak önerdiği karşılığı kabul etmeyip kısasta direten söz konusu kişi, bu hadisi duyar duymaz rahatlamış ve hakkından vazgeçmeye razı olmuştu.

İşte, yaratıklarını, onların iç dünyalarındaki duyguları ve kımıltıları, yüreklerinin derinliklerinde neler olduğunu ve nasıl huzur bulacağını en iyi biçimde bilen Allah'ın şeriatı budur. O, belirlediği hükümleriyle, insanların yüreklerinde gerçek huzur ve güvenceyi en iyi biçimde sağlamaktadır.

Aynı zamanda, Kur'an'ın da bir parçası haline gelen, Tevrat'tan bu parçalar aktarıldıktan sonra, genel bir hüküm belirtiliyor:

"Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler, zalimlerin ta kendileridirler."

Bu, genel bir ifadedir. Bunu özele indirgeyebileceğimiz herhangi bir dayanak söz konusu değildir. Ancak burada, "zalimler" diye yeni bir nitelik daha

ekleniyor.

Bu yeni nitelik, daha önce geçen "kafirler" biçimindeki nitelikten farklı bir durumun olduğu anlamında değildir. Bu, Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyen kişiye sadece yeni bir niteliğin eklenmesinden ibarettir. Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyen kişi, Allah'ın ilahlığını ve kullar üzerindeki yasama yetkisinin ona özgü olduğunu reddetmesinden ve de insanlar üzerinde yasama yetkisini kendisine malederek ilahlık iddiasına kalkışmasından ötürü kafirdir. Yine, insanları, -onlar için en uygun olan- Allah'ın şeriatından koparıp başka bir şeriata uymaya zorlamasından ötürü de zalimdir. Aslında bu tür bir kişi, tehlikeli bir yola atılmakla, küfrün cezasına çarpılmayı haketmekle ve -aralarında yaşadığı- insanların yaşamlarını kargaşaya, bozguna maruz bırakmakla, bizzat kendisine de zulmetmektedir.

Gönderme yapılan nokta ve **"Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler"** biçimindeki şart cümlesi, ayeti böyle anlamamızı gerektiriyor. İkinci şart cümlesinin cevabı, birinci şart cümlesinin cevabına ekleniyor. Her ikisinde de, mutlaklık ve genellik ifade eden şart edatı "men (kim ki...)" kullanılmış ve aynı noktaya gönderme yapılmıştır.

YOL GÖSTERİCİ VE ÖĞÜT OLAN İNCİL

Ardından Kur'an, Tevrat'tan sonra da bu genel hükmün sürekliliğini koruduğunu açıklıyor.

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ
ٱلتَّوْرَىٰةِ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾
وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم
بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

46- Bu peygamberlerin ardından kendilerinden önce gelen Tevratı onaylayıcı olarak Meryemoğlu İsa'yı gönderdik; O'na doğru yol bilgisi ile ışık içeren, önündeki Tevratı onaylayan, takvalılar için yol gösterici ve öğüt olan İncil'i verdik.

47- İncil ümmeti, Allah'ın bu kitapta indirdiklerine göre hüküm versin. Kim Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermez ise onlar fasıkların, doğru yoldan çıkmışların ta kendileridir.

Meryemoğlu İsa, İncil'i bir yaşam düzeni, hüküm verilecek bir şeriat olsun diye getirmişti. İncil'de, Tevrat şeriatındaki bazı meselelerde küçük değişiklikler dışında yasamaya ilişkin yeni esaslar bulunmuyordu. Ama İncil, önündeki Tevrat'ı onaylayıcı olarak indirilmişti. Söz konusu meselelerdeki küçük değişiklikler arasında, Tevrat şeriatını da yine kabul ediyordu. İncil de, bir doğru

yol kılavuzu, bir aydınlatıcı, bir öğüt olarak indirilmişti. Ama kimlere? Elbette ki takvalı insanlara... Takvalılar, Allah'ın kitaplarının birer doğru yol kılavuzu, birer ışık, birer öğüt olduğunu kavrayanlardır. Onlar, yürekleri Allah'ın kitabı sayesinde doğru yolu bulmuş, aydınlanmış kimselerdir. Onlar, yürekleri bu kitaptaki doğru yolu ve ışığı algılayabilmiş kimselerdir. Ancak, yürekleri taşlaşmış, körelmiş ve algılama gücünü yitirmiş kişilere gelince... Onlar öğütten anlamazlar. Ayetlerin anlamını kavrayamazlar. Ayetlerdeki buyrukların esprisini kavrayamazlar. İnancın ne denli güzel olduğunu bilemezler. Kitabın doğru yol kılavuzu oluşundan, aydınlatıcılığından faydalanamazlar. Doğru yolu bulamazlar. Gerçek bilgiye kavuşamazlar. Kitab'ın çağrısına olumlu yanıt vermezler. Gerçi ışık, önlerindedir. Ama, ışığı görebilmek için açık bir göz gerekir. Doğru yol, önlerindedir. Ama onu kavrayabilmek için aydınlanmış bir ruh gerekir. Öğüt, önlerindedir. Ama ondan yararlanabilmek için bilinçli bir kalp gerekir.

Allah, İncil'i bir doğru yol kılavuzu, bir aydınlatıcı, takvalılar için bir öğüt, İncil ümmeti için bir yaşam düzeni, hüküm verebilecekleri bir şeriat olsun diye idirmiştir. Bir başka deyişle bu kitap sadece İncil ümmetine özgüdür. Tüm insanlığa gönderilmiş bir kitap değildir. İslâm dininden önceki, her kitap, her peygamber için aynı olgu söz konusudur. Ancak incil'de -ki bu bir bakıma Tevrat'ta demektir- Kur'an'ın hükmüne uyan şeriat esasları, yine İslâm şeriatı demektir. Nitekim, bunu kısas cezasına ilişkin hükümlerde görmüştük.

Dolayısıyla İncil'e inananların, Allah'ın İncil'de belirlediği ve Tevrat'taki şeriattan da onayladığı esaslar doğrultusunda hüküm vermeleri gerekiyordu:

"İncil ümmeti, Allah'ın bu kitapta indirdiklerine göre hüküm versin."

Bu konuda kural, sadece Allah'ın indirdiklerine göre hüküm vermektir. Hristiyanlar ve yahudiler -İslâm öncesinde- Tevrat ve İncil'in gereklerini yerine getirmemişlerse ve -İslâm sonrasında- Allah katından gönderilen Kur'an doğrultusunda hareket etmemişlerse, neticede bir hiçtirler. Tüm bu kitaplarda tek bir şeriat söz konusudur. Onlar bu şeriata uymakla yükümlüdürler. Allah'ın, tek bir harfi bile olmaksızın korunmuş son şeriatı da İslâm'dır:

"Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler, fasıkların, doğru yoldan çıkanların ta kendileridirler."

Buradaki nassta da yine genel ve kesin bir ifade kullanılıyor. Yalnız burada, daha önceki "kâfirler" ve "zalimler" biçimindeki niteliklere, "fasıklar" diye bir yenisi daha ekleniyor. Bu, daha önceki ayetlerde bahsedilenlerden farklı bir topluluk ya da değişik bir durum söz konusu olduğu anlamında değildir. Durum yine aynıdır. Olay, bu ayetle, hangi ulustan ve hangi kuşaktan olursa olsun Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyen kişiye, daha önceki iki niteliğe ek olarak, yeni bir niteliğin daha eklenmesinden ibarettir.

Küfür, Allah'ın şeriatını reddederek O'nun ilahlığını inkâr ederek olur. Zulüm, insanları Allah'ın belirlediği şeriat dışında bir şeriata uymaya zorlamak ve onların yaşamlarında kargaşaya, bozguna neden olmakla işlenir. Fasıklık ise, Allah'ın sistemini bırakıp başka bir sisteme tabi olmak demektir. İşte ilk

fiil, bu niteliklerin her üçünü de kapsamakta ve söz konusu fiili işleyen kişi her üç niteliği de -aralarında hiçbir ayrım yapılmaksızın- bütünüyle haketmektedir.

NİHAİ MESAJ

Nihayet sıra, Allah'ın insanlığa gönderdiği son mesaja, son şeriata gelmiştir. Bu şeriat insanlığa "İslâm"ı nihaî biçimiyle sunmaktadır. İslâm, kendi şemsiyesi altında toplayan bir nihâî kaynak olmak üzere gönderilmiştir. İnsanların yaşamında Allah'ın sistemini egemen kılmak üzere indirilmiştir. Yaşamın her alanı bu sistem üzerine oturtulacaktır. Yaşamda bu şeriat eksen kabul edilecek, onun buyrukları doğrultusunda hareket edilecektir. İnanç esasları, sosyal düzen, bireysel ya da toplumsal davranışların nasıl olacağı, bu şeriata göre belirlenecektir. İslâm, sadece okunsun öğrenilsin ve sonuçta defterler ve kitaplar arasına sıkışıp kalmış bir kültür olsun diye değil, tam tersine Kur'an'ın ayetlerine göre hüküm verilsin diye gönderilmiştir. İslâm her şeyi dikkatle inceleyen, kılı kırk yaran bir dindir. Yaşama ilişkin hiç bir meselede boşluk bırakmamıştır. Yaşama ilişkin hiçbir meselede onun koyduğu hükümler, şu ya da bu şekilde kesinlikle değiştirilemez... Bu konuda ya İslâm'ın hükmü vardır, ya da keyfî arzular doğrultusunda belirlenen cahiliyye hükmü... İnsanları uzlaştırabilmek, biraraya getirebilmek için dini kolaylaştırmak yaftası altında da olsa hiç kimsenin İslâm'a aykırı davranmaya hakkı yoktur. Allah, dileseydi insanları tek bir ümmet yapardı. Ancak Allah, şeriatının egemen olmasını istemektedir. Gerisi insanlara kalmış bir iştir:

وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا
عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ
فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم
بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ
وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَن بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ
إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ

ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ
الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

48- Sana da daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu olan bu hak kitabı indirdik. Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfi arzularına uyma.

Her ümmet için ayrı bir şeriat, ayrı bir ana yol belirledik. Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat belirlediği yolda sizleri denemeyi diledi. Buna göre hayırlı işlerde yarışınız. Çünkü hepiniz Allah'a döneceksiniz ve O anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü size haber verecektir.

49- O halde onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, onların keyfi arzularına uyma, onların seni Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakın, eğer sana sırt çevirirlerse bil ki, Allah, günahlarının bazısı yüzünden onları cezalandırmak istiyor. Kuşku yok ki, insanların çoğu fasıktır.

50- Yoksa istedikleri cahiliye düzeni midir? Kesin inançlılara göre Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?

Anlatımdaki bu netlik, ifadedeki kesinlik, kimi durumlarda ve koşullarda kişiyi bu şeriattan -küçük çapta da olsa- herhangi bir hükmü terketmeye özendirebilecek aldatıcı gerekçeler karşısında bu denli kesin önlemler alınmış olması, insanı ister istemez duraksatıyor... Bu ayetler karşısında insan elinde olmaksızın oturup düşünmek zorunda kalıyor. Kimi insanlar, koşullar ve durumlar bunu gerektiriyor diyerek Allah'ın şeriatını tümüyle inkar etmelerine karşın, hâlâ nasıl oluyor da müslümanlık iddiasında bulunabiliyorlar, şaşırmamak elde değil!.. Kişi, Allah'ın şeriatını tümüyle terketmesine karşın, nasıl oluyor da hâlâ müslüman olduğunu iddia edebiliyor? Bu tür insanlar kendilerini, nasıl oluyor da hâlâ "müslüman" olarak niteleyebiliyor? İslâm'la hiçbir bağları kalmamasına karşın, Allah'ın şeriatını tamamen terketmelerine karşın, her koşulda her durumda geçerliliğini koruyan ve her koşulda her durumda uygulanmak zorunda olan Allah'ın şeriatını reddederek O'nun ilahlığını inkar etmiş olmalarına karşın, hâlâ nasıl "müslümanlık" iddiasında bulunabiliyorlar? Bu tür insanlara, şaşırmamak, hayret etmemek elde değil..

"Sana da bu hak kitab (Kur'an)'ı indirdik"..

Ayetteki "hak" kelimesine, ilahlık açısından yani şeriat belirleme, kanunlar koyma yetkisinin Allah'a ait olacağının belirtilmesi açısından bakmamız gerek. "Hak", Kur'an'ın içeriğinde, ondaki inanç ve şeriat esaslarında, orada anlatılan her olayda ve verilen her buyrukta somut bir biçimde ortadadır.

Kur'an, **"daha önceki kutsal kitabı onaylayıcı ve içeriğini koruyucu"** olarak indirilmiştir.

Kur'an, Allah'ın dininin, nihâî biçimidir. Allah'ın dini ve de yaşam biçimi ile insanların uyacakları şeriat ve sistem noktasında nihai kaynak, Kur'an'dır.

Artık Allah'ın dininde hiç bir değişikliğe gidilmeyecektir.

Semavi dinlere mensup insanlar arasında, ister inanç esasları, isterse şeriat prensipleri noktasında bir anlaşmazlık başgösterdiğinde, bunu çözümleyebilmek için müracaat edilmesi gereken kitap Kur'an'dır. Müslümanlar arasında bir anlaşmazlık çıkarsa başvurulacak kitap Kur'an'dır. Yaşama ilişkin herhangi bir meselede görüş ayrılıkları olduğunda, müracaat edilmesi gereken kitap, Kur'an'dır. Bu noktalarda, temelde söz konusu nihai kaynaktan beslenmeyen kişilerin sunacağı görüşlerin hiçbir "kıymet-i harbiye"si yoktur.

Ayette hemen ardından, bu gerçeğin getirdiği zorunluluklar ekleniyor:

"Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfî arzularına uyma!".

Bu buyruk, kendisine o dönemde aralarında hüküm vermesi için başvurmakta olan hristiyanlar hakkında, öncelikle peygamberimize yöneliktir. Ancak, ayeti salt bu olaya özgü kılmak doğru değildir. Madem ki artık nihai kaynak olan Kur'an'ı değiştirmek üzere yeni bir peygamber ya da yeni bir şeriat gönderilmeyecektir, öyleyse bu ayetteki hüküm, kıyamete dek geçerliliğini koruyacak genel bir hükümdür.

Allah'ın dini Kur'an'la tamamlanmış bulunmaktadır. Allah'ın bu noktada kendisine teslim olanlara verdiği nimet Kur'an'la son bulmuştur. Allah, Kur'an'ın tüm insanlar için bir yaşam düzeni olmasını uygun görmüş bulunmaktadır. Kur'an'ı değiştirmek, onun hükümlerinden herhangi birini terketmek, ya da başka bir şeriatı bu şeriata yeğleyebilmek için, artık hiçbir gerekçe bırakılmamıştır. Allah bu dini insanlara uygun gördüğünde, onun tüm insanları kapsayacağını biliyordu. Yine Allah, bu kitabı nihai kaynak olarak uygun gördüğünde, bunun tüm insanların yararına olacağını, kıyamete dek bütün insanları kapsayacağını biliyordu. Bu kitaptan, değil uzaklaşmak, bir bölümünü değiştirmek bile, İslâm'a ilişkin bu bilginin bulunması hasebiyle, kişiyi inkara götürür. Buna yeltenen bir kişi, diliyle bin kez müslüman olduğunu söylese bile dinden çıkmış demektir.

Allah, bazı insanların, Allah'ın indirdiklerinden ödün vermeye götürecek kimi mazeretler ileri süreceklerini ve de yönetenlerin ya da yönetilenlerin keyfî arzularına kapılabileceklerini biliyordu. Kitabında belirttiği hükümleri -hiçbir ödün vermeksizin- yürürlüğe koymak, zorunlu olmasına karşın, bazı insanların kimi durumlarda kendi duygularına kapılarak bu zorunluluğun gereğini ihmal edebileceklerini biliyordu. Bu nedenle de söz konusu ayetlerde peygamberimizi, yönetilenlerin keyfî arzularına kapılmaması için uyarıyor ve de kendisinden, insanların onu Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakınmasını istiyor...

İnsanları buna yeltenmeye iten faktörlerin başında, aynı ülkedeki değişik grupları, franksiyonları ve öğretileri benimsemiş olan farklı kimselerin tümünü uzlaştırıp biraraya toplama noktasında insanların içgüdüsü gelmektedir. Buna kapılan kimseler, karşılarındaki insanların istemleriyle şeriatın hükümleri çatıştığında işi basitleştirme ya da ayrıntı gibi görünen meselelerde -bunlar

anladığımız kadarıyla şeriatın temel meselelerinden değildir deyip- işi kolaylaştırma yoluna başvururlar.

Rivayete göre yahudiler peygamberimize gelerek, recm hükmü başta olmak üzere belirli hükümlerin uygulanmasında kendilerine hoşgörülü davranacak olursa, iman edebileceklerini söylediler. Peygamberimizi bu noktada uyaran ayet de, yahudilerin bu önerileri üzerine indirilmişti.. Ama meseleye -açıkça görüldüğü üzere- daha genel bazda bakmak gerekir. Zira bu şeriata inananlar da değişik vesilelerle her zaman için bu meseleyle karşılaşabilirler. Bu nedenle Allah, meseleyi son derece net bir biçimde ortaya koymayı ve de belirli koşulları göz önünde bulundurarak ya da farklı istemlerle, farklı arzularla karşılaşıldığında bir orta yol bulup insanları uzlaştıracağız diyerek ihmalkarlığa itebilecek beşerî içgüdülerin yolunu kesinkes kapatmayı uygun görmüş ve peygamberimize şöyle buyurmuştur: Allah, dileseydi insanları tek bir ümmet yapardı. Ama O, onların her biri için ayrı bir yol, ayrı bir yöntem belirledi. O, gönderdiği din ve şeriatla, yaşam boyunca verdiği nimetlerle, insanları sınamayı diledi. Her insan kendi seçtiği yolda yürüyecektir. Sonunda ise tüm insanlar Allah'a döneceklerdir. Orada, gerçek, kendilerine bildirilecektir. Her biri dünyada seçtikleri yol ve benimsedikleri sistem konusunda sorguya çekilecektir. Öyleyse, değişik görüşlerdeki değişik düşüncelerdeki kimseleri birleştirebilmek için şeriattaki herhangi bir hükmü kolaylaştırmayı düşünmek doğru değildir. Onlar zaten birleşmezler:

"Her ümmet için ayrı bir şeriat, ayrı bir anayol belirledik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat belirlediği yolda, sizleri denemeyi diledi. Buna göre hayırlı işlerde yarışınız. Çünkü hepiniz Allah'a döneceksiniz ve O, anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü size haber verecektir."

Allah'ın şeriatı bâkîdir, herşeyden daha değerlidir. Onun bir bölümünü de olsa, Allah'ın uygun görmediği bir şey uğruna kurban etmeye değmez! İnsanlar Allah tarafından yaratılmıştır. Her birinin kendine göre bir yeteneği, mizacı, kafa yapısı ve seçtiği bir yol vardır. İnsanlar, Allah'ın hikmeti gereği, birbirlerinden farklı yapılarda yaratılmışlardır. Allah onlara doğru yolu göstermiş ve bu noktada onları serbest bırakmıştır. Bu, onları sınamak istediğindendir. İnsanlar sonuçta Allah'a döneceklerdir. Ve o gün dünyada benimsedikleri yola göre, yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.

Öyleyse bir kimsenin, Allah'ın şeriatını gözetme adına, bir başka deyişle insanların yararını ve kurtuluşunu gözetme adına, tüm insanları aynı çatı altında birleştirebilmek için çırpınması, boşa kürek çekmek demektir. Allah'ın şeriatından ödün vermek yada onda bazı değişiklikler yapmak, neticede, yeryüzünde bozguna neden olmak, biricik sapasağlam sistemi bırakıp sapıtmak, insanların yaşamındaadaleti ortadan kaldırmak, insanların birbirlerine köle olmalarına, Allah'ı bırakıp birbirlerini rabb edinmelerine zemin hazırlamak dışında hiçbir işe yaramayacaktır. Bu ise en büyük kötülük, en büyük yıkımdır... Sonu gelmeyecek, olmayacak girişimler peşinde koşmak, doğru değildir. Çünkü insanın doğası için Allah, bu tür girişimleri uygun görmemiştir. Bu, Allah'ın hikmeti gereği insanların farklı kafa yapılarına, farklı mizaçlara, farklı

görüşlere, farklı eğilimlere sahip olmalarına da terstir. İnsanları yaratan Allah'tır. Onların geçmişlerini de geleceklerini de çok iyi bilmektedir. Sonuçta herkes O'na dönecektir.

Böylesi bir amaçla, Allah'ın şeriatındaki herhangi bir hükmü kolaylaştırmaya kalkışmak -bu ayetten anlaşıldığı ve de yaşamın her noktasında- görüldüğü kadarıyla, boşa yorulmaktır. Böylesi bir girişim, realiteyle bağdaşmamaktadır. Allah'ın iradesine de uymamaktadır. Böyle bir girişimi, -Allah'ın isteklerini gerçekleştirmek için didinen- müslümanlar da onaylayamaz. Bu durumda, kendilerini "müslüman" olarak yaftalayan bazı kimseler, nasıl oluyor da örneğin şöyle laflar edebiliyorlar: "Turistleri kaybetmek istemiyorsak,şeriatı tatbik etmeyi düşünmemiz hiç de doğru olmaz" Abartmıyorum! Aynen böyle laflar eden insanlar var bugün!

Burada, daha net bir biçimde, aynı gerçeğin altı bir kez daha çiziliyor. Bu konudaki ilk ayette: **"Buna göre onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, sana gelen gerçekten saparak onların keyfî arzularına uyma!"** denilmiştir. Kısacası, Allah'ın şeriatını bütünüyle onların keyfî arzusuna terketmek yasaklanmıştı. Şimdi ise peygamberimiz, insanların kendisini Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakınması için uyarılıyor:

"O halde onların arasında Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm ver, onların keyfî arzularına uyma, onların seni Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmından bile şaşırtmalarından sakın!"

Buradaki uyarı, daha kesin ve daha vurguludur. Burada mesele, tüm çıplaklığıyla ortaya koyuluyor. Bu fitneden, böylesi şaşırtmacalara kanmaktan, özenle kaçınmak gerekir. Bu meselede iki olay söz konusudur: Ya Allah'ın indirdiği hükmü aynen vermek ya da insanların -Allah tarafından sakınılması istenen- keyfî arzularına ve şaşırtmacalarına tâbî olmak.

Ayette daha sonra keyfî arzulara uyma konusuna açıklık getirilerek, peygamberimizin, kendisine gelen yahudilerin önerileri meselesini çözümleyebilmesi kolaylaştırılıyor. Artık söz konusu yahudiler, bu şeriattaki küçük büyük herşeye bütünüyle bağlanmazlarsa, İslâm'ı benimsemeyip sırt dönerlerse, Allah'ın şeriatıyla yargılanmaktan yüz çevirirlerse, peygamberimizin yapacağı bellidir. (O dönemde, bu konuda serbestlik vardı. Ancak daha sonra, "daru'l-islâm"da İslâm şeriatıyla hüküm vermek zorunlu kılındı):

"Eğer sana sırt çevirirlerse bil ki, Allah, günahların bazısı yüzünden onları cezalandırmak istiyor. Kuşku yok ki, insanların çoğu fasıktır."

Sana sırt çevirirlerse, yapabileceğin bir şey yoktur. Onların bu tutumları seni, Allahın hükmüne ve şeriatına bütünüyle sarılmaktan ödün vermeye itmesin. Onların getirdikleri öneri, senin gücünü kırmasın, tavrını değiştirmesin. Onlar, sırtlarını dönüp yüz çevirmekteler. Çünkü Allah onları, işledikleri kimi günahlardan ötürü cezalandırmak istiyor. Bu tutumları nedeniyle başı derde girecek olanlar, onlardır. Onların bu tavırları ne sana zarar getirir, ne Allah'ın şeriatına, ne dinine, ne de dinlerine bağlı müslümanlara... İnsanın yapısı

böyledir:

"İnsanların çoğu, fasıktır"..

Onlar dinden çıkarlar, sapıtırlar. Çünkü yapıları böyledir. Bu noktada sen, onların bu durumuna bir çare bulamazsın. Bunda şeriatın da günahı yoktur. Onların doğru yolu bulmaları da mümkün değildir.

Böylece şeytanın, müslüman yüreğine girebileceği tüm pencereler kapatılıyor. Hangi amaçla ve hangi durumda olursa olsun, bu şeriatın hükümlerinden herhangi birini terketmeye yol açabilecek tüm gerekçeler, ortadan kaldırılmış bulunuyor.

Sonra insanlar, bu yol ayrımı üzerinde iyice düşünmeye sevkediliyor. Ya Allah'ın hükmü ya da cahiliyyenin hükmü... Bu ikisinin ortası olamaz. Bu ikisi dışında başka bir alternatif yoktur. Ya, yeryüzünde Allah'ın hükmü egemen olacak, isanların yaşamında Allah'ın hükmü yürürlüğe konacak, insanların yaşamı Allah'ın sistemine göre yönlenecek... Ya da, cahiliyye hükmü, keyfî arzulara göre belirlenmiş bir şeriat, kölelik sistemi yürürlükte olacak... Bu iki alternatiften hangisini istiyorlar?

"Yoksa istedikleri, cahiliyye düzeni midir? Kesin inançlılara göre Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?"

Cahiliyyenin anlamı bu ayette belirgin bir biçimde ortaya konuluyor. Cahiliyye -Allah'ın belirttiği, Kur'an'da ifade edildiği üzere- insanların insanlar için hüküm belirlemesi, insanın insana köle kılınması, Allah'a kulluğun bırakılması, Allah'ın ilahlığının reddedilmesi ve de buna karşılık, kimi insanların ilah kabul edilmesi ve -Allah'a değil- onlara tapılmasıdır.

Olaya bu ayetin ışığında baktığımızda, cahiliyyenin tarihsel bir süreçten ibaret olmadığını görüyoruz. Cahiliyye, bir olgudur. Geçmişte yaşanmış olan bu olguyla, bugün de yarın da yine karşılaşılacaktır. Cahiliyyenin niteliği, İslâm'la çelişme, İslâm'a karşı olmadır.

Nerede ve hangi zamanda olursa olsun eğer insanlar, tek bir konuda bile ödün vermeksizin Allah'ın şeriatına göre hükmediyorlarsa, bu şeriatı benimsiyorlar ve ona gerçek anlamda teslim oluyorlarsa, Allah'ın dinine mensup olmuş demektirler. Yok eğer, beşer aklının ürünü olan bir şeriat, bir öğretiye göre hüküm veriyorlarsa -hangi şekilde olursa olsun- söz konusu öğretiyi benimsiyorlarsa, onlar cahiliyye sınıfındadırlar. Onlar, öğretisi doğrultusunda hüküm verdikleri kişinin dinini benimsemiş durumdadırlar, Allah'ın dinini değil! Allah'ın hükmünü istemeyen, cahiliyye hükmünü istiyor demektir. Allah'ın şeriatını reddeden, cahiliyye düzenini kabul edior, cahiliyyeyi yaşıyor demektir.

Bu, yolların ayrılış noktasıdır. Allah bu noktada, insanlardan iyice düşünmelerini istiyor. Gerisi insanlara kalmıştır. Dilekleri yolu seçmekte özgürdürler.

Ardından Allah bu tür insanlara, cahiliyye düzenini istemelerinden ötürü kınayıcı bir soru yöneltmektedir. Yine bu soru, Allah'ın hükmünün daha üstün

olduğunu vurgulamaya yöneliktir:

"Kesin inançlılara göre Allah'ın düzeninden, Allah'ın verdiği hükümden daha iyisi düşünülebilir mi hiç?"

Evet! Allah'tan daha iyi hüküm koyabilecek olan kim vardır?

İnsanlar için Allah'ın şeriatından ve hükmünden daha iyi bir şeriat ve hüküm belirleyebileceği iddiasında bulunmaya kim kalkışabilir?

Böylesi büyük bir iddiaya kalkıştığında, bunu hangi gerekçeyle açıklayabilir?

Bu iddiaya kalkışan, insanları, onların yaratıcısından daha iyi tanıdığını söyleyebilir mi? İnsanlara karşı, onların rabbinden daha hoşgörülü olduğunu ileri sürebilir mi? İnsanlar için en uygun olanı, onların yararını Allah'tan daha iyi gözetiyorum diyebilir mi? Nihai şeriatını gönderen, son peygamberini gönderen, onu peygamberlerin sonuncusu, getirdiği mesajı kitapların sonuncusu kılan, İslâm şeriatını kıyamete dek geçerli olarak niteleyen Allah'ın durumların değişebileceğini, yeni gereksinimlerin ortaya çıkacağını, farklı koşullar söz konusu olabileceğini bilemediğini iddia edebilir mi? Bir insan, Allah tüm bunları bilemediği için şeriatında belirtmemişti, ancak bugün işte tüm bunlar bizler tarafından kavranmıştır diyebilir mi?

Allah'ın şeriatını yaşamdan koparan, onun yerine cahiliyye şeriatını, cahiliyye hükmünü ikame eden, kendi keyfî arzusunu ya da herhangi bir halkın veya neslin keyfî arzularını Allah'ın şeriatından, Allah'ın hükmünden üstün tutan kimseler, bu tür sözler söyleme cüretini nasıl gösterebiliyorlar?

Özellikle de kendini müslüman olarak adlandıran bir insan, bu türden sözler edebilir mi?

İçinde bulunduğumuz koşullarmış. Durum çok değişmişmiş! İnsanların istememesiymiş! Düşmanlardan çekinmemiz gerekirmiş! Allah müslümanlardan kendi aralarında şeriatını yürürlüğe koymalarını, Kur'an doğrultusunda hayat sürmelerini, onlardan kimi insanların kendilerini indirdiği şeriatından ufacık bir noktada bile şaşırtmalarından sakınmalarını isterken, daha sonra olup bitecek herşeyi bilmiyor muydu?

Beklenmedik gereksinimler, yenilenen koşullar ve görmezlikten gelinemeyecek durumları, Allah'ın şeriatı ihata edemeyecek denli eksikmiş! Bu nasıl iddia edilebilir? Şeriatından ödün verilmemesi için bu denli kesin bir ifade kullanan ve insanları özenle uyaran Allah, tüm bunların olacağını bilmiyor muydu?

Bu konuda, müslüman olmayan bir kimse dilediğince konuşabilir. Ama müslüman olan ya da müslüman olduğunu iddia eden bir kimse bu türden sözler edebilir mi? Bu türden sözler edebiliyorsa onun İslâm'la artık ne ilgisi kalmıştır? Tüm bunlardan sonra, onda İslâm'ın en ufak bir izi görülebilir mi?

Bu, tam bir yolayrımıdır. Kişi seçimini yapmak zorundadır. Seçimini yapmışsa artık tartışmanın gereği yoktur.

Ya İslâm, ya cahiliyye! Ya iman, ya küfür. Ya Allah'ın hükmü ya cahiliyye

düzeni.

Allah'ın indirdiği ayetlere göre hüküm vermeyenler, kafirlerin, zalimlerin, fasıkların ta kendileridirler. Yönetilenlere karşı Allah'ın hükmüyle hükmetmeyenler, kesinlikle mümin değildirler.

Bu meseleyi müslüman, kesin ve net bir biçimde kafasına yerleştirmelidir. Yaşadığı çağda, insanlara karşı Allah'ın hükmünü uygulama noktasında asla tereddüde düşmemelidir. Bu gerçeğin zorunlu sonucu olarak, dosta da düşmana da Allah'ın şeriatını uygulamalı ve de bunun neticesine katlanmalıdır.

Müslüman bu meseleyi kafasına net olarak yerleştiremezse, bir türlü istikrara kavuşamayacak, kendini yöntem kargaşasının içinde bulacak, hak ile batılı birbirinden ayıramayacak, doğru yolda bir adım bile ilerleme kaydedemeyecektir... Bu meselenin sıradan insanların kafasında bu denli netleştirilemeyeceği doğru kabul edilse bile, "müslüman" olmayı isteyen, müslümanlığın gereklerini yerine getirmeye azmeden insanların kafasında iyice netleştirmeyi savsaklamak asla doğru değildir...

Buradaki ayetlerin tümü, surenin başında belirttiklerimizi doğrulamaktadır. Orada da ifade ettiğimiz üzre, bu suredeki ayetlerin tümü, hicretin altıncı yılında Hudeybiye'de indirilen Fetih suresinden sonra indirilmiş olamaz. Tam tersine bu surenin pek çok bölümü, -Uhud savaşının ardından Benî Nazîr, Bedr savaşının ardından da Benî Kaynuka yahudilerinin sürülmelerinden önce indirilmemişse de- Fetih suresinden -en azından- Ahzab savaşının meydana geldiği hicrî dördüncü yılda Benî Kureyza yahudilerinin Medine'den sürülmelerinden önce indirilmiş olmalıdır.

Buradaki ayetlerde, birtakım olaylara, Medine'deki İslâm toplumunun tanık olduğu gelişmelere, ayrıca yahudilerin, münafıkların tutumlarına ve konjonktürel durumlarına değiniliyor. Söz konusu tutumlar ve konjonktürel durumlar, yahudilerin gücünün kırılmasıyla bertaraf edilecekti. Bunun son örneği Beni Kurezya sorunuydu.

Bu ayet, yahudilerin ve hristiyanların dost edinilmelerine ilişkindir. Ayetteki uyarıda -hatta tehditte- onları dost edinenin onlardan biri olacağı vurgulanıyor. Bu vurgu, onlarla dostluk kuran ve bunu başlarına bir bela geleceğinden korkmakla gerekçelendiren, kalpleri hastalıklı kişilere yöneliktir. Yine ayette müslümanların, dinlerini hafife alıp alay konusu yapan kimselerle dostluktan nefret etmeleri istenmektedir. Bununla da, -müslümanlar namaza durduklarında- onların namaz kılmalarını hafife alan ve alay konusu yapan kimselere işaret ediliyor. Tüm bu olumsuzluklar, Medine'de yahudilerin güçlü, etkin ve çeşitli imkanlara sahip oluşlarından kaynaklanıyordu. Dolayısıyla, bu tür kargaşaların olması, böylesi olayların yaşanması, ayrıca ayetlerde böylesine sert bir uyarı ve tekrar tekrar tehdide gerek görülmesi, ardından yahudilerin gerçek durumlarının açıklanması, teşhir edilip kınanmaları, bu bağlamdaki binbir komplolarının, entrikalarının, manevralarının, her türlü kirli çamaşırlarının ortaya dökülmesi son derece olağandır.

Buradaki ayetlerin iniş nedenlerine ilişkin çeşitli rivayetler vardır. Bunların kimisinde bu ayetlerin, Bedr savaşından sonra ortaya çıkan Benî Kaynuka sorunu, Abdullah bin Ubey bin Selûl'un tavrı ve kendisi ile yahudiler arasındaki dostluk *ilişkisini*, "Doğrusu ben başımı belaya sokmak istemiyorum, bu nedenle de onlarla dostluğumu kesemem" diyerek aklamaya çalışması üzerine indiği belirtilir.

Aslında, bu rivayetler olmaksızın da, ayetlerin yapısını ve içeriğini nesnel bir yaklaşımla incelemek ve de bu ayetleri peygamberimizin Medine'deki yaşamında tanık olduğu olayların kronolojik sırasına göre ele almak bile, söz konusu ayetlerin iniş zamanına ilişkin bu surenin girişindeki tesbitlerimizi doğrulamaya yeterlidir.

İSLÂM TOPLUMUNUN ANA İLKELERİ

Buradaki ayetlerde, İslâm toplumunun eğitimine ve bu toplumun, kendilerine Allah tarafından belirlenmiş misyonu yerine getirmeye hazırlanmasına ilişkin Kur'an'ın öngördüğü metod dile getiriliyor. Ayrıca söz konusu metodun, müslüman bireyin ve İslâm toplumunun kimliğinde her zaman için kesinkes yerleşmesi istenen ana ilkeleri ve prensipleri belirtiliyor. Bu ana ilkeler ve prensipler, sabittir. Bunlar, sadece tek bir ulusa ya da tek bir kuşağa özgü değildir. Tam tersine bu ana ilkeler ve prensipler, her kuşakta müslüman bireyin ve İslâm toplumunun oluşumunun temeli niteliğindedir.

Kur'an'da müslüman bireyin eğitimine ilişkin belirlenen metot temelde şöyledir: Müslüman, rabbine, peygamberine, inancına ve İslâm toplumuna içtenlikle bağlanmalıdır. İçinde yer aldığı saftaki insanlar ile Allah'ın sancağını taşımayan, peygamberimizi önder kabul etmeyen, Allah'ın taraftarları konumundaki gruba katılmayan saftaki insanlar arasında mutlaka kesinkes bir ayrım yapmalıdır. Müslüman, Allah'ın gücüne bir örtü, ayrıca insanlığın yaşamı ve tarihsel olaylara ilişkin Allah tarafından belirlenmiş yazgının gerçekleştirilmesi için bir araç olmak üzere, Allah'ın seçtiği bir kimse konumunda bulunduğunu bilmelidir. Ona böylesi bir konum belirlenmiş olması -tüm yükümlülüklerle birlikte- Allah'ın dilediği kimselere verdiği bir lütfu, bir bağışıdır. Müslüman olmayan kimselerle dost olmak, Allah'ın dininden dönüş, o yüce konumdan kaçış ve Allah'ın o güzelim lütfunu bir kenara bırakış demektir..

Müslüman bireyin, yukarıda anlattığımız doğrultuda yönlendirildiği, buradaki ayetlerin çoğunda açıkça görülüyor:

"Ey müminler! Yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar, birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur. Hiç kuşkusuz Allah, zalimleri doğru yola iletmez."

"Ey müminler! İçinizden kim dinden dönerse bilsin ki, yakında Allah öyle bir grup ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler, bunlar müminlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihad ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler.

Bu Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir."

"Sizin dostunuz ancak Allah, O'nun peygamberi ve namaz kılan, zekat veren, rükua varan müminlerdir."

"Kim Allah'ı, Peygamber'i ve müminleri dost edinirse bilsin ki galip gelecek olanlar, yalnız Allah'ın tarafını tutanların grubudur."

Sonra Kur'an, düşmanlara ilişkin gerçek, kendisinin onlara ve onların da ona karşı verecekleri savaşa ilişkin gerçek konusunda müslümanın bilincini kristalize ediyor. Bu savaş, bir inanç, bir öğreti savaşıdır. Müslüman ile düşmanları arasındaki bitmeyen sorun, inançtır. Karşısındakiler ona, her şeyden önce inancından ve dininden ötürü düşmandır. Onların bu durmak bilmeyen düşmanlıkları, fasıklıklarından, Allah'ın dininden sapmalarından, Allah'ın dinine uyup doğru yol üzere yürüyenlerden hoşlanmamalarından kaynaklanıyor.

"De ki; Ey kitap ehli! Bizden hoşlanmamanızın tek sebebi Allah'a, bize indirilen kitaba ve daha önce indirilmiş olan kitaplara inanmamız değil mi? Gerçekten çoğunuz fasık, yoldan çıkmış kimselersiniz."

İşte, meselenin düğüm noktası budur. İşte, temel faktörler bunlardır!

Bu metodun, bu temel direktiflerin değeri gerçekten büyüktür. Bu doğrultuda Allah'a, dinine, peygamberine ve İslâm toplumuna bağlılıktaki içtenlik ve de savaşın, ayrıca düşmanların niteliğini kavramak, imanın gereğini yerine getirme, müslüman bireyin eğitme ve İslâmcı grubun örgütsel etkinlikleri açılarından son-derece önemlidir. İslâm sancağını taşıyan kimseler, kendileri ile kendilerinin taşıdıkları sancağı taşımayan karşıt komplolar arasında kesinkes bir ayrımı benliklerine yerleştiremedikleri, sadece Allah'a, peygamberine ve kendi mümin liderlerine bağlı kalamadıkları, düşmanlarının, bu düşmanlığı doğuran nedenlerin, onlarla aralarındaki savaşın niteliğini kavrayamadıkları, onların tümünün müslümanlara düşman, müslümanlara ve İslâm inancına karşı mücadele konusunda ise birbirlerine dost olduklarını anlayamadıkları sürece, gerçekte iman etmiş olamayacak, müslümanlıkları hiçbir değer ifade etmeyecek ve yeryüzünde hiçbir şey gerçekleştiremeyeceklerdir.

Buradaki ayetlerde, İslâm düşmanlarını müslümanlarla savaşa iten faktörlerin ortaya koyulmasıyla yetinilmiyor. Buna ek olarak, müslümanın savaştığı kimseyi gerçek yüzüyle tanıması, gireceği savaşta vicdanının rahat olması, vicdanında bu savaşın zorunluluğuna ve kaçınılmazlığına ilişkin en küçük bir kuşku kalmaması için, söz konusu düşmanların nitelikleri ve sapıklıklarının boyutları da dile getiriliyor:

"Ey müminler, yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar.." "Ey müminler, sakın sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlar ile kâfirlerden dininizi alaya alanları eğlence konusu yapanları dost edinmeyiniz. Eğer gerçekten mümin iseniz, Allah'tan korkunuz. Birbirinizi namaza çağırmak için ezan okuduğunuz zaman onlar, bu çağrınızı alaya alırlar, eğlence konusu yaparlar. Bu davranış, onların aklı başında olmayan

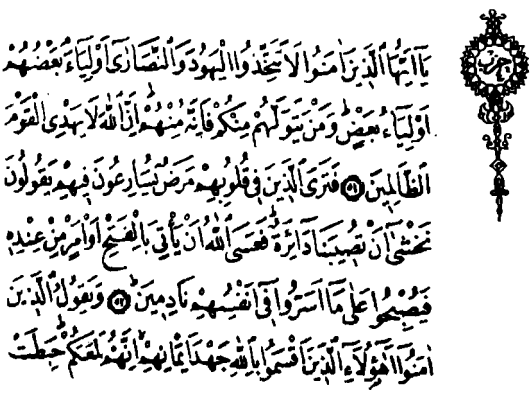
kimseler olmalarından kaynaklanıyor."

"Onlar yanınıza geldiklerinde, "inandık" dediler. Oysa yanınıza kâfir olarak girmiş ve yine kâfir olarak çıkmışlardır. Allah onların gizli tuttukları duyguları herkesten iyi bilir. Onlardan çoğunun günahta, ölçüleri aşmakta ve haram yemekte birbirleri ile yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kadar kötüdür!".. "Yahudiler, "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Bu sözlerinden ötürü elleri bağlansın, onlara lanet olsun! Tersine, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler, onların çoğunun azgınlığını ve kafirliğini arttıracaktır."

İşte, söz konusu niteliklerinden, İslâm toplumuna karşı takındıkları tavırlardan, müslümanlara karşı oluşlarından, onların dinleriyle, namazlarıyla alay etmelerinden ötürü müslümana düşen, vicdanı rahat bir biçimde onları kesinkes başından defetmektir...

Yine ayetlerde, müminler ile karşıt güçler arasındaki savaşın sonucunun ne olacağı ve de -ahirette herkesin yaptığının karşılığını görmesinden öncekibu dünya hayatında toplumların akıbetleri açısından da imanın ne denli değerli olduğu ifade ediliyor: **"Kim Allah'ı, Peygamber'i ve müminleri dost edinirse bilsin ki, galip gelecek olanlar, yalnız Allah'ın tarafını tutanların grubudur."... "Eğer kitap ehli, iman edip kötülüklerden sakınsalar, günahlarını siler, onları nimetlerle dolu cennetlere koyardık."... "Eğer onlar Tevrat'a, İncil'e ve Rabbleri tarafından kendilerine indirilen Kur'an'a uygun yaşasalardı, başları üzerinden ve ayakları altından kaynaklanan nimetler yerlerdi..."**

Buradaki ayetlerde, Allah'ın, kendi dini için seçtiği, böylece yüce bir misyon yükleyerek büyük bir lütufta bulunduğu müslümanın niteliği de dile getiriliyor: "Ey müminler, içinizden kim dinden dönerse bilsin ki yakında Allah böyle bir grup ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler, bunlar müminlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihad ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler. Bu, Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir."

أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾

51- Ey müminler yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o onlardan olur. Hiç kuşkusuz Allah, zalimleri doğru yola iletmez.

52- Kalpleri hasta olanların "Başımıza bela gelir diye korkuyoruz" diyerek onlara koştuklarını görürsün. Olur ki Allah yakında size fetih nasib eder ya da kendi tarafından süpriz bir gelişme gösterir de o zaman bu kimseler kalplerinde gizli tuttukları duygulardan pişman olurlar.

53- O zaman müminler onlara "Bütün güçleri ile sizin yanınızda olacaklarına Allah adına yemin edenler bunlar mı?" derler. Onların bütün çabaları boşa gitmiş ve hüsrana uğrayanlardan olmuşlardır.

Öncelikle müminler ile yahudi ve hristiyanlar arasında, Allah'ın yasaklamayı uygun gördüğü dostluğun neyi ifade ettiğine değinmemiz yerinde olacaktır.

Bu dostluk, onların dinine tabi olmayı değil, onlarla işbirliği ve dayanışmayı ifade etmektedir. Zaten, din konusunda müslümanların, yahudilere ve hristiyanlara tabi olmaya eğilim duymaları gerçekten çok uzak bir olasılıktır. Buradaki dostluktan kastolunan, karışık bir meseleydi. Müslümanlar, çıkarların ve güçlüklerin giriftliği, gerek İslâm öncesinde, gerekse Medine'de İslâm devletinin kuruluşunun ilk yıllarında kimi yahudi gruplarla dostluk kurmuş olmaları gibi olgulardan yola çıkarak, bu tür ilişkilerin kendileri için bir sakıncası olmayacağını düşünüyorlardı. Ancak, Medine'de müslümanlar ile yahudiler arasında herhangi bir dayanışma, işbirliği ve dostluğun olamayacağı apaçık ortaya çıkınca Allah, müslümanları onlarla dostluktan men etti ve kendilerinden onlarla dostluklarını kesmelerini istedi...

Kur'an'ın ifadelerinde bu anlam, son derece belirgin ve net olarak ortadadır. Allah, Kur'an'da, Medine'deki müslümanlar ile "daru'l-islâm"a hicret etmemiş müslümanlar arasındaki ilişkiden söz ederken şöyle buyuruyor: "**(Ey müminler!) İnanıp hicret etmeyenlerle, kendileri hicret edene dek hiçbir dostluğunuz olmaz.**"[76] Doğal olarak burada kastolunan, din konusunda dostluk değildir. Zira müslüman, din konusunda müslümanın herhalûkarda dostudur. Burada kastolunan dostluk, işbirliği ve yardımlaşma konusundadır. Buna göre, "dâru'l-islâm"daki müslümanlar ile "dâru'l-islâm"a hicret etmeyen müslümanlar arasında bu bağlamda bir dostluk kurulamaz. İşte burada ele almakta olduğumuz ayetlerde, müslümanlar ile yahudi ve hristiyanlar arasında -Medine'deki İslâm devletinin ilk yıllarında var olan, ancak sonradan- yasaklanan dostluk da bu bağlamda, yani işbirliği ve dayanışma bağlamındadır.

İslâm'ın kitap ehline karşı hoşgörüsü ayrı bir şeydir. onlarla dost olmak ayrı bir şeydir. Ancak kimi müslümanlar bu iki olguyu birbiriyle karıştırmaktadırlar. Bu da onların, metodolojik ve gerçekçi bir yapıya sahip olan dinin özünü ve misyonunu net olarak kavrayamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu din, insanlığın tanık olduğu tüm öğretilerden farklı bir yapıya sahip olan İslâmî

(76) Enfal Suresi, 72

anlayış doğrultusunda, yeryüzünde yeni bir yapılanmanın sağlanması, insanların keyfî arzularının, Allah'ın sisteminden sapmalarının, ayrıca dîne aykırı öğretiler ve tutumların karşısında bir engel oluşturması, öngörülen bu yeni yapılanmanın gerçekleştirilmesi için de hiç bir kıvırmaya yeltenilmeksizin, kaçınılmaz olarak mücadele verilmesi, bu bağlamda insanların olumlu, etkin ve yapıcı eylemlere girişebilmesi için gönderilmiştir.

Dostluk konusunda yukarıda sözünü ettiğimiz iki olguyu birbirie karıştıranların eksiklikleri, inancın özüne ilişkin sağduyudan ve de savaşın bu kitap ehline karşı izlenecek tutumun niteliğini bilinçlice kavrayabilmekten yoksun oluşlarıdır. Onlar, Kur'an'ın bu konudaki son derece net olan buyruklarından habersizdirler. Bu nedenle de İslâm'ın, tüm hakları garanti altına alınmış olarak İslâm toplumunda yaşamakta olan kitap ehline karşı hoşgörülü davranılmasını ve onlara iyilik yapılmasını isteyen buyrukları ile dostluğun sadece Allah, peygamberi ve müslümanlara özgü kılınmasını isteyen buyruklarını birbirine karıştırmaktadırlar. Onlar Kur'an'da kitap ehline ilişkin yapılan tespitleri unutmaktadırlar. Onlar Kur'an'da belirtildiği üzre, onlar İslâm toplumuna karşı savaşma noktasında birbirlerinin dostudurlar. Bu, onlar için sabitleşmiş bir olgudur. Onlar, ne müslümandan hoşlanırlar, ne de onun dini olan İslâm'dan. Müslümandan, kendi dinini terkedip onların dinine geçmedikçe de hoşlanmayacaklardır. Onlar, İslâm'a ve müslümanlara karşı savaşmakta son derece ısrarlıdırlar. Onların bu noktada içlerinde gizledikleri öfke ve kin, ağızlarından çıkan sözlerdekinden çok daha büyüktür... Burada ele aldığımız ayetlerin bitimine dek, onların nitelikleri dile getirilmektedir.

Müslüman, kitap ehline hoşgörüyle davranmaktan yanadır. Ancak onlarla, yardımlaşma ve işbirliği anlamında bir dostluk kurmasının yasaklanmış olduğunun da bilincindedir. Onun yapacağı, dinini pratize etmek ve İslâm'ın eşsiz sistemini gerçekleştirmektir. Bu noktada onun yolu ile kitap ehlinin yolu kesinlikle aynı değildir. Müslüman her ne kadar onlara hoşgörü ve sevgiyle davransa da bu, onların kendisinin dinine bağlılığını sürdürüp İslâm sistemini gerçekleştirmesinden hoşnut olmalarına, onların ona karşı savaşmak, komplolar hazırlamak noktasında birbirlerinin dostu olmaktan vazgeçmelerine yetmeyecektir.

Kafirler ve ateistlere karşı, dini yayma amacıyla bizler ile kitap ehlinin aynı kulvarda yürüyebilecekleri gibi bir sanıya kapılmamız, ne kadar korkunç bir bilgisizlik, ne kadar büyük bir budalalıktır. Kitap ehlinin, müslümanlarla savaşmak söz konusu olduğunda kafirlerin ve ateistlerin safında yer aldıklarını bile bile, böylesi bir sanıya nasıl kapılabiliriz?

Her çağda olduğu gibi bu çağda da aramızdaki saf kişiler söz konuşu uyarıcı gerçekleri kavrayamıyorlar. Kur'an'ın buyruklarını, yaşanan tarihî olayları tümden unutarak, kitap ehliyle -hepimiz dine inanıyoruz diyerek- elele tutup materyalizme ve ateizme karşı birlikte mücadele verebileceğimizi ileri sürüyorlar. Oysa, kâfir olan müşrikleri göstererek **"Bunların yolu müminlerin yolundan daha doğrudur."**[77] diyenler kitap ehlinin ta kendileriydi. Medine-

(77) Nisa Suresi, 51

deki müşrikleri destekleyip müslümanlara karşı kışkırtanlar, kitap ehlinin ta kendileriydi. Yine ikiyuz yıl süren haçlı savaşlarıyla müslümanlara saldıranlar kitap ehlinin ta kendileriydi. Endülüs'te yaşanan korkunç trajedinin sorumluları onlar değil midir? Ateistlerin ve materyalistlerin de yardımını alarak, Filistin'deki müslüman arapları perişan edenler, onların yurdunu yahudilere verenler kitap ehlinin ta kendileri değil midir? Habeşistan, Somali, Eritre ve Cezayir'de kısacası her yerde müslümanların perişan olmalarının nedeni onlar değil midir? Yugoslavya, Çin, Türkistan ve hindistan'da, kısacası her yerde, ateistlerle, materyalistlerle ve paganistlerle de işbirliği yaparak müslümanların başına binbir çorap örenler kitap ehlinin ta kendileri değil midir?

Tüm bunlara karşın bugün aramızdan kimileri kalkıp, -Kur'an'daki kesin buyrukların tamamen tersine- müslümanlarla kitap ehli arasında dostluk ve işbirliğinin mümkün olabileceğini ileri sürüyor! Neymiş! Böylece materyalizme ve ateizme karşı dini korumuş olacakmışız!

Bunları söyleyenler, Kur'an'ı okumamış olmalıdırlar. Okuduysalar bile, İslâm'ın özündeki hoşgörü çağrısını, Kur'an'ın yasaklamakta olduğu dostluğa çağrı biçiminde yanlış anlamış olmalıdırlar.

Bu tür kimseler İslâm'ın Allah katında kabul görecek tek inanç olduğunu kavrayamamışlardır. İslâm'ın, yeryüzünde yeni bir yapılanmayı hedefleyen, dün olduğu gibi, bugün de kitap ehlinin düşmanlıklarına ve saldırılarına göğüs gerilmesini sağlayacak olan, yapıcı bir hareket niteliği taşıdığını anlayamamışlardır. Kur'an'da kitap ehline karşı takınılması istenen tutum, kesinlikle değiştirelemez. Çünkü bu son derece doğal ve alternatifi olmayan bir tutumdur.

Biz, Kur'an'ın buyruklarını yanlış anlamış ve kavrayamamış ve söz konusu kimseleri bir kenara bırakıp, Kur'an'a kulak verelim:

"Ey müminler! Yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur. Hiç kuşkusuz Allah, zalimleri doğru yola iletmez."

Bu çağrı Medine'deki İslam toplumuna yöneliktir. Ama aynı zamanda bu, yeryüzünün hangi köşesinde olursa olsun, kıyamete dek gelip geçecek olan tüm müslümanlara yönelik bir çağrıdır. "Ey müminler!" hitabının muhatabı durumunda olan herkese yönelik bir çağrıdır.

Yeri gelmişken bu çağrının "iman eden kimseler"e yönelik oluşunun nedenine de değinelim. Bu ayet indiği sırada, Medine'deki kimi müslümanlar ile kitap ehline -özellikle de yahudilere- mensup kimi insanlar arasındaki ilişkiler bütünüyle kopmuş değildi. Bu iki kesim arasında, birtakım dostluk ve dayanışma ilişkileri, kimi ekonomik ve karşılıklı ilişkiler, kimi de komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri söz konusuydu. Medine'de araplar ile özellikle yahudiler arasında bu tür ilişkilerin bulunması, kentin İslâm öncesindeki tarihsel, ekonomik ve sosyal durumu göz önüne alınacak olursa son derece doğaldı. Bu durum, yahudilerin İslâm'a ve müslümanlara karşı komplolar hazırlayabilmelerini kolaylaştırıyordu. Onların hazırladıkları bu komploların her biri Kur'an'daki bir çok ayette (ki biz bunların kimisini bu kitabımızın daha önceki

bölümlerinde açıkladık) ortaya konulup sıralandığı gibi, buradaki ayetlerde de bunlardan bir bölümü dile getirilmektedir.

Kur'an, yaşamda yeni bir düzeni gerçekleştirebilmek için inancı uğruna vereceği mücadelede müslümana gerekli bilinci kazandırmak, müslümanlar ile islâm toplumundan olmayan, İslâm sancağının altında toplanmayan diğer insanlar arasında kesinkes bir ayrım gözetmeyi müslümanın benliğine yerleştirmek üzere indirilmiştir. Buradaki ayrım gözetme, insanlara karşı hoşgörülü davranmayı engellemek anlamında değildir. Hoşgörü, müslümanın sürekli sahip olacağı bir niteliktir. Buradaki ayrım gözetme meselesi dostluk, bağlamındadır. Müslümanın yüreğindeki dostluk duygusu, Allah'a, peygamberine ve müminlere tahsis edilmiştir. Sözünü ettiğimiz bilinci kazanmak ve istenilen ayrımı gözetmek meselesi, her yerde ve her kuşaktaki müslüman için mutlak bir gerekliliktir.

"Ey müminler! Yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur. Hiç kuşkusuz Allah, zalimleri doğru yola iletmez."

Onlar, birbirlerinin dostlarıdırlar.. Bu, çağlarüstü bir gerçektir. Çünkü bu, eşyanın doğasından kaynaklanan bir gerçektir. Onlar, hiçbir yerde, hiçbir tarihte müslümanlara dost olmayacaklardır. Nitekim geride kalan bunca yüzyıllarda, Allah'ın bu şaşmaz sözündeki doğruluğu perçinlemiştir. Onlar Medine'de peygamberimiz ve müslümanlara karşı savaşma noktasında birbirlerinin dostlarıydılar. Bu noktada, tarih boyunca da birbirlerinin dostları oldular. Bu kural, tarih boyunca bir kez de olsa delinmemiştir. Yeryüzünde meydana gelen olayların tümü, Kur'an'ı Kerim'in tek bir olay değil, sürekli bir nitelik biçiminde ortaya koyduğu tespitler doğrultusundadır. Ayette, **"Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar"** biçiminde bir isim cümlesi kullanılması, sadece bir ifade tarzı olarak görülmemelidir. İsim cümlesi kullanılmasının nedeni, ayetin değişmez ve sürekli bir niteliği vurguladığını belirtmek içindir.

Bu temel gerçeğin ardından, bunun sonuçları anlatılıyor... Yahudiler ve hristiyanlar birbirlerinin dostları olduklarına göre, ancak kendilerinden olan bir kimseyi dost edinirler. Müslümanların safları arasındaki bir kimse yahudi ve hristiyanları dost edindiğinde, müslümanların safını bırakmış, kendini "İslâm" niteliğinden soyutlamış ve karşıt safa katılmış demektir. Böylesi bir davranışın, gerçek ve doğal sonucu da budur:

"Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur."

O bu tutumuyla, kendine, Allah'ın dinine ve müslüman topluma zulmetmiştir. Bu zulümden ötürü de Allah onu, kendisine dost bildiği yahudiler ve hristiyanlar kategorisine sokmuştur. Allah onu, artık doğru yola iletmeyecek, yeniden müslümanların safına döndürmeyecektir:

"Hiç kuşkusuz Allah, zalimleri doğru yola iletmez."

Bu Medine'deki İslâm toplumuna sert bir uyarıydı. Ancak, abartılı bir uyarı değildi. Sert bir uyarıydı. Ancak bütünüyle gerçeği dile getiren bir uyarıydı. Müslümanın, hem -birbirlerinin dostları olan- yahudiler ve hristiyanlarla

dostluk kurması, hem de müslüman ve mümin kalabilmesi, ayrıca -sadece Allah'ı, peygamberi ve müminleri dost bilen- müslümanlar safındaki yerini kaybetmemesi mümkün değildir... Bu mesele tam bir yol ayrımıdır...

Müslüman, kendisi ile islâmî sistem dışında başka bir sistem benimsemiş insanlar ya da kendisi ile İslâm sancağı dışında başka bir sancak taşıyan insanlar arasında tam bir ayrım gözetme noktasında gevşeklik gösterdiği sürece, -her şeyden öce yeryüzünde diğer tüm sistemlerden farklı, eşsiz ve gerçekçi bir sistemi yerleştirmeyi amaçlamış ve de diğer tüm görüşlerden farklı, eşsiz bir anlayışı temel almış olan- görkemli İslâmî hareket adına, kayda değer hiçbir eylem ortaya koyamaz...

Müslüman, -hiçbir kuşkuya, en küçük bir tereddüte yer kalmayacak biçimde- şunlara kesinkes ve mutlak surette kafasına yerleştirmek durumundadır: Allah'ın, Hz. Muhammed'i (salât ve selâm üzerine olsun) peygamber olarak gönderdikten sonra, insanlar için kabul edeceği tek din İslâm'dır. Allah'ın yaşamımızı kendisine göre belirlememizi istediği İslâm sistemi, eşsiz bir sistemdir. Diğer sistemlerin hiçbiri onunla eşdüzey değildir. Başka bir sistemi alıp, onsuz yapabilmek mümkün değildir. Onun yerine, başka bir sistemi ikame etmek olası değildir. İnsanlığın yaşamı, sadece ve sadece İslâm'ın sistemi üzerine oturtulmadıkça, bir türlü düzelmeyecek ve kesinlikle yola girmeyecektir. Müslüman tüm çabasını, gerek öğretisel, gerek sosyal açılardan, kısacası tüm yönleriyle İslâm sistemini yerleştirebilmek için harcamadıkça, Allah katında, affedilmeyecek, bağışlanmayacak ve kabul görmeyecektir. Müslüman, bu uğurda çaba harcama konusunda hiçbir gevşeklik göstermemelidir. En ufak bir noktada bile olsa Allah'ın sistemi dışında hiçbir alternatif kabul etmemelidir. Ne inanç esasları, ne sosyal düzen, ne de yaşamaya ilişkin hükümler konusunda -Allah'ın kitap ehlinin bizden önceki şeriatlarından bizler için de geçerli olmasını uygun gördüğü hükümler hariç- İslâm sistemi ile diğer sistemleri birbirine karıştırmamalıdır.

Müslümanın tüm bunları kesinkes ve mutlak biçimde kafasına yerleştirmesi sonuçta, her türlü amansız engellere, ağır yükümlülüklere, ısrarlı bir direnişe, hazırlanan komplolara, çoğu kez dayanılmaz bir noktaya varacak binbir acıya karşı onu, Allah'ın insanlara uygun gördüğü sistemi gerçekleştirmek üzere gereken hazırlıkları yapmak için harekete geçmeye itecektir. Ayetlerde, gerek şirk koşanların paganizmi, gerek kitap ehlinin sapkınlığı, gerekse apaçık ateizm biçiminde olsun cahiliyyenin, yeryüzünde halen varlığını koruyan türlerinden herhangi birine mensup olan kimselerden hiç birinin gereksinim duymayacağı bir meseleden söz edilmesinin anlamı ne olabilir ki? Yine, İslâm sistemi ile kitap ehlinin ya da daha başka grupların sistemleri arasındaki farklar eğer gerçekten fazla değilse ve de müslüman söz konusu kesimlerle barış ve uzlaşma yoluyla belirli noktalarda anlaşmaya varabilecekse, İslâm'ın sistemini yerleştirmek için didinmekten söz etmenin ne anlamı olabilir ki?

Semavi dinlere mensup insanlar arasında yakınlaşma ve hoşgörü adına, Kur'an'ın belirlediği üzre, onlarla ilişkilerin bütünüyle kesilmesi ilkesini yumuşatıp sulandırmaya kalkışanlar, dinlerin anlamını kavrayamadıkları gibi,

hoşgörünün anlamını da bilmemektedirler. Zira Allah katında nihaî din sadece İslâm'dır. Kitap ehline karşı hoşgörülü davranmak, *inanç* sistemi ve sosyal düzen bağlamlarında değil, sadece günlük insanî ilişkiler bağlamındadır. Onlar, müslümanın benliğine tamamen yerleştirdiği kimi gerçeklere ilişkin kesin bilgiyi zayıflatmaya çalışıyorlar. Ancak müslüman bilir ki Allah din olarak sadece İslâm'ı kabul edecektir. Kendisine düşen, Allah'ın İslam'la belirlemiş olduğu sistemi yürürlüğe koymaktır. Allah'ın sisteminin hiç bir alternatifi olamaz. Allah'ın sisteminde en küçük bir değişiklik bile söz konusu olmayacaktır. Tüm bu kesin bilgiler Kur'an'dan kaynaklanmaktadır: **"Allah katında geçerli olan din İslâm'dır."**(78) **"Kim İslam'dan başka bir din ararsa, o din ondan kabul edilmez."**(79) **"Ey müminler! Yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birberlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur."** Bu konularda Kur'an, sözcüğün tam anlamıyla bir mihenk taşıdır. Dolayısıyla müslümana düşen, kendisinde bu kesin bilgiye ilişkin kuşku uyandırmak isteyenlerin bu bağlamdaki sözlerine kapılmamaktır.

Ayetlerin akışı içerisinde ayrıca, o gün yaşanmakta olan bir olguya değiniliyor. Zaten bu ayetler de bu bağlamda bir uyarı olmak üzere indirilmişti:

"Kalpleri hasta olanların, 'Başımıza bela gelir diye korkuyoruz' diyerek onlara koştuklarını görürsün"

Bu konuda İbn Cerîr'in rivayetine bakıyoruz: "bizlere Ebû Kureyb ile İdris'in aktardıkları bir hadise göre, İdris şöyle dedi: Babamın bana aktardığına göre Atıyye bin Said şu olayı anlatmıştır: Hâris bin Hazrec oğullarından Ubade bin Sâmit peygamberimizin yanına gelerek; "Ey Allah'ın Rasulü" dedi, "Benim çok sayıda yahudi dostum var. Ama ben yahudilerle dost olmaktan Allah'a ve peygamberine sığınır ve de kendime sadece Allah'ı ve peygamberini dost bilirim". (Münafıkların başını çeken) Abdullah bin Ubeyy ise şöyle dedi: "Ben başıma bir bela gelmesinden korkan bir kişiyim. Bu nedenle arkadaşlarımla *mevcut dostluğumu bozamam.*" Bunun üzerine peygamberimiz ise şöyle buyurdu: "Ey Abdullah bin Ubey! Ubade bin Sâmit'e karşı cimrilik edip, yahudilerle dost olmayı tercih ediyorsun. Oysa onların dostluğu senin için daha önemsizdir." Abdullah bin Ubey ise peygamberimizin bu sözünü "Kabulümdür" diyerek yanıtladı. Allah da bu olay üzerine, **"Ey müminler! Yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyiniz"** ayetini indirdi."

İbn Cerîr dedi ki: "Hannâd, Yunus bin Bukeyr ve Osman bin Abdurrahman, el-Zuhrî'nin şöyle dediğini rivayet ettiler: Bedir savaşına katılan müşrikler yenilgiye uğrayınca müslümanlar, yahudi dostlarına; "Bedir'in benzeri bir günü Allah size de tattırmazdan önce müslüman olunuz." dediler. Bunun üzerine Malik bin Sayf şöyle dedi: "Savaşmasını bilmeyen Kureyş topluluğunu yendik diye mi gururlanıyorsunuz? Şu var ki, eğer bizler kesinkes karar vererek sizlere karşı kuvvet toplayacak olursak, bizimle çarpışmaya gücünüz yetmez".. Ubade bin Samit de dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Gerçekten de yahudilerden olan dostlarım kuvvet ve silah bakımından oldukça güçlüdürler. Ama ben yahudilerle dost olmaktan uzaklaşıp Allah'a ve Resulüne

(78) Al-i İmran Suresi, 19
(79) Al-i İmran Suresi, 85

sığınıyorum. Benim, Allah ve Resulünden başka dostum olamaz" Abdullah bin Ubey ise; "Ama ben, yahudilerle dost olmaktan uzak kalamam. Çünkü onlara ihtiyacım var" dedi. Bunun üzerine peygamberimiz şöyle buyurdu: **"Ey Abdullah bin Ubey! Yahudilerle olan dostluğunu, Ubade bin Samit'e yeğlemekte olduğunu görüyor musun? Oysa onların dostluğu senin için daha önemsizdir."** Buna karşılık Abdullah bin Ubey de; "Öyleyse dediğini kabul ediyorum" dedi."

İbn İshak dedi ki: "Peygamberle yapmış oldukları antlaşmayı ihlal eden ilk yahudi kabilesi Benî Kaynuka'dır. Asım Bin Ömer Bin Katâde bana şunu rivayet etti: Rasulüllah onları kuşatma altına aldı. Sonunda Rasülüllah'ın vereceği hükme razı oldular. Abdullah bin Ubey bin Selûl ayağa kalkarak, -Allah kendisine, olar için imkan tanıyınca- dedi ki: "Ey Muhammed! Dostlarma karşı iyi davran. Onlar Hazreç'le dayanışma içindeydiler." Rasulullah onu, duymazlıktan geldi. O yine, "Ey Muhammed! Dostlarıma karşı iyi davran!" dedi. Rasulüllah ondan yüz çevirdi. O da gelip elini, Rasulüllah'ın zırhının yenine soktu. Bunun üzerine Resulullah: **"Bırak beni!"** dedi ve öfkelendi. Çevresindekiler peygamberin öfkesinin yüzüne yansıdığını gördüler. Ardından Rasulullah: **"Yazıklar olsun sana! Bırak beni!"** dedi. Buna karşılık Abdullah bin Ubey şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki dostlarıma iyi davranana dek seni bırakmam. Beni, arabıyla acemiyle herkese karşı korumuş olan dörtyüz zırhsız ve üçyüz zırhlı kişiyi, sen bir gündoğumluk süre içinde biçip atıyorsun. Ben onların bana düşman kesilmelerinden korkuyorum." Bunun üzerine Rasulullah da: **"Onlar senindir"** buyurdu.

Muhammed bin İshak dedi ki: "Babam İshak bin Yesar'ın Ubade'den naklen anlattığına göre Velid bin Ubade bin Samit şöyle dedi: Beni Kaynuka, Rasulüllah'a karşı savaş açınca Abdullah bin Ubey, onların işleriyle ilgilenmek için girişimlere başladı. Ubade bin Samit ise Rasulullah'ın yanına gitti. Avf bin Hazrec oğullarından olan Ubade'nin de tıpkı Abdullah bin Ubey gibi yahudilerle antlaşması vardı. Ancak o, yahudilerle olan antlaşmasına, Allah'ı ve Resulünü yeğleyerek: "Ey Allah'ın Rasulü! Allah'ı ve seni, onlarla olan antlaşmama tercih ederim. Kendime dost olarak Allah'ı, seni ve müminleri bilir. Kafirlerle uzlaşmaktan, onları dost edinmekten uzak dururum" dedi. İşte bu olay üzerine Ubade ile Abdullah bin Ubey hakkında şu ayet indirildi: **"Ey müminler! Yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyin! Onlar birbirlerinin dostudurlar."** Bu olay üzerine inen ayetler, **"kim Allah'ı, peygamberini ve inananları dost edinirse bilsin ki, zafer Allah'tan yana olanlarındır"** ayetiyle noktalanmaktadır."

İmam Ahmed dedi ki: "Bize Kuteybe bin Said, ona Yahya bin Zekeriyya bin Ebi Ziyade, ona Muhammed bin İshak, ona Zührî, ona da Avde'nin naklettiğine göre Üsame bin Zeyd şöyle buyurdu: "Rasulüllah'la birlikte Abdullah bin Ubey'in yanına gittik. Peygamber ona; **"Seni yahudilerle olan dostluktan men etmiştim"** dedi. Abdullah bin Ubey de: "Esad bin Zurare onları kızdırmıştı ama, ölüverdi!" şeklinde karşılık verdi."[80]

(80) Ebu Davud

Bu belgelerin tümü, müslüman toplumdaki reel duruma ve Medine'de İslâm öncesinde mevcut olan çeşitli koşullara işaret etmekte ve aynı zamanda, müslümanlar ile yahudiler arasında belirli ilişkilerin olup olamayacağı meselesine ilişkin kesin bir görüş bulunmadığını göstermektedir. Buradaki ayetlerde tamamen yahudilerden bahsedildiği, hristiyanlarla ilgili olaylardan ise söz edilmediği dikkat çekiyor. Ancak buradaki nasslar, hem yahudileri hem de hristiyanları kapsar. Zira burada, müslümanlar ile kitap ehli ve (ilerde geleceği üzere) müşrikler de dahil olmak üzere diğer cemaatler arasında, sürekli bir anlayış, sürekli bir ilişki ve sürekli bir davranış biçimi tesis edilmektedir. Gerçi peygamber döneminde, hristiyanların müslümanlara karşı tutumları, yahudilerin tutumlarından farklıydı. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bir başka ayette bu farklılık şöyle dile getiriliyor: **"İnsanlar arasında müminlerin en yaman düşmanı olarak yahudileri ve (Allah'a) ortak koşanları bulacaksın. İnananlara sevgice ve en yakın olanları ise, 'Biz hristiyanız' diyenleri bulacaksın."**[81] O günlerdeki bu tutum farklılığına karşın buradaki ayette, yahudiler ile hristiyanlar aynı kategoriye sokulmaktadır. Nitekim bir sonraki ayette de onlar ile kafirler yine aynı kategoriye sokulacaktır. Bu durum, dostluk ve anlaşma bağlamındadır. Zira bu meselede, temel bir prensip sözkonusudur. Bu da, müslümanın ancak müslümanla dost olabileceği, müslümanla anlaşabileceğidir. Müslüman sadece ve sadece Allah'ı, peygamberi ve müslüman cemaati dost bilmelidir. Bu konuda, diğer gruplar, müslümanlara karşı takındıkları tutumlarda farklılık olsa da neticede tümü aynı kategoridedir.

Müslüman toplum için bu konuda böylesine kesinkes ve son derece net bir kural koyan Allah'ın ilmi, sadece Resulullah'ın yaşadığı dönemi ve o dönemdeki konjonktürel durumları değil, tüm zamanları kuşatır niteliktedir. Tarihte, daha sonra yeryüzünün pek çok yerinde yaşanan olaylar, İslâm'a ve müslümanlara düşmanlık konusunda hristiyanların da, yahudilerden aşağı kalmadıklarını göstermiştir. İslâm'ı hoşgörüyle karşılayan Arap ve Mısır hristiyanlarını bir yana bırakırsak, batıdaki hristiyan camiasının, tarih boyunca bu dine karşı kin ve düşmanlık güttüklerini, -yahudilerin her zaman kurdukları komplolardan, açtıkları savaşlardan hiç de farklılık arzetmeyecek biçimde- onların da İslâm'a karşı savaştıklarını, komplolar hazırladıklarını görüyoruz. Kralları müslüman muhacirlere ve İslâm'a kucak açan Habeşistan'lıların bile, çok geçmeden, yahudileri hiç de aratmayacak biçimde, İslâm'a ve müslümanlara karşı amansız bir savaş başlattıklarını görüyoruz.

Yüce Allah, tüm bunları biliyordu. Bu nedenle de, Kur'an'ın indiği dönemdeki olgulara ve o dönemin geçici konjonktürlerine bakmaksızın, kıyamete dek şurada ya da burada yaşanabilecek muhtemel olgulara önem vermeksizin, bu meselede müminler için genel bir kural koyuyordu.

İslâm'ın ve -gerçekte pek ilintileri olmasa bile- kendilerinden müslüman diye bahsedilen insanların bugün hâlâ, yeryüzünün her yanında yahudiler ve hristiyanlarca tutuşturulan savaş ateşine maruz kalmaya devam etmeleri, Allah'ın **"Onlar birbirlerinin dostudurlar"** biçimindeki sözünün doğruluğunu

(81) Maide Suresi, 82

perçinlemektedir. Bilinçli müslümanlara düşen, rabblerinin bu öğüdünü iyice özümsemektir. Bunun da ötesinde, emirdeki bağlayıcılığın ve yasaklamadaki kesinliğin gereği olarak, Allah ve peygamberin dostları ile Allah ve resulünün sancağına sarılmayan diğer kamplara mensup insanlar arasında dostluk, konusunda tam bir ayrım gözetmektir.

İslâm, müslümanı, tüm insanlarla ilişkisini inanç temeli üzerine oturtmakla yükümlü kılmıştır. Müslüman gerek düşüncesinde gerekse pratikte, dostunu ve düşmanını inanç esasına göre belirlemek durumundadır. Dolayısıyla müslüman ile müslüman olmayan bir kimse arasında herhangi bir dostluk yardımlaşma sözkonusu olamaz. Çünkü bu iki kimsenin, inanç bazında yardımlaşabilmeleri olası değildir. Bu iki insanın, -kimi ahmakların ve Kur'an'ı okumayanların ileri sürdükleri alternatifin tam tersine- ateistlere karşı bile işbirliğine gidebilecekleri düşünülemez. Bu iki insan arasında, ortak inanç esasları bulunmadığına göre, böylesi bir işbirliğinin gerçekleşebileceği nasıl düşünülebilir?

Kur'an'ı okumamış, İslâm gerçeğini kavrayamamış bazı insanlar ve kimi kandırılmış saf insanlar, şu türden düşünceler üretiyorlar: "Din, dindir. Yani tüm dinler aynı kefededir. Dinsizlikte, hangi ad altında olursa olsun dinsizliktir. Öyleyse dindarlar dinsizliğe karşı birlikte mücadele verebilirler. Çünkü ateizm, tüm dinleri reddetmekte ve tüm dindarlara savaş açmış bulunmaktadır!"

Oysa, İslâm düşüncesine ve de İslâm gerçeğini özümsemiş bir müslümanın düşüncesine göre, kazın ayağı hiç de böyle değildir. Bir kimse, İslâm'ı inanç olarak benimsemedikçe ve İslâm düzenini kurmak için bu inanç doğrultusunda çabalamadıkça, İslâm'ın özünü kavrayamaz.

Bu mesele, gerek İslâm'da ve gerekse islâm'ı özümsemiş müslümanların kafasında, son derece net olarak ortadadır. Din, sadece İslâm'dır. İslâm'ın tanıdığı başka bir din daha bulunmamaktadır. Çünkü Allah: **"Allah katında geçerli olan din İslâm'dır."**[82] buyuruyor. **"kim İslâm'dan başka bir din ararsa, o din ondan kabul edilmez."**[83] buyuruyor. Peygamberimizin gönderilmesinin ardından artık, Allah'ın İslâm dışında kabul edeceği, razı olacağı hiç bir din yoktur. Hz. Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun) İslâm üzre gönderilmişti. Peygamber olduğu bildirilmezden önce hristiyanlığı kabul etmediği gibi, peygamberliğini öğrendikten sonra da kabul edecek değildi. Nitekim Hz. İsa'da da aynı olgu söz konusudur. O da, peygamber olduğunu öğrendikten sonra yahudiliği kabul etmemiştir.

Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonra da, -ehl-i kitap olarak- yahudilerin ve hristiyanların hâlâ var olmaları, bu onların dinlerinin Allah katında kabul göreceği ya da onların dinlerinin de bir ilahî din olarak tanınması anlamına gelmez. Bunlar sadece Hz. Muhammed'in peygamberlik öncesi dönemi için doğrudur. Ama, -İslâm düşüncesi ve müslümanların anlayışına göre- Hz. Muhammed'in peygamberlikle görevlendirilmesinin ardından, artık sadece bir tek din söz konusudur: İslâm. Ayette, tevil götürmez bir biçimde bu gerçek ifade edilmektedir.

(82) Al-i İmran Suresi, 19
(83) Al-i İmran Suresi, 85

Kuşkusuz İslâm onları, inançlarını bırakıp ille de İslâm'a gelmeleri için zorlamıyor. Çünkü **"Dinde zorlama yoktur"**[84] Ancak bu, onların gittikleri yolun da bir "din" olarak görülmesi, "din" olarak tanınması anlamında değildir.

Dolayısıyla, ateizme karşı İslâm'ın söz konusu kimselerle din bağlamında ortak bir cephesi olamaz. Çünkü burada, İslâm'ın dışında olanlar, "dine mensup olmayanlar" söz konusudur. Onların din dedikleri, islâm nazarında din değildir. Bu dinsizlik, ister kökeni semavî olan saptırılmış bir inanç, ister putçuluk üzerine kurulmuş paganizm, isterse dinleri yadsıyan ateizm biçiminde olsun hiçbir şey değişmemektedir. Bu saydıklarımızın kendi aralarında birtakım görüş ayrılıklarının, anlaşmazlıklarının olduğu doğrudur. Ancak aynı zamanda bunların tümü İslâm'a terstir. Bu nedenle bunlar ile İslâm arasında ne bir dayanışma söz konusu olabilir, ne de bir dostluk...

Müslüman, kendisine din konusunda eziyet etmedikleri sürece, -daha önce geçtiği üzere- onlara iyi muamele etmesi istendiği için ehl-i kitap olanlara karşı iyi davranır. Onlardan namuslu kadınlarla evlenebilir. -Gerçi Hz. İsa'nın ilahlığına ve Allah'ın oğlu olduğuna ya da teslise inanan bir kimsenin ehl-i kitab mı yoksa müşrik mi olduğu fıkıh bilginleri arasında tartışılır ama- genel hükme göre namuslu ehl-i kitap kadınlarla nikahlanabilir. Onlara iyi muamele etme gereği ve onlarla nikahlanmanın mümkün oluşu, din konusunda onlarla yardımlaşılacağı ya da dostluk kurulacağı anlamına gelmez. Bu durum, müslümanlar nezdinde Allah'ın -Hz. Muhammed'i peygmaber olarak gönderdikten sonra- Hristiyanlığı da bir din olarak onayladığının ve hristiyanlarla ortak bir cephe oluşturarak ateizme karşı mücadele vermelerinin, mümkün olacağının göstergesi olarak algılanamaz.

Kuşkusuz ki İslâm, gerek ehl-i kitabın, gerek müşriklerin ve paganistlerin, putperestlerin inançlarını düzeltmek için gelmiş ve onların tümünü müslüman olmaya çağırmıştır. Çünkü Allah katında kabul görecek biricik ve tek "din", İslâm'dır. Yahudiler, İslâm'a, çağrılmadıkları sanısına kapılacaklardır. Bu çağrı, onlara ağır gelecektir. Bunun içindir ki Kur'an, onları çok açık bir biçimde İslâm'a çağırıyor. Bu çağrıya kulak asmadıkları takdirde kafir durumundadırlar.

Müslüman ateistleri ve paganistleri İslâm'a çağırmakla görevlendirilmiş olduğu gibi, aynı zamanda ehl-i kitabı da islâm'a davet etmekle yükümlüdür. Ama, ne ateistleri ve paganistleri, ne de ehl-i kitabı İslâma girmeleri için zorlama yetkisi yoktur. Çünkü, insanların kalplerinde inanç,zor kullanılarak oluşturulamaz. Din konusunda zor kullanmak, -bırakınız yasaklanmış olmasını- hiç bir olumlu sonuç da doğurmaz.

Müslümanın, ehl-i kitabın dininin -Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonra- Allah katında yine kabul görecek bir din olduğunu iddia etmesi ile ardından onları İslâm'a çağırması kesinlikle bağdaştırılamaz. Onları islâm'a çağırmakla yükümlü oluşu ancak, onların benimsediği yolun din olmadığını ve de bu nedenle onları dine-İslam'a çağırdığını düşünmesiyle mümkündür.

(84) Bakara Suresi, 256

Bu gözle görülür gerçek tesbit edilirse, müslümanın, yeryüzünde dini yaygınlaştırma adına İslâm'ı din olarak benimsememiş kişilerle bir dostluk, bir dayanışma ilişkisine girmesinin İslâm inancıyla mantıken de bağdaşamayacağı daha kolay anlaşılacaktır.

İslâm'da bu mesele, bir örgütlenme, organizasyon meselesi olmasının yanısıra, bir iman, bir inanç meselesidir.

Bunun bir iman ve inanç meselesi olduğunu, müslümanlar ile ehl-i kitap arasında dostluk olduğu da son derece açıktır. Çünkü mümin tüm çabasını, -İslâm'ın belirlediği ve peygamberimizin aracılığıyla bizlere iletilen- Allah'ın nizamını, tüm ayrıntılarıyla ve de insanların her türlü davranışlarını kapsayacak biçimde yaşama aktarmak, uygulamak için yoğunlaştırmalıdır. Bu durumda, bu konuda müslümanın, İslâm, din, yöntem, sistem ve düzen olarak inanmamış bir kimseyle dayanışma içerisine girip yardımlaşabileceği nasıl düşünülebilir? Bunun mümkün olabileceğini söyleyenlerin amaçları başkadır. -Bu tür kimselerin amaçlarının İslâm'a ve İslâm'ın hedeflerine zarar vermediklerini varsaysak bile, onların bu düşünceleri İslâm'ın hedefleri arasında kesinlikle yerleştirilemez.- Çünkü İslâm, inanç esasıyla temellendirilmemiş hiç bir hedefi, hiçbir eylemi -başlangıç itibarıyla olumluymuş gibi bir izlenim yaratsa dakesinlikle onaylamamaktadır. **"Rabblerini inkar edenlerin iyi işleri, fırtınalı bir günde, rüzgarın şiddetle savurduğu küle benzer."**(85)

İslâm, müslümanı tüm çabasını İslâm için harcamakla yükümlü tutmuştur. Müslümanın yaşamında, günlük faaliyetlerinde en küçük bir noktada bile İslâm'dan kopukluk düşünülemez. Bunu ancak, İslâm'ın özünü ve İslâm düzeninin esprisini kavrayamamış olanlar düşünebilir. Müslümanın, hayatta İslâm nizamının dışında kalan (!) bazı noktalarda İslâm düşmanlarıyla yardımlaşabileceği ya da İslâm düşmanlarının müslümandan -dinini terketmediği halde- hoşnut olabilecekleri düşünülemez. Nitekim, yahudilerin ve hristiyanların müslümandan hoşnut olabilmeleri için ondan ne isteyecekleri Kur'an'da da açıkça belirtilmiştir. Görülüyor ki böylesi bir yardımlaşma ve işbirliği düşüncesi, gerek inanç bakımından, gerekse pratik bakımından kesinlikle imkansızdır.

Kalplerinde hastalık bulunan kişilerden biri olan Abdullah bin Ubey bin Selûl, yahudilerle dost kalma çabasına ve sevgisine, ayrıca onlarla dayanışmasına mazeret olarak; "Bir insan olarak ben başımı beleya sokmak istemekten korkarım" diyordu. Bunlar, kalpteki hastalığın, imandaki zayıflığın göstergesidir. Dost, Allah'tır. Yardım edecek olan Allah'tır. O'ndan başkasının yardımına bel bağlamak sapıklıktır, boşa kürek çekmektir. Ne var ki İbn Selûl'ün ileriye sürdüğü mazeretler, tarih boyunca pek çok kimse tarafından yinelenecektir. Kalplerinde hastalık bulunan her münafığın düşüncesi, İbn Ubey'in düşüncesiyle aynı olacaktır. Hiçbir münafık, iman gerçeğini kavrayamayacaktır. Ama öte yandan Ubade bin Samit, yahudilerin yapıp ettiklerini görünce onlara dostluktan nefret ediyor. Çünkü kalbinde iman vardır. Bunun için yahudilerle dostluğu tamamen bıraktı. O kalbini Allah'ın buyruklarına

(85) İbrahim Suresi, 18

açarken Abdullah bin Ubey bin Selul ise onun bu tutumuna tepki olarak öfkeyle dişlerini gıcırdatıyordu.

İşte iki farklı anlayıştan, iki farklı duygudan kaynaklanan iki faklı tutum. İman eden kalpler ile imanı bilmeyen kalpler arasında, bu iki olgu tarih boyunca sürgit yaşanacaktır.

Kur'an, dinlerine düşman olan kişilerle yardımlaşanları, onlarla sıkıfıkı olanları, Allah'a içtenlikle inanıp, bağlanıp güvenmeyen münafıkları tehdit ediyor. Onları fethin yaklaşmasıyla, Allah'ın, onların tutumlarını ortaya koyacak, gizledikleri nifak tohumlarını açığa vuracak buyruğuyla tehdit ediyor.

"Olur ki Allah yakında size fetih nasib eder ya da kendi tarafından sürpriz bir gelişme gösterir de o zaman bu kimseler, kalplerinde gizli tuttukları duygulardan pişman olurlar."

İşte o zaman (yani ister Mekke'nin fethi, ister konumların açığa vurulması, isterse Allah katından gelen bir buyruk anlamında olsun, "fetih" gerçekleştiği zaman, kalplerinde hastalık bulunanlar, yahudilerle ve hristiyanlarla yarışırcasına dostluk kurabilmek için çabalamalarından ve de bozgunculuklarının açığa çıkmasından ötürü pişman olacaklardır. Müslümanların durumuna imrenecekler, yaptıkları bozgunculuktan ve sonuçta içine düştükleri utanç verici durumdan ötürü kendilerini kınayacaklardır!

"O zaman müminler onlara, 'Bütün güçleriyle sizin yanınızda olacaklarına Allah adına yemin edenler bunlar mı?' derler. Onların bütün çabaları boşa gitmiş ve hüsrana uğrayanlardan olmuşlardır."

Nitekim Allah sonunda, fethi nasip etmiştir. Onların niyetleri açığa çıkmış, amelleri boşa gitmiştir. Kaybedenler onlar olmuştur. Allah'ın vaadi hâlâ geçerlidir. Sadece Allah'ın ipine sarılırsak, sadece Allah'ı dost bilirsek, Allah'ın sistemini gözetir ve düşüncelerimizi, tavırlarımızı ona göre belirlersek, Allah tarafından gösterilen doğru yol üzre mücadeleye devam edersek Allah, bizlere de zaferi nasib edecektir. Yeter ki Allah ve Rasûlü ile iman eden kimseler dışında hiç kimseyi dost bilmeyelim.

Ayetlerde iman edenlere yönelik ilk çağrı, yahudiler ve hristiyanlarla dostluğun kesilmesi, bu dostluğu sürdürerek -farkına varıp anlayamadan- İslâm'dan çıkıp onlardan biri haline gelmekten kaçınılması isteniyor. İkinci çağrıda ise, Allah'ın dininden -Bu tür bir dostluk ya da başka bir nedenle- dönenler, tüm amellerinin boşa çıkarılacağı gerçeği ile tehdit ediliyor. Onların bu tutumlarıyla, Allah'ı aciz bırakamayacakları, O'nun dinine bir zarar veremeyecekleri, çünkü Allah'ın dini için -O'nun ezelî ilminde mahfuz- dostların ve yardımcıların bulunacağı, dolayısıyla insanların dinden dönmeleri durumunda, onların yerine başkalarının getirileceği belirtiliyor. Ardından, -Allah'ın ezelî ilminde mahfuz- bu seçkin insanların, özelliklerinden söz ediliyor. Onlar, sevimli, iyi ve pırıltırıl özelliklere sahiptirler. Sonra, müslümanların dostluklarını yönelteceksi yegane yön açıklanıyor. Ve bu ikinci çağrının sonunda, Allah'ın taraftarları ile karşıt güçler arasındaki savaşın kaçınılmaz sonucu dile getiriliyor. Söz konusu savaşı kazananlar, Allah'ı, Rasulünü ve müminleri

içtenlikle dost bilenler olacaktır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ
عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ
لَائِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾
إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ
آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

54- Ey müminler, içinizden kim dininden dönerse bilsin ki, yakında Allah öyle bir grup ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler, bunlar müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihad ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler. Bu Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir.

55- Sizin dostunuz ancak Allah, O'nun peygamberi ve namaz kılan, zekat veren rükua varan müminlerdir.

56- kim Allah'ı, Peygamberi ve müminleri dost edinirse bilsin ki, galip gelecek olanlar, yalnız Allah'ın tarafını tutanların grubudur.

İman eden kimselerden dinden dönenlere burada, bu şekilde ve bu bağlamda yöneltilen tehdit, yahudiler ve hristiyanlarla dostluk ile İslâm'dan dönmek arasında bir bağlantı olduğunu gösteriyor. Daha önce, onları dost edinen bir kimsenin, müslüman toplumdan kopup, onlardan biri haline geleceğinin belirtilmiş olması da bunu doğruluyor: **"Sizden kim onları dost edinirse o, onlardan olur."** Buna göre, ayetlerin akışı içerisinde ikinci çağrı, birinci çağrıyı vurgulamakta ve kesinleştirmektedir. Yine aynı şekilde üçüncü çağrıda da aynı olguya değiniliyor. Burada kafirler ile ehl-i kitap aynı kategoriye sokularak, onlarla dost olunması yasaklanıyor. Ehl-i kitabla dostluk, kafirlerle dostlukla aynı bağlamda değerlendiriliyor. İslâm'ın ehl-i kitab ile kafirleri onlara karşı yapılması gereken muamele bakımından farklı değerlendirmesinin, dostluk meselesiyle bir ilintisi yoktur. Ehl-i kitab ile kafirler arasındaki söz konusu farklılık, dostluk bağlamında değil, daha başka meselelerdedir.

"Ey müminler, içinizden kim dininden dönerse bilsin ki yakında Allah öyle bir grup ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler, bunlar müminlere karşı alçakgönüllü, kafirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihad ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler. Bu Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir."

Allah'ın mümin grubu seçmesi, yeryüzünde Allah'ın dininin yürürlüğe koyulması bağlamında "takdir-i ilahi"nin gerçekleşmesine vesile olmaları, insanların yaşamlarında Allah'ın otoritesini egemen kılmaları, tavır ve düzenleri O'nun sistemine göre belirlemeleri, her meselede, her sorunda O'nun şeriatını uygulamaları ve de bu sistem bu şeriat sayesinde yeryüzünde kurtuluşu, iyiliği, temizliği ve gelişmeyi sağlamaları içindir. Bunları gerçekleştirmek üzere müminlerin seçilmiş olması, Allah'ın bir lütfu, bir bağışıdır. Bir kişi bu lütfu reddeder ve kendini bundan yoksun kılmayı dilerse, -her kim olursa olsun- Allah'ın ne ona ne de bir başkasına ihtiyacı olmadığını unutmamalıdır. Allah, kendilerinin bu yüce lütfa layık olduklarını bilen kullarını, elbette ki seçecektir.

Ayet-i Kerime'nin burada çizdiği seçkin topluluğun bu tablosu, karakteristik özellikleri son derece belirgin, çizgileri de oldukça güçlü bir tablodur. Parlak ve çekici olduğu kadar, kalplere de son derece sempatik gelmektedir.

"...Allah öyle bir grup ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler."

Karşılıklı sevgi ve hoşnutluk, onlarla Rableri arasındaki bağı oluşturmaktadır. İşte bu topluluğu şefkatli Rablerine bağlayan bu akıcı, yumuşak, aydınlık yüce ve tatlı duygudur.

Yüce Allah'ın, kullarından birini sevmesi; O'nu, kendisine vasfettiği biçimde tanıyan, sıfatlarıyla birlikte bilen, bir de bu sıfatların melodisini; duygusunda, benliğinde, bilincinde ve varlığında hissedenden başka hiçbir idrakin değerini ölçmediği bir şeydir. Evet, bu lütfun gerçek değerini, onu bağışlayanın hakikatını bilen takdir edebilir. Kimdir Allah? Bu dehşet verici evrenin yaratıcısı kimdir? Küçücük bir bedene sahip olduğu halde koca evrenin bir özeti sayılan insanı kim yaratmıştır? Bu yüceliğe, bu güce ve bu birliğe sahip olan kimdir? Kimdir tek başına egemen olan? Kimdir O ve sevgisinden lutfettiği kul kimdir? Evet, bunları kavrayan üstün, ulu, daima diri, öncesiz ve sonrasız ilk ve son, açık ve gizli olan Allah'ın yarattığı bu kula bağışladığı nimetin değerini de bilir.

Kulun Rabbini sevmesi de ancak tadına varan birinin algılayabileceği bir nimettir. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine yönelik sevgisi, olağanüstü ve büyük bir olgudur. İnsanı bürüyen bol bir lütuf olduğu gibi, yüce Allah'ın kuluna doğru yolu göstermesi, kendini sevdirmesi ve hiçbir sevgide eşi ve benzeri bulunmayan bu güzel ve eşsiz lezzeti tattırması da, olağanüstü ve büyük bir nimet, insanı bürüyen bol bir lütuftur.

Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine yönelik sevgisi, ifadenin vasfedemeyeceği bir olay olunca; kullarından birinin O'na yönelik sevgisi de zaman zaman sevenlerin sözlerinde örneklerini görmekle beraber, ifade ve tasvir edebilmesi son derece güç bir olaydır. İşte gerçek tasavvuf adamlarının yükseldiği kapı burasıdır. -Ancak bunlar da, tasavvuf kisvesine bürünen ve uzun tarihlerinden bilinen bu topluluğun içinde son derece azdırlar- Rabia el-Adeviye'nin şu beyitleri hâlâ o eşsiz sevginin gerçek tadını duygularıma taşımaktadır!

Sen tatlı ol da, ko hayat acılarla dolsun,
Yeter ki sen hoşnut ol da, isterse tüm yaratıklar dargın olsun.
Seninle aramız iyi olduktan sonra
Alemler bozuk olsa ne çıkar.
Senin sevgin olduktan sonra, gerisi boştur.
Çünkü toprağın üstünde olan herşey topraktır.

Ulu Allah'tan, kullarından birine ve bu kuldan, nimetleri veren, lütuf sahibi Allah'a yönelik bu sevgi, varlık alemini bürüyüp koca evrene yayılıyor. Her canlının, herşeyin özüne işliyor. Hava ve gölge gibi varlık alemini seven, sevilen şu kul da somutlaşan insan varlığını bürüyor adeta.

İşte İslâm düşüncesi, müminle Rabbini, bu harikulade ve sevimli bağla birbirine bağlamaktadır. Bir kereye özgü geçici bir duygu değildir bu. Aksine bu sağlam yapılı düşüncede yer alan bir öz, bir gerçek ve bir öğedir.

"İman edip salih ameller işleyenlere, Rahman; onlara bir sevgi kılacaktır."(86)

"...Kuşkusuz Rabbim merhametlidir, sevendir."(87)

"O, bağışlayandır, sevendir"(88)

"Eğer kullarım sana benden sorarlarsa, onlara de ki; ben kendilerine yakınım, bana dua edenin duasını, dua edince kabul ederim."(89)

"...Müminler en çok Allah'ı severler."(90)

"De ki; Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah sizi sevsin."(91) Benzeri ayetler çoktur.

Bütün bunları gördükleri halde, "İslâm düşüncesi, kuru ve katı bir düşüncedir. Allah ile insan arasındaki ilişkiyi, baskı, zor, azap, ceza, kabalık ve kopukluk şeklinde tasvir etmektedir. İsa-Mesih'i Allah'ın ve tanrısal unsurlardan biri kabul eden ve böylece sentezle Allah ile insanı birbirine bağlayan düşünce gibi değildir" diyenlere şaşmamak elde değildir.

Kuşkusuz İslâm düşüncesinde, ilahlığın gerçeği ile kulluğun gerçeğinin başkalığına ilişkin netlik, Allah ile kul arasındaki sevimli yumuşaklığı kurutmaz. Bu, adalete dayalı bir ilişki olduğu gibi merhamete dayalı bir ilişkidir. Bu şefkate dayalı ilişkidir, soyutlanmaya dayalı olduğu gibi. Ve o sevgi ilişkisidir, Allah'ı tenzih etmeye dayalı bir ilişki olduğu gibi.

İşte bu, insan bünyesinin alemlerin Rabbiyle ilişkisinde ihtiyaç duyduğu, herşeyi kapsayan eksiksiz bir düşüncedir.

Bu dine inanmış seçkin müminler topluluğunun sıfatları sıralanırken, şu olağanüstü ifade yer almaktadır!

"Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler."

(86) Meryem Suresi, 96
(87) Hud Suresi, 90
(88) Buruç Suresi, 14
(89) Bakara Suresi, 186
(90) Bakara Suresi, 165
(91) Al-i İmran Suresi, 31

Bu ifade, ağır yükün altında bükülen mümin gönlün ihtiyaç duyduğu bir hava estiriyor. Artık, mümin nimetleri veren yüce Allah tarafından seçildiğini, kendisine lütfedildiğini ve Rabbine yaklaştırıldığını anlıyor.

Ardından ayetin akışı, müminlerin, karakteristik özelliklerinden geri kalanlarını, sunmaya devam ediyor:

"...Bunlar müminlere karşı alçak gönüllüdürler."

Bu itaatkarlıktan, uysallık ve yumuşaklıktan kaynaklanan bir sıfattır. Buna göre mümin bir diğer mümine karşı, son derece alçak gönüllüdür. Ona karşı serkeş değildir. Hiçbir zaman zorluk çıkarmaz. Son derece rahat ve uysaldır. Kolaylaştırıcıdır, kardeşinin ihtiyacını karşılamaya büyük özen gösterir. Oldukça hoşgörülü ve şefkatlidir. Müminlere karşı alçak gönüllü olmanın anlamı budur.

Müminlere karşı alçak gönüllü olmada bir alçaklık, bir aşağılanmışlık söz konusu değildir. Bu kardeşliktir. Engellerin ortadan kalkması, zorlukların bertaraf edilmesidir. Gönül gönüle karışır, artık başkasına karşı serkeşlik ve ayrılık duygularına yer kalmamıştır.

Kişiyi inatçı, isyancı ve kardeşine karşı cimri kılan, toplumdan uzak durmanın ve bağları koparmanın doğurduğu bireyselliktir. Ancak gönlünü mümin topluluğun gönülleriyle birleştirince artık, kendisini engelleyen ve isyan oluşturmasına neden olan duygulardan kurtulur. Onlar hakkında başka bir duygu yer edebilir mi ki gönlünde?

Allah için kardeş olup bir araya gelmişler. Allah onları seviyor, onlar da Allah'ı. Bu yüce sevgi aralarında yayılmış, onu paylaşmışlardır.

"...Kafirlere karşı onurlu davranırlar."

Kafirlere karşı dirençli, yüz vermez ve üstün bir konumdadırlar. Bu özelliklerinin burada ayrı bir yeri vardır. Bu üstünlük kişisel onurdan kaynaklanmıyor. İnsanın kendi üstünlüğünü sağlama amacına da yönelik değildir. Aksine bu, inancın onurudur. Kafirlere karşı, altında birleştikleri sancağın üstünlüğüdür. Bu üstünlük, sahip oldukları inancın tamamen iyilik olduğuna olan güvenlerinden kaynaklanmaktadır. Görevlerinin, sahip oldukları iyiliğe başkalarının boyun eğmesini sağlamak olduğunu biliyorlar. Başkalarının kendilerine boyun eğmesini sağlamak ya da kendilerinin başkalarına ve sapık inançlarına boyun eğmesine meydan vermek değildir. Sonra bu üstünlük; Allah'ın dininin ihtirasların dinine, Allah'ın gücünün onların gücüne ve Allah'ın hizbinin cahiliye hiziplerine galip geleceğine olan sonsuz güvenlerinden kaynaklanmaktadır. O halde yol boyunca kimi çarpışmalardan bozguna uğramış olsalar bile, her zaman üstündürler.

"...Allah yolunda cihad ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler."

Allah'ın sistemini yeryüzüne yerleştirmek, insanlar üzerinde Allah'ın otoritesini duyurmak ve insanlar adına iyilik, doğruluk ve gelişme sağlamak için, O'nun şeriatını hayata egemen kılmak uğruna yapılan Allah yolunda cihad; onlar aracılığıyla yeryüzünde dilediğini gerçekleştirmek için, yüce

Allah'ın seçtiği mümin topluluğun sıfatıdır.

Onlar Allah yolunda cihad ederler. Kendileri, ulusları, ülkeleri ve ırkları uğruna değil, Allah yolunda, O'nun sistemini gerçekleştirmek, O'nun otoritesini yerleştirmek, O'nun şeriatını uygulamak ve bu yolla tüm insanlık adına iyiliği gerçekleştirmek için... Bu işte kendileri için birşey yok. Kendilerine bir pay da çıkarmazlar. Herşey tamamen Allah için ve hiçbir şeyi ortak koşmaksızın O'nun yolunda yapılmaktadır.

Onlar Allah yolunda cihad ederler, bu yüzden kınayanın kınamasından korkmazlar. Hem sonra insanların kınamasından nasıl korkarlar ki; onlar, insanların Rabbinin sevgisini garantilemişlerdir. Allah'ın kanununa uydukları ve O'nun sistemini hayata egemen kıldıklarına göre, insanların alışkanlıklarını, ulusal geleneklerini ve cahiliyenin genel geçer törelerini dikkate alırlar mı hiç? Hayat ölçülerini ve hükümlerini insanların arzularına dayandıranlar, yardım ve desteği insanlardan bekleyenler, insanların yergisinden çekinirler. Ancak insanların azularına, ihtiras ve değer yargılarına hakim olması için Allah'ın terazisine, kriter ve değerlerine başvuranları, gücünü ve onurunu Allah'ın gücünden ve O'nun verdiği onurdan alanları, insanların ne söyledikleri ve ne yaptıkları hiç ilgilendirmez. Bu insanların durumu ne olursa olsun, realiteleri ne olursa olsun. Bu insanların uygarlıkları, bilim ve kültürleri ne düzeyde olursa olsun, durum değişmeyecektir.

Biz insanların söylediklerini, yaptıklarını, sahip oldukları üzerinde uzlaşma sağladıkları şeyleri, pratik hayatlarında edindikleri değer ve ölçüleri, her zaman göz önünde bulundururuz. Çünkü biz; ölçü, kriter ve değerlendirme konusunda başvuracağımız temelden habersiz ya da yanılgı içindeyiz. Bunun Allah'ın sistemi, şeriatı ve hükmü olduğundan haberimiz yok. Oysa sadece O, gerçektir. Ona karşıt olan herşey de batıldır, boştur. İsterse milyarların geleneği olsun, onlarca asır boyunca gelip geçen ulusların üzerinde birleştikleri birşey olsun.

Sırf şu anda mevcuttur, realite budur, milyonlarca insan tarafından benimsemektedir. Ona göre yaşamakta ve hayatları için bir temel edinmektedir diye, hçbir kurum, gelenek ve görenek ya da değer yargısı bir anlam ifade etmez. Bu ölçüyü, İslâm düşüncesi kabul etmez. Herhangi bir durumun, gelenek ve göreneğin veya değer yargısının bir anlam ifade etmesi için, Allah'ın sisteminden bir temele dayanması gerekmektedir. Değer ve ölçülerin alındığı tek kaynak budur.

Bu yüzden, mümin topluluk, Allah yolunda cihad ederken kınayanların kınamasından korkmaz. Bu, seçkin müminlerin karakteristik özellikleridir.

Sonra, Allah tarafından seçilmeleri, O'nunla seçkin müminler arasındaki karşılıklı sevgi, onların özellikleri ve ünvanları haline getirdiği bu karakteristik çizgiler, onların gönlünde yer eden Allah'a güven duygusu, cihada girişirken O'nun yol göstericiliğine göre hareket etmeleri... Evet tüm bunlar Allah'ın lutfudur.

"Bu Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir."

Bu lutfundan ve sınırsız bilgisinden verir. Yüce Allah'ın ilminden ve takdirinden dilediği için seçtiği bu bağıştan daha bol ne olabilir ki?

Yüce Allah, iman sıfatına uygun düşen tek dostluk yönünü de müminlere göstererek, dost olacakları kimseleri açıklamaktadır:

"Sizin dostunuz ancak Allah, O'nun peygamberi ve namaz kılan, zekat veren, rukua varan müminlerdir."

Ayet bu şekilde kesin ifadelidir. Bir demogojiye ve tevile imkan bırakmamaktadır. İslâmî hareketin ya da İslâm düşüncesinin cıvıklaştırılmasına fırsat vermemektedir.

Gerçekte-işin böyle olması zorunludur da. Çünkü sorun -dediğimiz gibi- özünde inanç sorunudur, bu inanca göre hareket etme sorunudur. Dostluğun bütünüyle Allah'a özgü olması için, mutlak anlamda O'na güvenilmesi için, "din" olarak İslâm'ın benimsenmesi için, sorunun müslüman saf ile İslâm'ı din edinmeyen, onu hayat düzeni olarak benimsemeyen, diğer sıfatların ayrılığı sorunu olarak algılanması için ve İslâmî hareket, ciddiyet ve düzen bulunması için. Biricik önderlikten ve yegane sancaktan başka kimsenin dostluğu söz konusu değildir. Mümin topluluktan başkasıyla yardımlaşma mümkün değildir. Çünkü İslâm'ın hayat düzeninde işbirliği, inançtan kaynaklanmaktadır.

İslâm'ın sırf isimden ibaret olmaması, bir arma ve sembol olarak kalmaması, dille söylenen bir kelimeden, nesilden nesile geçen bir kültür mirasından ya da herhangi bir bölgede oturanlara özgü bir sıfattan ibaret olmaması için, ayetin akışı müminlerin belli başlı karakteristik özelliklerini açıklamaktadır:

"...Namaz kılan, zekat veren, rukua varan müminler.."

Onların belirgin sıfatlarından biri namaz kılmaktır. -Sırf eda etmek değil- Namaz kılmaktan, eksiksiz eda edilmesi kastedilmektedir. Bu şekilde kılmaktan, yüce Allah'ın şu ayette belirlediği sonuçlar doğmaktadır:

"Kuşkusuz namaz, insanı kötülükten ve çirkin şeyleri yapmaktan alıkoyar."[92]

Kıldığı namaz kişiyi kötülükten ve çirkin şeyleri yapmaktan alıkoymuyorsa bu, namaz dosdoğru kılınmamış demektir. Çünkü şayet Allah'ın söylediği şekilde kılınmış olsaydı, kuşkusuz onu bunlardan alıkoyardı.

Bir diğer sıfatları da zekat vermektir. Yani gönül hoşnutluğu ve isteğiyle Allah'ın emrine itaat etmek ve O'na yaklaşmak amacıyla malın hakkını vermektir. Kuşkusuz zekat yalnızca mâli bir vergi değildir. O, aynı zamanda ibrettir de. Ya da ibadettir. Bu da bir tarzda değişik hedefleri gözeten İslâm düzeninin belirgin bir özelliğidir. Bir hedefi gerçekleştirirken, birkaç hedefi gözardı eden yeryüzü düzenlerinin hiçbiri böyle değildir.

Toplumun durumunu düzeltmek için, uygar anlamda ve malın vergisini toplamak veya devlet adına, ya da halk adına yahut herhangi bir yeryüzü mercii adına zenginlerden alıp fakirlere vermek yeterli değildir. Bu haliyle sadece bir tek hedef gerçekleştirilmiş olur; ihtiyaç sahiplerine mal ulaştırmak.

(92) Ankebut Suresi, 45

Zekat ise; ismi ve anlamı, amacını belirlemektir Herşeyden önce zekat, temizlik ve gelişmedir. Allah'a yönelik bir kulluk şekli olmakla ve beraberinde fakir kardeşlerine karşı insana güzel duygular ilham ettirmekle, vicdan temizliğini sağlamaktadır. Allah için açılan bir kulluk olmasından dolayı, bu eylemi gerçekleştirende ahirette güzel bir mükafat alma ümidini doğurmaktadır. Bereketle ve bereketli ekonomik düzenle, malının dünya hayatında artacağını ummasını sağladığı gibi. Sonra, zekatı alan fakirlerin gönüllerinde güzel duygular uyandırır. Zenginlerin mallarında kendileri için bir hak belirlemekle yüce Allah'ın, kendilerine lutfettiğini anlarlar. Artık zengin kardeşlerine karşı kin ve çekemezlik duygularına kapılamazlar. -Bununla beraber İslâm düzeninde zenginlerin helal yollarla mal kazandığını, maldan paylarına düşeni toplarken hiç kimseye haksızlık etmediklerini de hatırlatalım. Son olarak bu hoşnut, iyi, güzel atmosferde; zekat, temizlik ve gelişme atmosferinde malî bir vergiyi de yerine getirmiş oluyor.

Zekat vermek, müminlerin hayatî işlerde Allah'ın şeriatına uyduklarını gösteren en belirgin özelliklerinden biridir. Bu, aynı zamanda her işlerinde, yüce Allah'ın otoritesini kabul ettiklerini de göstermektedir. İşte İslâm budur.

"...Rukua varan müminler.."

Bu onların karakteristik durumudur. Sanki sürekli olarak asıl durumları budur. Bu nedenle, "namaz kılanlar" sıfatıyla yetinilmemektedir. Bu yeni özellik, daha genel ve daha kapsayıcı bir özelliktir. Çünkü bu gönüllerde sürekli durumları buymuş gibi bir düşünce uyandırıyor. Onların en belirgin özellikleri ve onunla tanındıkları bu özelliktir.

Bu tür münasebetlerle, Kur'an'ın ifade tarzının uyandırdığı ilhamlar, ne kadar da etkileyicidir.

Yüce Allah, kendisine güvenmelerine, O'na sığınmalarına, sırasıyla yalnızca O'na, peygamberine ve müminlere dost olmalarına ve tamamen Allah için oluşmuş saffın dışında tüm saflardan bütünüyle ayrılmalarına karşılık, müminlere yardım ve galibiyet vaadetmektedir.

"Kim Allah'ı, peygamberi ve müminleri dost edinirse bilsin ki, galip gelecek olanlar, yalnız Allah'ın tarafını tutanların grubudur."

Bu galibiyet sözü, imandan kaynaklanan bir kuralın açıklanmasından sonra yer almaktadır. Bu kural Allah'a, peygamberine ve müminlere yönelik dostluktur. Ayrıca bu, yahudi ve hristiyanları dost edinmemeye, bunun müslüman saftan ayrılıp yahudi ve hristiyanların safına katılmak olduğuna, aynı zamanda dinden dönmek anlamına geldiğine ilişkin bir uyarıdır.

Burada Kur'an'ın genel bir yaklaşımı göze çarpmaktadır. Yüce Allah, sadece İslâm daha iyidir diye teslim olmalarını istemektedir müslümanlardan. İleride galip geleceği, yeryüzüne egemen olacağı için değil. Bunlar zamanı gelince gerçekleşecek sonuçlardır. Sadece yüce Allah'ın, bu dini yerleştirmesine ilişkin takdirini gerçekleştirmek için meydana gelirler, insanları bu dine girmeye teşvik etmek için değil. Müslümanların galip gelmelerinde kendileri için herhangi birşey söz konusu değildir. Ne benlikleri ne de kişilikleri için bir pay

çıkarmazlar. Bu, sadece onların eliyle gerçekleşen Allah'ın kaderidir. Bunu, akideleri için bahşetmiştir yüce Allah, şahıslardan dolayı değil. Elbette bu uğurda sarfettikleri çabanın mükafatını alacaklardır. Bu dinin yeryüzüne yerleşmesinin ve bu yerleşmeden dolayı yeryüzünün ıslah olmasının doğurduğu sonuçların sevabını alacaklardır.

Aynı şekilde yüce Allah, kalplerini sağlamlaştırmak, onları karşılarına çıkan red engellerden kurtarmak için, müslümanlara galibiyet vaadetmektedir. -Bunlar çoğu zaman son derece çürük engelerdir- Sonuçtan emin olunca, sıkıntıları aşma ve zorlukları atlama konusunda kalpleri daha bir güçlenir. Allah'ın müslüman ümmete vaadettiği galibiyetin, kendi elleriyle gerçekleşmesini isterler. Böylece bu uğurda yaptıkları cihadın, Allah'ın dinini yeryüzüne yerleştirmenin ve bu yerleştirmenin doğurduğu sonuçların mükafatını hakketmiş olurlar.

Bu ayetin burada yer alması, o günkü müslüman kitlenin durumunu ve Allah'ın taraftarlarının oluşturduğu grubun galip geleceğine ilişkin kuralın hatırlatılması gibi müjdelere ne kadar ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bunu da sûrenin bu bölümünün indiriliş tarihine ilişkin tercih ettiğimiz görüşten anlıyoruz.

Sonuçta zaman ve mekanla bir ilişkisi bulunmayan şu kuralı öğrenmiş oluyoruz. Bu kuralın, Allah'ın değişmez yasalarından biri olmasıyla güven duyuyoruz. Kimi çarpışmalarda ve bazı konumlarda mümin topluluk bozguna uğramış olsa da, durum değişmeyecektir. Hiçbir zaman değişmeyen yasa; Allah'ın hizbini (taraftarlarını) oluşturanların galip olacaklarıdır. Kuşkusuz Allah'ın kesin vaadi, yolun kimi aşamalarında beliren durumlardan daha doğrudur. Allah'ı, peygamberi ve müminleri dost edinmek, yolun sonunda Allah'ın vaadinin yerine gelmesine bir araç konumundadır.

Sonra... Kur'an'ın sunuş tarzı, müminleri inançlarına karşı çıkan Kitap Ehli ve müşriklerin dostluğundan alıkoymak ve bu imana dayalı kuralı, vicdanlarına, duygu ve akıllarına yerleştirmek için, İslâm düşüncesinde ve İslâmî harekette, bu kuralın önemine işaret eden çeşitli yöntemlere başvurmuştu.

Birinci çağrıda; doğrudan yasaklama ve yüce Allah'ın katından bir fetih veya olayla münafıkları ortaya çıkarması şeklindeki korkutma yöntemine başvurmuştu. İkinci çağrıda; Allah'ın, peygamberinin ve müminlerin düşmanlarını dost edinmek suretiyle dinden dönmekten (irtidat) sakındırma ve Allah tarafından sevilen ve Allah'ı sevenlerin oluşturduğu seçkinler topluluğundan olmalarını teşvik etmek ve Allah'ın her zaman galip hizbine yardım vaadetme yöntemlerine başvurmuştu.

Şimdi ise; Kur'an-ı Kerim'in bu derste yeralan, müminlere yönelik üçüncü çağrıyla; gönüllerine, düşmanlarının eğlence ve alaya aldıkları dinlerini, ibadetlerini ve namazlarını koruma duygusunu serptiğini görüyoruz. Dostluklarından alıkoyma noktasında Ehli Kitap ile diğer kafirleri de bir tuttuğunu, bunu Allah'tan korkmaya bağladığını görüyoruz. Bu arada bu çağrıya kulak vermeyi, iman sıfatıyla irtibatlandırdığını, kafirlerin ve Ehli Kitab'ın marifetlerini kınadığını, onları akıl etmezler olarak nitelediğini görüyoruz:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا
الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ
وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾
وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

57- Ey müminler, sakın sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan ve kafirlerden dininizi alaya alanları, eğlence konusu yapanları dost edinmeyiniz. Eğer gerçekten mümin iseniz, Allah'tan korkunuz.

58- Birbirinizi namaza çağırmak için ezan okuduğunuz zaman, onlar bu çağrınızı alaya alırlar, eğlence konusu yaparlar. Bu davranış onların aklı başında olmayan kimseler olmalarından kaynaklanıyor.

Bu, kendisinde müminin hamiyeti bulunan herkesi etkileyen bir durumdur. Dini alaya alındığında ibadet ve namazı eğlence konusu yapıldığında, Rabbinin huzurunda durduğu an, oyun ve eğlence konusu yapıldığında, tüm onurunun kırıldığını gören müminin... Müminlerle, bu tür çirkin bir davranışı yapanlarla, akılsızlıklarından ötürü böyle bir suçu işleyenlerle dostluk yapmak mümkün müdür? Allah'ın dinini ve müminlerin Allah'a yönelik ibadetlerini, aklı başında bir insan alaya alamaz. Çünkü akıl, -sağlıklı ve doğru olduğu zaman- çevresindeki herşeyde Allah'a inanmanın işaretlerini görür. Ancak bozulup sapıttığı an, bu işaretleri göremez olur. Çünkü böyle bir durumda, onunla varlıklar arasındaki ilişki bozulmuştur. Oysa tüm varlıklar, kulluk ve ululanmayı hakkeden bir ilahın varlığına işaret etmektedir. Aynı zamanda akıl, sağlıklı, doğru olduğu zaman, evrenin ilahına yönelik kulluğun güzelliğini ve üstünlüğünü algılayacaktır. Eğer sağlıklı ve tutarlı ise, Allah'a yönelik kulluğu oyun ve eğlence konusu yapmayacaktır.

Bu alaya alma ve eğlence konusu yapma, Kur'an-ı Kerim'in peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) kalbine o günkü müslüman kitle için indiği dönemde, kafirlerden, Ehli Kitap'tan da özellikle yahudilerden kaynaklanıyordu. Peygamberimizin hayatında hristiyanlardan böyle bir davranışın meydana geldiğine ilişkin bir belgeye rastlamıyoruz. Ancak, yüce Allah, müslüman kitle için düşünce ve hayat sistemini dayandıracağı sürekli bir kural belirliyor. Kuşkusuz yüce Allah, tarih boyunca, müslüman nesillerin karşılaşacakları durumları biliyordu. İşte biz, sayıca tüm kafirlerden, yahudilerden daha fazla olan ve kendilerine hristiyan diyenlerden oluşan, bu dinin ve müslüman cemaatin düşmanlarını gördük, görüyoruz. Bunlar da -onlar gibi- İslâm'a düşmanlıkta paylarını almışlardır. Ardarda geçen asırlar boyu İslâm'a, tuzaklar kurmuşlardır. Hz. Ebu Bekir (r.a) ve Hz. Ömer (r.a) döneminde İslâm'ın Roma Devleti ile çarpışmasından beri kesintisiz bir savaşa tutuşmuşlardır, İslâm'a

karşı. Bir süre "Haçlı seferleri, ardından hilafeti ortadan kaldırmak için Haçlı devletlerinin yeryüzünün her tarafından saldırıya geçtikleri "Doğu sorunu" şeklinde sürdü bu savaş. Bir ara, Haçlıların içlerinde gizledikleri ancak, kimi zaman ağızlarından kaçırdıkları sömürgeciliğe zemin hazırlayan ve ona dayanan "Misyonerlik" şeklinde sürdü. Sonra bu kızgın savaş, yeryüzünün hangi bölgesinde olursa olsun ortaya çıkan İslâmî diriliş hareketlerine karşı sürmektedir. Bu saldırıların tümünde yahudiler, hristiyanlar, kafir ve putperestler birlikte hareket etmişlerdir.

Bu Kur'an, kıyamete kadar müslümanların yol gösterici kitabı olması için gelmiştir. İtikadî düşüncelerini kurduğu gibi, toplumsal düzenlerini de kurmaktadır bu kitap. Aynı zamanda hareket stratejilerini de belirlemektedir. İşte bakın, Allah'tan, O'nun peygamberinden ve müminlerden başkasını dost edinmemelerini öğretmektedir. Yahudi, hristiyan ve kafirlerle dostluk kurmalarını yasaklamaktadır. Bu sorun karşısında, en kesin tavrı takınmaktadır. Çeşitli yöntemlere başvurarak, bu derece genişçe ele almaktadır.

Kuşkusuz bu din, taraftarlarına hoşgörülü olmayı, Ehli Kitap'la, özellikle kendilerine hristiyan diyenlerle ilişkilerinde, iyi davranmalarını emretmektedir. Ancak bunlarla dostluk kurmalarını yasaklar. Çünkü hoşgörü ve iyi ilişkiler, ahlâk ve yaşam tarzı sorunudur. Dostluk, yardım demektir. iki grubun yardımlaşması demektir. Müslümanlarla Kitap Ehli -diğer tüm kafirlerde olduğu gibi- arasında işbirliğinin bulunmasıdır. Daha önce de değindiğimiz gibi, müslümanın hayatında yardımlaşma, din için ve onun sisteminin ve düzeninin insanların hayatında kurulmasını sağlamak amacıyla yapılan cihad için geçerlidir. Bu konuda, müslümanlarla müslüman olmayanlar arasında bir işbirliği olabilir mi? Nasıl olabilsin ki?

Bu, kesin ve net bir sorundur, cıvıklığı kabul etmez. Bu konuda yüce Allah, kesin bir ciddiyetten, müslümanın dini konusunda takınması gereken tavra yakışır bir ciddiyetten başkasını kabul etmez.

Müminlere yönelik üç çağrı bitince hitap, Ehli Kitab'a karşı şu soruları sorması için peygamberimize yönelmektedir: Niçin müslümanları yadırgıyorlar? Allah'a inanmalarından, Ehli Kitab'a indirilmiş olana ve Ehli Kitap'tan sonra müslümanlara indirilene inanmalarından başka bir nedenden dolayı mı onlardan hoşlanmıyorlar? Müslümanlar inandıklarından, onlar da -Ehli Kitap olarak- yoldan çıkmış olmalarından başka bir nedenle mi nefret ediyorlar? Bu, utandırıcı bir karşılamadır. Aynı zamanda düşmanlığın asıl nedenini ve yol ayırımını da ortaya çıkarmakta, herşeyi açıklayıp kestirip atmaktadır:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ
وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ
هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ

وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ
مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

59- De ki; "Ey Kitap Ehli, bizden hoşlanmamanızın sebebi Allah'a, bize indirilen kitaba ve daha önce indirilmiş olan kitaplara inanmamız ve de çoğunuzun fasık, yoldan çıkmış kimseler olmanız değil midir? 60- De ki; "Allah katında bundan daha kötü konumda olanları size bildireyim mi? Allah'ın lanet ettiği, gazabına uğrattığı, aralarından bir bölümünü çarpıtarak maymuna ve domuza dönüştürdüğü kimseler ile tağuta (şeytan) tapan kimselerdir. Bunlar konumları en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır.

Yüce Allah'ın, peygamberinden Ehli Kitab'a yöneltmesini istediği bu soru; bir yönden onların pratik durumunun tespiti amacına yönelik açıklayıcı ve müslüman topluma, onların dinlerine ve namazlarına karşı alaya alıcı bir tutum içinde olmalarına neden olan etkenlerin gerçekliğini ortaya çıkarıcı bir sorudur. Diğer yönden; realitelerini ve bunu işlemeye yönelten etkenleri kötülemek amacına yönelik kınayıcı bir sorudur. Aynı zamanda bu müslümanları güçlendirmek, o kavmin dostluğundan nefret ettirmek ve bu dostluktan alıkoymaya ve sakındırmaya ilişkin geçen üç çağrıda yeralan gerçekleri bildirmek amacına yöneliktir.

Ehli Kitab'ın, Resulullah (salât ve selâm üzerine olsun) döneminde müslümanlardan, günümüzde de ortaya çıkan İslâmi diriliş hareketlerinden nefret etmelerinin nedeni, müslümanların Allah'a ve O'nun kendilerine indirdiği Kur'an'a ve Kur'an'nın doğruladığı, daha önce Allah tarafından Kitap Ehli'ne indirilen kitaplara inanmalıdır.

Onlar, müslüman oldukları, yahudi ya da hristiyan olmadıkları için, müslümanlara düşmanlık ediyorlar. Ehli Kitap, Allah'ın indirdiklerinden sapmış fasıklar oldukları için, müslümanlara düşmanlık besliyorlardı. Fasıklık ve sapıklıklarının kanıtı da, ellerinde bulunanı -uydurup bozduklarını değil- doğruladığı halde son mesaja ve Allah'ın gönderdiği tüm peygamberleri doğrulayan ve onlara gereken saygıyı gösteren son peygambere inanmamalarıdır.

Medine'de müslümanlara ait bir organik yapı oluştuğundan, kişilikleri belirginleştikten, artık Allah'ın eşsiz sisteminin gölgesinde bağımsız dinlerinden düşünce ve hayat düzenlerinden kaynaklanan bağımsız bir varlığa sahip oldukları günden beri, 1400 sene boyunca silahlarının susmadığı, kızgınlığın dinmediği bu sürekli savaşı başlatmışlar müslümanlara karşı.

Onlar, -herşeyden önce- müslüman oldukları için, müslümanlara karşı bu kızgın savaşa tutuşmuşlar. Müslümanlar dinlerinden dönmedikçe, başka bir dine girmedikçe bu kızgın savaşı durdurmaları mümkün değildir. Bunun nedeni, Ehli Kitap'tan çoğunun yoldan çıkmış fasıklar olmasıdır. Bu yüzden doğru yolda hareket eden ve dinlerinin gereklerini yerine getiren müslümanları sevmezler.

Yüce Allah, bu gerçeği kesin bir şekilde yerleştirmektedir. Nitekim diğer

bir sûrede, peygamberine şöyle buyurmaktadır: **"Kendi dinlerine uymadıkça ne yahudiler ne de hristiyanlar senden asla hoşlanmayacaklardır."**(93) Bu sûrede de O'na, Ehli Kitab'ı gerçek psikolojik etkenleri ve konumlarının özüyle yüzyüze getirmesini buyurmaktadır.

"De ki; "Ey Kitab Ehli, bizden hoşlanmamanızın sebebi Allah'a, bize indirilen kitaba ve daha önce indirilmiş olan kitaplara inanmamız ve de çoğunuzun fasık, yoldan çıkmış kimseler olmanız değil mi?"

Yüce Allah'ın doğru ve apaçık kitabında çeşitli yerlerde belirttiği bu gerçeği; günümüzde Ehli Kitap'tan ve kendilerini "müslüman" olarak isimlendirenlerden birçoğu, iddia ettikleri gibi materyalizm ve dinsizliğe karşı "dindarların" dayanışması adına sulandırmak, karıştırmak, örtmek ve inkar etmek istemektedirler.

Günümüzde Ehl-i Kitap, bu gerçeğin sulandırılmasını hatta çarptırılmasını, örtbas edilmesini ve perdelenmesini istemektedir. Çünkü onlar İslâm ülkesinde (daha doğru bir ifadeyle bir zamanlar İslâm ülkesi olan beldelerde) yaşayanları aldatmak istemektedirler. İslâm'ın tutarlı ilalî sistemiyle içlerine yerleştirdiği sağ duyuyu köreltmek istemektedirler. Çünkü bu duyu, sağlıklı olduğu sürece haçlı sömürgeciliğinin, İslâm yurdunu sömürmesi bir yana, İslâm karşısında tutunması bile mümkün değildir. Açıktan açığa yapılan haçlı savaşlarındaki ve misyoner faaliyetlerindeki yenilgilerden sonra, aldatma ve uyutma yöntemine başvurmaları kaçınılmazdı. Çeşitli gösterişler yapıp, müslümanların varislerinin arasında, din ve din adına yapılan savaşlar sorununun bittiği düşüncesini yaymaya çalışıyorlar. Bunun yalnızca, tüm ulusların yaşadığı karanlık bir tarihsel dönem olduğunu, şimdi ise dünyanın aydınlandığını ve artık ilerlediğini söylüyorlar. İnanç esasına dayalı bir çarpışmaya girişmenin doğru olmadığını, günümüz insanına yakışmadığını ve uygun bir davranış olmadığını, günümüzde savaşın madde için yapıldığını, sadece hammadde kaynaklarını ve pazarları elde edip sömürmek için savaşıldığını söylüyorlar. O halde onlara göre müslümanların -ya da müslümanların varislerinin- dini ve din uğruna savaşmayı düşünmeleri doğru değildir.

İslâm ülkelerini sömüren Ehli Kitap, onların bu uyuşturucuyla uyuduklarından emin olduklarında, bu sorun, vicdanlarında gereken ciddiyetten uzak bir şekil aldığında, artık sömürgeciler müslümanların Allah ve inanç uğruna taşıdıkları öfkeden güvencededirler. O öfke ki, bir gün bile karşısında tutunamamışlardı. Bu uyutma ve uyuşturmadan sonra artık iş kolaylaşmıştır. Yalnızca inanç savaşını kazanmakla kalmayıp, onun ötesinde soyacakları, çalıp çarpacakları, ganimetler, koloniler ve hammadde kaynaklarını da kazanırlar. İnanç savaşında galip geldikten sonra, madde savaşında da galip gelirler. Bunlar ise birbirlerine çok yakındırlar.

Sömürgecilerin gizli, apaçık şuraya buraya yerleştirdikleri İslâm ülkesindeki Ehli Kitab'ın işbirlikçileri de, aynı sözü tekrarlıyorlar. Çünkü onlar, sınırların içinde görevlerini yerine getirmek üzere sömürgecilerle işbirliği yapan kimselerdir. Bu adamlar, "Haçlı savaşları"nın bile "Haçlı" olmadığından

(93) Bakara Suresi, 120

sözediyorlar. İnanç sancağı altında onlara karşı koyan müslümanlar için de, "müslüman" değil "milliyetçi" idiler diyorlar.

Uyuşturulmuş, aldatılmış bir üçüncü grup daha vardır. Emperyalist batıda, "Haçlılar"ın torunları bunlara seslenerek: "Bize gelin, gelin, dost olup birleşelim. 'Dinsizlik' hareketine karşı, 'din'i savunalım"diyorlar. Bu uyutulmuş aldatılmış grup da, bu Haçlıların torunlarının her defasında müslümanlara karşı, dinsizlerle tek saf olduklarını, asırlar boyu böyle yaptıkları gibi, hâlâ da böyle olduklarını unutarak çağrılarına uyuyorlar. Aslında dinsiz materyalistlerle savaşmak, müslümanlarla savaşmak kadar zor gelmez onlara. Onlar materyalist dinsizliğin geçici bir akım, süreli bir düşman olduğunu çok iyi biliyorlar. İslâm'ın da sağlam bir temel, kalıcı bir düşman olduğundan kuşku duymazlar. Bu yaldızlı çağrı, İslâmî diriliş hareketinin şaşmaz uyanıklığını etkisiz hale getirmek, aynı zamanda, politik sömürülerinin düşmanı olan dinsizlerle tutuştukları savaşta, bu uyutulmuş, aldatılmışların emeğinden yararlanmak, onları bir yem olarak kullanmak amacına yöneliktir. Bunlar da onlar gibi, İslâm ve müslümanlara karşı bir savaşa tutuşmuşlardır. Bu savaşta, müslümanların tutarlı, ilahî hayat metodunun eğittiği sağduyudan başka bir hazırlığı da yoktur.

Oyuna kanıp doğruluk gösterilerine aldanan bu adamlar, "din" adına "dinsizler"le savaşmak için, güven ve dostluğa çağrılırlarken Ehli Kitab'ın samimi olduğunu sanıyorlar. Oysa, -istisnasız- ondört asırlık realiteyi unutuyorlar, bu konuda bizzat Rabblerinin direktifini unuttukları gibi. kişi de Allah'a karşı güven ve O'nun söylediklerine inanma duygusu varsa, bu direktiften kaçmak ve kayıtsız kalmak mümkün değildir.

Bu adamlar, sözlerinde kurnazca davranıyorlar ve müslümanlara Ehli Kitap'la iyi ilişkiler kurmayı ve yaşayış ve davranışta hoş görülü olmalarını emreden Kur'an ayetlerini, peygamber sözlerini yazarlarken onlarla, dostluk kurmaya ilişkin kesin sakındırmaları, onların etkenlerine karşı uyanık olmaya ilişkin hükümleri, İslâmî hareketin yardımlaşma ve dostluğu yasaklayan İslâm düzeninin stratejisine ilişkin açık direktifleri unutuyorlar. Çünkü yardımlaşma ve dostluk müslümanlar için din konusunda ve onun sisteminin ve düzeninin pratik hayatta kurulması uğrunta yapılabilir sadece. Her ne kadar bu dinlerin bozulmasından önce, bazı temellerde birleşmeleri söz konusu olsa da, müslümanla Ehli kitab'ın din konusunda, üzerinde birleştikleri ortak bir ilkeleri mevcut değildir. Çünkü Ehli Kitap bu dine, inanmalarından dolayı onlardan nefret etmektedir ve yüce Allah'ın dediği gibi, bu dinden dönmedikçe de onlardan hoşlanmazlar.

Kur'an'ı ikiye ayıran bu adamlar, onu bölüp parçalamakta, ondan onay almak amacıyla dilediklerini ve şaşkın, saçma iddialarına uyan kısmını almakta, şaşkın ve bozuk düşüncelerine uymayanı ise, bir kenara atmaktadırlar.

Biz de, bu soruna ilişkin, aldatılmışların ya da aldatıcıların sözlerine kulak vermektense, yüce Allah'ın sözünü dinlemeyi tercih ediyoruz. Kuşkusuz bu konuda, yüce Allah'ın sözü son derece kesin, net, belirgin ve açıktır.

Hoşlanmayışlarının sebebinin Allah'a, bize ve bizden önce indirilene

inanmak olduğu belirtildikten sonra, geriye kalan sebebe ilişkin yüce Allah'ın şu sözünün üzerinde bu noktada kısaca duralım:

"...ve de çoğunuzun fasık, yoldan çıkmış kimseler olmanız."

Fasıklar bu nedenin yarasını oluşturmaktadır. Çünkü fasıklık, kişiyi doğruluktan hoşlanmamaya sürükler. İşte bu olağanüstü Kur'anî yaklaşımın tespit ettiği realiteye uygun psikolojik bir kuraldır. Çünkü yoldan çıkıp sapıtan biri, benimsenmiş bir sistem uyarınca dosdoğru hareket eden birine tahammül edemez. Onun varlığı sürekli yoldan çıkmışlığını, sapıklığını hatırlatmaktadır. Sapıklığına ve yoldan çıkmışlığına somut bir kanıt oluşturmaktadır. Bu yüzden ondan nefret etmekte, hoşlanmamaktadır. Onun doğruluğundan nefret etmekte, sorumluluğundan hoşlanmamaktadır. Bu yüzden onu kendi yoluna çekmek için, büyük çaba sarfeder. Ya da kendisine karşı çıktığında, ortadan kaldırmaya uğraşır.

Bu sürekli bir kuraldır. Ehli Kitab'ın Medine'deki müslüman cemaate karşı tutumlarını aşar. Her zamanki Ehli Kitab'ın, her zamanki müslümanlara karşı tutumlarını yansıtır. Hatta samimi ve doğru yolda hareket eden her topluluğa karşı, yoldan çıkmış hareket edenlere karşı, yoldan çıkmışların toplumlarında samimilere karşı, sapıkların toplumlarında başlatılmış şiddetli bir savaştır bu.

Bu savaş, şu olağanüstü Kur'an ayetinin tasvir ettiği bu kurala dayanan doğal bir durumdur.

Kuşkusuz yüce Allah, iyiliğin, kötülüğün nefretini çekmesinin kaçınılmaz olduğunu, hakkın, batılın düşmanlığıyla karşılaşmasının zorunlu olduğunu, doğruluğun, mutlaka yoldan çıkmışlığın öfkesini üzerine çekeceğini, samimiyetin, zorunlu olarak sapıklığın kinini artıracağını biliyordu.

Aynı şekilde yüce Allah, iyiliğin, hakkın, doğruluğun ve samimiyetin kendini savunmasının, kötülük, batıl, yoldan çıkmışlık ve sapıklıkla zorunlu bir savaşa tutuşmasının kaçınılmaz olduğunu da biliyordu. Bu isteğe bağlı bir savaş değildir. Hak, batıla karşı koymama yetkisine sahip değildir. Çünkü batıl, mutlaka ona saldıracaktır. iyilik bir kenara çekilmez. Çünkü kötülük, onu ortadan kaldırmaya çalışacaktır.

Hak, iyilik doğruluk ve samimiyet taraftarlarının batıl, kötülük, yoldan çıkmışlık ve sapıklığın kendilerinden vazgeçtiğini, bu yüzden savaştan uzak kalacaklarını ve bir barış ve anlaşmanın mümkün olduğunu sanmaları gaflettir, hem de korkunç bir gaflet. Oysa bu uyutmalara ve aldatmacalara konacaklarına tedbir ve kuvvet bulundurmakla, zorunlu savaşa hazırlanmaları çok daha iyi olurdu. Yoksa onlar yenilmeye ve yok olmaya mahkum olacaklardır.

Daha sonra, Kur'an'ın akışıyla birlikte, Ehli Kitab'ın müslmalardan hoşlanmayışlarının nedenleri belirtilip bunlar kınandıktan sonra, Ehli Kitap karşısında yüce Allah'ın, peygamberine yönelik direktifiyle yolumuza devam ediyoruz. Yüce Allah, eski tarihleri, Rabbleri ile olan durumları ve hazırlanan acı azapla cevap vermektedir onlara:

"De ki; "Allah katında bundan daha kötü konumda olanları size bildi-

reyim mi? Allah'ın lanet ettiği, gazabına uğrattığı, aralarından bir bölümünü çarpıtarak maymuna ve domuza dönüştürdüğü kimseler ile Tağut'a (şeytana) tapan kimselerdir. Bunlar konumları en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır.''

Burada yahudilerin durumunu ve tarihlerini öğreniyoruz.

Onlar, yüce Allah'ın lanetlediği, gazabına uğrattığı, içlerinde kendisini maymuna ve ve domuza dönüştürdüğü kimselerdir. Tağuta kulluk eden de onlardır.

Allah'ın, onları lanetlemesi ve gazabına uğratması, aynı şekilde içlerinden kimisini maymuna ve domuza dönüştürmesi konuları, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde geçmektedir. Ancak Tağut'a kulluk yapmaları sorununa gelince; burada açıklamayı gerektirmektedir. Çünkü sûrenin akışı içinde özel bir anlamı olan bir yaklaşımdır bu.

Tağut; otoritesini Allah'tan almayan her türlü yönetim, uygulamasını O'nun şeriatına dayandırmayan her iktidar, hakka tecavüz eden her türlü düşmanlıktır. Allah'ın otoritesine, ilahlığına ve hakimiyetine, tecavüz ise; düşmanlığın en iğrenci, azgınlığın en şiddetlisi, anlam ve söz olarak da Tağut'un kapsamına en çok girenidir.

Ehli Kitab'a gelince; onlar, hahamlara ve papazlara tapmazlardı. Ancak, Allah'ın şeriatını bırakıp, onların kanununa uyarlardı. Yüce Allah da onları, Haham ve papazların kulları ve müşrikleri olarak isimlendirdi. İşte bu yaklaşımda şu ince anlam yatmaktadır. Evet onlar Tağut'a kulluk yapıyorlardı. Yani azgın ve gerçeğe tecavüz eden otoritelere uyarlardı. Kuşkusuz onlar, secde etmek, rükua varmak anlamında kulluk yapmıyorlardı onlara. Fakat onlara uymak ve itaat etmek anlamında ibadet ediyorlardı. İşte bu, kişiyi Allah'a kulluk dairesinden ve O'nun dininden çıkaran bir kulluk şeklidir.(94)

Yüce Allah, peygamberine, Ehli Kitab'ı bu tarih ve bu tarihten dolayı hakkettikleri bu cezayla yüzyüze getirmesini emrediyor. Sanki onlar, karakterleri değişmez tek bir nesildirler. Onlara bunun en kötü bir ceza olduğunu bildirmesini buyuruyor:

''...De ki; Allah katında bundan daha kötü konumda olanları size bildireyim mi?''

Yani, Ehli Kitab'ın müslümanlara yönelik nefretlerinden, onlara kurdukları tuzaklardan ve imanlarından dolayı çektirdikleri eziyetlerden daha kötüsünü... Zayıf insanların hoşlanmaması nerede, Allah'ın hoşnutsuzluğu, azabı, bir de Ehli Kitab için kötülük ve doğru yoldan çıkmış hükmünü vermesi nerede?

''Bunlar konumları en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır.''

EHLİ KİTABIN KARAKTERİ

(94) Daha geniş bilgi için Ebul-âla El Mevdudi'nin "Kur'an'a Göre Dört Terim", İbadet Bölümü ve yazarın "Din Budur" kitabının "Eşsiz Bir Metod" Bölümü. "İslâm Düşüncesi" kitabının "Tevhide Dayalı Bir Düşünce Sistemi" bölümüne bakınız.

Ayetin akışı tarihlerini ve buna karşılık hakkettikleri cezayı gözler önüne serdikten sonra, dostluklarından nefret ettirmek için niteliklerini ve karakteristik özelliklerini sunmaya devam ediyor. Geceleri tasarladıkları komploları ortaya çıkarmakla, müminlere yönelik bir sakındırma ve dikkat çekme yeralıyor. Aynı şekilde çizilen tabloda, yahudinin tipi iyice belirginleşiyor. Çünkü yaşanan olgudan sözediliyordu ve en çok da yahudilerden kaynaklanıyordu bu kötülük.

وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا
وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾
وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَـٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّـٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ
عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾
وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ ۘ بَلْ يَدَاهُ
مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ
إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ
إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ
وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

61- Bunlar yanınıza geldiklerinde, "inandık" dediler. Oysa yanınıza, kafir olarak girmiş ve yine kafir olarak çıkmışlardır. Allah onların gizli tuttukları duyguları herkesten iyi bilir."

62— Onlardan çoğunun günahta, ölçüleri aşmakta ve haram yemekte birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kadar kötüdür.

63- Allah'a bağlı bilginler ile din adamları bunları günah söz söylemekten ve haram mal yemekten sakındırsalar ya! Yaptıkları şey ne kadar kötüdür.

64- Yahudiler "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Bu sözlerinden ötürü elleri bağlansın, onlara lanet olsun! Tersine O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler onların çoğunun azgınlığını ve kafirliğini arttıracaktır. Onların arasına kıyamet gününe kadar sürecek bir düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş ateşini körüklediler ise, Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde hep fesad, bozgunculuk peşinde koşarlar. Oysa Allah bozguncuları sevmez.

Bu ibareler, Kur'an'ın eşsiz ifade tarzı uyarınca hareketli tablolar ve canlı

sahneler meydana getirmektedir.[95] Bu ayetleri okuyan, yüzyılların ötesinden -aynı düşünceyle- Kur'an'ın sözünü ettiği bu topluluğu, -tercih edilen görüşe göre- yahudileri seyredebilir. Çünkü ayetlerin akışı onlardan söz etmektedir. Bu arada Medine'deki bazı münafıkların kastedildiği de düşünülebilir. Müslümanlara gelip "inandık" demeleri gözönüne getirilebilir. Müslümanların yanına girerken ve çıkarken dağarcıklarında taşıdıkları şeyin karşıtını dilleriyle söylemelerine rağmen, dağarcıklarında "küfrü" sakladıkları, girerken, çıkarken onu taşıdıkları gözönüne getirilebilir.

Belki de bunlar, geceleri komplolar kurup, kimisi kimisine; "sabahleyin Kur'an'a inanın akşamleyin de inkar edin, belki dönerler" diyen yahudilerdir. Bu kargaşa ve iğrenç olduğu kadar aşağılık kuşkulandırma ile, müslümanları dinlerinden döndürebileceklerini umuyorlardı.

"Allah onların gizli tuttukları duyguları herkesten iyi bilir."

Bunu yüce Allah söylüyor, çünkü gerçektir. Bir de müminlerin Allah'ın desteğine güvenmeleri, düşmanlarının tuzaklarından koruyacağından emin olmaları ve O'nun ilmiyle bu gizli tuzakları kuşattığını bilmeleri amaçlanmaktadır. Sonra vazgeçerler diye, bu tür komploları kuranlar da tehdit edilmektedir.

Ayetin akışı, hareketlerini gözle görülebilir biçimde çizmektedir. İfadede bunlar, açıkça seyredilebilir.

"Onlardan çoğunun günahta, ölçüleri aşmakta ve haram yemekte birbirleri ile yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kadar kötüdür."

"Musarea" işdeş kipindendir. Topluluğu günah, düşmanlık ve haram yemekte yarışır olarak tasvir etmektedir. Bu, iğrendirmek ve aşağılamak için çizilen bir tablodur. Ancak, fesat yaygınlaştığı, değerler yok olduğu ve kötülük her tarafı kapladığı her zaman ki toplumların, sosyo-psikolojik durumlarından birini tasvir etmektedir.Böyle bir duruma gelmiş toplumlara baktığında insan, güçlüsüyle, zayıfıyla, içindeki her ferdin kötülükte, günah ve düşmanlıkta yarıştığını görecektir. Günah ve düşmanlık, bu tür aşağılık, bozulmuş toplumlarda sadece güçlülere özgü bir davranış değildir. Güçsüzler de bu suçu işlerler. Bunlar da günah akımına kapılırlar ve haksızlık yapabilirler. Doğal olarak güçlülere, haksızlık yapamazlar. Bunlar da birbirlerine haksızlık yaparlar. Allah'ın yasaklarını çiğnerler. Çünkü bozulmuş toplumlarda yöneten, yönetilen, hiç kimsenin korumadığı serbest bölge burasıdır. Dolayısıyla bozulduğu zaman, günah ve haksızlık, toplumun özelliği olur. Bu tür toplumların işi, günah ve haksızlıkta yarışmaktır.

O günkü yahudi toplumu da böyleydi. Böyle haram yiyorlardı. Nitekim haram yemek, yahudinin her zamanki özelliğidir.

"Yaptıkları şey ne kadar kötüdür."

Ayetlerin akışı, şeriatı uygulamayı üstlenen Allah'a bağlı kimselerin ve dini bilimleri öğretmeyi üzerine almış bilginlerin, tüm bunlara sessiz kalışlarını,

(95) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Kur'an Yöntemi" bölümüne bakınız.

kavmin günah ve haksızlıkta yarışmalarına, haram yemelerine ses çıkarmayıp, kötülükte yarışmaktan alıkoymamalarını kınarken, bozulmuş toplumlarının karakteristik özelliklerinden bir diğerine işaret etmektedir:

"Allah'a bağlı bilginler ile din adamları bunları, günah söz söylemekten ve haram mal yemekten sakındırsalar ya!"

Bu özellik, toplumda günah ve haksızlığın yaygınlaşmasına, şeriat ve dini bilgileri üstlenen kimselerin ses çıkarmayışı özelliği, yıkılmağa yüz tutmuş bozuk toplumların karakteristik özelliğidir. İsrailoğulları da, Kur'an-ı Kerim'in haklarında buyurduğu gibi:

"İşledikleri kötülüklerde birbirlerini sakındırmazlardı."(96)

İyi, faziletli, canlı, güçlü ve dayanışmalı toplumun özelliği; iyiliği emr, kötülüğü yasaklamanın yaygın oluşudur. İçinde iyiliği emreden ve kötülüğü yasaklayan kimselerin bulunmasıdır. Aynı şekilde iyilik emrini ve kötülüğün yasaklanışını dinleyecek kişilerin de bulunmasıdır. Ayrıca bu toplumun geleceği o kadar güçlüdür ki, içindeki sapıklar, bu emir ve yasağı engellemeye ve iyiliği emredip, kötülüğü sakındıran kimselere eziyet etmeye cesaret edemezler.

Nitekim yüce Allah, müslüman ümmeti nitelendirirken şöyle buyurmaktadır: **Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve Allah'a inanırsınız.**(97) İsrailoğullarını nitelendirirken şöyle buurmaktadır: **İşledikleri kötülüklerde birbirlerini sakındırmazlardı**(98) Bu iki özellik, toplumu ve iki grubu birbirinden ayıran arakesittir.

Burada ise, günah ve haksızlıkta yarışılmasına, haram yenmesine ses çıkarmayan dolayısıyla, korumak zorunda oldukları Allah'ın kitabında yeralan, hakkı savunmamaları nedeniyle Allah'a bağlı kimselere ve din bilginlerine yönelik bir kınama yeralmaktadır.

Aslında bu, dine inanan herkese yapılan uyarıcı bir çağrıdır. Çünkü toplumun dirliği ya da bozulması, şeriatın ve din ilimlerinin korunmasına ve iyiliğin emredilmesi, kötülükten sakındırmak görevinin yerine getirilmesine bağlıdır. Ancak bu iş, daha önce bu tefsirde dediğimiz gibi, emredip yasaklama yetkisine sahip bir otoriteyi gerektirmektedir.(99) Çünkü emretmek ve yasaklamak, davet etmekten farklı bir şeydir. Davet etmek açıklamaktır. Emredip yasaklama ise, egemenliktir. Buna göre, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayanların, bu emir ve yasaklarının toplum içinde bir değerinin olması için, otoriteyi ellerinde bulundurmaları gerekir. Yoksa bütün iş sözde kalır.

En iğrenç şekliyle günah olan sözlerine örnek olarak, Kur'an-ı Kerim, ahmak ve melun yahudilerin şu sözlerini anlatmaktadır:

"Yahudiler, "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Bu sözlerinden ötürü elleri bağlansın, onlara lanet olsun. Tersine, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir."

(96) Maide Suresi, 74
(97) Al-i İmran Suresi, 110
(98) Maide Suresi, 79
(99) Fzilal-il Kur'an 2. cilt, sh. 152

Bu, yahudilerin yüce Allah'a ilişkin yanlış düşünceleridir. Kur'an-ı Kerim, bu tür yanlış düşüncelerinden bir çoğunu anlatmıştır.Allah yolunda harcama yapmaları istendiğinde, "Allah fakir biz ise zenginiz" demişlerdi. Nitekim "Allah'ın eli sıkıdır" diyorlardı. Bunu cimriliklerine neden gösteriyorlardı. İddialarına göre Allah, onlara ve insanlara çok az mal veriyordu. O halde, nasıl hayır amaçlı harcama yapsınlardı?

Duyguları o kadar yanılmış, kalpleri o denli katılaşmış ki, kastettikleri bozuk ve yalancı anlam olan cimriliği, doğrudan doğruya ifade etmeyip, daha çirkin, küstahça saldırgan ve kafirce bir söz seçiyorlar: **"Allah'ın eli sıkıdır"** diyorlar.

Gelen cevapta onların, bu sıfatı hakkettikleri belirtilmektedir. Söylediklerine karşılık lanetlendikleri, Allah'ın rahmetinden kovuldukları bildirilmektedir.

"Bu sözlerinden ötürü elleri bağlansın, onlara lanet olsun!"

Öyle de oldular. Allah'ın yarattıkları arasında en cimri, en mal tutkunu kişilerdir.

Ardından bu bozuk ve hastalıklı düşünce düzeltilmekte, yüce Allah üstün sıfatlarıyla vasfedilmektedir. O, kullarına lutfundan hesapsız bağışlar:

"Tersine, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir.."

Yaratıklara yönelik bitmez tükenmez bağışı, açıkça görülmektedir. Açık el, tükenmez lutuf ve bol bağış buna şahittir. Her dil bunu söylemektedir. Ancak yahudi bunu görmez. Çünkü o, mal toplamak ve arttırmak, cimrilik, nankörlük ve iğrenç sözler söylemekle meşguldür. Allah hakkında bu tür sözler söylemekten çekinmez.

Yüce Allah, peygamberlik için seçilmesinden dolayı ve bu peygamberliğin onların eski, yeni bazı kirli çamaşırlarını ortaya çıkarmasından ötürü, kendisine duydukları kin ve öfke nedeniyle bu kavmin ilerde sergileyeceği tavırları, peygamberine anlatmaktadır:

"Rabbin tarafından sana indirilen ayetler onların çoğunun azgınlığını ve kafirliğini arttıracaktır."

Kin ve kıskançlık nedeniyle, yüce Allah'ın, peygamberine indirdiği kitapta durumlarını ortaya çıkarması sebebiyle, birçoklarının azgınlık ve küfrü artacaktır. Çünkü onlar, imandan yüz çevirmişlerdir. Karşıt tarafta yer almaları kaçınılmazdır. Cimrilik ve kötülüklerinin, küstahlıklarının ve küfürlerinin artması doğaldır. Dolayısıyla peygamber, müminler için rahmet, inkarcılar için de bir ağırlıktır.

Sonra yüce Alhah, takdir edip aralarına saldığı, düşmanlık ve öfkeleşmekten, son derece kızgın alevli tuzaklarını boşa çıkarmasını ve müslüman cemaate karşı giriştikleri kızgın savaştan yenilgiyle döneceklerini antalmaktadır peygamberine.

"Onların arasında kıyamet gününe kadar sürecek bir düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş ateşini körüklediler ise, Allah onu söndürmüştür."

Kuşkusuz, yahudi grupları birbirlerine düşmandırlar. Her ne kadar günümüzde, dünya yahudilerinin dayanışma içinde oldukları ve İslâm memleketlerine karşı savaş başlatıp başarıya ulaştıkları görülse de, kısa bir zaman dilimini ve gerçeği tümüyle içermeyen görünüşü dikkate almamamız gerekmektedir. Çünkü 1300 seneden beri, hatta İslâm öncesinden beri yahudiler, düşmanlık, aşağılanmışlık ve parçalanmışlık içinde hayat sürdürüyorlar. Çevrelerine ne kadar dayanak dikerlerse diksinler, sonları yine böyle olacaktır. Ancak her konumun anahtarı yüce Allah'ın, onlarla vaadini gerçekleştirdiği mümin topluluğun varlığına bağlıdır. Allah'ın vaadini karşılayacak, O'nun kaderine perde olacak ve yüce Allah'ın onlarla yeryüzünde dilediğini gerçekleştireceği günümüzün müslüman topluluğu nerede?

Müslüman ümmet İslâm'a döndüğü, İslâm'a gerçek anlamda inandığı, hayatını bütünüyle sistemine ve şeriatına dayandırdığı gün, işte o gün, yüce Allah yaratıklarının en kötüleri aleyhindeki müminlere yönelik vaadini gerçekleştirecektir. Yahudiler bunu biliyorlar. Bu yüzden, yeryüzünün her karış toprağında ortaya çıkan İslâmî diriliş hareketlerinin üzerine dağarcıklarındaki tüm kötülük ve hilelerle çullanıyorlar, ellerindeki her zorbalık ve saldırganlığı devreye sokuyorlar. Kendi elleriyle değil ancak, işbirlikçilerinin elleriyle vahşi ve iğrenç darbeler vuruyorlar. Mümin topluluk hakkında bir sözleşme ve antlaşma gözetmezler. Ancak Allah, karşı konulmaz egemenliğin sahibidir ve Allah'ın vaadi kesinlikle gerçekleşecektir:

"Onların arasına kıyamet gününe kadar sürecek bir düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş ateşini körüklediler ise, Allah onu söndürmüştür."

Yüce Allah'ın, yahudide somutlaşan kötülük ve bozgunculuğu durdurup ortadan kaldırıp göndermesi kaçınılmazdır. Çünkü Allah, yeryüzünde bozgunculuk yapılmasını sevmez. Bu yüzden yüce Allah'ın sevmediği şeyi ortadan kaldırıp süpürecek kullarını göndermesi bir zorunluluktur:

"Onlar yeryüzünde hep fesad, bozgunculuk peşinde koşarlar. Oysa Allah bozguncuları sevmez."

Dersin sonunda, büyük bir iman kuralı yer almaktadır. Yeryüzünde Allah'ın dinini yerleştirmenin anlamının, müminin hem dünya hem de ahiret hayatı, için dirlik, kazanç ve kurtuluş olduğuna ilişkin bir kural yerleştirilmektedir. Din ile dünyayı ayırmak söz konusu değildir. Dünya ile ahireti de ayırmak mümkün değildir. Çünkü İslâm, dünya ve ahiret için, dünya ve din için gönderilmiş bir sistemdir. Bu büyük iman kuralı, Kitap Ehli'nin Allah'ın dininden sapmalarından, haram yemelerinden ve şu yeryüzü nimetlerinden herhangi birini elde etmek için, kelimeleri yerlerinden oynatmalarından söz edilmesi münasebetiyle yer almaktadır. Şayet onlar, Allah'ın yolunu seçselerdi, Allah'ın dinine uymak, yerde ve gökte, dünya ve ahirette onlar için çok daha yararlıdır.

EHLİ KİTABIN VERİLEN NİMETİ GERİ TEPMESİ

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ

وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ
وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ
وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ
سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

65- Eğer Kitap Ehli, imon edip kötülüklerden sakınsalar, günahlarını siler, onları nimetlerle dolu cennetlere koyardık.

66- Eğer onlar Tevrat'a, İncil'e ve Rableri tarafından kendilerine indirilen Kur'an'a uygun yaşasalardı, başları üzerinden ve ayakları altından kaynaklanan nimetler yerlerdi. Onların içinde ılımlı, aşırı davranışlardan sakınan bir kesim var. Fakat çoğu ne fena işler yapıyor!

Şu iki ayet, İslâm düşüncesinin büyük esaslarından birini dile getirmektedir. Dolayısıyla insanlık hayatı için, son derece önemli bir gerçeği temsil etmektedir. Belki de günümüzde olduğu kadar bu gerçeğin belirginleşmesine ve açıklanmasına hiçbir zaman ihtiyaç duyulmamıştı. Çünkü insan aklı, insanlığın sahip olduğu ölçüler ve kurumları, bu son derece önemli konuda çeşitlerin sisleri, düzenlerin sapıklıkları arasında bocalamakta, sarsıntılar geçirmekte ve boşluğa doğru sürüklenmektedir.

Yüce Allah Ehli Kitab'a diyor ki, -tüm Ehli Kitab'ı kapsayan en doğru sözü söylüyor- şayet inanır Allah'tan korksalardı, günahları siler onları bol nimetli cennetlere koyardı. Bu, onların ahiret mükafatıydı. Aynı zamanda onlar, dünya hayatlarında, tevrat, incil ve yüce Allah'ın kendilerine indirdiği diğer direktiflerde somutlaşan ilahî hayat sistemini -Allah'ın indirdiği şekilde bozmadan, değiştirmeden- uygulasalardı, dünya hayatları düzelecekti. Yaşama düzeyleri yükselecek, bol rızıklar elde edeceklerdi. Başları üstünden ve ayakları altından fışkıran rızıkları yiyeceklerdi. Geniş çaplı, bir üretim, güzel bir dağıtım ve hayatın dirliği ile karşılaşacaklardı. Ancak uzun tarihleri boyunca, aşırı davranışları olmayan, ılımlı bir azınlığın dışında hiçbiri iman etmemiş, Allah'tan korkmamış ve O'nun hayat sistemini uygulamamıştır. **"Fakat çoğu ne fena işler yapıyor."**

Böylece şu iki ayetten anlaşılıyor ki, iman ve takva, bir de Allah'ın sistemini şu dünya hayatında insanların hayatına egemen kılmak, Allah'ın şeriatını tatbik eden mümin takva sahiplerine sadece ahiret mükafatını kazandırmakla kalmıyor, -Bu çok daha öncelikli ve sürekli olmakla beraber- aynı zamanda dünya işlerinin dirliğini de garantiliyor ve bu kişilere dünya mükafatını da kazandırıyor. Bolluk, gelişme, dengeli servet bölüşümü ve yeterlilik... Nitelik şu sözde, bolluk ve genişliğin anlamını somut bir şekilde çizmektedir:

"Başları üzerinden ve ayakları altından kaynaklanan nimetler yerlerdi."

Böylece ahiretteki güzel mükafatı elde etmek için ayrı, dünya dirliği için de ayrı bir yolun bulunmadığı da anlaşılmış oluyor. Hem dünya hem de ahiret

hayatını düzenleyen, tek bir yol vardır. Bu yoldan şaşıldığı an, dünya hayatı bozulduğu gibi, ahiret hayatı da mahvolur. *Bu biricik yol; iman, takva ve* dünyada ilahî hayat sistemini uygulamaktadır.

Bu sistem sırf, kalbi bir bilinç ve takvadan ibaret değildir. Aynı zamanda o, -bunlara bağlı olarak- insanlığın pratik hayatının dayandığı ve kendisinin de hayata egemen olduğu bir *sistemdir.* İman ve takvayla beraber bu sistemi yeryüzüne yerleştirmek, dünya hayatının düzelmesinin, bol rızkın, geniş çaplı üretimin ve dengeli dağıtımın garantisidir. Öyle ki, -bu sistemin gölgesinde- tüm insanlar başlarının üzerinden ve ayaklarının altından fışkıran nimetlerden yerler.

Kuşkusuz imana dayalı hayat sistemi, dini dünyaya karşılık, ahiret mutluluğunu da dünya mutluluğuna karşılık olarak öngörmez. Ahiret mükafatını elde etmek için, dünyada tutulan yoldan başka bir yol edinmez. işte bu günümüz insanının düşüncesinde, akıllarında, vicdan ve pratik konumlarında kapalı kalmış bir gerçektir.

İnsanların fikirlerinde, vicdanlarında ve realitelerinde dünya ve ahiret yolları ayrılmıştır. Öyle ki, sıradan bir insan -yolunu şaşırmış insanlığın genel görüşü de budur- iki yolu birleştirmenin mümkün olacağı düşünülemez olmuştur. Aksine, dünya yolunu seçtiği zaman kendi hesabına ahireti, ahiret yolunu tutmak istediğinde de dünyayı gözden çıkarmak durumunda kalacağını sanmaktadır. Düşünce ve pratik hayatta ikisinin birleşeceğinin mümkün olacağını düşünememektedir. Bu zamanda, yeryüzünün ve insanların pratik durumu ve sistemi bunu öngörmektedir, zannetmektedir.

Doğrusu; Allah'tan ve O'nun hayat sisteminde uzak, sapık cahiliyenin hayatı yönlendiren kurumları, günümüzde dünyayı ve ahiret yollarını birbirlerinden uzaklaştırmaktadır. Toplum içinde sivrilmek, dünyevi menfaat kaynaklarını elde etmek isteyenlere, ahiret yolunu bırakmalarını zorunlu kılmaktadır. *Dini prensipleri, ahlak ilkelerini, yüksek düşünceleri ve dinin özen gös*terdiği temiz hayat tarzını feda etmelerini istemektedir. Buna paralel olarak, ahirette kurtulmak isteyenlere, bu dünyanın akıntısından, murdar kurumlarından ve toplum içinde sivrilmek, menfaat kaynaklarını elde etmek için, bu kurumların benzeri yöntemlerden uzak olmalarını zorunlu görmektedir. Çünkü bu yöntemlerin temiz olmaları mümkün olduğu gibi, din ve ahlâkla uyuşmaları da imkansızdır. Allah'ın bunlardan hoşnut olması da söz konusu değildir.

Ancak... Bunu içinden çıkılmaz bir durum olarak görmektedirler. Bu yapışkan durumdan kurtulmanın mümkün olmadığını, dünya ve ahiret yollarının birleşmesinin imkansız olduğunu düşünüyorlar.

Aksine... Bu içinden çıkılmaz bir durum değildir. Dünya ve ahiret arasındaki bu karşıtlık, dünya ve ahiret yollarının farklılığı, değişmez nihai gerçekler değildir. Aslında bu durum, hayatın tabii özelliklerinden de değildir. Geçici sapıklıktan kaynaklanan ve sonradan olma bir durumdur bu.

Aslında insan hayatının karakteristik ilkesine göre dünya yolu ile ahiret yolu birdir, çakışıktır. Ahiret için yararlı olan yol, aynı zamanda dünya için

de yararlı olan yoldur. Üretim, kalkınma, yeryüzü nimetlerini bollaştırma faaliyeti, dünya hayatında refah sağlayıcı olduğu gibi ahiret sevabını da kazandıran bir faktördür. Bunun yanısıra iman, takva ve iyi amel gibi nitelikler yüce Allah'ın rızasını ve ahiret sevabını kazandırıcı faktörler oldukları oranda aynı zamanda dünyadaki maddi kalkınma sürecinin de sebeplerini oluştururlar.

Bu ilke, insan hayatının temel karakteristiğidir. Fakat insan hayatı, yüce Allah'ın önerdiği sisteme dayandırılmadıkça bu ilke gerçekleşemez. Çünkü çalışmayı ibadet sayan yüce Allah şeriatı uyarınca yürütülecek yeryüzü halifeliğini farz kabul eden sistem, bu sistemdir. Yeryüzü halifeliği, çalışmaktır, emektir, üretimdir, gelişmedir, kalkınmadır. Yüce Allah'ın yukardaki ayette buyurduğu gibi herkese, **"başları üzerinden ve ayakları altından rızık akmasını"** sağlayan, sosyal adalettir.

İslâm düşüncesine göre insanın görevi, yüce Allah'ın izni ve şartları uyarınca O'nun yeryüzündeki halifesi, temsilcisi olmaktır. Buna göre her türlü üretici ve ortaya eser koyucu çalışma, yeryüzünün, hatta evrenin tüm olanaklarını ve hammaddelerini kullanarak maddi refah düzeyini yükseltmeye yönelik gayretler bu halifelik görevinin kaçınılmaz gerekleridir. İnsan, yüce Allah'ın sistemi ve şeriatı uyarınca ve halifelik misyonunun şartlarını gözetmek sureti ile bu görevi yerine getirince yüce Allah'a itaat etmiş olur ki, bu itaat, kendisine ahiret sevabını kazandırır. Bunun yanısıra eğer insan, bu görevi anlattığımız biçimde yerine getirirse, yüce Allah'ın, yararına sunmuş bulunduğu yeryüzü nimetlerini elde eder; yukarda okuduğumuz ayetin anlam yüklü deyimi uyarınca, "başı üzerinden ve ayakları altından kaynaklanan bol rızıklara" kavuşur.

Buna karşılık yeryüzünün kaynaklarını işletmeye yönelmeyen, insanoğlunun yararına sunulmuş evrensel maddi imkanları kullanmaya girişmeyen insan, İslâm düşüncesine göre, yüce Allah'a karşı gelmiş uğrunda yaratıldığı temel göreve sırt çevirmiş sayılır. Çünkü yüce Allah, insan hakkında bir ayetinde meleklere **"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım"** buyurmuş[100] ve başka bir ayetinde de, insanlara, **"Allah, göklerde ve yeryüzünde bulunan herşeyi sizin yararınıza sundu"** diye, seslenmiştir.[101] Buna göre maddi kalkınma çabasına yançizen insan, yüce Allah'ın kullarına bağışladığı rızkı işe yaramaz hale getirmiş, böylece dünyasını berbat ettiği için ahiretini de hüsrana mahkûm etmiş olur.

İslâm sistemi, bu ilkesi ile, dünya ile ahireti, uyumlu ve koordinasyonlu bir biçimde birleştiriyor. Bu uyum ve koordinasyon içinde insan, ne ahireti elde etmek için dünyasını ve ne de dünyasını elde etmek için ahiretini ihmal etmek, bir yana bırakmak zorunda kalıyor. Neden derseniz; çünkü İslâm sistemine göre İslâm düşüncesine göre, dünya ile ahiret ne birbirinin karşıtı ve ne de biri diğerinin alternatifidir.

Gerçi bu ilke, genel anlamda insan soyu ve yeryüzünde yüce Allah'ın sistemi uyarınca yaşayan insan toplulukları içindir. Fakat tek tek fertler için

(100) Bakara Suresi, 30
(101) Casiye Suresi, 14

de aynı ilke geçerlidir. Çünkü İslâm sistemine göre fertlerin yolu ile toplumların yolu arasında çelişme, çatışma ve bağdaşmazlık yoktur. Buna göre bu sistem, her ferde bütün aklî ve bedenî yeteneklerini çalışma ve üretim uğrunda seferber etmesini emreder. Ona çalışması ve üretimi sırasında yüce Allah'ın rızasını gözetmesini önerir. Onu zalimlikten, gaddarlıktan, aldatıcılıktan, hıyanetten, haram yemekten, yolsuzluktan, sahip olduğu imkanları toplumdaki yoksul kardeşleri ile paylaşmaya yanaşmama bencilliğinden kaçınmaya çağırır. Onun, çalışarak kazandığı meşru malı üzerindeki mülkiyet hakkını onayladığı gibi, bu ferdi mülkiyete ilişkin yüce Allah'ın emirlerinden ve yasalarından kaynaklanan toplumsal hakları da onaylar. Sistem, bu sınırlar içindeki, şartlar uyarınca ortaya konan maddi çalışmaları, fert hesabına ibadet olarak kaydeder. Bu çalışmaları, dünyada müreffeh bir hayat düzeyi ile, ahirette de cennetle ödüllendirir. Ayrıca ferdi, Allah'ına daha sıkı şekilde bağlamak üzere ona bir takım belirli ibadet görevleri yükler. Bu ibadet görevleri, periyodik aralıklarla tekrarlandıkça onunla Allah'ı arasındaki bağı daha güçlü ve daha dayanıklı hale getirirler. Yani, her gün beş kere namaz kılarak, yılda bir ay oruç tutarak, ömründe bir kere hacca giderek ve her yıl sonunda malının zekatını vererek, yüce Allah ile arasındaki bağı sürekli biçimde yenilenen bir çaba ile kuvvetlendirme imkanına kavuşur.

İşte İslâm sisteminde bu farz ibadetlerin değeri bu noktadan kaynaklanır. Bu ibadetler kulun, yüce Allah ile arasındaki taahhüdü yenileme ve tazeleme girişimleridirler; yüce Allah'ın hayata ilişkin kapsamlı sistemine karşı, kulun bağlılığını pekiştirirler. Bunlar, hayatın bütün kesimlerini düzenleyen; maddi çalışmayı, üretimi, servet bölüşümünü, insanlar arası ilişkileri ve halifeliğe ilişkin görevlerini disipline bağlayan bu sistemin yükümlülüklerini yerine getirme azmini bileyen Allah'a yaklaştırıcı faaliyetlerdir.Ayrıca bu ibadetler, yüce Allah'ın yardımı ve desteği sayesinde, bu kapsamlı ve eksiksiz sistemi hayata yansıtmanın gerektirdiği fedakarlıklara katlanma bilincini geliştirirler. İnsanların, yolları üzerine dikilen ihtiraslarını, inatlarını, sapık eğilimlerini ve keyfî arzularını bertaraf ederler.

Bu farz ibadetler maddi çalışma, üretim, servet bölüşümü, insanlar arasında hüküm verme, yargılama, yüce Allah'ın sistemini yeryüzünde yerleştirme ve bu sistemin insan hayatındaki egemenliğini pekiştirme amacı ile girişilecek cihad gibi faaliyetlerden kopuk görevler değildirler. Tersine iman, takva ve farz ibadetler, bu sistemin ilk yarısını oluşturur ve bu ilk yarı; sistemin öbür yarısının gereğinin yerine getirilmesini sağlayan bir itici güç oluşturur. Böylece, yüce Allah'ın, yukarda okuduğumuz iki ayette insanlara vaadettiği gibi iman, takva ve ilahî sistemin pratik hayata yansıtılması, maddi refaha ve rızık bolluğuna ulaştıran bir yol oluşturur.

İslâm düşüncesi ve bu düşüncenin ürünü olan İslâm sistemi ne ahireti, dünya hayatının ve ne de dünyayı, ahiret hayatının alternatifi olarak sunmaz. Bunun yerine dünyayı da ahireti de, aynı yoldan gidilerek ulaşılacak ve aynı çaba ile kazanılacak hedefler olarak sunar. Fakat insan hayatında dünya ile ahiretin birleşebilmesi için insanın mutlaka yüce Allah'ın hayat metoduna uyması gerekir. Bunun yanısıra insan hayatına ilahî sistemden kaynaklanmayan

herhangi bir yabancı unsur karıştırmamalı ya da ilahî sistemle bağdaşmayan her bir şahsî düşünce kırıntısının bu hayatın ahengini bozmasına meydan verilmemelidir. Çünkü dünya ile ahiret arasında ancak, bu sistem sayesinde uyumlu bir bütünlük kurulabilir.

İslâm düşüncesi ve bu düşüncenin ürünü olan İslâm sistemi imanı, ibadeti, iyi ahlâklılığı ve takvayı maddi çalışmanın, emeğin, üretimin, kalkınmanın ve pratik hayat düzeyini geliştirmenin alternatifi olarak sunmaz. Bu sistem, günümüzün bazı sığ akıllarının sandıkları gibi, insanlara sadece ahiret cenneti vaadederek bu cennete nasıl varılacağını belirlemekle yetinen ve bunun yanısıra, dünya cennetine nasıl varılacağı konusunda hiçbir şey söylemeyerek bu cennete götürecek yolu benimseme işini insanlara bırakan bir sistem değildir. Tersine, İslâm düşüncesine ve bu düşünceden kaynaklanan İslâm sistemine göre maddi çalışma, emek, üretim, kalkınma ve pratik hayat düzeyini geliştirme faaliyeti, yeryüzü halifeliğinin kaçınılmaz gereğini oluşturur. Bunun yanısıra iman, ibadet, iyi ahlâklılık ve takva, sözkonusu ilâhi sistemi pratik insan hayatına yansıtmanın beslenme kanallarını, zorunlu kurallarını, itici gücünü ve hızlandırıcı enerjisini oluştururlar.

Bu iki nitelik gruplarının her ikisi, hem yeryüzü cennetini ve hem de ahiret cennetini birlikte kazandırırlar. Her iki cennete giden yol aynı yoldur. Günümüzde yeryüzüne egemen olan tüm cahiliye sistemlerinde görüldüğü gibi, din ile pratik maddi hayat arasında bir kopukluk bir bağdaşmazlık yoktur. Bu kopukluk günümüz dünyasına egemen olan cahiliye sistemlerinde vardır. Bu sistemlerin çoğu kafalara yerleştirdiği asılsız saplantıya göre insanlar, ya dünyayı ya da ahireti seçmelidirler, bu ikisini ne düşüncede ve ne de pratik hayatta biraraya getirmek mümkün değildir. Çünkü bunlar, birbirleri ile bağdaşamazlar!

Evet cahiliye toplumlarında ve cahiliye zihniyetlerinde insanların hayatında dünya yolu ve ahiret yolu arasında, dünya işi ile ahiret işi arasında, insan ruhunu besleyen ibadet ile maddi buluşlar arasında, dünya hayatına ilişkin başarı ile ahiret hayatına ilişkin başarı arasında çelişki ve kopukluk görülür. Fakat bu uğursuz bedel, insanlığa yüklenmiş kaçınılmaz bir kader hükmünün gereği değildir. Bu uğursuz ve ağır ceremeyi, yüce Allah'ın sistemine sırt çevirerek, temelde ve amaçta bu sisteme zıt başka uydurma sistemler benimsemekle insanlık, kendi kendine yüklenmiştir.

İnsanlar bu ağır ceremeyi, dünya hayatında kanlarından ve sinirlerinden ödüyorlar. Tabii ki, asıl ceremeyi daha ağır ve daha bel bükücü biçimde ahirette ödemek zorunda kalacaklardır.

İnsanlar maddi çalışmanın, üretimin, bilimin, deneysel işlemler yapmanın, gerek fert ve gerekse toplum olarak hayat mücadelesinde başarılı olmanın tek yolu budur, saplantısına kapılarak dini tümü ile bir yana bıraktıklarında kalpleri, iman güveninden, iman huzurundan, iman besininden ve iman doyumundan yana bomboş kalır. Bu boşluğun sonucu olarak, sözünü ettiğimiz uğursuz kopukluğun faturasını, ceremesini endişe, şaşkınlık, bunalım, gönül bedbahtlığı ve duygu kargaşalığı olarak ödüyorlar. Bu durumda insanlar, kendi

fıtratları ile boğuşuyorlar, kalplerinin inanç sistemine karşı duyduğu fıtrî açlıkla boğuşuyorlar, insan kalbi bu boşluğa, bu yoksunluğa katlanamaz. Öteyandan bu öyle bir açlıktır ki, onu hiçbir sosyal akım, *hiçbir felsefî doktrin, hiçbir* bilimsel teori asla gideremez. Çünkü bu açlık, ilahını arayan insanoğlunun içgüdüsel açlığıdır.

Bir yandan insanlar, bir yandan sosyal düzeni, kurumları, düşünceleri, maddi kazanç yöntemleri, başarılı olma metodları tümü ile yüce Allah'ın sistemi ile çatışan günümüz toplumlarının *hayat anlayışına göre yaşamayı* benimserken öteyandan, Allah inancını gönüllerin bir köşesinde korumaya çalışınca da bu yüklü faturayı, bu ağır ceremeyi yine endişe, bunalım, şaşkınlık, gönül mutsuzluğu ve duygusal anarşi olarak ödemek zorunda kalıyorlar. *Çünkü içinde* yaşadıkları bu uğursuz toplumlarda dini inanç, dine dayalı ahlâk ve dine bağlı davranış sistemi ile egemen kurumlar, yasalar, değer yargıları ve ahlâkî normlar karşılıklı bir çatışma halindedirler.

Gerek yüce Allah'ın varlığını kökünden inkâr eden ateist-komünist ideolojilerin gölgesi altında ve gerekse dine pratik hayatın düzeninden kopuk basit bir inanç olarak yer tanıyan, diğer maddi ideolojilerin gölgesi altında yaşayan insanlar dinin Allah'a ve hayatın insanlara ait olduğunu, dinin; inanç, duygu, ibadet ve ahlâk, buna karşılık hayatın; düzen, yasal mevzuat, üretim ve çalışma olduğunu düşünen zavallı insanlar, tümü ile bu mutsuzluğun ızdırabını yaşıyorlar.

İnsanlık bu ağır faturayı; bu mutsuzluk, bu bunalım, bu şaşkınlık, bu ruh boşluğu faturasını ödemek zorunda kalıyor. Çünkü dünya ile ahireti birbirinden ayırmayıp her ikisini bir kabul eden, dünya refahı ile ahiret mutluluğu arasına çatışma koymayıp, bunların her ikisi arasında uyum kuran ilahî sistemi benimseyip uygulamaya koymaya girişmiyorlar.

Allah'a inanmadıkları, kalplerinde Allah korkusu taşımadıkları ve hayatlarına yüce Allah'ın sistemini egemen kılmadıkları halde bolluk içinde yüzen, bol maddi üretim gerçekleştiren ve yüksek bir refah düzeyine erişen milletleri görünce, geçici bir zaman dilimine özgü bu yalancı görüntülere aldanmamalıyız.

Bu geçici bir refah dönemidir. Ancak değişmez ilahî yasalar etkilerini gösterinceye kadar varlığını sürdürebilir. Maddi üretim ve gelişme ile ilahî sistem arasındaki kopukluk eninde-sonunda, tüm sonuçlarını ortaya koyacaktır. Bu sonuçların bazıları, değişik biçimlerde, daha şimdiden ortaya çıkmıştır bile.

Bu sonuçlar bu toplumlarda, dengesiz gelir dağılımı biçiminde ortaya çıkıyor. Bu durum, bu toplumları mutsuzluklara ve kinlere boğuyor. Toplumun iliklerine işleyen bu kinler sarsıcı devrim beklentilerine ve kaygılarına yolaçıyor. Bu durum, yüksek refah düzeyine rağmen gündeme getirilmiş bir sosyal beladır.

Yine bu sonuçlar, belirli bir oranda gelir dağılımı dengesi kurmak isteyen bazı toplumlarda baskı, terör ve yıldırma biçiminde ortaya çıkıyor. Çünkü bu

toplumlarda egemen olan siyasi iktidarlar, milli gelirin nisbeten dengeli bölüşümünü sağlayabilmek için zorlamacı, ezici, yıldırıcı ve sindirici yöntemlere başvuruyorlar. Bu da insanları can güvenliğinden, huzurdan ve hatta gece olunca korkusuzca yatağa girip rahat bir uyku uyuma garantisinden bile yoksun bırakan bir sosyal belâdır.

Öteyandan bu sonuçlar psikolojik ve ahlâkî çöküntüler biçiminde ortaya çıkıyor. Bu çöküntüler er ya da geç, maddi hayatın da yıkımına yolaçacaklardır. Çünkü çalışmak, üretmek ve servet bölüşümü; bunların hepsi ahlâkî bir yaptırımın teminatına muhtaçtır. Tek başına yeryüzü kaynaklı yasalar çalışma düzeninin güvenliğini sağlamakta kesinlikle yetersizdir. Günümüz dünyasının her tarafında bu gerçeği açıkça görüyoruz.

Yine bu sonuçlar sinirsel gerginlikler, stresler ve şimdiye kadar adları duyulmamış değişik hastalıklar biçiminde ortaya çıkıyorlar. Bu hastalıklar ve gerginlikler, başta en kalkınmış toplumları olmak üzere günümüzün bütün milletlerini kasıp kavuruyorlar; önce insandaki zekâyı ve dayanma gücünü zayıflatıyorlar, arkasından da çalışma ve üretme düzeyini düşürüyorlar. Bu gidişin sonunda ekonomik bunalımın ve refah düzeyi düşüklüğünün gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Bu belirtiler günümüz toplumlarında her gözlemcinin dikkatini çekecek oranda net ve belirgindir.

Yine bu sonuçlar, günümüzün bunalımlı dünyasında her an beklenen topyekün yokoluş kaygısında ortaya çıkıyor. İnsanlık tümü ile soyunu yeryüzünden tamamen silebilecek bir dünya savaşı çılgınlığının tehlike çemberi içinde yaşıyor. Bu kavganın sonucunda, sinirleri yay gibi gerilen insanlar; olur-olmaz her şeyden korkuya kapılır, paniğe tutulur hale gelmiştir. Bu panik çeşitli sinir hastalıklarına zemin hazırlıyor. Öyle ki, günümüzün ekonomide kalkınmış ülkelerinde kalp sektesinden, beyin kanamasından ya da intihar ederek ölenlerin oranı şimdiye kadar hiçbir dönemde ve hiçbir toplumda rastlanmamış derecede yüksektir. Öteyandan bu uğursuz sonuçlar bir bütün olarak, bazı milletlerde görülen dağılma, soy kuruması ve günden güne sayıca azalma eğiliminde, daha belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. Bu eğilimin en çarpıcı örneğini Fransız milleti oluşturuyor. Fakat Fransa, bu alanda diğer milletlerin akıbetini önceden gösteren somut bir örnektir sadece. Bu tehlikeli gidiş maddi faaliyetler ile ilahî sistemi, dünya ile ahireti, din ile pratik hayatı birbirinden ayırma cürmünün ya da ahirete ilişkin sistemi ilahî kaynağa, dünyaya ilişkin sistemi insanların keyfi arzularına dayandırarak ilahî sistem ile insanların hayatı arasında uğursuz bir uçurum açan sapıklığın doğal bir cezasıdır.

Yukardaki ayette dile gelen büyük gerçeğe ilişkin bu açıklamamızı noktalamadan önce ilahî sistemde iman, takva ve bu sistemi pratik hayata yansıtma işlemi ile maddi çalışma, üretim ve yeryüzü halifeliği görevini yerine getirme arasındaki umumun önemini bir kere daha vurgulamak istiyoruz. Bu uyum yüce Allah'ın gerek Kitap Ehli'ne ve gerekse bütün diğer toplumlara koştuğu bir şarttır. İnsanlar ancak bu temel şartı yerine getirmekle dünyada, "Başları üzerinden ve ayakları altından kaynaklanan nimetler" yeme imkânına kavu-

şabilirler, ancak bu temel şartın gereğine uymakla ahirette, "Günahlarından arındırılarak bol nimetli cennetlere girme" bahtiyarlığına erebilirler; ancak bu şartın gereğine sıkısıkıya bağlı kalmak suretiyle bolluk, yeterlik, barış ve güven içeren dünya cenneti ile insana sayısız nimetler ve Allah rızası kazandıran ahiret cennetine birlikte kavuşabilirler.

Fakat bu gerçeği vurgularken asla akıldan çıkarılmaması gerektiğini istediğimiz şu temel kuralı, şu ana prensibi de bir kere daha hatırlatmayı yerinde görüyoruz: İnsanın ana görevi ve hayatın temel ekseni iman, takva ve ilahi sistemi pratik hayata yansıtma işlevidir. Bu işlev maddi çalışmayı, üretimi, kalkınmayı ve hayatı geliştirme sürecini de beraberinde taşır. Üstelik kulun yüce Allah ile sıkı ilişki içinde olması, hayatın bütün değerlerine değer katan, bütün kriterlere anlam kazandıran ve bütün hazların çeşnilerini değiştiren bambaşka bir haz, eşsiz bir tad içerir. Bu ilke İslâm düşüncesinin ve İslâm sisteminin en temelli prensibini oluşturur. Arkasından diğer her şey, bu temelli ilkeye bağlı olarak, ondan kaynaklanarak ve onun doğal uzantısı olarak çorap sökülüşü gibi ortaya çıkar. Böylece hem dünyaya ve hem de ahirete ilişkin herşey uyum ve koordinasyon içinde yerine oturur.

Şunu hatırlatmalıyız ki, iman, Allah korkusu, ibadet, yüce Allah ile ilişki halinde olmak ve yüce Allah'ın şeriatını hayata egemen kılmak gibi nitelik ve faaliyetlerin meyvaları insanlar içindir, insanların hayatlarına yansıyacaktır. Yoksa yüce Allah tüm varlıklara karşı ihtiyaçsızdır, onların hiç birine ihtiyacı yoktur. Buna göre eğer İslâm sistemi, bu temel nitelikler ve faaliyetler üzerinde ısrarla duruyor, onları diğer bütün eylem ve faaliyetin ekseni sayıyorsa, bu ana eksene bağlanmayan her tür eylem ve faaliyeti reddediyorsa; onu kabul edilmeyecek bir batıl, yaşamaya hakkı olmayan bir siliklik ve havaya giden sonuçsuz bir çaba olarak kabul ediyorsa bu demek değildir ki, kulların ibadetlerinden, takvalarından, imanlarından ya da ilahî sistemi yeryüzünde egemen kılma girişimlerinden yüce Allah'a bir pay gidiyor. Asla. Yüce Allah, kulların iyilikleri ve kurtuluşa ermeleri bu yolda olduğu için, onları bu niteliklere ve faaliyetlere sarılmaya çağırıyor.

Nitekim Hz. Ebu Hureyre'nin Peygamberimize (salât ve selâm üzerine olsun) dayanarak naklettiği bir kutsi hadise göre yüce Allah kullarına şöyle buyuruyor:

"Ey kullarım! Ben zulmü kendime nasıl haram kıldım ise onu sizin aranızda da haram kıldım. Sakın birbirinize zulmetmeyiniz.

Ey kullarım! Hepiniz sapıksınız, sadece benim doğru yola ilettiklerim müstesna. Buna göre benden dileyiniz ki, sizi doğru yola ileteyim. Ey kullarım! Hepiniz açsınız, sadece benim doyurduklarım müstesna. O halde dileyiniz ki, sizi doyurayım. Ey kullarım! Hepiniz çıplaksınız, sadece benim giyindirdiklerim müstesna. O halde dileyiniz de sizi giyindireyim.

Ey kullarım! Siz gece-gündüz günah işlersiniz, ben ise tüm günahları affederim. O halde dileyiniz de günahlarınızı affediyim. Ey kullarım! Sizin gücünüz yetmez ki, bana zarar dokundurasınız, yine gücünüz yetmez ki, bana fayda sağlayasınız.

Ey kullarım! Eğer sizin ilkinizin ve sonuncunuzun, insanınız ve cinninizin tüm kalpleri, aranızdaki en iyi kulun kalbi kadar takvalı olsa bu benim şanıma birşey katmaz. Ey kullarım! Eğer sizin ilkinizin ve sonuncunuzun, insanınızın ve cinninizin tüm kalpleri aranızdaki en günahkar insanın kalbi kadar bozuk olsa bu durum da benim şanımdan bir şey eksiltmez. Ey kullarım! Eğer sizin ilkiniz ve sonuncunuz, insanınız ve cinniniz bir meydanda toplanarak bana dileklerinizi sunsanız da, ben her birinizin dileğini tek tek karşılasam hazinemden hiçbir şey eksiltmez. Bu durum benim hazinem için, denize daldırılan bir iğnenin boşaltabileceği deniz suyu gibi bir şeydir.

Ey kullarım! Bunlar tek tek hesabınıza yazıp sonra eksiksiz karşılıklarını biçtiğim kendi amellerinizdir. Bana göre kim iyilik bulursa Allah'a hamdetsin. Kim de bunun dışında bir karşılık bulursa sadece kendini kınasın."[102]

İşte iman, takva, ibadet, yüce Allah'ın sistemini hayata egemen kılmak ve şeriata göre hüküm vermek gibi temel görevlerimizi bu bakış açısının ışığı altında kavramalı, değerlendirmeliyiz. Bu temel görevlerin sonuçları gerek dünyada gerekse ahirette bizim, yani tüm insanlığın hesabına geçiyor ve bunlar insanlığın hem dünyaya hem de ahirete ilişkin iyiliğinin vazgeçilmez gerekleri oldukları için bize emredilmişlerdir.

Öyle umuyorum ki, bu ayette yüce Allah'ın Kitap Ehli'ne koştuğu şartın sadece Kitap Ehli'ne özgü olmadığını söylemeye bile gerek yoktur. Okuduğumuz ayette yüce Allah'ın Kitap Ehli'ne koştuğu şart şu maddeleri içeriyor: Allah'a inanmak, O'nun yasaklarından sakınmak, yüce Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu Tevrat'ta, İncil'de, doğal olarak son Peygamberlik misyonu öncesinde kendilerine ulaşan kutsal mesajlarda somutlaşan ilahî sistemi hayata yansıtmak.

Buna göre bu şart, kendilerine Kur'an indirilenler için haydi haydi geçerlidir. Bu şart müslüman olduklarını söyleyenler için öncelikle geçerlidir. Çünkü onların dini gerek kendilerine indirilen Kur'an'a ve gerekse daha önceki peygamberlere indirilmiş tüm kutsal kitaplara inanmayı, gerek kendilerine indirilen Kur'an'ı ve gerekse daha önceki şeriatlardan kalan ve yüce Allah tarafından kendi şeriatlerinin kapsamına alınarak yürürlükte tutulan eski hükümleri uygulamayı açık bir dille emrediyor. Onlar öyle bir dinin bağlılarıdırlar ki, yüce Allah ondan başkasını din kabul etmiyor. Daha önceki bütün dinler ona düğümlenmiştir. Yüce Allah'ın kabul edebileceği başka bir din yok artık ortada.

Buna göre yüce Allah'ın yukardaki şartı ve taahhüdü, bu son dinin bağlıları için öncelikle geçerlidir. Başka bir deyimle bu dinin bağlıları yüce Allah'ın tek hoşlandığı din olan dinlerine herkesten coşkun bir sevgi ile sarılmalı ve bunun sonucu olarak yüce Allah'ın ahirete ilişkin, **"günahlardan arındırarak cennete yerleştirme"** ve dünyaya ilişkin, **"başları üzerinden ve ayakları altından nimetleri yeme"** vaadlerinden yararlanmayı öncelikle hakketmektedirler.

Evet, bu dinin bağlıları, günümüzde İslâm aleminin -ya da daha doğru bir deyimle, bir zamanlar müslümanların yaşadığı ülkelerin- her köşesinde egemen

(102) Sahih-i Müslim

olan açlığın, hastalıkların, korkunun, güvensizliğin ve perişanlığın yerine, yüce Allah'ın bu vaadinden öncelikle yararlanan kimseler olmalıdırlar. Yüce Allah'ın şartı ve vaadi her zaman olduğu gibi şimdi de geçerlidir ve bu şarta, bu vaade giden yol bellidir. Ama eğer müslümanlar akıllarını başlarına toplayabilseler!..

Önümüzdeki derste yine Kitap Ehli'nin, yani yahudiler ile hristiyanların tutumu ele alınıyor; onların inançlarının sapıklıkları vurgulanıyor; özellikle yahudilerin tarihleri boyunca ortaya koydukları çirkin davranışlar sergileniyor; arkasından Kitap Ehli ile Peygamberimiz ve müslüman toplum arasındaki ilişkilerin bir yönüne ışık tutuluyor; bu arada Peygamberimiz ile müslümanların onlara karşı nasıl davranmaları gerektiği anlatılıyor. Bunların yanısıra sapık inançlara ve bu sapık inançların taraftarlarına karşı müslüman toplumun nasıl bir hareket stratejisi izleyeceği, İslâm düşüncesinin ilkeleri uyarınca nasıl bir tavır takınacağı sorularına cevap veriliyor.

Yüce Allah, okuyacağımız dersin ayetlerinde Peygamberimize (salât ve selâm üzerine olsun) seslenerek; O'nu, kendisine indirilen kutsal mesajı, hiçbir noktasını atlamadan tümü ile ve olduğu gibi insanlara duyurmakla yükümlü tutuyor. Bu duyuru görevini yaparken karşılaştığı şartların özelliklerine aldırış etmemesini, "insanların keyfi arzularına ya da toplumun pratiğine ters düşerim" endişesi ile duyurma görevini ertelememesini, yoksa duyurma görevini yerine getirmemiş sayılacağını tembihliyor.

Bu duyuru görevinin bir parçası olarak Peygamberimizin Kitap Ehli'nin yüzlerine karşı şunları açık açık söylemesi isteniyor: **"Sizler Tevrat'ı, İncil'i ve yüce Allah'tan gelen mesajları hayatlarınızda uygulamadığınız sürece birer hiçsiniz, anılmaya değer bir varlığınız yoktur."** Evet, bu gerçek onların yüzlerine karşı böylesine kesin ve net bir dille, dobra dobra haykırılacaktır.

Ayrıca Peygamberimiz şu gerçekleri de ilân etmeye çağrılıyor: yahudiler, yüce Allah'a verdikleri sözlerden döndükleri ve peygamberlerini sebepsiz yere öldürdükleri için kafir olmuşlardır. Bunun yanısıra hristiyanlar da **"Allah, Meryemoğlu Mesih'tir"** ve **"Allah, üçün üçüncüsüdür."** dedikleri için aynı şekilde kâfir olmuşlardır. Ayrıca Hz. İsa'nın, yahudileri müşrikliğin kötü akıbeti konusunda uyardığı, yüce Allah'ın, müşriklere cenneti haram kıldığı, isyankarlıkları ve taşkınlıkları yüzünden yahudilerin Hz. Davud'un ve Hz. İsa'nın dillerinden lânetlendikleri ilan ediliyor.

Dersin sonunda Kitap Ehli'nin, müslümanlara karşı müşriklerle (putperestlerle) işbirliği yaptıkları belirtiliyor ve bu tutumun onların yüce Allah'a ve Peygamberimize inanmadıklarından kaynaklandığı açıklanıyor, bunların Peygamberimizin getirdiği ilahî mesaja çağrılı olduklarını ve eğer bu çağrıya olumlu karşılık vermedikleri takdirde mümin sayılamayacakları ilan ediliyor.

İSLÂM'A İNANMANIN GEREĞİ

Bu kısa özetlemenin arkasından şimdi bu dersin ayetlerinin ayrıntılı açıklamasına geçiyoruz. Okuyalım:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ
وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ
إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ
مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾

67- Ey Peygamber, Rabbin tarafından sana indirilen mesajı duyur. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçisi olma görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Allah kafirleri doğru yola iletmez.

68- De ki; "Ey Kitap Ehli, sizler Tevrat'a, İncil'e ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a gereği gibi uymadıkça boşluktasınız, hiçbir temele dayanmış değilsiniz." Rabbin tarafından sana indirilen ayetler, onların çoğunun azgınlığını ve kâfirliğini arttıracaktır. O halde kâfirler için üzülme.

69- Yahudilerden sabiilerden (yıldızlara tapanlardan) ve hristiyanlardan Allah'a ve ahiret gününe inanarak iyi ameller işleyenler için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir.

Burada Peygamberimize kesin ve kararlı bir emir verildiğini görüyoruz. Ondan Rabbinin kendisine indirdiği mesajı olduğu gibi duyurması, bu sırada doğru sözü haykırırken hiçbir yan endişenin hesabını yapmaması isteniyor. Mesele bu kadar yalın ve kesin. Yoksa Peygamber duyurma görevini gerektiği gibi yapmamış, iyilik yükümlülüğünün gereğini yerine getirmemiş olur. O'nu insanlardan koruyacak olan, insanlara karşı sakındıracak olan bizzat yüce Allah'tır. Koruyucusu Allah olana, zavallı insanlar ne yapabilirler ki?

İnanca ilişkin doğru söz kekelenerek söylenmemeli, evelenip gevelenmemelidir. Tersine açık açık, dobra dobra söylenip duyurulmalıdır. Bu sözün karşıtları varsınlar, ne isterlerse söylesinler. Bu sözün düşmanları varsınlar, ne dilerlerse yapsınlar. İnanca ilişkin doğru söz, insanların keyiflerini pohpohlamayı, insanların arzularını, hatırlarını gözetmeyi amaçlamaz. Onun tek gözettiği şey, haykırılmak ve böylece tüm gücü ile kalplere işleyerek oralarda

etkili olmaktır.

İnanca ilişkin doğru söz haykırılınca, hidayete yatkın kalplerin en ücra köşelerine kadar işler. Fakat eğer kekelenerek, kem-küm edilerek söylenirse iman etme yeteneği taşımayan katı kalpleri yumuşatamaz. Oysa kimi zaman hak davetçisi, gerçeği yumuşatarak, ya da allandırıp pullandırarak bu katı kalplerden olumlu karşılık alabileceğini umar. Okuyoruz:

"Allah, kâfirleri doğru yola iletmez."

O halde doğru söz kesin, kestirip atıcı, kapsamlı ve eksiksiz söylenmelidir. Hidayet ve sapıklık, kalplerin bu doğru söze açık olup olmamasına, bu sözü içlerine sindirmeye yetenekli olup olmamalarına bağlıdır; yoksa hak sözün zararına ya da hak söz konusunda yapılacak olan yumuşatmalara, yağcılıklara bağlı değildir.

İnanca ilişkin gerçeği kesin ve dobra dobra haykırmak, sertlik ve kabalık anlamına gelmez. Bilindiği gibi Peygamberimize, insanları Rabbinin yoluna çağırırken düşündürücü, etkileyici ve tatlı öğüt verici bir dil kullanması emrediliyor. Kur'an-ı Kerim'in farklı direktifleri arasında çelişki olmaz. Gerçeği açık ve kesin bir dille haykırmak ile, etkileyici ve tatlı öğüt verici bir üslup kullanmak, birbirleri ile bağdaşmaz şeyler değildir. Çünkü duyurma ve tanıtmanın yolu ve yöntemi ile içeriği ve konusu ayrı ayrı şeylerdir. Amaç inanca ilişkin gerçeği söylerken yağcılığa sapmamak, gerçeğin ortalarında buluşmaya razı olan bir uzlaşmacılığa yeltenmemektir. Çünkü inanca ilişkin gerçekler ortalamacı çözümlere elverişli değildirler.

Peygamberimiz (salât ve selâm üzerine olsun) çağrı ve duyurma çalışmalarının ilk günlerinden itibaren, her zaman etkileyici ve öğüt verici bir dil kullanmayı prensip edinmişti. Bununla birlikte inanç konusunda açık ve net konuşmayı da hiç ihmal etmemişti. Nitekim kendisine karşısındakilere, **"Ey kâfirler, ben sizin taptığınız ilahlara tapmam"** demesi emredilmişti[103] Böylelikle kafirlere gerçek sıfatları ile seslenme netliğini gösteriyor, inancını açık-seçik bir dille ortaya koyuyor, kendisine önerilen uzlaşmacı çözümü peşinen reddediyor, karşısındakilerin istediği gibi bir yağcılığa girişip onların yağcı reaksiyonlarına muhatap olmaya tenezzül etmemiş oluyordu. Onlara, "Eğer yolunuzda, inanç sisteminizde bir takım ufak-tefek değişiklikler yaparsanız aramızda mesele kalmaz" demiyordu. Tersine onlara yollarının katışıksız bir eğri yol olduğunu, kendisinin ise tam doğru yolu temsil ettiğini söylüyordu. Başka bir deyimle gerçeği yüksek perdeden, olduğu gibi ve kesinkes haykırıyor, fakat konuşurken kaba, kırıcı bir dil kullanmaktan özenle kaçınıyordu.

İşte bu sûrede dile gelen ilahî sesleniş ve ilahî emir. Okuyalım:

"Ey Peygamber, Rabbin tarafından sana indirilen mesajı duyur. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçisi olma görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Allah kâfirleri doğru yola iletmez."

Bu seslenişin öncesi ve sonrası açıkça gösteriyor ki, amaç, Kitap Ehli'ne inanç sistemlerinin gerçek mahiyetini, bu inanç sistemleri sebebi ile hak etmiş

(103) Kâdirun Suresi, 1

oldukları sıfatın ne olduğunu açıkça duyurmaktır, din, inanç sistemi ve iman bakımından boşluğa yuvarlanmış birer hiç olduklarını yüzlerine vurmaktır. Çünkü onlar, "Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbleri tarafından indirilmiş olan Kur'an'ı benimseyip pratik hayatlarına yansıtmıyorlar. Bundan dolayı Kitap Ehli oldukları, belirli bir inanç sistemine, belirli bir dine sahip oldukları biçimindeki iddiaları, realite ile çelişen kuru bir davadan ibarettir. Okuyoruz:

"De ki; 'Ey Kitap Ehli, sizler Tevrat'a, İncil'e ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a gereği gibi uymadıkça boşluktasınız, hiç bir temele dayanmış değilsiniz."

Burada Peygamberimiz, Kitap Ehli'nin din, iman, inanç sistemi bakımından boşlukta olduklarını, hiçbir güvenilir temele dayanmadıklarını yüzlerine vurmakla yükümlü tutuluyor. Oysa Peygamberimize bu kesin ve yüzcülükten uzak direktif verilirken, bu adamlar kendi kutsal kitaplarını okuyorlar, kendilerine yahudilik ve hristiyanlık yaftalarını yakıştırarak aslında "mümin" kimseler olduklarını söylüyorlardı. Fakat Peygamberimizin yüzlerine vurmakla yükümlü tutulduğu ilahî tebliğ, onların kendilerine yakıştırdıkları bu sıfatların hiçbirini onaylamaya yanaşmıyordu.

Çünkü "din" dille söylenen birtakım kuru sözler, okunan ve törenlere çeşni katan kitaplar, miras olarak devralınan ya da yakıştırma yolu ile sahip çıkılan bir takım sıfatlar ve yaftalar demek değildir. Din, hayat sistemidir, yaşama biçimidir. Kalplere işlemiş inancı, ibadetlerde somutlaşmış bir kulluk yaklaşımını ve hayatın tüm yönlerine yansıyan bir uygulama çabasını içeren bir hayat sistemidir. İşte Kitap Ehli, dini, bu temel tabana oturtmamış oldukları için, Peygamberimize, herhangi bir dine dayanmadıklarını, bu yönden tamamen boşlukta olduklarını yüzlerine karşı haykırması direktifi verilmiştir. Çünkü "Tevrat'a, İncil'e ve yüce Allah tarafından indirilen diğer mesajlara uymanın başta gelen gereği Kitap Ehli'nin, Peygamberimiz tarafından getirilen dine girmeleri idi. Sebebine gelince, bütün peygamberlere inanacaklarına, onları tutup destekleyeceklerine dair kendilerinden söz alınmıştı. Peygamberimiz ile müslümanlar hakkında, hem Tevrat'ta hem de İncil'de onlara tanıtıcı bilgiler verilmişti. Bu gerçeği bize, en doğru sözlerin söyleyicisi olan yüce Allah haber veriyor.

Buna göre Kitap Ehli "Tevrat'a, İncil'e ve Rabbleri tarafından indirilmiş olan diğer mesajlara gereği gibi uymamış" oluyorlardı. Acaba buradaki, "Rabbleri tarafından kendilerine indirilmiş diğer mesajlar" ifadesinden maksat nedir? Bu ifade ile ister bazı tefsir bilginlerinin dedikleri gibi, Kur'an-ı Kerim kasdedilmiş olsun, isterse Davud'a indirilen Zebur gibi daha önce gelen diğer kutsal kitaplar kasdedilmiş olsun farketmez. Her iki durumda da şu sözümüz geçerlidir. Onlar, ellerindeki kutsal kitabı onaylayan ve ana amacını bünyesinde içeren bu yeni dine girmedikçe, "Tevrat'a, İncil'e ve Rabbleri tarafından indirilen diğer mesajlara gereği gibi uymuş" olmayacaklardır. Onlar, bu son dine girmedikçe bizzat yüce Allah'ın tanıklığı ile temelsiz, dayanaksız kalacaklardır. Peygamberimiz burada onlar hakkındaki bu ilahî kararı yüzlerine vurmakla, gerçek niteliklerini ve konumlarını kendilerine net bir dille tebliğ etmekle

yükümlü tutuluyor. Aksi halde Rabbinin elçisi olma görevini yerine getirmemiş sayılacaktır. Aman Allah'ım! Ne ağır tehdit!

Hiç kuşkusuz yüce Allah, bu gerçeğin yüzlerine vurulmasının, bu kesin söze muhatap olmalarının onların kâfirliklerini, azgınlıklarını, inatlarını ve olumsuz reaksiyonlarını artıracağını biliyordu. Fakat bu bilgisi peygamberimize, bu gerçeği yüzlerine vurmasını emretmesine engel oluşturmadı: Ayrıca Peygamberimize, bu açık bildirim sebebi ile, katmerleşecek olan kâfirlikleri, azgınlıkları, sapıklıkları, ilahî çağrıya kulak asmamazlıkları yüzünden esefe kapılmamasını, üzülmemesini telkin ediyor. çünkü yüce Allah'ın hikmeti, doğru sözü mertçe haykırılmasını ve insanların vıcdanlarını etkileme şansına kavuşturulmasını gerektiriyor. Bundan sonra ise, doğru yola giren bile bile girsin ve sapıtan da bile bile sapıtsın. Yüce Allah'ın deyimi ile **"Mahvolan bile bile mahvolsun, hayat bulan bile bile hayat bulsun"**[104] Ayetin devamını okuyalım:

"Allah tarafından sana indirilen ayetler, onların çoğunun kâfirliğini ve azgınlığını arttıracaktır. Fakat sen kâfirler için üzülme."

Yüce Allah bu direktifi ile İslâm davetçilerinin uygulayacakları yöntemin ana hatlarını çiziyor, onlara bu yöntemin içerdiği hikmeti açıklıyor, onlara doğru söz karşısında küplere binerek, kafirliklerinin ve azgınlıklarının dozunu daha da arttıracak nasipsizlerin içine düşecekleri çıkmazdan dolayı eseflememeleri teselli üslubu ile söylüyor. Bu nasipsizler sözü edilen bedbaht akıbete müstahaktırlar. Çünkü kalpleri doğru söze tahammül edemiyor. Bu kalplerin derinliklerinde hayrın ve samimiyetin kırıntısı bile yoktur. Buna göre bu kalpleri doğru sözle yüzyüze getirmek, yüce Allah'ın hikmetinin gereğidir. Doğru sözle yüzyüze gelsinler de içlerinde saklı duygular açığa çıksın, derinliklerinde barındırdıkları kâfirliği ve azgınlığı meydana vursunlar da azgınların ve kafirlerin çarpılacakları cezaya çarpılmayı hakketsinler!

Şimdi yeniden müslümanlar ile Kitap Ehli arasında dostluk, işbirliği ve yardımlaşma meselesine dönüyoruz. Yalnız burada bu meseleyi, Peygamberimize yöneltilen yukardaki açık sözlü tebliğ yükümlülüğünün ve bu kesin tavır yüzünden çoğu Ehli Kitap bağlıları arasında görülen kâfirlik ve azgınlık tırmanmasının ışığı altında ele alacağız. Acaba ne görüyoruz?

Gördüğümüz şu. Yüce Allah "Tevrat'a, İncil'e ve Rabbleri tarafından indirilmiş olan diğer mesajlara gereği gibi uymadıkça" ve bu uymuşluğun doğal sonucu olarak bu son dine girmedikçe, yahudiler ile hristiyanların hiçbir temelli inanca sahip sayılamayacaklarını belirtiyor. Onların yüce Allah tarafından böyle görüldükleri açık ve yalın bir gerçektir. Nitekim bu gerekçe ile onlar, Kur'an'ın birçok yerlerinde yüce Allah'a ve Peygamberimize inanmaya çağrılıyorlar. Demek ki onlar, "Allah'ın dini"nin çerçevesi içinde değildirler. Demek ki onlar, yüce Allah'ın onayladığı bir "din"in bağlıları sayılamazlar.

Gördüğümüz bir başka realite de şudur: Yüce Allah, bu gerçeği onların yüzlerine vurulmasının, çoğunu daha koyu bir kâfirliğe ve azgınlığa sürükleyeceğini biliyor. Buna rağmen Peygamberimize, bu gerçeği hiç çekinmeden

(104) Enfal Suresi, 42

yüzlerine vurmayı emrediyor ve bu yüzden çoğunluğunda meydana gelecek olan sapıklık artışı karşısında üzüntüye kapılmamasını tembihliyor.

Şimdi eğer biz, bu konudaki Allah'ın sözünü son söz olarak kabul edersek, -ki işin doğrusu ve olması gerekeni budur- yahudiler ile hristiyanları "din"li insanlar olarak kabul etmenin hiçbir gerekçesi kalmaz. Böyle olunca kimi aldanmışların ve aldatıcıların ileri sürdükleri gibi "müslüman" dinsiz-ateistlere ve komunistlere karşı mücadele etmek üzere onlar ile işbirliği yaparken hangi ortak temele dayanacaktır? Bu adamlar, Tevrat'a, İncil'e ve Allah tarafından indirilen diğer mesajlara uymadılar ki, müslüman, onları şu ya da bu oranda aslı-temeli olan bir inancın sahibi saysın. Müslüman, yüce Allah'ın kararından başka bir karar veremez ki!

"Allah ve Peygamberi bu konuda kesin hüküm verdikten sonra mümin erkek ve kadınların artık o konuda hiçbir tercih yetkileri kalmaz."(105)

Yüce Allah'ın sözü her zaman geçerlidir. Konjonktürel şartlar onun hükmünü ortadan kaldırmaz.

Eğer bu konuda yüce Allah'ın söylediği sözü, son söz olarak kabul edersek -ki işin doğrusu ve yapılması gerekeni budur- bu gerçeği yahudiler ile hristiyanların yüzlerine vurunca küplere bineceklerini, bize karşı daha saldırgan kesileceklerini hesap etmeye kalkışamayız. Bu tehlikeleri önlemek bahanesi ile sevgilerini, sempatilerini kazanalım diye, "sizin dininiz doğru bir dindir, biz sizin dininizin doğruluğunu onaylıyoruz. Geliniz, elele verelim de hem sizin dininizi hem de bizim dinimizi ortak düşmanımız olan Allah tanımazlığa karşı savunalım" diyemeyiz, böylece onların "asılsız" inançlarını, yüce Allah'ın tek kabul ettiği din olan, kendi hak dinimiz ile eşdeğer saymaya yeltenemeyiz.

Yüce Allah, bize böyle bir direktif vermiyor, böyle bir onaylamaya kalkışmamızı kabul etmiyor, böyle bir işbirliğine girişmemizin günahını bize bağışlamıyor. Hatta böyle bir işbirliğine kaynaklık eden düşüncemizin suçunu bile affetmiyor. Çünkü o takdirde biz, yüce Allah'ın kararından başka bir karar vermiş, O'nun tercihine aykırı bir tercih ortaya koymuş oluruz; bunun sonucunda, sapık bir inanç sistemini "ilahî" bir din olarak tanıyarak onunla, ilahî din bazında ortak olduğumuzu söylemiş oluruz. Oysa yüce Allah, yahudiler ile hristiyanların "Tevrat'a, İncil'e ve Allah tarafından indirilmiş diğer mesajlara uymadıkça" hiçbir gerçek kırıntısına dayanmış sayılamayacaklarını söylüyor. Yahudiler ile hristiyanlar ise, Allah'ın bu şartını yerine getirmiyorlar. O'nun bu sözüne kulak asmıyorlar.

Müslüman olduklarını söyledikleri halde yüce Allah'ın indirmiş olduğu mesajların gereğine uymayanlar da tıpkı bu yahudi ve hristiyanlar gibidirler, onlar da inanç bakımından boşluktadırlar, gerçeklik temelinden yoksundurlar. YüceAllah'ın yukardaki sözü, kitaplarının hükümlerini benliklerinde ve hayatlarında uygulamaya koymayan bütün kutsal kitap taraftarları için geçerlidir. Müslüman olmak isteyen kimse, yüce Allah'ın kitabını benliğinde ve hayatında uygulamaya koyduktan sonra bu kitabı uygulama dışı tutanlara karşı, bu kitabın hükümlerine uymadıkça hiçbir gerçeğe dayanmadıklarını, dindar ol-

(105) Ahzab Suresi, 36

dukları şeklindeki iddialaranın bizzat *dinin sahibi* olan yüce Allah tarafından reddedildiğini açık açık haykırmakla görevlidir. Bu konuda net bir tavır ortaya koymak zorunludur. Yüce Allah'ın kitabını benliğinde ve hayatında uygulamaya koyan "müslüman"ın bundan sonraki görevi ilahî kitabın içeriğine yüzçevirmiş sözkonusu kişileri yenibaştan "İslam"a çağırmaktır. Çünkü insanın, sadece kuru sözle ya da mirasçılık mantığı ile müslümanlık iddiasında bulunması onu, *müslüman* yapmaz, kalbini imanla doldurmaz, yüce Allah'ın dinine bağlılık sıfatı kazandırmaz. Böyle bir kimse hangi milletten olursa olsun, hangi zamanda yaşarsa yaşasın farketmez.

Gerek bu sözde müslümanlar ve gerekse öbürleri, yani yahudiler ile hristiyanlar, ne zaman yüce Allah'ın kitabını hayatlarında uygulamaya koyarlarsa işte o zaman, "müslüman" onlarla işbirliği yapabilir; ancak o zaman onlarla elele vererek, Allah tanımazlık-ateizm belâsına ve bu insanlık musibetinin taraftarlarına karşı "din"in ve "dindar"ların savunmasına girişebilir. Ama bu ortak noktada buluşulmadan önce böylesine bir işbirliği boş bir iştir, aldanmışların ya da aldatıcıların ileri sürdükleri bir yutturmaca, iki yüzlü bir kandırmacadır!

Yüce Allah'ın dini, ne kuru bir yafta, ne içi boş bir slogan ve ne de atalardan geçen bir miras değildir. Yüce Allah'ın dini, vicdanlara yansıyan ve hayat tarzlarında, kalpleri donatan inanç sisteminde, Allah'a sunulan ibadet amaçlı davranışlarda ve hayata yön veren sosyal düzende somutlaşan bir realitedir. Yüce Allah'ın dini ancak, bu çok boyutlu bütünlük içinde varolabilir. İnsanlar bu çok boyutlu bütünlüğü vicdanlarında ve hayat tarzlarında gerçekleştirmedikçe, yüce Allah'ın dinine koyulmuş sayılamazlar. Bunun dışındaki her görüş tarzı, inanç sistemini sulandırmak ve gönül avutmaktır, dürüst bir "müslüman" böyle bir aldatmacaya asla girişmez.

"Müslüman" bu gerçeği, sesinin olanca yüksekliği ile haykırmalı, insanlar ile arasındaki uzaklığın ve yakınlığın derecesini bu esasa göre ayarlamalıdır. Bu mesafe koyma işleminden doğacak sonuçları düşünmek, onun üzerine vazife değildir. Koruyucu Allah'tır ve "Allah kâfirleri doğru yola iletmez."

İslâm davetçisi, insanları benimsemeye çağırdığı gerçeği bütün yönleri ile buyurmadıkça ve yağcılıksız, tavizsiz bir dille karşısındakilerin inanç sistemlerindeki bozuklukları olduğu gibi ortaya dökmedikçe, yüce Allah'ın mesajını insanlara duyurmuş ve böylece insanların Allah karşısında ileri sürebilecekleri gerçeklerden habersizlik bahanesinin yolunu tıkamış sayılamaz. Eğer davetçi, insanlara zarar dokundurmaktan gerçekten kaçınmak istiyorsa ve onlara yararlı kalmayı amaçlıyorsa şu yöntemi adım adım izlemelidir: Karşısındakilerin inanç açısından boşlukta olduklarını, inandıkları ve hayatlarına yansıttıkları yargıların kökten asılsız ve eğri olduğunu açık açık söylemelidir. Onları, bağlı oldukları ve hayatlarında uyguladıkları düşüncelerden tamamen farklı bir inanç ve düşünce sistemine çağırdığını belirtmelidir. Kendilerini köklü bir değişime, uzak amaçlı bir dönüşüme, uzun bir yolculuğa; düşüncelerinde, sosyal kurumlarında, düzenlerinde ve ahlâk sistemlerinde çok boyutlu bir başkalaşıma çağırdığını peşinen açıklamalıdır. Böylece insanlar davetçilerin aydınlatıcı açık-

lamaları sayesinde benimsemeye çağrıldıkları gerçekle aralarındaki mesafenin boyunu net olarak öğrenmelidir. Ta ki, bu bilginin ışığında, yüce Allah'ın deyimi ile: **"Mahvolan bile bile mahvolsun, hayat bulan da bile bile hayat bulsun."**

Bazı davetçiler kimi zaman lâfı ağızlarında eveleyip geveleyerek ve kem-küm ederek insanların inandıkları ve pratik hayatlarında uyguladıkları batıl ile benimsenmesine çağırdıkları hak arasındaki köklü farklılığı, savundukları gerçek ile karşılarındakilerin uyduğu eğrinin arasındaki uçurumu belirtmekten kaçınırlar. Sözkonusu davetçiler ya içinde bulundukları özel şartların baskısı ile ya da insanların hayat tarzlarının, düşüncelerenin ve inançlarının kendilerine dikte ettiği pratik realiteye ters düşmekten çekindikleri için, bu tavizci yola başvururlar. Fakat onlar iyi bilmelidirler ki, bu durumda karşılarındaki insanları aldatmış, kayba uğratmış olurlar. Çünkü onlara, kendilerinden ne yapmalarını istediklerini olduğu gibi anlatmamışlardır. Üstelik yüce Allah'ın, kendilerini duyurmakla görevlendirdiği gerçekleri insanlara duyurmamış olurlar.

İnsanları yüce Allah'a çağırırken gösterilmesi gereken yumuşaklık davetçinin kullanacağı davet üslubunda bulunmalıdır, yoksa duyurduğu gerçeğin içeriğini yumuşatması düşünülmemelidir. Gerçek insanlara olduğu gibi, hiçbir kısıntıya yeltenilmeksizin, insanlara duyurulmalıdır. Duyurmanın ve tanıtmanın üslubuna gelince, temelde etkili olmaya ve tatlı öğüt vermeye önem vermesi gereken bu faaliyet, uygulamaya konduğu çevrenin ve zamanın özel şartlarına uyarlanarak yürütülür.

Günümüzde bazılarımız, dünyaya bakınca yahudiler ile hristiyanlar (Kitap Ehli'nin) sayıca kalabalık ve maddi güç bakımından üstün olduklarını görüyor. Arkasından çeşit çeşit putlara tapan putperest toplumlara bakıyor, onların da sayıca, yüzlerce milyonlara vardıklarını ve devletlerarası konularda sözleri dinlenen bir konuma sahip olduklarını görüyor. Bu arada materyalist ideolojilerin taraftarlarına bakıyor, onların da kalabalık nüfuslar oluşturduklarını, bunun yanında ölüm kusan gelişmiş teknolojik silahlara sahip olduklarını görüyor. Bütün bunlardan sonra müslüman olduklarını söyleyenlere bakınca, dünya siyasetinde hiçbir ağırlıkları olmadığını görüyor. Çünkü bu kimseler yüce Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu kitabın hükümlerine göre yaşamıyorlar. Bu durum sözünü ettiğimiz gözlemcilerin ağırına gidiyor. Bu yüzden, şu sapık insanlığın tümü ile karşısına dikilip yüzlerine karşı kesin gerçeği yüksek sesle haykırmak kendilerine ağır geliyor. Bütün insanlığa yanlış yolda olduklarını, boş inançlara tutsak düştüklerini duyurmayı, arkasından insanlara "hak din"i anlatmayı yararsız görüyorlar.

Oysa doğru yol bu değildir. Cahiliye, tüm yeryüzünü kaplamış olsa da, yine cahiliyedir. Tüm insanların pratikleri, yüce Allah'ın dinine dayanmadığı sürece hiçtir, temelsizdir. Davetçinin görevi aynıdır, bu görevi ne sapıkların kalabalıklığı ve ne de eğrilik (batıl) yanlılarının şişkin görünümü değiştiremez. Çünkü eğrilik kof bir sistir. Bu davanın ilk çağrısı, nasıl o günün tüm yeryüzü halkına inanç ve hayat biçimi bakımından bir hiç olduklarını haykırarak işe

başladı ise, bugün de bu misyon sesinin olanca gürlüğü ile ortalığı çınlatmaya devam etmelidir. Zaman döndü dolaştı ve yüce Allah'ın Peygamberimizi duyurma görevi ile gönderdiği, O'na şöyle seslendiği günün benzerine gelip dayandı. Yüce Allah'ın bu çağrısını bir daha okuyoruz:

"Ey Peygamber, Rabbin tarafından sana indirilen mesajı insanlara duyur. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçisi olma görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Allah kâfirleri doğru yola iletmez."

"De ki; 'Ey Kitap Ehli, sizler Tevrat'a, İncil'e ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a gereği gibi uymadıkça boşluktasınız, hiçbir temele dayanıyor değilsiniz."

Bu ayetlerin devamında yüce Allah'ın insanlardan kabul edeceği "din"in ne olduğu, son kez vurgulanıyor. Evet, insanların sıfatları, ünvanları ve Allah'ın sonuncu elçisi olan Peygamberimizden önce bağlı oldukları inanç sistemleri ne olursa olsun, acaba yüce Allah onlardan hangi dini kabul ediyor? Tarihin karanlık dönemlerinden günümüze kadar ortaya çıkmış çeşitli dinlere ve mezheplere bölünen insanlık, acaba hangi dinin ortak platformunda buluşmalı, kaynaşmalıdır? Okuyalım:

"Müminlerden, yahudilerden, sabiilerden (yıldıza tapanlardan) ve hristiyanlardan Allah'a ve ahiret gününe inanarak iyi ameller işleyenler için korku söz konusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir."

Buradaki "müminler"den maksat, müslümanlardır; "yahudiler"den ise İsrailoğulları. "Sabiiler" ise çoğu tefsir bilginlerinin ileri sürdüklerine göre, Peygamberimizin peygamber olarak görevlendirilişinden önce, putperestliği bırakarak belirli bir dine ya da mezhebe bağlanmaksızın tek ilaha kulluk etmeye yönelen bir insan topluluğudur. Aralarında çok az sayıda Arap da vardır. "Hristiyanlar"dan maksat da bilindiği gibi Hz. İsa'nın (selâm üzerine olsun) taraftarlarıdır.

Okuduğumuz ayet şu ilkeyi ortaya koyuyor: Kim Allah'a, ahiret gününe inanır ve iyi ameller işlerse, kurtuluşa ermiştir. Yalnız bu ayetten dolaylı olarak bir diğer bazı ayetlerden doğrudan doğruya çıkardığımız anlama göre, kurtuluşa erecek bu kimseler burada sözkonusu edilen şartları, yüce Allah'ın sonuncu elçisi olan Peygamberimizin getirdiği talimatlar uyarınca yerine getirmelidirler. Bu takdirde:

"Onlar için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir."

Bunun yanısıra bu kimseler, artık ne daha önceki sapık inançlarından dolayı ve ne de o güne kadar taşıdıkları çeşitli ünvanlar ve adlardan ötürü sorumlu tutulmayacaklardır. Çünkü önemli olan en son ünvandır.

Bu ayetten dolaylı olarak çıkardığımız bu anlam aslında, "din" kavramının zaruri anlamıdır. Çünkü bu inanç sisteminin yalın ve tartışma kaldırmaz ilkesine göre Peygamberimiz, peygamberlerin sonuncusudur; O, bütün insanlığa gönderilmiştir; buna göre daha önceki dinleri, mezhepleri, inançları, milliyetleri ve yurtları ne olursa olsun, bütün insanlar O'nun getirdiği ilahi mesaja,

bu mesajın hükümleri uyarınca inanmaya çağrılıdırlar. İnsanlar, bu mesajın hem bütününe ve hem de ayrıntılarına inanmakla yükümlüdürler. Kim Peygamberimizin peygamberliğine ve getirdiği mesajın bütününe ya da ayrıntılarına inanmazsa sapıktır, doğru yolun dışındadır. Yüce Allah, onun daha önceki dinini geçerli saymaz ve böyle bir kimse bu ayetteki, **"Onlar için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir."** müjdesinin kapsamına girmez.

Bu ilke, "din" kavramından zorunlu ve dolaysız olarak anlaşılan ve hiçbir gerçek müslümanın, günümüzün güçlü görünümlü cahiliye realitesinin baskısı altında ağzında eveleyip geveleyebileceği, kekemeli ve kem-kümlü ifadeler ile boğuntuya gelmesine meydan vermeye razı olamayacağı kesin bir gerçektir. Bu ilke aynı zamanda müslümanın, yeryüzünde yaşayan diğer insanlarla ilişki kurarken de ölçü olarak tutacağı ve asla gözden kaçırmayacağı bir prensiptir. Müslüman, her dinin ve her mezhebin taraftarına bu ilkenin ışığında not verecektir. Günümüz cahiliye uygarlığının baskısı, müslümanı bu konuda kaypaklığa zorlamamalı, onu sözkonusu sapık dinlerin ve mezheplerin taraftarlarını aklamaya, sözde dinlerini yüce Allah'ın kabul edebileceği gerçek bir "din" saymaya; onları dost, yandaş ve müttefik edinmeye sürüklememelidir.

"Kim Allah'ı, Peygamber'i ve müminleri dost edinirse bilsin ki, galip gelecek olanlar, yalnız Allah'ın tarafını tutanların grubudur."(106)

Olayların görüntüsü ne olursa olsun, kesin gerçek budur. Kim bu tek hak dinin esasları uyarınca yüce Allah'a ve ahiret gününe inanır, aynı zamanda iyi ameller işlerse böyleleri için ne dünyada ve ne de ahirette korku sözkonusu değildir. Onlar ne kof bir sis tabakasını andıran cahiliye uygarlığının batıl gücünden korkarlar ve ne de iyi ameller işleyen mümin nefislerinden yana kaygılı olurlar. Ayrıca onlar hiç üzülmeyeceklerdir de.

Daha sonraki ayetlerde tekrar yahudilerin tarihlerine dönülüyor, onların inanç ve yaşama tarzı bakımından boşlukta oldukları vurgulanıyor, bu yüzden onların İslâm'a çağrılmaları gerektiği, bu dinin kendilerine duyurulmasının kaçınılmaz olduğu, ancak bu çağrıya uyunca yüce Allah'ın dinine sığınmış olacakları belirtiliyor. Bu arada onların değişmeyen karakterleri açığa vurgulanarak müslümanların gözleri önüne seriliyor. Böylece müslümanların gözünden düşmeleri sağlanarak kalplerinin onları dost edinmekten, kendileri ile işbirliği yapmaktan nefret etmesi sağlanmaya çalışılıyor. Çünkü yahudilerin gerçek ve din karşısındaki düşmanca tutumları eskiden olduğu gibi devam ediyor. Okuyoruz:

YAHUDİLERİN KİRLİ TARİHLERİ

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ

وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ رُسُلًا كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا

(106) Maide Suresi, 56

لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾
وَحَسِبُوٓا۟ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ
بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾

70- Biz İsrailoğullarından kesin söz aldık ve onlara çok sayıda peygamber gönderdik. Fakat peygamberler kendilerine nefislerinin hoşuna gitmeyen bir mesaj getirdikçe kimisini yalanlıyor, kimisini de öldürüyorlardı.

71- Bu cinayetleri hiçbir fitneye, hiçbir kargaşaya yolaçmayacak sandılar. Gözleri kör ve kulakları sağır oldu. Sonra Allah tevbelerini kabul etti, fakat arkasından çoğu yine kör ve sağır oldu. Hiç şüphesiz Allah onların ne yaptıklarını görüyor.

Yahudilerin tarihleri pek eski ve geçmişleri pek kirlidir. Başka bir deyimle, Peygamberimize karşı takınmış oldukları olumsuz tutum, bu türden tutumlarının ne ilki ve ne sonuncusudur. Onlar hakka karşı çıkmayı ve ona sırt dönmeyi, yüce Allah'a verdikleri sözlerden dönmeyi, yüce Allah'ın dinini bir yana bırakarak nefislerinin arzularını ilah edinmeyi, sürekli günah işlemeyi, hakka çağıranlara saldırmayı, hak çağrısına düşmanca karşılık vermeyi huy ve gelenek haline getirmişlerdir. İlk ayeti tekrarlıyoruz:

"Biz İsrailoğullarından kesin söz aldık ve onlara çok sayıda peygamber gönderdik. Fakat peygamberler kendilerine nefislerinin hoşuna gitmeyen bir mesaj getirdikçe kimisini yalanlıyor, kimisini de öldürüyorlardı."

Yahudilerin Peygamberlerine karşı neler yaptıklarını içeren suç dosyası kabarıktır. Bu dosyanın sayfaları; yalanlamalarla, dönekliklerle, yüzçevirmelerle, öldürmelerle, saldırılarla, arzu ve ihtiras tutsaklıkları ile dopdoludur.

Belki de yüce Allah bu yüzden, yahudilerin tarihini müslüman ümmete uzun uzun ve ayrıntılı olarak anlatıyor. Bu ümmet yahudiler gibi olmasın, onların durumuna düşmesin, yolunun tökezlenme noktalarında sürçmekten korunsun diye. Ya da bu tarihi anlatmanın amacı, yüce Allah ile sıkı ilişki halinde olan bilinçli müslümanların yoldaki tökezleme noktalarını önceden kavramalarıdır. Bir başka ihtimal de şu olabilir: İlerde bazı müslüman kuşaklar yahudilerin içine düşmüş oldukları sapıklığa düşebilirler. Uzun yıllar geçince onların da kalpleri kararıp, ihtiraslarına tutsak düşebilirler. O zaman da tıpkı yahudi zorbalarının uzun tarihleri boyunca yaptıkları gibi, bu sapık müslüman kuşaklar da gerçeğe yüz dönebilirler ve hak davetçilerinin kimisini yalanlayıp kimisini de öldürebilirler. İşte belki o zaman, bu bilinçli ve hakka bağlı müslümanların yahudilere gelen peygamberleri örnek almaları istenmiştir.

Yahudiler bütün bu ağır suçları işlerken yüce Allah'ın başlarına hiçbir belâ vermeyeceğini, kendilerini hiçbir cezaya çarptırmayacağını sanıyorlardı. Bu yanılgıya kapılmalarının sebebi; yüce Allah'ın değişmez kanunlarından ha-

bersiz olmaları ve "Allah'ın seçkin halkı" oldukları şeklindeki asılsız iddialarına güvenmeleri idi. Okuyoruz:

"Bu cinayetleri hiçbir fitneye, hiçbir kargaşaya yolaçmayacak sandılar. Gözleri kör ve kulakları sağır oldu."

Yüce Allah gözlerinin görme gücünü giderdi. Bu yüzden gördükleri şeylerden hiçbir şey anlayamıyorlardı. Yine Allah, kulaklarının işitme gücünü giderdi. Bu yüzden kulaklarına gelen seslerden hiçbir anlam çıkaramıyorlardı. Devam ediyoruz:

"Sonra tevbelerini kabul etti."

Yüce Allah onlara rahmetini eriştirdi. Fakat onlar bu fırsatı kullanmadılar, ondan yararlanmasını bilemediler. Devam ediyoruz:

"Fakat arkasından çoğu yine kör ve sağır oldular. Hiç şüphesiz Allah, onların ne yaptıklarını görüyor."

Yüce Allah onları çok iyi gördüğü ve çok iyi bildiği durumlarına göre cezalandıracaktır. Onların yaptıkları yanlarında kalacak değildir.

Eğer müslümanlar bu eski yahudi tarihini iyi bilirlerse, sırf bu yüzden bile yahudilere karşı nefret beslerler, bu bilgileri yahudilerden uzak durmaları için varolan diğer gerekçelere eklenmiş yeni bir itici faktör olur. Tıpkı sahabilerden Ubade b. Samit gibi, onlardan iyice soğurlar. Bu durumda onları, sadece Abdullah b. Ubeyy b. Selul gibi münafıklar dost edinebilirler!

Kitap Ehli'nin iki kolundan birini oluşturan yahudilerin durumu bu. Kitap Ehli'nin öbür kolu olan hristiyanlara gelince Kur'an-ı Kerim, onların da durumunu gerek bu surenin özelliği ve gerekse sözün akışı ile uyuşacak bir kesinlikle vurgulayarak gözlerimizin önüne seriyor.

Bu sûrenin daha önceki bir ayetinde, **"Allah, Meryemoğlu Mesih'(İsa)dır"** diyenler, kâfirlikle nitelenmişlerdi.[107] Şimdi ise bu nitelik, hem **"Allah, üç kutsal unsurun üçüncüsüdür"** diyenlere ve hem de **"Allah, Meryemoğlu Mesih'(İsa)dir"** diyenlere yönelik olarak tekrarlanıyor. Daha sonra Hz. İsa'nın (selâm üzerine olsun) sözkonusu kâfirlik hükmüne tanık olduğu, hristiyanları, yüce Allah'tan başka hiç kimseye ilahlık niteliğini yakıştırmaktan vaktiyle sakındırdığı, yüce Allah'ın hem kendisinin ve hem de hristiyanların Rabbi olduğunu vurguladığı bildiriliyor. Okuyacağımız ayetlerin sonunda bizzat yüce Allah'ın bir uyarısı yeralıyor. Bu uyarıda hristiyanlar, Allah'a ve Allah'ın hak dinine inanan hiçbir kimsenin ağzına bile alamayacağı bu tür saçma sözlerden tehdit içerikli bir dille sakındırılıyor. Şimdi ayetleri okuyoruz.

HRİSTİYANLARIN SAPIK GÖRÜŞLERİ

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ
مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي

(107) Maide Suresi, 17

وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ
الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾
لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ
إِلَٰهٍ إِلَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۚ وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ
لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا
يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾
مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ
الرُّسُلُ ۖ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ ۗ انظُرْ
كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ
﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾
قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا
كَثِيرًا وَضَلُّوا عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾

72- "Allah, Meryemoğlu Mesih'(İsa)dır" diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır. Oysa Mesih demişti ki; "Ey İsrailoğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz. Kim Allah'a ortak koşarsa Allah ona cenneti kesinlikle haram etmiştir, onun varacağı yer cehennemdir, zalimlerin hiçbir yardım edeni yoktur."

73- "Allah üçün üçüncüsüdür" diyenler de kesinlikle kâfir olmuşlardır. Tek Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Eğer onlar bu dediklerinden vazgeçmezler ise onların içinde kafirleri başlarına acıklı bir azap gelecektir.

74- Onlar Allah'a tevbe etseler, O'ndan af dileseler olmaz mı? Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir.

75- Meryemoğlu Mesih sadece bir peygamberdir. Ondan önce de birçok peygamber gelip geçmiştir. Annesi de özü-sözü doğru bir kadındı. Her ikisi de (öbür insanlar gibi) yemek yerlerdi. Bak biz onlara ayet-

lerimizi nasıl açık açık anlatıyoruz ve sonra bak onlar bu ayetleri nerelerinden çarpıtıyorlar!

76- De ki; "Allah'ı bırakıp size ne zarar ve ne de yarar dokundurmaya gücü yetmeyen nesnelere mi tapıyorsunuz? Oysa Allah herşeyi işitir ve herşeyi bilir.

77- De ki; Ey Kitap Ehli, dininiz konusunda gerçeğe aykırı aşırılıklara kapılmayınız, sizden önceki dönemlerde saptırmış, bir çoklarını saptırmış ve düz yolu şaşırmış kimselerin keyfi arzularına uymayınız.

Daha önce, yüce Allah'ın bir peygamberi sıfatı ile Hz. İsa'nın Allah katından getirdiği inanç sistemine, bu sapık saçmalıkların Kilise konseyleri aracılığı ile nasıl sızdırıldıklarını kısaca anlatmıştık. Dediğimiz gibi Hz. İsa, diğer peygamber kardeşleri gibi, içine hiçbir müşriklik unsuru katılmamış, halis bir Tevhid inancı getirmişti. Çünkü bütün peygamberler, müşrikliğin kökünü kazıyarak Tevhid inancını yeryüzüne egemen kılmak üzere gelmişlerdir.

Şimdi de Teslis ve Hz. İsa'nın ilahlığı konularında sözkonusu kilise konseylerinde oluşturulan görüş birliği ve bu görüş birliğinin arkasından meydana gelen düşünce farklılıklarına yine kısaca değineceğiz. Bilindiği gibi bu çelişkili duruma daha önce de parmak basmıştık.

Hristiyan yazar Nuvfel b. Nimetullah b. Serkis, "Sevsenetü Süleyman" adlı eserinde bu konuda şunları yazar:

"Değişik kiliselere göre farklılık göstermeyen ve İznik Konsülü tarafında belirlenen anayasada yeralan hristiyanlık inancının ilkeleri şunlardır: Bir tek ilaha, baba ilaha inanmak. Bu baba ilah herşeyi denetimi altında tutar, göklerin ve yerin, görünür-görünmez herşeyin yaratıcısıdır. Ayrıca bir başka tek ilah olarak Yasu(İsa)ya inanmak gerekir. Yasu, yüzyıllarca önce, Allah'ın nurundan, baba Allah'tan doğmuş tek oğuldur. Hak ilahtan gelmiş hak bir ilahtır. Doğurulmuş fakat yaratılmamıştır. Baba ilah ile aynı cevherdendir. Herşey onun aracılığı ile varolmuştur. O biz insanlar için, bizim günahlarımızdan ötürü gökten yere inerek cesede bürümüş bir Ruhul Kudüs olmuştur. Bakire Meryem'i yoldaş edinmiş, Platus zamanında bizden koparılarak çarmıha gerilmiş, ızdırap çektirilerek mezara konmuş ve kitapların yazdığına göre üçüncü gün ölüler arasından doğrularak göğe çıkmış ve Rabbin sağına oturmuştur. İlerde ölülere ve dirilere dinini aşılamak için şerefle geri gelecektir. Onun mülkü hiç sona ermez. Bir de Ruhul Kudüs'e inanmak gerekir. O baba ilahtan meydana gelmiştir. Oğul ilah ile birlikte baba ilaha secde eder, onu kutsar. O peygamberler aracılığı ile konuşandır."

Öteyandan Dr. R. Bosset "Kitab-ı Mukaddes Tarihi" adlı eserinde şunları yazar; "Allah'ın tabiatı üç kutsal unsurdan (uknumdan) oluşmuştur bunlar birbirlerine eşittirler: Baba ilah, oğul ilah ve Ruhul Kudüs ilah. Yaratma fonksiyonu oğul ilah aracılığı ile baba ilaha aittir. Fedakarlık oğul ilaha ve günahlardan arındırma da, Ruhul Kudüs'e aittir."[108]

Üç kutsal unsuru bir tek ilahın yapısında düşünmek, Tevhid ile Teslis ilkelerini birbirleri ile bağdaştırmak akıl için son derece zordur. Bu yüzden

(108) Muhemmed Ebu Zehra'nın "Hristiyanlık Üzerine Konferanslar" kitabına bakınız.

hristiyan teologlar, aklın daha baştan reddettiği bu mesele üzerinde düşünmeyi erteleme, geriye atma yolunu seçmişlerdir. Nitekim Rahip Poertre'nin "İlkeler ve Ayrıntılar" adlı broşüründen aldığımız şu paragraf sözünü ettiğimiz aklî değerlendirmeyi geriye atma amacını dile getirir:

"Biz bu meseleyi aklımızın gücü oranında anladık. Gelecekte, göklerde ve yerde bulunan herşeyin üzerindeki perdeler kalktığı zaman, bu meseleyi daha iyi anlayabileceğimizi umuyoruz. Şimdi ise anladığımız kadarı bizim için yeterlidir."[109]

İşte yüce Allah "Bu saçma sözler, tümü ile küfürdür" buyuruyor. Daha önce dediğimiz gibi hem Hz. İsa'nın Allah olduğu ve hem de Allah'ın, üç kutsal unsurun üçüncüsü olduğu biçimindeki sözlerin her ikisi bu kategoriye girer. Yüce Allah'ın sözünden sonra başka söz yoktur. O doğruyu söyler ve doğruyu iletir. Okuyoruz:

"Allah, Meryemoğlu Mesih'(İsa)dir" diyenler kesinlikle kafir olmuşlardır. Oysa Mesih demişti ki; 'Ey İsrailoğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz. Kim Allah'a ortak koşarsa Allah ona cenneti kesinlikle haram etmiştir, onun varacağı yer cehennemdir, zalimlerin hiçbir yardım edeni yoktur."

Görüldüğü gibi Hz. İsa, hristiyanları vaktiyle uyardı fakat, bu uyarıya kulak asmayarak peygamberlerinin aralarından ayrılışından sonra sakındırıldıkları sapıklığa düştüler. Hz. İsa'nın sözlerini unutarak cennetten mahrum olmalarına ve cehennemi boylamalarına yolaçacak eğri bir yola girdiler. Okuyoruz:

"Ey İsrailoğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz."

Görüldüğü gibi Hz. İsa hristiyanlara, hiçbir ortağı bulunmayan tek Allah'ın kulları olmaları bakımından kendisi ile onlar aynı düzeyde olduklarını aynı konumu paylaştıklarını açıkça ilan ediyor.

Kur'an-ı Kerim, hristiyanların diğer saçma ve inkarcı sözlerini de yukardaki hükmün kapsamına alıyor. Okuyoruz:

"Allah, üç kutsal unsurun üçüncüsüdür' diyenler de kesinlikle kafir olmuşlardır."

Arkasından bütün peygamberlerin Allah katından getirdikleri inanç sistemlerinin ortak dayanağını oluşturan temel gerçeği vurguluyor. Okuyoruz:

"Tek Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur."

Ayetin devamında hristiyanlar, sözlerine yansıyan ve inançlarına yerleşen bu kâfirliğin kötü akıbetine ilişkin olarak tehdit ediliyorlar. Okuyoruz:

"Eğer onlar dediklerinden vazgeçmezlerse içlerindeki kâfirlerin başlarına acıklı bir azap gelecektir."

Burada sözü edilen "kafirler"den maksat, yüce Allah tarafından açıkça kafirlik sebebi olarak ilan edilen bu saçma sözlerden vazgeçmeyenlerdir.

(109) Muhammed Ebu Zehra'nın "Hristiyanlık üzerine Konferanslar" kitabına bakınız.

Bu tehdidi ve korkutucu ifadeyi, özendirici ve umut aşılayıcı bir ifade izliyor. Okuyoruz:

"Onlar Allah'a tevbe etseler, O'ndan af dileseler daha iyi olmaz mı? Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir."

Böylece tevbe kapısı önlerinde açık tutuluyor. Henüz fırsat eldeyken, henüz iş işten geçmemişken yüce Allah'ın bağışlayıcılığına ve rahmetine umutla sığınsınlar diye.

Arkasından, bu adamlar, realitenin somut ve tutarlı mantığı ile karşı karşıya getiriliyorlar. Böylelikle fıtratlarının dumura uğramış sağduyusu tekrar canlandırılmak iteniyor. Aynı zamanda bunca ısrarlı açıklamalardan sonra yine de bu yalın mantıktan uzak kalmış olmalarına hayret ediliyor. Okuyoruz:

"Oysa Meryemoğlu Mesih(İsa) sadece bir peygamberdir. Ondan önce de birçok peygamberler gelip geçmiştir. Annesi de özü-sözü doğru bir kadındı. Her ikisi de (öbür insanlar gibi) yemek yerlerdi. Bak biz onlara ayetlerimizi nasıl açık açık anlatıyoruz ve sonra bak onlar bu ayetleri nasıl çarpıtıyorlar?"

Yemek yemek, gerek Hz. İsa'nın ve gerekse özü-sözü doğru annesinin hayatlarında somut biçimde görülen bir realite idi. Bu olgu sonradan yaratılmış (hadis) canlıların karakteristik özelliklerinden biridir. Hz. İsa ile annesinin insan olduklarını, hristiyan teolojisinin deyimi ile O'nun "Nasuti" niteliğe sahip olduğunu kanıtlar. Yemek yemek, karşı konulmaz bir organik içgüdüye tatmin sağlar. Oysa yaşamak için yemek yemek zorunda olan bir canlı ilah olamaz. Yüce Allah, kendinden kaynaklanan öz bir güçle yaşıyor, varlığını sürdürüyor ve etkinliğini devam ettiriyor. Bunların hiçbiri için hiçbir şeye muhtaç değildir. Onun özüne ne dıştan birşey girer ve ne de ondan birşey dışarıya çıkar. Meselâ yemek gibi.

Burada yalın ve realist bir mantık sergileniyor. Öyle ki, hiçbir aklı başında insan ona karşı çıkamaz. Bu yüzden bu mantığın sergilenişinin ardından hristiyanların olumsuz tutumu yeriliyor, bu açık mantığa sırt çevirmeleri hayretle karşılanıyor. Tekrarlıyoruz:

"Bak biz onlara ayetlerimizi nasıl açık açık anlatıyoruz ve sonra bak, onlar bu ayetleri nasıl çarpıtıyorlar?"

Evet, Hz. İsa'nın hayatı somut bir insan hayatı idi. Bu durum, -O'nun aksi yöndeki bütün uyarılarına rağmen- kendisini ilahlaştırmaya yeltenenleri zor duruma düşürüyor, çıkmaza saplandırıyor. Bu yüzden yukarda kısaca anlattığımız gibi bu kimseler, O'nun ilahlığı ve insanlığı (nasutiliği) konusunda sonu gelmez tartışmalara dalmışlar, içinden çıkılmaz görüş ayrılıklarına gömülmüşlerdi.[110]

Ayetlerin akışı içinde sergilenmesine devam edilen bu yalın Kur'an mantığı, başka bir açıdan kendini göstererek yine şaşkınlık duygularımızı harekete geçirmeyi amaçlıyor. Okuyalım:

"De ki; 'Allah'ı bırakıp ne zarar ve ne de yarar dokundurmaya gücü

(110) Maide Suresi, 15-16 ayetlerinin tefsirine bakınız.

yetmeyen nesnelere mi tapıyorsunuz?Oysa Allah herşeyi işitir ve o herşeyi bilir."

Bu ayette, sapıkların tapınmaya yeltendikleri sahte ilâhlara değinilirken, kasıtlı bir şekilde akıl sahibi varlıklar için kullanılan "men(o)" zamiri yerine , "ma(o)" zamiri *kullanılıyor*. Böylece tapılan tüm "yaratıklar", akıl sahibi olanlar da dahil olmak üzere aynı kategoriye konuyor. Amaç bu sahte ilahların, ilahlık özünden uzak olan "sonradan yaratılmışlık" niteliklerine dikkatleri çekmektir. Bu ortak nitelik Hz. İsa'yı da, Ruhul Kudüs'ü de , Hz. Meryem'i de kapsamına alır. Çünkü bunların ortak özelliği yüce Allah'ın yaratıkları olmaları olgusudur.

Ayet bu noktada mesajının çapını daha da genişleterek yüce Allah tarafından yaratılmış herhangi bir varlığın ilah olma ihtimalinden asla sözedilemeyeceğini son derece kolay anlaşılır somut bir gerekçeye bağlıyor. Çünkü bu sahte ilahlar insanlara yarar ve zarar dokundurabilme gücünden yoksundurlar. Devam ediyoruz:

"Allah herşeyi işitir ve herşeyi bilir."

Yüce Allah işitir ve bilir, bu yüzden de hem yarar hem de zarar dokundurma gücüne sahiptir. O kullarının kendisine yönelttiği çağrıları ve ibadetleri işittiği gibi, bu duaların ve ibadetlerin gerisindeki kalplerde saklı tutulan, açığa vurulmayan duyguları da bilir. Onun dışındaki sahte ilahlar ise, böyle gizli *sırları ne işitebilirler* ne bilebilirler ve ne de kendilerine yöneltilen çağrılara karşılık verebilirler.

Yüce Allah bütün bu uyarıları ve direktifleri geniş kapsamlı bir çağrı ile noktalıyor. Peygamberimizi bu çağrıyı Kitap Ehli'ne yöneltmekle yükümlü tutuyor. Okuyoruz:

"De ki; 'Ey Kitap Ehli, *dininiz* konusunda gerçeğe aykırı aşırılıklara kapılmayınız; sizden önceki dönemlerde sapıtmış, bir çoklarını saptırmış ve düz yolu şaşırmış kimselerin keyfi arzularına uymayınız."

Nitekim yukardan beri sözünü ettiğimiz sapıklıklar Hz. İsa'ya saygı gösterme konusunda düşülen aşırılıktan kaynaklanmıştır. Bunun yanısıra putperestlikten kalma inançlarını hristiyanlığa aktaran Roma İmparatorlarının keyfi arzuları ile aslında birbirlerinin amansız rakipleri olan kilise konsüllerinin keyfi yorumları elele vererek, bu saçma sözleri yüce Allah'ın saf dinine sokuşturmuşlardır. Oysa Hz. İsa, yüce Allah'tan alıp getirdiği bu dini peygambere yaraşır bir güvenirlikle insanlara duyurmuş ve onlara şöyle demişti:

"Ey İsrailoğulları, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz. Kim Allah'a ortak koşarsa Allah ona cenneti kesinlikle haram etmiştir, onun varacağı yer cehennemdir, zalimlerin hiçbir yardım edeni yoktur."

Yukardaki sesleniş, Kitap Ehli'ni kurtarmaya yönelik son çağrıdır. Bu çağrı onları sapıklıkların, çatışmaların, keyfi arzuların ve ihtirasların bataklığından çıkarmayı amaçlıyor. Daha önce sapmış, bir çoklarını saptırmış ve düz yolu şaşırmış kimselerin girtlaklarına kadar gömüldükleri sapıklıklardan, çatışmalardan, keyfi arzulardan ve ihtiraslardan yakalarını kurtarmalarını öğüt-

lüyor.

Yukardaki çağrı ile bağlanan bu noktada birazcık durarak şu üç önemli gerçeğe kısaca değinmek istiyoruz:

Birinci gerçek: İslâm sistemi, inanca ilişkin düşünceyi doğrultmak, düzeltmek için yoğun bir çaba harcıyor; bu düşünceyi; Allah'ın kayıtsız-şartsız birliği temeline oturtmaya çalışıyor; bu tevhid ilkesini, Kitap Ehli'nin inançlarını bozan paganizmin ve müşrikliğin izlerinden, sızıntılarından arındırmaya özeniyor; insanlara, ilahlık kavramının özünü tanıtmaya gayret ediyor; onları, ilahlığın karakteristik özelliklerini yüce Allah'ın tekelinde görmeye, gerek bir takım insanları ve gerekse başka yaratıkları bu karakteristik özelliklere ortak etmemeye çağırıyor.

İnanca ilişkin düşünceyi berraklaştırmak için, eksiksiz ve kesin tevhid temeline yönelten bu olağanüstü özen bize açıkça gösterir ki, bu düzeltme işlemi son derece önemlidir, ayrıca inanca ilişkin düşünce, insan hayatının gerek yapılanmasında ve gerekse sağlıklı işleyişinde hayati bir fonksiyona sahiptir; bunların yanısıra İslâm inancı, bütün insan faaliyetlerinin ve bütün insanlararası ilişkilerin temeli ve ana ekseni saymaktadır.

İkinci gerçek: Kur'an-ı kerim "Allah, Meryemoğlu Mesih'(İsa)dır" ve "Allah, üç kutsal unsurun üçüncüsüdür" diyenlerin kesinlikle kafir olduklarını belirtiyor. Yüce Allah'ın bu sözünden sonra artık müslümana söylenecek başka söz düşmez. Yüce Allah, "bu adamlar bu saçma sözleri gerekçesi ile kâfirdirler" diye, buyururken bu kimseleri, yani bu tür sözler söyleyen hristiyanları ilahî kaynaklı bir dinin mensupları saymak, müslümana yakışmaz.

Gerçi İslâm daha önce dediğimiz gibi, hiç kimseyi kendi inancını bırakarak İslâma girmeye zorlamaz, ama müslüman olmayanların sapık inançlarına, "Bunlar, yüce Allah'ın hoşlandığı türden birer dindir" demez. Tersine, yukarda okuduğumuz ayetler bu sapıklıkların kâfirlik gerekçesi olduğunu, kâfirliğin de asla yüce Allah'ı hoşnut edecek bir din olamayacağını açık açık söylemektedirler.

Üçüncü gerçek: Bu gerçek, ilk iki gerçeğin zorunlu sonucudur ve şudur: İslâm'ın insanlara öğrettiği biçimde Allah'ın birliğini onaylayan ve Peygamberimizin getirdiği şekli ile islâm'ın Allah katından gelmiş tek "din" olduğuna inanan bir müslüman, sözünü ettiğimiz Kitap Ehli'nden biri ile dostluk ve işbirliği ilişkisi kuramaz, bunun imkanı yoktur.

Bundan dolayı inkarcı materyalizm ve ateizm karşısında ortak bir mücadele cephesi oluşturmak amacı ile bütün sözde "dinler"in işbirliği yapmasını söylemek, islâm tarafından ciddiye alınması düşünülemeyecek anlamsız, boş bir sözdür. Çünkü temel inanç ilkeleri konusunda böylesine uçurum çapında ayrılıklar olunca, artık diğer konularda uzlaşmaya imkan kalmaz. Sebebine gelince; İslâm'a göre hayattaki herşey en başta inanç temeline dayanır.

İSRAİLOĞULLARININ TARİHİ

Son olarak İsrail oğullarına gönderilen peygamberlerin tarih boyunca İsrailoğullarının kafirlerine karşı tutumlarını ortaya koyan kapsamlı bir açık-

lama geliyor. Bu peygamberlerin (salat ve selam üzerlerine olsun) tutumları Hz. Davud'un ve Hz. İsa'nın tutumları ile somutlaştırılmıştır. Bu iki peygamber de İsrailoğullarının kafirlerini lanetlemiştir. Allah da onların beddualarını kabul etmiştir. Çünkü İsrailoğulları isyankardı, zalimdi. Sosyal açıdan çözülmüşlerdi. Kötülüğe karşı susmayı tercih ediyor, içlerinde yayılan kötülüğe engel olmaya çalışmıyorlardı. Kafirleri dost ediniyorlardı. Bu nedenle Allah'ın gazabına ve lanetine uğradılar. Sonsuza dek cehennemlik oldular :

لُعِنَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُودَ
وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ
﴿٧٨﴾ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ
يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ
أَن سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾
وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ
مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾

78- İsrailoğullarının kafirleri, Davud'un ve Meryemoğlu İsa'nın dilinden lanetlenmiştir. Bu lânetlenmelerinin sebebi, onların Allah'a karşı gelmeleri ve O'nun sınırlarını çiğnemeleri idi.

79- Onlar işledikleri kötülüklerden birbirlerini sakındırmazlardı. Ne kadar kötü şeydi yaptıkları!

80- Onların çoğunun kâfirleri dost edindiklerini görürsün. Bu davranışları kendilerine, Allah'ın gazabına uğramalarından ve sürekli azaba çarpılmalarından ibaret ne kadar kötü bir gelecek hazırlanmıştır.

81- Eğer onlar Allah'a, peygambere ve O'na indirilen Kur'an'a inansalardı, kâfirleri dost edinmezlerdi. Onların çoğu fasık, yoldan çıkmış kimselerdir.

Böylece İsrailoğullarının küfür, isyan ve lanet dolu köklü tarihleri olduğu ortaya çıkıyor. Onları doğru yola iletmek ve kurtarmak için gönderilen peygamberlerinin, sonunda onları lanetlemekten ve Allah'ın hidayetinden kovulmalarını dilemekten başka çare bulamadıkları, Allah'ın da bu peygamberlerin beddualarını kabul edip İsrailoğullarını gazabına ve lanetine uğrattığı anlaşılıyor.

"İsrailoğullarından kâfir olanlar" kendilerine göre kitabı tahrif edenler -bu surenin bir çok yerinde ve başka sûrelerde geçtiği gibi- Allah'ın şeriatını yürürlüğe koymayanlar (O'nun hükmüne başvurmayanlar), tüm peygamberlere yardım edeceklerine, onları destekleyeceklerine ve onlara uyacaklarına dair verdikleri sözlerinde durmayanlardır.

"Bu lanetlenmelerinin sebebi, onların Allah'a karşı gelmeleri ve O'nun sınırlarını çiğnemeleri idi."

Bu öyle bir isyankârlık ve zalimliktir ki, hem akidelerinin hem de ahlâklarının her alanında somut biçimde gözlenebilmektedir. Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerimde de ayetleri ile açıkladığı gibi, İsrailoğullarının tarihi zulümler ve isyanlarla doludur.

İsrailoğulları toplumunda isyankârlık ve zalimlik bireysel eylemlerden ibaret değildi. Bu sıfatlar sonunda, bu topluluğun karakteri haline gelmiştir. Toplum bu kötülüklere karşı sessiz kalmış onlardan tiksinmemiş ve engellemeye kalkmamıştır.

"Onlar işledikleri kötülüklerden birbirlerini sakındırmazlardı. Ne kadar kötü şeydi yaptıkları."

Sapık, bozguncu ve kötü insanlar tarafından ortaya konan, isyankârlık ve zalimlik her toplumda gözlenebilir. Yeryüzü kötülükten arındırılamaz. Ve anormallikler her toplumda gözlenebilir. Fakat iyi bir toplumun karakteri, kötülük ve çirkin şeylerin orada hoş karşılanabilen geleneklere dönüşmesine müsade etmez. Bu kötülüklerin her isteyen kişinin rahatlıkla işleyebileceği normal hareketlere dönüşmesine izin vermez... Herhangi bir toplumda kötülük yapmak iyilik yapmaktan daha zor duruma gelince, kötülüğün cezası da toplumsal ve yıldırıcı olup toplumun tamamı kötülüğün karşısında yer alınca yıldırıcı cezanın kesin uygulanacağı kanısı yaygınlaşınca kötülük siner, kötülüğe iten sebepler kontrol altına alınır. Bu durumda toplum birbiriyle kenetlenir. Toplumsal hastalıkların önü alınır. Bu durumda bozgunculuk ancak topium tarafından dışlanan bazı fertler ve küçük gruplar tarafından işlenebilir. Ve toplum içinde hakimiyet kurması önlenir. Bu durumda kötülükler yaygınlaşmaz ve toplumun karakterini yansıtacak düzeye ulaşmaz.

İslâm sistemi yahudi toplumundaki bu olayı çirkin bir şekilde gösterip onu eleştirmekle İslâm cemaatının sağlam, canlı, derli-toplu bir yapıya sahip olmasını istemektedir. Zulmün ve isyankârlığın her çeşidini genel bir nitelik kazanmadan bertaraf etmesi gerektiğini dile getirmektedir. İslâm toplumunun hakkı savunmada sağlam olmasını, hakka yöneltilen zulüm karşısında hassas olmasını istemekle, dini korumakla yükümlü bulunanların yükümlülüklerini üstlendikleri emaneti gerçek anlamda yerine getirmelerini, kötülüğe, bozgunculuğa, isyankârlığa ve zulme karşı çıkmalarını bu konuda hiç kimsenin kınamasından korkmamalarını istemektedir. Tabii ki kötülüğün idareyi ellerine geçiren iktidardan, malları ellerine geçiren zenginlerden, gücü ellerine geçiren zorbalardan, arzu ve isteklerin peşinden sürüklenen halk kitlelerinden gelmesi arasında fark yoktur. Allah'ın sistemi Allah'ın sistemidir. Ona karşı çıkanlar da ister yüksek tabakadan, ister aşağı tabakadan olsun farketmez.

İslâm bu emanetin gereği yerine getirmeye önem verir. Onun içindir ki toplum içinde meydana gelen kötülüklere sessiz kalındığında bütün toplumu cezalandırır. Emaneti genel olarak cemaatın sırtına yükledikten sonra tek tek her ferde de bu yükümlülüğü dağıtır.

İmam Ahmed, Abdullah ibni Mesut'tan Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet eder; İsrailoğulları günahlara daldıklarında bilginleri onları vazgeçirmek istediler. Fakat onların vazgeçmediklerini gördüklerinde onlarla beraber oturup yediler içtiler. Allah da onları birbirine benzetti. Bunun üzerine Hz. Davud ve Meryemoğlu İsa'nın dili ile lanete uğradılar...

'Çünkü onlar Allah'a karşı gelmişler ve O'nun ölçülerini çiğnemişlerdi.''

Bu sözleri söylediğinde peygamberimiz (salât ve selâm üzerine olsun) yaslanmış bulunuyordu, doğrularak oturdu ve şöyle buyurdu:

"Canımı elimde tutan Allah'a yemin ederim ki siz onları doğru yola geri çevirinceye kadar çalışacaksınız."

Ebu Davud Abdullah b. Mesud'dan peygamberin şöyle buyurduğunu rivayet eder: "İsrailoğullarında ilk meydana gelen zaaf şuydu; onlardan biri kötülük yapan birine rastladığında: Ey adam Allah'tan kork ve yaptığın işi bırak çünkü bunu yapman sana helal değildir, dedi. Fakat ertesi gün tekrar onunla karşılaştığında bu durum onu beraber yemek, içmek ve oturmaktan alıkoymazdı, onlar böyle yaptıkları için Allah, onların kalplerini birbirine benzetti." Sonra peygamber "İsrailoğullarının kafirleri Davud ve İsa'nın diliyle lanetlendiler" diye başlayıp "onların çoğu yoldan çıkmış (fasık) kimselerdir diye biten ayetleri okudu. Arkasından sözlerini şöyle bağladı. "Allah'a yemin olsun ki, hayır siz iyiliği emredecek kötülüğe engel olacaksınız. Zalimin elini tutup zulüm etmesine engel olacaksınız ve siz onu doğru yola geri çevirene kadar mücadele edeceksiniz."

Burada müslümanın görevi sırf iyiyi emir ve kötülükten sakındırmak değildir. Mesele bununla bitmez onun görevi bu isteklerinde ısrar etmek, onlarla kesin tavır ortaya koymak kötülüğü, bozgunculuğu, günahkarlığı ve zulmü kuvvetle engellemektir.

Müslim'de Ebu Said el-Hudrî'den peygamberin şöyle buyurduğunu bildirir: "Sizden kim bir kötülük görürse ona eliyle engel olsun. Eğer gücü yetmezse diliyle; ona da gücü yetmezse kalbiyle engel olsun. Bu ise imanın en zayıf derecesidir."

İmamı Ahmed, Adiy b. Ümeyre'den peygamberin şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: "Cenabı Allah halkın tümünü belirli bir grubun yaptıkları yüzünden cezalandırmaz. Ne zaman ki halk arasında kötülük işlenir, onlar da güçleri yettiği halde onu kınamazsa Allah onların hepsini tümden cezalandırır.

Ebu Davud ve Tirmizi'de Ebu Said el-Hudrî'den peygamberin şöyle buyurduğunu rivayet eder: "En üstün cihad zalim bir devlet başkanına karşı dile getirilen doğru sözdür."

Bir çok ayet ve hadiste bu konu sık sık vurgulanır.

Çünkü cemaatın yapısındaki bu dayanışma öyle sağlamdır ki; müslüman cemaate bağlı birisi başkasının yaptığı kötülüğü gördüğü halde bana ne diyemez. Bu toplum bozgunculuğun karşısında öyle bir hak tutkunluğu getiriyor ki; bozgunculuğun geliştiğini gördüğü halde ben ne yapabilirim, bozgunculuğa karşı koymak, başımı belaya sokar diyemez. Allah'ın kutsal kıldığı değerlere karşı beslenen tutku, onları korumak ve savunmak için Allah'ın kendisine yüklediği doğrudan yükümlülüklerin bilincinde olmak... Evet bunların hepsi müslüman cemaatın dayanaklarıdır. Bunlar olmadan İslâm cemaati de olmaz.

Bunların hepsi de sağlıklı bir şekilde Allah'a iman, bu imanın yükümlülüklerini en güzel şekilde öğrenmeyi gerektirir. Allah'ın sistemini doğru bir şekilde anlamayı ve onun, hayatın her tarafını kapsamına aldığını idrak etmeyi zorunlu kılar. Akideyi kuvvetle desteklemenin ciddiyetini ve bu akideden coşup gelen toplumun tamamının hayatına şekil verecek olan sistemi yürürlüğe koymak için harcanması gereken çabanın kavramasını gerektirir. Hukuk sistemini Allah'ın şeriatından alan ve hayatının tamamını Allah'ın sistemi üzerine kuran müslüman toplum, müslümanın iyiliği emretme, kötülüğü engelleme görevini gerçekten yerine getirmesine izin veren toplumdur. Böyle bir müslüman toplum olmadan iyiliğe yapılan çağrının, kötülükten engelleme çabasının sonuç alınamayan bireysel eylemlerden öteye geçmesi mümkün değildir. Bütün dünyanın her tarafında egemen bulunan cahili toplumlarda iyiliği emretme, kötülüğü engelleme çalışmaları çoğu zaman asla gerçekleştirilemez. Çünkü bu toplumlar,kendi hayatlarını insanların birbirine müdahale etmesini dışlayan sosyal terminolojik esaslara ve geleneklere dayandırmakta fasıklığı, kötülüğü ve günahkarlığı "özel hayatım" şeklinde değerlendirmekte ve onlara kimsenin müdahale etmesine izin vermemektedirler. Bunun yanısıra zulümden, baskıdan, haksızlıktan ve azgınlıktan öyle korkunç bir kılıç yapmaktadırlar ki, ona karşı ağızlara gemler vuruluyor, diller bağlanıyor ve zalimlere karşı iyiliği, doğruyu savunanlar cezalandırılıyor.

Bu nedenle en köklü çalışmaların, en onurlu fedakarlıkların her şeyden önce iyi bir toplumun kurulması üzerine yoğunlaştırılması gerekmektedir. İyi toplum ise Allah'ın proğramı üzerine kurulan toplumdur. İyiliği yaygınlaştırma kötülükten alıkoyma yoluyla dar kapsamlı düzeltmelere, özel ve bireysel ıslahatlara yönelmeden önce çabaların, çalışmaların ve fedakarlıkların bu noktada yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Toplumun bir bütün olarak bozulduğu, cahiliyenin azgınlaştığı, toplumun Allah'ın sistemi dışındaki sistemlere göre düzenlendiği ve Allah'ın şeriatı dışında başka bir hukuka boyun eğildiği durumlarda dar kapsamlı çalışmalara yönelmenin yararı yoktur. Bu durumlarda yapılan çalışmaların temelden başlaması, kökten yeşermesi gerekir. Harcanan çabanın ve verilen mücadelenin yeryüzünde Allah'ın hakimiyetini gerçekleştirmeye adanması lazımdır. Bu egemenlik meselesi çözüme kavuşturulunca, iyiliği yaygınlaştırma ve kötülükten alıkoymanın dayanabileceği bir temel oluşturulmuş demektir.

Bu da imana ihtiyaç gösterir ki bu imanın gerçek yapısını kavramayı ve

onun hayat düzeni üzerindeki fonksiyonunu anlamayı gerektirir. İşte bu düzeydeki bir iman, güvenin tamamını Allah'a yöneltebilir. Yol ne kadar uzarsa uzasın, Allah'ın iyiliği muzaffer kılacağına tam olarak güvenir. Mükafatının Allah katında olduğundan şüpheye düşmez. Bu görevi üstlenen kimse bu yeryüzünde herhangi bir mükafat beklemez. Sapık toplumun kendisini takdir etmesini ve herhangi bir yerde cahiliye taraftarlarının kendisine destek olmasını beklemez.

Kur'an-ı Kerim'in ve peygamberin iyiliği yaygınlaştırma ve kötülüğü engellemeye ilişkin bütün direktifleri, müslüman toplumda müslüman bireyin görevleriyle ilgilidir. Yani bazı durumlarda bir takım idari zulümler, bazı zamanlarda kötülüklerin yaygınlaşmasına rağmen temel ilke olarak, Allah'ın egemenliğini kabul eden ve onun şeriatını esas alan bir toplumda yaşayan müslümanın görevini dile getirmektedir. İşte böylece biz peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) "En üstün cihad zalim bir imamın karşısında doğru sözü dile getirmektir" buyurduğunu görmekteyiz. Yani karşısında hak söz dile getirilen "imamdır" (Hükümdardır). Kişi Allah'ın egemenliğini ilke olarak kabul etmeyip onun şeriatını yürürlüğe koymadıkça zaten İslâm devletinin hükümdarı, imam olamaz. Yani Allah'ın şeriatıyla hükmetmeyene "imam" adı verilmez, onu Cenab-ı Allah, "Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler kafirlerin kendileridir" şeklinde nitelemektedir.[111]

Allah'ın şeriatını yürürlüğe koymayan cahili toplumlarda ise en büyük ve en ciddi kötülük, tüm kötülüklere kaynaklık eden, ana kötülük Allah'ın hayat için koymuş olduğu yasayı reddetmek suretiyle Allah'ın ilahlığını reddetmektir. İşte dar kapsamlı kötülüklerle mücadeleye girişmeden önce reddedilmesi gereken bu, her türlü kötülüğün kaynağı olan temel ve köklü kötülüktür. Çünkü diğer kötülüklerin tamamı onun peşinde gelmekte, onun bir dalı ve uzantısı olmaktan öteye geçmemektedir.

Allah'ın hükmüne karşı cüretkârlıktan, ilahlık özelliklerini iddia etmekten, Allah'ın hayat için koymuş olduğu yasayı reddetmek suretiyle Allah'in ilahlığını reddetme kötülüğü, pek tabii olarak diğer dar kapsamlı kötülüklerin anası durumunda iken çıkarılacak iyi ve seçkin insanların çalışmalarını dar kapsamlı kötülüklerle mücadele yolunda boşa harcamamalıdır. Ana kötülüğün uzantılarından ve uğursuz ürünlerinden biri olduğunda kuşku bulunmayan dar kapsamlı mücadeleyle zaman öldürmenin hiç bir yararı yoktur.

Sonra biz insanları işledikleri herhangi bir kötülükten dolayı nasıl sorguya çekebiliriz? Onların davranışlarını hangi ölçüyle ölçüp, bu yaptığınız iş kötüdür, ondan sakının diyebiliriz. Çünkü biz bu iş kötüdür dediğimizde şuradan buradan onlarca insan karşımızda duracak ve: "Hayır! Bu kötü bir şey değildir. Eskiden bu iş kötü görünüyordu! Fakat dünya "gelişiyor", toplum "ilerliyor" ve değerler de değişiyor" diyeceklerdir.

Öyleyse her şeyden önce tüm davranışları kendisine göre değerlendirmemiz gereken, herkes tarafından onaylanmış bir ölçü olmalıdır. İyiliği ve kötülüğü kendisine göre tayin edebileceğimiz değerler olmalıdır. Peki bu değerleri ne-

(111) Maide Suresi, 44

reden alabiliriz? Bu ölçüyü nereden getireceğiz?

İnsanların bir şekilde durmayan, sürekli değişen arzularından, ortak uzlaşmalarından, geleneklerinden, ihtiraslarından mı? Bu durumda biz, içinden çıkılmayacak bir şaşkınlığa düşer, uçsuz bucaksız bir çölde yolumuzu şaşırırız.

O halde her şeyden önce bir ölçü belirlemek gerekiyor. Ayrıca bu ölçünün arzu ve isteklere göre değişmeyen sabit bir ölçü olması da zorunlu oluyor.

İşte bu değişmez ölçü, Allah'ın ölçüsüdür.

Eğer toplum, ilke olarak Allah'ın egemenliğini kabul etmiyorsa, Allah'ın şeriatını yürürlüğe koymuyorsa, hatta kendisini Allah'ın proğramına çağıran insanları hafife ve alaya alıyor, onları dışlıyor, cezalandırıyorsa, bu durumda ne yapılacaktır?

Değişik ölçüleri ve değerleri bulunan görüşlerin ve arzuların birbiriyle çeliştiği bu tür toplumlarda, hayatın detaylarına ilişkin konularda iyiliği emretmek kötülüklerden sakındırmak, boşa kürek sallamak, eğlencelik abes bir iş değildir de nedir?

Herşeyden önce hükmün, ölçünün, egemenliğin, görüş ve arzuların çeliştiği durumlarda başvurulacak kaynağın belirlenmesi gerekir.

Herşeyden önce en büyük iyiliği; Allah'ın egemenliğini ve hayat için belirlediği proğramı, kabul ettirmeye çalışmakla, en büyük kötülüğü de; Allah'ın hayat için koyduğu yasayı reddetmekle (Allah'ın ilahlığını reddetme kötülüğünü) ortadan kaldırmak gerekmektedir. Çünkü ancak temel atıldıktan sonra binanın dikilmesine geçilebilir. Öyleyse bölük pörçük çalışmalar bir noktada yoğunlaştırılmalı, hepsini tek bir cephede toplamayı ve binanın temelini oluşturan biricik zeminin hazırlanmasına ağırlık verilmelidir.

Bazan müslüman toplumun; hayatının temeli ve iyiliği emretme kötülükten sakındırma eyleminin zeminini hazırlayan asıl mesele ayak altına alınmışken insan, birtakım insanların detaylara ilişkin iyiliği emretme kötülükten sakındırmak için ortaya koydukları çabaya hayıflanıyor ve üzülüyor!

Ekenomisinin temeli faize dayanan ve malının tamamı haram olan ve hiçbir ferdinin helal lokma yeme imkanına sahip olamadığı bir toplumda, haram yemenin günahından bahsetmenin ne anlamı olacaktır? Çünkü bu toplumun sosyal ve ekonomik düzeni bütünüyle Allah'ın hayat için koyduğu yasayı reddetmekle her şeyden önce Allah'ın ilahlığını reddetmiş bulunmaktadır!

Kanunları zorla ırza geçme dışında zinayı yasak saymayan, hatta zorla ırza geçme halinde bile onu Allah'ın yasası ile cezalandırmayan bir toplumda fuhşu engellemeye çalışmak ne işe yarar... Çünkü bu toplum Allah'ın hayat için koyduğu şeriatı reddetmekle ilke olarak Allah'ın ilahlığını reddetmiş bulunmaktadır?!

Kanunları içki içmeyi ve alış-verişini serbest bırakan ve umuma ait yollarda apaçık sarhoşluk dışında kimseyi cezalandırmayı öngörmeyen hatta bu durumlarda bile Allah'ın hükmünü, sarhoşa uygulamayan bir toplumda, sar-

hoşluğun zararlarını dile getirmenin, buna engel olmaya çalışmanın ne gibi bir yararı olabilir? Çünkü bu toplum ilke olarak Allah'ın egemenliğini kabul etmiş değildir. Allah'ın egemenliğini kabul etmeyen ve içinde Allah'a değil, Allah'ın dışındaki ilahlara tapılan bir toplumda, dine sövmeyi yasaklamak hangi meseleyi çözebilecektir? Çünkü burada toplumun hukukunu, yasasını, düzenini, kurumlarını, değerlerini ve ölçülerini belirleyen Allah'ın dışındaki ilahlardır. Söven de sövülen de Allah'ın dininde değildir. Onların her ikisi ve toplumlarının kitleleri; toptan onlara hukuklar, yasalar belirleyen, onlar için değerler ve ölçüler koyan kimselerin dinindendir.

Bu durumlarda iyiliği emretme ve kötülüğü yasaklamanın ne yararı olacaktır. Bu büyük kötülüklerin en büyüğü olan, Allah'ın hayat için belirlediği hayat programını red etmek suretiyle, Allah'ı inkar etme kötülüğü yasaklanmadığı müddetçe, değil küçük kötülükleri engellemenin, büyük günahları engellemenin bile ne yararı olabilir?

Mesele bu saf insanların harcadığı çabaların, güçlerin ve onun verdiklerinin çok üstünde bir büyüklüğe, genişliğe ve derinliğe sahiptir. Bu aşamada ne kadar geniş kapsamlı olursa olsun hatta, isterse bunlar Allah'ın sınırları olsun detaylara göre hareket edilmez. Allah'ın koyduğu sınırlar her şeyden önce Allah'ın egemenliğini kabul etme temeline dayanır. Başka bir temele değil. Eğer bu egemenlik, yaşanan bir realite olarak kabul edilmiyorsa, Allah'ın yasası, yaşamanın biricik kaynağı olarak alınmıyorsa, Allah'ın ilahlığı ve egemenliği siyasi otoritenin tek kaynağı sayılmıyorsa o zaman detaylara ilişkin her çalışma boşunadır. Ayrıntılarla ilgili her girişim abestir. En büyük kötülük diğer kötülüklerden daha çok çalışmaya ve çaba sarfetmeye, engellemeye muhtaçtır.

Peygamberimiz (salât ve selâm üzerine olsun) diyor ki: "Sizden kim bir kötülük görürse ona eliyle engel olsun. Eğer gücü yetmezse diliyle, yine gücü yetmezse kalbiyle engel olsun. Bu imanın en zayıf derecesidir."

Müslümanların kendi elleriyle kötülükleri engelleyebilecek güçlerinin olmadığı zamanlar olabilir. Bu kötülüğü dilleriyle de engelleme gücünde olmayabilirler. Bu durumda imanın en zayıf derecesi elde kalır. O da kalpleriyle ona engel olmaya çalışmalarıdır. Yani ona antipati besleme çaresidir. Eğer onlar gerçek müslüman ise hiç kimse onları bu içe dönük davranışlarından, eylemlerinden alıkoyma gücüne sahip olamaz.

Son maddede sözü edilen kalp ile değiştirme olayı kötülüğe karşı pasif bir tavır olarak gözükmektedir. Peygamberimizin onu bir engelleme olarak göstermesi onun kendi yapısında olumlu bir eylem olduğunu göstermektedir. Kötülüğe kalp ile karşı koymak, bu kalbin kötülüğe karşı aktif bir tavır takındığı anlamına gelir. Bu kalbin kötülükten tiksindiği, onu reddettiği ve ona teslim olmadığı anlamına gelir. Bu kötülüğe boyun eğilmesi ve kabul edilmesi gereken meşru bir durum olarak görmüyor demektir. Kalplerin herhangi bir duruma karşı tavır koyması, bu kötü düzenin yıkılması yolunda harekete geçen aktif bir kuvvettir. "Meşru" bir düzenin ele geçen ilk fırsatta ele geçirilinceye kadar o kötülüğe karşı sürekli bir gözetim mekanizması oluşturulmuş demektir. Bu gelişmelerin hepsi de değiştirme ve aktif bir eylemdir. Buna rağmen bu

eylemlerin hepsi de imanın en zayıf derecesidir. Artık müslümanın imanın en zayıfını korumaktan daha aşağı bir duruma düşmemesi gerekir. Varlığının bir realite olarak kabul edilmesi, bazan sindirici bir dikta rejimine sahip olması nedeniyle kötülüğe teslim olmak ise, en son halkanın da dışına çıkmak, imanın en zayıf derecesinden soyutlanmak demektir.

Bu durumda toplum yahudilerin uğradığı lanete uğramayı hak etmiş demektir:

"İsrailoğullarının kafirleri, Davud'un ve Meryemoğlu İsa'nın dilinden lanetlenmiştir. Bu lânetlenmelerinin sebebi, onların Allah'a karşı gelmeleri ve O'nun sınırlarını çiğnemeleri idi.

"Onlar işledikleri kötülüklerden birbirlerini sakındırmazlardı. Ne kadar kötü şeydi yaptıkları!"

Sonra yahudilerle ilgili bu bölümün sonlarına geliniyor. Bu aynı zamanda 6. cüzün de sonudur. Burada yahudilerin peygamberimiz dönemindeki durumları tasvir ediliyor ki, bu onların her yer ve her zamanki hâlleridir. Onlar kafirleri dost edinirler, müslüman kitleye karşı onları desteklerler. Bunun sebebi de ehli kitap olmalarına rağmen Allah'a ve peygamberimize iman etmemeleri ve Allah'ın son dinine girmemeleridir. Yani onlar mümin değildir. Eğer mümin olsalardı kafirleri dost edinmezlerdi.

"Onların çoğunun kafirleri dost edindiklerini görürsün. Bu davranışları kendilerine, Allah'ın gazabına uğramalarından ve sürekli azaba çarpılmalarından ibaret ne kadar kötü bir gelecek hazırlamıştır."

"Eğer onlar Allah'a, peygambere ve O'na indirilen Kur'an'a inansalardı, kafirleri dost edinmezlerdi. Onların çoğu fasık, yoldan çıkmış kimselerdir."

Ayetlerin ortaya koyduğu bu tesbitler peygamberimiz dönemindeki yahudilerin durumlarını ortaya koyduğu gibi onların bu günkü, yarınki ve her zamanki durumlarını sembolize etmektedir. Aynı şekilde bugün yeryüzünün büyük bir kısmında egemen olan ehli kitabın diğer bir kolu olan hristiyanlar için de geçerlidir. Bu aynı zamanda Kur'an'ın sırları ve her zamanki müslüman cemaat için verdiği tesbitler üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.

Müşriklerle dostluk ilişkilerini geliştiren ve onları müslümanlara karşı kışkırtanlar yahudilerdir. **"Kafir olanlara, bunlar iman edenlerden daha doğru yoldadır, diyorlardı."**

Kur'an onların bu sözlerini vermektedir. Yahudilerin ve müşriklerin ortaklaşa gerçekleştirdiği Hendek savaşı da onların bu tutumlarını ortaya koymuştur. Bundan önce ve bundan sonra günümüze kadarki olaylar da onların tavırlarını net olarak ortaya koymaktadır. Filistin toprağında kurulan İsrail devleti de ancak Materyalist, şimdiki ateist kafirlerin dostluğu ve desteğiyle kurulmuştur.

Ehli Kitab'ın diğer grubu olan hristiyanlar ise, müslümanlarla ilgili her konuda materyalist-ateistlerle (komünistlerle) yardımlaşmaktadır. Yine müslümanlar söz konusu olduğunda onlar, putperest müşriklerle de yardımlaş-

maktadırlar! İsterse bu "müslümanlar", hiç bir şeyle İslâm'ı temsil etmesin. Müslümanlıkları sadece ataları müslüman olan bir milletin torunları olmaktan ibaret olsun. Bunlar, müslüman olduğunu söyleyen herkesten bu müslümanlık iddiaları sözden öteye geçmese de bu dine kinlerinden dolayı nefret ederler! Allah ne kadar doğru söylüyor:

"Onların çoğunun kafirleri dost edindiklerini görürsün. Bu davranışları kendilerine Allah'ın gazabına uğramalarından ve sürekli azaba çarpılmalarından ibaret ne kadar kötü bir gelecek hazırlamıştır."

İşte kendi elleriyle kendilerine hazırladıkları akibet budur. Allah'ın gazabına uğramaları... Cehennemde süresiz olarak kalmaları. Bu ne kötü bir akibettir. Kendi elleriyle kendilerine sundukları şey ne kötüdür! Aman Allah'ım! Bu ne acı bir meyvedir, kafirlere dost olmalarının meyvesi!

bizden kim bu toplulukla ilgili Allah'ın sözünü duymuşsa, Allah'ın izin vermediği birtakım bahaneler ileri sürüp müslümanlarla kafirleri dost edinen düşmanları arasında dostluğu ve işbirliği yapmaya kalkışmasın. Ve kafirleri dost edinen düşmanlarına yanaşmasın.

Peki sebep ? Onları kâfirlerle dost olmaya iten sebep nedir? Allah'a ve peygamberimize iman etmemeleridir.

"Eğer onlar Allah'a, peygambere ve O'na indirilen Kur'an'a inansalardı, kafirleri dost edinmezlerdi. Onların çoğu fasık, yoldan çıkmış kimselerdir."

İşte neden budur. Onlar Allah'a ve peygamberimize iman etmemişlerdir. Onların çoğu fasıktır. Öyleyse onlar bilinçte ve yönelişte kafirlerle aynı gruptandır. Bu nedenle müminleri dost edinmeyip, kafirleri dost edinmelerinde bir gariplik yoktur. Kur'an'ın bu değerlendirmesiyle üç gerçek ortaya çıkmaktadır:

Birinci gerçek: Peygamberimize (salât ve selâm üzerine olsun) iman eden az bir grup dışında Ehli Kitab'ın tamamı Allah'a inanmamıştır. Çünkü onlar Allah'ın son peygamberine inanmamışlardır. Kur'an onların yalnız peygamberimize iman etmediklerini değil, Allah'a da iman etmediklerini belirtmektedir.

"Eğer onlar Allah'a, Peygambere ve O'na indirilen Kur'an'a inansalardı, kâfirleri dost edinmezlerdi. Onların çoğu fasık, yoldan çıkmış kimselerdir."

Bu Allah'ın, saptırması mümkün olmayan açık bir belirlemesidir. Onlar istediği kadar Allah'a iman ettiklerini iddia etsinler, özellikle bu derste ve başka Kur'an ayetlerinde belirtildiği gibi, onların ilahlık gerçeği hakkındaki düşüncelerinin sapıklığını gözönünde bulundurduğumuzda bu gerçeği daha rahat kavrayabiliriz.

İkinci gerçek: Ehl-i Kitab'ın tamamı peygamberimiz (salât ve selâm üzerine olsun) tarafından Allah'ın dinine girmeye çağırılmıştır. Bu çağrıya kulak verenler iman etmiş ve Allah'ın dinine girmiştir. Yüz çevirenler de Allah'ın kendilerini nitelediği sıfatı hak etmişlerdir.

Üçüncü gerçek: Ehli Kitap ve müslümanlar arasında herhangi bir alanda, dostluk ve yardımlaşma söz konusu olamaz. Çünkü müslümana göre hayatın

her alanı dinin emrine bağlı kalmak zorundadır.

Bununla beraber İslâm, müslümanlardan İslâm'ın egemen olduğu bölgede (Dar'ul-İslâm) günlük hayatlarında, ahlâklarında, canlarını, mallarını ve namuslarını korumada Ehl-i Kitaba iyi davranmalarını ister. Onları her ne olursa olsun, kendi inançlarında serbest bırakmalarını güzellikle İslâm'a çağırmalarını, güzellikle onlarla tartışmalarını, müslümanlarla barış ve antlaşmalarına bağlı kaldıkları müddetçe, müslümanların da bu antlaşmalara bağlı kalmalarını ister. Her ne olursa olsun, onlar din konusunda hiçbir zorlama ile karşılaşmazlar... İşte İslâm budur... Tüm açıklığı, bütün netliği, tüm güler yüzlülüğü ve bütün hoş görüsü ile İslâm...

Allah doğruyu söyler ve O doğru yolu gösterir.

ALTINCI CÜZ'ÜN SONU

YEDİNCİ CÜZ

Bu cüz, altıncı cüzde baş taraflarını açıkladığımız Maide sûresinin son kısımları ve En'am suresinin baş tarafından "Eğer biz onlara melekler göndermiş olsaydık" diye başlayan 111. ayetine kadar olan bölümünden oluşmaktadır. Cüz'ün ikinci bölümünü oluşturan kısımla ilgili açıklamayı En'am sûresinin baş tarafında vereceğiz. Şimdi biz cüzün birinci bölümünü oluşturan Maide sûresinin geri kalan kısmını açıklamaya devam edeceğiz.

Altıncı cüzde yer alan Maide sûresinin tanıtılması ile ilgili olarak şunları söylemiştik:

"Bu Kur'an Hz. Peygamberin kalbine; kendisiyle bir ümmet oluşturması, bir devlet kurması, bir toplum düzenlemesi, bu toplumun fertleriyle, bu devletin diğer devletlerle ve bu ümmetin diğer milletlerle olan ilişkilerinin belirlenmesi için indirilmiştir. Yanısıra tüm bu ilişkilerin güçlü bir bağla bağlanması, ayrılıkların birleştirilmesi, parçaların bütünleştirilmesi ve tamamının tek bir buyruğa, tek bir otoriteye ve tek bir hedefe bağlanması için indirilmiştir. İşte Allah katındaki gerçeği üzere müslümanların -gerçek müslüman oldukları o günlerde- tanıdıkları şekliyle din budur.

Daha önce geçen üç uzun sûrede olduğu gibi, bu sûrede de değişik konular yer almaktadır. Bu konuların tamamını birbirine bağlayan bağ ise, Kur'an'ın bütününü gerçekleştirmek için geldiği şu temel hedeftir: "Kendisine has inanç, belirli bir düşünce ve yeni bir yapılanma temeline dayanan bir ümmet oluşturma, bir devlet kurma ve bir toplum düzenleme..."

Bunun da temeli, İlahlık, Rablık, hakimiyet ve otoritede Allah'ın biricik tanınması ve dünya görüşünün kanunlarının, düzeninin, ölçülerinin ve değerlerinin -ortaksız olarak- sadece O'ndan alınmasıdır.

Sûrede, yanısıra şunları da bulmaktayız: İnanca dayalı düşüncenin yapısı, bu düşüncenin putperest masallarından ve Kitab Ehlinin sapma ve tahriflerinden temizlenip arındırılması, müslüman toplumun yapısının ve fonksiyonunun gerçeği, yolunun ve yolundaki zorlukların tabiatı, bu toplumun ve bu dinin düşmanlarının kollayıp durduğu gedikleri.. Müslüman ferdin ve toplumun ruhunu temizleyen ve Rabbine bağlayan ibadetlere ilişkin hükümleri... Toplum ilişkilerini düzene koyan "toplumsal yasaları" ve devletlerarası ilişkileri düzenleyen "devletler hukuku"nu, yiyecek, içecek ve evlenmeye ilişkin ya da amel ve tutumlara ilişkin helal ve haram hükümlerini...

Tüm bunlar Allah'ın dilediği -gerçek müslüman oldukları günlerde- anladığı şekliyle "Din"in anlamını içeren bir sûrede topluca sunulmaktadır."

Sûrenin karakteri ve muhtevasıyla ilgili bu genel tasvirin ışığı altında bu cüz'de yer alan surenin geri kalan kısmını da inceleyebiliriz. Bu bölüm de, altıncı cüzde bir kısmı açıklanan sûrenin ihtiva ettiği konuların bir devamı niteliğindedir.

Burada Medine'deki İslâm ümmetinin karşısında yer alan değişik düşman odaklarından ve bu ümmete karşı onların gönüllerindeki düşmanlıktan söz edilmektedir. Bunun yanında bu güç odaklarının tavır ve tutumlarındaki farklılıktan bahsedilmekte, gerçek sözü duyduklarında kalpleri yumuşayan ve peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) çağrısını kabul edip Allah'ın mükafatını ve altında ırmaklar akan cennetleri kazanan, hristiyan cemaatler gibi bazı grupların hidayete sempati duyduklarına işaret edilmektedir.

Helal ve haram kılma gibi yaşama yetkisinden söz edilmekte, Allah'ın belirlediği ilke ve direktiflerden destek almadan helâl ve haram kılmaya kalkışma yasaklanmakta, müminlere, iman ettiklerini açıkladıktan sonra iman ve küfürle doğrudan ilişkisi bulunan bu tür konularda Allah'tan korkmaları hatırlatılmaktadır.

Bundan sonra yeminler, içki, kumar, putlar, fal okları, ihram halinde ava çıkma, Kabe, Haram Aylar, kurbanlıklar ve gerdanlıklı hayvanlar dokunulmazlığı ile ilgili hukukî yasamalara değinilmektedir. Allah'ın yasalarına ve peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) emrettiklerine itaat edip bağlanmanın gerektiğine dikkat çekilmekte, onlara aykırı düşmekten sakındırılmakta ve uzak durulması telkin edilmektedir. Acıklı azap ve Allah'ın intikamı ile tehdit edilmekte, herkesin kendisine döneceği yüce Allah onlara hatırlatılmaktadır.

Buradan müslüman cemaatın eğitilmesiyle ilgili konulara geçilmektedir. Pratiğe aktaracağı değerler belirtilmektedir. Buna göre müslüman cemaat, kötülüğün yaygın oluşuna kendisini kaptırmayacak tersine, iyiye, temize taraftar olacaktır. Rabbine ve peygamberine karşı zorunlu olan edebi takınacaktır; kendisine açıklanmayan şeyleri sormayacak, ana hatlarıyla değindiği konuların detaylarını istemeyecektir.

Sonra cahiliyenin Allah'a ortak koşmasından ve putperestliğinden kaynaklanan bir takım geleneklerin ve yasaların iptaline değiniliyor. "Bahire, Saibe, Vasile ve Hâmi" gibi hayvanlar ve onların kesim yasaklarına ilişkin hükümler kaldırılıyor. Hayatın her alanıyla ilgili tüm konularda gerçek yasama yetkisinin yalnız bir kaynağa dayandırılması gerektiği ve bu kaynağın da insanların örfleri ve uygun gördükleri değil, yalnız Allah olduğu vurgulanıyor.

Bunun yanında, müslüman ümmetin kendisine özgü karakteriyle ortaya çıkması, kendi iç bünyesinde kenetlenmesi, başkasından apayrı bir nitelik kazanması, kendi uyruğuna bağlanması, yanlış yolda gidenlerin uyruğundan ilişkisini kesmesi, kendisinin ve başkasının ahiret gününde hesabını yalnız Allah'a bırakması gerektiği belirtiliyor.

Yasama konularıyla ilgili açıklama, yolculuk sırasında veya ikamet edilen bölgeden uzak yerlerdeki ölüm hallerinde vasiyet edilirken şahit tutulması gerektiğini bildiren hüküm ile sona ermektedir. Allah yolunda cihad eden, Allah'ın nimetlerinden yararlanmak amacıyla ticaret yapmak için yola çıkan bir toplumda İslâm'ın, bu tür problemleri nasıl çözüme kavuşturduğuna, bu hükümleri, dünya ve ahirette Allah korkusuna nasıl bağlandığına ışık tutmaktadır.

Sûrenin geri kalan kısmında ise, Ehli Kitabın bir kesimini oluşturan hristiyanların akidelerinin düzeltilmesine devam edilmektedir. Bu nedenle tekrar Meryem ve İsa kıssalarına değinilmektedir. Allah'ın, Hz. İsa'nın eliyle gerçekleştirdiği mucizeler, Havarilerin istediği sofra (Maide) meselesi ele alınmaktadır. Sonra Hz. İsa ve Annesi'nin ilahlığı meselesine dolayısıyla hristiyanların bu konudaki asılsız iddialarına temas edilmekte, Hz. İsa (selâm üzerine olsun) canlandırılan dehşet verici bir kıyamet sahnesinde Rabbinin ve bütün insanların huzurunda, tüm peygamberlerin (salât ve selâm hepsinin üzerine olsun) de hazır bulunduğu bir sırada bu iddiayı yalanlamakta ve bu iftiradan uzak olduğunu açıklamaktadır.

Sûre, yerin, göklerin ve ikisinde yer alan her varlığın, Allah'a ait olduğunu, Allah'ın kudreti için hiçbir kayıt ve sınırdan söz edilemeyeceğini açıklamakla sona ermektedir. **"Göklerin, yeryüzünün ve her ikisinde bulunan tüm varlıkların egemenliği Allah'ın tekelindedir. O'nun her şeye gücü yeter."**

Sûrenin muhtevasına ilişkin bu özet, sûrenin kendi metoduna uygun içeriğiyle tam bir bütünlük arzettiğini ortaya çıkarıyor. Sûrenin baş tarafında bu metoda değinmiş ve bu kısa açıklamanın başında da bundan birkaç paragraf nakletmiştik.

Şimdi sûrenin ayetlerini detaylı olarak ele almaya geçebiliriz.

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ
آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ
قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

82- İnsanlar arasında müminlere en amansız düşman olanların yahudiler ve Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksin. Buna karşılık müminlere en çok sempati duyanların "Biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin. Çünkü hristiyanlar arasında Allah'a bağlı bilginler ve din adamları vardır ve onlar büyüklük taslamazlar.

MÜMİNLERE KARŞI EHL-İ KİTABIN VE MÜŞRİKLERİN TAVIRLARI

Bu bölüm, sûrenin yarısından fazlasını kapsayan uzun konunun bir devamıdır. Burada yahudilerden, hristiyanlardan ve müşriklerden, bu üç kesimin peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) ve müslüman ümmete karşı tutumlarından söz edilmektedir. Daha önce hem hristiyanların ve hem de yahudilerin inanç sistemlerinin bozuk olduğuna temas edilmiş, yahudilerin hem kendi peygamberlerine hem de son peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) karşı kötü niyet beslediklerine, onlara karşı katı tavırlar takındıklarına, peygambere karşı müşrikleri desteklediklerine değinilmiştir... Yahudilerin ve hristiyanların

kendi kitaplarını uygulamadıkları, Hz. Muhammed'in (salât ve selâm üzerine olsun) kendilerine sunduğu Kur'an'ı yalanladıklarından dolayı akide olarak "küfre" düştükleri hükme bağlanmış ve Tevrat'ı, İncil'i ve Rabblerinden kendilerine gönderilen Kur'an'ı yürürlüğe koymadıkları müddetçe hiçbir gerçeğe dayanmış olmayacakları vurgulanmıştır.

Sonra hitap peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) yöneltilmiş ve Rabbinden kendisine gönderilen vahyi müşrik, yahudi, hristiyan herkese ulaştırması gerektiği bildirilmiştir. Bu kesimlerin hepsi de İslâm'a girmeleri için İslâm'la muhataptı. Ayrıca müslüman ümmete yöneltilen hitabta; Allah'a, peygambere ve iman edenlere dost olmaları, yahudi ve hristiyanlarla ise dost olmamaları gerektiği, onların bir kısmının bir kısmına dost oldukları, yahudilerin inkar edenlerle dostlukları ve Hz. Davut ile Meryem'in oğlu Hz. İsa tarafından lanetlendikleri belirtilmiştir.

Sûrenin geri kalan şimdiki bölümünde ise, bütün bu grupların peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) ve müslüman ümmete karşı takındıkları tavırlar dile getirilmektedir. Ahirette hepsini bekleyen ceza anlatılmaktadır.

Bu İslâm ümmeti, Kur'an-ı Kerim'in direktifleri ve açıklamalarına göre, stratejisini ve hareketini belirlemek, tüm insanlara karşı tutumlarını bu direktiflere ve açıklamalara uygun biçimde ayarlamak için inanıyor ve ona sahipleniyordu. Bu kitap, İslâm ümmetine yön veren, onu harekete geçiren, kılavuzluk eden ve yol gösteren bir kitaptı. Onun içindir ki bu ümmet hep galipti, mağlup olmamıştı. Zira peygamberi yüce ilahî direktifler doğrultusunda ona liderlik ettiği andan itibaren, düşmanıyla giriştiği savaşlarda, sürekli olarak doğrudan Rabbanî bir liderliğe bağlı olarak hareket etmiştir.

Bu Rabbanî direktifler ve Kur'an-ı Kerim'in kapsadığı açıklamalar halâ tazeliğini korumaktadır. Bugün de yarın da İslâm'ın mesajını yüklenenler, bu direktiflerle ve açıklamalarla sanki şu anda kendilerine iniyormuş gibi muhatap olmak zorundadırlar. Bu direktiflerin ve açıklamaların ışığı altında çeşitli insan kesimlerine, çeşitli görüşlere, ekollere, inançlara, çeşitli kurumlara ve düzenlere, çeşitli değerlere ve ölçülere karşı tavırlarını belirlemek mecburiyetindedirler. Bu, bugün böyle olduğu gibi yarın da böyle olacak ve kıyamete kadar da öyle devam edecektir...

"İnsanlar arasında müminlere en amansız düşman olanların yahudiler ve Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksin..."

Ayet-i kerimenin ifadesi Hz. Peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) özel bir hitab olabileceği gibi, genel geçer bir gerçeği dile getiren genel bir hitap da olabilir. Çünkü her insanın görebildiği apaçık bir realiteyi dile getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'in kendisiyle indirildiği dil olan Arapça'da bu tür ifade biçimlerine rastlamak mümkündür. Ayet, her iki halde de, değindiği gerçeği açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bu gerçeği belirttikten sonra, ayetin ifade biçiminde yahudilere ortak koşanlardan önce yer verilmesi dikkat çekmektedir. Yani iman edenlere en amansız düşmanlar müşriklerden önce yahudilerdir. Yahudilerin düşmanlığı

müşriklerinden daha yaman, daha acımasız daha apaçık ve düşünen herkesin görebileceği bir realitedir. Düşmanlıkta önce yahudiler sonra müşrikler gelir.

Evet, ifade şekillerinde "ve" bağlacı ile yapılan bağlamalar beraberlik ifade eder; bir sıralama, bir öncelik sonralık anlamına gelmez. Ancak burada yahudilerin önce kaydedilmesi, onların kökeni ehli kitap olmaları nedeniyle iman edenlere karşı müşriklerden daha az düşman olmaları gerektiği şeklindeki anlayışla beraber ele alındığında bu öne alışın, özel bir önemi olduğunu ve Arap ifade biçimde "ve" ile yapılan atıflardan farklı bir ifade tarzı olduğunu kestirebiliriz. Çünkü bu öne alış en azından onların Ehl-i Kitap oluşlarının, bir vakıa olan gerçeği, yani onların da aynı Allah'a ortak koşanlar gibi iman edenlere amansız düşman kesildikleri gerçeğini değiştirmediğine dikkat çekmektedir. Bunun "en azından" böyle olduğunu söylüyoruz. Fakat böyle söylemiş olmak yahudilerin düşmanlıkta Allah'a ortak koşanları da geçebileceği ihtimalini ortadan kaldırmaz.

İnsan bu Rabbani açıklamayı, İslâm'ın doğuşundan günümüze kadar somut tarihi gerçeklerle açıklamaya çalıştığında, yahudilerin iman edenlere karşı düşmanlığının, müşriklerin düşmanlığına oranla daha amansız, daha katı, daha ısrarlı ve daha köklü olduğuna karar vermede asla tereddüt etmez!

Yahudiler, Medine'de ilk İslâm Devleti kurulduğu andan itibaren İslâm'a karşı düşmanca tavır koydular. İslâm ümmetinin ilk ümmet olduğu günden itibaren ona karşı tezgahlar kurdular. Kur'an-ı Kerim'in bu düşmanlık ve düzenbazlıklara ilişkin açıklamaları ve işaretleri yahudilerin tarih boyunca İslâm'a, peygamberimize (salât ve selâm üzerine olsun) ve müslüman ümmete karşı giriştikleri sürekli savaşı, on dört asra yakın bir zamandır bir an dahi sönmeyen ve bugün hâlâ yeryüzünün her bölgesinde bütün şiddetiyle devam eden savaşı, tek başına aydınlatmaya yeterlidir.[112]

Hz. Peygamber Medine'ye vardığında ilk iş olarak yahudilerle bir arada yaşama anlaşması yapmış ve onları ellerindeki Tevrat'ı tasdik edene; İslâm'a çağırmıştı. Fakat onlar bu anlaşmaya bağlı kalmamışlardı. Nitekim tarih boyunca her zaman Rableriyle ve daha önceki peygamberleriyle yaptıkları her sözleşmeyi bozmuşlardı. Hatta onlar hakkında Allah buyuruyor ki:

"Biz sana öyle gerçekler, açıklayıcı ayetler indirdik ki, onları sadece fasıklar inkar eder."

Onlar ne zaman bir ahit yaptılar ise aralarından bir grup onu bozup bir yana atmadı mı? Aslında onların çoğu inanmaz.

Onlara Allah katından önlerindeki kitabı onaylayan bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerin bir grubu, Allah'ın kitabını hiç bilmiyorlarmış gibi onu arkalarına attılar.

Allah'ın Evs ve Hazreç kabilelerini İslâm'da birleştirdiği günden itibaren İslâm ve müslümanlara karşı düşmanlıklarını gizlediler. Artık yahudiler, onlar üzerinde ne olumlu ne de olumsuz hiçbir etkiye sahip değildi. Müslüman

(112) Fizilal-il Kur'an'ın ilerideki sayfaların bu işaret ve açıklamaların bir kısmına ve yorumlarına yer verilmektedir.

ümmetin liderliği belirginlik kazanıp Hz. Muhammed'in (salât ve selâm üzerine olsun) dizginleri eline aldığı günden itibaren yahudilerin otoritesine yer kalmamıştı.

Onlar yahudi düzenbazlık dehasının ortaya koyduğu, Babil'deki esaretin, Mısır'daki köleliğin ve Roma Devleti'ndeki ezikliğin kendisine kazandırdığı her çeşit silah ve vasıtayı kullanmıştı. İslâm, tarih boyunca ulusların ve inançların kendilerine uyguladığı baskıdan sonra, onlara geniş imkanlar tanımasına rağmen, onlar ilk gününden itibaren İslâm'ın nezaketini en çirkin tuzaklarla, en alçak hilelerle geri çevirmişlerdi.

Arap yarımadasında Allah'a ortak koşan bütün güçleri islâm'a ve müslümanlara karşı kışkırtmıştı. Birbirinden apayrı kabileleri müslüman kitleye karşı savaşmak için, bir araya getirmeye çalışmışlardı.

İnsanların müslüman olduğu devirlerde İslâm, onları hakkın gücü ile mağlup edince, İslâm'a karşı daha sinsi düzenbazlıklara yönelip, kitaplarına uydurma şeyler sokmaya çalıştılar. Öyleki bu tahrifatta yüce Allah'ın korumayı garanti ettiği Kur'an-ı Kerim dışında yakasını kurtarabilen tek İslâm kitabı kalmamıştır. Ayrıca müslümanların safları arasında ayrılık tohumlarını ektiler. Daha yeni olarak İslâm'a girenleri, İslâm'ı henüz iyice kavrayamamış müslüman ülkelerden birtakım kimseleri kullanma metoduyla, fitneyi körüklemeye çalıştılar. Dünyanın çeşitli ülkelerindeki İslâm düşmanlarını bu dine karşı kışkırtarak da bir takım komplolar hazırladılar. Onların bu tavırları son asra kadar değişmeden geldi. Şimdi onlar yeryüzünün her tarafında İslâm'a karşı yürütülen savaşın liderliğini yapıyorlar. Bu kapsamlı savaşta hem Haçlıları hem putperestleri kullananlar, yeni akımlar oluşturan ve müslümanların adlarını taşıyan bazı kimseleri kahraman yapanlar, bu dinin temellerinden her birini yok etmek; Haçlı-Siyonist bir savaş vermek için, bu kahramanları ileri sürenler de yine onlardır!

Ve gerçekten yüce Allah doğru söylemiştir: **"İnsanlar arasında müminlere en acımasız düşman olanların yahudiler ve Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksiniz."**

Medine'de kurulan islâm Devleti'ne karşı düşman kitlelerini kışkırtan, Beni Kurayza ve diğer yahudiler ile Mekke'deki Kureyş ve Arap yarımadasındaki diğer kabileleri birleştiren yahudidir.

Hz. Osman'ın (Allah ondan razı olsun) ölümü ile sonuçlanan ve ondan sonra baş gösteren iç çekişmelerde göze çarpan fitne olayında halk kitlelerini kışkırtan, dağınık kitleleri birleştiren ve doğru yanlış haberler yayan yahudilerdir.

Hz. Peygamber'in (salât ve selâm üzerine olsun) hadislerine, rivayetlere ve İslâm tarihine uydurma ve yalan şeyler katmaya önderlik eden yahudidir.

Bunu izleyen ve yeryüzünün herhangi bir yerinde ortaya çıkan İslâmî direnişin öncülerine karşı başlatılan savaşın arkasında yahudi vardır.

Sonra, ateist-materyalist ideolojinin arkasında olan yahudidir. Hayvanî seksüel duyguların, serbestliğini öngören görüşlerin arkasında yahudi vardır. Tüm kutsal şeylere ve sınırlamalara karşı olan, yıkıcı görüşlerin çoğu yahudi

tezgahıdır![113]

Yahudilerin İslâma karşı başlattıkları savaş, Allah'a ortak koşanların ve putperestlerin eskisi ve yenisiyle İslâm'a karşı verdikleri barbarca savaşlardan daha uzun boylu ve daha geniş çaplı olmuştur. Allah'a ortak koşucu olan Araplarla girişilen savaş, bütünü ile yirmi yıldan fazla bir zaman almamıştı. Pers İmparatorluğu'yla girişilen savaş da ancak bu kadar zaman almıştı. Bu asırda ise, Hint putperestliğiyle İslâm arasındaki savaşın şiddetli bir savaş olduğu açık olmasına rağmen, bu savaşın şiddeti, Siyonizmin İslâm'a karşı sürdürdüğü savaşın şiddetine ulaşmamıştır. Marksizm de bu uluslararası savaşın bir boyutudur. Yahudilerin İslâm'a karşı başlattığı sürekli ve geniş kapsamlı savaşın, ilerde değineceğimiz Haçlı savaşlarından başka bir benzerine rastlanamaz.

Yüce Allah'ın **"İnsanlar arasında müminlere en acımasız düşman olanların yahudiler ve Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksin"** dediğini işitir ve metinde yahudilerin, ortak koşuculardan önce kaydedildiğine dikkat eder, sonra da tarihi realiteyi gözden geçirirsek, yahudilerin, neden ortak koşuculardan daha önce yer aldığını, Allah'ın buna ilişkin hikmetini bir ölçüde kavrayabiliriz!

Bu yahudilerin, çirkin, iğrenç karakteridir. Sürekli olarak gönüllerinde İslâm'a ve peygamberimize karşı bir kin beslemişlerdir. Bu nedenle Allah, peygamberini ve müslümanları onlardan sakındırmıştır. Yahudilerin bu çirkin ve iğrenç karakteri ile İslâm ve İslâm'ı en güzel biçimde yaşadıkları sırada müslümanlardan başkası başedememiştir. Bu çirkin ve şirret karakterden dünyayı ancak İslâm kurtarabilir, insanlar ona teslim olduğu gün.

"Buna karşılık müminlere en çok sempati duyanların "Biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin. Çünkü hristiyanlar arasında Allah'a bağlı bilginler ve din adamları vardır ve onlar büyüklük taslamazlar."

وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ
مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ ۖ يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱكْتُبْنَا
مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَا جَآءَنَا
مِنَ ٱلْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٨٤﴾ فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ بِمَا قَالُوا۟ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ
خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

(113) Bakınız, Muhammed Kutub'un "Tekamül mü Soysuzlaşma mı" kitabının "Üç yahudi, Marks, Freud, Durkheim" bölümüne -Daruşşuruk-

83- Peygambere indirilen Kur'an-ı işitince gerçeği tanımalarının sonucu olarak gözlerinden yaşlar akarken onların şöyle dediğini görürsün: "Ey Rabbimiz, inandık, bizi de gerçeğe şahit olanlar arasında yaz."

84- Rabbimizin bizi iyi kulları arasına katacağını umarken neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?

85- Allah, onları bu sözlerinden dolayı, altlarından ırmaklar akan ve içlerinde ebedi olarak kalacakları cennetler ile ödüllendirdi. Bu iyi kulların mükafatıdır.

86- Kafirlere, ayetlerimizi yalan sayanlara gelince, onlar temelli cehennemliktir.

Bu ayetler, bir durumu tasvir etmekte ve bu durumla ilgili bir hükmü belirtmektedir. Hz. İsa'nın (selâm üzerine olsun) izcilerinden bir kesimin, "Biz hristiyanız diyenlerin" durumunu tasvir etmekte ve onların iman edenlere en çok sempati duyanlar olduğunu belirtmektedir.

Bu ayetlerin bir bütün olarak ele alınması; onların belli bir durumunu tasvir ettiğinden ve bu belli açıklamanın bununla ilgili olduğu konusunda şüpheye yer bırakmamasına rağmen, pek çok kimseler bu ayetin anlamını kavramakta hataya düşmektedir. Bu ayetleri, müslümanların değişik düşman çevreleriyle ilişkilerini belirlemesinde ve bu düşmanların kendilerine karşı nasıl bir tavır aldıklarını tespit etmesinde rahatsız edici bir kaypaklığa alet etmektedirler. Bu nedenle Tefsirimizde, özel bir durumla uyum arzeden, özel bir hükmü tasvir eden bu ayetleri dikkatli bir biçimde inceleme gereği duyuyoruz.

Bu ayetlerin tasvir ettiği durum; "Biz hristiyanız" diyen insanlardan bir grubun durumudur. Onlar iman edenlere daha çok sempati duymaktadırlar: **"Çünkü onlar arasında Allah'a bağlı bilginler ve din adamları vardır ve onlar büyüklük taslamazlar."** Onlardan hristiyanların gerçek dinini bilen ve gerçekler kendilerine izah edildiğinde büyüklük taslamayan kimseler vardır. Yalnız Kur'an'ın ifadesi bununla yetinmiyor. Meseleyi kapalı ve belirsiz halde bırakmıyor. Ve "Ben hristiyanım" diyen herkesi kapsayacak şekilde geniş tutmuyor. Kastettiği bu kesimin tutumlarını tasvir etmeyi sürdürüyor:

"Peygamber'e indirilen Kur'an'ı işitince gerçeği tanımalarının sonucu olarak gözlerinden yaşlar akarken onların şöyle dediğini görürsün: "Ey Rabbimiz, inandık, bizi de gerçeğe şahid olanlar arasına yaz."

"Rabbimizin bizi iyi kulları arasına katacağını umarken neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?"

İşte bu iman edenlere daha çok sempati duyan bu insan kesimini, canlı bir biçimde gözler önüne seren Kur'anî tasvirdir. Bunlar, peygambere gönderilen Kur'an'ı işittiklerinde duyguları harekete geçer, kalpleri yumuşar, işittikleri gerçeğin engin ve yakıcı etkisinin bir ifadesi olarak gözlerinden yaşlar boşanır. İlk olarak onunla karşılaştıklarında sözle onun etkisini ifade edemediklerinden hüngür hüngür ağlarlar. Bu imanın fıtratında var olan bir realitedir. İnsan sözle ifade edemeyeceği bir ölçüde etkilendiğinde, sözle ifade edemediklerini gözlerinden akan yaşlarla dile getirmiş olur. Bu da içinde biriken engin

ve şiddetli ağırlığın etkisinden kurtulmasını sağlar insana.

Sonra onlar bu coşkun gözyaşlarıyla da yetinmemiş Kur'an'ı dinledikleri sırada duydukları ve kendisinden bu ölçüde etkilendikleri gerçeğe, Kur'an'ın ihtiva ettiği gerçeğin bilincine varmalarına ve Kur'an'ın üstünlüğünü duygularıyla idraklarına karşı olumsuz bir tutum içine girmemiştir. Onların durumları, bu gerçekle ilişkileri, geçici bir süre onun etkisinde kalarak gözlerinden yaşlar akanların durumu gibi değildir! Onlar bu gerçeğe karşı daha olumlu ve açık bir tavır içine girmek için hemen ileriye atılıyorlar. Bu gerçeği kabul edip ona iman etmelerini, onun gücüne boyun eğmelerini; bu imanlarını ve boyun eğişlerini açık, derin ve güçlü bir ifade ile dile getirmeye yöneliyorlar.

"Ey Rabbimiz, inandık, bizi de gerçeğe şahid olanlar arasına yaz. Rabbimizin bizi iyi kulları arasına katacağını umarken neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?"

Onlar önce Rabblerine, tanıdıkları bu gerçeğe iman ettiklerini ilan ediyorlar. Sonra yüce Rablerine, kendilerini bu gerçeğe şahid olanların listesine katması, yeryüzünde bu gerçeğe bağlı olarak yürütmesi için niyaz ediyorlar. Onlar, bu dinin gerçek olduğuna şehadet eden, bu gerçeği beşer hayatında hakim kılmak için şehadetinin gereklerini diliyle, eylemiyle ve karakteriyle yerine getiren müslüman ümmet ile birlikte kılınmalarını Rablerinden diliyorlar... İşte bu yeni şahidler de bu müslüman ümmete katılıyor ve bu ümmetin kendisine tabi olduğu gerçeğe iman ettiklerine Rablerini şahit tutuyorlar. Ve kendilerini de İslâm ümmetinin kütüğüne kaydetmesi için yüce Rablerine niyaz ediyorlar.

Ayrıca onlar herhangi bir sebebin; kendilerini Allah'a imandan ve bu gerçeği işittikten sonra O'na inanmaktan alıkoymasını yadırgıyorlar. Bu imanla Rablerinin kendilerini kabul edeceğini, katında derecelerini yükselteceğini ve kendilerini iyi olan toplulukla beraber kılacağını ummamayı yeterli bulmuyorlar.

"Rabbimizin bizi iyi kullarının arasına katacağını umarken neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?"

Onların, Allah'ın peygamberine indirdiği gerçek karşısında takındıkları bu tavır, açık ve kesin bir tavırdır. Dinleme ve onaylama... Derin biçimde etkilenme ve apaçık bir iman... İslâm ve müslüman ümmete katılma... Bunun yanında yüce Allah'ın kendilerini bir gerçeğe şahit olanlarla beraber kılması için niyaz ediyorlar. Bu dinin yeryüzüne hakim kılınması ve insanların hayatına egemen olması için hayatları, eylemleri ve cihadları ile şehadetlerinin gereğini yerine getiren şahitlerle birlikte olmalarını sağlamasını diliyorlar. Ayrıca onların anlayışında yolun birliği ve açıklığı da gözlenebilmektedir. Yani yürünmesi ve işlenmesi gereken yol sadece bir tanedir. O da, Allah'a ve O'nun peygamberine gönderdiği gerçeğe iman yoludur. Ancak bundan sonra Allah'ın katından, takdir edilmekten, Allah'ın rızasına kavuşmaktan söz edilebilir.

Kur'an'ın anlatımı burada: "Biz hristiyanız" diyenlerden Allah'a iman edenlere en fazla sempati duyanların kimler olduğunu açıklamakla; Allah'ın

peygamberine (salât ve selâm üzerine olsun) gönderdiği gerçeğe karşı tutumlarını belirlemekle, apaçık bir imanla müslümanların safına katılmakla; canları, malları ve tüm gayretleriyle şehadetin gereklerini yerine getirmeye çalışmalarını bu gerçeğe, sözü edilen nitelikleri taşıyan bir şahadeti gerçekleştirenlerin saflarında kendilerini de kabul etmesini Allah'tan dilemelerini ve sonunda kendilerini bu güzel kafile ile birlikte kılmasını arzu etmeleri nedeniyle apaçık, olumlu bir tavır içine girmelerini açıklamakla yetinmiyor..

Kur'an'ın anlatımı, Allah'a iman edenlere en çok sempati duyanların bunlar olduğunu açıklama sınırında kalmıyor. Tabloyu tamamlamak ve onların sonunda ulaştıkları konumu aydınlatmak için kendi yolunu izliyor:

"Allah, onları bu sözlerinden dolayı, altlarından ırmaklar akan ve içlerinde ebedi olarak kalacakları cennetleri ile ödüllendirdi. Bu iyi kulların mükafatıdır."

Yüce Allah, kalplerinin ve dillerinin dürüstlüğünü, doğru yolda yürüme arzularının ciddiyetini, iman ettikleri yeni dine ve seçtikleri bu müslüman safa karşı, şehadetlerini yerine getirmek için gönülden samimiyetlerini biliyordu. Onların bu şehadetin canla, malla ilgili tüm yükümlülüklerini yerine getirmeyi Allah'ın dilediği kullarına bahşettiği bir nimet olarak kabul ettiklerini izlemeleri gereken yolun, üzerinde yürüyeceklerini ilan ettikleri yoldan başka bir yol olmadığını ve onların, Rablerinden kendilerini iyi kullar arasına katmasını dilediklerini biliyordu.

Allah, onların tüm bu hallerini biliyordu. Bildiğinden dolayı da onların bu dualarını kabul ediyor ve mükafat olarak kendilerine cenneti veriyor, bizzat kendisi onların iyi insanlar olduğuna ve kendilerini iyi insanların mükafatı ile ödüllendireceğine şahitlik ediyor:

"Allah, onları sözlerinden dolayı, altlarından ırmaklar akan ve içlerinde ebedi olarak kalacakları cennetler ile ödüllendirdi... Bu iyi kulların mükafatıdır."

Ayet-i kerimede geçen "ihsan" kavramı, iman ve İslâm'ın en üstün derecesidir. Ve yüce Allah, bu insanların, bu dereceye ulaştıklarına şahitlik ediyor. Bunlar nitelikleri belli olan özel bir gruptur. Kur'an-ı Kerim bu ayette onlardan söz ediyor:

"...Müminlere en çok sempati duyanların "Biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin."

Bunlar gerçeği duyduğunda büyüklük taslamazlar. Onu, takdirle, açık tavırla ve engin bir teslimiyetle kabul ederler. Onlar İslâm'ı kabul ettiklerini, müslümanların saflarına katıldıklarını açıklamakta tereddüt etmezler. Bu akidenin yükümlülüklerini özel bir biçimde yerine getirmekte, bu akidenin doğrultusunda dosdoğru yürümek ve onu hakim kılıp yerleştirmek için cihad etmek suretiyle, akidesinin şehadetini yerine getirmekte tereddüt etmezler. Bunlar, Allah'ın, doğru söylediklerini bildiği ve kendilerini ihsan düzeyine ulaşanların safına kabul ettiği bir gruptur.

Fakat Kur'an'ın anlatımı, insanlar içinde iman edenlere en çok sempati

duyduklarını gördüğümüz bu sözü edilen grubun niteliklerini bu ölçüde belirtip bırakmıyor; açıklamasını sürdürüyor. Bu kesimi, yine kendilerinin hristiyan olduğunu söyleyen fakat, aynı gerçeği işittiği halde onu red edip yalan sayan, onu kabul etmeyen ve şahitlerin saflarına katılmayan diğer gruptan ayırıyor.

"Kafirlere, ayetlerimizi yalan sayanlara gelince, onlar temelli cehennemliktirler."

Bu ayette söz konusu edilen kafirlerin ve yalan sayanların "Biz hristiyanız", deyip gerçeği işittiği halde onu kabul etmeyenler olduğu kesindir. Buna benzer bütün tutumlarında olduğu gibi burada da Kur'an onlara, "kafirler" adını vermektedir. Bu konuda yahudiler ve hristiyanlar arasında fark yoktur. Allah'ın, peygamberine gönderdiği gerçeği yalanlama tutumlarını, Allah'ın,kendisinden başka hiçbir dini kabul etmeyeceği İslâm'a girmeye yanaşmama tavırlarını sürdürdükleri sürece Kur'an onları, müşriklerle birlikte "kafirler kafilesine" katacaktır. Bu gerçek aşağıdaki ayetlerde de görülmektedir.

"Ehli Kitap'tan ve müşriklerden kâfir olanlar kendilerine beyyine gelinceye kadar birbirinden ayrılmış değillerdi."(114)

"Ehli Kitap'tan ve müşriklerden kâfir olanlar cehennem ateşindedirler. Orada ebedi kalacaklar. Onlar yaratıkların en kötüleridir."(115)

"Allah üçün üçüncüsüdür diyenler kâfir olmuşlardır."(116)

"Allah Meryem oğlu İsa'dır, diyenler kesinlikle kâfir olmuşlardır."(117)

"İsrailoğullarının kâfirleri Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın dilinden lanetlenmiştir."(118)

Bu ifade, Kur'an'da alışılan bir ifadedir ve bu hüküm de yadırganmayacak bir hükümdür. Bu ayeti kerimeler, "Biz hristiyanız" diyen iki hristiyan grup arasındaki farkı bildirmekte, her iki grubun iman edenlere karşı tutumlarını belirlemekte, hem beriki hem öteki grubun Allah katındaki akıbetini açıklamaktadır. Olumlu tavır takınan gruba, içinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler ve ihsan sahibi kulların mükâfatı vardır. Olumsuz tavır içine girenler ise, cehennemliktir.

Öyleyse, hristiyan olduğunu söyleyen herkes, **"Onların iman edenlere en çok sempati duyanlarının "Biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin."** hükmünün kapsamına girmez. Kur'an ayetlerini, bir bütün olarak değil de, parça parça yorumlayanların bu çabaları boşunadır. Bu hüküm Kur'an anlatımının meselesini kapalı, niteliklerini belirsiz bırakmadığı özel bir durumla ilgilidir. Hiç bir şekilde başka tavırlarla karıştırılmayacak bir tutumla ilgilidir.

Bu ayeti kerimelerde sözü edilen hristiyanların kimler olduğunu belirleme konusunda özel ağırlığı olan rivayetler de vardır:

(114) Beyyine Suresi, 1
(115) Beyyine Suresi, 6
(116) Maide Suresi, 73
(117) Maide Suresi, 17
(118) Maide suresi, 78

Buna bağlı olarak Kurtubî, tefsirinde şunları kaydetmektedir: "Bu ayet-i kerime, Habeş İmparatoru Necaşi ve yakın arkadaşları hakkında inmiştir. İbni İshak ve diğer İslâm Tarihi yazarlarının da kaydettiği gibi, birinci hicret esnasında müslümanlar, müşriklerin eziyetlerinden Habeşistan'a hicret etmişlerdi ve bunların sayısı hayli kabarıktı. Bundan sonra peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) Medine'den hicret etmişti. Onlar ise, Resulullah'a ulaşamadılar. Harb durumu onların, peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) ulaşmasına engel olmuştu. Bedir olayı gerçekleşip, Allah, orada kâfirlerin ileri gelenlerini öldürdüğünde Kureyş kâfirleri adamlarına: "Sizin intikam alacağınız kimseler Habeşistan'dadır. Necaşi'ye hediyeler hazırlayıp beraberinde yüksek düzeyde iki adam gönderin. Memleketinde bulunan müslümanları size vermesini isteyin. Bedir'de sizden öldürülenlere karşılık onları öldürürsünüz" dediler. Kureyş kafirleri, Amr b. As ve Abdullah b. Ebi Rebia'yı hediyelerle Necaşi'ye gönderdiler. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) bu girişimden haberdar oldu. Amr. b. Ümeyye ed-Damiri'yi bir mektupla birlikte Necaşi'ye gönderdi. Amr, Necaşi'ye gitti. Necaşi, peygamberin mektubunu okudu. Sonra Cafer b. Ebi Talib ve diğer muhacirleri çağırdı. Din adamlarına ve Allah'a bağlı bilginlere de haber gönderip hepsini topladı. Sonra Cafer'e, kendilerine Kur'an okumasını söyledi. Cafer, Meryem suresini okudu. Adamlar yerlerinden kalktıklarında gözlerinden yaşlar akıyordu. İşte bu ayet onlar hakkında indirilmiştir: "Müminlere en çok sempati duyanların "biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin.." (Bu hadisi Ebu Davud rivayet etmiştir. Ebu Davud der ki: Muhammed b. Mesleme el-Muradi, İbni Vehb, Yunus b. Şihab, Ebu Bekir b. Abdurrahman b. Hars b. Hişam, Said b. Müseyyib, Urve b. Zübeyr kanalıyla kaydeder ki: "Birinci Hicret, müslümanların Habeşistan'a yaptıkları göçtür." Ebu Davud hadisi uzun boylu olarak kaydeder.)

Beyhaki'de İbn İshak'tan aldığı rivayetinde diyorki:Peygamber Mekke'de veya Mekke yakınlarında olduğu bir sırada Habeşistan'andan peygamber ve peygamberlik haberini duyan yirmi adam geldi. Gelen adamlar Peygamber'i camide gördüler. Kendisiyle sohbet ettiler. Ve ona bir takım sorular sordular. Bu sırada Kureyş'ten bazı adamlar da Kabe çevresindeki puthanelerindeydi. Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) sormak istedikleri sorularını bitirince, peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) onları aşkın ve yüce olan Allah'a davet ettiği ve kendilerine Kur'an okudu. Kur'an'ı işittiklerinde gözlerinden yaşlar boşandı. Sonra çağrısını kabul edip, ona iman ettiler ve kendisini tasdik ettiler. Kendi kitaplarında yer alan onun sıfatlarını tanıdılar. Peygamberin yanından ayrıldıklarında, Ebu Cehil, Kureyş'ten bir grupla kendilerine sataşıp: "Siz ne Allah'ın cezası bir topluluksunuz. Sizi, din kardeşleriniz buraya gönderdi ki, onlar adına araştırasınız ve adam hakkında bilgi götüresiniz. Onunla fazla oturmadan hem dininizden arıldınız ve size söylediklerine bakıp onu tasdik ettiniz. Sizden daha ahmak bir topluluk görmedik" dediler. Veya bu anlamda bir şeyler söyledi. Onlar ise Allah size selamet versin, sizi bilmiyor değiliz. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız size. Biz kendimizi güzel şeyden mahrum etmeyiz... Bir rivayete göre, hristiyanların bu topluluğu Necran halkındandı. Yine rivayete göre: "Ondan önce kendilerine kitap verdiklerimiz,

evet onlar buna iman ediyorlar... Bizim cahillerle işimiz yok..." ayeti onlar hakkında inmiştir.

Bir rivayete göre Cafer ve arkadaşları, üzerlerinde yün elbise bulunan yetmiş kişilik bir grupla Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) gelmişti. Bu yetmiş kişinin altmış iki kişisi Habeşistan'lı, sekiz kişisi ise Şam'lıydı. Şam'lıların isimleri: Rahib, Bahira, İdris, Eşref, Ebrehe, Sümâme, Kas'an, Dureyd ve Eymen idi. Peygamber onlara, "Yasin" suresini sonuna kadar okudu. Kur'an'ı dinlediklerinde ağladılar, O'na iman ettiler. Ve: Bu sözler, Hz. İsa'ya gönderilen sözlere ne kadar çok benziyor, dediler. İşte: "**İnsanlar arasında müminlere en amansız düşman olanların yahudiler ve Allah'a ortak koşanlar olduğunu göreceksin. Buna karşılık müminlere en çok sempati duyanların "Biz hristiyanız" diyenler olduğunu göreceksin.**" ayeti, Necaşi'nin gönderdiği bu elçilere işaret ediyordu. Bunlar hayatlarını manastırlara adayan kimselerdi. Said b. Cübeyr der ki; "**Ondan önce kendisine kitap verdiklerimiz ona iman ederler. Bu kitap kendilerine okunduğunda: Ona iman ettik. Bu Rabbimizin katından gelen gerçektir. Biz ondan önce de müslüman idik. Bunlara sabrettiklerinden, kötülüğe iyilikle karşılık verdiklerinden ve kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ettiklerinden mükafatları iki kere verilecektir.**"[119] ayetleri de, bunlar hakkında inmiştir. Mukatil ve Kelbi ise; bu kafilenin kırk kişisinin Habeşistan'dan, altmış iki kişisinin de Şam yöresinden olduğunu söylemişlerdir. Katade der ki; Bu ayet, Hz. İsa'ya gönderilmiş hak dine bağlı bulunan, Hz. Muhammed'in (salât ve selâm üzerine olsun) Allah tarafından peygamberlikle görevlendirilmesinden sonra O'na da iman eden ve böylece Allah'ın takdirine mazhar olan Ehli Kitap'tan bir grup hakkında inmiştir."

Burada ayetin anlamıyla ilgili olarak yaptığımız tesbitler; bizzat ayetlerin ifade tarzı ve az önce verdiğimiz rivayetler tarafından desteklendiği gibi, bu sûrede ve başka sûrelerde yer alan, genel olarak Ehli Kitab'ın -yahudisiyle, hristiyanıyla- İslâm'a ve müslümanlara karşı tutumlarına ilişkin açıklamalar tarafından da desteklenmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda ondört asır boyunca müslüman ümmetin yaşadığı tarihi gerçeklere de uygun düşmektedir.

Bu sûre, yönelişiyle, gölgeleriyle, atmosferiyle ve hedefleriyle tam bir bütünlük arzetmektedir. Yüce Allah'ın kelâmı içinde asla çelişmez. "**Bunlar Kur'an'ı hiç incelemiyorlar mı? Eğer o Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, içinde mutlaka birçok çelişkiler bulurlardı.**"[120] Bizzat bu sûrenin kendisinde açıklamaya çalıştığımız ayetin anlamını belirleyen ve ona açıklık kazandıran ayetler ve açıklamalar yer almaktadır. Onlardan sadece bir kaçını belirtelim:

"**Ey iman edenler, yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse, şüphesiz o da onlar-**

(119) Kasas Suresi, 52-54
(120) Nisa Suresi, 82

dandır. Gerçekten Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez."(121)

De ki; Ey Kitap Ehli, sizler Tevrat'a, İncil'e ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a gereği gibi uymadıkça boşluktasınız, hiçbir temele dayanmış olmazsınız. Rabbin tarafından sana indirilen ayetler, onların çoğunun azgınlığını ve kafirliğini arttıracaktır. O halde kâfirler için üzülme."(122)

Bakara suresinde de buna ilişkin bir ayet vardır: **"Kendi dinlerine uymadıkça ne yahudiler ne de hristiyanlar senden asla hoşlanmayacaklardır. De ki; "Doğru yol, sadece Allah'ın yoludur. Eğer sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyacak olursan andolsun ki, Allah tarafından ne bir dost ne de bir yardımcı bulamazsın."**(123)

TARİHE BAKIŞ

Yüce Allah'ın, müslüman ümmeti hem yahudilerden hem de hristiyanlardan sakındırmasını, tarihi gerçekler de doğrulamış bulunmaktadır. Tarihi gerçeklerin bildirdiğine göre, yahudiler İslâm'ın Medine'ye girdiği ilk günden bu yana, İslâm'a karşı iğrenç bir tutum içine girmiş ve bu iğrenç tutumlarını bitmez, tükenmez oyunlarla, hilelerle şu ana kadar sürdürmüşlerdir. Ayrıca bu günde yahudiler dünyanın her yerinde iğrenç kinleriyle ve alçak oyunlarıyla İslâm'a karşı yapılan saldırıların başını çekmektedirler... Aynı şey tarihi bir realite olarak Haçlı hristiyanları için de geçerlidir. Hristiyanlar da İslâm ordusu ile Bizans orduları arasında meydana gelen Yermuk savaşından beri, İslâm'a karşı düşmanca bir tutum içine girmiş bulunmaktadır. Bir bütün olarak hristiyanların eğilimini temsil eden bu tutum, bugün dış görünüş olarak sona erdiği kabul edilen fakat gerçekte alevleri hâlâ sönmemiş bulunan Haçlı savaşlarıyla simgelenmektedir. İslâm'ın Yermuk kıyılarında Bizanslılarla karşı karşıya geldiği günden itibaren ateşin alevleri sönmemiştir. Şu anda açıklamaya çalıştığımız ayetlerin değindiği ve bazı gönüllerin İslâm'a yönelip müslüman olduğu bir takım durumlar istisnadır. Bazı hristiyan grupların kendi dindaşlarından gördükleri zulme karşı, İslâm'ın adaletiyle diğer grupların zulmünden korunmaya çalışmaları da bu tür istisnaî durumlardan sayılır.

Haçlıların İslâm'a ve müslümanlara karşı kinleri, iki asır boyunca devam eden Haçlı savaşları sırasında bütünü ile ortaya çıkmıştı. Ayrıca Haçlıların bu kinleri; İspanya'daki İslâm'a ve müslümanlara karşı yerli halkı kışkırtmaları ile, önce Afrika'daki daha sonra tüm dünyadaki İslâm memleketlerine karşı sürdürülen sömürme ve misyonerlik hareketleri ile de gözler önüne serilmiştir.

Uluslararası siyonizm ile uluslararası Haçlılar, aralarında onca düşmanlıklara rağmen, İslâm'a karşı savaşta tam bir dost gibi davranmaya devam etmektedirler. Yalnız onlar, yüce Allah'ın da belirttiği gibi, İslâm'a karşı savaşta "birbirlerinin dostudur". Onlar böylece son hilafet devletini parçaladılar. Beraberlik yollarını izleyerek İslâm dinini halka halka çözmeye yöneldiler. Önce

(121) Maide Suresi, 51
(122) Maide Suresi, 68
(123) Bakara Suresi, 121

"Devlet" halkasını parçaladılar ve sonra "Namaz" halkasını parçalamaya yöneldiler!

Şimdi onlar, eski yahudilerin, müslümanlara ve putperestlere karşı tutumlarını tekrar diriltiyorlar. Nerede olursa olsun İslâm'a karşı putperestliği destekliyorlar. Bu eylemlerini bazen ellerindeki imkanları doğrudan kullanmak suretiyle, bazen de ellerindeki uluslararası kurumlar aracılığıyla gerçekleştirmektedirler. Hindistan ile Pakistan arasındaki savaşın nedeni Keşmir değildir ve Haçlıların bu savaştan uzak olduğu sanılmamalıdır.

Bunların ötesinde dünyanın her tarafındaki uyanış ve diriliş hareketlerini kökten bastırmayı üstlenen; ulusal devletleri kurmaları, onları beslemeleri ve her konuda desteklemeleri, bu devletleri kuranlara sahte kahramanlık giysileri giydirmeleri, etraflarında davul zurna çaldırmaları, dünyanın her tarafında bu sahte kahramanlar etrafında koparılan gürültüler sayesinde, İslâm'ı yok etmeye yol bulmaya çalışmaları da bu düşmanlığın bir tezahürüdür.

İşte bu, yahudilerin ve Haçlıların on dört asır boyunca İslâm'a karşı takındıkları tavırlara ilişkin tarihi realiteler tarafından tescil edilen gerçeklerin kısa bir özetidir. Yahudiler ile Haçlılar arasında hiçbir fark yoktur. İslâm'a karşı düzenlenen komplolarda, ona karşı duyulan kinde, uzun zamanlar boyunca ateşi sönmeyen savaşlarda yahudilerin cephesiyle, Haçlıların cephesi arasında hiç bir ayrılık yoktur.

Bu, bugün de yarın da tüm bilinçli kimselerin anlaması gereken bir realitedir. İdrak sahibi kimseler bu olguları anlamalı ve aldatıcı veya aldatılmış kaypak hareketlerin peşine takılmamalıdır. Bu tip insanlar, genellikle buna benzer Kur'an ayetlerinin devamına bakmadan, sûrenin bütünlüğünü göz önünde bulundurmadan, Kur'an'ın temel ilkeleri ile ilgili açıklamaları incelemeden ve bunların hepsini doğrulayan tarihi gerçekleri dikkate almadan ayetlerin ön kısımlarını alırlar. Ve kendilerine kin besleyen, kendilerine karşı tuzak peşinde olan düşmanlarının hesabına; bu ayet parçalarını birer vasıta olarak müslümanların duygularını, bilinçlerini uyuşturmak için kullanırlar. Bu, aynı zamanda düşmanların da gerçekleştirmeye çalıştığı bir eylemdir. Ve bu inanç sisteminin köklerine indirilmek istenen son darbe mesabesindedir.

Bu düşman gruplarının en büyük korkusu sayıları ve hazırlıkları ne kadar azda olsa, inanmış kitlenin gönlündeki uyanıştır. Onun içindir ki, bu uyanış hareketini uyutmaya çalışanlar İslâm'ın en büyük düşmanlarıdır. Bunların bir kısmı aldatılarak bu uyutma eylemine alet edilmiş olabilirler. Yalnız ne olursa olsun onların zararları, en büyük düşmanın zararından hiçte az değildir. Hatta onlarınkinden daha zararlı ve daha etkili olmaktadır.

Önümüzdeki bölüm -değindiği konuların farklılığına rağmen- bütünü ile bir meseleyi ele alıyor, hepsi tek bir eksen etrafında dönüyor. Burada ele alınan mesele yasa koyma meselesidir. Bu bölümde, yasama meselesi ilahlığın bir meselesi olarak ele alınıyor. Helal ve haramı belirleyecek olan Allah'tır. Sakıncalı gören ve serbest bırakan Allah'tır. Yasaklayan ve emreden de Allah'tır. Sonra bu kural karşısında bütün meseleler küçüğü ile büyüğü ile eşit ağırlığa kavuşturuluyor. Öyleyse insan hayatının bütün meseleleri, başka hiçbir esasa

göre değil, yalnızca bu kaideye dayandırılması gerekmektedir.

Yasama yetkisinin kendisinde olduğunu iddia eden ya da bunu bizzat üstlenen kimse, ilahlık hakkını iddia ediyor veya bunu bizzat üstleniyor demektir... Aslında böyle bir hak Allah'tan başka kimsenin değildir... Yoksa bu, Allah'ın hakkına, hakimiyetine ve ilahlığına karşı haddini aşmak olur. Ve Allah haddini aşanları sevmez. Bu konuların herhangi birinde, insanların geleneklerine, görüşlerine ve uzlaşmalarına dayanan kimse, Allah'ın, peygamberine gönderdiğinden yüz çevirmiş olur. Bu yüz çevirmesi ile, Allah'a iman dışına çıktığı gibi, bu dinin de dışına çıkar.

YASAMA KONUSU

Okuyacağımız bölümün her maddesi tekrar edilen tek bir çağrı ile bağlanmaktadır: **Ey İman edenler...**" **"Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığı temiz nimetleri haram saymayın."** **"Ey müminler içki, kumar, anıt taşları ve fal okları şeytan işi iğrençliklerdir. Bunlardan uzak durunuz". "Ey müminler, Allah kendisini görmeksizin O'ndan kimlerin korktuğunu belirlemek için sizleri, ihramlı iken ellerinizin ve mızraklarınızın erişebileceği av hayvanları aracılığı ile dener."**

"Ey müminler, açıklandıkları takdirde zorunuza gidecek konuları sormayın" "Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz, eğer siz doğru yolda olursanız, sapıklar size zarar vermez." "Ey müminler, içinizden biri ölmek üzereyken vasiyet edeceği zaman sizden olan sözüne güvenilir iki kişiyi şahit tutsun, ya da sizden olmayan iki kişiyi..."

Yasama meselesini ele alan ve bu meseleyi ilahlık meselesi, iman meselesi ve din meselesi olarak gören bu bölümde, bu tür çağrıların ayrı bir yeri ve anlamı vardır. Bu çağrı iman sıfatı ile yapılan bir çağrıdır ki, anlamı ve gereği, ilahlığı yalnız Allah'a vermeyi, hakimiyeti yalnız yüce Allah'a mahsus kılmayı gerektirir. Bu çağrı, sûrenin buna ilişkin bölümünde imanın temelini ve kaidesini hatırlatma ve yerleştirme kabilinden bir çağrıdır. Bununla beraber Allah'a ve peygambere itaat emredilmekte, yüz çevirmekten ve sırt çevirmekten sakındırılmakta, Allah'ın şiddetli azabı ile tehdit edilmekte, kendisine sığınanlara karşı Allah'ın rahmeti ve bağışlanmasının bol olduğu telkin edilmektedir.

Sonra... Bundan sonra müminler ile onların yolundan sapanların, küçük-büyük her meselede yasama yetkisini yalnız Allah'a bırakma, Allah'ın hakkına, hakimiyetine ve ilahlığına karşı haddini aşmaktan uzak durma konularında müminlerin bu metodlarını izlemeyenlerin ayrılışından söz edilmektedir:

"Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz, eğer siz doğru yolda olursanız sapıklar size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır, O size yaptıklarınızın iç yüzünü bildirecektir."

Müminler, kendilerine has; dini, yolu, hukuku ve Allah'tan başka hiçbir kimseye dayanmayan yasa kaynağı bulunan tek bir ümmettir. Bu ümmet kendisine has proğramı ile ortaya çıktıktan ve buna bağlı olarak insanlara karşı

konumunu belirledikten sonra, insanların sapıklığa düşüşünden ve cahiliye hayatlarını sürdürmelerinden dolayı bu ümmete bir zarar gelmez. Bundan sonra onların dönüşü Allah'a olacaktır.

Gelecek hükmün bir bütün olarak etrafında dönüp-dolaştığı eksen budur. Bu çerçeve içinde yeralan konulara gelince, bunları bu cüzün giriş kısmında özetlemiştik. Şimdi ise, bu genel çerçevenin sınırları içinde bu konuları detaylı olarak ele alacağız:

HELAL VE HARAMLAR

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا
طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ
اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ
فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

87- Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayın, sınırları aşmayın. Hiç kuşkusuz Allah sınırları aşanları sevmez.

88- Allah'ın size bağışladığı helal ve temiz nimetlerden yiyince, Allah'tan korkun.

89- Allah size ağız alışkanlığı ile yaptığınız yeminlerden dolayı değil, bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Böyle bir yemini bozmanın cezası, kefareti ya ailenize yedirdiğiniz yemeğin ortalaması üzerinden on yoksulu doyurmak ya yine on yoksulu giydirmek ya da bir köle azad etmektir. Bunların hiçbirini bulamayan (yapamayan) kimse, üç gün oruç tutar. İşte bozduğunuz yeminlerin cezası, kefareti budur. Yeminlerinizi tutun Allah, şükredesiniz diye, size ayetlerini böyle açık açık anlatıyor.

Ey müminler... Sizin imanınızın ilk şartı -Allah'ın kulları birer insan olarak- yalnız Allah'a mahsus bulunan ilahlık özelliklerini kendinizde görmemektir. Buna göre siz, Allah'ın helal kıldığı tertemiz nimetleri haram yapa-

mazsınız. Aynı şekilde Allah'ın size rızık olarak verdiği tertemiz ve helal nimetleri haram kılmak suretiyle onları yasaklayamazsınız. Size bu helal ve tertemiz nimetleri rızık olarak veren Allah'tır. "Şu helaldir, şu haramdır" demek yetkisine de yalnız O sahiptir.

"Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayın, sınırları aşmayın. Hiç kuşkusuz Allah sınırları aşanları sevmez. Allah'ın size bağışladığı helal ve tertemiz nimetlerden yiyin ve inandığınız Allah'tan korkun."

Yasama yetkisi meselesi tamamen ilahlık meselesi ile ilgili bir meseledir. İnsanın hayatını düzenleme konusunda, ilahlık hakkının temelini şu gerçek oluşturmaktadır: İnsanları yaratan ve onlara rızık veren Allah'tır. Buna göre, verdiği rızkın dilediği kısmını helal kılmak, dilediğini onlara haram kılmak hakkına sahip olan da yalnız Allah'tır. Bu, bizzat insanların da kabul edeceği bir yaklaşımdır. Çünkü mülkün sahibi, aynı zamanda mülkün tasarruf hakkına da sahiptir. Bu apaçık ilkenin dışına çıkan kimse, hiç kuşkusuz haddini aşan bir azgındır! Müminler tabiatıyla inandıkları Allah'a karşı sınırları aşmazlar. Allah'a karşı sınırları aşmak ile Allah'a inanmak, aynı kalpte asla bir araya gelemez!

İşte bu iki ayetin apaçık bir mantıkla ele aldığı mesele budur. Bu gerçeği, sınırları aşandan başkası kabul etmekten yan çizemez. Ve Allah sınırları aşanları sevmez. Bu genel meseledir. Kulların boynundaki ilahlık hakkını tanımaya ilişkin genel bir ilkeyi belirlemektedir. Allah'a imanın ilk şartına bağlı olarak müminlerin bu meseledeki tutumları ile de ilgilidir.

Bazı rivayetler bu iki ayetin ve yeminlerin hükmüne ilişkin sonraki ayetin, peygamber döneminde müslümanların hayatında meydana gelen özel bir olay hakkında indiğini belirtmektedir. Şu kadar var ki: Önemli olan ayetlerin genel kapsamıdır, sebebin özel oluşu önemli değildir. Sebep; anlama, azıklık ve netlik kazandırmakla birlikte, bu ilkeyi değiştirmez.

İbni Cerir der ki: Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) bir gün oturdu ve insanlara hatırlatmalarda bulundu. Sonra onları daha fazla korkutmadan kalkıp gitti. Ashaptan birkaç kişi: "Eğer bir şeyler yapmazsak kurtulamayız. Nitekim hristiyanlar kendilerine bir takım şeyleri haram kılmıştı. Biz de kendimize bazı şeyleri haram kılalım!" dediler. Buna bağlı olarak, bazıları et yemeyi ve gece yatmayı, bazıları gündüzleri yemeyi, bazıları ise, kadınlarla evlenmeyi kendilerine haram kıldılar. Bu durumu haber alan Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Bazılarına ne oluyor ki, kadınları, yemeği ve uykuyu haram kılıyorlar? İyi bilin ki, ben geceleyin uyku da uyur, namaz da kılarım, bazan oruç tutarım, bazan tutmam, Kadınlarla da evlenirim. Benden yüz çeviren benden değildir." Bunun üzerine, **"Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayın, sınırları aşmayın.."** diye başlayan yukardaki ayet indi.

Buhari ve Müslim'de, Enes'ten (r.a) gelen bir rivaye de, İbni Cerir'in bu rivayetini desteklemektedir. Bu rivayete göre:

Enes der ki: "Üç kişi peygamberin hanımlarına geldi. Peygamberin nasıl ibadet ettiğini soruyorlardı. Peygamberin nasıl ibadet ettiği kendilerine bildirilince sanki onu az gördüler ve "Biz nerede Peygamber nerede, Allah O'nun geçmiş ve gelecek tüm günahlarını bağışlamış bulunmaktadır" dediler. Sonra onlardan biri: "Ben bundan böyle geceleyin sürekli olarak namaz kılacağım" dedi. Diğeri: "Ben de sürekli oruç tutacağım, hiç oruçsuz günüm olmayacak" dedi. Ötekisi ise: "Ben de kadınlardan uzak duracağım, hiç evlenmeyeceğim" dedi. Resulullah oraya geldi ve şöyle buyurdu: "Böyle böyle söyleyenler siz misiniz? Allah'a yemin ederim ki, Allah'tan en çok korkanınız ve O'ndan en fazla sakınanınız benim. Buna rağmen ben, oruç da tutarım, oruç tutmadığım da olur. Gece namaz da kılarım, uyurum da. Kadınlarla da evlenirim. Kim benim izlediğim yoldan yüz çevirirse benden değildir."

Tirmizi de kendi isnadı ile İbni Abbas'tan şunları rivayet eder: Bir adam Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) geldi ve: "Ben et yediğim zaman kadınları arzu ettiğim ve şehvetimin etkisinde kaldığım için et yemeyi kendime haram kıldım" dedi. Bunun üzerine Allah'ın: **"Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayın."** diye başlayan yukardaki ayeti indi. Ant ve yeminlerle ilgili sonraki ayetlere gelince:

"Allah sizi, ağız alışkanlığı ile yaptığınız yeminlerden dolayı değil, bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Böyle bir yemini bozmanın cezası, kefareti ya ailenize yedirdiğiniz yemeğin ortalaması üzerinden on yoksulu doyurmak ya yine on yoksulu giydirmek ya da bir köle azad etmektir. Bunlardan hiç birini bulamayan (yapamayan) kimse üç gün oruç tutar. İşte bozduğunuz yeminlerin, cezası, kefareti budur. Yeminlerinizi tutun. Allah şükredesiniz diye, size ayetlerini böyle açık açık anlatıyor."

Bu ayetin, mübah olan şeyleri kendilerine yasaklamaya ilişkin yeminlerin sözkonusu olduğu durumlar ve benzerleri ile ilgisi açıktır. Yukarıda da belirtildiği gibi, müslümanlardan bir grup bir takım nimetleri haram kılmış, Resulullah onların bu yasaklama girişimine karşı çıkmış, Kur'an-ı Kerim de, onların kendi başlarına helal ve haram kılma girişimlerini reddetmiş, bunun kendilerinin işi değil, kendisine iman ettikleri Allah'ın işi olduğunu bildirmiştir. Bu ayet, aynı zamanda iyilik yapmaktan geri durmak ve kötülük yapmaya karar vermekle ilgili her çeşit yemini de kapsamına almaktadır. Yemin eden kişi, yemin ettiği şeyin daha güzelini gördüğünde, daha güzelini yapmalı, bu ayeti kerimede belirtilen şekillerde yeminin kefaretini vermelidir.

İbni Abbas der ki: "Bu ayetin nüzul sebebi: Yiyeceklerin, giyeceklerin ve kadınların helâl olmalarını, kendilerine haram kılan ve bu konuda yemin eden topluluktur. **"Allah'ın size helal kıldığı tertemiz nimetleri haram saymayın."** ayeti indirilince, yeminlerimizi ne yapacağız dediler. O zaman bu ayet indi.

Bu ayet-i kerime yüce Allah'ın, müslümanları, gönülden bir niyet ve kasıtla desteklenmeyen, sadece dille ifade edilen yeminlerinden hesaba çekmeyeceği hükmüne yer vermekte, bununla beraber rastgele yeminlere fazla dalınmaması gerektiği telkin edilmektedir. Çünkü, Allah adına yapılan yeminlerin kendilerine has bir kutsallığı ve ciddiyeti olmalıdır. Öyleyse rastgele Allah'ın adına

yemin edilmemelidir.

Beraberinde bir kasıt ve niyet taşıyan kesinleşmiş yeminler ise bozulduğu takdirde, bu ayetin açıkladığı tarzda bir kefaret ödenmesini gerektirir:

"Böyle bir yemini bozmanın cezası, kefareti ya ailenize yedirdiğiniz yemeğin ortalaması üzerinden on yoksulu doyurmak ya yine on yoksulu giydirmek ya da bir köle azad etmektir. Bunların hiç birini bulamayan (yapamayan) kimse, üç gün oruç tutar. İşte bozduğunuz yeminlerin cezası, kefareti budur."

On yoksulu doyurmak, yeminini bazan şahsın kendi ailesine yedirdiği yemeklerin "ortalaması üzerinden" olmalıdır.

Ayet-i kerimede "ortalaması üzerinden" diye geçen "Evsat" kavramı, "En güzel" anlamına geldiği gibi "En orta" anlamına da gelebilir. İki anlamın birden kastedilmiş olması da düşünülebilir. Zira "orta" olan aynı zamanda "en güzel" olandır. İslâm'ın kriterlerine göre, orta olan en güzel olandır... "Ya da giydirmek" kavramı da en sağlıklı yaklaşıma göre, giydirilecek elbisenin ortalamasını ifade eder. "Veya bir köle azad etmek" ifadesinde ise, kölenin mümin olması gerektiği belirtilmemiştir. Onun içindir ki, bu konuda birtakım fıkhî ihtilaflar sözkonusu olmuştur. Fakat burada onlara yervermeye gerek yoktur. **"Bunların hiç birini bulamayan (yapamayan) kimse üç gün oruç tutar".** Bu, kesinleşmiş yeminlerde, başka kefaret türlerine güç yetirilmediği zaman başvurulacak olan kefaret şeklidir. Bu üç gün orucun arka arkaya mı yoksa, aralıklı mı tutulması gerektiği konusunda da; ayet, onların arka arkaya tutulması gerektiğini bildirmediğinden, fıkhî bir ihtilaf sözkonusudur. Bu tefsirde, bu tür detaylara ait fıkhî bir ihtilaflara dalmamayı metod olarak kabul etmiş bulunuyoruz. Bu konulardaki fıkhî görüşleri incelemek isteyen, fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerine başvurmalıdır. Aslında bu görüşlerin hepsi, bizi ilgilendiren asıl önemli nokta ile uyum arzetmektedir. Burada mesele kefaretin, bozulan yeminin değerini tekrar kendisine kazandırmak ve yeminlerin hafife alınmasını önlemek amacı taşıdığıdır. Zira bunlar birer "anlaşmadır" ve yüce Allah alaşmalara bağlı kalmayı istemektedir. İnsan kendi yeminini kesin bir şekilde otaya koyduktan sonra, daha iyi bir şeyle karşılaştığında, daha iyi olan şeyi yapmalı, yeminini bozmasının kefaretini ödemelidir. Helal kılma, haram sayma gibi kendi hakkı olmayan bir konuda kesin yemin ettiğinde, yeminini bozmalı ve kefaretini ödemelidir.

Bundan sonra, bu ayetlerin nüzul sebebini oluşturan asıl konuya dönebiliriz. Meseleye "özel sebep" açısından baktığımızda yüce Allah burada, Allah'ın helal kıldıklarının tertemiz olduğunu, haram kıldıklarının ise, pis olduğunu belirttiği, insanın Allah'ın kendisine seçtiğinden başkasını seçmeye iki yönden hakkı olmadığını bildirdiği görülecektir: **Birincisine göre:** Helâl ve haram kılma yetkisi sadece rızık veren Allah'ın özelliklerindendir. Zira rızık verme özelliği, rızkın helâlını ve haramını belirlemeyi de kapsamaktadır. Yoksa bu, yüce Allah'ın hiç hoşlanmadığı sınırları aşmaktadır. Ve Allah'a iman etmekle asla bağdaşmaz. **İkincisine göre:** Yüce Allah tertemiz, güzel nimetleri helâl kılar. Bu nedenle hiç kimse bu tertemiz, güzel nimetleri kendisine haram

kılamaz. Bunlar hem kendisinin hem de hayatın yararınadır. Zira insanın, kendisini ve hayatı, bu tertemiz ve güzel nimetleri ile helal kılan yüce Allah'ın bildiği ve tanıdığı ölçüde tanıması mümkün değildir. Eğer Allah'ın helâl kıldığı bu nimetler, kullarına zararlı ve kötü olsaydı Allah onlardan kullarını korurdu. **"İnsanların onlardan mahrum olmasında bir iyilik olsaydı bu nimetleri kendilerine helâl kılmazdı."** Bu dinin amacı, beşer hayatının bütün güçleri arasında tam bir uygunluk, mutlak bir denge sağlamak, onları iyiye ve yararlı olana kavuşturmaktır. Bu din, insanın doğuştan gelen ihtiyaçlarından hiç birini ihmal etmez. İnsanın, sağlıklı biçimde işleyen ve kendisi için belirlenen yoldan ayrılmayan yapıcı güçlerinden hiçbirini bastırmaz. Bu nedenle ruhbanlıkla savaşır. Çünkü ruhbanlık insanın fıtratını bastırmak, enerjisini boşa harcamak, Allah'ın gelişmesini istediği hayatın gelişmesini önlemeye çalışmaktır. Ayrıca bu din, Allah'ın tertemiz nimetlerinin herhangi birini haram kılmayı da yasaklamıştır. Zira bunlar, hayatın oluşması, gelişmesi ve yenilenmesine etki eden faktörlerdir. Yüce Allah bu hayatı, gelişsin, yenilensin ve Allah'ın yasasına bağımlı olan gelişme ve yenilenme yoluyla yükselsin diye yaratmıştır. Ruhbanlık ve tertemiz şeyleri haram kılma ise, Allah'ın hayat için öngördüğü nizam ile çelişmektedir. Çünkü bunlar, hayatı yücelme ve yükselme bahanesiyle belli bir noktada dondumaktdır. Halbuki yücelme ve yükselme de, Allah'ın, hayat için belirlediği yasanın kapsamına dahildir. Bunlar, Allah'ın, insanlara öğrettiği ölçüde rahat bir biçimde fıtratla uyum sağlayan bir yasaya göre işlemektedir.

Bütün bunlardan sonra, sebebin özel oluşu, ayetin genel hükmünü sınırlandırmaz diyebiliriz. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu genel hüküm, ilahlık ve yasama meselesiyle ilgilidir. Bu mesele yemede, içmede, evlilikte bir takım helâller, haramlar çerçevesi ile sınırlandırılamaz. Burada asıl mesele, hayatın herhangi bir alanında yasama hakkını Allah'ın dışında hiç kimseye vermemektedir.

Biz bu ilkeyi yer yer tekrar ediyor ve önemini vurguluyoruz.

Zira İslâm'ın uzun bir zaman boyunca layık olduğu biçimde ve gerçek anlamda hayata hükmetmekten uzak kalışı, bu ilkenin anlamlarını ve boyutlarını Kur'an-ı Kerim'de ve İslâm dininde ortaya konan gerçek şekliyle anlaşılmasını zorlaştırmış bulunmaktadır. Neticede "helâl" ve "haram" insanların gözlerinde asıl kapsamları daralmıştır. Öyleki, helâl ve haram kavramları, sadece kesilen bir hayvanın, yenecek bir yemeğin, içilecek bir içkinin, giyilecek bir elbisenin, kıyılacak bir nikahın sınırlarını aşamaz olmuştur... İşte artık insanların, "bu helâl mıdır, haram mıdır?" diye, İslâm'ın görüşlerini almaya çalıştığı konular sadece bunlardır! Bütün insanları ilgilendiren işlerde ve büyük meselelerde ise; insanlar, teorilere, anayasalara ve Allah'ın yasasının yerine konan kanunlara başvurmaktadır! Sosyal düzenin tamamında, siyasal düzenin tamamında, uluslararası sistemin tamamında, Allah'ın yeryüzündeki ve insanların hayatındaki özelliklerinin hepsinde artık, İslâm'a danışılmaz olmuştur.!

Halbuki İslâm, hayatın tamamını kapsayan bir sistemdir. Ancak ona bir bütün olarak uyan kimse, mümindir ve Allah'ın dinindedir. Bir tek hükümde dahi olsa başkalarına uyan kimse, imanı reddetmiş, Allah'ın ilahlığına baş

kaldırmış ve Allah'ın dininden dışarı çıkmış olur. İstediği kadar inanç sistemine saygısı bulunduğunu ve müslüman olduğunu söylesin, farketmez! O'nun, Allah'ın yasasından başka bir yasaya uyması, iddiasını yalanlamakta ve O'nu Allah'ın dininden dışarı çıkmakla damgalamaktadır.

İşte açıklamakta olduğumuz Kur'an ayetlerinin ortaya koymak istediği genel kural budur. Bu ayetler, bu önemli kuralı Allah'a imanın ilk şartı yahut, Allah'a karşı sınırları aşmanın bir tezahürü olarak göstermektedir. Kur'an ayetlerinin gerçek kapsamı da budur. Bu kapsam, aynı zamanda bu dinin ciddiyetine, bu Kur'an'ın ciddiyetine, ilahlığın ve imanın anlamının ciddiyetine de uygun düşmektedir.

Helal ve haramı belirlemeye ilişkin yasama meselesi, Medine'de bulunan İslâm ümmetinin eğitim projesi, ümmetin cahiliye atmosferinden ve kalıntılarından, bireysel ve toplumsal geleneklerinden arındırılması meselesiyle ilgili olarak son ve kesin emirler geliyor. Burada içkinin ve kumarın haram kılınması, Allah'a ortak koşmakla aynı anlama gelen, dikili anıtlar ve fal oklarının haram sayılmasıyla birlikte veriliyor:

İÇKİ KUMAR VE FAL OKLARI

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَٰمُ
رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا
يُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ
وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ
﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ
فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ وَٱللَّهُ يُحِبُّ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

90- Ey müminler, içki, kumar, anıt taşları ve fal okları şeytan işi iğrençliklerdendir, bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz.

91- Şeytan içki ve kumar yolu ile aranıza kin ve düşmanlık tohumları ekmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlara son veriyorsunuz değil mi?

92- Allah'a ve peygambere itaat ediniz, onlara karşı gelmekten sakının.

Eğer bu direktife sırt çevirirseniz, biliniz ki, Peygamberimizin görevi sadece açıkça duyurmaktır.

93- İman edip iyi ameller işleyenler, Allah'tan korkup iman ettikleri, arkasından yine Allah'tan korkup müminliklerini devam ettirdikleri ve sonra yine Allah'tan korkup iyilik yaptıkları takdirde vaktiyle tattıkları haram yiyecek ve içeceklerden dolayı sorumlu tutulmazlar. Hiç kuşkusuz Allah, iyilik yapanları sever.

Gerçekten de içki, kumar, anıt taşları ve fal okları cahiliye hayatının en önemli özellikleriydi ve cahili toplumun en köklü gelenekleri arasında yer alıyorlardı. Pratik uygulamaları ve bu toplumun en önemli geleneklerini, alışkanlıklarını oluşturmaları açısından; birbiri ile köklü bağları bulunan bir demeti oluşturuyorlardı. Cahiliye Arapları alabildiğine aşırı şekilde içki tüketiyorlardı. Toplantılarında fazla içki tüketmeleri ile övünüyor ve bunu bir övünç kaynağı olarak görüyorlardı. Şiirlerinde ve övgülerinde; içkiyle iftihar etmek, önemli bir odağı oluşturuyordu! İçki meclislerinde hayvanlar kesiliyor, içki içenlere, içki dağıtanlara, bu mecliste kahramanlık gösterileri yapanlara, bu toplantıya katılanlara ve etrafında toplananlara sunulmak üzere etler kızartılırdı! Bu hayvanlar, anıt taşları üzerinde kesilirdi. Anıt taşları Arapların, hayvanlarını üzerinde kestikleri ve kanlarını kendilerine sürdükleri putlardı. (Tanrılara yani tanrıların papazlarına kurban olarak sunulacak olan hayvanlar da bu taşlar üzerinde kesilirdi). İçki meclisleri ve benzeri sosyal nitelikli kesimlerde fal okları yolu ile kumar da oynanıyordu. Fal okları, Arapların, hayvanları aralarında paylaşırken başvurdukları bir oran ölçeğiydi. Herkes kendi okuna düşen orana bağlı olarak, hayvandan bir pay alıyordu. Okunda "üstün" yazılı olan, hayvanın en büyük paymı alırdı. Bu sıralama okuna hiçbir pay düşmeyene kadar, aşağıya inerdi. Payına hiçbir şey düşmeyen adam, hayvanın sahibi de olabiliyordu. Bu durumda hayvanı tümden kaybetmiş olurdu!..

Böyle sosyal içerikli gelenek ve alışkanlıkların birbiri ile kenetlendiği ortaya çıkmakta; bunların, cahiliyenin pratiği ve itikadi düşüncelerine paralel bir biçimde seyrettiği gözlemlenebilmektedir.

İslam nizamı ilk etapta, bu gelenekleri ortadan kaldırmaya kalkmadı. Çünkü İslâm, bu geleneklerin bir takım yanlış inançlardan kaynaklandığını biliyordu. Bu problemin temeline inmeden meseleyi yüzeysel olarak halletmeye kalkmak, boşuna bir çabadan başka bir anlam ifade edemezdi. İlahî nizam, böyle bir metoda başvurmaktan uzaktı! İslâm ise, her şeyden önce, insanın gönlündeki düğümden, inanç sistemi düğümünden başlamıştır. Cahili inançların ve düşüncelerin hepsini kökünden söküp atmak, bunun yerine sağlam İslâm düşüncesini yerleştirmekle işe başlamıştır. İslâmın sarsılmaz düşüncesi, fıtrata dayalı olan kaidenin derinliklere yerleştirmekle yola koyulmuştur. İnsanlara, ilahlara ilişkin düşüncelerinin bozukluğunu açıklamış ve onları gerçek ilaha iletmiştir. Bu gerçek ilahı tanıdıktan sonra, bu gerçek ilahın sevdiği ve hoşlanmadığı şeylere kulak vermeye başlamışlardır. Ondan önce bu direktiflere kulak veremezlerdi! Bir emre, bir yasağa bağlılık gösteremezlerdi. Bu yasak ne kadar kendilerine hatırlatılırsa, ne kadar nasihat edilse de, onlar kendilerinica-

hiliye alışkanlıklarından koparamazdı. İnsan fıtratının ilk bağı, akide bağıdır. Herşeyden önce, bu akide bağı oluşturulmadıktan sonra, insanın fıtratında bir ahlâka, bir eğitime, sosyal bir inkılâba yol açmak mümkün olamaz. İşte insan fıtratının anahtarı buradadır. Bu fıtrat, kendi özel anahtarı ile açılmadığı sürece, hazineleri kapalı kalacak, yolları doğrulmayacaktır. Ne zaman bir pencere açılsa, bir başka pencereler kapanacak, bir taraf aydınlansa, öbür taraflar karanlıkta kalacak, bir düğüm çözülse, pek çok düğümler kapalı kalacaktır. Ne zaman bir geçit açılsa, bir çok geçitler ve yollar kapanacaktır... Ve bu hal sonsuza kadar devam edip gidecektir...

Bu nedenle İslâm nizamı, cahiliyenin bir sürü rezilliklerinden ve sapıklıklarından sadece bir bölümünü oluşturan bu rezilliklerinden ve sapıklıklarından tedaviye başlamamıştır. Bunun yerine akideden işe başlamıştır. Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmekle işe başlamıştır. **"Allah'tan başka ilah yoktur"** ilkesinin yerleştirilmesi zaman olarak öyle uzun bir dönem kapsadı ki, bu zaman dilimi onüç seneyi buldu. Bu esnada, bu gayeden başka hiç bir gaye yoktu! İnsanlara geçek ilahlarını tanıtma, onları bu ilaha kul yapma, insanları onun otoritesine bağlama gayesi... Neticede insanlar kendilerini Allah'a adadılar. Artık insanlar, Allah'ın kendileri için seçtiğinden başka hiçbir seçenek olmadığını idrak etmişlerdi. İşte tam bu sırada, ibadet nitelikli semboller de dahil olmak üzere yükümlülükler gelmeye başladı. Bu esnada, cahiliyenin sosyal, ekonomik, psikolojik, ahlâkî ve günlük hayata ilişkin kalıntılarının temizlik işlemi başladı... Bu yükümlülükler, Allah'ın emrettiğinde, kulların tartışmasız itaat edeceği bir zaman dilimine denk getirilmişti. Çünkü onlar, artık her ne olursa olsun Allah'ın bir emri veya yasağı karşısında hiçbir seçenekleri olmadığını kavramışlardı!

Başka bir ifade ile: Emirler ve yasaklar "İslâm"dan sonra, teslim oluştan sonra... Müslümanın içinde tereddüt kalmadıktan sonra... Allah'ın emrine rağmen kendisinin herhangi bir görüşü ve seçeneğinin olabileceğini düşünmez duruma geldikten sonra başlamıştı. Veya üstad Ebu'l Hasan en-Nedvi'nin "Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti" adlı eserinde, "Büyük Düğüm Çözüldü" başlığı altında değindiği gibi:

"... En büyük düğüm. Şirk ve küfür düğümü... Çözüldü... Ardından bütün düğümler çözüldü. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) onlara karşı ilk cihadını yaptı. Fakat her emir ve yasağın beraberinde yinelenen bir cihada ihtiyaç duymadı. İslâm, ilk savaşta cahiliyeye karşı bir zafer elde etti. Artık her savaşta zafer onların oluyordu. Onlar kalpleriyle, gönülleriyle, ruhlarıyla ve bütün varlıklarıyla toptan İslâm'a girmişlerdi. Doğru olan kendilerine açıkladıktan sonra, peygambere zorluk çıkarmıyorlardı. O'nun verdiği hükme karşı gönüllerinde herhangi bir burukluk duymuyorlardı. Emrettikten veya yasakladıktan sonra kendilerine seçenek yoktu. Nefislerinin kendilerini aldattığı şeyleri Peygambere anlatıyorlar ve cezayı gerektiren bir suç işlediklerinde vücutlarını korkunç azaba teslim ediyorlardı. İçkinin yasaklama emri geldiğinde, içkiyle dolup taşan kadehler onların elindeydi. Allah'ın emri, onların ıslak dudakları ile yanık yürekleri arasına girdi. Şarap fıçıları kırıldı ve Medine

sokaklarına döküldü"[124]

Bununla beraber içkinin ve buna bağlı olarak kumarın yasaklanışı, aniden meydana gelen bir olay değildi. Psikolojik, gelenek ve alışkanlıklar birtakım ekonomik yönleri de bulunan bu köklü sosyal hastalığın tedavisinde, bu kesin yasaktan önce birkaç adım atılmış, bir kaç aşama katedilmişti.

İslâm nizamında içki probleminin tedavisinde bu ayetler, üçüncü ya da dördüncü merhaleydi.

Birinci merhale, hedefe atılan ilk oku oluşturuyordu. Allah, Mekke'de indirilen Nahl sûresinde buyuruyor bize, "**Hurmaların ve üzümlerin meyvelerinden sarhoşluk veren bir nesneyi ve güzel bir rızkı elde ediyorsunuz**"[125] Bu müslümanların duygularını harekete geçiren ilk uyarıydı ve burada şeker (sarhoş veren madde), güzel rızkın karşıtı olarak zikrediliyordu. Sanki bu bir şey, güzel rızık başka bir şeydi.

İkinci merhale, müslümanların gönlünde, yasama uzandığı yolu ile dini duyarlılığı harekete geçirmeye yöneliktir. Bakara sûresinde yeralan bir ayetti bu: "**Sana içki ve kumar hakkında soru soruyorlar. De ki; onların ikisinde de büyük günahlar vardır. İnsanlara bazı yararları varsa da günahları yararlarından büyüktür.**"[126] Burada onları terk etmenin daha iyi olacağına işaret ediliyor. Zira günahının yararından büyük olduğu belirtiliyor. Yoksa hiçbir yararı olmayan şeyler çok azdır. Bir şeyin helal oluşu veya haram oluşu zararının veya yararının ağır basmasına bağlıdır.

Üçüncü merhale, içki alışkanlığını kırıyor ve bununla namaz farizası arasında bir bağdaşmazlığı gündeme getiriyordu. Nisa sûresindeki bu ayette şöyle deniyordu. "**Ey müminler, sarhoş iken ne dediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın**". Beş vakit namaz çoğunlukla bir birbirine yakındır. Bu vakitler arasında sarhoş olup ayılmaya yeterli bir zaman yoktur. Bu uygulama pratik olarak içki alışkanlığını sürdürmenin alanını daraltmaktaydı. Özellikle "Subuh" adı verilen sabah içkisi ile, "Gabuk" adı verilen ikindi veya akşam içkisi gibi cahiliye gelenekleri kaldırılıyordu. Ayrıca bu, belli seanslarla içki almayı gerektiren tiryakilik ve alışkanlık halini sürdürmeyi engelliyordu. Öte yandan müslümanların gönüllerinde özel bir ağırlığı bulunan bu emir, namaz farizasını zamanında yerine getirme ile, içki alışkanlığını zamanında karşılamak arasında, bir çelişki ortaya çıkarıyordu!

Sonra dördüncü merhale olan, son ve kesin noktaya gelindi. Artık gönüller buna tam anlamı ile hazırlanmış bulunuyordu. Bundan sonra yasağın gelişinden, insanların anında itaatı ve boyun eğişinden başka bir şey kalmamıştı.

Ömer b. Hattab (Allah ondan razı olsun) dedi ki; "Allah'ım içki konusunda içimizi rahatlatacak bir açıklama yap"[127] Bunun üzerine Bakara sûresinin şu ayeti gönderildi: "**Sana içki ve kumar hakkında soru soruyorlar.**

(124) Bakınız Hasan En Nedvi'nin "Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti"

(125) Nahl Suresi, 67

(126) Bakara Suresi, 219

(127) Herhalde Hz. Ömer'in (r.a), insanın içini rahatlatacak bir açıklama arzusuna kamçılayan Nahl suresinin ayetidir. Kendisinin de belirttiği gibi Ömer, cahiliye dönemında içki içen bir adamdı. Bu da içki kullanma alışkanlığının cahili toplumda, köklü bir alışkanlık olduğunu göstermektedir.

De ki, onların ikisinin de büyük günahı vardır. İnsanlara bazı yararları varsa da günahları yararlarından büyüktür." Ömer çağırıldı ve kendisine bu ayet okundu. Ömer yine: "Allah'ım içki konusunda içimizi rahatlatacak bir açıklama yap". dedi. Ardından Nisa sûresindeki şu ayet gönderildi: **"Ey müminler, sarhoş olduğunuz halde namaza yaklaşmayın."** Ömer yine çağırıldı ve kendisine bu ayet de okundu. Bu sefer de Ömer: "Allah'ım içki konusunda içimizi rahatlatacak bir açıklama yap" dedi. Arkasından Maide sûresindeki şu ayet indi. **"Şeytan, içki ve kumar yolu ile aranıza kin ve düşmanlık tohumları ekmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlara son veriyorsunuz değil mi?"** Bunun üzerine Ömer: "Son verdik, son verdik" diye, bu ilahi çağrıya içtenlikle katıldığını dile getirdi.[128]

Hicretin üçüncü senesinde, Uhud savaşından sonra indirilen içkiyi yasaklayıcı ayetlerden sonra, Medine sokaklarında dolaşıp: "Ey ahali,artık içki haram kılınmıştır" diye, bağırılmasından başka bir şeye ihtiyaç kalmamıştı... Bunun üzerine, elinde bardağı olan onu kırdı, ağzında bir yudum içki olan onu geri tükürdü. Şarap fıçıları kırıldı, içki şişeleri kırıldı. Böylece sarhoşluk ve içki kullanımı yokmuş gibi halledildi!

Şimdi de Kur'an'ın sunuş tarzına; eğitim ve yönlendirme yöntemini kapsayan metoduna bir göz atalım:

"Ey müminler, içki, kumar, anıt taşları ve fal okları şeytan işi iğrençliklerdendir, bunlardan uzak durunuz ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yolu ile aranıza kin ve düşmanlık tohumları ekmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlara son veriyorsunuz değil mi? Allah'a ve peygambere itaat edin, Onlara karşı gelmekten sakının. Eğer bu direktife sırt çevirirseniz, bilin ki, Peygamberimizin görevi sadece açıkça duyurmaktır."

Bu ayetler, bu bölümün alışılagelen hitap şekliyle başlıyor:

"Ey müminler"...

Bir taraftan müminlerin kalplerini harekete geçirmek, öbür taraftan bu imanın zorunlu sonucu olan, bağlılık ve itaat eylemini hatırlatmak için...

Bu etkili hitaptan sonra, net ve açık bir biçimde ifade edilen kesin bir hüküm yer alıyor:

"İçki, kumar, anıt taşları ve fal okları şeytan işi iğrençliklerdendir."

Bunların hepsi, Allah'ın helâl kıldığı "tertemiz nimetler" sıfatıyla uyuşmayan kirli işlerdir. Ve bunlar şeytan işidir... Şeytan ise insanın tarihi düşmanıdır. Müminin, bir işten duygusal olarak nefret etmesi, psikolojik olarak tiksinmesi, fıtrat olarak ondan ürküp kaçması, korkarak ondan uzaklaşması ve ondan sakınması için, bu işin şeytan işi olduğunu öğrenmesi yeterlidir!

İşte bu esnada, kurtuluş umudu ile birlikte yasak konuyor. Bu aynı zamanda, derin psikolojik duyguları harekete geçiren bir dokunuştur:

"Bunlardan uzak durunuz ki, kurtuluşa eresiniz."

(128) Ashabus Sünen

Bundan sonra ayet-i kerime, bu pisliğin gerisinde bulunan şeytanın planını açıklamaya geçiyor:

"Şeytan içki ve kumar yolu ile aranıza kin ve düşmanlık tohumları ekmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister."

Böylece müslümanın gönlünde; şeytanın hedefi, tuzağının amacı, iğrençliğinin yolu aydınlanmış oluyor... Bu hedef, içki ve kumar yolu ile müslümanların arasında, kin ve düşmanlık tohumlarını ekmektir. Aynı şekilde, "iman edenleri" Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymaktır bu. Öyleyse bu, ne korkunç bir hile...

Şeytanın güttüğü bu hedefler, birer realitedir. Müslümanlar bu gerçekleri, gerçeğin kendisi olan ilahi ifadeler aracılığıyla tasdik ettikten sonra, realiteler dünyasında da onları görebilirler. Şeytanın, içki ve kumar yolu ile insanlar arasına kin ve düşmanlık tohumunu nasıl ektiğini görmek için, uzun bir araştırmaya gerek yoktur. İçki, insanın aklını başından alır, etini ve kanını bir sel gibi harekete geçirir, şehevi arzu ve isteklerini alevlendirir. Çoğunlukla içkiye arkadaş olan kumar ise, insanın gönlünde binbir çeşit kin ve hüsran duygusu bırakır. Çünkü, kumarda kaybeden kişi, gözlerinin önünde malını elinden alana ister-istemez kin besleyecektir. Malını bir ganimet olarak alıp götüren kumarcıya, kaybeden adam, elbetteki kahrolacaktır. Bu işlerin yapıları gereği olarak, kin ve düşmanlığı harekete geçirmesi normaldir. Meseleye oldukça yüzeysel olarak bakan birtakım kimselerin, bu tür biraraya gelişleri; dostluk ve mutluluğun bir parçası olarak algılamaya çalışmaları boşunadır. Zira bu işler, birbirine dost olan imanları çatışma ve patlama alanlarında karşı karşıya getirmektedir.

Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymaya gelince; bunların ikisi üzerinde düşünmeye bile gerek yoktur. İçki herşeyi unutturur. Kumar da alıkoyar. Kumarcılara göre, kumarcının aklı ile sarhoşun aklı arasında fark yoktur. Kumarcının alemi de sarhoşun alemi gibi, içki masalarını, kadehleri ve kumar oyununu aşmaz!

Şeytanın iğrenç hedefini belirten bu işaret, amacına ulaşıp, "iman edenlerin" kalplerini uyarmak ve onları harekete geçirmek istediğinde bir soruya yer veriliyor. Bu öyle bir sorudur ki, onu, Hz. Ömer'in bu ayeti dinlediği sırada verdiği cevaptan başka biçimde cevaplamak mümkün değil:

"Artık bu işlere son veriyorsunuz değil mi?"

Ömer hiç beklemeden cevap verir: "Son verdik, son verdik"

ALLAH'A İMAN VE TAKVA

Fakat ayet-i kerime, o büyük etkisiyle beraber sürüyor:

"Allah'a ve peygambere itaat edin. Onlara karşı gelmekten sakının. Eğer bu direktife sırt çevirirseniz, biliniz ki, Peygamberimizin görevi sadece, açıkça duyurmaktadır."

Herşeyin kendisine bağlı olduğu kaide: Allah'a itaat, peygambere itaat...

Yani İslâm... Allah'a ve peygambere mutlak itaat. Sonra onlara karşı gelmekten sakındırmak ve üstü kapalı bir tehdit:

"Eğer bu direktife sırt çevirirseniz, biliniz ki, peygamberimizin görevi sadece, açıkça duyurmaktır."

Gerçekten de peygamber tebliğ etmiş ve açıklamıştı. Açıkça duyurma eyleminden sonra, muhalefette diretenlere sorumluluk yükü biniyordu.

Bu üstü kapalı üslup ile ifade edilen ve insanın belini büken bu tehdit, müminlerin yüreklerini hoplatmaktadır! Onlar, karşı gelip itaat etmedikleri zaman, kendilerinden başka hiç kimseye zarar veremezler. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) tebliğini ve görevini yapmıştır. Onların işlerinden elini çekmiştir. Artık onlardan sorumlu değildi O. Kendisine itaat etmeyip karşı geldikleri takdirde, onlardan hiçbir azabı savamaz. Onların işi yüce Allah'a kalmıştır. Sırtını dönen isyankârları cezalandırmaya, Allah'ın gücü elbette yetecektir!

İşte ilahî yol, kalplerin kapısını böyle çalıyor, gönüllerin kilitlerini böyle açıyor... Kendisi için, bu gönüllere varan yollar, geçitler buluyor.

Bu yasağın kendisiyle ilgili olarak geldiği içkinin ne olduğunu açıklamamız yerinde olur. Ebu Davud'un İbni Abbas'tan aldığı habere göre "Akla sarhoşluk veren herşey içkidir ve sarhoşluk veren herşey haramdır."

Hz. Ömer (r.a) Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) minberinde ve sahabeden bir topluluk huzurunda yaptığı konuşmada, şöyle demişti: "Ey insanlar, içkinin indiği sırada içki beş şeyden yapılıyordu: Üzümden, hurmadan, baldan, buğdaylardan ve arpadan. Aslında içki, akla sarhoşluk veren herşeydir."(129)

Her iki rivayete göre de içki, sarhoşluk meydana getiren, akla zarar veren herşeydir. Herhangi bir türüne mahsus değildir. Ve sarhoşluk veren herşey haramdır.

Sarhoşluk veren herhangi bir madde ile meydana gelen sarhuşluk hali, İslâm'ın müslüman kalplerin her zaman Allah'a bağlı olması, her an Allah'ın kontrolü altında olduğunu duyabilmesi için farz kıldığı, sürekli uyanıklık hâli ile bağdaşmaz. Müslümanın kalbi, bu uyanıklıkla, hayatın gelişmesi ve yenilenmesinde, hayatın zaaflarında ve bozukluklardan korunmasında, kendisini, malını ve namusunu korumasında, müslüman cemaatın güvenliğini, yasasını ve düzenini her türlü saldırıdan korumasında önemli bir fonksiyon icra edecektir. Müslüman fert, kendi başına ve arzuları ile başbaşa bırakılmış değildir. Her an sürekli uyanıklık gerektiren yükümlülükleri vardır. Rabbına karşı yükümlülükleri, kendisine karşı yükümlülükleri, ailesine karşı yükümlülükleri, bütün insanlığa karşı mesajını iletmesi ve onlara doğru yolu göstermesi için evrensel yükümlülükleri bulunmaktadır. Tüm bu yükümlülükleri yerine getirebilmesi için, sürekli olarak uyanık olması istenmektedir. Hatta İslâm, onun, Allah'ın helâl kıldığı nimetlerden yararlanırken bile, bu nimetlere karşı uyanık durmasını, şehevî arzuların ve lezzetlerin kölesi olmamasını istemektedir.

(129) Kurtubi Tefsiri

Müslüman gerekli olarak arzularına hakim olmak zorundadır. İşine hakim olan adamın durumu gibi bu isteklerin ancak bir kısmını yerine getirir. Sarhoşluğun verdiği şuursuzluk hali ise, hiçbir şekilde bu yükümlülük hali ile bağdaşmaz.

Sonra bu sarhoşluk hali, aslında belli zaman dilimlerinde hayatın realitelerinden kaçmaktan ve çakır keyiflik halinin veya aklî dengesizliğin körüklediği düşüncelere dalmaktan başka bir şey değildir. İslâm ise, insanların bu yola başvurmalarını hoş karşılamaz. Onların gerçekleri görmelerini, gerçeklerle yüzyüze gelmelerini, gerçeklerin içinde yaşamalarını, hayatlarını bu gerçeklere uygun biçimde yönlendirmelerini ister. Bu hayatlarını bir takım hayaller ve kuruntuların temeline dayandırmalarını istemez. Çünkü gerçeklerle yüzyüze gelmek, azim ve iradenin harekete geçmesini sağlar. Gerçekleri bırakıp bir takım hayallere dalmak ve kuruntulara kapılmak ise; çözülmeden, azmin kırılmasından, iradenin erimesinden başka bir şey değildir. İslâm sürekli olarak irade eğitimine önem vermekle iradeyi, köklü alışkanlıkların, tiryakiliklerin bağlarından kurtarmaya çalışır. Sadece bu değerlendirme bile İslâm'ın, neden içkiyi ve diğer uyuşturucu maddeleri haram kıldığını görmemize yeterli olacaktır. Zira bunlar, şeytan işi iğrençliklerdir... insan hayatının düzenini bozmaktır.

Bazı fıkıh bilginleri, içkinin, diğer pislikler gibi hem içilmesinin haram hem de kendisinin pis olduğunu söylerken diğer bazı bilginler, sadece içilmesinin haram oduğunu söylemişlerdir. Cumhura göre, içkinin kendisi de içilmesi de haramdır. Rabia, Leys b. Said Şafiî'nin arkadaşı Müzeni ve daha sonraki bazı Bağdatlı fıkıhçılara göre ise, içkinin sadece içilmesi haramdır. Bu tefsirde meseleye bu kadar değinmemiz yeterlidir.

Bu ayetlerin indirilmesi, burada içkinin haram kılındığının bildirilmesi ve şeytan işi iğrençliklerden olmakla nitelendirilmesi, İslâm Toplumu'nda sözcükleri bir, nedenleri ve hedefleri ayrı olan iki sesin yükselmesine neden oldu.

Bu açıklamayı olduğu gibi kabul eden fakat, işin içinden çıkamayan bazı sahabiler: "İçki içtiği halde vefat eden kardeşlerimiz ne olacak? İçki haram kılınmadan önce Uhut'ta karınlarında içki olduğu halde şehit edilen arkadaşlarımızın durumu nedir?" dediler.

Şaşkınlık ve kargaşalık peşinde bir takım fırsatçılar da bu veya buna benzer birşeyler söylediler. Bununla, gönüllerde yer alan yasama nedenlerine duyulan güveni sarsmayı veya içkinin haram kılınmadığı sıralarda vefat edenlerin, şeytan işi iğrençliklerden biri olan içki ile karınları dolu olduğu halde vefat ettiklerinden dolayı, imanlarının boşa gittiği imajını yaymayı hedef alıyorlardı. İşte tam bu sırada aşağıdaki ayet indi:

"İman edip iyi ameller işleyenler, -Allah'tan korkup iman ettikleri, arkasından yine Allah'tan korkup müminliklerini devam ettirdikleri takdirde- vaktiyle tattıkları haram yiyecek ve içeceklerden dolayı sorumlu tutulmazlar. Hiç kuşkusuz Allah iyilik yapanları sever."

Bu ayet-i kerime, herşeyden önce, haram kılınmadan önce hiçbir şeyin haram olmayacağını, haram kılınmanın ayetten önce değil, ayet ile birlikte gerçekleştiğini, hem dünya hem de ahiret ile ilgili meselelerde ayetin kendisinden

önceki halleri kapsamayacağını bildirmektedir. Çünkü hükmü ortaya koyan ayettir. Öldüklerinde, o sırada haram kılınmamış olan içkinin karınlarında bulunması, onlar açısından herhangi bir sorumluluk doğurmaz. Zira onlar bu durumda, haram kılınmış bir iş yapmış ve bir günah işlemiş olmaz. Onlar Allah'tan korkuyor, iyilik yapıyor, her şeyde Allah'ın kendilerini gözettiği bilinciyle hareket ediyorlardı. Niyetlerinin ve eylemlerinin Allah tarafından görüldüğünü biliyorlardı. Bu hal üzere bulunan birisi harama el uzatmaz ve bir tek günah işlemez.

Biz burada Mutezile'nin, içkinin pisliği hakkındaki hükmüne bağlı olarak körüklediği tartışmaya girmek istemiyoruz. Mutezile, içkinin bu pisliğinin, yüce Allah'ın içkinin haramlığına ait hükmünden mi, yoksa içkinin kendisinden ayrılmayan bir niteliğinden mi olduğunu araştırır. Haram kılınan şeylerin, bu haramlıklarının kendilerinden ayrılmayan bir nitelikten mi, yoksa bu niteliğin haram kılınmasından mı kaynaklandığını tartışır. Bizim anlayışımıza göre, bu tür konulardaki tartışmalar boş tartışmalardır ve İslâmî duyarlılığa tamamen yabancıdır!.. Yüce Allah bir şeyi haram kıldığında, onu neden haram kıldığını bilir. İster haram kılış nedenini bildirsin ister bildirmesin fark etmez. İster haram kılmak; haram kılınan şeydeki değişmez bir nitelikten olsun isterse, onu kullananın bizzat kendisine veya içinde yaşadığı cemaata zarar veren bir sebepten olsun, değişen birşey olmaz. Herşeyi bütünü ile bilen yüce Allah'tır. Ve O'nun emrine itaat etmek farzdır. Bütün bunlardan sonra tartışmaya girmek, gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklanamaz. Halbuki gerçekçilik, bu ilahî yolun vazgeçilmez özelliğidir. Buna bağlı olarak hiç kimse, "Madem ki haram kılınma, haram kılınan nesnedeki bir niteliğe bağlıdır, öyleyse haram kılınmadan önce nasıl mübah kılınmıştır?" dememelidir! Yüce Allah'ın belirli bir süre haram kılmadan bırakmış olmasının, bir hikmeti olmalıdır. Çünkü her şeyin dizgini, Allah'ın elindedir. Zaten ilah oluşunun gereği de budur.

İnsanların herhangi bir nesneyi güzel görmesi, ya da çirkin bulması bu konuda hüküm olamaz. İnsanın helallik ve haramlık hususunda neden olarak gördüğü sebep, o hükmün gerçek sebebi olmayabilir. Allah'a karşı edebli olmak, O'nun hükümlerini kabul etmeyi ve uygulamayı gerektirir. İster hikmeti veya illeti bilinsin, ister bilinmesin farketmez. Çünkü, "Allah bilir, siz bilmezsiniz."

Allah'ın yasasını uygulamanın herşeyden önce, kulluk temeline dayanması gerekir. Yüce Allah'a karşı, kulluğunu ortaya koymak ve O'na itaat etmek temeline dayanmalıdır. Zaten teslimiyetin anlamı, İslâm'da budur. Bu kesin itaattan sonra, insan aklının gücü yettiği ölçüde Allah'ın emrettiği ve yasakladığı şeylerin hikmetini araştırması doğru olabilir. Hikmeti araştırılan bu emir ve yasakların hikmetini, Allah'ın açıklayıp açıklamaması farketmez. Beşer aklının bu hikmeti kavrayıp kavramaması da birşeyi değiştirmez. Herhangi bir şeyde, Allah'ın yasasını güzel görecek olan yetki sahibi yalnız Allah'tır. Allah, herhangi bir işte emrini veya yasağını bildirdikten sonra tartışma biter, emir veya yasak kesinleşmiş olur. İyi veya kötü görme olgusunun, insanın aklına bırakılması, Allah'ın yasasında son merciin insan olduğu anlamına gelir. Öyleyse, ilahlığın konumunu ve insan aklının konumunu gerçekten iyi tesbit etmek

gerekmektedir!

Buradan ayet-i kerimenin ifade tarzına ve ifade tarzının taşıdığı anlama geçeceğiz:

"İman edip iyi ameller işleyenler, Allah'tan korkup iman ettikleri, arkasından yine Allah'tan korkup müminliklerini devam ettirdikleri ve sonra yine Allah'tan korkup iyilik yaptıkları takdirde vaktiyle tattıkları haram yiyecek ve içeceklerden dolayı sorumlu tutulmazlar. Hiç kuşkusuz Allah, iyilik yapanları sever."

Kur'an-ı Kerim'in bu ifade tarzı, takvanın bir kere iman ve ameli salih ile, bir kere yalnız imanla, bir kere de yalnız ihsanla birlikte tekrar edilmesi hakkında, Tefsircilerin görüşleri içinde içimizi rahatlatan bir görüşe rastlayamadık. Fi Zılâl'in birinci baskısında da, bu tekrarlar hakkında doyurucu bir açıklama yapmamıştık. Duygularımı tam ifade edemese de, şu ana kadar rastladığım en güzel yaklaşım İbni Cerir Taberi'nin yaklaşımı oldu: **"Birinci takva:** Allah'ın emirlerini kabul etmek, onları tasdik etmek, onlara boyun eğmek ve uygulamaktır. **İkinci takva:** Bu tasdik üzerine sebat etmektir. **Üçüncü takva:** İhsan'dır. Nafilerle Allah'a yaklaşmaktır.

Birinci baskıda bu konuda yaptığım yorum şöyleydi: "Bu ifade tarzı, önce anahatları verip, sonra detaylara inmekle pekiştirmeyi arttırmak içindir. Birincisinde takvayı, imanı ve amel-i salihi özet olarak vermiştir. İkincisinde takvayı iman ile birlikte, üçüncüsünde amel-i salihin kendisi olan ihsan ile birlikte, vermiştir. Bu pekiştirmenin amacı üzerinde durulan olguyu iyice yerleştirmek, amellerin değerlendirilmesinde değişmez yasayı oluşturan iç bilinci Allah'ın herşeyi kontrol ettiğine dair ince ve hassas bilinci ortaya çıkarmak... Her an O'nunla ilişki içinde olduğunu idrak etmek bilincini... Allah'a iman etmeyi, O'nun emir ve yasaklarını doğrulamayı, kesin biçimde yeralan akidenin apaçık tercümanı olan amel-i salihi, gizli olan akide ile, bunun ifadesi olan amel arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı hedef almaktadır. İşte hükmün illeti, nedeni budur, yoksa dış görünüş ve dış şekiller değildir... Bu ana kaide ise, tabii olarak pekiştirmeyi tekrarı ve açıklamayı gerektirir."

Artık bu yaklaşımı, biçimi rahatlatıcı olarak göremiyorum. Fakat şu ana kadar içime bir başka yaklaşım doğmuş değil... fakat yardım Allah'tandır.

İHRAMLI İKEN AVLANMA

Daha sonra ayetlerin seyri; helal ve haram kılma sahasında ilerleyerek ihram halinde avlanmaktan, avlanmanın kefaretinden, söz etmekte; Allah'ın, Kabe'yi, kutsal aylar'ı, kurbanlıkları ve gerdanlıkları haram kılmasının hikmetini izah etmektedir. Daha önce sûrenin giriş kısmında, bunlara dokunmak yasaklanmıştı. Bu bölüm müslüman fertlere ve İslâm toplumuna en hassas ölçünün bildirilmesiyle sona eriyor. Bu ölçüye göre, tertemiz olan nesne; az da olsa, çok olan pis nesnelere ağır basar.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ
تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ

بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾

94- Ey müminler, Allah' kendisini görmeksizin O'ndan kimlerin korktuğunu belirlemek için sizleri, ihramlı iken ellerinizin ve mızraklarınızın erişebileceği av hayvanları aracılığı ile dener. Kim bu denemeden sonra yasakları çiğnerse, kendisini acıklı bir azap beklemektedir.

Daha sonra, sûrenin baş tarafında yüce Allah, müminlere şöyle hitab etmişti:

"Ey müminler, yaptığınız sözleşmeleri yerine getiriniz. İhramlı iken avlanmayı helal saymamanız şartı ile ilerde sayılacak olanlar dışında kalan bütün hayvanlar size helal kılındı. Allah dilediği hükmü verir."

"Ey müminler, Allah'ın ibadet amaçlı sembollerine, içinde savaşılması yasak olan aya, Kabeye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlıklı kurbanlık hayvanlara, Rabblerinin bağışını ve rızasını kazanmak amacı ile Ka'beyi ziyaret etmeye gelenlere sakın saygısızlık etmeyiniz. İhramdan çıkınca da avlanabilirsiniz.(130)

İhramlı iken avlanmayı helal saymaya, Allah'ın nişanelerini; kutsal aylar'ı, kurbanlıkları, gerdanlıkları veya Allah'ın Evi'ni ziyaret etmek amacındaki insanlara dokunmayı normal görmeyi yasaklayan bu ayetler, aykırı davrananlara bu dünyada bir cezayı öngörüyor, yalnızca onların günaha girdiklerini bildiriyordu. Şimdi ise, bu eylemlerin cezası olan kefaret açıklanıyor; "işlediği suçun vebalini tadması için". Bu haram şeyleri daha önce helal saymış olanların, bağışlandığı ilan ediliyor. Bu açıklamaya rağmen hâlâ onları helal sayacak kimseleri, Allah'ın kendilerinden öç alması ile tehdit ediyor.

Bu bölümün her maddesi gibi, bu madesi de, alışılan hitap ile başlıyor: **"Ey müminler..."**

Sonra onlara, ihramlı halde avlanma yasağı dolayısıyla, Allah tarafından sınanacakları, bir denemeden geçirilecekleri haber veriliyor:

"Ey müminler, Allah, kendisini görmeksizin O'ndan kimlerin korktuğunu belirlemek için sizleri, ihramlı iken ellerinizin ve mızraklarınızın erişebileceği av hayvanları aracılığı ile dener. Kim bu denemeden sonra yasakları çiğnerse, kendisini acıklı bir azap beklemektedir."

Bu basit bir avdır. Allah onu kendilerine gönderir. Yakında ellerinin ulaşabileceği, mızraklarının zorluk çekilmeden ulaştığı bir avdır bu. Rivayet edildiğine göre Allah onlara bu avı öyle çok göndermişti ki, onların çadırları ve evleri yakınında dolaşıp duruyorlardı. Bu insanın kendisiyle sınandığı bir aldanıştır. Bu, daha önceleri yahudilerin kendisine dayanmadığı aldanışın kendisidir, onlar peygamberleri olan Musa'ya (selâm üzerine olsun) ısrarla ricada bulunarak, Allah'ın, kendileri için günlük hayatın hiçbir işiyle uğraşmayacakları bir dinlenme ve dua günü tayin etmesini istemişlerdi. Allah da onlara Cumartesi gününü tayin etmişti. Daha sonra Cumartesi günleri balıkları kıyılara kadar göndermiş, onların gözleri önünde dolaştırmıştı. Cumartesi

(130) Maide Suresi, 1-2

günleri dışında balıklar, sudaki normal haline dönüyorlardı. Bunun üzerine yahudiler, Allah'a verdikleri sözde duramadılar. Yahudidirler, meşhur karakterleri gereği; Allah'a karşı kurnazlıklara başvurdular. Cumartesi günü gelen balıkları kaçırmamak için, denize bir set geriyorlardı. Ancak, o gün avlanmıyorlar, etesi gün sabah olunca setlerdeki balıkları tutmaya gidiyorlardı! Yüce Allah'ın, yahudilerin tavırlarını ve karakterlerini bildirmek için Peygamberine (salât ve selâm üzerine olsun) yönelttiği şey de buydu:

"Onlara deniz kıyısındaki kasabanın halkının yaptığını sor. Hani onlar Cumartesi yasağını çiğniyorlardı. Çünkü Cumartesi yasağına uydukları gün, onlara akın akın balık geliyordu. Fakat, Cumartesi yasağını çiğnedikleri gün, onlara hiç balık gelmiyordu. Ötedenberi fasık oldukları için, biz onları böylece sınavdan geçiriyorduk."(131)

Yüce Allah müslüman ümmeti de aynı şekilde sınamış, yahudilerin kaybettiği bu sınavdan İslâm ümmeti başarı ile çıkmıştı. Bu da yüce Allah'ın bu ümmetle ilgili sözlerinin bir realite olarak gerçekleşmesiydi:

"Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve Allah'a inanırsınız. Eğer Kitap Ehli iman etseydi onlar için daha iyi olurdu. Onlardan mümin olanlar vardır, yalnız çoğunluğu fasıktır."(132)

Bu ümmet, yahudilerin kaybettiği pek çok yerde, başarıya ulaşmıştır. Bu nedenle Allah, yeryüzündeki hilafet görevini yahudilerin elinden almış ve onu bu ümmete emanet etmiştir. Yeryüzünde daha önceki hiçbir ümmete tanımadığı imkanları ona vermiştir. Çünkü Allah'ın nizamı, hayatın tamamına hükmeden realiteye dayalı bir sistem olarak, müslüman ümmetin hilafetinde temsil edildiği gibi, hiçbir ümmet tarafından temsil edilmemiştir. Elbette bu görevi ancak, gerçek müslüman olduğu günlerde, İslâm'ı Allah'ın dini ve yasası olarak beşer hayatına hakim kıldığı günlerde, bu büyük emaneti yüklendiğinin bilincinde olduğu devrelerde, Allah'ın nizamını insanlara tatbik etmek ve Allah'ın emaneti ile onları idare etmekle yükümlü olduğunun bilincinde olduğu sıralarda, yerine getirmiştir.

İhramlı olunduğu sırada rahat avlanabilecek hayvanların avlanma yasağı, bu ümmetin başarıyla geçtiği sınavlardan biriydi. Yüce Allah'ın bu ümmeti bu tür sınavlarda eğitmesi, O'nun, bu ümmeti diğer ümmetlerin arasından seçtiğinin ve onu koruduğunun bir görüntüsüydü.

Yüce Allah, iman edenlere bu sınavın hikmetini açıklamıştır.

"Allah kendisini görmeksizin O'ndan kimlerin korktuğunu belirlemek için."

Görmeksizin Allah'tan korkmak, bu akidenin müslüman gönüllerdeki ana kaidesidir. Akide binasının, yaşam tarzının üzerinde kurulduğu sağlam kaidedir. Yeryüzünde hilafet görevini Allah'ın sarsılmaz nizamına uygun bir şekilde yerine getirmenin de ana kaidesidir bu.

(131) Araf Suresi, 163
(132) Al-i İmran Suresi, 110

İnsanlar Allah'ı görmezler. Yalnız iman ettikleri zaman O'nu, içlerinde bulurlar. Yüce Allah, insanlar açısından gaybtır. Fakat insanların kalpleri görmeden O'nu tanır ve kendisinden korkarlar. Bu tüyleri ürperten hakikatın, görmeden Allah'a iman ve O'ndan korkma hakikatının gönüllerde yer etmesi, bundan sonra gözle görmeye ve müşahedeye ihtiyaç duyulmayacak hale gelinmesi, şehadete denk düşecek hatta ondan daha da ağır basacak biçimde bu gaybın bilincine varılması, Allah'ı görmediği halde mümini, Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmeye sevketmesi... Evet bu hakikatın bu şekilde gönüllerde yer etmesi, insan denen varlığın yücelmesinde, fıtrî yapısında mevcut olan bütün yeteneklerini en güzel biçimde kullanmasında büyük bir aşamadır. Bu yükselişi ölçüsünde insanın yetenekleri düzeyinde gayb alemini tanımayan hayvanî alemden onu uzaklaştırır. Ayrıca insanın ruhu ve duyu organlarının ötesindeki dünyalara açılmasını, sevgisinin sırf duyu organlarının dairesi içinde sıkışıp kalmamasını, değerli olan ilişki ve buluşma cihazlarının hareketsiz kalmamasını sağlar. İnsanın, "Maddi" hislerden oluşan hayvanî düzeyde kaybolmasına müsaade etmez!

Bu nedenle Allah, bu hakikatı, bu sınamanın bir hikmeti olarak göstermiştir. Müminlere de bu hakikatı açıklamıştır ki, onların gönülleri bu hakikatı elde emek için harekete geçsin. Yüce Allah, ledünni bir ilimle görmeksizin kimin kendisinden korktuğunu bilmektedir. Yalnız yüce Allah, kendileri hakkındaki ledünni ilmiyle insanları hesaba çekmez. Onları yalnız kendilerinin bir realite olarak yaşadığı eylemlerden sorumlu tutar. İnsanın bu bilgiye uygun olarak yaşaması, Allah'ın ledün ilmini realiteler ilmine dönüştürür.

"Kim bu denemeden sonra yasakları çiğnerse, kendisini acıklı bir azap beklemektedir:"

Müminlere sınanma haberi verilmiş, bu sınavla karşılaşmasının hikmeti bildirilmiş, sınavı kaybetmemeleri için gerekli uyarı yapılmış ve başarının bütün yolları gösterilmişti. Bütün bunlardan sonra kim yasakları çiğnerse, acıklı bir azaba çarptırılması hak ve adaletin gereğiydi. Bu cezayı bizzat kendisi seçmiş ve onu hak etmiş olurdu.

Bütün bunlardan sonra, bu aykırı davranışın karşılığı daha ayrıntılı olarak yasakla başlayıp tehditle sona ermektedir:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقْتُلُواْ ٱلصَّيْدَ
وَأَنتُمْ حُرُمٌ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ
ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ مَسَٰكِينَ
أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ
وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ۝

95- Ey müminler, ihramlı iken av hayvanı vurmayınız. Kim bu durumdayken bilerek bir av hayvanı vurursa, işlediği suçun vebalini tadması için, içinizden iki adil kişinin vurulan av hayvanının dengi olduğuna karar verecekleri bir kurbanlığı, ceza olarak, Kabe'ye ulaştırıp kesmesi ya kefaret olarak yoksullara yemek yedirmesi yada bunun dengi kadar gün oruç tutması gerekir. Allah geçmiştekileri affetmiştir. Fakat kim bir daha aynı suçu işlerse Allah ondan öç alır. Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve öç alıcıdır.

Buradaki yasak, ihramlı kişinin bile bile avı öldürmesi ile ilgilidir. Yanlışlıkla öldürdüğü takdirde ise ne günah ne de kefareti vardır. Bilerek öldürdüğü takdirde, bunun kefareti, öldürdüğü avın dengi olan bir başka hayvanı kurban etmesidir. Buna göre, ceylanı öldürenin bir koyun veya keçiyi, geyiği öldürenin, bir ineği, devekuşunu ve zurafayı öldürenin bir deveyi kurban etmesi gerekir. Tavşan, yaban kedisi ve benzeri hayvanların kefaretinde ise, bir tavşan yeterlidir. Hayvan olarak karşılığı bulunmayanların değerini, para olarak vermek gerekir.

Bu kefaret hususunda, adalet sahibi iki müslümanın hüküm vermesi gerekir. İki müslüman bir hayvanın kesilmesine karar verince, kurbanlık hayvan serbest bırakılır. Kâbe'ye ulaştığında orada kesilir ve yoksullara yedirilir. Bir hayvan bulunmadığı hallerde ise, bu iki müslüman, hayvanın veya avın değerine karşılık olacak miktarda, yoksullara yedirilecek bir yemeği vermeye hükmedilir. Bu konuda, fıkıhçıların bir kısmı avın değerini, bir kısmı ise onun yerine, kurban edilen hayvanın değerini esas aldıklarından dolayı, görüş ayrılığı sözkonusudur.

Kesecek hayvan bulamıyan kimse hayvanın değerini verir. Malı olmayan oruç tutar. Oruç ise, avın veya kurbanlık hayvanın değeri üzerinden hesaplanır. Bu değer, değerin kendilerine verileceği yoksulların sayısına bölünür. Ve böylece fakirlerin sayısı belirlenir. Her bir yoksula verilecek miktar karşılığında, bir gün oruç tutulur. Bir kişiyi yedirmenin değeri ne kadardır meselesi ise, fıkıhçılar arasındatartışmalıdır. Yalnız bu zamana, mekana ve şartlara bağlıdır. Kur'an-ı Kerim, bu kefaretin hikmetini de belirtiyor:

"İşlediği suçun vebalini tadması için."

Buna göre kefarette ceza da söz konusudur. Zira burada suç, İslâm'ın özellikle büyük önem verdiği bir kutsallığı çiğnemek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle hemen sonra, geçmiştekilerin affedildiği belirtilmekte ve bundan elini çekmeyenler Allah tarafından cezalandırılmakla tehdit edilmektedir.

"Allah geçmiştekileri affetmiştir. Fakat kim bir daha aynı suçu işlerse, Allah ondan öç alır. Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve öç alıcıdır."

Eğer onun katili, Allah'ın kendisi için emniyet dilediği ve emin yerde bulunan avı vurmak suretiyle, güç ve kuvveti ile övünüyorsa, Allah daha üstün iradeli, güçlü ve öç almaya kadirdir.

Kara avının durumu budur. Deniz avına gelince bu ihramın dışında da ihramlı iken de helaldir:

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ
وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

96- Deniz hayvanlarını avlamak ve hem kendiniz hem de yoksullar için besin maddesi olarak yemek size helâl kılındı. Huzurunda bir araya getirileceğiniz Allah'tan korkunuz.

Buna göre deniz hayvanlarını avlamak helâldir. Onun etini yemek hem ihramlı olmayana hem de ihramlıya helâldir. Deniz hayvanlarının avlanması ve yenmesinin helâl olduğunu belirttikten sonra, ihramlıya kara avının haram olduğunu tekrar hatırlatıyor:

"Fakat ihramlı olduğunuz sürece size kara avı haram kılındı."

Bu konuda, fıkıhçıların söz birliği ile kabul ettiği görüş ihramlıya, kara avının haram olduğudur. İhramlı olmayan biri tarafından vurulan av hayvanını ihramlı yiyebilir mi? Av hayvanından kastedilen nedir? Normal olarak avlanan hayvanları mı kapsar yoksa, bu yasak avlanan hayvanlardan olmasa da kendisine av hayvanı adı verilmese de, tüm hayvanları içine alır mı? Bu konularda farklı görüşler vardır.

Haram ve helal kılma ile ilgili bu bölüm vicdanlarda Allah korkusunu harekete geçirmek, Allah'ın huzurunda toplanma ve hesaba çekilmeyi hatırlamakla sona eriyor:

"Huzurunda bir araya getirileceğiniz Allah'tan korkunuz."

Sonra... bu yasaklar neden?...

EMİN ŞEHİR

Kâbe bir huzur bölgesidir. Yüce Allah, onu mücadelenin egemen olduğu insanlık için güven yeri yapmıştır. Allah'ın kutsal saydığı Kabe'dir. Kutsal aylardır. Bütün çeşitleri ve bütün cinsleriyle hayat için; arzular, istekler, şehvetler ve zaruri ihtiyaç için birbiriyle sürtüşen, boğuşan, mücadele eden, savaşan düşmanlar arasına konmuş engeldir. Bu engel, onların korkularını gönül huzuruna, düşmanlıklarını barışa dönüştürür. Sevgiden, kardeşlikten, güvenden, barıştan kanatlar çırpmaya başlar aralarında. İnsanın arzularını; teori ve ideal dünyasında değil, realiteler dünyasında bu duygulara ve bu olgulara göre eğitir. Buna bağlı olarak sevgi, kardeşlik, huzur ve barış uçup giden sözlerden, tatlı rüyalardan ibaret kalmaz. Hayat realitesinde gerçekleşmekten uzak kalmaz:

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
قِيَامًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ۚ ذَٰلِكَ

لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ
بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

97- Allah, Kabe'yi, o dokunulmaz evi, insanlar için güvenli bir barınak kıldı. Savaşılması yasak ayları, kurbanlıkları ve (bu bölgeye sığınma göstergesi olarak takılan) gerdanlıkları da bu dokunulmazlığın kapsamına aldı. Allah'ın göklerde ve yeryüzünde olan her şeyi bildiğini, O'nun bilgisinin her şeyi kapsamına aldığını bilesiniz diye bunu böyle yaptı.

98- Biliniz ki, Allah, azabı ağır olan, bunun yanında da affedici ve merhametli olandır.

99- Peygamberin görevi sadece duyurmaktır. Allah gerek açığa vurduğunuz ve gerekse gizlediğiniz duyguları iyi bilir.

Cenabı Allah, bu haramların, Beytu'l-Haram'da insanların, kuşların, hayvanların ve böceklerin güvenliğini sağlamasını dilemişti. Bu yasaklar ihram süresi boyunca, ihramlı kişiyi, Haram Bölge'de olmasa da bağlayıcı nitelikteydi. Ayrıca hiçbir öldürmenin ve savaşmanın asla caiz olmadığı Zil-Kade, Zil-Hicce, Muharrem ve Recep aylarını savaşılması yasak olan dört ay olarak belirlemişti. Yüce Allah, cahiliye dönemlerinde bile Arapların kalplerine bu ayların kutsallığını yerleştirmişti. Onlar, bu aylarda hiç kimseyi öldürmez, kimseyle kan davası gütmez, hiç kimseden intikam almazdı. Öyleki, adam, bu aylarda babasının, kardeşinin ve oğlunun katiliyle karşılaşır fakat ona dokunmazdı. Bu aylar seyahatin,yeryüzünde dolaşmanın ve rızık temin etmenin en güvenli zamanıydı. Allah bu yasakları koymuştu. Çünkü Ka'be'yi (Allah'ın kutsal evini) barış ve güven yeri kılmayı dilemişti. İnsanları orada toplayan ve onları korku ve endişeden koruyan bir ev yapmayı istemişti. Ka'be'yi yer olarak bir güven bölgesi kıldığı gibi, Haram Ayları da zaman olarak bir güven bölgesi yapmayı dilemişti. Sonra güvenin sahasını zaman ve mekan bölgesinin dışına taşırmıştı. Bu hakkı kurbanlık bir hayvana da tanımıştı. Hac'da ve Umre'de Ka'be'ye adanan kurbanlıklara tanınan bu hak, yoldaki hayvana herhangi bir kimsenin zarar vermesini önlüyordu. Allah'ın kutsal evine sığınmasının bir ifadesi olarak, Harem'in ağaçlarından yapılan gerdanlıkları taşıyanlara da dokunulmazlık vermişti.

Cenabı Allah, bu yasakları, Kabe'nin İbrahim ve İsmail tarafından yapıldığı günden beri koymuş ve orayı insanlara güvenli bir barınak kılmıştı. Hayatta Allah müşriklerin bile bu güvenden yararlanmasına müsaade etmişti. Çünkü Allah'ın evi onlar için de güvenli bir barınaktı. Etraflarındaki insanlar yerlerinden sürülürken, onlar, orada ve onun sayesinde güven içinde bulunuyorlardı. Buna rağmen onlar, Allah'a şükretmiyorlardı. Tevhid evinde yalnız Allah'a ibadet etmiyorlardı. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) kendi-

lerini tevhide çağırdığında: Eğer biz seninle beraber doğru yola girersek yerlerimizden sürülürüz, diyorlardı. Cenabı Allah onların bu sözlerine Kur'an'da işaret etmiş ve onları korku ve güvenin gerçekliğiyle yüzyüze getirmiştir:

"Dediler ki, eğer biz doğru yola uyar da seninle beraber olursak yurdumuzdan kovuluruz. Katımızdan bir rızık olarak onları her şeyin ürününden toplandığı dokunulmaz ve güvenli bir yere yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bunu bilemezler."(133)

Buhari ve Müslim'de, İbni Abbas'tan gelen bir hadiste; Mekke'nin fethedildiği günde peygamberimizin şöyle dediği rivayet ediliyor: "Bu şehir kutsaldır. Ağacı kesilmez, otları yolunmaz. Avı kovalanmaz. Bilinenin dışında yitik mallarına dokunulmaz."

Canlı varlıklar içinde Haram Bölgesi'nde ve ihramlıya öldürülmesi caiz olan hayvanlar yalnızca karga, yılan, akrep, fare ve kuduz köpektir. Zira Buhari ve Müslim'de yeralan, Hz. Aişe'nin hadisi bu konuya ışık tutmaktadır: "Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) ihramlı ihramsız halde, zararlı beş hayvanı öldürmeyi emretti. Bunlar; karga, delice (Dölengeç) kuşu, akrep, fare ve kuduz köpektir."

Müslim'deki İbni Ömer hadisinde, bunlara ilave olarak yılan yer alır.

Medine de kutsaldır. Çünkü Hz. Ali hadisinde, Peygamberimizin; "İyr ile Sevr (dağları) arasında bulunan Medine kutsaldır" buyurduğu rivayet edilmiştir.

Buhari ve Müslim'de yer alan Ubad b. Temin hadisinde peygamberimizin şöyle buyurduğu belirtiliyor: "Hz. İbrahim Mekke'yi kutsal yaptı ve orası için dua etti. Ben de Hz. İbrahim'in Mekke'yi kutsal kıldığı gibi Medine'yi kutsal kılıyorum."

Ayrıca burası sadece zaman ve mekan açısından güvenli bölge olarak kalmıyor. Güvenin sahası yalnız insanları ve hayvanları kapsamına alıyor. Bu aynı zamanda, insanın vicdanına kadar inen bir güven bölgesidir. Çok boyutlu bir çatışma alanı olarak insanın maneviyatı üzerinde derin etkileri bulunan, coşup kaynayan, alevleri ve dumanı zaman ve mekanı, insanı ve hayvanı kuşatan insan vicdanında... Evet işte bu çatışma alanında, bir barış ve hoşgörü bölgesidir. Öyleki artık, ihramlı adam elini kuşa ve hayvana uzatmaktan çekinir. Halbuki bu ikisi, bu bölgenin dışında insana helaldır. Yalnız onlar burada güvenli barınakta, güvenli zamanda, güvenli gönülde bulunmaktadır. Burası insan nefsinin eğitildiği, iyi şeylere alıştırıldığı yerlerdir. Burada insanın nefsi eğitilir, iyi işlere alıştırılır ki temizlensin, yükselsin, kanatlanıp, ruhlar alemine ulaşsın, ruhlar alemine ilişkiye hazırlansın.

Dikkat edin ki, bugün korku ve dehşet içinde kıvranan, birbiriyle boğuşan, birbirini yiyip bitiren insanlık Allah'ın, İslâm dininde insanlara bahşettiği ve Kur'an-ı Kerim'de açıkladığı bu tür bir güven ortamına ne de çok muhtaçtı.

"Allah'ın göklerde ve yeryüzünde olan herşeyi bildiğini, O'nun bilgisinin herşeyi kapsamına aldığını bilesiniz diye bunu böyle yaptı."

(133) Kasas Suresi, 57

Burada ilginç bir açıklamadır bu. Ve rahat anlaşılıyor! Yüce Allah bu yasayı koyuyor ve bu barınağı belirliyor ki, insanlar, Allah'ın göklerde ve yerde olan herşeyi bildiğini ve Allah'ın bilgisinin herşeyi kuşattığını öğrensinler. İnsanlar, Allah onların karakterlerini, ihtiyaçlarını, içlerinde gizlediklerini, ruhlarının seslerini bildiğini, yasalarını bu karakterlere ve ihtiyaçlara karşılık vermek, içlerinde gizli arzu ve isteklere cevap vermek için koyduğunu bilsinler. İnsanların kalpleri Allah'ın rahmetini yasalarında gördüklerinde, bu yasalar ile kendi engin fıtratları arasındaki uygunluğun güzelliğini tattıklarında, Allah'ın göklerde ve yeryüzünde olan herşeyi bildiğini ve O'nun bilgisinin herşeyi kuşattığını kavrayacaklardır.

İslâm dini insan fıtratının tüm ihtiyaçlarına tam karşılık vermesi ve insan hayatının her türlü isteklerine en gerçek anlamda karşılık vermesi açısından ilginçtir. İslâm'ın projesi, fıtratın projesiyle, İslâm'ın yapısı fatratın yapısı ile uyum içindedir. Bir gönül İslâm'a açıldığında öyle bir güzellik, öyle bir huzur, öyle bir aşinalık, öyle bir anlayışla karşılaşır ki, onun tadına varandan başkasına tanıtılması mümkün değildir!

İhramlı ve ihramsız hallerle ilgili helâl ve haramların belirtildiği bu bölüm; açıkça azaptan sakındırmayı ve Allah'ın rahmet ve bağışlamasına ümitle bakmayı, telkin ederek sona eriyor:

"Biliniz ki, Allah azabı ağır olan, bunun yanında affedici ve merhametli olandır."

Bu sakındırmanın yanında dönüş niyeti olmayan isyankârlara bir uyarı ve işaret verilmektedir:

"Peygamberin görevi sadece duyurmaktır. Allah, gerek açığa vurduğunuz ve gerekse gizlediğiniz duyguları iyi bilir."

Bu madde Allah'ın değerler için belirlediği bir ölçü ile sona eriyor. Müslüman bu ölçüye göre ölçecek ve hükmedecektir. Bu ölçüde güzel şeyler ağır basar, kötü şeyler hafif kalır. Böylece hiçbir zaman ve hiçbir durumda, kötü şeyler çoklukları ile müslümanı aldatamaz!

قُل لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

100- De ki; "Murdar"ın çokluğu (yaygınlığı) senin beğenini kazanmış olsa da, murdar ile temiz (aslında) bir değildir. Buna göre ey sağduyulu kimseler, Allah'tan korkunuz ki, kurtuluşa eresiniz.

Burada murdar olan şeylerle temiz şeylerin veriliş nedeni, avda ve yemeklerde helal ve haramın birbirinden ayrılışı ile ilgisinden kaynaklanıyor. Haram murdardır. Helâl ise temiz. Murdar'ın çokluğu aldatıcı bir beğeni kazandırsa da, temiz ile murdar bir olmaz. Temiz olan şeyler, sonunda pişmanlık

ve zarar olmayan, hastalık ve acıya neden olmayan nimetlerdir. Murdar şeylerdeki lezzet, mutlaka normal ölçüde dünya ve ahiretin akibetinden emin olunacak biçimde temiz şeylerde de vardır. İnsanın aklı, şehevi arzuların etkisinden kurtulduğunda, takva ile birlikte ve kalbin denetimi ile hareket ettiğinde, temiz olan şeyi murdar şeye tercih eder. Böylece hem dünyada hem ahirette kurtulmuş olur:

"Buna göre ey sağduyulu kimseler, Allah'tan korkunuz ki, kurtuluşa eresiniz."

Bu iki konu arasındaki özel ilgi budur. Yalnız ayet bundan öte daha geniş bir alana, daha uzak ufuklara varıyor. Hayatın tamamını kapsamına alıyor. Ve bir çok alanda gerçekleşiyor:

Bu ümmeti yoktan var eden ve onu insanlara örnek gösterilen en hayırlı ümmet kılan yüce Allah, onu son derece önemli bir göreve hazırlıyordu. Onu, yeryüzündeki sistemin emanetini yüklenmesi için hazırlıyordu. Hazırlıyordu ki, bu ümmet, daha önce hiç bir ümmete nasib olmayan bir biçimde bu emaneti dosdoğru yüklensin. Onu, daha önce hiçbir ümmete nasip olmayan bir biçimde insanların hayatına uygulasın. Bu ümmetin uzun bir süre eğitilmesinden, herşeyden önce kendisini cahiliyeden arındıracak olan cahiliyenin bataklığından alıp yüksek yerlere, İslâm'ın muhteşem zirvesine çıkaracak bir eğitimden geçtikten sonra, düşüncelerini, alışkanlıklarını ve duygularını cahiliyenin tortularından arındırmaya, iradesini hakkı ve hakkın gerekli kıldığı yükümlülükleri yerine getirmek için eğitmeye yönelmesinden daha tabii ne olabilirdi? Bundan sonra hayatı hem bir bütün olarak hem de detaylarına varıncaya kadar, Allah'ın ölçülerindeki İslâmî değerlere uygun biçimde değerlendirmeye varması... Gerçek anlamda ilahi bir niteliğe kavuşuncaya, kendi insanlığını en yüksek düzeye çıkarıncaya kadar çaba sarfetmesi gerekiyordu. İşte o zaman bu ümmetin ölçüsünde, temiz ile pis olan şeyler bir olmaz. Pis şeylerin çokluğu onları etkilemez! Çokluk göze gelir ve insanın duygularını dehşete iter. Fakat tertemiz olanın pis şeylerden ayrılması, insanın manevi yönden yükselerek Allah'ın ölçüleriyle ölçebileceği konuma gelmesi, çokluğuna rağmen pis şeylerin kefesinin hafif kalmasını sağlar, azlığa rağmen tertemiz şeylerin kefesini bastırır. İşte bu durumda, İslâm ümmeti, güven içinde hakimiyet görevini.. insanlığa hakim olma görevini, rahatlıkla üstlenebilir. İnsanlığa Allah'ın ölçüsüne göre muamele yapar. Allah'ın değer verdiği şekilde değerlendirir. İnsanlığa iyi, temiz şeyleri seçer. Kötü şeylerin çokluğu onun gözünü almaz, içini büyülemez!

Bu ölçünün faydalı olduğu bir yer daha var. Batılın kabararak insanlara çok göründüğü sırada... Sonra Allah'ın ölçüsü ile bu şişirilmiş batıla baktığında müminin eli titremeyecek, gözleri kamaşmayacak, ölçüsü şaşmayacaktır. Bu batıla karşı, hiçbir köpüğü, hiçbir kabarcığı, hiçbir techizatı ve sayı yönünden hiçbir gücü bulunmayan, yalnız haktan ibaret olan hakkı seçer. Zatından ve sıfatlarından, Allah'ın ölçüsündeki ağırlığı ve sebatı, kendisinden olan güzelliği ve egemenliği dışında hiçbir niteliği bulunmayan hakkı tercih eder!

Yüce Allah, İslâm ümmetini Kur'an metodu ile eğitti. Peygamberimizin komutasında yetiştirdi. Allah'ın dinini gerçekten emanet alabilecek düzeye

ulaştırdı. Yalnız içlerinde ve vicdanlarında değil, yeryüzündeki yaşamında ve hayatında onu bir bütün olarak üstlenebilecek seviyeye geldi. Hayatın her çeşit isteklerini, arzularını, duygularını eğitimlerini, menfaatler arasındaki çatışmalarını, bireyler ve topluluklar arasındaki istilalarını aşabilecek konuma geldi. Hayatın her alanında insanlığı kumanda etmek için bütün gücünü kullandı.

Yüce Allah, bu ümmeti çeşitli yönlendirmelerle, değişik olaylarla, çeşitli sınırlarla, değişik hükümlerle eğitti. Bunların hepsi de sonuçta tek bir noktaya varıyor, bir tek noktada birleşiyordu. Tüm bunların amacı, bu ümmeti, akidesi ve düşünceleriyle, duyguları ve reaksiyonlarıyla, yaşantısı ve ahlâkıyla, yasası ve nizamıyla yeryüzünde Allah'ın dinini hakim kılması ve insanlığın kumandasını üstlenmesi için hazırlanmaktı. Ve cenabı Allah bu ümmete dilediğini gerçekleştirdi. yeryüzü hayatında Allah'ın dininin bu parlak şekli, bir realite olarak gerçekleşti. Bu realite olarak yaşanan bir idealdi. Çünkü Allah'ın gücü herşeye yeter. Ayrıca insanlık böyle bir ideale ulaşmak için çalıştığında, her zaman Allah'ın yardımını yanında bulacaktır.

İSLÂM TOPLUMUNUN EĞİTİMİ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَسْـَٔلُوا۟ عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ
تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ
عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن
قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ بِهَا كَٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾

101- Ey müminler, açıklandıkları takdirde zorunuza gidecek konuları sormayın, eğer Kur'an inerken bu konuları sorarsanız onlar size açıklanır. Oysa Allah onlara değinmemiştir. Hiç şüphesiz Allah affedicidir, yumuşaktır. (halimdir).

102- Sizden önceki bir ümmet böyle konuları sordu, fakat sonra bunlar yüzünden kafir oldular.

Yukarıdaki ayet-i kerimeler, islâm ümmetinin eğitimini ve peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) karşı takınması gereken edebi ele almaktadır. Buna bağlı olarak İslâm ümmetinin, peygamberin haber vermediği şeyleri sormaması gerektiğini bildirmektedir. Çünkü bu tür konularda hükmün bildirilmesi, soru soranın hoşuna gitmeyecek, onu sıkıntıya düşürecek, gücü yetmeyeceği yükümlülük getirecek veya Allah'ın serbest bıraktığı, kullarına merhametinden herhangi bir sınır koymadığı konularda, zorlamalara neden olacaktır.

Bazı sahabiler, herhangi bir emir veya yasağın gelmediği konularda Peygamberimize sorular soruyor, yahud Kur'an'ın ana hatları ile verdiği, Allah'ın ana hatlarını belirtip vermekle insanları serbest bıraktığı konuların detaylarının verilmesinde ısrar ediyorlardı. Ya da açıklanmasında zorunluluk görülmeyen

konularla ilgili sorular soruyorlardı. Çünkü bu tür konuların açıklanması ya soru soranı rahatsız eder, veya başka müslümanları rahatsız edebilirdi.

Rivayete göre Hac ayeti indiğinde sahabilerden biri: "Her yıl mı hacca gitmemiz gerekiyor?" diye sormuştu. Peygamberimiz bu soruyu hoş karşılamadı. Çünkü hac ile ilgili olan şu ayet konuya kısaca değiniyordu: **"Ona yol bulabilenlerin Ka'be'ye hac etmesi Allah'ın insanlar üzerinde hakkıdır."**[134] Bir kere hac etmek, bu emri yerine getirmiş olmak için yeterliydi. Burada her yıl mı, diye sormak, Allah'ın farz kılmadığı, zorlukla onu tefsir etmekten başka bir anlam ifade etmezdi!

Tirmizi ve Darekutni'nin Hz. Ali'den (r.a) rivayet ettikleri bir hadiste deniyor ki: "Ona yol bulabilenlerin Ka'be'ye hac etmesi Allah'ın insanlar üzerinde hakkıdır" ayeti indiğinde, sahabiler; "Ey peygamber, her yıl mı hacca gideceğiz?" diye sormuşlar. Peygamberimiz de susmuştu. Tekrar: "Her yıl mı?" diye sormuşlar. Peygamber "Hayır, eğer ben evet deseydim her yıl hacca gitmeniz zorunlu olurdu" buyurmuştu. Bu olay üzerine şu ayet inmişti.

"Ey müminler, açıklandıkları takdirde zorunuza gidecek konuları sormayın."

Aynı hadisi Darekutni, Ebu Iyâd'tan, Ebu Hureyre'den rivayet eder. Buna göre Peygamberimiz: "Ey insanlar, hac size farz kılındı." buyurduğunda, bir adam ayağa kalktı ve "Her sene mi ya Resulullah?" dedi. Resulullah duymazlıktan geldi. Adam tekrar: "Her sene mi ya Resulullah?" diye sordu. Resulullah bu sefer "Bunu soran kim?" dedi, falancadır dediler. Resulullah: "Allah'a yemin ederim ki evet deseydim, zorunlu olacaktı. Eğer zorunlu olsaydı gücünüz yetmezdi. Eğer gücünüz yetmeseydi küfre düşenlerden olurdunuz" buyurdu. Bunun üzerine yüce Allah:

"Ey müminler açıklandıkları takdirde zorunuza gidecek konuları sormayınız" diye başlayan ayetini gönderdi.

Müslim'in Sahih'inde Enes'ten (r.a) rivayet ettiği bir hadiste, peygamber şöyle buyurmuştur: "Burada durduğum müddetçe bana ne sorarsanız cevabını veririm"[135] Bunun üzerine adamın biri ayağa kalktı ve "Ben nereye gideceğim?" dedi. Resulullah "Cehenneme" karşılığını verdi. Abdullah b. Huzafe ayağa kalktı ve: "Benim babam kimdir ya Resulullah?" diye sordu. "Baban Huzafe'dir." buyurdu. İbni Abdil Berre der ki: Abdullah b. Huzafe ilk müslümanlardandı. Habeşistan'a yapılan ikinci hicret ile Habeşistan'a göç etmişti. Bedir savaşına katılmıştı. Biraz şakacı bir adamdı! Resulullah Kisra'ya gönderdiği mektubunu onunla göndermişti. Abdullah: "Benim babam kimdir ya Resulullah?" deyip, peygamber de; "Baban Huzafe'dir" cevabını verince, Abdullah'ın annesi, "Senden daha asi bir oğul görmedim. Sen kendi annenin cahiliye kadınlarının yaptığı gibi başka erkeklerle yatmadığından emin miydin, ya anneni milletin önünde rezil etseydin!" diye çıkıştı. Abdullah ise, "Allah'a

---

(134) Al-i İmran Suresi,..

(135) İbni Cerir'in Enes'ten aldığı bir rivayete göre ise, onlar Peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) öyle çok soru sordular ki, O'nu bezdirdiler. O da böyle söyledi. İbni Cerir'in bu konuya ilişkin Ebu Hureyre'den bir rivayeti daha var ki, onu metnin içinde vereceğiz.

yemin ederim ki, eğer benim siyah bir kölenin oğlu olduğumu söyleseydi bile, gider onun babalığını kabul ederdim" karşılığını verdi.

İbni Cerir'in kendi isnadiyle Ebu Hureyre'den olduğu rivayette ise deniyor ki; bir ara Resulullah öfkeli öfkeli, yüzü kızarmış bir şekilde dışarı çıktı. Geldi Minbere oturdu. Bir adam ayağa kalktı ve: "Ben neredeyim?" diye sordu. "Cehennem'de" buyurdu. Başka biri kalktı ve "Babam kim?" dedi. "Baban Huzâfe" cevabını verdi. Ömer b. Hattab ayağa kalktı ve: "Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan Peygamber olarak Muhammed'ten, iman olarak Kur'an'dan razıyız. Ey Allah'ın rasulü, biz daha yeni olarak cahiliyeden ve şirkten arınmış bir milletiz. Allah babalarımızın kimler olduğunu daha iyi bilir" dedi. Resulullah'ın öfkesi dindi ve şu ayet geldi: **"Ey müminler, açıklandıkları takdirde zorunuza gidecek konuları sormayın."**

Mücahid'in, İbni Abbas'tan aldığı rivayete göre, bu ayet, Peygamberimize Bahire, Saibe, Vesile ve Hamiden soru soran bir topluluk hakkında inmiştir. Bu, aynı zamanda Said b. Cübeyr'in de görüşüdür. Said der ki: Bundan sonraki ayetin: "Allah Bahire, Saibe, Vesile ve Hami diye bir şey ortaya koymamıştır." dediğini görmüyor musun?

Buraya aldığımız ve almadığımız rivayetler, Allah'ın iman edenlerin sormamalarını yasakladığı bu soruların ne türden sorular olduğuna ışık tutmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, sırf bir akideyi yerleştirmek, sırf bir yasa konmak için gelmemiştir. Akide ve yasa ile beraber, bir ümmeti eğitmek, bir toplum meydana getirmek, kendisinin öngördüğü bir akıl ve ahlâk sistemine göre insanları oluşturmak ve yetiştirmek için gelmiştir. İşte bu nedenle onlara soru sormanın adabını, araştırmanın sınırlarını ve öğrenmenin yolunu gösteriyor. Madem ki, bu şeriatı gönderen ve gaybtan haber veren yüce Allah'tır. Öyleyse kulların, bu şeriatın hükümlerinin öz olarak veya detaylı biçimde gönderilmesini, bu gayba ilişkin konuları açıklayıp açıklamamasını Allah'a bırakmaları, O'na karşı terbiyelerini takınmalarının gereğidir. Kulların bu konuda, herşeyi bilen ve hepsinden haberi olan Allah'ın belirlediği sınırlamalara bağlı kalmaları gerekir. İlahî hükümlerin kapsamını daraltarak kendilerini zora koşmamaları, ihtimaller ve faraziyelerin peşine düşmemeleri lazımdır. Allah'ın kendilerine açıklamadığı ve onların hiç bir zaman elde edemeyeceği gayb konularını aydınlatmaya kalkışmamaları gerekir. İnsanın gücünü ve kaldırabileceği yükü en iyi bilen Allah'tır. Allah insanlar için güçlerinin sınırlarını aşmayan kanunlar koyar. Onlara yapılarının kaldırabileceği, gayb konularını açıklar. Allah'ın özet olarak verdiği ve kapalı bıraktığı birtakım işler, konular olabilir. Bunların böyle Allah'ın dilediği biçimde bırakılması, insanlara hiçbir zarar getirmez. Fakat peygamber döneminde ve Kur'an'ın inmeye devam ettiği sırada bu tür konularla ilgili soru sormak, bazı kişilerin hoşuna gitmeyen, herkese zor geldiği gibi kendilerinden sonra gelecek olan nesillere de zor gelebilecek konuların belli hükümlere bağlanmasına neden olabilirdi.

Bu nedenle yüce Allah, iman edenlere, açıklandığında kendilerine zor gelecek meseleleri sormayı yasaklamış ve vahiy döneminde, Peygamberimizin

hayatta olduğu sırada, bu konuları sorduklarında onlara cevap verileceği uyarısında bulunmuştur. Yoksa bu soruların Allah'ın bağışladığı, öyle bıraktığı, farz kılmadığı bir takım yükümlülüklerin zorunlu olmasına neden olacağını bildirmiştir:

Ey müminler, açıklandığı takdirde zorunuza gidecek konuları sormayın, eğer Kur'an inerken bu konuları sorarsanız onlar size açıklanır. Oysa Allah onlara değinmemiştir."

Yani Allah'ın değinmediği anahatları ile belirleyecek farzlığını veya hac gibi detaylarını açıklamadığı, hiç sözünü etmediği konuları sormayın.

Daha sonra yüce Allah, onlara kendilerinden önceki Kitap Ehli'ni örnek olarak göstermiştir. Bunlar yükümlülükler ve hükümler hakkında sorular sorarak kendilerini zora koşan kimselerdi. Fakat yüce Allah bunları, kendilerine farz kıldığında onları inkar ettiler ve onların gereğini yapmadılar. Eğer onlar susmuş, Allah'ın kulları için dilediği kolaylıkla işleri ele alsalardı işleri böyle zorlaşmaz, dolayısı ile kusurlarının ve nankörlüklerinin sonucuna katlanmak zorunda kalmazlardı.

Bakara sûresinde yahudilerin, Allah'ın, kayıtsız-şartsız olarak bir inek kesmelerini emrettiğinde nasıl hareket ettiklerini görmüştük. Herhangi bir ineği tutup kesmeleri yetiyordu kendilerine... Fakat onlar ineğin vasıflarını sormaya koyuldular. Ve bir soru onların işlerini bir kat daha zorlaştırmıştı. Eğer soru sormamış olsalardı işleri gayet basitti.

Kendilerinin konmasını istedikleri fakat, sonra da sonuçlarına dayanamadıkları Cumartesi gününde de tutumları buydu...

Hatta onların her zamanki hali buydu. Buna bağlı olarak yüce Allah onlara, eğitme ve cezalandırma amacına yönelik olarak pek çok nimeti haram kılmıştı!

Sahihi Buhari'de Peygamberimizden rivayet edilir ki: **"Size hüküm belirlemediğim konularda beni kendi halime bırakın. Sizden önceki ümmetler ancak çok soru sormaları ve peygamberlerine ters düşmeleri yüzünden mahvolmuşlardır."**

Yine Sahihi Buhari'de Peygamberimiz diyor ki: **"Allah bir takım farzlar belirlemiştir, onları yerine getirin. Birtakım sınırlamalar koymuştur, onları aşmayın. Birtakım yasaklar koymuştur, onları çiğnemeyin. Birtakım şeyleri de unuttuğundan değil, size acıdığından dolayı hükmünü belirlememiştir. Onları da kurcalamayın."**

Sahihi Müslim'de ise Amir b. Said babasından, Peygamberimizin şöyle dediğini bildirmektedir: **"Müslümanlar arasında, müslümanlara karşı en büyük suç işleyen kimse, müslümanlara haram kılınmamış olan bir hususta soru sorup da bu soru yüzünden haram kılınmasına neden olan kimsedir."**

Öyle sanıyorum ki, Kur'an-ı Kerim'in ayetleri yanında bu hadisler, İslâm'ın bilgi konusundaki metodunu ortaya koymaktadır.

İslâm'da bilgi, gerçek bir ihtiyaca karşılık vermek ve bu gerçek ihtiyacın

sınırları dahilinde kaldığı sürece önemlidir. Gayb alemine ve fizik ötesi meselelere gelince İslâm, insanın enerjisini, bu konuları aydınlatmak ve mahiyetini öğrenmek için harcamasının önüne geçer. Çünkü bu tür konularla ilgili bilgi, insan hayatında gerçek bir ihtiyaca karşılık vermez. İnsan kalbinin, bu alemleri gerçekten bilen yaratıcının tanıttığı ölçüde bu gaybî konulara inanması yeterlidir. Eğer iman konuları öyle kabul edilmez ve gaybin mahiyeti araştırılmaya kalkılırsa, insanın bu konuda, kesin bir sonuca ulaşması asla mümkün değildir. Zira insan, bu konuları Allah'ın açıkladığının dışında, mahiyetini idrak edebilecek güçte yaratılmamıştır. Öyleyse bu konudaki araştırma boşa giden bir çabadır. Hatta bu, uçsuz bucaksız çölde, kılavuzsuz dolaşmaktan, daha derin bir sapıklığa düşmekten başka bir işe yaramaz.

Halbuki hükümlere gelince, bu hükümleri gerektiren problemler gerçek bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığında sorulur ve istenir. İşte İslâm'ın metodu budur.

Buna bağlı olarak Mekke dönemi boyunca, bazı nesneler ve eylemlerle ilgili bir takım emirler ve yasaklar gönderilmişse de, pratik uygulamalara ilişkin herhangi bir hüküm gönderilmemiştir. Hukuki cezalar, tazirler ve kefaretler gibi pratik hükümler ise, bu hükümleri yürürlüğe koyacak olan müslüman devlet kurulduktan sonra gelmeye başlamıştır.

İlk müslüman nesil bu metodu ve amacını çok güzel kavramıştı. Onlar, bir olay meydana gelmeden onunla ilgili hüküm vermeye yanaşmazlardı. Temel ilkelerin ve söz konusu edilen meselenin sınırları dışına çıkmazlardı. Böylece sorunun ve onunla ilgili hükmün önemini ve ilahî eğitim metodu ile paralel yürümesini sağlıyorlardı.

Hz. Ömer henüz pratik bir ihtiyaç haline gelmeyen konularda soru soranlara lanet okuyordu. Darimi Müsned'inde Hz. Ömer'in bu tavrına yer verir. Zührî'den aldığı bir rivayette ise, kendisine bir soru sorulduğunda Zeyd b. Sabit el-Ensarî, "Böyle bir şey oldu mu?" diye, söylerdi. Eğer onlar, "Evet oldu" derlerse, o konuda bildiğini söylerdi. Eğer "olmadı" derlerse, "Bırakın da olsun" derdi. Ammar b. Yasir'den aldığı bir rivayette, Ammar'a bir soru sorulmakta, Ammar: "Böyle bir şey meydana geldi mi?" diye sorduğunda; "Hayır" cevabını alınca, "Bırakın meydana gelsin. Meydana geldiğinde onu halletmek için hemen harekete geçeriz" karşılığını vermektedir.

Darimi der ki: Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe İbni Fudayl, Ata, İbni Abbas kanaliyle bize gelen rivayete göre İbni Abbas: Peygamberimizin ashabından daha hayırlı bir topluluk görmedim. Onlar peygambere vefat edinceye kadar onüç sorudan başka soru sormamışlardır. Bu soruların hepsi de Kur'an'da yer almıştır. Bu sorulardan biri: "Sana kutsal ay'dan soruyorlar" ayeti, biri de "Sana aybaşı halinden soruyorlar" ayetidir... Onlar ancak kendilerine yararlı olan şeyleri sorarlardı.

İmam Malik der ki: ben bu şehre (Medine'ye) geldiğim zaman Allah'ın kitabı ve Peygamberin sünneti dışında onların yanında bir ilim yoktu. Herhangi bir olay olduğunda başkan, orada bulunan alimleri toplar ve karar verdiklerini uygularlardı. Siz ise çok soru soruyorsunuz. Halbuki Resulullah bundan hiç

hoşlanmazdı.

Kurtubi de bu ayetin tefsiri ile ilgili olarak diyor ki: Müslim, Muğire b. Şube'den Resulullah'ın şöyle buyurduğunu kaydeder: "Allah size annelere karşı gelmeyi,kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeyi haram üç şeyi de size mekruh kılmıştır: Dedikodu, çok soru sormak ve malı boş yere harcamak". Alimlerden çoğu diyor ki: "Çok soru sormaktan" amaç, fıkhî meselelerde fazladan, hakkında hiçbir hüküm bulunmayan konularda zorlayarak çok soru sormak, demogojik ve meydana gelmemiş olayların detayına inmektir. Bu da gösteriyor ki, ilk nesiller bu tür hareketleri hoş karşılamaz ve bunu bir zorlama olarak görürlerdi. Herhangi bir mesele çıktığın onun üstesinden gelebilecek biri ileride olur, derlerdi.

Gerçekten İslâm nizamı realiteye dayalı ciddi sistemdir. Hayatın realitelerini gözönünde bulundurarak meselelere çözüm getirir. Hükümlerini, Allah'ın yasasının temelinden alır, Olayları gerçekçi ve pratik biçimde karşılar. Problemleri bütün boyutlarıyla, şekli ve şartlarıyla ve tüm alanlarını gözönünde bulundurarak ele alır. Sonra onu karşılayacak, kuşatacak, kapsamına alacak ve kendisine en ince noktalarına varıncaya kadar tam uygun düşecek hükmünü koyar.

Meydana gelmemiş problemleri savuşturmak ise, sınırları belli olmayan bir faraziye ile uğraşmaktır. Farzedilen mesele meydana gelmediğinden dolayı onun sınırlarını belirlemek mümkün olmayacaktır.

Bu sırada meseleye getirilecek olan çözümler... Ona uygun düşmeyecektir. Zira hadisenin tüm boyutları henüz kesin biçimde belirlenmiş değildir. Faraziye halindedir. Faraziye halindeki bir mesele ile ilgili sorular ve cevaplar ise şeriatın ciddiyetini ayak altına almak anlamına gelir. Bunun yanısıra bu tutum, dosdoğru olan İslâm'ın yoluna aykırı düşer.

Allah'ın şeriatının uygulanmadığı bir ülkede, Allah'ın şeriatının hükümlerini soruşturmak ve bu esasa göre hüküm vermek de bunun gibidir... Allah'ın şeriatı, hükümleri soruşturmaya ancak, tatbik etmek ve yürürlüğe koymak için izin verir.

Eğer soru soran da soru sorulan da, Allah'ın şeriatının uygulanmadığı bir yerde olduklarını biliyor, burada Allah'ın yeryüzündeki, toplum üzerindeki ve insanların hayatındaki hakimiyeti kabul edilmiyor, Allah'ın hükmüne boyun eğilmiyor ve Allah'ın hakimiyetine teslim olunmuyorsa... Meseleyi soruşturanın bu soruşturması, ne işe yarar? Fetva verenin fetvası nasıl bir önem taşıyabilir. Bu durumda onların her ikisi de Allah'ın şeriatını ucuzlatıyor. Bilinçli veya bilinçsiz olarak Allah'ın şeriatını ayak altına alıyor demektir!

Tamamen detaylara ilişkin fıkhın ve uygulamayla hiçbir ilgisi bulunmayan hükümlerin üzerinde yapılan soyut teorik etüdler de bunun gibidir. Onlar eğlence türünden etüdlerdir! Çünkü bu etüdler, bu fıkhın; enstitülerinde okutulduğu halde mahkemelerinde uygulanmayan bu ülkelerde, yine de bir değeri olduğu imajını vermek içindir. Bu işe ortak olan herkes, bu imajın verilmesinden kullanılacağı için, insanların duygularını uyuşturacak ve büyük bir vebal altına girecektir!

Bu din ciddiyet dinidir. Hayata hükmetmek için gelmiştir. Tüm insanları yalnız Allah'a kul yapması için gönderilmiştir. Bu din Allah'ın hakimiyetini zorla eline geçirenlerin elinden, bu hakimiyeti çekip almak ve bu otoriteyi başkasının yasalarına değil, yalnız Allah'ın yasalarına vermek için vardır. Bu şeriat bütünüyle hayata hükmetmek için gelmiştir. Allah'ın hükümleriyle, hayatın realitesindeki ihtiyaçları ve problemleri çözüme kavuşturmak için vardır. Bir realite olarak Allah'ın hükmünü, hadiselerin hacmine, şekline ve şartlarına göre hakim kılmak için gönderilmiştir.

Bu din sırf bir slogan ve soyut bir şekil olsun diye gelmemiştir. Şeriatı, hayatın realitesiyle ilgisi bulunmayan teorik etüdlere konu olsun diye gönderilmemiştir. Yine bu din hayatta meydana gelmeyen faraziyelerle beraber yaşasın ve bu boş faraziyeler için havada fıkhî hükümler koysun diye gönderilmemiştir.

İşte İslâm'ın ciddiyeti budur, işte İslâm'ın metodu budur. Bu dinin "bilginlerinden", bu ciddiyetle onun metodunu izlemek isteyenler; ya hayatın realitesinde Allah'ın şeriatını hakim kılmayı istesinler; hakim kılmanın yollarını arasınlar ya da en azından boşu boşuna fetva vermekten hükümlerini havaya savurmaktan vazgeçsinler.

CAHİLİYENİN GELENEKLERİ

Mücahid'in İbni Abbas'tan aldığı rivayete ve Said b. Cubeyr'in: "Ey müminler size açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın." ayetinin inişi sebebiyle ilgili rivayetinden kalan bazı sorular da yer alıyordu. Fakat bu soruların neler olduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Yalnız gereksiz soruların yasaklandığını bildiren ayetten sonra, Bahire, Saibe, Vesile ve Hami kavramlarının geçtiği ayetin gelişi, bunlar arasında bir bağ olduğuna işaret etmektedir. Şimdi biz bu kadarıyla yetinerek Kur'an ayetlerinin bu cahili alışkanlıklar hakkında geleneklerine bakalım:

مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ
وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا
يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

103- Allah, Bahire, Saibe, Vesile ve Hami diye bir şey koymamıştır. Fakat kâfirler Allah adına yalan uydururlar. Onların çoğu düşünme yeteneğinden yoksundur.

104- Onlara Allah'ın indirdiği Kur'an'a ve Peygambere uyunuz denildiğinde, "Atalarımızın miras bıraktığı düzen bize yeter" derler. Peki ya, ataları hiçbir şey bilmeyen, doğru yoldan uzak kimseler idiyse

Buna göre insanın kalbi, ya Allah'ın kendisini yarattığı fıtratına dayanıp doğru yolu bulacak, buna bağlı olarak tek olan ilahını tanıyacak, onu kendine rab edinecek, yalnız ona kul olmayı kabul edecek ve sadece O'nun yasasına teslim olacak, O'ndan başkasının ilahlığını red edecek ve O'nunla ilişkilerinde tam bir netliğe kavuşacak ya da cahiliyenin putperestliğinin dar geçitlerinden ve tuzaklarından sürekli biçimde geçmek zorunda kalacaktır. Geçtiği her geçitte, bir karanlıkla karşılaşacak ve patikada yeni bir kuruntuyla yüz yüze gelecektir. Cahiliyenin ve putperestliğin azgın otoriteleri ondan, kulluk için çeşitli ayınlar isteyecek, kendilerini memnun edebilmesi için ondan, çeşitli fedakarlıklar bekleyeceklerdir.

Sonra ibadetlerdeki ve fedakarlıklardaki bu ayınlar öyle bir çoğalacaktır ki putperest bunların temelini unutacak, hikmetini kavramadan onları bilinçsizce yerine getirecektir. Çeşitli ilahlara ibadet ettiğinden Allah'ın insana bağışladığı insanî onurunu yitirecektir.

Halbuki İslâm, kulların bağlı bulunduğu otoriteyi bire indirgemek, bununla insanları birbirine kulluk etmelerinden kurtarmak, çeşitli ilahlara ve Rablere kulluğundan kurtarmak için tevhidi esas almıştır.

İnsanın vicdanını putperestliğin kuruntularından ve korkularından kurtarıp özgürlüğe kavuşturmak için, insanın aklına onurunu geri vermek, onu ilahların ve ayınların boyunduruğundan kurtarmak için gelmiştir. İşte bu nedenle islâm, putperestliğin her çeşidine, her biçimine karşı savaşmış. Onu tüm boyutlarıyla ve girintilerine çıkıntılarına varıncaya kadar amansız bir şekilde kovalamıştır. Vicdanlarının derinliklerinde, ibadet şekillerinde,sosyal hayatla ilgili konularda, idare ve sistemli yasamaların tümünde ona karşı mücadele etmiştir.

İşte bu da putperest Arap cahiliyesinin çıkmazlarından biridir. İslâm onu düzeltmek için ele alıyor ve üzerine projektörlerini yönelterek etrafını kuşatan mitolojik ağı parçalamaya çalışıyor. Düşünce ve teorinin ilkelerini, kanun ve yasamanın metodunu belirliyor:

"Allah Bahire, Saibe, Vesile ve Hami diye bir şey ortaya koymamıştır. Fakat kafirler Allah adına yalan uydururlar. Onların çoğu düşünme yeteneğinden yoksundur."

Bunlar, cahiliyenin akıl ve vicdan karanlıklarında meydana getirdiği kuruntular yığınından kaynaklanan özel şartlarla, ilahlarına adadıkları hayvan çeşitleridir: Bahire, Saibe, Vesile ve Hami!..

Peki bu hayvan çeşitleri neyin nesi? Onlarla ilgili bu hükümleri koyan kimdi?

Bu hayvanların tanımlarına ilişkin rivayetler çoktur. Şimdi biz bu tanımlardan yalnız bir kısmını vereceğiz.

Zühri, Said b. Musayib'ten rivayet eder ki: **Bahire:** Sütü tağutlara adanan

develer idi. (Yani onların sütü sağılmaz yani ilahlara adanır, insanlar onu yemezdi. Tabü olarak bu sütleri tanrıların hizmetçisi olan Kahinler alırdı!) **Saibe:** Bu da ilahlar adına salıverilmiş develer idi. **Vesile:** İlk yavrusu ve ikinci yavrusu dişi olarak doğan, dişi devedir. Onlar, aralarında bir erkek olmadığı halde iki dişi deve doğurdu deyip onu tağutlar adına kesiyorlardı. **Hami** ise, erkek deve demektir. Araplar onu belli sayıdaki dişi deveyi döllendirdikten sonra serbest bırakırlar, adına Hami deyip, "sırtını korurdu" derlerdi.

"Dil bilginleri de derler ki: **Bahire** kulağı yarılmış dişi devedir." **Behartü** Üzüne Nakatı ebhuruha Behren ve Nekatün Mebhuretün ve Behiretün" sözleri, Araplarda devenin kulağını geniş açmak anlamında kullanılır. Genişliğinden dolayı denize de, Buhr adı verilir. Cahiliye halkı Behireyi dokunulmaz sayarlardı. Eğer bir dişi deve beş doğum yapıp sonuncusunu erkek doğurursa, kulaklarını yarar, etini haram kılar, onu kesmez ve yük için kullanmazlardı. Hiçbir suyun başından kovmaz, hiçbir merayı ondan esirgemezlerdi. Yorgun olan kimseler bile onlara rastladığında, onlara binmezlerdi. **Saibe;** salıverilmiş dişi deve demektir. Cahiliye devrinde bir kişi, yolculuktan dönmesi, hastalıktan kurtulması ve benzeri durumlarda adak amacıyla "devem salıverilmiştir" derdi. Bundan sonra onun devesi de dokunulmazlık ve serbestlik açısından serbest bırakılan Bahire gibi kabul edilirdi. **Vesile:** Bazı dil bilginlerine göre, erkekle beraber doğan dişi koyundur. Cahiliye döneminde bu koyuna, "kardeşine ulaştı" deyip onu kesmezlerdi. Diğer bazı dil bilginlerine göre ise, **Vesile.** koyun, dişi doğurduğunda kendilerinin sayılırdı, erkek doğurduğunda ise onu, ilahları için kurban ederlerdi. Eğer koyun bir erkek bir dişi beraber doğurursa ona: "Kardeşine ulaştı" deyip, erkek yavruyu ilahlara adar, kesmezlerdi. **Hami,** deve demektir. Ondan on nesil aldıktan sonra "sırtını korudu" deyip kendisine binmezler, hiçbir suyu ve merayı ondan esirgemezlerdi.[136]

Bu çeşit töresel gelenek tanımlarıyla ilgili bir takım rivayetler daha vardır ki, düşünce seviyesi olarak bunların üstüne çıkmamakta ve onların sebeplerini gösteren gerekçeleri bunlarınkinden daha ileri geçmemektedir. Görüldüğü gibi bunlar putperestliğin kuşatıcı karanlıklarından kaynaklanan kuruntulardan başka birşey değildir. Kuruntuların ve nefsanî arzuların hakem tayin edildiği durumlarda; ne bir sınırdan, ne ayırıcı özellikten, ne bir ölçüden, ne de mantıktan söz edilebilinir. Çok kısa bir zamanda töre çeşitleri doğuverir. Hiç bir ölçü tanımadan ilaveler ve çıkartmalar yapılır. İşte Arap cahiliyesinin de durumu buydu. Bu her zaman ve her yerde meydana gelebilecek bir durumdur. İnsanın vicdanı mutlak Allah'ın birliğinden ayrıldığında hiçbir zikzak ve karanlık tarafı bulunmayan birlik düşüncesinden saptığında, gözlenebilecek bir sistemdir. Bu sistemde dış şekilleri farklılık gösterse de, cahiliyenin özü sürekli değişmeden kalacaktır. Cahiliyenin özü ise, hayatın herhangi bir meselesinde Allah'tan başka herhangi bir kimseye dayanmaktır, O'nun hükmüne bağlanmaktır.

Cahiliye herhangi bir zaman dilimi değildir. Cahiliye zamanın değişen şartlarına rağmen sürekli olarak varlığını koruyan bir sistem, bir durumdur. İnsanlar ya kapsamlı bir kulluğun karşıladığı, her çeşit hakimiyetin bünyesinde

(136) Cessas Ahkamul Kur'an c.2, sh. 591

barındığı, her türlü düşünce ve duygunun niyet ve eylemin düzen ve sistemin kendisine yöneltildiği her türlü değer ve ölçünün, kanun ve yasanın, düşünce ve direktifin kendisinden alındığı tek bir ilahlığa yönelecek ya da, herhangi bir şekilde cahiliyeye saplanacaklardır. Cahiliyenin en belirgin özelliği insanın insana veya Allah'ın yarattıklarından başka birine kulluk etmesidir. Bunun ise bir ölçüsü ve sınırı yoktur. Zira insan aklı, tek başına sağlıklı bir kriter olamaz, sağlıklı bir akidenin ölçülerine bağlanmadıkça. Akıl, her zaman gördüğümüz gibi keyfî arzularından etkilenmekte, çeşitli baskılara karşı direnme gücünü yitirmektedir. Akıl, sağlam bir ölçüye dayanmadan bu baskılara karşı koyamaz. Kur'an'ın inişinden 14 asır sonra bugün yine görüyoruz ki, insanın kalbi tek bir ilaha bağlılıktan koptuğunda sayısız bataklıklara ve çeşitli çıkmazlara sürüklenmektedir. Çeşitli rablıklara boyun eğmekte, özgürlüğünü, onurunu ve direnme gücünü yitirmektedir. Ben yalnız bu hurafeye ilişkin olarak, Mısır'ın Said bölgesinde ve köylerinde evliyalara ve papazlara adanan bazı hayvan çeşitlerinden onlarcasını gördüm. Bunlar aynen eski cahiliyenin kendi tanrılarına adadıkları kurbanlıklara benzemektedir.

Öyleyse bu tür cahili geleneklerde ve diğer tüm cahiliye sistemlerinde önemli olan, ana kaidedir. Bu, aynı zamanda İslâm'ın yolu ve cahiliyenin yolunun ayrılış noktasıdır. Bu ana kaide, şu soruda düğümlenir: İnsanların hayatında hakimiyet kimindir? Allah'ın yasasında belirlediği gibi yalnız Allah'ın mıdır? Yoksa insanların belirlediği gibi, Allah'tan başkasının mıdır? İnsanların kendilerinin belirlediği hükümlerin, makamların, yasaların, ayınların, değerlerin ve ölçülerin midir? Başka bir ifade ile: İnsanların ilahlık yetkisi kimindir? Allah'ın mıdır? Yoksa insanlara karşı ilahlık yetkilerini kullanan yaratıklardan herhangi birinin midir? İnsanlar üzerinde ilahlık yetkisini kullanan bu yaratığın, şu veya bu oluşu önemli değildir.

İşte bu nedenle Kur'an ayeti, Allah'ın bu töresel gelenek şekillerini belirlemediği açıklamaktadır. Yani Allah, Bahire'yi Saibe'yi, Vesile'yi ve Hami'yi bir yasa olarak koymamıştır. Öyleyse kafirlere bu yasayı koyan kimdir?

"Allah' Behire, Saibe, Vesile ve Hami diye bir şey ortaya koymamıştır."

Allah'tan başkasının koyduğu yasalara uyanlar kafirlerin kendileridir. Allah'a yalan iftiralar yakıştıran kafirler, bazan kendi arzularına göre yasa koyarlar. Sonra da, "Bu Allah'ın yasağıdır" derler. Bazen de, "yasalarımızı kendimiz koyarız, sistemimizde Allah'ın yasasına yer vermeyiz" derler. Buna rağmen, Allah'a karşı gelmediklerini söylerler. Bunların hepsi de Allah adına uydurulan yalanlardır:

"Fakat kafirler Allah adına yalan uydururlar. Onların çoğu düşünme yeteneğinden yoksundurlar."

YA ATALARI SAPIK İDİYSELER?

Müşrik Araplar da, İbrahim'in Allah katından aldığı İbrahim'in dinine bağlı olduklarına inanıyorlardı. Onlar tamamen Allah'ı inkar etmiyorlardı. Aksine Allah'ın varlığını, üstün kudretini ve evrenin tamamını idare ettiğini kabul ediyorlardı. Yalnız onlar, kendi kendilerine yasalar yapıyor sonra da

bunun, Allah katından olduğunu iddia ediyorlardı. Ve onlar bu yüzden kâfir olmuşlardı. Kendi kendilerine yasa koyan sonra da bunların Allah'ın yasası olduğunu veya olmadığını iddia eden her zaman ve her mekandaki bütün cahiliyelerin mensupları da, müşrik Araplar gibidir.

Allah'ın yasası, kitabında belirlediği ve Resulullah'ın açıkladığı yasalardır. Allah'ın yasaları belirsiz ve kapalı değildir. Bir kimsenin kendi isteğine göre belirlediği uydurma yasaların bu yasalarla karıştırılması ve öyle sanılması mümkün değildir. Her yerde ve her zamanda cahiliye mensupları, Allah'ın yasalarını belirsiz ve kapalı gibi gösterse de, gerçek hiç de öyle değildir.

Bu nedenle Allah, bu tür iddia sahiplerini küfürle damgalıyor. Düşünce yeteneğinden yoksun yaratıklar olarak da damgalıyor. Çünkü, eğer onlar, düşünebilselerdi Allah'a iftira etmezlerdi. Eğer onlar, akıllarını kullansalardı bu iftiranın tutacağını sanmazlardı.

Sonra onların, sözlerinin ve davranışlarının tutarsızlığını daha netleştirerek şöyle buyuruyor:

"Onlara geliniz, Allah'ın indirdiği Kur'an'a ve peygambere uyunuz denildiğinde, "Atalarımızın miras bıraktığı düzen bize yeter" derler. Peki, ya ataları hiçbir şey bilmeyen, doğru yoldan uzak kimseler idiyse?"

Allah'ın yasası açıktır. Ve bu yasa, Allah'ın gönderdiği kitapla ana ilkeleri belirlenmiş ve peygamberin uygulaması ile açıklanmıştır. İşte mihenk taşı olan budur. Ve İslâm'ın yolu ile cahiliyenin yolunun, iman yolu ile küfür yolunun ayrılış noktası budur. İnsanlar Allah'ın ayetleri ile Allah'ın kitabına ve bunun açıklayıcısı olan Peygamberine çağırıldıklarında ya kabul ederler ve müslüman olurlar ya da, Allah'a ve peygamberine çağırıldıklarında, red ederler ve kafir olurlar. Bundan başka seçenek yoktur.

Bunlar ise, kendilerine; geliniz, Allah'ın indirdiği Kur'an'a ve peygambere uyunuz denildiğinde, "atalarımızın bıraktığı miras bize yeter" derler. Kulların yasalarına uyar, kulların ilahı tarafından belirlenen yasayı bırakırlar. Kulların kullara kulluğundan kurtuluş çağrısını red ederler. Aklın ve vicdanın babaları atalara kulluğunu seçerler.

Sonra Kur'an-ı Kerim, onların bu tutumlarını, kınanacak ve hayret edilecek bir tavır olarak değerlendirir:

"Peki ya ataları hiç bir şey bilmeyen, doğru yoldan uzak kimseler idiyse?..."

Onların, hiçbir şey bilmeseler de, doğru yolda olmasalar da atalarına uymalarına rağmen çirkin gösterilmesi, eğer ataları birşey bilirlerse, onlara uyup Allah'ın indirdiği Kur'an'ı ve peygamberin onu açıklamasını terk edebilecekleri anlamına gelmez. Bu sadece onların ve kendilerinden önceki atalarının yaşadığı realitenin dile getirilmesidir. Onların ataları da atalarının veya kendilerinin belirlediği yasalara uyuyorlardı. Allah'ın yasası ve peygamberinin sünneti elinin altında olduğu halde kendisinin veya atasının belirlediği yasalara dayanan herkes birşey bilmiyor ve doğru yolda gitmiyor demektir! Kendisi veya onun adına başkaları istediği kadar onların bildiklerini ve doğru yolda olduk-

larını söylesin, önemli değildir. Şüphesiz yüce Allah en doğru söyleyendir. Ve işin gerçeği de bunu göstermektedir. Allah'ın yasasını bırakıp insanların yasalarına yönelenler hem sapık ve cahil kimselerdir, hem de iftiracı ve kâfir!

VE NET ÇİZGİ

Ayet-i kerimeler kafirlerin durumlarını ve sözlerini açıkladıktan sonra "müminlere" dönüyor. Müminlerin onlardan farklı ve bambaşka karakterlere sahip oduklarını belirtiyor. Yükümlülüklerini ve görevlerini açıklıyor. Başkalarına karşı tavırlarının nasıl olacağını belirliyor, onları bu yeryüzünün zenginliklerine ve emellerine değil, Allah'ın hesabına ve mükafatına çağırıyor.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ
لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهْتَدَيْتُمْ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

105- Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz, eğer siz doğru yolda olursanız sapıklar size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O size yapmış olduklarınızın iç yüzünü bildirecektir.

Bu, müminler ile diğer insanlar arasındaki ayrılık ve farklılıktır. Bu bir tek ümmet olmaları nedeniyle aralarında gerçekleşen dayanışma ve beraberliğin ifadesidir.

"Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz, eğer siz doğru yolda olursanız sapıklar size zarar veremez."

Siz diğer insanlardan ayrı bir birliksiniz. Aranızda dayanışma ve beraberlik içindesiniz. Öyleyse siz kendinizden sorumlusunuz. Kendi nefsinizden sorumlusunuz, onu temizleyin ve arındırın. Kendi cemaatınıza bakın, ona bağlanın ve bu bağlılığın gereklerini yerine getirin. Siz doğru yolda olduktan sonra, başkasının sapıklığından dolayı size bir zarar gelmez. Siz başkasından apayrı bir birliksiniz. Siz kendi aranızda dayanışma içinde bir ümmetsiniz. Siz birbirinizin dostlarısınız. Sizin başkaları ile bir dostluğunuz ve bağlılığınız yoktur

Bu ayet-i kerime tek başına, Islâm ümmetinin karakterini ve diğer insan toplulukları ile ilişkilerindeki ana ilkeleri belirlemektedir.

İslâm ümmeti, Allah'ın taraftarı olan bir topluluktur. Onun dışındaki uluslar ise şeytanın taraftarlarıdır. Bu nedenle İslâm ümmeti ile diğer uluslar arasında herhangi bir dostluk ve dayanışma söz konusu olamaz. Zira akidelerinde bir beraberlik yoktur. Dolayısıyla herhangi bir hedef ve yöntem, ceza ve sorumlulukta bir beraberlik söz konusu değildir.

İslâm ümmetinin kendi arasında bir dayanışma içerisine girmesi, birbirine tavsiye ve öğütlerle destek olması gerekir. Allah'ın gösterdiği doğru yolu izleyerek diğer uluslardan bağımsız ve ayrı ümmet olması lazımdır. Bundan sonra kendisi doğru yolu izlediği müddetçe çevresindeki insanların sapıklığa düşmesi

ona asla bir zarar vermez.

Yalnız bu demek değildir ki, İslâm ümmeti tüm insanları doğru yola davet yükümlülüğünü ihmal etsin. Çünkü doğru yol onun dinidir, yasası ve sosyal düzenidir. İslâm ümmeti, yeryüzünde kendi düzenini kurduktan sonra, tüm insanları bu sisteme davet etmek ve onları doğru yola erdirmek için çalışmak zorundadır. Tüm insanlar üzerinde İslâm'ın hakimiyetini gerçekleştirip onların arasında adaleti gerçekleştirmelidir. İnsanları içinden çekip çıkardığı cahiliye ve sapıklık bataklığından uzaklaştırmalıdır.

İslâm ümmetinin Allah'ın huzurunda yalnız kendisinden sorumlu olması, doğru yolu izledikten sonra sapıklığa düşenlerin ona zarar vermemesi, öncelikle kendi aralarında, sonra yeryüzünün tamamında iyiliği yaygınlaştırmak, kötülüğü ortadan kaldırmak konusundaki görevinde, kusur yaptığında hesaba çekilmeyeceği anlamına gelmez. En başta gelen özelliği Allah'a teslim olmak ve O'nun yasasını yürürlüğe koymaktır. Kötülüklerin başı ise cahiliyettir. Allah'ın hakimiyeti ve yasasına karşı haddini aşmaktır. Cahiliyenin idaresi tağutun idaresidir. Tağut ise, Allah'ın hakimiyetinden ve otoritesinden başka, tüm egemenliklerin ortak adıdır. İslâm ümmeti, önce kendisine sonra da tüm insanlığa önder olmak zorundadır.

Ayet-i kerimedeki sorumluluğun sınırları, eskiden bazı kimselerin anladığı ve şimdi de bazı kimselerin anlayabileceği gibi, müminlerin birer fert olarak iyiliği yaymak, kötülüğü engellemek göreviyle mükellef olmadığı anlamına gelmez. İslam ümmetinin bizzat kendisi doğru yolda olduktan sonra, etrafındaki insanların sapıklığa düşmesi ona zarar vermez. O, yeryüzünde Allah'ın yasasını hakim kılmak zorunda değildir, denemez.

Bu ayet-i kerime ne ferdin ne de ümmetin kötülüğe karşı koyması, sapıklığa karşı direnmesi ve azgınlarla savaşması konusundaki sorumluluğunu kaldırmamaktadır. Bütün zulümlerin en büyüğü hiç kuşkusuz Allah'ın ilahlığına karşı haddini aşmak, hakimiyetini gaspetmek ve insanları Allah'ın yasaları dışında başka yasalara boyun eğdirmektir. Bu öyle bir kötülüktür ki, bu kötülük ayakta durduğu müddetçe ne ferdin doğru yolda oluşu ne de ümmetin doğru yolda oluşu bir fayda verir.

Ashabus Sünen'in rivayetine göre, Hz. Ebu Bekir bir ara ayağa kalkmış, Allah'a hamd ve övgüsünü dile getirdikten sonra şöyle demişti: "Ey insanlar siz 'Ey müminler, siz kendinizden sorumlusunuz. Eğer siz doğru yolda olursanız sapıklar size zarar veremez' ayetini okuyorsunuz. Ve onu yanlış şekilde yorumluyorsunuz. Halbuki, ben peygamberin şöyle dediğini işitmiştim; 'İnsanlar bir kötülüğü görüp onu engelleyemezlerse Allah'ın onları toptan cezalandırması yakındır.'

Böylece birinci halife (Allah ondan razı olsun) kendi zamanında bazı insanların bu ayetle ilgili yanlış anlayışlarını düzeltmiştir. Bugün biz de böyle bir düzeltmeye daha da muhtacız. Zira kötülükleri engellemeye yönelik yükümlülükleri yerine getirmek o kadar zorlaşmıştır ki, zayıf iradeli insanlar bu ayeti kendilerini cihadın zorluklarından ve yorgunluklarından kurtaracak, cihadın katılığından ve belasından(!) sıyrılmak için, rahat bir yaşama imkan

verecek yorumlara rahatlıkla kaymaktadırlar!

Allah'a yemin olsun ki hayır! Bu din ancak gayret ve cihad ile ayakta durabilir. Ancak çalışma ve mücadele ile düzelebilir. Bu dinin, insanları tekrar ona döndürerek, insanları kulların kulluğundan yalnız Allah'ın kulluğuna ulaştıracak çalışkan fedailere ihtiyacı vardır. Allah'ın ilahlığını yeryüzünde egemen kılacak, Allah'ın bu otoritesini gasp edenlerin elinden bu otoriteyi geri alacak, Allah'ın yasasını insanların hayatında yürürlüğe koyacak ve insanları buna göre yönlendirecek, çalışmalara kendini adayıp var gücüyle çalışan müslümanlara ihtiyaç vardır. İnsanların teker teker sapıklığa yuvarlandığı, yol gösterilmeye ve aydınlatılmaya muhtaç olduğu durumlarda, güzellikle onlara ulaşabilecek çalışmalara ihtiyaç vardır. İnsanların Allah'ın yolundan alıkoyan, Allah'ın dinini yok etmek isteyen ve Allah'ın yasasının yürürlüğe girmesine karşı koyan zalim kuvvetlerin ortalıkta cirit attığı durumlarda ise, Allah'ın dininden yana olacak güce ihtiyaç vardır.

İşte ancak bundan sonra müminlerin görevi bitmiş olur. Bundan önce değil. Doğru yolda olanların da sapıkların da Allah'ın huzurunda bir araya geldiği sırada, sapıklar Allah'ın cezasına müstehak olurlar:

"Hepinizin dönüşü Allah'adır. O, size yapmış olduklarınızın içyüzünü bildirecektir."

VASİYET VE ŞAHİTLİK

Şimdi de bu surede yer alan şer'i hükümlerin sonuncusu gelmektedir. İslâm toplumunda sosyal ilişkilere yönelik bir hükmün açıklanmasıdır bu. Bu hüküm, yolculuk esnasında ve kişinin toplumdan uzak olduğu durumlarda vefat edeceği sırada yaptığı vasiyete şahit tutmasıyla ve İslâm şeriatının hakkı sahibine ulaştırmak için ön gördüğü güvencelere ilişkin bir hükümdür:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ شَهَٰدَةُ بَيْنِكُمْ
إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ حِينَ ٱلْوَصِيَّةِ ٱثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ
مِّنكُمْ أَوْ ءَاخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ فَأَصَٰبَتْكُم
مُّصِيبَةُ ٱلْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنۢ بَعْدِ ٱلصَّلَوٰةِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ
إِنِ ٱرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِى بِهِۦ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَٰدَةَ
ٱللَّهِ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلْءَاثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا
فَءَاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْأَوْلَيَٰنِ
فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ لَشَهَٰدَتُنَآ أَحَقُّ مِن شَهَٰدَتِهِمَا وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ

إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَٰدَةِ عَلَىٰ
وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَٰنٌۢ بَعْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

06- Ey müminler, içinizden biri ölmek üzereyken vasiyet edeceği zaman sizden olan iki sözüne güvenilir kişiyi şahid tutar. Yada eğer yolculuk sırasında ölüm olayı ile karşıkarşıya gelirseniz sizden (müslüman) olmayan iki kişiyi şahid tutarsınız.

Eğer (bu gayri müslimlerin şahitlikleri konusunda) kuşkuya düşerseniz namazdan sonra onları alıkoyarak "sözkonusu olan akrabalarımız bile olsa şahitliğimizi menfaat karşılığında satmayız, Allah'ın emaneti olan şahitliği saklamayız, yoksa günahkarlardan oluruz" diye kendilerine Allah adına yemin ettirirsiniz.

107- Eğer daha sonra bu şahitlerin günaha girdiği ortaya çıkarsa, şahitlikleri yüzünden hakları çiğnenen iki kişi onların yerine geçerek "bizim şahitliğimiz onlarınkinden daha doğrudur, biz hiçbir hakkı çiğnemiyoruz, yoksa zalimlerden oluruz, diye yemin ederler.

108- Bu işlem, şahitlerin gerektiği şahitlik yapmalarını yada yapacakları yeminden sonra başkalarının yeminine başvurulmasından çekinmelerini sağlayacak en kestirme yoldur.

Allahtan korkunuz ve (O'nun direktiflerini) iyi dinleyiniz. Çünkü Allah fasıkları doğru yola iletmez.

Bu üç ayetin hükmünü şu şekilde özetleyebiliriz:

Ecelinin yaklaştığını hisseden adam eğer yanında bulundurduğu malını ailesine vasiyet etmek istiyorsa, evinde olduğu durumlarda müslümanlardan iki adaletli şahidi çağırır ve vasiyet etmek istediği malı orada bulunmayan aile efradına teslim etmeleri için onlara emanet eder. Eğer vasiyet edecek kişi yolculukta bulunuyor ve yanında bulunan malını emanet bırakacağı iki müslüman şahid bulamazsa, bu iki şahidin gayri müslimlerden tutulması caizdir.

Eğer müslümanlar veya ölü sahipleri, şahidlerin söylediklerinde ve emaneti olduğu gibi koruduklarında kuşkuya düşerlerse, onları kendi akidelerine göre namazlarını kıldıktan sonra Allah'a yemin etmeleri için alıkoyarlar. Her iki şahit kendi menfaatları veya yakın akrabası dahi olsa başkasının yararı için yeminlerini bozmayacaklarını ve emanet aldıkları hiçbir şeyi gizlemeyeceklerine, gizledikleri takdirde büyük vebal altına girmeyi kabul ettiklerine dair, Allah'ın adı üzere yemin ederler. Namazdan sonra bu şekilde yemin ettikleri takdirde şahitlikleri kabul edilir.

Eğer bundan sonra şahitlerin yalancı şahitlik yaptıkları, yalan yere yemin ettikleri ve emanete hiyanet ettikleri ortaya çıkarsa, yalancı şahitlikler yüzünden hakları çiğnenen, ölene en yakın iki kişi ayağa kalkar ve Allah'a yemin ederek kendi şahitliklerinin önceki iki şahidin şahitliklerinden daha doğru olduğuna yemin ederler. Bu eylemleriyle bir gerçeği değiştirmeyi amaçlamadıklarına and içerler. Böylece ilk iki şahidin şahitliği iptal edilir, son iki şahidin şahitliği kabul

edilir.

Sonra ayet-i kerime diyor ki: Bu gibi uygulamalar gerçek şahitlik görevini yerine getirmede daha garantilidir ve önceki iki şahidin şahitliğini reddetmekten sakındırmanın en güzel yoludur. Bu durum onları gerçeği aramaya sevkeder. "Bu işlem, şahidlerin gerektiği gibi şahitlik yapmalarını ya da, yapacakları yeminden sonra başkalarının yeminine başvurulmasından çekinmelerini sağlayacak en kestirme yoldur". Ayet-i kerime, onların hepsini Allah'tan korunmaya, O'ndan korkmaya, sürekli O'nun gözetiminde bulunduklarının bilincinde olmaya çağırarak sona eriyor. O'nun emirlerine itaat etmeye çağırıyor. Çünkü yüce Allah, kendi yolundan sapanları iyiliğe ve doğru yola iletmez:

"Allah'tan korkunuz ve (O'nun direktiflerini) iyi dinleyiniz. Çünkü Allah, fasıkları doğru yola iletmez."

Kurtubi, tefsirinde bu üç ayetin iniş sebebi ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"... Bu ayetlerin Temim ed-Dari ve Adi b. Bedda hakkında indiği üzerine herhangi bir ihtilaf yoktur. Buhari, Darekutni ve diğer hadis derleyicileri İbni Abbas'tan rivayet ederek onun şöyle dediğini bildiriyorlar: Temim ed-Dari ve Adi b. Bedda sürekli Mekke'ye gidip geliyorlardı. Bir ara Beni Sehm kabilesinden bir genç de onlarla beraber yola çıkmıştı. Genç hiçbir müslümanın bulunmadığı bir yerde vefat etmiş ve iki adama vasiyet etmişti. Onlar da kendilerine emanet edilen malları ailesine getirip teslim ettiler. Yalnız altın kaplamalı gümüş bir bardağı kendilerine sakladılar. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) onları, bir şey saklamadıklarına ve bir şey almadıklarına dair yemin ettirdi. Sonra söz konusu bardak Mekke'de bulundu. Bardağın yanında bulunanlar onu, Adi ve Temini'den satın aldığını söylediler. Şehm kabilesinden iki adam bu bardağın, vefat eden akrabalarına ait olduğuna yemin ettiler ve şahitliklerinin Adi ve Temimi'n şahitliklerinden daha doğru olduğuna ve haddi aşmadıklarına and içtiler. Böylece Resulullah bardağa el koyup onlara teslim etti.

İşte bu ayet onlar hakkında inmiştir.

Açıktır ki; bu hükümlerin kendileri için belirlendiği toplumun yapısı, bu olayların şekline hatta bu uygulamaların yapısına bir ölçüde etki etmiştir. Şahit tutmak ve bu şekilde şahidliğin doğruluğuna kanaat getirmek, namazdan sonra bir kalabalık içinde Allah'ın adına yemin etmek, dini duyguları harekete geçirmek; yalan ve sahtekarlığın ortaya çıkması halinde toplumda rezil olmaktan sakınmak içindir. Evet bunların hepsi de özel bir toplumun karakterini yansıtmaktadır. Bu uygulamalar onun ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun düşmektedir.

Bugünkü toplumlar da suçu tespit etmenin başka vasıtalarına ve başka başka uygulama şekillerine sahip olabilir. Yazmak, belgelemek, bankalara yatırmak ve benzeri şeyler gibi...

Yalnız, acaba bu ayetler bu günkü beşeri toplumlara karşı fonksiyonunu icra etmek güçlerini yitirmiş midir?

Biz çoğu zaman, belli bir toplumu gözönünde bulundurarak, bazı yasaların ve uygulamaların etkinliğini yitirdiğini ve artık onun zorunlu olmadığını, onların zamanı geçmiş bazı toplumların kalıntılarına dönüştüğünü zannederek yanılırız!

Beşeriyetin kendine başka yeni yöntemler edindiğini, bunların eskilerine ihtiyaç bırakmadığını sanırız!

Evet çoğu zaman aldanır ve bu dinin tüm ülkelerdeki ve tüm çağlardaki insanlığın tamamı için gönderildiğini unuturuz. Yine bugünkü insanlığın büyük çoğunluğunun halâ ilkel bir hayat yaşadığını ya da, henüz ilkel hayattan yeni yeni kurtulmakta olduğunu hesaplamayız. Bu insanlığın tüm şekillerine ve gelişme devrelerine uygun biçimde düşecek her çeşit ihtiyaca cevap verecek hükümlere ve uygulamalara ihtiyaç duyacağını unuturuz. İnsanlığın her dönemde ihtiyaçlarını bu dinden karşılayabileceğini bir merhaleden üst bir merhaleye geçtiğinde de, yine aynı şekilde, tüm ihtiyaçlarına cevap bulabileceğini düşünmeyiz. İnsanlığın, bu dinin şeriatında pratik tüm ihtiyaçlarına cevap bulabileceğini, sonra yavaş yavaş gelişerek ilerki merhalelerde de gelişmiş geniş ihtiyaçlarına cevap bulabileceğini gözönünde bulundurmayız. Biz bunun, İslâm dininin bir mucizesi, İslâm şeriatının bir mucizesi olduğunu hesaplamaz, onun Allah tarafından bir işaret olduğunu kavramayız. Ve onun için de aldanırız.

Ayrıca biz, beşeriyetin bu devrelerini geçirmiş bulunan toplumlardaki bireylerin içinde bulunduğu zaruretleri, bu yasanın kolaylığını ve kapsamlılığını yansıtan tedavi yöntemlerini, bu dinin, her toplum ve durumda ilkellikte ve medenilikte, ormanda ve sahrada, çalışmasına müsait olan yöntemlerini gözönünde bulundurmadığımız zaman yine yanılırız. Çünkü İslâm, beşeriyetin her asır ve her toplumdaki değişmez dinidir. Ve bu, İslâm'ın büyük mucizelerinden biridir.

Biz insanlar olarak, insanları, insanların ilahından daha iyi bildiğimizi düşünerek de yanılırız. Fakat realiteler bizi zorunlu olarak alçak gönüllü olmaya iter! Ama realitelerin korkunç gerçeklerine toslamadan, bu gerçekleri hatırlamamız ne güzel olur. İnsanların yaratıcısı hakkında, insanların takınması gereken edebi takınmamız, kulların ilahına karşı kulların takınması gereken edebi takınmamız gerçekten ne güzel olur. Keşke düşünebilsek, anlıyabilsek ve ona göre tavır alabilsek...

Bu gelecek ders de bütün uzunluğu ile, akide konusunda bir düzeltmedir. Hristiyanların kendi inanç sistemine, kendilerinin katmış olduğu asılsız ilaveleri düzeltmeye çalışmaktadır. Hristiyanlar bu akidelerinde yaptıkları tahriflerle, onu temel kuralından saptırmış, onu semavi niteliğinden ayırmış, Hz. İsa'nın ve önceki peygamberlerin çağrıda bulunduğu mutlak tevhid inancından uzaklaştırmış ve Allah'ın dini ile hiç bir ilgisi bulunmayan şirk şekillerine dönüştürmüşlerdir.

İşte bu nedenle, bu gelecek ders, ilahlık gerçeğini ve kulluk gerçeğini arzettiği bu dehşet verici sahne karşısında bu gerçeğe de yer vermeyi hedef almaktadır. Gözönünde canlandırılan bu sahnede, Hz. İsa, büyük bir peygamber topluluğu ve tüm insanların mahşeri kabalığı karşısında kendisinin

ilahlığı ve annesinin ilah edinilmesi konusunda ümmetine hiçbir şey söylemediğini dile getirmekte ve bu tamamı ile şirkten ibaret olan inançlardan tamamen uzak olduğunu belirtmektedir!

Kur'an-ı Kerim, bu gerçeği, Kur'an'ın arzettiği canlı, dile gelen, etkili, mesaj dolu, derin iz bırakan bir kıyamet sahnesinde tasvir yönüyle vermektedir. Bu insanın tüm duygularını sarsan ve tasvir edilen bu realitenin içine az sonra girecekmiş gibi gösteren bir tasvirdir. Gözlerin gördüğü, kulakların işittiği, bir realitedir bu. Bu sahnede bütün çabalar hareketler ve çehreler hayat doludur.(137)

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

109- Allah, bütün peygamberleri bir araya getireceği gün insanlar çağrılarınıza ne cevap verdi? diye sorar, Peygamberler de; bizim birşey bildiğimiz yok. Hiç şüphesiz sen gaybleri bilensin derler.

ALLAH'IN HUZURUNDA

Yüce Allah zamanın içine serpiştirdiği, arka arkaya, ayrı ayrı yerlere, ayrı ayrı milletlere gönderdiği peygamberlerini bir araya topladığı gün... Zaman, mekan ve milletlerin farklılığına rağmen, insanların hepsini tek bir davaya çağıran peygamberlerini... Son peygamberi de bütün zamanlara ve mekanlara, bütün renklere ve cinslere, insanların hepsine gönderdiği biricik davasını tebliğ eden peygamberleri topladığı gün...

Değişik milletlere, değişik zaman ve mekanlara gönderilen bu peygamberlerin hepsini, onları teker teker gönderen yüce Allah, bir araya topluyor. Onlar da çeşitli yönelişleri ve kabullenişleri biraraya topluyor. İşte bunlar, dünya hayatında insanların en seçkinleri... Beraberlerinde dünyanın her tarafındaki insanlara gönderilen Allah'ın mesajları... Ve onların ardından çeşitli asırlarda onları izleyen insan toplulukları... İşte bunların hepsi Allah'ın huzurunda. İnsanlığın yüce ilah huzurunda dehşet verici bir sahnede. Ve bu sahne baştan sona hayat ve canlılık dolu.

"Allah bütün peygamberleri bir araya getireceği gün insanlar çağrılarınıza ne cevap verdi?"

"İnsanlar çağrınıza ne cevap verdi?"

Bugün ürünler toplanıyor, parçalar yerleştiriliyor, peygamberler ilahî mesajların sonuçlarını Allah'a takdim ediyor ve şahidlerin yanı başında sonuçları ilan ediyor.

"İnsanlar çağrınıza ne cevap verdi?" Peygamberler de diğer insanlar gibi birer beşerdir. Onlar ancak gördüklerini bilir. Kendilerine gizli olan geleceği bilemezler.

Onlar kendi milletlerini doğru yola çağırmışlar, bazıları, bu çağrıyı kabul

(137) Bakınız Seyyid Kutub'un "Kur'anda Kıyamet Sahneleri" kitabına -Daruşşuruk-

etmiş bazıları da, bu çağrıya sırtlarını dönmüşlerdir. Peygamberler getirdikleri mesaja kimlerin gerçekten sırt çevirdiğini bilseler de kimlerin onu gerçekten kabul ettiklerini bilemezler. Çünkü onlar işin yalnız dış görünüşünü bilirler. İşin iç yüzünü ise yalnız Allah bilir. Şimdi onlar, kendisini en güzel şekilde tanıdıkları ve büyüklüğü karşısında iliklerine kadar titredikleri ve O'nun karşısında bir şey bildiklerini söylemekten haya ettikleri, yüce Allah'ın huzurundadırlar. Herşeyi bilenin herşeyden haberi olanın huzurunda.

Bu dehşet verici mahşer gününde, yüksek ve düzeyli bir kesimin huzurunda; tüm insanların huzurunda gerçekleşen korkunç bir soruşturmadır. Bu insanların birbiriyle yüzleştirildiği, insanların peygamberleriyle karşılaştırıldığı özellikle bu insanlar da, peygamberlerini yalanlamış olan yalancıların, yalanladıkları peygamberleriyle yüzleştirildiği bir soruşturmadır. Bu soruşturmayla açıkça ortaya çıkıyor ki, bu değerli peygamberler ancak Allah katından görevlendirilmiş ve O'nun dinine çağırmışlardır. İşte şimdi onlar yüce Allah'ın huzurunda, kendi peygamberliklerinden ve daha önce kendilerini yalanlayan kavimlerinden sorguya çekilmektedir.

Peygamberler ise, gerçek ilmin yalnız Allah katında olduğunu ilan ediyorlar ve kendilerinin sahip olduğu bilgilerin ilmin gerçek sahibi huzurunda sözü bile edilemiyeceğini söylüyorlar. Onlar edeplerini ve hayalarını takınıyor ve Allah'ın huzurunda hadlerini biliyorlar.

"Peygamberler de bizim bir şey bildiğimiz yok. Hiç şüphesiz sen gaybleri bilensin, derler."

ALLAH'IN HZ. İSA'YA VERDİĞİ NİMETLER

İsa dışındaki tüm peygamberlere iman edenler iman etmiş, inkar edenler de inkar etmiştir. Onların işleri bu mükemmel ve kapsamlı cevap ile sona eriyor. Bu cevap ilminin tamamını Allah'a bırakıyor. Ve Allah'ın huzurunda işlerin tamamını O'na havale ediyor. Bu sahnede Kur'an ayetleri, onlar hakkında daha fazla bilgi vermiyor. Burada yalnızca Meryemoğlu İsa'ya hitap ediliyor, çünkü ümmetin kendisiyle fitneye düştüğü ve etrafında atmosferi oluşturan, Meryemoğlu İsa'dır. İnsanlar O'nun zatı hakkında yanılgılara ve asılsız düşüncelere düşmüşler. O'nun sıfatları, doğuşu ve sonu hakkında bir takım kuruntulara kapılmışlardı.

Burada hitap, Hz. İsa'yı ilahlaştıran, O'na tapan, O'nun ve annesi Meryem hakkında yığınlarca efsane uyduran kalabalığın huzurunda Meryemoğlu İsa'ya yöneltiliyor. Allah'ın O'na ve annesine bahşettiği nimetlere dikkat çekiliyor. Allah'ın, insanların O'nun peygamberliğini kabul etmesi için, O'na verdiği mucizeler dile getiriliyor. Buna rağmen onların içinden kendisini en çirkin şekilde yalanlayıp karşı koyduklarına, onunla ve Allah'ın kendisine verdiği mucizelerle onların fitneye düştüğü bu ayetler nedeniyle, O'nu Allah'la beraber ilah konumuna getirdiklerine işaret ediliyor.

Ayrıca bu mucizelerin hepsi onu yaratan, peygamber olarak gönderen ve mucizelerle destekleyen Allah tarafından yaratıldığına temas ediyorlar:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا
بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ
الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَا
إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

110- hani Allah dedi ki, ey Meryemoğlu İsa sana ve annene vermiş olduğum nimetleri, ayrıcalıkları hatırla:

Hani seni Ruhul Kudus (Cebrail) aracılığı ile destekledim, hem beşikte hem de yetişkin yaştayken insanlarla konuşabiliyordun

Hani sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim.

Hani benim iznimle çamurdan kuşa benzeyen bir şekil yapıyordun da içine üfleyince iznimle canlı bir kuş oluveriyordu.

Hani benim iznimle anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştiriyordun.

Hani benim iznimle ölüyü dirilterek mezardan çıkarıyordun.

Hani açık mucizeler göstermem üzerine israiloğullarının kafirleri "Bu düpedüz bir büyüdür" dediklerinde, seni onların ellerinden kurtarmıştım.

111- Hani havarilere vahiy yolu ile, "Bana ve peygamberime inanınız, diye direktif vermiştim de bunun üzerine onlar da, "inandık, şahid ol ki bizler müslümanız" dediler.

Bu ayet, Allah'ın, Hz. İsa'ya ve annesi Meryem'e verdiği nimetleri hatırlatmaktadır. Allah, O'nu, Ruhul Kudüs ile desteklemiş, henüz beşikte konuşma çağında değilken konuşturmuş, annesinin alışılmamış bir doğum yapması etrafında körüklenen şüpheleri bertaraf etmek, annesini temize çıkarmak için konuştuğu gibi yetiştiğinde onları Allah'a çağırmak için de konuşm tu. Ruhul Kudüs olan Cebrail O'nu, hem burada hem orada desteklemişti. Dünyaya geldiği zaman hiçbir şeyi bilmediği halde Allah O'na kitabı ve hikmeti

belletmişti. Kendisinden önce İsrailoğullarına gönderilen Tevrat'ı okumasını, kendisine verilen ve daha önceki Tevrat'ı destekleyen İncil'i öğretmişti. O'na Allah'ın izni dışında hiçbir insanın yapamayacağı harikulade mucizeleri vermişti. Buna bağlı olarak O, Allah'ın izniyle çamurdan kuşa benzer bir şekil yapıyor, ona üfleldiğinde Allah'ın izniyle canlı bir kuş oluveriyordu. Biz bu mucizelerin nasıl meydana geldiğini bugün dahi kavrayamıyoruz. Çünkü Allah'ın nasıl yarattığını ve bu hayatı canlılara nasıl verdiğini bilmiyoruz. Yine O, Allah'ın izniyle, anadan kör olarak doğmuş amayı görecek şekilde tedavi etmiş, Allah'ın izniyle alacalığı iyileştirmişti. Bunun için hiçbir ilaç da kullanmamıştı. Bugün tıp, anadan kör olarak doğan birisini görebilecek şekilde tedavi edemiyor. Fakat görme yeteneğini veren yüce Allah, insanın gözlerini aydınlatmaya elbette güç yetiriyordu. Tedavi olmak Allah'ın şifasının gerçekleşmesi için bir vasıtadır. Şifaya izin veren elbetteki bu vasıtayı değiştirebilir ve gayeyi vasıtasız olarak gerçekleştirebilir. Hz. İsa Allah'ın izniyle ölüleri diriltiyordu. Hayatı ilk olarak veren Allah elbetteki onu dilediği anda tekrar geri verebilirdi. Sonra Cenabı Allah, mucizelerin hepsini gösterdiğinde İsrailoğullarının O'nu yalanlaması ve bu harikulade mucizelerini apaçık bir büyü olarak nitelemeleri üzerine, O'nu koruduğunu bir nimet olarak hatırlatıyor! Çünkü yahudiler binlerce kişinin gördüğü bu gerçekleri inkar edememiş, inatlarından ve üstünlük taslamalarından teslim de olmak istememişlerdi. Yüce Allah bu sırada Hz. İsa'yı korumuş, onların şerrinden muhafaza etmiş, onlar dilledikleri gibi O'nu öldürememiş ve asamamışlardır. Aksine Allah, O'nun canını alarak katına yükseltmişti. Yine yüce Allah havarilere verdiği ilhamla, Allah'a ve peygamberine iman etmelerini sağlamış, onlar da bu ilhama yönelmiş ve teslim olmuşlardı. İsa'yı, imanlarına ve kendilerini Allah'a teslim edişlerine şahid olarak tutmuşlardı.

"Hani havarilere, vahiy yoluyla bana ve peygamberime inanınız, diye direktif vermiştim de bunun üzerine onlar da, inandık şahid ol ki biz müslümanız dediler."

Bunlar yüce Allah'ın Meryemoğlu İsa'ya bir delil ve şahid olarak bahşettiği mucizelerdir. Ama ne yazık ki, onun izcilerinden pek çoğu mucizelerle onun etrafında sapıklara yer vermektedir. İşte burada Hz. İsa seçkin bir topluluğun huzurunda onların çoğunluğunu oluşturan kendi ümmetinin de içinde bulunduğu bütün insanlar karşısında onlarla yüz yüze geliyor ki ümmeti bunu duysun ve gözleriyle görsün, yine bütün insanların huzurunda acı ve çirkin bir şekilde yaptıkları yüzlerine vurulsun.

Ayet-i kerimeler Hz. İsa'ya ve Annesine verilen nimetlerin yanında Allah'ın Hz. İsa'ya ve kavmine bahşettiği nimetlere de değinmektedir. Hem Havarilerin hem de ümmetin gözleriyle gördüğü Allah'ın kendisini onlarla desteklediği mucizelere temas etmektedir.

إِذْ قَالَ

الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ

عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۖ قَالَ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ
﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ
أَن قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾
قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةً مِّنكَ ۖ وَٱرْزُقْنَا وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ
فَإِنِّىٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾

112- Hani havariler Ey Meryemoğlu İsa, senin Allah'ın bize gökten bir sofra indirebilir mi?" diye sordular da İsa onlara "Eğer mümin iseniz Allah'tan korkunuz" demişti.

113- Havariler O'na dediler ki, "İstiyoruz ki, o sofranın yemeklerinden yiyelim, kalplerimiz güven bulsun, bize doğru söylediğini kesinlikle bilelim ve olayın tanıklarından olalım.

114- Bunun üzerine Meryemoğlu İsa şöyle dedi; "Allah'ım, ey Rabbimiz, bize gökten bir sofra indirki bu gün hem öncekilerimiz hem de sonrakilerimiz için bir bayram ve senin bize gösterdiğin bir mucize olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın.

115- Allah dedi k; Ben o sofrayı size indireceğim, ama ondan sonra kim kafir olursa onu hiç kimseyi çarptırmadığım bir azaba çarptırırım.

Bu konuşma Hz. İsa'nın ümmetinin karakterini ortaya koymaktadır. Onların içinden seçkin bir topluluğu temsil eden havarilerin karakterini... Bir de görüyoruz ki, bunlarla peygamberimizin ashabı arasında büyük bir fark vardır...

Bunlar, Allah'ın kendilerine Allah'a ve peygamberi İsa'ya iman etmelerini ilham ettiği, onların da iman edip, İsa'yı müslümanlıklarına şahit tuttuğu havarilerdir. Bununla beraber onlar şu ana kadar gördükleri Hz. İsa'nın mucizelerine rağmen yeni bir harika istiyorlar ki, gönülleri onunla yatışsın, bununla Hz. İsa'nın kendilerine doğru söylediğini öğrensinler ve bu mucize ile O'nun doğruluğunu sonraki nesillere ulaştırabilecek bir tanıklık elde etsinler.

Hz. Muhammed'in (salât ve selâm üzerine olsun) ashabı ise müslüman olduktan sonra ondan bir tek mucize istemediler. Onların kalpleri iman etti ve imanın serinliği sirayet ettiği andan itibaren gönülleri huzura kavuştu. Peygamberlerini doğruladılar. Bu delilden sonra onun doğruluğu için delil istemeye kalkışmadılar. Onlar Kur'an'ın dışında hiç bir mucize görmeden onun doğruluğuna tanıklık ettiler.

İşte Hz. İsa'nın havarileri ile Hz. Muhammed'in havarileri arasındaki

fark. Bu ayrı bir seviye, o ayrı bir seviyedir. Bunlar da muslümandır onlar da müslüman... Bunlar da Allah katında takdir edilmiş onlar da. Fakat aralarındaki seviye farkı Allah'ın dilediği biçimde tamamen muhafaza edilmiştir.

SOFRA MUCİZESİ

Maide -sofra- kıssası Kur'anda belitildiği şekliyle hristiyanların kitaplarında yer almaz. Hz. İsa'dan uzun bir zaman sonra yazılan incillerde de bu olaya değinilmez. Tabii ki bu İncillerde verilen bilgilerin Allah'tan gelen gerçeklere uygun düştüğü söylenemez. Bu İnciller, bazı din damlarının Hz. İsa'nın hayatı ile ilgili rivayetlerinden başka bir şey değildir. Bunlar Allah'ın O'na verdiği ve kendisine İncil diye verdiği bir kitap değildir.

Yalnız kutsal sofra haberi başka bir şekilde incillerde geçmektedir. Matta İncilinde 15. İshah'ın sonunda deniyor ki; "Ve Yesu (İsa) öğrencilerini çağırıp dedi: Ben herkese acıyorum. Çünkü şu anda onlar üç gündür benimle beraber yürüyorlar. Yiyecek bir şeyleri de yok. Yolda bayılmasınlar diye ben onları oruçlu olarak yola koymak istemem. Öğrencileri ona dediler ki: Bu ıssız yerde şu kadar büyük kitleyi doyuracak kadar ekmeği nerden bulabiliriz? İsa'da: Kaç ekmeğiniz var? diye sordu. Yedi ekmek ve biraz da küçük balık diye karşılık verdiler. İsa kitlelere oturmalarını söyledi. Yedi ekmeği ve balıkları aldı. Dua edip, ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi. Öğrencileri de bunu kitlelere verdiler. Hepsi ekmeğini yedi ve karnını doyurdu. Sonra bu parçalardan yedi dolu sepeti kaldırdılar. Bu yemeği yiyenler kadınlar ve çocuklar hariç dört bin kişiydi..." Buna benzer rivayetler diğer İncillerde de vardır.[138]

Mücahid ve Hasan gibi bazı tabiiler (Allah onlardan razı olsun) kutsal sofranın inmediği kanısındadır. Çünkü yüce Allah'ın **"Ben onu size indireceğim, ama ondan sonra kim kafir olursa onu hiç kimseyi çarptırmadığım bir azaba çarptırırım."** sözlerini duyduklarında korktular ve O'nun inmesini istemekten vazgeçtiler.

İbni Kesir, Tefsirinde der ki "Leys b. Ebi Süleym Mücahidten O'nun şöyle dediğini rivayet eder: Kutsal sofra, Allah'ın verdiği bir örnektir. Fakat indirilmiş değildir. (İbni Ebi Hatim ve İbni Ceri riveyat etmiştir.) Sonra İbni Cerir der ki: Haris, Kasım b. Selman'dan, o da Haris'ten, İbni Cureye'den, Mücahit'den haber veriyor ki mücahid şöyle demiştir. Bu üzerinde yemek bulunan bir sofradır. onu isteyenler, inkar ettikleri takdirde cezalandırılacaklarını duyduklarında onu istemekten vazgeçtiler. İnmesi ile ilgili isteklerini geri aldılar. Yine İbni Cerir diyor ki:

Ebul-Müsenna, Muhammed b. Cafer'den, Şube'den, Mansur b. Zâdân'dan Hasan'dan rivayetle onun kutsal sofra hakkında şöyle dediğini rivayet eder: "Kutsal sofra inmemiştir." Bişr, Yezit'ten, Said'ten, Katade'den o da Hasan'dan rivayetle onun şöyle dediğini bildirir. Onlara: "Ama ondan sonra kim kafir olursa, onu hiç kimseyi çarptırmadığım bir azaba çarptırırım." denildiğinde onlar: "Öyleyse gerek yok" dediklerinden kutsal sofra indirilmemiştir.

(138) Kitab-ı Mukaddes, Matta

Şu kadar var ki, bu ümmetin selefi çoğunlukla kutsal sofranın indiği kanısındadır. Çünkü Allah: **"Ben onu size indireceğim"** buyurmuştur. Ve Allah'ın vaadi doğrudur. Kur'an'ın kutsal (maide) sofraya ilişkin verdiği bilgiler bizim için esastır, başka kaynakların verdikleri bilgiler değil...

Yüce Allah, mahşer gününde ve bütün insanların huzurunda Meryemoğlu Hz. İsa, kavmi ile karşılaştığında O'na nimetlerini hatırlatıyor:

"Hani havariler, Ey Meryemoğlu İsa, senin Allah'ın bize gökten bir sofra indirebilir mi? diye sordular."

Hz. İsa'nın öğrencileri en yakın arkadaşları ve onu en iyi tanıyan havariler, O'nun bir insan olduğunu... Meryem'in oğlu olduğunu biliyorlardı. Ve O'nu en güzel tanıdıkları isimle çağırıyorlardı. O'nun ilah olmadığını, Allah'ın ilahlığını onaylayan ibadet eden bir kul olduğunu, Allah'ın oğlu olmadığını, ancak Meryem'in oğlu olduğunu ve Allah'ın kullarından biri olduğunu biliyorlardı. Yine O'nun vasıtasıyla gerçekleşen mucizelerin O'nun ilahı tarafından meydana getirildiğini, O'nun kendi özel gücü ile bu mucizeleri yapmadığını biliyorlardı. Bu nedenle gökten bir sofranın kendilerine indirilmesini istediklerinde, bunu ondan istemiyorlardı. Çünkü onlar, İsa'nın kendi başına bir mucizeyi yapamayacağını biliyorlardı. Onun için meseleyi şöyle dile getiriyorlardı:

"Ey Meryem oğlu isa, senin Allah'ın bize gökten bir sofra indirebilir mi?"

Havarilerin "indirebilir mi?" cümlesi değişik yorumlara yol açmıştır. Onlar Allah'a iman ettikten ve Hz. İsa'yı (selâm üzerine olsun) müslüman oluşlarına şahit tuttuktan sonra nasıl böyle bir ifade kullanabiliyorlardı? Bazıları: "İndirebilir mi?" cümlesinin gücü yeter mi" anlamında olmadığını buradan amacın güç yetirmenin kendisi olduğu ve onu indirebileceği anlamında olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise: Sen dilediğin zaman "Allah yapar mı?" anlamına geldiğini söylemişlerdir. Bu cümle "ta" ile "testetiu" şeklinde de okunmuştur. Bu durumda "Sen Rabbine dua edip bize gökten bir sofra indirmesini sağlayabilir misin?" anlamına gelir.

Ne olursa olsun. Hz.İsa (selâm üzerine olsun) onları bu tür bir harikayı istememeleri için uyarmıştır. Çünkü müminler harikaları istemez ve Allah'a öneride bulunmazlar.

"Eğer mümin iseniz, Allah'tan korkunuz, dedi."

Fakat havariler, bu taleplerinin illetini, sebeplerini ve bununla amaçladıklarını açıklayarak istediklerini tekrarladılar:

"Havariler O'na dediler ki, "İstiyoruz ki, o sofranın yemeklerinden yiyelim, kalplerimiz güven bulsun, bize doğru söylediğini kesinlikle bilelim ve bu olayın tanıklarından olalım."

Onlar, yeryüzünde hiç kimsede benzeri bulunmayan eşsiz yemekten yemek gözlerinin önünde, gerçekleşen bu harikayı görmekle kalplerini huzura kavuşturmak, Hz. İsa'nın kendilerine doğru söylediğine kesin kanaat getirmek

ve bu mucizenin gerçekleştiğini diğer insanlara ulaştıracak şahitler olmak istiyorlar.

Daha öncede belirttiğimiz gibi, bütün bunlar belli bir seviyeyi peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) ashabının seviyesine ulaşmayan bir seviyeyi tasvir etmektedir. Bunlar onlarla karşılaştığında da farklı bir yapı arzettikleri ortaya çıkar!

İşte bu sırada Hz. İsa (selâm üzerine olsun) Rabbine yönelerek O'na niyazda bulunuyor:

"Bunun üzerine Meryemoğlu İsa şöyle dedi: "Allah'ım, ey Rabbimiz, bize gökten bir sofra indir ki, bu gün hem öncekilerimiz hem de sonrakilerimiz için bir bayram ve senin bize gösterdiğin bir mucize olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın."

Kur'an'ın sürekli olarak kullandığı bir ifade olan Meryemoğlu sıfatı ile anılan Hz. İsa'nın bu duasında bile seçkin ve Rabbini en güzel biçimde tanıyan bir kulun edebi görülmektedir. O Rabbine şöyle sesleniyor: **Allah'ım... Ey Rabbimiz... Bize gökten, bizi hayra boğacak, bayram gibi bir sevinç yaşatacak, hem öncekilerimize hem sonrakilerimize bir bayram olarak bir sofra indir. Kuşkusuz bu da senin rızkındandır. Rızıklandır bizi. Sen rızık verenlerin en iyisisin...** Demek ki Hz. İsa Rabbini biliyor, Rabbinin Allah olduğunu biliyor. Hz. İsa bunu bütün alemlerin hazır olduğu bir sırada, ümmetin huzurda ve büyük bir kalabalığın huzurunda.

Yüce Allah da iyi bir kul olan Meryemoğlu İsa'nın duasını kabul etmişti. Yalnız şanının yüceliğine yaraşır bir şekilde: Onlar bir harika istemişler Allah'da onların bu isteklerini kabul etmiştir. Ve bu harikadan sonra inkar edilenleri hiç kimseyi çarptırmadığı gerçekten şiddetli bir azaba çarptıracağını şart koşarak...

Allah dedi ki, ben onu size indireceğim ama ondan sonra kim kâfir olursa onu hiç kimseyi çarptırmadığım bir azaba çarptırırım."

İşte bu, gerçekten yüce Allah'a layık yaraşan bir ciddiyettir. Ta ki harikalar istemek oyun ve eğlence gelmesine apaçık ve kesin delilden sonra da küfür yolunda devam edenler korkunç bir cezaya çarptırılmadan bırakılmasın!

Mucizelere rağmen peygamberleri yalanlayanların yok edilişi Allah'ın öteden beri sürüp gelen değişmez bir yuvasıdır. Burada ise bu cezanın hem dünya azabı hem de ahiret azabı olma ihtimali vardır.

HZ. İSA'NIN ŞAHİDLİĞİ

Ayet-i kerimelerin akışı Allah'ın vaadinden ve tehdidinden sonra tekrar ana meseleye... İlahlık ve rablık konusuna dönmek üzere kesiliyor. Zaten bu dersimizin tamamını kuşatan meseleyi oluşturuyor.

Şimdi tekrar bütün alemin gözü önünde hala açıkça durmakta olan büyük manzaraya dönelim, tekrar dönelim ki, Meryemoğlu İsa ve annesi için iddia edilen ilahlık meselesinde doğrudan bir soruşturma dinleyelim. Hz. İsa'ya

tapanlar hakkında yöneltilen bu soruşturmada onlar Hz. İsa'yı dinleyecekler, Hz. İsa kendisi adına uydurulan bu büyük iftiradan korku ve dehşet içinde Rabbine yönelip ondan tamamen uzak olduğunu dile getirecek:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ
يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ
مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۚ
إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ
إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي
بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ
فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ
أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

116- Hani Allah "Ey Meryemoğlu İsa sen mi, Allah dışında beni ve Anneni ilah edindin" dedi. İsa şöyle dedi; "Haşa seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim, gerçek olmadığı bildiğim bir sözü söylemek bana yakışmaz, eğer böyle birşey söyleseydim sen bunu bilirdin, Sen benim içimdekini bilirsin, fakat ben Senin özündekini bilemem, hiç kuşkusuz Sen gaybleri bilensin.

117- Ben onlara sadece bana emrettiğini yani "Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz dedim. Aralarında bulunduğum sürece onların üzerinde gözetleyici oldum. Fakat sen canımı alınca onların tek gözetleyicisi Sen oldun. Her şeyin şahidi Sensin.

118- Eğer onları azaba çarptırırsan, onlar senin kullarındır; eğer günahlarını affedersen kuşku yok ki Sen üstün iradeli ve hikmet sahibisin.

Yüce Allah Hz. İsa'nın insanlara ne söylediğini çok iyi bilmektedir. Fakat bu o korkunç günde korku ve dehşet dolu soruşturmanın gereğidir. Bu soruşturmada özellikle sorunun kendisine yöneltildiği şahıstan başkasına mesaj verilmek istenmektedir. Fakat olayın bu şekilde ortaya konuşu onurlu ve iyi bir kul olan bir şahsı ilahlaştıranların tutumlarını daha net, eylemlerinin çirkinliğini daha rahat gözlenebilir bir konuma sokmaktadır.

Bu öyle büyük bir günahtır ki, normal bir insan bile böyle bir iftiraya dayanamaz. Kul olduğunu bile bile ilahlık iddiasına kalkışamaz. Nasıl olur da Ulu'l Azm'dan bir peygamber Meryemoğlu İsa böyle bir iddiaya kalkışabilir.

Halbuki ona yüce Allah peygamberliğinden önce de peygamber olduktan sonra da bir dizi nimet vermiştir. O doğru yolda bulunan salih bir kul olduğu halde ilahlık iddiası ile ilgili bir soruşturma nasıl ona yöneltilebilir?

İşte bunun içindir ki huşu ve huzur, dehşet ve ürperti ile dolu bulunan cevap tashih ve tenzih ile başlıyor:

"Gerçek olmadığını bildiğin bir sözü söylemek bana yakışmaz."

Bizzat Allah'ı; kendisinin bu olaydan uzak olduğuna şahit gösteriyor. Ayrıca Allah'ın huzurunda küçüklüğünü dile getirerek kendi kulluğunun özelliklerini ve Rabbinin ilahlık özelliklerini açıklıyor:

"Eğer böyle bir şey söyleseydim, sen bunu bilirdin sen benim içimdekini bilirsin, fakat ben senin özündekini bilemem hiç kuşkusuz sen gaybleri bilensin."

İşte ancak o zaman ve uzun tenzihten sonra söylediklerini ve söylemediklerini ifade etmeye, anlatmaya geçiyor. Onlara ancak kendisinin ve kavminin Allah'a kul olduğunu ve onları Allah'a kulluğa çağırdığını açıklıyor:

"Ben onlara ancak bana emrettiğini, yani benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk ediniz dedim."

Vefatından sonra onlardan elini-eteğini çektiğini ifade ediyor. Kur'an-ı Kerim'in açık ayetleri yüce Allah'ın önce Hz. İsa'nın canını aldığını sonra da katına yükselttiğini açıklıyor. Bazı rivayetler O'nun Allah katında diri olduğunu bildiriyor. Burada anlayabildiğim kadarıyla Allah'ın onun dünya hayatına son vermesi yine onun Allah katında diri olması arasında hiç bir çelişki yoktur. Nitekim şehidlerde yeryüzündeki hayatlarını yitirirler. Fakat onlar Allah'ın katında diridirler. Yalnız biz onları nasıl bir hayat sahibi olduklarını bilemeyiz. Hz. İsa'nın hayatı da bunun gibidir. Nitekim o burada Rabbine: **"Fakat sen canımı alınca artık onların ne yaptıklarını bilemem"** demektedir.

"Aralarında bulunduğum sürece onların üzerinde gözetleyici oldum. Fakat sen canımı alınca onların tek gözetleyicisi sen oldun her şeyin şahidi sensin."

Hz. İsa onların işini kayıtsız şartsız Allah'a havale ederek sözlerini bitiriyor Bununla beraber onların yalnız Allah'a kulluk yapmaları gerektiğini onları bağışlama veya cezalandırma gücünün yalnız Allah'ta olduğunu belirtiyor, onları hem bağışlama hem de cezalandırma konusunda hikmetine uygun olarak hesaba çekecek olanın da olduğunu bildiriyor.

"Eğer onları azaba çarptırırsan, onlar senin kullarındır eğer günahlarını affedersen, kuşku yok ki, sen üstün iradeli ve hikmet sahibisin."

Aman Allah'ım! Allah'ın salih bir kulu ne korkunç bir tabloyla karşı karşıya!

Allah'ın tertemiz kulunun bu derece ürperti içinde kendisinden uzaklaştığı ve bu nedenle Rabbine bu kadar samimiyetle yönelip niyazda bulunduğu bu büyük iftirayı ortaya atanlar nerede acaba?

Bu durumda bu sahnede nerdedir onlar? Kur'an ayetleri onlara bir tek defa

daha dönüp bakmıyor. Herhalde onlar utançlarından ve pişmanlıkları altında eriyip yok oluyorlar. Biz de ayet-i kerimelerin onları kendi halleriyle başbaşa bıraktığı gibi bizde onları bırakıp bu ilginç sahnenin son kısımlarını görmeye çalışalım:

قَالَ اللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ
لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

119- Allah dedi ki; Bugün, doğruların doğruluklarının yararını görecekleri gündür, onlar için altından nehirler akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan razıdır, onlar da ondan razıdırlar. İşte o büyük kurtuluş, o büyük başarı budur.

... Bugün doğruların doğruluklarının yararını görecekleri gündür. Bu değerlendirme yalancıları yalanlarıyla bu onurlu peygambere bütün meselelerin en büyüğünde yakıştırdıkları büyük iftiranın sonuçlarıyla uygun düşen bir sonuçtur. Bu, evrenin bütünüyle içindeki eşya ve canlılarla gerçek temeline dayandığı ilahlık ve kulluk meselesidir..

... Bugün doğruların doğruluklarının yararını görecekleri gündür. Bu alemlerin yüce Rabbinin sözüdür. Bütün alemlerin huzurunda gerçekleşen korkunç soruşturmanın sonunda gelmektedir. Ve o bu sahnenin son sözüdür. Bu konudaki en kesin sözdür. Bununla beraber doğruluk ve doğrulara yakışan mükafat da dile getirilmektedir:

"Onlar için altlarında nehirler akan cennetler vardır."
"İçlerinde ebedi olarak kalacakları"
"Allah onlardan razıdır."
"Onlar da ondan razıdırlar."

Bunlar birbirinin ardından gelen derecelerdir. Cennetler... Orada ebedi kalmak. Allah'ın rızası. İlahlarından gördükleri ağırlama ile hoşnut olmak.

"İşte o büyük kurtuluştur."

Kur'an'ın kendisine özgü sunuş metodu ile ortaya koyduğu neyi gördük ve son sözünü işittik, gördük ve duyduk. Çünkü Kur'an'ın tasvir metodu söylenen sözleri bir vaad halinde bırakmıyor beklenen bir gelecek halinde sunmuyor. Yine onu kulakların duyduğu gözlerin okuduğu soyut ibareler şeklinde vermiyor, o bu tasvir metodu ile duyguları harekete geçiriyor ve gözlerin görebildiği kulakların işitebildiği şu anda meydana gelen gerçek bir olay şeklinde canlandırıyor.

Şunu da belirtmek gerekir ki, önünde bir dizi engel bulunan biz insanlara göre beklenen bir gelecek, bir kıyamet günü varsa da o gün Allah'ın mutlak ilmine göre ortada bulunan bir realitedir. Zaman ve zamanın engelleri fani birer varlık olan biz insanların düşüncelerinde ancak söz konusu olabilir.

Bu dersin hiç bir peygamberin izcileri tarafından daha büyüğü ortaya atılmamış büyük iftiranın Meryemoğlu İsa-Mesih'in takipçileri tarafından uydurulan büyük iftiranın, onun ilahlığı ile ilgili iftiranın Hz. İsa'nın bu derece kendisini uzak tuttuğu ve kavminin işini bu konuda tamamıyla Rabbine havale ettiği asılsız iftiranın sonunda...

Bu iftiranın tasvir edildiği ve bu korkunç soruşturmanın sunulduğu bu büyük sahnede bu dersin sonunda surenin sonuna imzasını atan bir gerçeğe parmak basılıyor. Burada yüce Allah'ın yeryüzünün göklerin ve oralarda bulunan her şeyin yalnız Allah'ın egemenliğinde olduğu ilan ediliyor. Ve onun yüce kudretinin sınırsız bir şekilde her şeyi kuşattığı ifade ediliyor.

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

120- Göklerin, yeryüzünün ve her ikisinde bulunan tüm varlıkların egemenliği Allah'ın tekelindedir. O'nun herşeye gücü yeter.

Etrafında önce büyük fırtınaların koparıldığı o büyük iftira meselesiyle ve Allah'ın tek başına ilmiyle, tek başına ilahlığıyla, tek başına kudretiyle ağırlığını koyduğu, tüm peygamberlerin kendisine sığındıkları, her şeyin emrini ona havale ettiklerini, Meryemoğlu İsa'nın da kendi işini ve kavminin durumunu O'na havale ettiği üstün iradeli hikmet sahibi Allah'ın üstünlüğünü ortaya koyan büyük sahne ile uyum sağlayan bir sondur bu. **"Göklerin, yeryüzünün ve her ikisinde bulunan tüm varlıkların egemenliği onun tekelindedir. Ve onun her şeye gücü yeter."**

Bu son "Din"den söz eden ve onu yalnız Allah'ın şeriatına uyma, yalnız O'ndan direktif alma, baskısının hükümleriyle değil, O'nun gönderdiği hükümlerle hükmetme şeklinde somutlaştıran sürenin muhtevasıyla da tamamen bağdaşan bir sondur bu.. O öyle bir hakimdir ki göklerin, yeryüzünün ve her ikisinde bulunan tüm varlıkların egemenliği O'nundur. O öyle bir hüküm sahibidir ki, her meselede hüküm verme yetkisi yalnız O'nundur. **"Allah'ın indirdikleriyle hükmetyemenler ise kafirlerin ta kendileridir"**[139]

Bu dava tek bir davadır... İlahlık davasıdır. Tevhid davasıdır. Allah'ın hükümleriyle hükmetme davasıdır. Çünkü ancak bu şekilde ilahlık makamı bire indirgenebilir. Ancak bununla tevhid akidesi gerçekleşebilir.

MAİDE SURESİNİN SONU

(139) Maide Suresi, 44

En'am Suresi
6

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 165

Bismillahirrahmanirrahim.

Bu sure Mekke'de indi. Yani Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümünün bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'in bu bölümünün Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- inişi tam onüç yıl sürdü. Bu bölümde tek bir mesele, değişmeyen aynı ana mesele işlendi. Fakat meselenin anlatım tarzı hep farklı oldu. Kur'an-ı Kerim'in uslubu her defasında, sanki meseleyi ilk kez ele alıyormuş gibi değişik bir anlatım kalıbı içinde sundu.

Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümü bu yeni dinin en öncelikli, en önemli ve temelli meselesini yani, "inanç sistemi" meselesini irdeliyordu. Meseleyi ilâhlık-kulluk ile ilâhlık ve kulluk arasındaki ilişkiler bazına oturtarak, bu temel zeminde somutlaştırarak zihinlere işliyordu.

Kur'an-ı Kerim'in bu bölümü bu ana meseleyi dile getirirken "insana" onu sadece bu ana niteliğini gözönünde bulundurarak, diğer yan niteliklerini gözardı ederek sesleniyordu.

Bu alanda o günün Arapları ile bütün zamanların Arapları arasında bir fark olmadığı gibi, gerek o dönemin ve gerekse bütün dönemlerin Arapları ile Arap olmayanları arasında da bir fark yoktu.

Mesele değişmez, gündemden düşmez bir "insan meselesi" idi. Çünkü insanın şu evrendeki varoluşunu ve geleceğini, akıbetini irdeliyor, onunla gerek evren ve canlılar arasındaki ve gerekse evrenin ve canlıların yaratıcısı arasındaki ilişkileri anlatıyordu. Bu mesele değişmez, gündemden düşmez bir mesele idi, çünkü bir "varoluş" ve "insan" meselesi idi.

Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümü, insana kendi varoluşunun ve çevresini kuşatan evrenin varoluşunun sırrını açıklıyordu. Ona kim olduğunu, nereden geldiğini, niçin geldiğini, sonunda nereye gideceğini, yokluktan ve "meçhuller

alemi"nden bu dünyaya kimin getirdiğini, kimin geri götüreceğini ve gideceği alemdeki akıbetinin ne olacağını anlatıyordu. Bunların yanısıra şu sorulara da cevap veriyordu: Şu gördüğü, duyu organları ile algıladığı ve ötesinde sezdiği fakat göremediği bir "gayb" aleminin varolduğunu hissettiği somut alem nedir? Sırlarla dolu bu evreni yoktan vareden kimdir? Bu evreni tasarlayan ve çekip-çeviren kimdir? Gözleri önünde oluşan evrendeki bu yenilenmeleri ve değişmeleri kim meydana getiriyor?

Ayrıca, acaba bu evrenin yaratıcısına ve evrenin kendisine karşı nasıl bir tutum takınacaktır; kullar, kulların yaratıcısı ile aralarındaki ilişkileri nasıl düzenleyeceklerdir?

Bu soruların oluşturduğu mesele, o günün olduğu kadar, geçmiş-gelecek bütün zamanların da "insan" varoluşuna dayanak olan en önemli ve sürekli meselesidir.

İşte tam onüç yıl, bu en büyük meselenin irdelenmesi, zihinlere işlenmesi için geçti. O "en büyük mesele" ki, insan hayatının diğer tüm meseleleri ondan türemiş birer zorunlu sonuçtan, birer ayrıntıdan başka bir şey değildir.

Kur'an-ı Kerim'in Mekke'de inen bölümü sürekli olarak bu meseleyi işledi, bu meseleyi aşıp onun türevi olan pratik hayata ilişkin diğer ayrıntılara geçmedi. Yüce Allah bu meselenin yeteri derecede açıklandığına karar verdiği, seçilmiş insanlardan oluşan o günkü müslüman grubun kalblerinde iyice kökleştiğini belirlediği noktaya kadar, bu ısrarlı vurgulama devam etti. O müslüman grup ki, yüce Allah bu dini omuzlarına yüklemiş, onun somut ifadesi olacak olan pratik düzenin oluşturulması görevini üstlenmesini takdir etmişti.

İnsanları Allah'ın dinini benimsemeye ve bu dini pratik hayata yansıtacak bir sosyal düzen kurmaya çağıranlar, bu çok önemli gerçek önünde uzun uzun durup düşünmelidirler. Kur'an-ı Kerim'in Mekke'de inen bölümünün neden onüç yıl boyunca sırf bu inanç sistemi meselesini işlediğini, neden bu konuyu bir noktada keserek bu dine dayalı sosyal düzenin hiçbir ayrıntılı konusunu ele almaya, bu dini benimseyen müslüman toplumda egemen olacak yasal düzenlemeleri belirlemeye geçmediğini herkesten daha önce anlamaya çalışmalıdırlar.

Yüce Allah'ın hikmeti, Peygamberimizin görevlendirilişinin ilk günlerinden itibaren dâvet amacı olarak ilk meselenin inanç sistemi meselesi olmasını, Peygamberimizin çağrı görevine ilişkin ilk adımını, insanları "Allah'dan başka ilâh olmadığına" çağırarak atmasını ve arkasından onlara gerçek ilâhlarını tanıtarak, O'nun dışında hiçbir şeye tapmamalarını bildirerek yoluna devam etmesini dilemiştir.

Görünüşe göre ve kısır insan aklının idraki açısından bu yöntem, o günkü Arapların kalblerine ulaşmayı sağlayacak en kestirme ve en elverişli yol değildi. Çünkü Araplar "ilâh" kelimesinin ve "lailâhe illellah (Allah'dan başka ilâh yoktur) cümlesinin dillerinde ne anlama geldiğini biliyorlardı. "İlâhlık" kavramının "yüce egemenlik" demek olduğunun farkında idiler. İlâhlık yetkisini

birleştirerek bu yetkiyi sırf yüce Allah'ın tekeline vermenin o günün kâhinleri, kabile liderleri, emirleri ve hükümdarları tarafından kullanılan egemenlik yetkisini bunların elinden alarak tümü ile Allah'a geri vermek anlamına geleceğini; böylece yüce Allah'ın hem vicdanlar üzerinde, hem ibadet amaçlı davranışlar üzerinde, hem pratik hayatın gelişmeleri üzerinde, hem mal-mülk üzerinde, hem yasal kararlar üzerinde hem ruhlar ve bedenler üzerinde tek egemen olduğu ilkesini onaylamış olacaklarını biliyorlardı.

Başka bir deyimle günün Arapları "lâilâhe illellah" cümlesinin, ilâhlığın en önemli özelliklerine haksız yere elkoyan yeryüzü kaynaklı otoriteye karşı bir başkaldırı olduğunu, bu haksız el koymaya dayalı bütün oldu-bittilere karşı isyan etmek anlamına geldiğini; Allah'ın iznine dayanmayan kendilerince uydurulmuş yasalara toplumları yöneten bütün otorite odaklarına fiilen karşı çıkmak demek olduğunu biliyorlardı. Ana dillerini ve "lâilâhe illellah" çağrısının gerçek anlamını iyi bilen Araplar, bu çağrının oldu-bittilere dayalı sosyal sistemleri, liderlik mekanizmaları ve egemenlik sistemleri açısından ne demek olduğunun bilincindeydiler. Böyle olduğu içindir ki, bu çağrıya bilindiği şekilde sert tepki göstermiş, ona karşı herkesin bildiği biçimde amansız bir ölüm-kalım savaşına girişmişlerdi.

O halde acaba islâma çağrı hareketi neden bu meseleyi başlangıç noktası olarak seçti? Acaba ilâhi hikmet, neden bütün ilgiyi bu nokta üzerine yoğunlaştırarak işe başlamayı gerekli gördü?

Peygamberimizin bu dini yaymakla görevlendirildiği günlerde, en verimli ve zengin Arap bölgeleri Arapların elinde değildi, başka yabancı milletlerin ellerinde idi.

Kuzeydeki Şam bölgesi tümü ile Bizanslıların elinde idi, Bizans devleti tarafından atanan Arap kökenli valiler tarafıdan yönetiliyordu. Güneydeki Yemen bölgesi ise tümü ile Perslerin egemenliği altındaydı; Persler tarafından atanan Arap kökenli valiler tarafından yönetiliyordu. Arapların elinde sadece Hicaz ve Hicaz bölgeleri ile öteye-beriye serpilmiş bazı yeşil vahalar dışında hiçbir verimli yeri olmayan, kupkuru çöller kalmıştı.

Öteyandan Peygamberimiz, Peygamber olmadan önce çevresinin güvenini kazanmış, dürüst bir insan olarak tanınmıştı. Nitekim Peygamber oluşundan onbeş yıl önce Kureyş kabilesinin ileri gelenleri, Hacer-ul Esved anlaşmazlığının çözümünde onun hakemliğine başvurmuşlar ve verdiği karara hoşnutlukla uymuşlardı. Bunların yanısıra o, Kureyş oymağının en soylu kolunu oluşturan Haşimoğullarından geliyordu. İşte bu yüzden eğer isteseydi, iç ayaklanmalar ile yerel kavgaların yeyip bitirdiği Arap kabilelerini biraraya getirmeyi amaçlayan bir Arap milliyetçiliği kampanyası başlatabilir, Arapları milliyetçi bir coşku etrafında birleştirerek kuzeyde Bizans ve güneyde Pers imparatorlukları tarafından sömürgeleştirilen topraklarını kurtarmaya yöneltebilir, araplık ve arapçılık bayrağını dalgalandırıp Yarımadanın tümü üzerinde ırkçılığa dayalı güçlü bir birlik kurabilirdi.

Eğer Peygamberimiz o gün böyle bir dâvanın bayraktarlığını üstlenseydi, -kuvvetle muhtemeldir ki- her yöreden bütün Araplar çağrısına koşa koşa katılacaklar, böylece onüç yıl boyunca Yarımada yetkililerinin ve egemenlerinin arzuları ile çelişen doğrultudaki mücadelesinin ağır sıkıntılarına katlanmak zorunda kalmayacaktı.

Denebilir ki, Peygamberimiz böyle bir çağrı ile kendisini Araplara kabul ettirdikten, liderlik ve önderlik koltuğuna oturduktan, bütün egemenlik yetkilerini avucunun içinde toplayıp prestijinin doruğuna yükseldikten sonra bütün bu imkânları, Allah tarafından insanlara benimsetmek üzere gönderildiği "Tevhid" inancını yerleştirme uğruna kolayca kullanabilir, insanları şahsi otoritesinin boyunduruğu altına aldıktan sonra onlara, Allah'ın otoritesini rahatlıkla benimsetebilirdi

Fakat her şeyi bilen ve her işi mutlaka bir hikmete dayanan yüce Allah, Peygamberini böyle bir yöne yöneltmedi, bunun yerine "lâilâhe illellah" (Allah'dan başka ilâh yoktur) diye haykırarak ortaya çıkmaya, böylece hem kendisini ve hem de çağrısına olumlu karşılık veren bir avuç mümin azınlığı o bildiğimiz bütün sıkıntılara katlanmaya yöneltti!

Acaba niçin? Hiç kuşkusuz yüce Allah ne Peygamberini ve ne de çevresindeki müminleri sıkıntıya sokmak, sebepsiz yere zora koşmak istemez. Tersine yüce Allah, sözü edilen yöntemin, yani milliyetçilik çağrısı ile ortaya çıkma yolunun çıkaryol olmadığını bildiği için Peygamberini bu zahmetli yola yöneltti. Evet, toprakları, yurtları Bizanslı zorbaların (tağutların) ya da Pers'li zorbaların pençesinden kurtarıp Arap kökenli bir tağutun (zorbanın) eline vermek çıkaryol değildi. Topraklar, ülkeler Allah'ın idi ve Allah adına kurtarılmaları gerekirdi. Ve üzerinde "lâilâhe illellah" sancağı dalgalanmadıkça hiçbir toprak parçası, hiçbir ülke Allah adına kurtarılmış olamazdı.

Tıpkı bunun gibi, bu topraklar üzerinde yaşayan insanları Bizanslı ya da Persli bir zorbanın (tağutun) pençesinden kurtararak Arap soyundan gelen bir zorbanın eline vermek de çıkaryol değildi. Çünkü zorbaların hepsi zorba idi. İnsanlar sırf Allah'ın kulları idiler. Fakat başları üzerinde "lâilâhe illellah" sancağı dalgalanmadıkça insanlar Allah'ın ortaksız kulları olamazlardı. Yalnız burada, anadilinin bütün inceliklerini bilen bir Arabın anladığı anlamdaki "lâilâhe illellah" sancağını kasdediyoruz. Yani egemenlik sırf Allah'ın tekelindedir. Allah katından gelen yasal sistem dışında hiçbir geçerli yasal sistem yoktur. Hiç kimse bir başkası üzerinde egemenlik kurmaya yetkili değildir. Çünkü egemenlik bütünü ile yüce Allah'ın tekelindedir ve çünkü islâmın insanlar için öngördüğü "tabiiyet" Arabı ile Acemi ile Bizanslısı ile bütün ırklardan ve renklerden insanları yüce Allah'ın sancağı altında eşitleştirip kaynaştıran "inanç bağlılığıdır.

İşte çıkaryol budur.

PEYGAMBERİN METODU

Öteyandan Peygamberimizin bu dini yaymak görevi ile gönderildiği dönem-

de, Arap toplumu sosyal adalet ve gelir dağılımı açısından son derece kötü durumda idi. Bütün gelir kaynakları ve ticaret bir avuç azınlığın elinde idi. Bu küçük azınlık, faize dayalı işlemler yolu ile ticari gelirlerini ve servetini sürekli katlıyordu. Geriye kalan çoğunluk ise sefaletten ve açlıktan başka bir şeye sahip değildi. Servet sahipleri aynı zamanda itibarın ve nüfuzun da sahipleri idiler. Çoğunluk ise hem maddi varlıktan ve hem de itibardan yoksundu!

Buna göre Peygamberimiz eğer isteseydi, sosyal adalet bayrağı dalgalandırarak ortaya atılabilir, varlıklı zümreye karşı girişilecek bir savaşın önderi olabilir, getirdiği dini yerleşik düzeni değiştirmeyi amaçlayan, zenginlerin servetlerini ellerinden alıp yoksullara vermeyi gaye edinen bir çağrı olarak seslendirilebilirdi.

Peygamberimiz eğer o gün böyle bir çağrı ile ortaya çıksaydı, Arap toplumu iki sınıfa ayrılır ve halk çoğunluğu bu yeni çağrının tarafında yeralarak servet ve itibar sahibi azınlığın karşısına dikilirdi. Böylece o günlerde "lâilâhe illellah" ilkesinin ufuklarına tırmanabilmiş bir avuç seçkin müslümanın dışında kalan halk çoğunluğunun, bu çağrıya karşı saf bağlayan toplu direnişi ile karşılaşılmazdı.

Denebilir ki, Peygamberimiz bu yolla halk çoğunluğunun desteğini kazanıp onların başına geçerek, bu kuvvetle mutlu azınlığı yenip liderliğini pekiştirdikten sonra kazanacağı otoriteyi ve yaptırım gücünü, görevi olan Tevhid inancını yerleştirmek için kolayca kullanabilir, ilk aşamada şahsi otoritesinin boyunduruğu altına aldığı halk yığınlarına ikinci aşamada Rabblerinin egemenliğine girmeyi, O'na kul olmayı zahmetsizce kabul ettirebilirdi.

Fakat her şeyi bilen ve her işi mutlaka bir hikmete dayanan yüce Allah, onu böyle bir yöne yöneltmedi.

Çünkü yüce Allah, bu yolun çıkaryol olmadığını biliyordu. Sebebine gelince yüce Allah, toplumda sosyal adaletin yaygın ve kapsamlı bir inanç sisteminden kaynaklanması gerektiğini biliyordu. Bu inanç sistemi her meseleyi yüce Allah'a havale etmeli, O'nun kararlaştıracağı servet bölüşümünü ve herkesi gözeten sosyal dayanışmayı hoşnutlukla ve gönüllü olarak kabul etmeli, bu inanç sistemi sayesinde alanın da, mülküne elkonanın da kalbine yüce Allah'ın buyruğuna dayalı bir düzene uyduğu düşüncesi yerleşmeli, her iki taraf da bu konuda Allah'ın emrine uyarak dünyada ve ahirette iyilik ve mükâfat kazanacağını ummalıdır. Böyle olunca kimi kalbler ihtirasla ve kimileri kinle dolmayacak; her konuda kılıca, sopaya, korkutmaya ve yıldırmaya başvurma zorunluğu doğmayacak ve "lâilâhe illellah" dışı temellere dayanan düzenlerde görüldüğü gibi, manevi sarsıntılar ve çalkantılar meydana gelmeyecektir.

Peygamberimizin görevlendirildiği dönemde bedeviliğe dayalı bazı saf fazilet unsurlarının varolmasına rağmen, Arap yarımadasının ahlâk düzeyi birçok bakımlardan alabildiğine düşüktü. Çok yönlü zulüm ve hak çiğneme geleneği toplumda salgın haldeydi. Ünlü muallaka şairi Zuheyr b. Ebu Sulma'nın şu hik-

met içerikli beyti bu durumu iyi anlatır:

Kim korusunu (ırzını, malını) silâhı ile savunmaz ise korusu yıkılır

Başkalarına zulmetmeyen kimse zulme uğrar.

Cahiliye döneminin şu halk deyişi de bu gerçeği dile getirir; "Kardeşini destekle; ister zalim olsun, ister haksızlığa uğrasın."

İçki ve kumar düşkünlüğü bu toplumun yaygın geleneklerinin ve aynı zamanda övünme, hava atma vesilelerinin ilk sıralarında yeralır. Cahiliye şiiri tümü ile bu sosyal hastalığı dile getirir. Nitekim ünlü muallaka şairi Tasafa b. Abd bu durumu şöyle anlatır:

Delikanlılık çağının çekici özelliklerinden olan şu üç şey olmasaydı,

Ataların hakkı için, ziyaretçilerimin hayatımdan umut kesip ne zaman yanımdan kalktıklarına hiç aldırış etmezdim.

Bunlardan biri içmede tanınmış ayyaşları geride bırakmamdır.

Kehribar renkli şarabı ki, içine su katılınca köpürüverir.

••••••••

Öteyandan fuhuş -çeşitli biçimleri ile- bu toplumun karakteristik özelliklerinden biri idi. Nitekim Hz. Ayşe bu konuda bize şu bilgiyi verir:

"Cahiliye döneminde dört türlü nikâh, kadın ile erkek arasında dört çeşit birleşme şekli vardı:

1- Bunlardan biri insanların günümüzde de bilip uyguladıkları nikâhtır. Yani adam, *birinin kızına ya da evlâtlığına talip olur*, arkasından *mihrini* vererek onunla evlenirdi.

2- Cahiliye döneminde uygulanan bir başka nikah biçimi, bir başka kadın-erkek arası birleşme şekli şöyle idi. Erkek, aybaşı kanaması kesilen karısına 'Falanca kişiye haber sal da kendisi ile, döl almak amacı ile, cinsel ilişkide bulun' derdi. Karısının o erkekten gebe kaldığı anlaşılıncaya kadar adam ondan uzak durur, kendisi ile cinsel ilişkide bulunmazdı. Kadının gebe kaldığı anlaşılınca isterse eşi ile yatıp kalkmaya başlardı. Erkekler soylu çocuk edinmek amacı ile bu yola başvururlardı. Bu tür erkek-kadın birleşmesine 'döl edinme birleşmesi' denirdi:

3- Bir başka kadın-erkek arası birleşme biçimi de şöyle idi: On kişiden az sayıda bir erkek gurubu bir arada bir kadına gider, onunla ayrı ayrı cinsel ilişkide bulunurlardı. Kadın hamile kaldığı takdirde doğum yaptıktan birkaç gece sonra o erkeklere haber salarak kendilerini çağırırdı. Bu çağrıyı alan erkekler gelmemezlik edemezlerdi. Adamlar yanına gelince kadın "yaptığınız işin sonucunu görüyorsunuz, onu doğurdum" şeklinde bir giriş yaptıktan sonra o erkekler arasında kimi seviyorsa ona döner ve kendisine adı ile seslenerek 'Ey falanca, bu çocuk senindir' derdi. Bunun üzerine çocuk o erkeğin sayılır, adam buna itiraz edemezdi.

4- Cahiliye döneminde geçerli olan bir başka kadın-erkek arası birleşme biçimi de şöyle idi:

Çok sayıda erkek bir arada bir kadının yanına girerlerdi. Kadın yanına gelen bu erkeklerden hiçbirini geri çeviremezdi. Bu kadınlar, kapılarına özel işaret olsun diye bir bez parçası asan genelev fahişeleri idi. İsteyen her erkek onlarla yatmaya gidebilirdi. Bu tür kadınlardan biri gebe kaldığı takdirde doğum yapınca sözkonusu erkekler bu kadın için bir toplantı yaparlar ve bu işin çözümünü nesep uzmanlarına havale ederler, uzmanlarda bu erkekler arasından kimi uygun görürlerse onu çocuğun babası ilân ederlerdi. Artık çocuk o adamın soyuna katılır, onun oğlu olarak anılırdı. Adam bu karara karşı çıkamazdı." (1)

Buna göre Peygamberimiz eğer isteseydi, bu dini, ahlâk çöküşünü önlemeyi, toplumu arındırmayı ve vicdanları temizlemeyi amaçlayan bir reform, bir ıslâhat çağrısı olarak ortaya atabilirdi.

Peygamberimiz bu yola başvurduğu takdirde her ahlâk reformcusunun, herhangi bir toplumda bulabileceği sosyal kokuşmuşluktan rahatsız olan, ıslâh ve arıtma çağrılarına katılmaktan iftihar ve vicdan rahatlığı duyan, temiz insanların desteğini yanında bulurdu.

Denebilir ki, Peygamberimiz eğer böyle davransaydı, "lâilâhe illellah" çağrısının daha yolun başında gördüğü sert tepki ile karşılaşacağına, toplumun bu temiz ahlâklı, yüce ruhlu grubunun desteğini ilk günlerinde yanında bulur, böylece onların bu inanç sistemini kabul edip taşımaya yatkın karakterlerinin avantajından yararlanabilirdi.

Fakat her şeyi bilen ve her işi bir hikmete dayanan yüce Allah, Peygamberini böyle bir yola yöneltmedi.

Çünkü yüce Allah, bu yolun çıkaryol olmadığını biliyordu! Sebebine gelince O, ahlâkın ancak bir inanç sistemine dayandığı takdirde ayakta durabileceğini biliyordu. Bu inanç sisteminin ölçüleri ortaya konmalı, değer yargılarını belirlemeli ve bu ölçüler ile değer yargılarına kanat gerecek siyasi otoriteyi oluşturmalı idi. Ayrıca bu siyasi otorite yetkisini kullanarak kanat gerdiği ölçülere ve değer yargılarına uyanları ödüllendirip bunları çiğneyenleri cezalandırmalı idi. Bu inanç sistemi toplumda yerleşmedikçe sözkonusu değer yargıları tümü ile havada ve sallantıda kalacağı gibi, bu değer yargılarına dayanan ahlâk sistemi havada ve sallantıda kalacak kuraldan, otoriteden ve yaptırımdan yoksun olacaktı.

Nitekim zorlu ve sıkıntılı bir dönemden sonra, o inanç sistemi yerleşince, arkasında bu inanç sistemine kanat gerecek siyasi otorite oluşunca, insanlar Rabb'lerini tanıyarak sırf O'na kul olmayı benimseyince, yine insanlar kulların ve ihtiraslarının boyunduruğundan kurtulunca, kısacası "lâilâhe illellah" ilkesi kalblerde kökleşince, yüce Allah bu dine ve bağlılarına sözü edilen farklı metodları önerenlerin öngördükleri başarıların tümünü nasip etti.

(1) Buhari, Kitab-ul Nikâh

Arap Yarımadası Bizanslılardan ve Perslerden temizlendi. Fakat bu temizlenme, sözkonusu sömürgecilerin yerine Arap egemenliği kurulsun diye olmadı, onların boyunduruğu yerine yüce Allah'ın egemenliği yerleşsin diye oldu. Yarımada Bizanslı olsun, Persli olsun, Arap kökenli olsun, her türlü zorbanın, tağutun boyunduruğundan kurtulmuştu.

Toplum, sosyal haksızlıkların ve dengesizliklerin her türlüsünden bütünüyle arındı. Yüce Allah'ın buyurduğu adaleti yürürlüğe koyan, O'nun terazisi ile tartan, sırf yüce Allah'ın adına sosyal adalet sancağını dalgalandıran, bu sancağa herhangi bir başka ad eklemeksizin islâm sancağı adını veren ve üzerinde "lâilâhe illellah" cümlesi yazılı olan islâm düzeni kuruldu.

Vicdanlar ve ahlâk sistemi temizlendi, kalbler ve ruhlar arındı. Bu amaca ulaşmak için -sayılı bazı istisnalar dışında- yüce Allah'ın koyduğu sert ya da yumuşak yasal önlemlere (hadlere ve tazirlere) gerek duyulmadı. Çünkü kalblerde işleyen bir denetim mekanizması kuruldu ve çünkü yüce Allah'ın hoşnutluğunun ve sevabının özlemi ile öfkesinin ve azabının korkusu denetimin ve cezanın yerini aldı.

Böylece insanlık sosyal düzen, ahlâk sistemi ve tümü ile hayat tarzı bakımından daha önce hiçbir benzerini yaşamadığı ve islâm dönemi dışında daha sonra da hiçbir örneğine rastlamadığı bir doruğa yükseldi.

Bütün bu başarılar şu sayede gerçekleşti. Çünkü bu dinin devletini, sosyal düzenini, yasal sistemini ve hükümlerini pratiğe yansıtan ilk müslümanlar, daha önce onu gerek vicdanlarında ve gerekse hayatlarında inanç, ahlâk, ibadet ve davranış sistemi olarak uygulamışlar, ortaya koymuşlardı. Onlara, bu dini toplumda yerleştirmenin karşılığında sadece tek bir şey vaadedilmişti. Bu dinin kendi elleri ile üstünlük sağlaması da dahil olmak üzere, hiçbir nüfuz ve egemenlik teminatı içermeyen, dünyalık hiçbir kazanıma bel bağlamayan, metelik vermeyen bu biricik vaad, cennet idi. Kesintisiz cihadın zorlu sınavların, sürekli çağrı çabasının, cahiliye sistemine karşı çıkarak hiçbir zaman ve hiçbir yerde egemen çevrelerin hoşuna gitmeyen "lâilâhe illellah" sancağını dalgalandırmanın karşılığı yalnızca bu biricik vaad idi.

Onlar yüce Allah'ın başlarına getirdiği sınav nitelikli sıkıntılara katlandılar, nefisleri kişisel hazlardan arındı, şu dünyada hiçbir mükâfat beklemez bir ruh yüceliğine erdiler. Bu çağrının kendi elleri ile zafere ulaşması, bu dinin kendi gayretleri ile yeryüzünde egemen olması mükâfatına bile göz dikmediler. Vicdanlarda uyrukluk, milliyet, yurt, toprak, aşiret ve aile gururunun izi kalmadı.

Yüce Allah, bütün bu alanlarda yeterli olgunluğa ulaştıklarını görünce onların bu büyük emanetin, bu inanç sistemi emanetinin güvenilir taşıyıcıları olduğuna karar verdi. Bu inanç sistemine göre kalblerde, vicdanlarda, davranışlarda, ibadetlerde, ruhlarda, mallarda, sosyal uygulamalarda ve kurumlarda tek egemen, yüce Allah idi. Yine Allah onların siyasi egemenliğin güvenilir emanetçileri olduklarına karar verdi. Bu egemenlik onlara Allah'ın şeriatını

yururluğe koysunlar, Allah'ın adaletini gerçekleştirsinler diye veriliyordu. Bu egemenlikten kendilerine, aşiretlerine, soydaşlarına ve milletlerine bir pay, bir imtiyaz çıkarmaları sözkonusu değildi. Ellerindeki egemenlik ve yetki yüce Allah'ın, O'nun dininin ve şeriatının egemenliği ve yetkisi idi. Çünkü onlar bu egemenliğin kaynağının yüce Allah olduğunu, onu kendilerine verenin O olduğunu biliyorlardı.

Bu kutsal metodun bilinen ölçüde yüksek başarılar gerçekleştirebilmesi için başka bir şey gerekmiyordu. Bunun için sadece bu çağrının ilk adımını, anlattığımız biçimde atması, sırf bu sancağı, yani "lâilâhe illellah" sancağını dalgalandırması, onun yanısıra başka bir sancağın çığırtkanlığını yapmaması, bu görünüşte sarp ve sıkıntı dolu, fakat aslında uğurlu ve başarıya ulaştırıcı yolu hiçbir tarafa sapmaksızın izlemesi gerekiyordu.

Eğer bu kutsal metod ilk adımını milliyetçilik, sosyal adalet ya da ahlâk reformculuğu çağrısı ile atsaydı ya da kendi öz yaftası olan "lailâhe illellah" yaftasının yanısıra başka bir yafta daha eklemiş olsaydı, sırf Allah rızasına yönelmiş olma özelliğini taşıyamazdı.

LÂİLÂHE İLLELLAH ÇAĞRISI

İşte 'lâilâhe illellah" çağrısının kalblere ve kafalara yerleştirilmesi, görünüşteki zorluğuna rağmen bu yolun seçilmesi, başka yan yollara itibar edilmemesi ve bu yolun ısrarla izlenmesi konusunda Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümünün tutumu ve bu tutumun gerekçesi budur.

Yine Kur'an'ın bu bölümünde sadece inanç sisteminin işlenmiş olmasına, bu inanç sistemine dayanan sosyal düzenin ve insanlararası ilişkileri düzenleyen yasal sistemlerin ayrıntılı açıklamasına girişilmemiş olmasına gelince bu da, insanları bu dine çağırmak isteyenlerin bilinçli bir yaklaşımla üzerinde durmaları gereken bir noktadır.

Hemen belirtelim ki, bu tutumu gerekli kılan faktör, bu dinin karakteristik özelliğidir. Bu din, bütünü ile tek ilâh temeline dayanır. Bütün kurumları, bütün yasal düzenlemeleri bu ana temelden kaynaklanır. Tıpkı iri gövdeli, geniş gölgeli, sık dallı, uzun boylu, gürbüz bir ağaç gibi. Böyle bir ağaç nasıl içi ve uzun gövdesi, saçaklı dalları ile orantılı ve simetrik biçimde derin ve geniş bir toprak parçasına kök salmak zorunda ise, işte bu din de böyledir. Onun kurduğu düzen hayatı tümü ile kapsar. Küçük-büyük bütün insani faaliyetleri üstlenir. İnsanın sadece dünyadaki hayatını değil, ahiretteki hayatını da düzenler. İnsanın sadece görünen maddi alemle olan ilişkilerine değil, bilgimize kapalı "gayb" alemi ile olan ilişkilerine de yön verir. Sadece gözle görülen, somut ilişkiler ile değil, vicdanların derinliklerinde saklanan sırlar ve gizli niyetler alemi ile de ilgilenir. O kocaman, heybetli, geniş alana yayılmış, yüce gövdeli bir ağaca benzer. Buna göre bu iriliğe, bu geniş çaplılığa ve bu yüceliğe uygun kökleri ve toprakaltı derinliği olmalıdır.

Bu durum bu dinin bir sırrı, yapısal bir özelliğidir. Bu sır, bu yapısal özel-

lik bu dinin kendini inşa etme ve varlığını sürdürme yöntemini belirler; inanç sisteminin yapılanmasını ve kökleşmesini, vicdanların kuytu köşelerine yayılmasını ve dağılmasını sağlıklı büyümenin vazgeçilmez şartı, *dayanıklığın temi*natlarından biri ve ulu ağacın yerin üzerinde görülen kısmı ile toprağın derinliklerindeki kökü *arasında varolması* gereken dengenin güvenilir göstergesi sayar.

"Lâilâhe illellah" inancı vicdanların kuytu derinliklerinde kökleşince "lâilâhe illellah" inancına somut varlık kazandıran sosyal düzen de bu vicdanlarda kökleşmiş olur. Bu inanç sistemini köklü biçimde benimseyen vicdanlar için, sözkonusu *düzenin hoşnutlukla* kabul edilen tek düzen olduğu kesinlik kazanır. Bu vicdanlar henüz bu düzenin ayrıntılarını öğrenmeden, henüz yasal düzenlemeleri ile karşılaşmadan bu düzene teslim olurlar.

Bu peşin teslim oluş, imanın gereğidir. Ancak böyle bir teslimiyet sayesinde vicdanlar islâmın kurumlarını ve yasal düzenlemelerini hoşnutlukla kabul ederler, ancak o takdirde vicdanlar bu düzenin herhangi bir hükmü ile karşılaşınca ona karşı çıkmazlar, onu savsaklamadan, mırın-kırın etmeden hemen yürürlüğe koyarlar.

İşte içkinin, faizin, kumarın ve diğer tüm cahiliye dönemi alışkanlıkların ortadan kaldırılması böyle gerçekleşti. Bunlar ya Kur'an'ın birkaç yasaklayıcı ayeti ya da Peygamberimizin birkaç sakındırıcı sözü üzerine ortadan kaldırılabilmişlerdir. Oysa ki, yeryüzü kaynaklı otoriteye dayanan hükümler bu kötülüklerden sadece birine karşı kanunlarla, kararnamelerle, kurumlarla, derneklerle, askerlerle, güvenlik güçleri ile, çeşitli propaganda ve yayın araçları ile savaşmak zorunda kalırlar. Buna rağmen kendisine karşı savaşılan kötülük ya da sosyal hastalık toplumun yapısını için için kemirirken, bu hükümetler sadece dışardan görülen kanuna aykırılıkların sadece bir bölümünü dizginleyebiliyorlar. (2)

Bu tutarlı yöntem bu dinin bir başka yapısal özelliğini de yansıtır ki o karakteristik de şudur: Bu din pratiğe dönük, hareketli ve aksiyoner bir sistemdir. *Hayatın pratiğine egemen olmak üzere*, bu pratiği karşısına alıp hakkında kesin sözünü söylemek üzere, yani sözkonusu pratiği ya onaylamak ya da kısmi ve köklü değişikliğe uğratmak üzere gelmiştir. Bundan dolayı bu din, sadece yüce Allah'ın ortaksız egemenliğini peşin olarak benimsemiş bir toplumun, fiilen ortaya çıkacak pratik gelişmelerine ilişkin yasalar koyar.

Bu din "varsayım"larla uğraşan bir "teori" değildir, pratikle uğraşan bir sistemdir. Buna göre her şeyden önce Allah'dan başka ilâh olmadığını, egemenliğin sırf *Allah'ın tekelinde* olduğunu onaylayan; Allah'dan başkasının egemenliğini ve temel kurala dayanmayan her türlü oldu-bittinin meşruluğunu reddeden bir müslüman toplumun kurulması, varolması gerekir.

Böyle bir toplum fiilen kurulunca onun kurumlaşan ve yasal düzenleme-

(2) Bu konuda somut kanıtlara dayalı bilgi edinmek isteyenler yüce Allah'ın içkiyi nasıl yasakladığını bu *tefsirin III. cildinin 83-91* sayfalarını okuyarak ve Amerikan hükümetinin içki yasağı kampanyasında uğradığı başarısızlığı "Müslümanların Gerilemesi ile Dünya Neler Kaybetti" adlı eseri inceleyerek görebilirler.

lerle donatılması gereken bir pratik hayatı olur. İşte bu din ancak o zaman kurumlar belirlemeye ve yasalar koymaya başlar. Bu kurumları ve yasaları, peşin olarak onlara teslim olmuş, ilke olarak başka yasaları ve kurumları reddetmiş insanlar için ortaya koyar.

Bu toplumun acil olarak sosyal kurumlara ve yasal düzenlemelere gerek duyan bir pratik hayatı olması lâzım geldiği gibi, bundan da daha öncelikli olarak bu sisteme inananların kendilerine ve toplumlarına egemen olmaları, sözkonusu kurumları ve yasaları toplumlarında yürürlüğe koyacak konumda bulunmaları gerekir. Bu konumda olmalıdırlar ki, sözkonusu kurumların bir prestiji, adı geçen yasaların bir ciddiyeti olsun.

Oysa müslümanlar Mekke döneminde kendilerine ve toplumlarına egemen olmadıkları gibi, yüce Allah'ın şeriatına göre düzenleyebilecekleri bağımsız bir pratik hayata da sahip değillerdi. İşte bundan dolayı yüce Allah, bu dönemde müslümanlara sosyal kurumlar ve yasalar indirmedi, bunlar yerine kendilerine inanç sistemi ile bu inanç sisteminden kaynaklanan ahlâk ilkeleri indirdi. Bu ahlâk ilkeleri, sözkonusu inanç sistemi kalblerinin derinliklerinde iyice kökleştikten sonra gündeme geldi. Fakat müslümanlar Medine'de egemen ve bağımsız bir devlete kavuşunca, kendilerine toplumun pratik ihtiyaçlarına cevap veren ve devletlerinin otoritesi sayesinde ciddiyetleri ve uygulanabilirlikleri teminata bağlanan yasalar ve sosyal kurumlar indirildi.

Yüce Allah, onlara Mekke döneminde gelin çeyizi düzer gibi biriktirsinler de, Medine'ye varıp devlet kurar-kurmaz uygulamaya koysunlar diye sosyal kurumlar ve yasalar indirmeyi dilemedi. Çünkü bu dinin karakteristik özelliği böyle değildir. Bu din her şeyden önce pratikliğe ve ciddiliğe önem verir. Bu din, hayali çözümler önermek üzere varsayıma dayalı problemler ortaya atmaz. O, toplumsal pratiği; boyutları, biçimi ve şartları uyarınca ele alıp boyutlarına, biçimine ve şartlarına göre kendi özel kalıbına döker.

Günümüzde bazı kimseler, yeryüzünde yüce Allah'ın hükümlerini ortaksız biçimde egemen kılmayı onaylayan, bunun dışındaki bütün hukuk sistemlerini, şeriat taslaklarını reddeden ve aynı zamanda bu şeriatı kanatları altına alıp yürürlüğe koymayı teminata bağlayacak bağımsız otoriteye sahip bir toplum yokken islâmdan sosyal kurumlar ve pratik hayata ilişkin yasal düzenlemeler ortaya koymasını beklerler. İslâmdan böyle bir şey yapmasını isteyenler, bu dinin yapısal özelliğini ve Allah'ın emri uyarınca hayata karşı nasıl bir tavır takındığını kavrayamamışlardır.

Onlar bu dinin yapısal karakterini, yöntemini ve tarihini değiştirerek onun beşeri teorilere ve insan ürünü sistemlere benzemesini istiyorlar. İçlerinde taşıdıkları gelip geçici arzularına uyarak onu, yolunda ve adımlarında aceleciliğe sürüklemek istiyorlar. Bu arzular basit beşeri sistemler karşısında ruhlarında çöreklenen psikolojik bozgundan kaynaklanıyor. Onlar bu dinden, kendini henüz varolmayan hayali bir geleceğe cevap verecek varsayımların kuru kalıplarına dökmesini istiyorlar. Oysa yüce Allah, bu dinin dilediği gibi olmasını istiyor. Yüce

Allah, onun kalbi dolduran, vicdana tam anlamı ile egemen olan, insanların sadece Allah'a boyun eğmesini ve Allah'dan başka hiçbir yasa koyucu kaynak tanımamalarını kaçınılmaz kılan bir inanç sistemi olmasını diliyor. İnançları böyle olan birtakım insanlar ortaya çıktıktan ve bu insanlar toplumlarına egemen olduktan sonra şeriat kaynaklı yasalar, onların pratik ihtiyaçlarını karşılamaya ve gündelik hayatlarını düzenlemeye başlar.

İnsanları islâma çağıranlar tarafından tıpkı bunun gibi, iyi kavranılması gereken bir başka ilke de şudur: Bu kimseler insanları bu dinin yıkılmış yapısını yeniden kurmaya çağırırlarken, karşılarındakileri önce bu inanç sistemini benimsemeye çağırmalıdırlar. Seslendikleri kimselerin müslüman olduklarını ileri sürmeleri ve kimlik belgelerinde onların müslüman olduklarının yazılı olması, islâm dâvetçilerine bu öncelikli görevlerini ihmal ettirmemelidir. Bu dâvetçiler, karşılarındakilere islâmın her şeyden önce gerçek anlamı ile "lâilâhe illellah" inancını onaylamak demek olduğunu öğretmelidirler. Bu inancın gerçek anlamı, her alanda egemenliği yüce Allah'ın tekeline vermek ve bu yetkiyi kendilerine yakıştırarak Allah'ın egemenliğine tecavüz edenleri ortadan kaldırmaktır. İnsanlar'ın bu inancı vicdanlarına, ibadet amaçlı hareketlerine ve gündelik hayatın pratik davranışlarına yansıtmaları gerektiğini iyi bilmesi gerekir.

İlk islâma çağrı kampanyasının temelini oluşturan bu ilke, bu gün de insanları islâma çağırmanın ana meselesi olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümünün tam onüç yıl boyunca omuzladığı çağrı görevi budur.

Belirli bir insan grubu, böylesine köklü anlamda bu dine girince işte bu grup, islâm düzenini sosyal hayatında sağlıklı bir uygulamaya kavuşturabilir. Çünkü bu grubun fertleri, öz vicdanları ile giriştikleri hesaplaşmanın sonunda hayatlarının bütününü bu temele oturtarak, yüce Allah'dan başka hiçbir gücün yaşayışlarına yön veremeyeceğini -peşin olarak- kararlaştırmışlardır.

Böyle bir toplum, fiilen kurulduğu andan itibaren islâm düzeninin temel ilkeleri sunulmaya başlar. Ayrıca bu toplumun kendisi de, pratik hayatının gerektirdiği yasaları islâm düzeninin genel çerçevesine bağlı olarak çıkarmaya koyulur. İşte pratik, gerçekçi ve ciddi islâm sisteminin atacağı adımların doğru sırası budur.

Bazı iyi niyetli, fakat aceleci kimseler vardır. Bunlar bu dinin yapısal özelliğini, onun tutarlı ilâhi sisteminin karakteristik niteliğini iyi kavrayamamışlar, bu sistemin her şeyi bilen, her işi bir hikmete dayanan yüce Allah'ın engin bilgeliğine, O'nun, insan karakterine ve hayatın ihtiyaçlarına ilişkin bilgisine dayandığı gerçeğinin yeterince farkında değildirler. Bu iyi niyetli sabırsızların bazıları sanıyorlar ki, insanları islâma çağırırken onlara islâm düzeninin temel ilkelerini, hatta islâma ilişkin bazı yasal düzenlemeleri sunmak, karşılarındakilerde bu dine karşı sempati uyandırarak çağrı sürecinin yolunu kolaylaştırır.

Böyle sanmak aceleciliğin, tezcanlılığın yolaçtığı bir kuruntudur. Peygamberimizin işe başlarken milliyetçilik, sosyal adalet ya da ahlâk reformculuğu bay-

rağını dalgalandırarak ortaya çıkmasının, çağrı yolunu kolaylaştıracağını ileri süren sivri akıllıların vehmi gibi bir vehimdir bu!

Oysa vicdanlar, islâm şeriatının herhangi bir özendirici ayrıntısına muhatap olmadan önce, samimiyetle yüce Allah'a bağlanmaları, ilke olarak O'nun şeriatını ortaksız biçimde kabul ederek ve diğer her türlü hukuk sistemini, şeriat taslağını reddederek O'na kulluklarını ilân etmeleri gerekir.

İslâma yönelik arzu, sırf Allah'a kul olmayı benimseme ve O'nun dışındaki her türlü otoritenin boyunduruğundan kurtulma özleminden kaynaklanmalıdır. Yoksa insanlara sunulan düzenin şu ya da bu noktalarda mevcut düzenlerden daha iyi olmasında değil.

Aslında yüce Allah'ın düzeni özü itibarı ile en iyidir. Çünkü yüce Allah'ın yasalarına dayanır. Kulların yasaları hiçbir zaman yüce Allah'ın yasaları gibi olamaz. Fakat islâm çağrısının temel dayanağı bu değildir. Bu çağrının temel dayanağı, yüce Allah'ın yasalarını kabul edip diğer bütün hukuk sistemlerini reddetmenin islâm demek olduğudur. İslâmın bundan başka bir anlamı yoktur. İslâma karşı sempati duyan kimse, bu temel meselede doyurucu biçimde nasibini almış demektir ki, artık onun islâm düzeninin güzelliğine ve üstünlüğüne ilişkin açıklamalar ile özendirilmesi gereksizdir. Çünkü böylesine sıcak bir yaklaşım, imanın yalın ve dolaysız sonuçlarından biridir!

Şimdi de Kur'an-ı Kerim'in Mekke bölümünün onüç yıl boyunca inanç meselesini nasıl işlediğini belirtmemiz gerekir. Bu ayetler inanç sistemini ne "Teori" biçiminde, ne "Teolojik" spekülasyonlar biçiminde ve ne de "Tevhid" ve "Kelâm" ilimlerinin daha sonraki dönemlerde benimsedikleri sözel tartışmanın diyalektik yöntemine bağlı olarak ele almışlardır. Asla.

Bu ayetler insan "fıtratı"na gerek bu fıtratın ve gerekse çevresini saran varlık bütününün içerdiği kanıtlarla ve mesajlarla sesleniyorlardı. Bu ayetler, insan fıtratını koyu sis tabakalarından arındırıyor, fıtri reaksiyon cihazlarını üzerlerinde çöreklenen ve onları işlemez hale getiren yabancı unsurlardan temizliyor, fıtratın gözeneklerini açarak onlara, etkili mesajları alıp bu mesajlara cevap verme yeteneği sağlıyordu. İncelemekte olduğumuz sure, bu kendine özgü yöntemin çarpıcı bir örneğidir. Az ilerde bu surenin özelliklerinden sözedeceğiz.

Bu genel olarak böyledir. Özel olarak ise Kur'an-ı Kerim, bu inanç sistemi aracılığı ile canlı ve somut bir savaşa giriyordu. Yaşayan, ortalıkta gezen insanların vicdanlarını fonksiyonsuz ve işlersiz hale getiren sis ve pas birikintisi ile savaşa giriyordu.

Bundan dolayı "Teori" üslubu bu somut pratiğe karşı koymaya elverişli bir yöntem olamazdı. Elverişli yöntem yaşayan, ortalıkta gezen insanların vicdanlarında çöreklenen somut ve psikolojik engellere, kösteklere, sedlere ve komplekslere bilfiil karşı koymaktı. Daha sonraki yüzyıllarda "Tevhid" ilminin benimsediği soyut zihinsel tartışma yöntemi, kuru diyalektik metod da bu canlı pratiğe karşı koyacak elverişli bir yöntem olamazdı. Çünkü bu ayetler, bütün

yaşayan komplikasyonları ile eksiksiz bir beşer realitesi ile karşı karşıyadırlar ve bu pratiği değiştirmek üzere insan varoluşuna bütünü ile sesleniyorlar. "Teolojik" spekülasyon yöntemini kullanmak da çıkaryol değildi. Çünkü islâm inancı gerçek bir inanç sistemidir. Bu inanç sistemi uygulamaya yönelik pratik bir hayat sisteminde somutlaşır, hayali teolojik araştırmaların sıkıştırıldığı dar açılara hapsedilemez.

Müslüman cemaatın vicdanlarında bu inancı yapılandırmaya koyulan Kur'an-ı Kerim, bir yandan bu cemaatle omuz omuza onu kuşatan cahiliyeye karşı çetin bir savaşa girişirken, bir yandan da bu cemaatin vicdanlarında, ahlâkında ve pratik hayatında çöreklenen cahiliye tortularına karşı zorlu bir savaş veriyordu. İşte bu inancın yapısı bu şartların ürünü olarak ortaya çıktı. Meydana çıkan bu yapı,. ne "teori" ne "teolojik" spekülasyonlar yığını ve nede "diyalektik" tartışmalar biçiminde idi. Bu yapı, müslüman cemaatin kişiliğinde somutlaşmış, doğrudan doğruya hayatı düzenlemeye yönelik organik bir realite idi. Müslüman cemaatin inanca dayalı düşünce alanında, bu inançla uyumlu pratik davranışlar alanında ve bir savaş birliği gibi cahiliyeye karşı koyma yeteneği alanındaki gelişimi, bu inanç sistemi yapısının gelişiminin somut bir örneği ve canlı bir tercümanı oluyordu. Bu yöntem, islâmın yöntemidir, aynı zamanda onun karakteristik özelliğini yansıtır.

İnsanları islâma çağıranların islâmın bu karakteristik özelliğini ve hareket yöntemini anlattığımız gibi kavramaları kaçınılmaz bir gerekliliktir. Böylece onlar, Mekke döneminde bunca uzun bir zaman süren inanç sistemini yapılandırma aşamasının islâmi akımın pratik oluşum aşamasından ve fiili bir islâm toplumu meydana getirme sürecinden kopuk olmadığını anlayabileceklerdir. Bu aşama bir "teori" algılayıp inceleme dönemi değildi. Tersine bu dönem aynı anda gerek inanç sistemine, gerek cemaate, gerek harekete ve gerekse fiilen varolmaya yönelik bir temel kurma aşaması idi. Bu bina ne zaman yeniden kurulmak istenirse yine böyle davranmak gerekir.

Yine aynı şekilde inanç binasını oluşturma aşaması uzun olmalı, kuruluş döneminin adımları ağır ağır, derinliğine ve sağlam noktalara basa basa atılmalıdır. Yine aynı şekilde inanç yapısını kurma aşaması, teorik bir inanç sistemi araştırmaları aşaması olmamalı, bu inancı canlı bir biçimde ifade etme, dışa vurma aşaması olmalıdır. Bu canlı inanç sistemi gelişimine paralel biçimde gelişen sosyal yapıya ve cahiliye düzenine karşı koyup ona karşı hem vicdanlarda hem de pratikte savaş veren fiili harekete yansımalıdır. Böylece bu inanç sistemi canlı bir ifadeye kavuşturulmalı, savaş potasında pişerek canlı bir gelişim göstermelidir.

Bu inanç sisteminin soyut felsefi araştırmalara, bilgi ve kültür birikimi sağlamaya yönelik bir "teori" şeklinde algılanması islâm açısından son derece büyük bir hata, hatta son derece büyük bir tehlikedir.

Kur'an-ı Kerim, bu inanç yapılanması için ayırdığı onüç yılı ilk kez iniyor olduğu için harcamış değildi. Asla! Yüce Allah dileseydi, Kur'an'ı bir kerede

toptan indirir, sonra muhatapları "islâm teorisi"ni (!) iyice kavrasınlar diye onlara onüç yıllık, ya da bundan daha uzun veya daha kısa bir araştırma süresi tanır, bu süre boyunca onları bilimsel çalışmaları ile başbaşa bırakırdı.

Fakat yüce Allah'ın muradı başka idi. O belirli ve kendine özgü bir yöntem ortaya koymak istiyordu. O aynı anda hem bir cemaat hem bir hareket ve hem de bir inanç sistemi oluşturmak istiyordu. O, sözkonusu cemaati ve hareketi bu inanç aracılığı ile ve bu inancı da sözkonusu cemaat ve hareket aracılığı ile oluşturmak istiyordu. O bu inancın, sözkonusu cemaatin fiili pratiği ve sözkonusu cemaatin fiili, hareketli pratiğinin de bu inancın somutlaşmış yansıması olmasını istiyordu. Yüce Allah vicdanları ve cemaatleri yapılandırma sürecinin akşamdan-sabaha gerçekleşemeyecek bir iş olduğunu biliyordu. Bu yüzden vicdanları ve cemaati oluşturmak için gereken süre kadar bir sürenin inanç sistemini oluşturmak için harcanması kaçınılmazdı. Sonunda inanç yapılandırması olgun bir düzeye ulaşınca cemaat bu olgunluğun somut göstergesi olurdu.

Kur'an'ın Mekke bölümünün yönteminden özet olarak anlaşılacağı üzere, bu dinin karakteristik özelliği budur. Bu dinin bu yapısal özelliğini iyi anlamalı ve çeşitli beşeri teoriler karşısında psikolojik bozguna uğramışlıktan kaynaklanan aceleci heveslere kapılarak onu değiştirmeye kalkışmamalıyız. Bu din, bu yapısal özelliği sayesinde ilk başta bir müslüman ümmet ortaya çıkardı. Ne zaman bu islâm ümmeti yeniden varlık sahnesine çıkarılmak istenirse, yine bu yapısal özelliğe uyularak meydana çıkarılabilir. Tıpkı yüce Allah'ın bu ümmeti ilk kez ortaya çıkardığı gibi.

Sırf zavallı insan ürünü "teoriler"in karşısına bir "İslâm Teorisi" çıkaralım diye hareketli ve yaşayan bir pratikte somut ifadeye kavuşması gereken canlı islâm inancını, felsefi araştırmalara, bilgi ve kültür birikimini geliştirmeye yönelik kuru bir "teori"ye dönüştürmeye kalkışmanın hem hatalı, hem de tehlikeli bir girişim olduğunu kavramalıyız.

İslâm inancı canlı vicdanlarda, pratik düzenlemelerde ve çevresindeki cahiliyeye karşı koyan hareketlilikte somut ifadeye kavuşmalıdır. Bu hareketlilik, bu inancın bağlılarının vicdanlarında çöreklenen cahiliye tortularına da karşı koymalıdır. Çünkü onlar da, bu inanç vicdanlarına girmeden ve kendilerini cahiliye bataklığından çıkarmadan önce bu cahiliye toplumun bir kesimini oluşturuyorlardı. Bu inanç sistemi, bu şekli ile kalblerde ve kafalarda olduğu kadar hayatta da "teori"nin tuttuğu yerden daha büyük, daha geniş ve daha derinlikli bir yer tutar. Bu hali ile "teori"nin cürmünü ve etki alanını da kapsar, ama bu kadarı ile yetinmez.

Ilâhlığa, evrenin varoluşuna, hayata ve insana ilişkin islâm düşüncesi geniş kapsamlı ve yetkin bir düşüncedir, fakat aynı zamanda pratik ve aksiyonerdir. Bu düşünce bu özelliği ile sırf bilgi birikimi edinmeye dönük, spekülâtif bir düşüncede somutlaşmaktan hoşlanmaz. Çünkü, böyle bir şey onun karakterine ve amacına ters düşer. Onun insanlarda, canlı düzenlemelerde ve pratik hareketlerde somut ifadeye kavuşması gerekir. Onun oluşum yöntemi insanlar, canlı

düzenlemeler ve pratik hareketler aracılığı ile gelişmektir. Böylece pratik açıdan olgunlaşması ile paralel bir şekilde teorik bakımdan da olgunlaşır; bu arada hayattan kopuk bir teoriye dönüşmemiş, tersine pratikte somutlaşmış niteliğini devam ettirir.

Hareketli ve pratik gelişmeyi arkasında bırakan, bu plâtformda somut ifadesini bulmayan her tüzlü teorik gelişme, bu dinin yapısal özelliği, amacı ve orijinal oluşum yöntemi açısından hatalı ve tehlikelidir.

Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Kur'an'ı insanlara ağır ağır okuyasın diye onu bölümlere ayırdık ve azar azar indirdik." (3)

Demek ki, bilgi birikimi edinmeye dönük bir "teori" değil de, uygulamaya yönelik bir inanç sistemi oluşturabilmek için "ağır ağır" indirilmek gibi "bölüm"ler şeklinde olması da amaç edinilmiştir.

Bu dinin bağlıları iyi bilmelidirler ki, o nasıl ilâhi kaynaklı ise, onun uygulama yöntemi de ilâhidir ve yapısal özelliği ile uyumludur, onun özünü uygulama yönteminden ayırmak mümkün değildir.

Bu dinin bağlıları bilmelidirler ki, o nasıl inanç sistemini ve ona bağlı olarak yaşayan sosyal pratiğini değiştirmek üzere gelmiş ise, aynı ölçüde bu inanç sistemini ve yaşayan sosyal pratiği değiştirmek için izlenecek olan düşünce ve hareket yöntemini de değiştirmek üzere gelmiştir. Bu din, bir ümmet meydana getirirken, bununla eşzamanlı olarak bir inanç sistemi de meydana getirmek üzere geldi. Bunun yanısıra bir inanç sistemi ve yaşayan bir sosyal pratik meydana getirmek üzere geldiği oranda, bu inanç sistemini ve bu canlı sosyal pratiği oluştururken izlenecek olan kendine özgü düşünce yöntemini meydana getirmeye de gelmiştir. Onun kendine özgü düşünce yöntemi ile inanç sistemi ve pratik sosyal yapısı birbirinden ayrılmaz. Bunların hepsi organik bir bütün meydana getirir.

Bu dinin uygulama yöntemini açıkladığımız biçimde anlattıktan sonra, şu noktayı kavramamıza sıra gelir: Bu yöntem köklü ve süreklidir. Belirli bir aşamanın belirli bir çevrenin ilk müslüman cemaatın oluşum sürecine özgü belirli şartların yöntemi değildir. Bundan başka bir yöntem izlenerek bu dinin yapısı kurulamaz, ortaya konamaz.

TEORİ VE PRATİK

İslâmın görevi sadece insanların inanç sistemlerini ve sosyal hayatlarının pratiğini değiştirmek değildir. Bu din insanların düşünce tarzlarını teoriye ve pratiğe ilişkin tavırlarını da değiştirmekle görevlidir. Çünkü islâm, yapısal özelliği bakımından kısa görüşlü, zavallı beşeri sistemlerle tümü ile ters düşen ilâhi bir sistemdir.

Bizler ilâhi düşünceye ve ilâhi hayat tarzına ancak ilâhi düşünce yöntemini

(3) İsra Suresi: 106

izleyerek ulaşabiliriz. Bu öyle bir düşünce yöntemidir ki, yüce Allah, insanların düşüncelerinin ve canlı sosyal yapılarının sağlıklı bir oluşuma kavuşabilmesi için düşünce tarzlarını bunun üzerine oturtmalarını istemiştir.

Eğer biz islâmdan, kendini bilimsel araştırmalara yönelik kuru bir "teori"-'ye dönüştürmesini istersek, onu ilâhi düşünce ve pratik yapılandırma yönteminin sınırları dışına çıkarmış, insan ürünü düşünce yöntemleri karşısında küçük düşürmüş, ona bu yöntemler karşısında diz çöktürmüş oluruz. Sanki ilâhi sistem, insan ürünü sistemlerden daha aşağıdaymış da onun düşünce ve hareket düzeyini yükseltip kulların sistemlerinin seviyesine çıkarmak istiyormuşuz gibi oluruz.

Durum bu açıdan tehlikelidir ve bu psikolojik bozgun ölümcüldür!

İlâhi sistemin görevi, biz islâm dâvetçilerine, kendine özgü bir düşünce yöntemi sunmaktır. Biz, bu düşünce yöntemi sayesinde yeryüzünde egemen olan, akıllarımızı baskı altında tutan ve tortularını kültürümüze sızdıran cahiliyenin düşünce metodlarının izlerinden, zararlı artıklarından arınacağız. Buna göre, eğer biz dine, onun doğal yapısına yabancı bir düşünce yöntemi ile, egemen cahiliye uygarlığının düşünce yöntemlerinden biri ile yaklaşırsak, onun insanlığa karşı yüklendiği fonksiyonu ortadan kaldırmış, görevini yapmaktan alıkoymuş oluruz. Böylece çağımızın egemen cahiliye sisteminin baskısından ve akıllarımıza ve pratik oluşumumuza sızan tortulardan kurtulmamız için önümüze çıkan fırsatı kendi ayaklarımızla tepmiş oluruz.

Durum bu bakımdan da tehlikelidir ve uğranılacak yıkım ölümcüldür.

İslâmın kuruluş sürecinde düşünce ve uygulama yöntemi, inanç sistemi ile pratik düzenden daha az değerli ve daha az gerekli değildir. Aynı zamanda bu ikisi birbirinden ayrılmaz. Ne zaman islâm inancını ve düzenini teorik bir kalıp içinde anlatma ve sunma düşüncesine kapılırsak hemen aklımıza getirmeliyiz ki, bu yöntem yeryüzünde hareket ve pratik biçiminde bir "islâm" meydana getiremez. Hatta bu durumda şu gerçeği de gözardı etmemeliyiz: İslâmı bu şekilde sunmamızdan sadece pratik islâmi hareket içinde olanlar, fiilen hareket içinde bulunanlar yarar sağlayabilirler ve islâmı bu şekilde sunmamızın böylelerine sağlayabileceği azami (maksimum) fayda, bu kimselerin hareket süreci içinde aştıkları mesafe ile sınırlı olacak, onların üzerinde bu mesafenin sınırını aşan bir etki meydana getiremeyecektir.

Bir kere daha belirteyim ki, islâmın inanç sistemi kafalarda oluşur-oluşmaz, hemen arkasından hareketli bir insan topluluğunda somut ifadeye kavuşmalı, aynı zamanda bu hareketli topluluk, inanç sisteminin doğru örneği ve gerçek tercümanı olmalıdır.

Yine bir kere daha vurgulayayım ki, bu yöntem islâmın doğal ve ilâhi yöntemidir. Bu yöntem dört başı mamur, bağımsız teoriler oluşturup bunları donuk, entellektüel kalıplar içinde insanlara sunma yöntemine göre daha üstün, daha etkili ve insan fıtratı ile daha uyumludur. Çünkü insanlar pratik bir hare-

ket içinde fiilen yer almadıktan sonra, bu teorik kavramları içlerine sindirerek, özümleyerek adım adım geliştiklerini kendi kişilikleri ile somut biçimde kanıtlamadıktan sonra, sözkonusu teorik kalıpların yararı cılız olur.

Bu hüküm, islâm düşüncesinin özü hakkında doğru olunca, islâm düşüncesini somut ifadeye kavuşturan pratik düzenin temel kurallarının ya da bu düzenin ayrıntılı yasalarının sunulması hakkında doğal olarak haydi haydi doğrudur.

Çevremizi kuşatan cahiliye uygarlığı, bazı iyi niyetli islâm dâvetçilerine; psikolojik baskı altında, islâm sistemi adına aceleci adımlar attırmaya zorladığı gibi, bu gibileri zaman zaman sıkıştırarak bu islâm dâvetçilerine ısrarla şu tür sorular sorar: İnsanları benimsemeye çağırdığınız sosyal düzeniniz nerede? Bu düzeni yürürlüğe koymak için ne gibi bilimsel araştırmalar, ayrıntılı programlar ve tasarılar hazırladınız? Cahiliye uygarlığının bu sıkıştırmadaki amacı şudur: İslâm dâvetçilerini sistemleri ile çelişen bir aceleciliğe sürüklemek, onların inanç yapısını kurma aşamasını atlamalarını sağlamak ve ilâhi sistemlerini yapısal karakterinden ayrı düşürmeye zorlamaktır. Oysa bu sistemde teori, hareket içinde billürlaşıp meydana çıkar; sosyal düzen, pratik deneylerle belirginlik kazanır; yasal düzenlemeler, pratik hayatın gerçek problemleri ile yüzyüze gelmenin sonucunda ortaya atılır.

İslâm dâvetçilerinin bu manevralara, bu sinsi entrikalara kulak asmamaları gerekir. Hareketlerine ve dinlerine yabancı yöntemlerin dışardan dikte edilme girişimlerini reddetmeleri gerekir. Kâfirlerin, inanmayanların kendilerini aptal yerine koymalarına meydan vermemeleri gerekir.

İslâm dâvetçileri, sözkonusu zorlama komplosunun bilincine vararak onu etkisiz bırakmalı, onu aşmalıdırlar. Hareket tarzlarını bu dinin hareket yöntemine uygun hale getirmelidirler. Bu yöntem, bu dinin gücünü oluşturan sırlardan biri olduğu kadar, bu dinin dâvetçilerinin de güç kaynağıdır.

İslâmda yöntem gerçekle, özle eşdeğerdir. Bunlar birbirlerinden ayrılmazlar. Hiçbir yabancı yöntem son aşamada islâmı gerçekleştiremez. Yabancı yöntemler, kendi insan ürünü düzenlerini gerçekleştirebilirler fakat, bizim ilâhi düzenimizi gerçekleştiremezler. Yönteme bağlılık, tıpkı inanç sistemine ve düzene bağlılık gibi, her islâmi hareket için vazgeçilmez bir şarttır. Yoksa bazı kimselerin sandığı gibi sadece ilk islâmi hareket için şart değildir.

Bu konudaki sözlerimi burada noktalıyorum. Dilerim ki, Kur'an'ın Mekke bölümünün ve Kur'an'da somutlaşan ilâhi yöntemin karakteristik özelliğine ilişkin bu açıklamamla gerçeği duyurmuş, tebliğ etmiş olayım. Yine dilerim ki, islâm dâvetçileri yöntemlerinin bu karakteristik özelliğini iyi kavrasınlar, ona güvensinler, gönül huzuru ile bağlı kalsınlar, kendilerinin olan şeylerin en iyi olduğunu, üstün olanların kendileri olduğunu bilsinler. **"Kuşkusuz, bu Kur'an en doğru yola iletir."** Yüce Allah'ın söylediği doğrudur.

Bu genel açıklamanın arkasından şimdi de inceleyeceğimiz sure ile yüzyüze gelelim.

KUR'AN ATMOSFERİ

Bu tefsirin akışı içinde karşımıza çıkan ilk Mekke suresi olan bu sure, az yukarda karakteristiğinden, özelliklerinden ve yönteminden sözettiğimiz Kur'an'ın Mekke bölümünün tam bir örneğidir. Bu sure, gerek temel konusu bakımından, gerek konulara yaklaşımı açısından ve gerekse anlatım tarzı bakımından Kur'an'ın bu bölümünün özelliklerini ve yöntemini somut biçimde yansıtır. Bu arada Kur'an'ın, her suresinde dikkatimizi çeken bir olguya uygun olarak kendine özgü "kişiliğini" de koruduğunu görüyoruz.

Dikkatli bir gözlemci hiçbir sureyi incelerken bu olguyu gözden kaçırmaz. Her surenin kendine özgü kişiliği, karakteristiği, ekseni, ana konusunu anlatma yöntemi, bu anlatıma eşlik eden uyarıcı mesajları, tasvir tabloları, gölgeleri, bütünlüğünü kuşatan atmosferi; tek bir konuyu ya da biribirine yakın konuları işlerken kaynaştırıcı ve süreklilik sağlayıcı işlevi taşıdıkları izlenimi bırakan, kendine has tekrarlanmış ifadeleri vardır. Öyle ki, surelerin kişiliklerini konuları değil, bu karakteristikleri, ve ayırıcı özellikleri belirler.

Fakat bu sure ana konusunu bu ortak özelliği zorlayan bir benzersizlik düzeyinde işliyor. O her karakteristik anlatımında, her kesitinde, her tasvir tablosunda "çarpıcı bir orijinallik" ortaya koyuyor. İnsan vicdanını ezen, duygularını baskı altına alan, nefesini kesen; tasvir tablolarını, mesajlarını ve duygulandırıcı motiflerini izlerken okuyucusunu çarpılmışa döndüren bir orijinallik bu.

Evet, bu söylediğim bir gerçektir. Ben bu surenin içeriğini, tasvir tablolarını, mesajlarını izlerken vicdanımla ve duyu organlarımla algıladığım bir gerçek. Göğsünde kalbi olan hiçbir insan düşünemiyorum ki, bu surede benim algıladıklarımı doğrulayan renkler ve görüntüler bulmamış olsun. Bu surede orijinallik, gerçekten çarpıcılık düzeyine varıyor. Öyle ki, insan kalbi bu sureyi ancak çarpılmış, şaşkınlıktan donakalmış durumda izleyebiliyor.

Bu sure, bütünü ile, "ilâhlık gerçeği"ni anlatıyor. Bu gerçeği insanın iç dünyası ve duygu alemi alanında anlattığı gibi evren ve canlılar aleminde de anlatıyor; onu gayb aleminin algılarımıza kapalı bilinmezliklerinde anlattığı gibi görünen evrenin bilinmezliklerinde de anlatıyor; onu ortadan kaldırılan eski milletlerin, toplu ölüm sahneleri ile yerlerini yeni milletlerin alması realitesinde anlattığı gibi evrenin, canlı varlıkların ve insanın ilk oluşumuna ilişkin sahnelerde anlatıyor; onu insan hayatını etkileyen ilâhi gücün, ilâhi egemenliğin görünür-görünmez belirtilerinde, insanların başına gelmiş ve gelecek olaylarda anlattığı gibi evrenle, olaylarla, nimetlerle ve sıkıntılarla yüzyüze gelen insan fıtratının tablolarında da anlatıyor. Nihayet onu, Kıyamet gününün ve tüm canlıların Allah'ın huzurunda buluşacağı mahşer toplantısının şahnelerinde anlatıyor.

Bu surenin başından sonuna kadar gündemde tuttuğu konu, bütün ilkeleri ve tüm içeriği ile inanç sistemi meselesidir. Bu sure insan vicdanlarını ellerinden tutup evren bütününde, bu evren bütününün görünür-görünmez kaynaklarının ve mesajlarının ötesinde gezintiye çıkarıyor. Onları göklerin ve yerin görkemli egemenlik alanında gezintiye çıkarıyor. Vicdanlara bu görkemli alanda karan-

lıklar ile ışığı gösteriyor; güneşi, ayı ve yıldızları gözlettiriyor; onları "çardaklı ve çardaksız bahçeler"de, bu bahçelere yağan ve yeşillikleri arasından akan su başlarında gezdiriyor; eski ümmetlerin yokediliş sahneleri ve onların belirli-belirsiz izleri başında durduruyor; arkasından karanın ve denizin karanlıklarında, gaybın ve insanın iç aleminin sırlarında, "ölüden çıkan diri ile diriden çıkan ölü"-de, toprağın kara bağrında gizlenen tohum tanesinde, ana rahminin kuytuluklarında saklanan meni damlacığında, bu vicdanlara tesbih çektiriyor, yüce Allah'ın görkemli gücünü onaylatıyor; sonra da bu vicdanları cinlerle, insanlarla, vahşi hayvanlarla, ilk ve sonuncu insan kuşakları ile, ölüler ile diriler ile ve gece-gündüz insanı gözetim altında tutan koruyucu meleklerle biraraya getirip kaynaştırıyor.

Bu ayetleri okurken insan vicdanını ve algılama sistemini çepeçevre kuşatan, yoğun bir evrensel yığılma ile yüzyüze geliriz. Arkasından bu yığılma, his ve hayal dünyasında canlı tablolar ve anlamlar oluşturan sanatkârane ve duygu üretici fırça darbelerine dönüşüyor. Bir de bakıyoruz ki, sunuluşu tekrarlanan bütün tanıdık tablolar ve duygular yepyenidir ve satırlarda nabızları atmaktadır. Sanki insan onlarla ilk defa karşılaşıyor, sanki daha önce hiçbir insan vicdanı bu tür tablolar ve duyguları, hiç algılamamıştır.

Bu tabloların, kesitlerin, mesajların, imajların, şekillerin ve fonların akış süreci, tıpkı dalgaları ardarda gelen üstüste binen coşkun bir nehir gibidir. Dalgaların biri yuvarlanır yuvarlanmaz hemen bir sonraki dalga doğuyor ve önündekinin sırtına biniyor, sürekli ve coşkun bir kovalamaca içinde önündeki ile bütünleşiyor.

Bu coşkun, ardışık ve kaynaşmış dalgalar, değişik tabloların sunuluşunda gözetilen ve yeri geldikçe vurgulayacağımız üslup uyuşumu içinde yukarda sözünü ettiğimiz "çarpıcı orijinalliğe" ulaşıyor. Bu ayetler çarpıcı orijinallikleri ile, coşkun canlılıkları ile, mesaj yüklü tasvirleri, anlatımları ve müzikal titreşimleri ile yığılmaları ve yoğunlukları ile vicdanının her kanalından ve her gözeneğinden içeriye sızan esneklikleri ile insan vicdanını çepeçevre kuşatıyor, abluka altına alıyor.

Biz peşin olarak ve kesinlikle biliyoruz ki, bu surenin mesajlarını herhangi bir insan kalbine ulaştırma konusunda bir yere varamayız, başarılı bir sonuç elde edemeyiz. Bu yüzden bırakalım da sure kendi öz içeriğini, kendi öz mesajını kendisi kalblere ulaştırsın. Biz insanların anlatımı ile, insan üslubu ile bu alanda bir yere varacak değiliz. Yapabileceğimiz tek şey, Kur'an'ın atmosferinde yaşamaktan uzak oldukları için, Kur'an'dan ayrı düşen insanlar ile Kur'an arasında köprü kurma girişiminden ibarettir.

Kur'an atmosferinde yaşamak demek Kur'an'ı incelemek, Kur'an'ı okumak, Kur'an'ın içerdiği bilgileri kavramak demek değildir. Bizim "Kur'an'ın atmosferi" derken kasdettiğimiz şey bu değildir. Kur'an atmosferinde yaşamaktan bizim kasdettiğimiz şey şudur: İnsan Kur'an'ın indirildiği günlerdekinin tıpkısı olan havada, şartlarda; hareket, sıkıntı, çatışma, arzu ve beklentiler içinde ya-

şamalıdır. İnsan günümüzde yeryüzünü saran cahiliye uygarlığına karşı direnirken islâmı gerek kendi vicdanında, gerekse başkalarının vicdanlarında; gerek kendi hayatında, gerekse diğer insanların hayatlarında yeniden hayata kavuşturmak ideali ile yaşamalı; kalbi ve hareketleri bu amaca yönelik olmalı; bu amaca doğru yolalırken cahiliye uygarlığının bütün düşüncelerine, arzularına, geleneklerine, pratik realitelerine, baskılarına, savaşlarına, ilâhi inanca ve ilâhi sisteme yönelik düşmanlıklarına, ısrarlı mücadelesi ve cihadları izleyebilecek olan kabullenmelerine, boyun eğmelerine göğüs germelidir.

İşte insanın içinde yaşadığı zaman Kur'an'ın zevkine varabileceği "Kur'an atmosferi" budur. Çünkü Kur'an böyle bir atmosferde indi, böyle bir ortamda işlevini yürüttü. Böyle bir atmosferde yaşamayanlar, Kur'an'ı ne kadar çok okusalar, inceleseler ve içerdiği bilgileri ne kadar iyi kavrasalar da yine Kur'an'dan kopuk, Kur'an'dan ayrı düşerler.

Bizim bu "ayrı düşmüşler"in iyi niyetlileri ile Kur'an arasında köprü kurmak için harcadığımız çaba da aslında bir yere ulaştırıcı olamaz. Bu çabamızın başarılı bir sonuç verebilmesi için, sözkonusu Kur'an'dan ayrı düşmüş iyi niyetlilerin, bu köprüden, bulundukları yerden geçerek başka bir yere varmaları ve o "başka yer"de uygulama ve hareket düzeyinde gerçekten "Kur'an atmosferi"nde yaşamaya girişmeleri gerekir. Ancak o zaman Kur'an'ın zevkine varabilirler. Sadece o takdirde yüce Allah'ın dilediği kullarına bağışladığı bu nimetten yararlanabilirler.

İNANÇ DAVASI

Bu sure en temelli meseleyi, ilâhlık ve kulluk meselesini işliyor. Bu meseleyi, yüce Allah'ın kullarına yüce Allah'ı tanıtarak işliyor. Kimdir o? Şu evrenin kaynağı nedir? Arkasında ne gibi sırlar saklıdır? Kimlerdir kullar? Onları bu varlık alemine getiren, onları yoktan vareden kimdir? Onları besleyen kimdir? Kimin teminatı altındadırlar? Kaderlerini tasarlayan kimdir? Kalblerinin ve bakışlarının yönlerini değiştiren kimdir? Gecelerini gündüze ve gündüzlerini geceye dönüştüren kimdir? Onları ilk kez yaratan ve öldürdükten sonra yeniden diriltecek olan kimdir? Onları niçin yarattı? Niçin kendilerine belirli bir yaşama süresi tanıdı? Kendilerini nasıl bir akıbete teslim edecektir? Oraya-buraya dağılan şu hayatı, şu canlılık olgusunu şu ölülerin yapısına serpiştiren kimdir? Şu gökten düşen yağmur damlası, şu yeşeren tomurcuk, şu tane tane örülmüş başak, bu kayan yıldız, şu ağaran sabah, şu çöken gece karanlığı, şu yörüngelerinde dönen gezegenler sistemi, bütün bunların arkasında kim vardır, bunların ardında ne gibi sırlar ve bilgiler gizlidir? Şu gelip geçen çağları, şu yok olan ve yerlerini başkalarına bırakan milletleri kim yokediyor ve kim yok olanların yerine yenilerini getiriyor? Yok olanların yerine gelenler niye geliyor ve yok olanlar niye yok oluyor? Yok edilenlerin yerini alanları, sınavdan geçmeleri ve ölümleri sonrasında nasıl bir akıbet, nasıl bir hesaplaşma ve nasıl bir yaptırım (ceza) sistemi bekliyor acaba?

İşte bu sure, insan kalbini bu engin ufuklarda, bu kuytu derinliklerde böylesine bir gezintiye çıkarıyor. Fakat sure, bu gezinti sırasında gerek daha önce anlattığımız Mekke inişli ayetlerin ve gerekse tüm Kur'an'ın anlatım yöntemine sıkısıkıya bağlı kalıyor. Yani bir inanç teorisi oluşturmayı ya da zihinleri ve kafaları yoran bir teolojik tartışmaya dalmayı amaçlamıyor. Onun amaçladığı şey, insanlara gerçek ilâhlarını tanıtmaktır. Bu tanıtmanın sonunda insanların gerçek ilâhlarına kulluk sunmalarını sağlamayı amaçlıyor; insanların gönüllerine, ruhlarına, emeklerine çabalarına, hareketlerine, geleneklerine, tapınmalarına ve bütün pratik davranışlarına bu ortaksız otorite önünde, yerde ve gökte bir başkası bulunmayan ilâhi otoritenin önünde boyun eğdirmek istiyor.

Surenin hemen hemen tümü, başından sonuna kadar, bu belirli hedefe yöneliktir. Bu ana hedefin ayrıntılı açıklamalarına göre yüce Allah, tüm varlıkların yaratıcısıdır, bütün canlıları doyurup besleyendir, mülk ve egemenlik O'nun tekelindedir, güç, üstün irade ve otorite O'na aittir; insanların bilgisine kapalı olan bilinmezlikleri ve sırları bilen O'dur; geceyi gündüze ve gündüzü geceye dönüştüren O olduğu gibi, kalblere ve bakışlara yön değiştirten de O'dur. O halde kulların hayatında da tek egemen güç O olmalı; O'nun dışında hiç kimse emir vermeye, yasaklamaya, yasa ve hüküm koymaya, bazı şeyleri helâl ve bazı şeyleri de haram ilân etmeye yetkili sayılmamalıdır. Bunların hepsi ilâhlığın karakteristik yetkileri arasındadır; bu yüzden insanların hayatında bu yetkileri hiç kimse kullanmamalıdır; yaratamayan, rızık veremeyen, diriltemeyen, yaşatamayan, öldüremeyen, yarar ve zarar dokunduramayan, veremeyen ve verilerin akışını durduramayan, ne kendisi ve ne de başkaları için dünyada ve Ahirette hiçbir şey yapamayan kimseler bu imtiyazlara elkoymaya kalkışmamalıdırlar.

Surenin akışı içinde bu meseleyi kanıtlayan deliller ile yüzyüze geliriz. Bu deliller o sözünü ettiğimiz "çarpıcı orijinallik" düzeyine ulaşmış, kalbleri her kanaldan ve her gözenekten yoğun bir uyarı bombardımanı altında ablukaya alan tasvir tablolarında, kesitlerde, enstantanelerde ve mesajlarda karşımıza çıkar.

Gerçi bu surenin sürekli olarak gündemde tuttuğu büyük mesele göklerde, yerde, bu ikisinin çevrelerinde ve engin alanlarında beliren ilâhlık-kulluk meselesidir. Fakat bu meseleyi gündeme getirmenin o günün müslüman toplumdaki pratik gerekçesi, bu büyük ve kapsamlı ilkenin o günkü uygulamaya yönelik vesilesi, o zamanki cahiliye otoritesinin kimi hayvan etleri ve yiyecek maddeleri hakkında kullandığı helâl kılma ve yasaklama yetkisidir; bazı odaklara, kurbanlara, meyvelere ve insan yavrularına ilişkin olarak belirlediği tapınma amaçlı kurallardır. Surenin sonlarında yeralan aşağıdaki ayetler işte bu gündem belirleyici gerekçeden, bu münasebetten sözediyor. Okuyoruz:

-Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyiniz.

-Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemiyorsunuz? Oysa Allah, çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram

kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı. Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir.

-Günahın açığından da gizlisinden de sakınınız. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çekeceklerdir.

-Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına sizinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz. (4)

-Onlar Allah'a, O'nun yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan sınırlı bir pay ayırdılar. Asılsız saplantıları uyarınca "Bu Allah'ın bu da O'na koştuğumuz ortakların payıdır" dediler. Fakat koştukları ortakların payı Allah'a geçmezken Allah'ın payı bu ortaklara geçebiliyor. Ne kötü hüküm veriyorlar!

-Tıpkı bunun gibi, bu düzmece ortakların çoğu müşriklere öz evlâtlarını öldürmeyi çekici göstermişlerdir ki, böylece hem fıtratlarını yozlaştırsınlar ve hem de dinlerini bozsunlar. Eğer Allah dileseydi, bunu yapamazlardı. O halde onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak.

-Onlar saçma inançları uyarınca "Bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır, bizim istediklerimizden başka hiç kimse onları yiyemez, bunlar da sırtlarına yük vurulması ve binilmesi yasak hayvanlardır" dediler. Bazı hayvanları keserken de Allah'ın adını anmazlar, bunu yaparken "Allah'ın emri böyledir" diye O'na iftira ederler. Allah onları yaptıkları bu iftiralardan ötürü cezalandıracaktır.

-Yine onlar "Bu hayvanların karınlarındaki yavrular sadece erkeklerimize aittir, kadınlarımıza ise yasaktır. Eğer hayvanın yavrusu ölü doğarsa her ikisi de ona ortak olur" dediler. Allah bu yakıştırmalarının cezasını verecektir. Hiç kuşkusuz o hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.

-Hiçbir bilgiye dayanmaksızın, aptalca evlâtlarını öldürenler ve Allah'a iftira atarak O'nun verdiği rızıkları kendilerine yasaklayanlar gerçekten hüsrana uğramışlardır. Onlar kesinlikle sapıtmışlardır, doğru yola gelecekleri yoktur. (5)

İşte o günkü müslüman toplumun -ve çevresini kuşatan cahiliye toplumunun- hayatında bu hayati meseleye, kanun koyma meselesine somutluk kazandıran aktüel gerekçe bu idi. Bu hayati meselenin arkasında asıl büyük mesele, yani ilâhlık-kulluk meselesi yatıyordu ki, hem bu sure ve hem Kur'an'ın Mekke'de inen bölümü bu meseleyi sürekli biçimde işlediği gibi, Kur'an'ın Medine bölümü de sosyal düzen ve kanun koyma konularını her sözkonusu edişinde bu meseleye değinmeden geçmiyordu.

Surenin akışı boyunca cahiliye toplumunun sözkonusu hayvanlara, kurbanlara ve adaklara ilişkin tutumuna karşı konurken yoğun ve coşkun açıklama ve mesaj dalgaları ile yüzyüze geliriz. Cahiliye toplumunun bu alandaki tutumu, kanun koyma yetkisine somutluk kazandıran aktüel bir gerekçe oluşturur. Ayetler

(4) En'am Suresi: 118-121
(5) En'am Suresi: 136-140

bu konuyu tümü ile inanç sistemi meselesine, ilâhlık-kulluk problemine bağlayarak onu iman ya da kâfirlik, islâm ya da cahiliye ikilemine dönüştürür. Bu yoğun bombardıman kampanyasına az aşağıda, surenin kısa tanıtımı sırasında bazı örnekler vereceğiz. Fakat kampanyanın üstün düzeyli yoğunluğu asıl daha ilerdeki ayetlerin ayrıntılı incelenmesi sırasında tam olarak ortaya çıkacaktır. Bu yoğun bombardıman kampanyası insanın vicdanına, bu dinin karakterine ilişkin şu köklü gerçeği yerleştirmeyi amaçlar: İnsan hayatının küçük-büyük her olayı, her gelişmesi, her ayrıntısı yüce Allah'ın şeriatinde somutlaşan ilâhi egemenliğe dolaysız biçimde boyun eğmelidir. Bunun tersi tümü ile bu dinden çıkmak anlamına gelir. Çünkü, sözkonusu ayrıntı vesilesi ile yüce Allah'ın mutlak egemenliğine başkaldırılmış olur.

Bunun yanısıra bu yoğun kampanya şu gerçeği de kanıtlar: Bu din küçük-büyük herhangi bir olaya, herhangi bir gelişmeye ilişkin insan egemenliğini hayat realitesinden silmeye, arındırmaya son derece büyük bir önem verir; bu gelişmelerin ve olayların her birini bu dinin somut ifadesi olan büyük ilkeye bağlar. Bu büyük ilke O'nun yeryüzü üzerindeki ilâhlığını somutlaştıran kayıtsız egemenliğidir. Nasıl ki O'nun tüm evren üzerinde ilâhlığını, bu evrenin kaderini ortaksız olarak çekip çevirmesi realitesi somut biçimde kanıtlıyorsa...

Surenin ayetleri sözkonusu hayvanlara, meyvelere, hayvanlardan ve insan yavrularından oluşan adaklara ilişkin tapınma amaçlı cahiliye geleneklerine çeşitli yorumlarla yaklaşıyor. Bu yorumlardan bazıları doğrudan doğruya bu tapınma amaçlı geleneklerin ne derece saçma ve çelişkili olduklarını ortaya koyar. Bazıları da insanoğlunun yasaklama ve helâl kılma yetkisini kullanması ile büyük inanç sistemi meselesi arasında ilişki kurar; bu konuda yüce Allah'ın emrine uymanın tek doğru yol olduğunu, bunun dışında bir yol izleyenin bu dinden çıkmış sayılacağını anlatır. Yukardaki ayetlerde bize bu tapınma amaçlı cahiliye gelenekleri tanıtılmıştı. Şimdi de geleneklere ilişkin çeşitli yorumları içeren bazı seçme ayetleri okuyoruz:

-O ki, çardaklı ve çardaksız bahçeleri, ürünleri değişik hurmaları ve ekinleri, yaprakları benzer meyvaları farklı zeytin ve nar ağaçlarını yarattı. Bu ağaçlar ürün verdiklerinde meyvalarından yiyiniz ve hasat günü haklarını veriniz, fakat israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez.

-Kimi yük taşıyan ve kiminin yününden yaygı yapılan hayvanları yaratan da O'dur. Allah'ın size verdiği rızıklardan yiyiniz ve şeytanın izinden gitmeyiniz. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır.

-(Erkekli-dişili olmak üzere) sekiz baş olan bu hayvanların ikisi koyun ikisi keçidir. De ki; "Allah bu hayvanların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa dişilerin rahimlerinin içerdiği yavruları mı haram kıldı? Eğer doğru söylüyorsanız, bana bilimsel bir açıklama yapınız?

-Geride kalanların ikisi deve, ikisi sığırdır. De ki; "Allah bunların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa dişilerin rahimlerinin içerdiği yavruları mı haram

kıldı? Yoksa Allah'ın size bu direktifi verdiğinin somut tanıkları mısınız? Körükörüne insanları yoldan çıkarmak amacı ile Allah'a iftira eden, Allah adına yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? Hiç kuşkusuz Allah zalimleri doğru yola iletmez.

-De ki; "Bana vahyedilen ayetlerde ölü hayvandan, akar kandan, somut bir pislik olan domuz etinden ve sapıkça Allah'dan başkası adına boğazlanan hayvanlardan başka hiçbir hayvanın yenmesinin yasaklandığını görmüyorum.

-Kim çaresiz kalırda başkasının payına el uzatmamak ve zorunluluk miktarını aşmamak üzere bu yasak etlerden yerse, hiç kuşkusuz, senin Rabbin affedicidir ve merhametlidir.

-Yahudilere bütün tek tırnaklı hayvanları yasakladık. Onlara sığırların ve koyunların sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan içyağlarını da haram kıldık. Allah'ın ölçülerini çiğnedikleri için onları bu şekilde cezalandırdık. Söylediklerimiz kesinlikle doğrudur.

-Eğer onlar seni yalanlarlarsa de ki; "Rabbimiz yaygın rahmet sahibidir. Ama O'nun günahkârlara yönelik azabını hiç kimse geri savamaz.

-Müşrikler diyecekler ki; "Eğer Allah dileseydi, ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bir şeyi yasaklardık." Onlardan öncekilerde bu şekilde peygamberlerini yalanladılar da azabımızın acısını tattılar. Onlara de ki, "Önümüze koyacağınız bir bildiğiniz var mı? Siz sadece sanının, yakıştırmaların peşinden gidiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz.

-De ki; "Yetkin delil, Allah'ın tekelindedir. Eğer o dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi."

-De ki; "Allah'ın bu yasakları koyduğuna şahitlik edecek tanıklarınızı getiriniz bakalım." Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, Ahirete inanmayanların ve Rabblerine eş koşanların keyfi arzularına uyma.

-De ki; "Geliniz, Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Ana-babaya karşı iyi davranınız. Yoksulluk kaygısı ile evlâtlarınızı öldürmeyiniz. Sizin de onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayınız. Haklı bir gerekçe yokken Allah'ın dokunulmaz saydığı cana kıymayınız. İşte Allah, ola ki düşünürsünüz diye size bu direktifleri veriyor.

-Erginlik çağına erinceye kadar yetimin malına sadece niyetlerin en iyisi ile yaklaşınız. Ölçüde ve tartıda dürüst olunuz. Biz hiç kimseye kapasitesini aşan bir yük yüklemeyiz. Bir söz söylerken, sözkonusu olan akrabanız bile olsa, doğru konuşunuz. Allah'a verdiğiniz sözü tutunuz. İşte Allah, ola ki düşünüp öğüt alırsınız diye size bu direktifleri veriyor.

-İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız

diye size bu direktifi veriyor. [6]

Görülüyor ki, surenin akışı içinde bazı hayvanları haram sayma ya da helâl kılmaya ve bazı hayvanları, meyvaları, evlâtları adamaya ilişkin ayrıntılı meseleler -cahiliye dönemindeki uygulamalar uyarınca- hidayet ile sapıklık, yüce Allah'ın sistemine uymak ile şeytanın izinden gitmek, yüce Allah'ın rahmeti ile azabı, yüce Allah'ın birliğini onaylama ile O'na başkasını eşkoşma ve yüce Allah'ın doğru yoluna uyma ile bu yoldan sapma arasında ilişki kuruluyor. Burada geniş kapsamlı alanı ile o büyük mesele, yani ilâhlık-kulluk meselesi anlatılırken kullanılan ifadelerin aynileri kullanılıyor.

Yine görülüyor ki, sırf bu tek konu münasebeti ile "çardaklı ve çardaksız bahçeler"den "ürünleri değişik hurmalar ve ekinler ile yaprakları benzer ve meyvaları benzemez zeytin ve nar ağaçları"ndan oluşan yaratma ve hayat verme tabloları ile şahitliğe çağırma, ilişki kesme, müşriklere azab ve yıkım indirme sahneleri gibi yoğun etkili ve duyurucu tablolara ve sahnelere yer veriliyor. Bu tablolar ve sahneler, surenin daha önce genel olarak inanç sistemi meselesi işlenirken, inanç sistemine somut örnek oluşturan bu özel gerekçe gündeme getirilmeden önce sunulan yoğun tabloların ve sahnelerin aynısıdır. Bütün bunlar, bu dinin sözkonusu yapısal karakterinin, küçük-büyük her konuda egemenlik ve kanun koyma meselesine nasıl baktığının şaşmaz delilleridir.

Öyle sanıyorum ki, biz bütünü ile inanç sistemini ele alan bu surenin konusunu nasıl işlediğini anlatırken, önümüze kanun koyma ve egemenlik konusuna dair ayrıntıya ilişkin bir münasebet, bir olgu çıktı. Ben demek istemiyorum ki, surenin tümünde yeralan o yoğun ve coşkun açıklama ve mesaj dalgalarını ve ilâhlığın geniş kapsamlı mahiyetine ilişkin o çarpıcı düzeyde orijinal açıklamaları, bu ayrıntıya ilişkin münasebeti gerektirmiştir. Söylediğim şudur. Surenin akışı içinde bütün bunları biribirine bağlayan kaynaştırıcı faktör, bu ayrıntıya ilişkin münasebettir. Az önce söylediğimiz gibi oradaki bu bağ, bu dinin yapısal karakterinin ve dünya hayatının küçük-büyük, önemli-önemsiz bütün konularında kanun kayma ve egemenlik meselesine ilişkin bakış açısının ne olduğunun kanıtını oluşturur.

Şimdi de bu tefsirdeki anlatım yöntemimiz uyarınca, ayetlerin ayrıntılı açıklamalarına girişmeden önce kısaca bu sureyi tanıtalım, onun özelliklerinden ve ana hatlarından sözedelim.

Abdullah b. Abbas'a, Esma bint-i Zeyd'e, Cabir b. Abdullah'a, Enes b. Malik'e ve Abdullah b. Mes'ud'a -Allah hepsinden razı olsun- dayandırılan rivayetlere göre bu sure, hepsi bir defada olmak üzere Mekke'de indi.

Bu rivayetler surenin hangi tarihte indiğini belirlemiyorlar. Ayrıca surenin konusu da bu inişin, Mekke döneminin hangi yılında gerçekleştiğini kesinleştiren bir ipucu içermiyor. Kur'an uzmanlarının uygun gördükleri tasnife göre bu surenin sıralamadaki yeri Hıcr suresinin sonrasıdır. Buna göre elli beşinci sure

(6) En'am Suresi: 141-153

olur.

Fakat daha önce Bakara suresinin giriş bölümünde anlattığımız gibi, bu tür bilgilere dayanarak surelerin kesin iniş tarihlerini belirleyemeyiz. Çünkü Kur'an uzmanları sureleri bu şekilde sıralarken çoğunlukla surelerin bütün ayetlerinin iniş tarihlerine değil, sadece baş taraflardaki ayetlerin iniş tarihlerine dayanırlar. Buna göre sıralamadaki yeri daha önde olan bir surenin bazı bölümleri, daha arkadaki bir surenin bazı bölümlerinden daha sonra inmiş olabilir. Çünkü sureler sıralanırken baş taraflarını oluşturan ayetler esas alınmıştır.

İncelemekte olduğumuz En'am suresine gelince bu surenin tümü bir kerede indi. Fakat ne zaman indiğini tam olarak belirleyemiyoruz. Fakat Peygamberimize görev verilmesinden birkaç yıl sonra, muhtemelen bu olaydan beş ya da altı yıl sonra, bu surenin inmiş olabileceğini düşünüyoruz. Bu ihtimali güçlü görürken, dayandığımız ipuçları, surenin iniş sıralamasındaki numarası ile işlediği konuların sayıca çokluğu ve bu konuları bu şekilde geniş kapsamlı bir yaklaşımla işlemiş olmasından ibarettir. Bu durum çağrı ve tartışma sürecinin, müşriklerin Peygamberimize karşı çıkışı ve onu yalanlayıcı tutumlarının inanç sistemine ilişkin meseleleri ayrıntılı biçimde anlatmaya; bunun yanısıra bu ısrarlı engellemeler, karşı çıkmalar ve yalanlamalar karşısında onu teselli etmeye gerek duyulduğunu gösterir.

Abdullah b. Abbas ile Katade'ye dayandırılan rivayete göre, bu sure Medine'de inen iki ayeti dışında tümü ile Mekke inişlidir. Medine'de inen ayetlerinin ilki Malik b. Sayf ve Kaab b. Eşref adlarındaki yahudilerle ilgilidir; ikincisi ise bu rivayete göre Sabit b. Kays b. Şemmas adlı Medineli bir müslümanla, İbn-i Cureyc'e ve Maverdi'ye dayandırılan başka bir rivayete göre de Muaz b. Cebel ile ilgilidir. Bu iki ayet şunlardır:

"Onlar, 'Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir' derken, Allah'ı gereği gibi tanıyamamışlardır. Onlara de ki; 'Musa'nın insanlar için ışık ve hidayet kaynağı olarak getirdiği kitabı kim indirdi ki, siz onu kâğıt parçalarına dönüştürerek işinize gelenini açıklıyor ve çoğunu gizli tutuyorsunuz?" (7)

"O ki, çardaklı ve çardaksız bahçeleri, değişik ürünlü hurmaları ve ekinleri, yaprakları benzer, fakat meyvaları benzemez zeytin ve nar ağaçlarını yarattı. Bu ağaçlar ürün verdiklerinde meyvalarından yiyiniz ve hasat günü haklarını veriniz, ama israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez." (8)

Birinci ayet hakkında bu rivayetin geçerli olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü bu ayette **"Hz. Musa'nın insanlar için ışık ve hidayet kaynağı olarak getirdiği kitap"**tan sözedilmekte ve **"Siz onu kâğıt parçalarına dönüştürerek işinize gelenini açıklıyor ve çoğunu gizli tutuyorsunuz"** cümlesi ile yahudilere azar yöneltilmektedir.

Gerçi elimizde bu ayet hakkında Mücahid'e ve Abdullah b. Abbas'a da-

(7) En'am Suresi: 91
(8) En'am Suresi: 141

yandırılan başka rivayetler vardır. Bu rivayetlere göre, "Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir" sözünü söyleyenler, Mekkeli müşriklerdir. Buna göre bu ayet Mekke'de inmiştir. Ayrıca ayetin devamını "Onlara de ki, 'Musa'nın insanlar için hidayet ve ışık kaynağı olarak getirdiği kitabı kim indirdi ki, onlar onu kâğıt parçalarına dönüştürerek işlerine gelenini açıklıyor ve çoğunu gizli tutuyorlar" anlamına gelecek şekilde okuyanlar da vardır. Bu durumda cümlenin yüklemi, ikinci şahıstan üçüncü şahsa dönüşeceği için, ayette yahudiler muhatap tutulmuş olmuyor, onlar hakkında bilgi verilmiş oluyor. Bunların yanısıra bu ayetin sonrasında hep müşriklerden sözediliyor. Nitekim İbn-i Cerir, bu rivayeti tercih etmiş ve bu okuma biçimini uygun görmüştür. Bu rivayete göre bu ayet Mekke'de inmiş olmalıdır.

İkinci ayete gelince bunun akışı Medine inişli olmasına elverişli değildir. Çünkü bu ayeti devamından ayırırsak, arada hem anlam ve hem de ifade kopukluğu meydana gelir. Zira yüce Allah'ın "çardaklı ve çardaksız bahçeler" yarattığını anlatan bu ayetle yine O'nun "yük taşıyan ve yününden yaygı yapılan" hayvanlardan sözeden bir sonraki "**Kimi yük taşıyan ve kiminin yününden yaygı yapılan hayvanları yaratan O'dur. Allah'ın size verdiği rızıklardan yiyiniz ve şeytanın izinden gitmeyiniz. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır.**" ayet arasında sıkı bir ifade birliği vardır. Bir sonraki ayette de sözümüzün konusu olan meyvalara ilişkin ayetten önce başlayan hayvanlar konusu işlenerek sona erdiriliyor. Buna göre bu ayetler aynı konuyu işleyen bir grup oluşturur. Bu ortak konu az yukarda değindiğimiz "helâl kılma, haram sayma ve adaklar" konusudur.

Bazı tefsir bilginlerinin bu ayetin Medine'de indiğini düşünmelerine yolaçan sebep, onun içinde yeralan "**Bu ağaçlar ürün verdiklerinde meyvalarından yiyiniz ve hasat günü haklarını veriniz**" cümlesidir. Onlar buradaki emirle zekâtın kastedildiğini düşünüyorlar. Bilindiği gibi ekinlerin ve meyvaların kesin zekât oranları Medine döneminde belirlendi. Fakat ayetteki emrin zekât verme anlamına geldiği kesin değildir. Çünkü bazı sağlam kaynaklı görüşlerin bu ayete ilişkin açıklamalarına göre, burada kasdedilen şey, sadaka vermektir; ya da hasat ve meyva toplama yerinden gelip geçenlere veya meyva ve ekin sahiplerinin akrabalarına meyvalardan ve ekinlerden ikramda bulunmaktır. Ekinlerin ve meyvaların zekâtının oranı ise, daha sonraki yıllarda yüzde on ve yüzde yirmi olarak belirlenmiştir.

Bu açıklamaya göre bu ayet Mekke inişli olmalıdır.

Öte yandan, ünlü tefsir bilgini Salebi bu konuda şöyle diyor; "En'am suresi, altı ayeti dışında, Mekke'de inmiştir. Bu surenin Medine'de inen ayetlerine gelince, bunlar, '**Onlar Allah'ı gereği gibi tanıyamamışlardır...**' cümlesi ile başlayan üç ayet ile, "**De ki; 'Geliniz Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim'** cümlesi [9] ile başlayan üç ayettir."

Bu altı ayetin ilk üçünün Mekke inişli olduğunu az önce açıkladık. Çünkü bu üç ayetten birincisi için geçerli olan gerekçeler ikincisi ve üçüncüsü için de

(9) En'am Suresi: 151

aynı oranda geçerlidir.

İkinci grubu oluşturan ayetlere gelince -edinebildiğim bilgilere göre- bu ayetlerin Medine inişli olduğunu ileri süren sahabilerden ya da tabiin kuşağından birine dayalı bir rivayet elimizde yoktur. Ayrıca bu ayetlerin konuları da Medine'de indiklerini gösterecek herhangi bir ipucu içermiyor. Bu üç ayet çeşitli cahiliye düşüncelerinden sözediyor ki, bu düşünce ile az yukarda anlattığımız bazı hayvanları helâl ya da haram sayma ile adaklar konusu arasında sıkı bir bağlantı vardır. Bundan dolayı biz, bu üç ayetin de Mekke inişli olduklarını kabul etme eğilimindeyiz.

Bu arada Emiri tarafından düzenlenen Kur'an nüshasında bu surenin; yirminci, yirmiüçüncü, doksanbirinci, doksanikinci, yüzondördüncü, yüzkırkbirinci, yüzellibirinci, yüzelliikinci ve yüzelliüçüncü ayetlerinin Medine inişli oldukları ileri sürülüyor. Sözkonusu ayetlerden doksanbir, doksaniki, yüzkırkbir, yüzellibir, yüzelliiki ve yüzelliüç rakamlarının iniş dönemi hakkındaki düşüncelerimizi az önce açıkladık. Geride kalan yirminci, yirmiüçüncü ve yüzondördüncü ayetlere gelince, bu ayetlerin Medine döneminde inmiş olabileceklerini düşündüren tek ipucu, içlerinde ehl-i kitaptan sözedilmesidir. Oysa bu durum böyle düşünmemiz için yeterli bir delil değildir. Çünkü Mekke döneminde inen birçok ayette de ehl-i kitaptan sözediliyor.

Bütün bu gerekçelerin ışığı altında biz bu surenin Mekke'de ve bir tek gecede indiğini ileri süren kesin ifadeli rivayetleri doğru kabul etme eğilimindeyiz. Nitekim Abdullah b. Abbas ile Esma b. Yezid'e ve ayrıca Esma b. Yezid'e dayandırılan rivayetler, bu suranın inişini aşağıdaki şekilde belirli bir olaya bağlamaktadırlar.

"Sufyan b. Sevri'nin leys yolu ile Şehr b. Havşeb'e dayanarak bildirdiğine göre sahabilerden Esma b. Yezid şöyle diyor: Enam suresi bir defada indi. Ben o sırada Peygamberimizin devesinin yularını tutuyordum. Surenin ağırlığı altında devenin kemikleri kırılacakdı.

Abdullah b. Abbas'a dayandırılan ve Taberanî'de yeralan rivayet ise şöyledir:

Ali b. Abdülâziz'in Haccac b. Minhal, Hammad b. Seleme ve Ali b. Zeyd yolu Yusuf b. Mihran'a dayanarak bildirdiğine göre Sahabilerden Abdullah b. Abbas şöyle diyor:

"Enam suresi hep bir arada Mekke'de bir gecede indi. İnerken etrafını saran yetmiş bin melek yüksek sesle tesbih getiriyordu."

Bu iki rivayet, bu surenin bazı ayetlerinin Medine'de indiğini ileri süren görüşlerden daha güvenilirdir. Üstelik surenin konusu hakkında yapmış olduğumuz yukardaki inceleme de bu rivayetlerin belgelediği sonucu doğruluyor.

Gerçekten surenin bölümleri arasında gözlenen bütünleşme, coşkun akış ve ardışık kovalama özelliği insan kalbine bu surenin coşkun akışlı bir nehir ya

da engelsiz ve kesintisiz olarak akan ardışık dalgalı bir sel olduğu mesajını verir. Başka bir deyimle surenin öz yapısı, yukardaki rivayetleri doğrular ya da onlara en azından tercih edilmeye lâyık bir nitelik kazandırır.

Bu surenin ana konusuna ve kişiliğine gelince okuduğunuz giriş bölümünün baş taraflarında buna kısaca değinmiştik. Fakat bu tanıtma yazısında bu konuda biraz daha ayrıntılı bilgi vermemiz gerekir.

Ebu Bekir Murdeveyh'in Enes b. Malik'e dayanarak bildiğine göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle diyor.

"Enam suresi inerken onunla birlikte doğu ile batı arasını tutan bir melek kâfilesi de indi. Bu melekler yüksek sesle tesbih getirirken yeri titretiyorlardı. Bu sırada Resulûllah'da "subhanerabbiyelazim (yüce Allah'ı tüm noksanlıklardan tenzih ederim), subhanerabbiyelazim..." diyordu.

Bu melek ordusunun ve yer sarsıntısının gölgeleri, izleri surede görülüyor. Bu surenin zaten kendisi bir kafile, bir ordu, insan vicdanını ve tüm evreni sarsan, titreten bir ordudur. Bu sure yoğun bir kesitler, enstantaneler, tasvir tabloları, mesajlar ve sezgiler yumağı birikimidir. Az yukarda söylediğimiz gibi "bu surede yeralan tabloların, kesitlerin, enstantanelerin, mesajların, şekillerin ve fonların akış süreci tıpkı dalgaları ardarda gelen, üstüste binen coşkun bir nehir gibidir. Dalgaların biri yuvarlanır-yuvarlanmaz hemen bir sonraki dalga doğuyor ve öndekinin sırtına biniyor, sürekli ve coşkun bir kovalamaca içinde önündeki ile bütünleşiyor.

Bu surede işlenen konu kesintisizdir, bu yüzden bu sure herbiri ana konunun ayrı bir yanını inceleyen bağımsız bölümlere ayrılamaz. Bu sure herbiri bir önceki ile bütünleşen, bir öncekini tamamlayan bir dalgalar sürecidir.

Böyle olduğu içindir ki, bu tanıtma yazısında surenin içerdiği konuları sunmaya kalkışmayacağız. Sadece sözünü ettiğimiz birbirini kovalayan, ardışık dalgalardan bazı örnekler sunmakla yetineceğiz.

Sure, müşrikleri temel gerçekle yüzyüze getirerek söze giriyor. Yüce allah'ın yanısıra başka şeyleri de ilâh edinen müşrikleri; Allah'ın birliğini kanıtlayan deliller karşılarında dururken, gözleri önünde dikilirken, etraflarını çepeçevre kuşatırken, gerek dış dünyanın engin ufuklarında ve gerekse iç dünyalarında dikkatlerinin aynasına yansırken bu sapıklığa düşenleri karşısına alıyor; onları tüm evreni ve kendi varlıklarını içeren birkaç kapsamlı fırça darbesinde beliren ilâhlık gerçeği ile yüzyüze getiriyor. Üç fırça darbesi ile büyük varlık aleminin iki alanını en derin ve en kapsamlı boyutları ile gözönünde somutlaştırarak konuya giriyor. Okuyoruz:

-Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı yoktan vareden Allah'a mahsustur. Durum böyleyken kâfirler, bunları Rabblerine denk tutuyorlar.

-O sizi çamurdan yaratan, sonra da ecelinizi belirleyendir. Ayrıca O'nun

katında tasarıya bağlanmış bir vade daha vardır. Gerçek böyleyken sizler kuşkuya kapılıyorsunuz.

-O göklerin de Allah'ıdır, yerin de Allah'ıdır. Sizin gizlinizi, açığınızı ve yaptığınız her şeyi bilir. (10)

İlki tüm evrensel varlığı, ikincisi tümü ile insan varlığını gözler önüne seren ve üçüncüsünde bu iki varlık kesiminin her ikisini de ilâhlığın kapsamı altına aldıran üç ayet okuduk.

Ne vecizlik, ne orijinallik, ne geniş kapsamlılık ve ne derin boyutluluk!

Yaratıcının birliğine şahitlik eden bu evrensel varlık karşısında, bu yaratıcının önceden tasarlayıcılığına kanıt oluşturan insan varoluşu karşısında; göklerde ve yerde egemen olan, gizliyi, açığı ve yapılan her şeyi bilen Allah'ın varlığı karşısında müşriklerin müşriklikleri ve kuşkuların kuşkusu evrensel düzende ve insan fıtratında yeri olmayan, insan kalbinde ve aklında dayanağı bulunmayan şaşırtıcı ve tuhaf bir olgu olarak ortaya çıkıyor.

Hemen o anda bir sonraki dalga beliriyor ve hem evrene hem de hayata yayılan bu Allah'ın ayetlerini yalanlayanların tutumunu gözler önüne seriyor, bu şaşırtıcı ve tuhaf tutumun sergilenişini bir tehdit izliyor, bu tehditte bazı eski milletlerin yokediliş sahneleri canlandırılıyor; bu toplu yokediliş, bu kitlesel helâk sahneleri karşı konulmaz, ezici otoritenin varlığını kanıtlıyor. Bu açık gerçek karşısında inkârcıların ayak diremeleri şaşırtıcı ve tuhaf bir olgu olarak beliriyor. Aynı zamanda anlaşılıyor ki, onların inkârlarının sebebi delil yetersizliği değildir, iyi niyet yokluğu ve kalblerinin delilleri değerlendirmeye kapalı oluşudur. Şimdi de bu ikinci dalgayı oluşturan ayetleri okuyoruz:

-Oysa kâfirler kendilerine Rabblerinden gelen her ayete yüzçevirirler.

-Nitekim onlar kendilerine gelen gerçeği, Kur'an'ı derhal yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin haberleri ilerde kendilerine gelecektir.

-Onlardan önceki nice kuşakları yokettiğimizi görmediler mi? Oysa o kuşaklara size vermemiş olduğumuz derecede geniş yerleşme ve yaşama imkânları vermiş, gökten bol yağmurlar yağdırmış, ayakları altından nehirler akıtmıştık. Fakat işledikleri günahlar yüzünden onları yokederek arkalarından başka kuşaklar yarattık.

-Eğer sana kâğıda yazılmış, somut bir kitap indirmiş olsak da onu elleri ile tutsalardı, kâfirler "Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değil" diyeceklerdi.

-"Muhammed'e bir melek indirilmeli değil miydi?" dediler. Eğer melek indirseydik, işleri bitirilir, kendilerine hiç mühlet tanınmazdı.

Eğer meleklerden bir peygamber gönderseydik onu insan kılığında gönderirdik, o zaman da kâfirleri şimdiki yanılgılarının aynisine düşürmüş olurduk.

(10) En'am Suresi: 1-3

-Senden önceki birçok peygamberler de alaya alınmıştı. Fakat bu alaycılar, alay konusu yaptıkları gerçek tarafından kıskıvrak kuşatılıverdiler.

-Onlara de ki; "Dünyayı geziniz de peygamberleri yalanlayanların sonu nice oldu, görünüz." (11)

Bu noktadan itibaren üçüncü dalga harekete geçiyor, bu dalganın dinamiğini yüce Allah'ı tanıtma amacı oluşturur. Burada yüce Allah bize şu niteliklerinin aynasında tanıtılıyor: Yüce Allah göklerde ve yerde bulunan, gecenin ve gündüzün barındırdığı tüm varlıkların sahibidir. Her canlıyı yediren O'dur, fakat O'nun yediricisi yoktur. Bu gerekçe ile O başka dengi bulunmayan velidir, tek dost ve dayanılacak mercidir. Kulların kendilerini sırf O'na teslim etmeleri gerekir. Ahirette günahkârları cezalandıracak olan, azaba çarptıracak olan O'dur. Yalnız O yarar ve zarar dokundurabilir. O'nun gücü her şeye yeter. O kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun her işi mutlaka bir hikmete dayanır, O her şeyden haberdardır.

Bu dalga bütün bu zihinleri hazırlayıcı bilgilerden sonra doruk noktasına yükselerek, Peygamberimizi şahit göstermeye, müşrikler ile arasında kesin bir ayrılık çizgisi çizmeye, onları uyarmaya, müşrikliklerinden kesin bir dille uzaklaşmaya, yüce Allah'ın birliğini yüksek, kesin ve gür bir ses tonu ile yüzlerine karşı haykırmaya çağırıyor. Okuyoruz:

-De ki; "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" De ki; "Allah'ındır. O merhametliliği üzerine görev yazdı. Sizleri geleceği kuşkusuz olan Kıyamet günü kesinlikle biraraya getirecektir. Kendilerine kıyanlar var ya, buna sadece onlar inanmazlar.

-Gecenin ve gündüzün barındırdığı her şey O'nundur. O her şeyi işiten ve bilendir.

-De ki; "Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir, yedirir, fakat yedireni yoktur." De ki; "Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a eş koşanlardan olma' denildi."

-De ki; "Eğer Rabbimin buyruklarına karşı gelirsem büyük günün azabından korkarım."

-O gün kim azaptan uzak tutulursa Allah onu kayırmış olur. İşte kesin kurtuluş budur.

-Eğer Allah başına bir musibet verirse onu O'ndan başka hiç kimse gideremez. Eğer sana bir iyilik verirse, kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

-Kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun yaptığı her şey yerindedir, O her şeyden haberdardır.

-De ki; "En büyük şahitlik kiminkidir?" De ki; "Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an, gerek sizi gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye ba-

(11) En'am Suresi: 4-11

na vahyedildi, sizler Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahadet ediyorsunuz?" De ki; "Ben buna şahadet etmem" De ki; "O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım." (12)

Arkasından dördüncü dalga harekete geçerek yüce Allah'a ortak koşanların yalanladıkları bu yeni kitabı (Kur'an'ı), kitap ehlinin birliğini belirtiyor; bu adamların müşrikliklerini en koyu zulüm olarak niteliyor; onları mahşer günü karşılaşacakları sahnenin önüne dikiyor; bu sahnede onlara Allah'a koştukları ortakların nerede olduğu sorulunca müşrik olduklarını inkâr edecekler ve Allah'a yakıştırdıkları iftiraların simgelediği hiçbir gücü yanlarında bulamayacaklar. Bu aşamada tasvir edilen durumlarına göre onların fıtri algılama cihazları dumura uğramıştır. İmanın mesajlarını alıp onlara karşılık veremiyorlar. Kalblerine de perde inmiş. İmanın kanıtlarını kavrayamıyorlar. Bu yüzden Kur'an'ın eskiden uydurulmuş bir masal olduğunu iddia ederler; ama Kur'an, onlara gerek başkalarını doğru yoldan alıkoydukları ve gerekse bu yolun uzağına düştükleri için kendilerini mahvettiklerini hatırlatıyor.

Arkasından onların durumunu tasvir eden başka bir sahne ile karşılaşıyoruz. Bu sahnede onlar cehennem ateşi önünde dikilmiş, şöyle diyorlar: "Ah ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak!" Sonra bakışları tekrar dünyadaki hayatlarına çevrilerek ölümden sonraki dirilmeyi ve mahşer toplantısını inkâr ettikleri vurgulanıyor, arkasından onları yine yüce Allah'ın huzurunda ayağa dikilmiş olarak görüyoruz; sırtlarına bindirilmiş günahlarının ağır yükü altında sözkonusu inkârcılıkları hakkında sorguya çekiliyorlar. Bu coşkun dalganın köpükleri, Allah'ın karşısına çıkacaklarını inkâr edenlerin hüsrana uğramaya mahkûm olduklarını, Allah'dan korkanlar için hazırlanmış olan ahiret hayatı yanında dünyanın boşluğunu anlatarak sönmeye yüz tutuyor. Okuyoruz:

-Kendilerine kitap verdiklerimiz, Peygamber'i tıpkı çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. Fakat kendilerine kıyanlar var ya, onlar asla inanmazlar.

-Allah hakkında yalan uydurarak O'na iftira edenden ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Hiç kuşkusuz zalimler kurtuluşa eremezler.

-O gün onların tümünü bir yere toplarız da sonra Allah'a ortak koşanlara "Hani, nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?" diye sorarız.

-Sonra bu müşrikliklerinin "Vallahi, ey Rabbimiz, biz müşrik değildik" demelerinden başka bir akıbeti olmaz.

-Kendileri hakkında nasıl yalan söylediklerini ve uydurma ilâhları tarafından nasıl yüzüstü bırakıldıklarını görüyor musun?

-Onların içinde seni dinleyenler vardır, biz onların kablerini, Kur'an'ı anlamalarına engel oluşturacak biçimde, perdeledik, kulaklarını da sağırlaştırdık.

(12) En'am Suresi: 12-19

Bu yüzden her türlü mucizeyi görseler bile ona inanmazlar. Nitekim bu kâfirler tartışmak için yanına geldiklerinde sana "Bu Kur'an, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derler.

-Hem başkalarını Kur'an'dan uzak tutuyorlar, hem de kendileri ondan uzak duruyorlar. Böylece aslında kendilerini mahvediyorlar, ama bunun farkında değildirler.

-Cehennemin başında durdurulduklarında "Ah onların ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak, dediklerini keşke görseydin!

-Hayır, sadece daha önce içlerinde sakladıklarının akıbeti önlerinde belirdi (diye böyle hayıflanıyorlar.) Yoksa eğer dünyaya geri gönderilseler yine sakındırıldıkları yola dönerler. Onlar gerçekten yalancıdırlar.

-Onlar "Hayat, sadece dünyadaki hayatımızdan ibarettir, bir daha diriltilecek değiliz" dediler.

-Onları Rablerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman keşki görsen! Allah, onlara "Yeniden dirilmek gerçek değil miymiş?" der. Onlar "Rabbimiz hakkı için, evet" derler. Allah da onlara "O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz" der.

-Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten mahvolmuşlardır. Sonunda Kıyamet günü ansızın gelip çatınca sırtlarında taşıdıkları günah yükü altında "Eyvah, dünyada kaçırdığımız fırsatlara!" derler. Hey, sırtlarında taşıdıkları o yük, ne kötü bir yüktür!

-Dünya hayatı, oyundan ve eğlenceden başka bir şey değildir. Oysa günahlardan sakınanlar için ahiret yurdu daha hayırlıdır.Buna aklınız ermiyor mu?(13)

Daha dördüncü dalganın köpükleri sönmeden beşinci dalga sahneye çıkıyor. Bu sahnede Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- dönülerek kendisi teselli ediliyor, kâfirlerin onun peygamberliği ve Allah katından getirmiş olduğu mesajı yalanlamalarından dolayı ruhunda doğan üzüntü gideriliyor, bunun için kendisine daha önceki peygamberler örnek gösteriliyor, onların uğradıkları yalanlamalara ve gördükleri eziyetlere karşı sabretmeleri sonunda Allah'ın yardımının imdatlarına yetiştiği anlatılıyor. Bu arada Allah'ın evrensel kuralları için nasıl değişme sözkonusu değilse, bu kuralların sonuçlarını ve işlerliklerini öne almanın da düşünülemeyeceği vurgulanıyor. Buna göre eğer Peygamber, kâfirlerin sırt çevirmelerine katlanamıyorsa, olanca günü harcayarak bu adamlara olağanüstü mucizeler sunmaya çalışabilirdi, ama bu çabasının hiçbir sonuç getiremeyeceğini bilmeliydi! Allah dileseydi, bütün insanları doğru yolda bir araya getirirdi. Fakat O'nun istediğini yapabilme gücüne sahip olan ortaksız dileği, sadece fıtrî algılama cihazları dumura uğramamış kullarının hak çağrısına olumlu karşılık vermelerini gerektirmiştir. Ölülere gelince onlar canlılıktan, hayat akti-

(13) En'am Suresi: 20-32

vitesinden yoksundurlar. Bu yüzden doğru yol mesajlarını alamazlar, bu mesajlara olumlu karşılık veremezler. Fakat yüce Allah onları yeniden diriltecek ve hep birlikte O'nun huzuruna döneceklerdir. Şimdi bu ayetleri okuyalım:

Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar.

Senden önceki birçok peygamberler de yalanlandı. Fakat onlar uğradıkları yalanlamalara ve gördükleri eziyetlere karşı sabrettiler. Sonunda yardımımız kendilerine yetişti. Allah'ın sözlerini kesinleşmiş yasalarını hiçbir güç değiştiremez. Hiç kuşkusuz sana peygamberlere ilişkin bazı haberler gelmiştir.

Eğer onların sırt çevirmeleri ağırına gitti ise, elinden geliyorsa yerkürenin derinliklerine inen bir yarık ya da göğe çıkaracak bir merdiven bul da onlara delil getir. Eğer Allah dileseydi, onları doğru yolda bir araya getirirdi. O halde sakın cahillerden olma.

Ancak işitebilenler çağrıya karşılık verebilirler. Ölülere gelince onları ancak Allah diriltebilir, sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar.

"Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" dediler. De ki; "Allah'ın böyle bir mucize indirmeye gücü yeterlidir, fakat onların çoğu bilgiden yoksundur.

Yerde kımıldayan bütün hayvan türleri ve kanatları ile uçan bütün kuş çeşitleri sizler gibi birer canlılar topluluğudur. Biz hiçbir şeyi o kitabın dışında bırakmadık. Sonra bunlar, Rabblerinin huzurunda bir araya getirilirler.

-Bizim ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde bocalayan sağırlar ve dilsizlerdir. Allah dilediği kimseyi şaşırtır, dilediği kimseyi de doğru yola iletir.

-De ki; "Eğer başınıza Allah'ın azabı gelse ya da Kıyamet ile yüzyüze gelseniz, doğru konuşacaksanız söyleyin bakalım, acaba (bu durumda) Allah'dan başkasına mı yalvarırsınız?"

-"Hayır, sırf O'na yalvarırsınız. O da dilerse feryadınıza konu olan belâyı başınızdan kaldırır, o zaman O'na koştuğunuz ortakları unutuverirsiniz."

-Senden önceki birçok ümmetlere peygamberler gönderdik, dinlemediler. Bunun üzerine ola ki, bize yalvarırlar diye kendilerini sıkıntılara ve belâlara çarptırdık.

-Bari sıkıntılarımız başlarına gelince bize yalvarsalardı ya! Fakat kalbleri katılaştı ve şeytan yaptıkları her şeyi onlara cazip gösterdi. [14]

İşte surenin akışı, sunduğumuz bu örneklere uygun olarak, ardışık ve kovalamacalı dalgalar halinde sürüp gidiyor. Umarız ki, verdiğimiz örnekler bu surenin yapısal karakterini ve konusunu tanıtabilmiştir. Surenin akışı bazı dalgalarında, verdiğimiz örneklerin dalgalarından daha yüce doruklara yükseliyor. Aynı zamanda bu dalgalar yataklarının bazı noktalarında daha coşkun ve ener-

(14) En'am Suresi: 33-43

ji yüklü bir tempo ile akıyorlar, yataklarını daha yüksek oranda aşındırıyorlar. Fakat biz bu kısa tanıtma yazısında surenin tümünü gözler önüne seremeyiz. Bununla birlikte bu tanıtma yazısının bundan sonraki bölümünde, bu coşkun dalgaların bazı görüntülerini okuyucuların bakışlarına sunmaya çalışacağız.

Yukarda dediğimiz gibi "bu sure ana konusunu Mekke inişli surelerin ortak özelliğini zorlayan bir benzersizlik düzeyinde işliyor. O her karakteristik anlatımında, her kesitinde, her enstantanesinde, her tasvir tablosunda "çarpıcı bir orijinallik" ortaya koyuyor. İnsan vicdanını ezen, insan duygularını baskı altına alan, insan nefesini kesen; tasvir tablolarını, mesajlarını ve duygulandırıcı motiflerini izlerken okuyucusunu çarpılmışa döndüren bir orijinalliktir bu."

Şimdi surenin içeriğinden bu gerçeği Kur'an üslübu ile kanıtlayan, Kur'an dili ile anlatan bazı seçme örnekler göstereceğiz. Çünkü biz sözlerimizle ne kadar dil dökersek dökelim bu gerçeğin en ufak bir kırıntısını bile insan kalbine ulaştıramayız.

Bilindiği gibi "ilâhlık gerçeği"ni anlatmak, insanlara gerçek ilâhlarını tanıtmak, onların bu ortaksız ilâh'a kulluk sunmalarını sağlamak bu surenin ana konusudur. O halde Kur'an'ın akışı içinde bu gerçeğin değişik pozisyonlarda, farklı somut şartlar karşısında nasıl anlatıldığına kulak verelim:

Meselâ yüce Allah'ı şahit gösterme ve şirk koşanlar ile bir ara kesit, ayırıcı bir sınır çizgisi çizme pozisyonunu gözönüne getirelim. Ki bu pozisyonda sözünü ettiğimiz temel gerçek müminin kalbinde kesin bir belirginlik kazanır, mümin bu gerçeği karşıtların yüzlerine karşı gür ve kararlı bir sesle haykırır. İşte bu pozisyonda şöyle buyuruluyor:

-De ki; "Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir, yedirir, fakat yedireni yoktur." De ki; "Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi."

De ki; "Eğer Rabbimin buyruklarına karşı gelirsem büyük günün azabından korkarım."

-O gün kim azaptan uzak tutulursa Allah onu kayırmış olur. İşte kesin kurtuluş budur.

-Eğer Allah başına bir musibet verirse onu O'ndan başka hiç kimse gideremez. Eğer sana bir iyilik verirse, kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

-Kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun yaptığı her şey yerindedir, O her şeyden haberdardır.

-De ki; "En büyük şahitlik kiminkidir?" De ki; "Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an, gerek sizi gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi, sizler Allah ile birlikte, başka ilâhlar olduğuna mı şahadet ediyorsunuz?" De ki; "Ben buna şahadet etmem; De ki; "O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım." (15)

(15) En'am Suresi: 14-19

Bir de tehdit, yıldırma pozisyonunu düşünelim. Bu pozisyonda yüce Allah'ın ezici otoritesi apaçık ortaya çıkar. Bu otorite karşısında insan fıtratı yüzünü örten tortulardan arınır, gerçek ilâhına yönelir, karşısına dikilen dehşet önünde, ilâhi mesajı yalanlayanların kitlesel yokoluş sahnesi önünde düzmece ilâhları unutuverir. İşte bu pozisyonda şu ayetleri okuyoruz:

ALLAH'IN KAHREDİCİ GÜCÜ

-De ki; "Eğer başınıza Allah'ın azabı gelse ya da Kıyamet ile yüzyüze gelseniz, doğru konuşacaksanız söyleyin bakalım, acaba (bu durumda) Allah'dan başkasına mı yalvarırsınız?"

-"Hayır, sırf O'na yalvarırsınız. O da dilerse feryadınıza sebep olan belâyı başınızdan savar, o zaman O'na koştuğunuz ortakları unutuverirsiniz."

-Senden önceki birçok ümmetlere peygamberler gönderdik, dinlemediler. Bunun üzerine ola ki, bize yalvarırlar diye kendilerini sıkıntılara ve belâlara çarptırdık.

-Bari sıkıntılarımız başlarına gelince bize yalvarsalardı ya! Fakat kalbleri katılaştı ve şeytan yaptıkları her şeyi onlara cazip gösterdi.

-Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık, nihayet sahip oldukları nimetler yüzünden şımarıklığa kapıldıklarında kendilerini ansızın kıskıvrak yakalayıverdik de bütün ümitleri suya düştü!

-Böylece, alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun ki, zalimler gürûhunun arkası kesildi, soyu kurudu.

-De ki; "Eğer Allah kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör etse ve kalblerinize mühür vursa, acaba Allah'dan başka hangi ilâh bunları size geri verebilir?" Nasıl ayetlerimizi çeşitli açılardan açıkladığımızı ve sonra da onların nasıl yüzçevirdiklerini görüyor musun?

-De ki; "Ne sanıyorsunuz, eğer ansızın ya da açık bir şekilde size Allah'ın azabı gelse, zalimler gürühundan başkası mı helâk olur?" (16)

Şimdi de yüce Allah'ın gayb alemini, sırları, canlıların alıp verdikleri tüm nefesleri, tüm ömürleri bilgisinin kapsamında tuttuğunu; bunun yanısıra O'nun gücünün, karşı konulmaz iradesinin, üstün otoritesinin; karada, denizde, gündüzde, gecede, hayatta ve ölümde egemen olduğu açıklama pozisyonunu düşünelim. Bu pozisyonda da şu ayetleri okuyoruz:

-Gayb'ın anahtarları Allah'ın katındadır, onu yalnız O bilir. Mutlaka O'nun bilgisi altında dalından düşen her yaprak, yerin karanlık derinliklerindeki her tane, yaş-kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.

-Sizi geceleyin öldüren ve gündüzleyin neler yaptığınızı bilen O'dur. Sonra O sizi gündüzleyin diriltir, belirli hayat süreniz dolsun diye, sonra O'nun huzu-

(16) En'am Suresi: 40-47

runa döneceksiniz de O yapmış olduklarınızı size haber verecektir.

-O, kulları üzerinde kesin egemendir. Size koruyucu melekler gönderir. Sonunda birinize ölüm gelince elçilerimiz hiçbir görev kusuru yapmaksızın onun canını alırlar.

-Sonra o canlar gerçek sahipleri olan Allah'a götürülürler. İyi biliniz ki, egemenlik yalnız O'nun tekelindedir ve hesap görenlerin en çabuğudur. (17)

Şimdi de insan fıtratının gerçeğe tanıklık ettiği, gerçek ilâhını öz yönelişi ile bulabildiği, evren kitabının sayfalarına serpilmiş delillere ve mesajlara bağrını açar-açmaz, kuytu köşelerine ses ulaştıran evrenin anlaşılması kolay, yalın dilli çağrısına kulak verir-vermez Allah'ın gerçek varlığını algılayabildiği pozisyonunu düşünelim. İşte bu pozisyona ilişkin olarak da şu ayetleri ile karşı karşıya geliyoruz:

-Hani İbrahim, babası Azer'e dedi ki; "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Ben gerçekten gerek senin ve gerekse kavminin açık bir sapıklık içinde olduğunuzu görüyorum."

-Biz İbrahim'e göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını böylece gösteriyorduk ki, o kesin inançlılardan olsun.

-Gece karanlık basınca bir yıldız gördü ve "Rabbim budur" dedi. Fakat yıldız batınca "Batanları sevmem" dedi.

-Arkasından ayı doğarken görünce "Rabbim budur" dedi. Fakat o da batınca "Eğer Rabbim beni doğru yola iletmeseydi, kuşkusuz sapıklardan biri olurdum" dedi.

-Daha sonra güneşi doğarken görünce "Rabbim budur, bu daha büyüktür" dedi. Fakat o da batınca "Ey kavmim, ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz putlardan uzağım."

-Ben yüzümü, dosdoğru bir şekilde, gökleri ve yeri yoktan varedene yönelttim, ben O'na ortak koşanlardan değilim.

-Kavmi onunla tartışmaya girişti, bunun üzerine onlara dedi ki; "Allah beni doğru yola iletmişken sizler, O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Ben O'na koştuğunuz ortaklardan korkmam. Meğer ki, Rabbim hakkımda bir şey dilemiş olsun. Rabbimin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Halâ düşünmüyor musunuz?"

-"Sizler Allah'ın haklarında size hiçbir kanıt indirmemiş olduğu putları O'na ortak koşmaktan korkmazken ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan nasıl olur da korkarım? Eğer biliyorsanız, söyleyin bakayım; bu iki gruptan hangisi güvenli olmaya daha lâyıktır?"

-İman edenler ve bu imanlarına zulüm karıştırmayanlar var ya, güven işte onlar içindir, doğru yolda olanlar onlardır. (18)

(17) En'am Suresi: 59-62
(18) En'am Suresi: 74-82

Bunların yanısıra çeşitli insan ve hayvan yavrularında, çeşitli bitki ve ağaç türlerinde kımıldayan, nabzı atan hayat sahnesini, gün açması ve gece basması sahnesini; yıldızların karayı ve denizi saran zifiri karanlıkların sahnesini; yağan yağmurun, yeşeren bitkinin ve olgunlaşan meyvanın sahnesini hayalimizde canlandıralım. Bütün bu sahnelerde yaradanın ortaksız birliği ve benzersiz sanatkârlığı tüm çıplaklığı ile meydana çıkar. Bu durum karşısında O'na ortaklar ve evlâdlar yakıştırma iddiaları, akılları ve kalbleri tiksindiren birer saçmalık olarak belirir. İşte bu pozisyonla ilişkin olarak da şu ayetleri okuyoruz:

-Tohumu ve çekirdeği çatlatan Allah'dır. O ölüden diriyi ve diriden ölüyü çıkarır. İşte Allah budur. Nasıl olur da bu gerçeği görmezlikten geliyorsunuz?

-Sabahı açtıran O'dur. O geceyi dinlenme zamanı, güneş ile aynı zaman ölçme birimi yaptı. Bu, üstün iradeli ve her şeyi bilen Allah'ın düzenlemesidir.

-O ki, karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu şaşırmayasınız diye size yıldızları kılavuz yaptı. Biz bilenler için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.

-O ki, sizi bir tek nefsten oluşturdu. Arkasından sizin için bir barınma ve bir geçiş yeri belirledi. Biz anlayanlar için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.

-O ki, gökten suyu indirdi. Her çeşit bitkiyi bu su aracılığı ile ortaya çıkardık, her bitkiden yeşil sürgün çıkardık, bu yeşil sürgünden taneleri üstüste binmiş başaklar, hurma tomurcuğundan yere sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkarırız. Bu meyvaların kimi biribirine benzer, kimi de benzemez. Bunların meyvalarına bir hamken ve bir de olgunlaşınca bakınız. Hiç kuşkusuz müminlerin bunlardan alacakları birçok ibret dersi vardır.

-Müşrikler cinleri Allah'a ortak koştular. Oysa cinleri yaratan O'dur. Körükörüne, hiç yoktan O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar. Haşa, O onların uydurdukları sıfatlardan uzak ve yücedir.

-O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir. Eşi olmadığına göre çocuğu nasıl olabilsin ki? Her şeyi o yarattı ve o her şeyi bilendir.

-İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'ndan başka ilâh yoktur, her şeyin yaratıcısı O'dur, o halde sırf O'na kulluk ediniz, her konuda dayanılacak tek merci O'dur.

-Gözler O'nu görmez, fakat O gözleri görür, O lâtiftir (algılanamaz) ve her şeyden haberdardır. [19]

Son olarak hiçbir ortağı olmayan tek Allah'a yalvarma, sığınma; namazda, diğer ibadetlerde, hayatta ve ölümde sırf O'na yönelme; O her şeyin ilâhı iken O'ndan başkasının ilâhlığını aramayı tiksinti ile reddetme; dünyada başka kuşaklar ile yer değiştirme ve sınavdan geçirilme, Ahirette hesaba çekilme ve davranışların karşılıklarını görme meselelerini tümü ile O'nun iradesine havale etme pozisyonunu düşünelim. Yüce Allah bu pozisyonla ilgili olarak bu surenin son ayetlerinde bize şöyle buyuruyor:

(19) En'am Suresi: 95-103

-Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle varırsa kendisine on katı verilir. Kim Allah'ın huzuruna bir kötülük ile varırsa sadece onun dengi olan cezaya çarptırılır. Ne iyilik edenlere ne kötülük işleyenlere haksızlık edilmez.

-De ki; "Rabbim beni doğru yola, insanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine, Allah'ın birliğine inanan ve O'na ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in inanç sistemine iletti."

-De ki; "Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm tüm varlıkların Rabbi olan Allah içindir."

-"O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emredildi. Ben müslümanların ilkiyim."

-De ki; "Allah her şeyin Rabbi iken ben O'ndan başka bir ilâh mı arayayım? Herkesin işlediği kötülüğün sorumluluğu kendisine aittir. Hiç kimse başkasının kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz. Sonunda Rabbinize döneceksiniz. O size anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü bildirecektir."

-Sizi yeryüzünde halife yapan ve verdiği nimetler hakkında sınavdan geçirmek için bazılarınızın derecesini diğer bazılarınızdan üstün kılan O'dur. Hiç şüphesiz Rabbinin cezalandırması gecikmesizdir, aynı zamanda O bağışlayıcı ve merhametlidir. [20]

Tarafımızdan seçilip okuyucunun dikkatine sunulan bu altı örnek, bu surenin her pozisyonunda, her enstantanesinde, her tasvir tablosunda, her mesajında ve her sezgi yüklü motifinde beliren "çarpıcı orijinallik" düzenini yansıtan birer göstergedir sadece.

Bunun yanısıra, yine az yukarda surenin akışının her tabloda ve her pozisyonda "çarpıcı orijinallik" düzeyine ulaşması yanında, aynı zamanda bu tasvir tablolarının ve pozisyonların sunuş yönteminde olağanüstü bir uyum, şaşırtıcı bir ahenk gözettiğini de söylemiş ve bu uyumdan ne kasdettiğimizi açıklayacağımıza söz vermiştik.

Burada bu konuda sadece birkaç örnek verecek ve asıl ayrıntılı açıklamaları bu tanıtma yazısından sonra girişeceğimiz ayetlerin teker teker irdelenmesi sırasında yapacağız. Şimdilik surenin akışı boyunca belirgin biçimde karşımıza çıkan şu üç uyum çeşidine değinmekle yetinmek istiyoruz:

Surenin akışı, tasvir tablolarını ve pozisyonları çeşitli görüntüler halinde sunuyor. Fakat hepsi ortak bir olguda buluşuyor. Şöyle ki: Her tasvir tablosunda, her pozisyonda dinleyicinin elinden tutularak karşısındakileri seyretsin, olup bitenleri düşünsün diye tablonun ve pozisyonun karşısında durduruluyor. Bu elden tutup ayağa dikme olayı nerede ise sözlerle somutlaşan bir hareketlilik içinde gerçekleştiriliyor. Ayrıca gözler önünde canlandırılan tasvir tablolarında ve pozisyonlarda da ayakta dikilmiş duran kalabalıklar vardır. Okuyucu bunları ayakta durur pozisyonda görebiliyor; daha doğrusu ayetlerin anlatımı, dinleyicisine bu manzarayı göstermek için, seyrettirmek için onu o manzaranın karşısında dur-

(20) En'am Suresi: 160-165

duruyor.

Meselâ Kıyamet ve Allah'ın huzuruna çıkma sahneleri ile ilgili olarak surede şu "ayakta dikilme" pozisyonları ile karşılaşıyoruz:

-Cehennemin başında durdurulduklarında onların "Ah ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak" dediklerini keşke görseydin! (21)

-Onları Rabblerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman keşke görsen! Allah, onlara "yeniden dirilmek gerçek değil miymiş?" der. Onlar "Rabbimiz hakkı için, evet" derler. Allah da onlara "O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz" der. (22)

O zalimleri ölümün pençesinde çırpınırken ve melekler ellerini uzatıp "Haydi verin canınızı, Allah hakkında söylemiş olduğunuz asılsız, yakışıksız sözlerden ve O'nun ayetlerine karşı kibirlenmelerinizden dolayı bu gün onur kırıcı bir azaba çarptırılacaksınız" derlerken görmelisin!

-Tıpkı ilk yarattığımızda olduğu gibi bize yine yalnız başınıza geldiniz, size vermiş olduğumuz her şeyi arkanızda bıraktınız, üzerinizde etkili ortaklarımız olduklarını sandığınız aracılarınızı yanınızda görmüyoruz, aranızdaki bütün bağlar kopuverdi, ortağımız sandığınız ilâhlar sizden uzaklaşıp kayıplara karıştı. (23)

-O gün onların tümünü bir yere toplarız da sonra Allah'a ortak koşanlara "Hani, nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?" diye sorarız.

-Sonra bu müşrikliklerinin "Vallahi, ey Rabbimiz, biz **müşrik değildik**" demelerinden başka bir akıbeti olmaz.

-Kendileri hakkında nasıl yalan söylediklerini ve uydurma ilâhları tarafından nasıl yüzüstü bırakıldıklarını görüyor musun? (24)

Surenin aşağıdaki ayetleri de tehdit pozisyonunda, yani yüce Allah'ın, peygamberleri yalanlayanları karşı konulmaz otoritesinin pençesi altına aldığı, beklenmedik bir sille ile enselerinden yapıştığı pozisyonda dinleyicilerini, sanki bu "yakaya yapışma" olayını, gözleri ile seyrediyorlar gibi ayağa dikiyor:

-De ki; "Eğer başınıza Allah'ın azabı gelse ya da Kıyamet ile yüzyüze gelseniz, doğru konuşacaksanız söyleyin bakalım, acaba (bu durumda) Allah'dan başkasına mı yalvarırsınız?"

-"Hayır, sırf O'na yalvarırsınız. O da dilerse feryadınıza sebep olan olayı başınızdan savar. O zaman O'na koştuğunuz ortakları unutuverirsiniz." (25)

-De ki; "Eğer Allah kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör etse ve kalblerinize mühür vursa, acaba Allah'dan başka hangi ilâh bunları size geri verebilir?" Nasıl ayetlerimizi çeşitli açılardan açıkladığımızı ve sonra da onların nasıl yüz çevir-

(21) En'am Suresi: 27
(22) En'am Suresi: 30
(23) En'am Suresi: 94
(24) En'am Suresi: 22-24
(25) En'am Suresi: 40-41

diklerini görüyor musun?

-De ki; "Ne sanıyorsunuz, eğer ansızın ya da açık bir şekilde size Allah'ın azabı gelse, zalimler gürûhundan başkası mı helâk olur?" (26)

Yine surenin aşağıdaki ayetleri, doğru yola girdikten sonra sapmayı, hakkı bulduktan sonra ondan dönmeyi somut bir tabloda canlandırıyor ve dinleyiciyi önündeki bu tabloyu seyretmek üzere karşısına dikiyor. Üstelik ayetin sözleri arasında bu tabloya bakmaya ya da karşısında dikilmeye ilişkin direkt bir emir de yoktur. Okuyalım:

-De ki; "Allah'ı bırakıp bize ne yarar ve ne de zarar dokunduramayan putlara mı yalvaralım? Allah bizi doğru yola ilettikten sonra tekrar geriye mi dönelim? Tıpkı arkadaşları tarafından 'bize gel' diye doğru yola çağrıldığı halde şeytanlar tarafından ayartılıp çöl ortasında şaşkın bırakılan kimse gibi mi olalım? De ki; "Doğru kılavuzluk, Allah'ın kılavuzluğudur, bize alemlerin Rabbine teslim olmamız emredildi." (27)

Yine bu surenin aşağıdaki ayeti, okuyucuyu "yeşil bahçelerin olgun meyvaları" tablosu önünde ayağa dikiyor. Canlılık olgusunun somutlaştığı, yüce Allah'ın renkleri ve meyvaları vareden sanatkârane kudretinin belirginleştiği bu sahneyi, okuyucuya ayakta seyrettiriyor. Okuyoruz:

-O ki, gökten suyu indirdi. Her çeşit bitkiyi bu su aracılığı ile ortaya çıkardık, her bitkiden yeşil sürgün çıkardık, bu yeşil sürgünden taneleri üstüste binmiş başaklar, hurma tomurcuğundan yere sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkarırız. Bu meyvaların kimi biribirine benzer, kimi de benzemez. Bunların meyvalarına bir hamken ve bir de olgunlaşınca bakınız. Hiç kuşkusuz müminlerin bundan alacakları birçok ibret dersi vardır. (28)

Sürenin bütün tasvir tablolarında, bütün pozisyonlarında ve enstantanelerinde göze çarpan bu uyumluluk surenin genel karakteristiğini oluşturur.

Bu tasvir tablolarının ve pozisyonların içeriği ile sunuluş biçimleri arasında gözetilen uyumun diğer bir tezahürü var ki, anlattığımız uyum biçimi ile arasında anlamlı ve bütünleştirici bir bağ vardır. Bu uyum biçimini "şahid tutma" pozisyonları oluşturur.

Surede tasvir edilen Kıyamet tabloları, ilâhi mesajı yalanlayanların tutumlarına karşı "şahid tutma" onları teşhir etme ve bu sapık tutumları yüzünden kendilerini uyarma pozisyonları şeklinde sunuluyor. Yukarda bu pozisyonların bazı örneklerini gündeme getirmiştik. Bu pozisyonların hepsinde "onları görmelisin..." ifadesine yer verilir.

Bu pozisyonlarda hem inanç sistemi ile ve hem de şeriat hükümleri ile ilgili olarak "şahid tutma" yöntemine başvurulur, bu ikisi arasında fark gözetilmez.

(26) En'am Suresi: 46-47
(27) En'am Suresi: 71
(28) En'am Suresi: 99

Meselâ surenin baş taraflarında yaygın bir biçimde inanç sisteminin tümü hakkındaki şu "şahid tutma" pozisyonu ile karşılaşırız:

-De ki; "En büyük şahitlik kiminkidir?" De ki; "Benim ile sizin aranızda Allah şahiddir. Bu Kur'an, gerek sizi ve gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi. Sizler Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahitlik ediyorsunuz?" De ki; "Ben buna şahitlik etmem." De ki; "O tek ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım." (29)

Surenin akışı içinde daha önce değindiğimiz özel aktüel münasebete, helâl ve haram kılma yetkisinin kaynağını belirleyen inanç ilkesi ile ilgili somut gerekçeye sıra gelince yeni bir tablo karşımıza çıkıyor. Bu tabloda karşı taraf, bu özel ve ayrıntılı konuda "şahit gösterme"ye çağrılıyor. Tıpkı genel inanç sistemi meselesinde şahid göstermeye çağrıldıkları gibi. Böylece hem bu ayrıntılı konu ile genel inanç meselesinin içerik bakımından aynı şey olduğu vurgulanıyor ve hem de Kur'an üslubunun genel karakteristiği olan "uyum" sağlanmış oluyor. (30) Şimdi o ayeti okuyoruz:

-De ki; "Allah'ın bu yasakları koyduğuna tanıklık edecek şahitlerinizi getiriniz bakalım. Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, Ahirete inanmayanların ve Rabb'lerine eş koşanların keyfi arzularına uyma." (31)

Bu "uyum"un bir üçüncü tezahürü daha vardır. Bu da konunun gerektirdiği üslup uyumudur. Bu uyum aynı gerçeğin değişik vesileler ile ifade edildiğini belgelemek üzere klişe halinde tekrarlanan ibaretlerde somutlaşır.

Bunun suredeki örneklerinden biri şudur: Surenin başlangıcında kâfirlerin, yüce Allah'a başkalarını ortak koştukları dile getirilirken "Onlar Rabblerine eş koşuyorlar" buyuruluyor. Surenin sonlarında ise, uygulayacakları yasaları kendi keyfi arzularına göre koyanlar hakkında da aynı kelimeler kullanılarak "Onlar Rabb'lerine eş koşuyorlar" deniyor. Okuyoruz:

-Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı yoktan vareden Allah'a mahsustur. Durum böyleyken kâfirler bunları Rabblerine denk (eş) tutuyorlar." (32)

-De ki; "Allah'ın bu yasakları koyduğuna tanıklık edecek şahitlerinizi getiriniz bakalım. Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, Ahirete inanmayanların ve Rabblerine eş koşanların (başka güçleri O'na denk tutanların) keyfi arzularına uyma." (33)

Birinci ayete göre kâfirler "başka güçleri Rabblerine denk tutuyorlar." Çünkü O'na ortak koşuyorlar. İkinci ayete göre de kâfirler, Allah'a ortak koştuk-

(29) En'am Suresi: 19
(30) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı eserinin "Ahenk, Uyum" bölümüne bak
(31) En'am Suresi: 150
(32) En'am Suresi: 1
(33) En'am Suresi: 150

ları için "O'na başka güçleri denk tutuyorlar." Yalnız bu ayetteki "ortak koşma" kanun koyma yetkisini başka kaynaklara yakıştırma tutumunda somutlaşıyor.

Bu motamot tekrarlar hem anlatma gücünü artırma bakımından ve hem ifade güzelliği bakımından önem taşırlar.

Aynı amaçla surede "yol, doğru yol" kelimesi de tekrarlanıyor. Bu kelime bir ayette islâmın tümü anlamında kullanılırken, başka bir ayette de az önce anlattığımız yasa koyma ilkesini gündeme getirerek **"konular yasalar sistemi"** anlamına alınıyor. Okuyoruz:

-Allah kimi doğru yola iletmek isterse göğsünü islâma açar. Kimi de saptırmak isterse göğsünü, sanki göğe çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar. Bunun yanısıra Allah, inanmayanları iğrençliğe mahkûm eder.

-Bu, Rabbinin doğru yoludur. Biz öğüt almaya açık kimselere ayetlerimizi ayrıntılı biçimde anlattık. (34)

Bu arada surenin sonlarına doğru, bu tanıtma yazısının baş tarafında söylediğimiz gibi hayvanlardan, ekinlerden, meyvalardan, haramdan ve helâlden sözedildikten sonra şöyle buyuruluyor:

-İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz; sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz. Allah kötülüklerden sakınasınız diye size bu direktifi veriyor." (35)

Bu ayette de aynı kelimenin, yani "yol, doğru yol" kelimesinin kullanılması, yasa koyma meselesinin inanç sistemi meselesi olduğunu, bu ilkeye bağlı kalmanın Allah'ın yolundan gitmek, bu ilkeye sırt çevirmenin doğru yoldan sapmak anlamına geldiğini; başka bir deyimle daha önce belirttiğimiz gibi, bu meselenin müminlik-kâfirlik, islâm-cahiliye meselesi olduğunu gösterir.

Bu tanıtma yazısını burada noktalıyor ve bu kısa özetin arkasından, yüce Allah'ın yardımı ile surenin ayetlerinin ayrıntılı açıklamasına geçiyoruz. Yalnız surenin yapısal karakteristiği uyarınca, ayetlerini "dalgal kümesi" biçiminde ele alıp inceleyeceğiz. Diğer Medine surelerindeki üslubumuz olan, derslere ayırıp inceleme yöntemini bu surede uygulamayacağız. Çünkü bu yöntem bu surenin yapısal karakterine daha uygun düşeceği gibi, surenin karakteri ile mesajının gölgeleri arasında uyum sağlama bakımından da daha elverişli bir yol olacaktır.

Başarı Allah'dandır.

Surenin girişinde kendimizi, büyük gerçeği yansıtan geniş kapsamlı fırça darbeleri ve engin soluklu imajlar karşısında buluyoruz. Bu imajlar ve bu fırça darbeleri gözlerimizin önünde surenin konusuna ve inanç sisteminin özüne ilişkin genel kaideyi canlandırıyor. Okuyalım:

(34) En'am Suresi: 125-126
(35) En'am Suresi: 153

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ①

1- Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı yoktan vareden Allah'a mahsustur. Durum böyleyken kâfirler, bu yaratıkları Rabblerine denk tutuyorlar.

İlk fırça darbesini oluşturan bu ayet yüce Allah'a hamdederek, O'nu överek ve her türlü noksanlıktan tenzih ederek söze giriyor; O'nun yaratma ve yoktan varetme sıfatında somut ifadeye kavuşan ilâhlığı gerekçesi ile hamdedilmeye, övülmeye en lâyık merci olduğu onaylanıyor. Öte yandan, O'nun hamdedilmeye lâyık ilâhlığı ile bu ilâhlığın ilk sıradaki özelliği olan yaratıcılığı arasında bağ kuruluyor. Yaratıcılık sıfatının pratiğe yansıması sürecinde ilk önce, varlıklar aleminin iki engin alanını oluşturan göklerin ve yeryüzünün yaratılışına dikkat çekiliyor; arkasından gökler ile yerin amaçlı bir öntasarı uyarınca yaratılmasının, iki önemli tezahürü olan karanlıklar ile aydınlığa parmak basılıyor.

Bu geniş kapsamlı fırça darbesi görünen evrendeki kocaman gök cisimlerini, bu gök cisimleri arasındaki baş döndürücü mesafeleri, bu cisimlerin yörüngelerinde dönmelerinden doğan yaygın olguları içerir. Bunun yanısıra bu fırça darbesi, Allah'ın yüce gücünü ve hikmete dayalı öntasarlayıcılığını sayfa sayfa dile getiren bu kocaman baş döndürücü ve engin evren kitabını gözleri önünde gördükleri halde Allah'a inanmayanlara, O'nun birliğini onaylamayanlara, O'na hamdetmeyenlere, tersine O'na denk ve eşit saydıkları birtakım ortaklar koşanlara ilişkin hayret ve şaşkınlık içeriyor. Okuyoruz:

"Durum böyleyken kâfirler, bu yaratıkları Rabblerine denk tutuyorlar."

Aman Allah'ım! Evrende dile gelen bu somut kanıtlar ile onların vicdanları yokluğa mahkûm eden etkileri arasındaki bu kopukluk, bu bağdaşmazlık ne kadar büyüktür! Kocaman gök cisimlerine, aralarındaki baş döndürücü uzaklıklara ve yaygın tezahürlerine denk, hatta daha geniş çaplı bir kopukluk bir bağdaşmazlık karşısındayız.

Arkasından şu fırça darbesi dikkatlerimize sunuluyor:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ②

2- O sizi çamurdan yaratan, sonra da ecelinizi belirleyendir. Ayrıca O'nun katında tasarıya bağlanan bir vade daha vardır. Gerçek böyleyken sizler kuşkuya kapılıyorsunuz.

Bu fırça darbesi insan varoluşunu, evrensel varoluş ile karanlık ve aydınlık tezahürlerini izleyen insan varoluşunu, bakışlarımıza sunuyor. Şu cansız evren ortasındaki insan canlılığına dikkatimizi çekiyor; karanlık çamur aşamasından parlak hayat aydınlığına geçişi simgeliyor. Bu iki aşama ile "karanlık ve aydınlık" olguları arasında simetrik bir uyum vardır.

Ayette bu fırça darbesinin yanısıra onunla içiçe geçen bütünleşen başka bir fırça darbesi daha gözlerimiz önüne getiriliyor: Ölümle noktalanan ilk süre ile yeniden dirilişi belirleyen ikinci sürenin fırça darbesi birbirine simetrik olan bu iki fırça darbesi, donukluk ve hareket açısından ilk insan yaratılışındaki donuk çamur ile canlı insan imajlarının benzerlerini içerir. Bu iki kutup arasında, bu iki uç nokta arasında mahiyet ve zaman açısından baş döndürücü bir uzaklık vardır. Bütün bu gerçekler insan kalbine, yüce Allah'ın ön tasarlayıcılığının ve karşısına çıkılacağının kesin inancını aşılayıcı niteliktedir. Fakat surenin muhatapları bu gerçekler hakkında kuşkuya düşüyorlar, kesin inanca varamıyorlar. Okuyoruz:

"Gerçek böyleyken sizler kuşkuya kapılıyorsunuz."

Üçüncü ayette gözlerimiz önüne serilen üçüncü fırça darbesi ilk iki darbeyi bir çerçeve içinde birleştirir ve yüce Allah'ın hem evrenin hem de insan hayatının ilâhı olduğunu belirler. Okuyalım:

وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾

3- O göklerin de Allah'ıdır, yeryüzünün de Allah'ıdır. Sizin gizlinizi, açığınızı ve yaptığınız her şeyi bilir.

Göklerin ve yerin yaratıcısı, bu göklerin ve yerin ilâhı olan Allah'dır. Her ikisinin ilâhlığı tek başına O'nun tekelindedir. Allah'ın koyduğu yasal sisteme boyun eğmek ve sadece O'nun emrine uymak gibi ilâhlığın gerekli kıldığı bütün sonuçlar göklerde ve yerde gerçekleşmiştir. Bu durum insan hayatında da böyle olmalıdır.

Yüce Allah gökleri ve yeri nasıl yarattı ise insanı da öyle yarattı. İnsan temel yapı bakımından yerin çamurundan yaratılmıştır. Bunun yanısıra insan olmasını sağlayan özellikler sayesinde insan haline gelmiştir ki, bu özelliklerin bağışlayıcısı yüce Allah'dır. İnsan biyolojik yapısı itibarı ile, istese de istemese de yüce Allah'ın koyduğu evrensel yasalara boyun eğer. İlk başta yaratılması, varolması ne kendi isteğinin ve ne de ana-babasının dileğinin sonucudur. "Yüce Allah'ın dileğinin sonucudur. Ana-babası aralarında birleşirler, ama birleşmelerinin ürünü olarak cenin varedemezler. Canlı bir embiryo'ya varoluş kazandıramazlar. İnsan, yüce Allah'ın koyduğu gebelik süresini ve doğum şartlarını düzenleyen evrensel kanunlar uyarınca doğar. İnsan, yüce Allah'ın yarattığı şu havayı, yine yüce Allah tarafından belirlenen şu sentetik yapısına ve gaz oranlarına bağlı olarak teneffüs eder. Çünkü insanın soluyacağı havanın bileşimini ve miktarını belirleyen O'dur. İnsan kendi iradesi ve tercihi dışında, yüce

Allah'ın yarattığı evrensel kanunlar uyarınca hisseder, acı duyar, acıkır, susar, yer, içer, kısacası yaşar. İnsanın bu bakımdan durumu göklerin ve yerin durumu gibidir, onlar ile aynı evrensel kanunlara bağlıdır.

Yüce Allah insanın gizli-açık her yönünü, hayatı boyunca yaptığı gizli-açık her hareketi bilir.

Buna göre insan için en çıkar yol, en ideal tutum şudur: Hayatının serbest iradesine dayalı bölümünc ilişkin ilâhi yasalara da uymalı; yani inanç sisteminde de, değer yargılarında da ve hayatının pratiğini düzenleyen gelenek ve uygulamalarında da yüce Allah'ın koyduğu yasaları benimsemelidir. Eğer böyle yaparsa, evrensel ilâhi yasalara göre işleyen fıtrî hayatı ile yine Allah'ın şeriatine göre düzenlenen serbest iradesine dayalı kazanılmış hayatı biribiri ile bağdaşır, bu iki kesim biribirine ters düşmez, aralarında çatışma çıkmaz; hayatı biri ilâhi ve öbürü insan ürünü olan iki yasal sistem arasında, iki farklı ve bağdaşmaz hukuk düzeni arasında bölünmez, parçalanmaz.

YARATILIŞ VE HAYAT

Surenin hemen başında önümüze çıkan bu iki kütleli dalga, insan kalbine, insan aklına dış dünyada ve insanın iç aleminde somut ifadeye kavuşan "yaratma" ve "hayat verme" kanıtları ile sesleniyor. Fakat bu iki realitenin insan idrakine yönelttiği sesleniş ne diyalektik ne teolojik ve ne de felsefî yöntemi kullanıyor. Bu seslenişle insan fıtratını uyarma, ona mesaj iletme metodunu kullanıyor. İnsan fıtratını yaratmanın ve can vermenin somut hareketi, çekip çevirmenin ve üstün egemenliğin somut hareketi ile yüzyüze getiriliyor. Bu yüzyüze getirmeyi diyalektikçi bir tartışma ile değil, ikna edici bir anlatma yöntemi ile, ilâhi anlatımdan kaynaklanan kesin bilginin gücüne dayanarak, kendisine anlatılanları gördükleri ile doğrulayan fıtratın dolaysız tanıklığı ile gerçekleştiriyor.

Gökler ile yeryüzünün varoluşu birer objektif realitedir, bunların belirli bir düzene göre yönetildikleri de açık bir gerçektir. Bunun yanısıra başta insan hayatı olmak üzere bütün canlıları kapsayan bir canlılık olgusu ile karşı karşıyayız. Belirli bir noktada ortaya çıkan bu olgu, gördüğümüz şu çizgi boyunca gelişiyor: Bu iki realite insan fıtratını gerçekle yüzyüze getiriyor, ona yüce Allah'ın birliğine ilişkin kesin bir mesaj iletiyor.

Zaten yüce Allah'ın birliği bu surenin tümünün, hatta bütün Kur'an'ın anlatmak istediği temel ilkedir. Kur'an'ın ana meselesi "Allah'ın varlığı"nı kanıtlamak değildir. Çünkü tarih boyunca karşı karşıya kalınan temel problem, Allah'ın varlığına inanmamak olmamıştır. Allah'ı gerçek nitelikleri ile gerçek anlamda tanımamak olmuştur.

Bu surenin muhatapları olan müşrik Araplar, Allah'ın varlığını kökten inkâr etmiyorlardı. Tersine Allah'ın varlığını, yaratıcılığını, rızık verici, mülk-egemenlik sahibi, hayat veren ve dirilten bir güç kaynağı olduğunu kabul ediyorlardı. Kur'an-ı Kerim onlarla tartışırken, onların sözlerini bize aktarırken, onların bu inancı taşıdıklarını, yüce Allah'a ait sıfatların birçoğunu onayladık-

larını açıkça belirtiyor. Fakat onların sapıklıklarının ve müşriklikle damgalanmalarının sebebi şu idi: Onlar bu inançlarının gerektirdiği sonucu onaylamaktan kaçınıyorlardı. Bu inançlarına göre her işlerinde, her meselelerinde yüce Allah'ın ortaksız hakemliğine başvurmaları, pratik hayatlarının yönlendirilmesinde O'na koşulan bütün ortakları reddetmeleri, sadece Allah'ın şeriatını yasa edinmeleri, hayatın herhangi bir alanını Allah'dan başkasının egemenliğine devretme girişimine ilke olarak karşı çıkmaları gerekirdi.

İşte o günkü Araplar, bu yüzden müşriklikle damgalanmışlar, yüce Allah'ın varlığını ve saydığımız sıfatları taşıdığını kabul etmelerine rağmen, kâfir diye adlandırılmışlardır. Oysa onların yüce Allah'ın yaratıcı, rızık verici, malik ve egemen olduğu inançları, hayatları ile ilgili her olayda da O'nun egemenliğini kabul etmelerini gerektiriyordu.

Bu surenin başında onlara, yüce Allah'ın evrenin ve insanın yaratıcısı olduğu, evreni ve insanın gelişimini her adımda yönlendirdiği, insanların gizli-açık bütün yönlerini, bütün eylem ve davranışlarını bilgisi ile kuşattığı bildiriliyor. Bu bilgi, onlara şu kaçınılmaz yükümlülüğü yükleyen bir ön birikim niteliğini taşır: Surenin ana eksenini ve yöntemini anlatan kısa tanıtım yazısında belirttiğimiz gibi, onlar bu bilginin ışığında yüce Allah'ın egemenlikte ve yasa koymada ortaksız egemen olduğunu kabul etmek zorundadırlar.

"Yaratıcılık" ve "can vericilik" kanıtları, eski çağların müşriklerine karşı koyup onlara yüce Allah'ın birliğini ve kayıtsız egemenliğini anlatmaya elverişli olduğu gibi, yüce Allah'ın varlığını kökten inkâr eden modern cahiliyenin iğrenç saplantılarına da karşı koymaya elverişlidir.

Gerçekten günümüzde Allah'ın varlığını kökten inkâr eden ateistlerin söylediklerine inanıp inanmadıkları konusunda yoğun kuşkular vardır. Bu iğrenç saplantının başlangıcında hıristiyan kilisesine karşı bir manevra olarak ortaya çıkmış olması ve sonradan yahudiler tarafından insanlığın temel dayanağını yıkmak amacı güden bir silâh olarak kullanılmış olması güçlü bir ihtimaldir.

"Siyon Protokolleri" adlı belgelerde itiraf ettikleri bu muhtemel hesaplara göre, yeryüzünde kendileri dışında başka inançlara dayanan hiçbir toplum kalmayacak, böylece de inanç bunalımına düşüp çökecek olan insanlık kolayca kendilerinin egemenlikleri altına düşecekti. Çünkü inanç sisteminin sağladığı güç kaynağına sadece onlar sahip olacaklardı.

Yahudi tuzaklarının, siyonist komploların çapı ne kadar geniş olursa olsun bunlar insan fıtratını, kıvrımlarının en kuytu bucaklarında Allah'ın varlığı inancını taşıyan insan fıtratını yenilgiye uğratamazlar. Gerçi bu fıtrat yüce Allah'ın sıfatlarını gerçek anlamları ile tanıma hususunda başarısız kalabiliyor, ayrıca insan hayatı üzerinde Allah'ın kesin egemenliğini tanımazlıktan gelerek sapıklığa düşüyor ve bu yüzden kâfirlikle, müşriklikle damgalanmayı hakediyor. Ama temelde Allah'ın varlığına inanmaktan da geri kalmıyor. Fakat fıtratları yozlaşan, doğuştan getirdikleri algılama ve karşılık verme cihazları dumura uğrayan,

iletişim aygıtları işlemez hale gelen bazı insanlar vardır. İşte insan vicdanının derinliklerinde kök salan Allah inancını silmeyi amaçlayan yahudi plânları, sadece bu tür vicdanlar üzerinde başarıya ulaşabilir. Fakat bu tür fıtri duyarlığı dumura uğramış vicdanlar, insanlık camiası içinde her zaman kural dışı, küçük bir azınlık olarak kalacaktır.

Günümüzün gerçek ateistler, Allah tanımazlar, tüm yeryüzünde birkaç milyonu aşmaz. Bunlar Rusya ve Çin gibi komunist ülkelerde yaşayan, ülkelerinde iktidarda bulunan ateist rejimlerin eli süngülü diktatörlükleri altında inleyen yüzmilyonlarca insan arasında bile azınlıkta kalan bir avuçluk bir kitledir. Bu ülkelerde kırk yıldan beri insanları Allah inancından tamamen arındırmak için harcanan sürekli çabalara, yoğun eğitim ve propaganda faaliyetlerine rağmen varılabilen nokta ancak bu olabilmiştir.

Fakat yahudinin başarısı başka bir alanda gerçekleşebilir. Bu alan dini, sırf duygulara ve ibadet şekillerine dönüştürme, indirgeme alanıdır. Bu alanda başarılı olabilirlerse insanlara hayatlarını düzenleyici yasaları, Allah dışında başka ilâhların koymasına razı olmalarına rağmen yine de Allah'a inanmışlıklarını sürdürebilecekleri vehmini aşılayacaklar ve böylece halâ Allah'a inandıklarını zannederek tüm insanları fiili yıkıma uğratabileceklerdir.

Yahudiler bu sinsi plânları ile her dinden önce islâmı hedef seçiyorlar. Çünkü onlar tüm tarihlerinin birikiminden şunu öğrenmişlerdir. Kendilerini yenilgiye uğratacak tek güç, hayata egemen olmak şartı ile islâmdır. Buna karşılık eğer müslümanlar dinlerini hayatlarına egemen kılmazlarsa, istedikleri kadar Allah'a inanan müminler olduklarını sanmaya devam etsinler, yahudilere yenik düşmeye mahkûm olurlar. İnsanların hayatında varolmayan dinin yine de varolabileceğine inanan bu zehirli saplantı, o sözünü ettiğimiz yahudi komplosunun başarısını kaçınılmaz kılar. Kurtuluş çaresi yüce Allah'ın izni ile müslümanların bu gafletten uyanmalarıdır.

Allah bilir, ama benim görüşüme göre gerek siyonist yahudiler ve gerekse haçlı hıristiyanlar Afrika'nın, Asya'nın ve Avrupa'nın geniş alanlarında kök salmış olan bu dinin bağlılarını, materyalist ideolojiler aracılığı ile ateistliğe sürüklemekten, müslümanların kalblerindeki Allah inancını tamamen söküp atmaktan umut kesmişlerdir. Tıpkı bunun gibi, müslümanları gerek misyonerlik faaliyetleri aracılığı ile ve gerekse emperyalist baskılar altında başka bir dine döndürmekten de umutlarını kesmişlerdir. Çünkü bizzat insan fıtratı, değil islâm inancı altında, putperestlik inancı altında bile ateistliği tiksinti ile reddetmektedir. Bunun yanısıra hiçbir din, islâmı tanımış, hatta onun sadece mirasçısı olabilmiş bir kalbi pençesi altına almaya cüret bile edemez.

Allah bilir ama, kişisel kanaatime göre siyonist yahudiler ve haçlı hıristiyanlar bu ümitsizliğin sonucu olarak komünist ideoloji ya da misyonerlik faaliyeti aracılığı ile bu dine açıkça karşı çıkma yönteminden vazgeçerek, bunun yerine daha iğrenç, daha sinsi yollara başvurmuşlardır. Bu daha sinsi ve aldatıcı, tuzaklı yollardan biri islâm ülkelerinin başına kendilerine bağımlı rejimler, ajan

yönetimler getirme yoludur. Bu rejimlerin ve yönetimlerin hepsi islâm kılığına bürünürler, islâm inancına bağlı görünürler, hiçbir zaman dini kökünden inkâr etmezler. Fakat bu aldatıcı perde arkasında misyonerlik kongrelerinin karara bağladıkları, "Siyon Protokolleri"nin öngördüğü fakat bunca zamandır yürürlüğü koyamadıkları plânların ve projelerin tümünü yürürlüğe koyarlar.

Bu rejimler ve yönetimler ellerinde islâm sancağı taşırlar, ya da en azından bu dine, saygılı olduklarını ilân ederler. Ama öte yandan yüce Allah'ın indirdikleri dışındaki hükümlere göre toplumları yönetirler. Yüce Allah'ın şeriatını hayattan uzaklaştırırlar. Yüce Allah'ın yasaklarını serbest ve helâl kılarlar. İslâm düşüncesinin ve islâmî değer yargılarının köküne kibrit suyu dökecek maddeci düşünceleri ve değer yargılarını yayarlar. Bütün eğitim kurumlarını ve propaganda organlarını seferber ederek islâmın ahlak değerlerini yıkmaya, islâmî düşünceleri ve yönelişleri kökten silmeye, "Siyon Protokolleri"nin ve misyoner kongrelerinin karara bağladıkları programları uygulamaya çalışırlar.

Bu programların ortak maddelerinden biri müslüman kadını sokağa dökmek; onu ilericilik, uygarlık, işgücü sağlama ve üretimi geliştirme adına toplumda bir fitne unsuru haline getirmektir. Onlar bu sinsi planı topluma işgücü amacına bağlarken, tüm islâm ülkelerinde milyarlarca işsiz erkek kapı kapı dolaşarak iş aramakta, karınlarını doyuracak ekmek parası peşinde koşmaktadır. Yine bu rejimler ve yönetimler, ahlâk bozucu faaliyetleri özendirmekte, erkeği de kadını da hem propaganda yolu ile ve hem de pratik uygulamalarla bu amaca yöneltmektedirler.

Bu uşak yönetimler ve rejimler bütün bu melânetleri işlerken müslüman olduklarını, bu dinin inancına saygı duyduklarını iddia ederler. Halk yığınlarına gelince onlar da müslüman bir toplumda yaşadıklarını sanırlar ve onlar da kendilerini müslüman kabul ederler. Öyle ya, içlerindeki saflar namaz kılıp oruç tutmuyorlar mı? Egemenliğin sırf Allah'ın tekelinde olması ya da perakende ilâh taslaklarının güdümünde bulunması meselesine gelince, onlar bu konuda siyonistlerin, haçlıların, misyonerlerin, emperyalistlerin, oryantalistlerin ve yönlendirici propaganda organlarının yutturmacasına kapılmışlar ve bütün bu yıkıcı çalışmalar sonunda bu meselenin din ile hiçbir ilgisi olmadığını düşünmeye zorlanmışlardır. Bu zehirlenmiş görüşlerin taraftarlarına göre müslümanların düşünceleri, yaşama tarzları, değer yargıları, hukuk sistemleri ve yasaları bu dinin dışındaki kaynaklara dayandığı halde onlar yine de müslüman kalabilirler, kendilerini bu dinin bağlıları sayabilirler.

Uluslararası siyonizm ile dünya haçlı hareketi, bu aldatmacayı ve yanıltmacayı daha derin boyutlara vardırmak ve varlığını gözlerden daha iyi saklayabilmek için, zaman zaman kendisi ile bu uydu rejimler ve yönetimler arasında soğuk ya da sıcak nitelikli düzmece savaşlar çıkarırlar. Böylece kendisi ile bu uydu rejimler ve yönetimler arasında düşmanlık ve bağdaşmazlık varmış izlenimi uyandırmaya çalışırlar. Maddi ve manevi yardımları ile desteklediği, gizli ve açık güçlerle koruduğu, haberalma ve casusluk şebekelerini direkt hizmetlerine

verdiği bu rejimlerin ve yönetimlerin satılmışlığını kamufle etmeye uğraşırlar.

Onlar bu düzmece savaşları, bu yalancı düşmanlıkları, aldatmanın boyutlarını derinleştirmek ve uşaklarına yönelik kuşkuları dağıtmak için çıkarırlar. Bu yöntemle, üç yüzyıldan belki de daha uzun bir süreden beri gerçekleştiremedikleri plânları sözünü ettiğimiz uşakları eli ile gerçekleştirirler. Bu plânların başta gelen maddeleri islâm ahlâkını, islâmcı değer yargılarını yıkmak, islâm kaynaklı inanç sistemini ve düşünce tarzını silmek, müslümanları bu geniş coğrafya parçası üzerinde dinlerine ve şeriatlerine dayalı bir hayat sistemi kurmaktan ibaret olan ana güç kaynaklarından yoksun bırakmak, gözlerin ve gözlemcilerin umursamazlıkları altında "Siyon Protokolleri"nin ve misyonerlik kongrelerinin öngördükleri korkunç projeleri, plânları uygulamaktır.

Bütün bunlara rağmen islâm dünyasında bu aldatmacaya kanmayan küçük bir azınlık bulunabilir. Bu bir avuç bilinçli azınlık düzmece bir din adına yürütülen zehirlenme kampanyasına teslim olmayabilir, eski yahudi hahamları gibi dinin ilkelerini çarpıtsınlar diye görevlendirilen, kâfirliği müslümanlık olarak yuttursunlar diye işbaşına getirilen resmi din kurumlarının yozlaştırma girişimlerine boyun eğmeyebilir; fasıklığı, facirliği ve ahlâk cellâtlığını ilericilik, çağdaşlık ve gelişmecilik yaftaları altında sunmaya çalışan sinsi ellerin hainliklerini teşhis edebilir. Eğer böylesine bir küçük azınlıkla karşılaşılırsa acımasız bir savaş kampanyasının bütün okları göğsüne çevrilir, düşünülebilecek olan bütün asılsız ve uydurma suçlamaların hedef tahtası haline getirilerek önce toplumun gözünden düşürülür, arkasından da en acımasız darbeler altında eziliverir. Bütün bu cinayetler işlenirken milletlerarası haber ajansları ve iletişim araçları kör, sağır ve dilsiz kesilir.

Bu arada iyi niyetli, saf müslümanlar bu amansız savaşı bazı kişilere ya da gruplara yönelik basit bir savaş sanırlar. Bu savaşın, islâma yöneltilmiş topyekün savaşın bir parçası olduğunun farkına varmazlar. Bunların bazıları din gayretine ya da ahlâkça sahip çıkma gayretine kapılabilirler. O zaman aptallık derecesine varan bir saflıkla basit ahlâk ihlâllerine, küçük kötülüklere karşı çıkmaya koyulurlar. Böyle yapınca, bu kısık çığlıkları basınca görevlerini yerine getirdiklerini sanırlar.

Öte yandan da din tümü ile ayaklar altına alınmış ve temelinden çökertilmişken, yüce Allah'ın tekelinde olması gereken egemenliği birtakım yetki hırsızları gasbetmişken ve emirlerine karşı çıkmakla yükümlü oldukları tağutlar, zorbalar sosyal hayatın hem bütününü hem ayrıntılarını keyfi egemenliklerinin altına almışken, bütün bunlar bu iyi niyetli aptalların umurlarında değildir!

Siyonist yahudiler ile haçlı hıristiyanlar bu gelişmeler karşısında plânlarının başarıya ulaştığını, aldatmacalarının geçerlilik kazandığını görmenin sevinci ile ellerini oğuştururlar. Oysa gerek Allah tanımazlık-ateistlik silâhı ile bu dini doğrudan doğruya yıkabilmekten ve gerekse misyonerlik kampanyaları aracılığı ile müslümanları dinlerinden çıkarıp başka bir dine döndürmekten çoktandır umutlarını kesmişlerdi.

Yalnız iş bitmiş değil. Yüce Allah'a yönelik umudumuz büyük ve bu dine beslediğimiz güven köklüdür. Evet, onlar entrikacılıkta ve tuzak kurmakta ustadırlar, ama yüce Allah tuzak kuranların en üstünüdür. Nitekim bu konuda O, bize şöyle buyuruyor.

"Onlar tuzaklarını kurdular. Oysa bu hileleri dağları yerlerinden oynatacak güçte olsa bile hep Allah'ın eli ile gerçekleşti.

O halde sakın Allah'ın, Peygamberine vermiş olduğu sözü tutmayacak diye sanma. Hiç kuşkusuz Allah üstün, güçlü ve öc alıcıdır." (36)

ATEİZM

Allah tanımazlık-ateizm akımına "yaratma" ve "hayat verme" kanıtları ile karşı çıkmak, güçlü ve geçerli bir karşı çıkma yöntemidir. Bu kanıtlar karşısında Allah tanımazların demogojiye, saçmalamaya ve kaypaklığa başvurmaktan başka yapabilecekleri bir şey yoktur.

Bu evrenin şu gördüğümüz kendine özgü düzen içinde hiç yokken ilk kez varlık sahnesine çıkışı, arkasında bir yaratıcı gücün varolmasını gerektirir. Bu hem yalın fıtratın ve hem de mantığın gereğidir.

Varlık ile yokluk kutupları arasındaki mesafe o kadar büyüktür ki, insan idraki bu korkunç uzaklığı ancak şu evreni yoktan vareden, yaratan, icad eden bir ilâhın varlığını düşünerek açıklayabilir.

Allah'ın varlığını kökünden inkâr eden ateistler, bu uçurum çapındaki boşluğu şımarık demogojilerle doldurmaya yeltenirler ve "varlıktan önce bir yokluk olduğunu varsaymamız için herhangi bir gerekçe yok" derler. Bu şımarık demogoglardan biri de "ruhcu" olarak tanınan, "materyalist" akıma karşı "ruhçuluk (spirtualizm)" tezini savunan bir filozoftur. Belki de bu yüzden bazı aldanmış "müslüman"lar tarafından elüstü tutulmuş, sözleri islâmın lehinde sayılmış, böylece yüce Allah'ın dinini kullardan birinin sözleri aracılığı ile desteklemek gibi bir saçmalığa düşülmüştür. Sözünü ettiğimiz filozof yahudi kökenli Fransız düşünürü Hanry Bergson'dur.

Bu adam diyor ki; "Evrensel varoluşun öncesinde yokluk yoktur. Varoluşu yokluktan sonra gelen bir aşama olarak düşünmek, ancak bu şekilde düşünebilen insan aklının yapısından kaynaklanan bir yanılgıdır.

O halde Bergson "Evrensel varoluşun öncesinde yokluk yoktur" derken acaba hangi mantığa, hangi kritere dayanıyor?

Acaba akla mı? Hayır. Çünkü kendi ağzı ile söylediğine göre ancak bir yokluğun arkasından varoluşun sahneye çıktığı düşünülebilir, akıl başka türlüsünü kabul etmiyor. Yoksa bu tezi ileri sürerken dayandığı kriter vahiy midir? Kendisinin böyle bir söz söylediği yok ki! Gerçi bir yazısında "Mistik sezgi her zaman bir ilâh bulur, bizim bu sürekli sezgiyi onaylamamız gerekir" diyor. Fakat Bergson'un sözkonusu ettiği ilâh, bizim inandığımız anlamdaki Allah değil, ha-

(36) İbrahim Suresi: 46-47

yattır, canlılık olgusudur. Peki Hanry Bergson "Evrensel varoluşun öncesinde yokluk yoktur" derken hangi üçüncü ıspatlama kaynağına, hangi doğrulama aracına dayanıyor? Bilmiyoruz!

Sırf şu evrenin varoluşunu gerekçeye bağlayabilmek için, sırf onun varoluşuna bir neden bulabilmek için bile evreni yaratan bir yaratıcı olduğunu düşünmek zorundayız. Oysa evren sadece basit biçimde varedilmiş değil ki! Tersine o hiç şaşmayan kanunlara ayarlı bir biçimde yaratılmış ve onun her zerresi ölçülere bağlıdır. Öyle ki; insan aklının en fazla yapabildiği şey bu ölçülerin bir bölümünü, o da uzun araştırmalardan sonra kavrayabilmekten ibarettir. [37]

Evrenin varlığının yanısıra hayatın ve canlılık olgusunun doğuşu da öyledir. Canlılık olgusu ile cansız madde arasındaki korkunç mesafeyi yaratıcı ve yönlendirici bir ilâhın varlığını düşünmeden açıklamak mümkün değildir. Maddeye hangi anlamı verirsek verelim, istersek onu radyasyon (ışıma) anlamında kabul edelim bu yine böyledir. Bu yaratıcı ilâh evreni, hayatın doğuşuna ve doğduktan sonra da varlığını sürdürmesine elverişli olabilecek nitelikte yaratmış olması zorunludur. Üstelik insan canlılığı, taşıdığı çarpıcı özellikler ile sıradan bir canlılık değildir, sıradan canlılığın düzeyini aşan bir olgudur. Kökeni çamurdur. Yani şu yeryüzünün hammaddesinden kaynaklanmaktadır. Buna göre bu çamura bilerek ve isteyerek canlılık sunan, insan özelliklerini sunan bir iradenin varolması gerekir.

Allah tanımazların ateistlerin hayatın doğuşunu açıklamak için harcadıkları bütün çabalar, giriştikleri bütün denemeler bizzat insan aklı açısından başarısızlığa uğramıştır. Bu konuda en son okuduğum deneme Amerikalı filozof taslağı Will Dywrante'nin girişimidir. Bu adam sözkonusu denemesinde canlılık olgusunun belirli bir derecesi diye nitelediği atomsal hareket ile canlılarda varlığı bilinen gerçek canlılık olgusu arasında yakınlık kurmaya kalkışmıştır. Bu ümitsiz ve inatçı girişimin amacı cansız madde ile kımıldayan canlılık olgusu arasındaki korkunç boşluğu doldurmaktır. Böylece adam akılsıra, cansız maddelere hayat vererek canlılık olgusunu sahneye çıkaran bir ilâhın varlığını düşünmeye gerek kalmayacağını ortaya koymaya çalışıyor.

Fakat bu girişim ne o adama ve ne de materyalist yoldaşlarına bir şey kazandırmaz. Çünkü, eğer hayat cansız maddenin yapısında saklı bir nitelik ise ve bu cansız maddenin ötesinde canlılığı vareden irade sahibi bir başka güç yoksa, maddenin yapısında saklı olduğu ileri sürülen bu canlılık olgusunun değişik dü-

(37) Orta çağ boyunca kulların ensesinde boza pişiren Hıristiyan kilisesinden kaçanların onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıldaki bütün ortak dertleri "Allahı inkâr etmek" idi. Fakat bu kaçaklar arasındaki "idealistler" bu amaçlarına ulaşabilmek için "aklı" seçerek Allah'ın bütün özelliklerini ve sıfatlarını akla yakıştırırken "materyalistler" Allah yerine "tabiat"ı koyarak O'nun bütün özelliklerini ve sıfatlarını ona yüklemişlerdir. Çünkü gerek berikiler ve gerekse ötekiler evreni ve evrendeki gelişmeleri açıklayabilmek için dayanacakları insan-üstü bir şeyin varlığını varsaymak zorunluğunu kaçınılmaz görüyorlardı. Ve çünkü onlar yalnızca kilisenin pençesinden kurtulabilmek amacı ile Allah'ı inkâr etmek istiyorlardı!

zeylerde ortaya çıkmasını sağlayan, yani bazı canlılıkları diğer bazı canlılıklardan daha gelişmiş ve daha karmaşık yapan faktör nedir? Niye bu canlılık atomda bilinçten yoksun, basit bir otomatik hareket olarak belirirken bitkilerde organik bir nitelik kazanıyor ve bildiğimiz canlılarda bileşimi ve işleyişi daha karmaşık bir organiklik biçiminde ortaya çıkıyor?

Hayat içerdiği ileri sürülen maddenin bazı elementlerinin, diğer bazı elementlere göre hayat unsurundan daha fazla pay almalarını sağlayan ve önceden tasarlayıcı bir iradeye bağlı olmayan güç nedir? Maddenin yapısında saklı olduğu ileri sürülen hayatı, farklı gelişmişlik evrelerine ayıran faktör nedir?

Cansız madde ile canlılık olgusu arasındaki bağdaşmazlığı iyice kavrayabilmemiz için canlılık olgusunu önceden tasarlama gücüne sahip bir iradenin bilerek ve isteyerek yarattığını kabul etmeliyiz. Ama canlılık içerdiğini varsaysak bile tek başına maddenin bu olguyu ortaya çıkardığını ileri sürecek olursak, insan aklının bu cansız-canlı bağdaşmazlığını kavrayıp açıklayabilmesi imkânsız olur.

Farklı aşamaları ile hayat olgusunun yayılışına islâmın getirdiği açıklama tarzı, bu olguya ilişkin tek çözüm şeklidir. Uğursuz maddeci girişimlerin bu olguyu açıklamaları mümkün değildir.

Biz bu tefsir kitabında Kur'an yöntemi dışına çıkmayı düşünemeyeceğimize göre, Allah tanımazlık akımına "yaratıcılık" "önceden tasarlayıcılık" ve "canvericilik kanıtları" ile karşı koymayı yeterli sayıyor, bu kanıtların ötesine geçmek istemiyoruz. Çünkü Kur'an-ı Kerim, yüce Allah'ın varolup olmadığını tartışma konusu yapmıyor. Çünkü yüce Allah biliyor ki, insan fıtratı bu tartışmayı körükleyen ateist akımı tiksinerek reddediyor. Asıl mesele yüce Allah'ın birliğini onaylama ve kulların hayatı üzerindeki ortaksız egemenliğini tanıma meselesidir. İşte bu surenin yukarda incelediğimiz ayetleri yoğunluklu olarak bu meseleyi işliyor.

İNAD VE KİBİR

Okuyacağımız ayetler, bu surenin giriş bölümündeki geniş fırça darbeleri içeren ilk ayet dalgasını izleyen ikinci dalgayı oluşturur. İlk dalga, tüm evreni ilâhi varoluşun gerçeği ile kaplamıştı. Bu ilâhi varlık göklerin ve yerin yaratılışında somut ifadeye kavuşuyor, karanlıklar ile aydınlığı varediyor, sonra yeryüzünün hammaddesinden insanı yaratmada, ölümle noktalanan süresini belirlemede, yeniden dirilmeyi öngören öbür zaman süresinin sırrını katında tutmada, insanların bütün gizli-açık yönlerini ve saklanan ve açıkta işlenen tüm davranışlarını bilgisi ile kapsamada tecelli ediyor.

Gerek dış dünyada ve gerekse insanın iç aleminde somut ifadesine kavuşan bu ilâhi varoluş, kendine özgü ve tek örnekli bir varoluştur. Başka hiçbir varoluş onun benzeri değildir. Çünkü yüce Allah'dan başka hiçbir yaratıcı yoktur. Ayrıca bu ilâhi varoluş çarpıcı, ezici ve her tarafı kaplayıcı bir varoluştur. Bu yüce gücün gölgesi altında O'nu yalanlamak, O'nun varlığını kanıtlayan baş dön-

dürücü kanıtlara sırt çevirmek hiçbir dayanağı, hak verdirici hiçbir mazereti olmayan çirkin bir tuhaflık olarak belirir.

İşte bu gerekçe ile bu ikinci ayet grubu, bu her tarafı kaplayıcı, çarpıcı ezici ve yüce varlığın gölgesi altında, islâmın çağrısına sırt çeviren müşriklerin tutumunu gözler önüne seriyor. Bu tutum, ayetlerin bu gerçekle yüzyüze getirmiş olduğu kendi taraftarlarının gözünde ve anlayışında bile çirkin bir tuhaflık olarak beliriyor. Bu durumda Kur'an, daha ilk aşamada, yani insan fıtratının derinliklerinde savaşı kazanıyor, bu insanların dışa yansıyan inatçılıklarına, burun kıvırmalarına ve gerçeği içlerine sindirmekden kaçınmalarına rağmen Kur'an, onların vicdanlarının kuytuluklarında zaferini ilân ediyor.

Okuyacağımız ayetlerde sözünü ettiğimiz inatçılık, burun kıvırma ve gerçeği hazmedememe gündeme getiriliyor. Bu tutuma önce bir tehditle karşı konuyor, arkasından kalblerin dikkatleri, eski dönemlerdeki yalanlayıcıların toplu kırım sahnelerine yöneltiliyor. Bir önceki kocaman ayet dalgasının çarpıcı sarsıntısından sonra, bu ayetler dalgasında çeşitli imajların etkileri ve mesajlar, yoğunlaşıyor. Okuyoruz:

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾
فَقَدْ كَذَّبُوا۟ بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾
أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَٰرَ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾

4- Oysa kâfirler kendilerine Rabblerinden gelen her ayete yüzçevirirler.

5- Nitekim onlar kendilerine gelen gerçeği, Kur'an'ı derhal yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin haberleri ilerde kendilerine gelecektir.

6- Onlardan önceki nice kuşakları yokettiğimizi görmediler mi? Oysa o kuşaklara size vermemiş olduğumuz derecede geniş yerleşme ve yaşama imkânları vermiş, yurtlarına gökten bol yağmurlar yağdırmış, ayakları altından nehirler akıtmıştık. Fakat işledikleri günahlar yüzünden onları yokederek arkalarından başka kuşaklar yarattık.

Kâfirlerin takındıkları bu sırt çevirici tutumun sebebi inatçılık ve ayak diremedir. Yoksa onların eksikleri, ne iman etmeyi özendiren ayetler, ne bu çağrının ve bu çağrının bayraktarının doğruluğunu kanıtlayan belirtiler ve ne de inanmaya ve teslim olmaya çağrıldıkları ilâhlık gerçeğini, çağrının ve çağrı bayraktarının ötesinde dile getiren yalın kanıtlardır. Onların eksiği bunlar değildir.

Onlarda bulunmayan şey, gerçeği kabul etme isteğidir. İnatçılık ve ayak direyicilik onları gerçeği kabul etmekten alıkoyuyor. Gerçeğe sırt dönme tutumu da gerçeği görmelerini ve araştırmalarını engelliyor. Tekrarlayalım:

"Oysa kâfirler, kendilerine Rabblerinden gelen her ayete yüzçeviriler."

Durum böyle olunca, yani delillerin bolluğuna, belgelerin ardarda gelmesine ve apaçık gerçeklerin ortada olmasına rağmen inatçı ve maksatlı bir "yüzçevirme" tutumu karşısında kalınınca seslendirilecek bir "enseden yakalama" tehdidi, fıtratın gözeneklerini açan, bu gözeneklerdeki büyüklenme ve inat pasını silen bir sarsıntı, bir şok meydana getirebilir. Okuyalım:

"Nitekim onlar kendilerine gelen gerçeği, Kur'an'ı derhal yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin haberleri ilerde kendilerine gelecektir."

Bu Kur'an, göklerin ve yerin yaratıcısı, karanlıkların ve aydınlığın varedicisi, insanın çamurdan yaratıcısı, insanların gizli-açık yönlerini ve bütün davranışlarını bilen, göklerin ve yerin ortak ilâhî katından geldi. O gerçektir, fakat onlar onu yalanladılar. Bu yalanlamalarında ısrar ediyorlar, ayetlerine dönüp bakmaya yanaşmıyorlar, ona inanmalarını isteyen çağrıyı alaya alıyorlar. O halde alay konusu ettikleri gerçeklerin kesin haberleri ile yüzyüze gelecekleri günü beklesinler.

Ayet, kâfirleri belirsiz, üstü kapalı bir tehdit karşısında bırakıyor. Onlar bu tehditin içeriğini ve ne zaman gerçekleşeceğini bilmiyorlar. Böylece alay konusu ettikleri gerçeklere ilişkin haberler ile her an yüzyüze gelme ihtimali karşısında bırakılıyorlar. Beklenen, meçhul azap gelip çatınca gerçeğin ne olduğunu açıkça göreceklerdir.

Bu tehdit pozisyonunda kafaları, kalbleri, bakışları ve sinirleri kendilerinden önce yaşamış gerçek yalanlayıcılarının toplu kırım sahnelerine çevriliyor. Onlar bu toplu-kırım olaylarının bir bölümünü, meselâ kum fırtınası altında helâk edilen Ad kavmi ile taş yağmuru altında yokedilen Semud kavminin başlarına gelen felâketlerden haberdardılar. Bu felâketlerin izleri ve kalıntıları oldukları gibi duruyordu. Araplar Yarımada'nın güneyine doğru yaptıkları yaz ve kuzeyine doğru yaptıkları kış gezilerinde bu kalıntıları yakından görme fırsatı buluyorlardı. Ayrıca Lût kavminin alt-üst edilmiş köylerinin yakınlarından da geçtikleri oluyor ve o köylerin çevresinde yaşayanların dilden dile yaydıkları felâket hikâyelerini öğrenebiliyorlardı. İşte şu ayet, onların dikkatlerini, bir bölümü yakın çevrelerinde bulunan bu toplu-kırım sahnelerine çekiyor. Okuyoruz:

"Onlardan önceki nice kuşakları yokettiğimizi görmediler mi? Oysa o kuşaklara size vermemiş olduğumuz derecede geniş yerleşme ve yaşama imkânları vermiş, yurtlarına gökten bol yağmurlar yağdırmış, ayakları altından nehirler akıtmıştık.

Fakat işledikleri günâhlar yüzünden onları yokederek arkalarından başka kuşaklar yarattık."

TARİH YORUMU

Bu kâfirler geçmiş dönemlerde yaşayan insan kuşaklarının toplu-kırım sahnelerinin kalıntılarını görmüyorlar mı? Yüce Allah bu toplu-kırıma uğramış kuşaklara, Arap Yarımadası üzerinde bu ayetin muhatapları olan Kureyş'lilere verdiğinden daha ileri düzeyde egemenlik, maddi güç ve siyasi otorite vermişti. Yurtlarına sürekli yağmurlar yağdırmış, onun aracılığı ile hayatlarına verimlilik, gelişme ve geçim bolluğu sunmuştu.

Sonra ne oldu? Bu başı dik ve müreffeh toplumlar Rabblerinin buyruklarına karşı geldiler. Bunun üzerine yüce Allah onları günahlarının hakettiği cezaya çarptırdı ve arkalarından başka bir kuşak yarattı, bu kuşak onların yerini aldı. Onların göçüp gidişleri yerlerin hiç umurlarında değil! Çünkü bu yerlere başka bir toplum sahip oluverdi. Gerçeği yalanlayan, gerçeğin mesajına gözatmaya bile tenezzül etmeyen o güçlüler, o egemenler, aslında ne kadar zavallıdırlar! Gerek yüce Allah karşısında ve gerekse çizmeleri altında titrettiklerini sandıkları yurtlarının toprakları karşısında ne kadar zavallı ve ne kadar önemsizdirler! İşte helâk olup gittiler. Yokluğun karanlığına gömüldüler. Fakat yaşadıkları topraklar onların yokluğunu ve boşluğunu hissetmedi. Çünkü aynı topraklar başka bir kuşağın kalkındırma-geliştirme faaliyetlerine sahne oldu. O eski yerliler sanki hiç yaşamamışlar gibi dünya dönmeye devam etti, hayat geleneksel akışını sürdürdü!

Yüce Allah'ın yeryüzünde imkânlar sunduğu kimseler bu gerçeği unutuverirler. Onlar ellerindeki imkânların Allah'ın dileği ile gerçekleştiğini, kendilerinin bu imkânlar aracılığı ile sınavdan geçirildiklerini akıllarından çıkarıverirler. Oysa onlara bu imkânları bağışlayan yüce Allah, kendilerini sürekli olarak gözetliyor. Acaba bu imkânlar ortasında yüce Allah'a vermiş oldukları sözü tutacaklar, O'nun koştuğu şarta uyacaklar mı? Yani yüce Allah'a hiçbir ortak koşmaksızın, sırf O'na kulluk sunacaklar, yaşama sistemlerinin kaynağını sadece O'nun mesajlarına dayandıracaklar mı? Çünkü ellerindeki mülkün, egemenliğin asıl sahibi O'dur, onlar bu mülkün ve egemenliğin emanetçileridirler. Yoksa toplumlarının başında birer tağut, birer zorba kesilip ilâhlığın yetkileri ve özellikleri üzerinde hak mı iddia edecekler. Emanetçisi oldukları bir mülk üzerinde mülk sahibi imişler gibi serbest tasarruflara mı girişecekler?

Bu gerçeği, yüce Allah'ın kayırdıkları dışında kalan kimseler genellikle unuturlar. Unutunca da yüce Allah'a vermiş oldukları sözü, O'nun koyduğu halifelik, emanetçilik şartını çiğnemiş olurlar. Yüce Allah'ın değişmez geleneğine aykırı düşerler. Bu sapmanın sonuçlarını işin başında farkedemezler. Onlar umursamazlıklarının deryasında kulaç atarken, kötülüklerinin yolaçtığı çürüme süreci yavaş yavaş ilerleyip yayılır. Sonunda yüce Allah'ın tanıdığı sürenin dolduğu ve vaadinin gerçekleşeceği nokta gelip çatar.

Bu noktadan sonra olabilecek olanlar farklıdır. Kimi zaman yüce Allah, bu kimseleri toptan yoketme cezasına çarptırır. Bu azap onlara ya "başları üze-

rinden ya da ayakları altından" yani ya gökten inen ya da yerden kaynaklanan bir afet biçiminde gelir. Nitekim bazı toplumlar bu tür afetler sonunda yok olmuşlardır. Kimi zaman Allah onları kıtlıklara, ürün ve insan kayıplarına uğratır. Tarihte bu tür cezalandırmaya uğrayan milletlerin birçok örnekleri vardır. Kimi zaman yüce Allah bu kimseleri birbirlerinin eli ile cezalandırır. Bu yolla cezalandırılanlar bazan birbirlerine işkence çektirirler, bazan biribirlerini kırarlar, bazan biribirlerini baskı altında inletirler, bazan biribirlerinden korkuya kapılırlar; hiçbir taraf güven bulamaz olur. Böylece sonunda iç-çöküntüye uğrayarak dışa karşı zayıf düşerler. O zaman da Allah, başlarına başkalarını belâ eder. Bu "başkaları" Allah'a itaatkâr kimseler olabilecekleri gibi Allah'a asi kimseler de olabilir. Bunlar başlarına çöreklendikleri eski şımarıkların burunlarını kırarlar, ellerinden iktidarlarını ve imkânlarını çekip alırlar.

Sonra yüce Allah bu toprakların egemenliğini yeni kullarının eline verir, halifelik emanetini onların omuzlarına yükler; onları da ellerine verdiği iktidar ve imkânlar aracılığı ile sınavdan geçirir. Böylece O'nun geleneği tarihin akışı içindeki sürekli fonksiyonunu yürütür. Bunun bir ilâhi gelenek olduğunun bilincinde olanlar, bunun bir sınav süreci olduğunu akıllarından çıkarmayarak yüce Allah'a verdikleri söze uygun davrananlar, O'nun omuzlarına yüklediği halifelik emanetine ihanet etmekten kaçınanlar sonunda mutluluğu yakalarlar. Buna karşılık bu gerçek karşısında umursamaz bir tavır takınarak ellerindeki iktidarı ve imkânları kendi bilgileri ya da kurnazlıklarının sonucu olarak kazandıklarını sananlar ya da bu iktidarın ve imkânların amaçsız olarak, rastgele bir şekilde ellerine düştüğü vehmine kapılanlar, sonunda bedbahtlığa uğrarlar!

Azgın günahkârların, şımarık bozguncuların, Allah'ı tanımaz kâfirlerin yeryüzünde mevki ve maddi güç sahibi olduklarını görmek, insanları aldatıyor, yanılgıya düşürüyor. Fakat insanlar sabırsızlığa kapılıyorlar, aceleciliğe düşüyorlar. Onlar yolun başını ya da ortalarını görebiliyorlar, sonunu göremiyorlar. Çünkü yolun sonu ancak gelip çatınca görülebiliyor! Bu yolun sonu tarihin karanlığına gömülen toplu-kırım sahnelerinde görülüyor. Doğallıkla her şey olup bittikten ve bu felâketlerin kurbanları birer tarihi olaya dönüştükten sonra Kur'an-ı Kerim, dikkatleri bu toplu-kırım sahnelerine çekiyor. Bunu, kısa süreli kişisel ömürleri zarfında yolun sonunu göremedikleri için, aldanarak bu süre içinde görebildiklerini yolun sonu sananları uyarmak amacı ile yapıyor.

Bu ayette geçen **"İşledikleri günahlar yüzünden onları yokettik"** ifadesi ve bu ifadenin birçok surede sık sık tekrarlanan benzerleri bir gerçeği anlatır, bir ilâhi geleneği yansıtır, tarih olaylarına ilişkin islâmcı yorumun bir bölümünü ortaya koyar.

Bu ifadelerin anlattıkları ortak gerçek şudur: Günahlar, sahiplerinin yokolmalarına yolaçar ve günahları gerekçesi ile onları yok eden yüce Allah'ın bizzat kendisidir. Bu ilâhi gelenek sürekli biçimde hükmünü yürütür. Gerçi herhangi bir fert, kısa ömrünün sınırları içinde ya da herhangi bir kuşak, kendi sınırlı yaşama dönemi içinde bu gerçeğin somut sonuçlarını görmeyebilir. Fakat bu

gerçek, toplumlarında günahların yaygınlaşmasına meydan veren, hayatlarını günahlara dayandıran milletlerin sonuçları ile yüzyüze gelmek zorunda kaldıkları bir ilâhi gelenektir. Bu gerçek aynı zamanda tarihin olaylarına ilişkin islâmî yorumun da bir bölümünü oluşturur. Toplumlarda bazı kuşakların yokolup yerlerini başka kuşakların almasının temel sebeplerinden biri, günahların milletlerin yapısında meydanan getirdiği etkidir. Bu günahların toplumlarda yokolmava yolaçan şartları hazırlamasıdır. Bu yokoluş; ya tarihin eski dönemlerinde olduğu gibi, sürpriz bir felâket aracılığı ile gerçekleşir, ya da için için işleyen bir içyozlaşma yolu ile meydana gelir. Bu yozlaşma, günahların dalgaları arasında bilinçsiz bir çırpınışla kulaç atan milletlerin bünyesini zaman içinde kemirerek çözülmeye götürür.

Yakın tarihin gelişmeleri bu konuda bize -kısmen de olsa- yeterli kanıtlar sunuyor; ahlâk yapısındaki çözülmenin, yaygın kadın çıplaklığının, dişiyi baştan çıkarma ve süs aracı yerine koymanın, lüks tüketimin, şımarık savurganlığın, oyun ve eğlence içinde insanın kendini kaybetmesinin toplumsal etkilerini somut belirtiler halinde görebiliyoruz. Bu sosyal bunalım belirtileri, tarihin karanlığına gömülmüş eski Yunan ve Roma toplumlarının bazı yıkılış sebeplerini öğrenmemizi sağladığı gibi, bazı çağdaş milletlerin ilk aşaması açıkça ortaya çıkan ve son aşamasının göstergeleri ufuğa yansıyan gelecekteki çöküşlerini de şimdiden görmemizi sağlıyor. Meselâ İngiliz ve Fransız milletleri gibi. Bu milletlerin görünürde güçlü ve alabildiğine zengin olmaları bu tedrici çürümenin getireceği yıkımı önleyemeyecektir. [38]

MATERYALİST TARİH

Materyalist tarih yorumu milletlerin geçmiş dönemlerini ve tarihin olaylarını açıklamaya çalışırken bu faktörün payını tamamen yok sayar. Çünkü onun bakış açısı, ilke olarak ahlâk unsurunu ve bu unsurun dayanağı olan manevi inanç etkenini sosyal hayattan uzaklaştırmayı öngörür. Fakat bu akım, geçmişin bazı olaylarını ve insanlık tarihinin bazı dönemlerini yorumlamaya çalışırken gülünç demagojilere başvurmak zorunda kalır. Çünkü sözkonusu tarihi dönemleri ve geçmiş olayları, inanç temeline dayanmaksızın doğru yorumlamak mümkün değildir.

İslâmın tarihi yorumuna gelince bu yorum geniş kapsamlı, ciddi, dürüst ve objektifdir. Bu yorum, maddeci tarih yorumun ileri sürdüğü; her gelişmenin tek sebebi olarak maddi unsurların sosyal olaylar üzerindeki etkisini gözardı etmez; yaptığı tek şey, bu tür faktörlere sosyal hayatta hak ettikleri yeri vermekten ibarettir. Bu yorum aynı zamanda, objektif gerçekleri kör bir inatçıl kla görmezlikten gelenlerden başka hiç kimsenin inkâr edemeyeceği etken unsurları da ön plâna çıkarır. Meselâ evrendeki her gelişmenin ardında saklı duran ilâhi

(38) Bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenler yazarın "İslâm ve Uygarlığın Problemleri" adlı eserin "Çarpıklık ve Bunalım" başlıklı bölümü ile Muhammed Kutub'un "Tekâmül mü, soysuzlaşma mı? adlı eserinin "Tarihin Tanıklığı" ve "Yirminci Yüzyıl Tanıklığı, bölümlerine başvurabilirler" "Darussuruk."

takdire parmak basar. Meselâ insanların vicdanlarında, duygularında, inançlarında ve düşüncelerinde meydanan gelen iç değişikliklere dikkatleri çeker. Meselâ yine insanların pratik tutum ve davranışlarının, ahlâk yapılarının sosyal olayların gelişimindeki rolünü vurgular. Kısacası yüce Allah'ın, sosyal hayata ilişkin geleneğinin işlemesine vesile olan hiçbir faktörün rolünü gözardı etmez. (39)

Daha sonra gelen ayette, gerçeklere yüz çevirmeye yol açan inatçı karakter tanıtılıyor. Bu tanıtım sırasında insanı hayrete düşüren acayip bir karakter tipi çiziliyor. Bu karakter acayiptir, ama pratikteki örnekleri çoktur. İnsan bu örneklere her dönemde, her ortamda ve her kuşakta sık sık rastlar. Bu karakter kendini beğenmiş insanın karakteridir. Gerçek, gözünün içine girse bile onu görmeye yanaşmaz bir insan tipidir bu. O hiç kimsenin inkâr etmeye kalkışamayacağı, herkesin inkâr etmekten utanacağı, yüzün kızaracağı derecede açık olan gerçekleri bile gözünü kırpmadan inkâr eder. Kur'an, o harikulâde derecede orijinal, veciz, hem düz anlatımda hem de tasvirde başarılı üslubu ile bu karakter tipini birkaç kelimede somut biçimde canlandırıyor. Okuyalım:

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝٧

7- Eğer sana kağıda yazılmış, somut bir kitap indirmiş olsaydık da onu kâfirler elleri ile tutsalardı, "Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değil" diyeceklerdi.

Bu hasta karakterlerin yüce Allah'ın ayetlerine yüz çevirmelerine yolaçan faktör, bu ayetlerin doğruluklarını kanıtlayan delillerin yetersizliği ya da bu ayetlerin belirsiz anlamlı veya akıl karıştırıcı olmaları değildir. Onları bu olumsuz tavrı takınmaya sürükleyen asıl faktör, koyu bir kendini beğenmişlik ve kör inatçılıktır. İşin daha başında ısrarla benimsedikleri reddetme, inkâr etme, delillerle ilgilenmeme, hatta taraflarına bakmama tutumudur. Bu yüzden, eğer yüce Allah Kur'an'ı, Peygamberine onların işleyişini gözleri ile göremedikleri vahiy yolu ile değil de gözle görülebilen, elle dokunulabilen somut kağıt parçalarına yazıp gönderseydi, böylece onlar bu kağıtlara elleri ile dokunabilselerdi, onu sadece başkalarından dinlemek ya da okunan metinlerin yazılarını görmekle yetinmek zorunda kalmasalardı, bu gördükleri ve elleri ile dokundukları somut ilâhi mesajları yine onaylamayacaklar, kesin ve vurgulamalı bir dille şöyle diyeceklerdi. (40)

"Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir"!

(39) Bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenler yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserine başvurabilirler -Daruşşuruk.

(40) Daha geniş bilgi edinmek isteyenler yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı eserinin "Edebi Tasvir" "Kur'an Üslubu ve "Beşeri Örnekler" başlıklı bölümlerine başvurabilirler... Daruşşuruk.

Çizilen bu karakter tipi arsız, iğrenç bir tiptir. Karşısındakilerde tiksinti ve düşmanlık duygusu uyandırır. Öyle ki, görenler hemen üzerine atlayıp onu ayakları altına almak isteyeceklerdir. Çünkü böyle bir karakterin sahibi ile ne tartışma yapılabilir, ne de kendisine kanıt ya da belge gösterilebilir.

İnsanlar arasında somut örneklerine sık sık rastlanabilen bu karakter tipinin, ayette böylesine net çizgiler ile tasvir edilmesinin başlıca amaçları şunlar olabilir:

a) Bu portre, her şeyden önce Kur'an'ın ayetlerine karşı çıkanlara takındıkları olumsuz tutumun çirkinliğini, antipatikliğini, nefret uyandırıcılığını gösteriyor. Tıpkı asık, çirkin ve antipatik suratlı birinin karşısına geçip yüzüne ayna tutmak gibi. Adam suratını bu aynada görsün de antipatikliğinden utansın diye

b) Bunun yanısıra bu portre müşriklerin sırt çevirmeleri ve kâfirlerin inkârcılıkları karşısında sıkıntıya kapılan müminlerin duygularını bileyici ve kalblerin gerçeklere daha kopmaz biçimde bağlayıcı bir etki bırakır. Bu etkinin olumlu katkısı sonuncunda müminler çevrelerini kuşatan inkârcılıklara, yalanlamalara, caydırma girişimlerine ve eziyetlere aldırış etmez olurlar.

c) Bu portre, bize aynı zamanda, yüce Allah'ın engin toleransını, tarifsiz yumuşaklığını düşündürür. Sebebine gelince, bu inkârcılar ve sırt dönücüler bunca arsız ve yüzsüz bir inatçılığı ısrarla sürdürdükleri halde, yüce Allah onlara mühlet tanıyor; bir an önce cezalarını vermiyor.

Bunların hepsi Kur'an aracılığı ile müşriklere karşı savaş veren, mücadelelerini Kur'an'ın rehberliği altında yürüten o günün müslüman cemaati için, düşmanlarına karşı birer silâh, bu kıyasıya çatışmada birer ileri adım niteliğinde idi.

Daha sonraki ayette bize müşriklerin bazı önerileri anlatılıyor. Bu öneriler mızıkçılıktan, inatçılıktan, cahaletten ve düşünce yetersizliğinden kaynaklanıyor. Bu adamların gündeme getirdikleri başlıca öneri şudur: "Allah, peygamber ile birlikte bu dini tanıtma çalışmalarına katılacak, onun Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu onaylayacak bir melek göndermelidir."

Arkasından gelen ayette bu önerinin meleklerin yapısal özelliklerini ve onları dünyaya göndermeye ilişkin ilâhi geleneğin mahiyetini bilmemekten kaynaklandığı anlatılıyor. Bunun yanısıra bu öneriyi kabul etmeyen yüce Allah'ın bu yolla önerinin bilinçsiz sahiplerine karşı aslında merhamet göstermiş olduğu vurgulanıyor. Okuyoruz:

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ
مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾
وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم

مَا يَلْبِسُونَ ۝٩

8- Onlar "Muhammed'e bir melek indirilseydi ya" dediler. Eğer melek indirseydik, onların işleri bitirilir, kendilerine hiç mühlet tanınmazdı.

9- Eğer meleklerden bir peygamber gönderseydik onu insan kılığında gönderecektik. O zaman da kâfirleri şimdiki yanılgılarının aynısına düşürmüş olurduk.

Müşrikler tarafından ileri sürülen bu öneri daha önce de başka milletler ve toplumlar tarafından peygamberlerine karşı ileri sürülmüştü. Nitekim Kur'an-ı Kerim, o milletlerin ve toplumların hikâyelerini anlatırken onların bu önerilerine de yer veriyor. Gerek bu önerinin kendisi ve gerekse Kur'an'ın burada bu öneriye vermiş olduğu karşılık, bize bazı gerçekleri hatırlatıyor. Şimdi bu gerçeklerin başlıcalarına yerimizin elverdiği ölçüde değinmek istiyoruz:

Birinci gerçek: Bu önerileri ileri süren müşrik Araplar, yüce Allah'ın varlığını inkâr etmiyorlardı. Onlar Peygamberimizin yüce Allah tarafından gönderildiğinin; onun kendilerine okuduğu Kur'an'ın Allah katından getirilmiş gerçek bir kitap olduğunun açıkça kanıtlanmasını istiyorlardı. İşte bu amaçla şu belirli öneriyi seslendiriyorlardı: "Allah, Peygamberimiz ile birlikte ona bu dini tanıtma çalışmalarında eşlik edecek, onun seslendirdiği dâvayı onaylayacak bir melek göndersin." Bu önerilerin çok sayıda benzerleri daha önceki dönemlerde de sık sık ileri sürülmüştü. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde bunlardan bize sözediliyor. Meselâ İsra suresinde yeralan aşağıdaki ayetler bu türdendir. Bu ayetler Mekkeli müşriklerin sözkonusu önerileri dışında buna benzer başka öneriler de içerir. Bu önerilerin ortak özelliği şudur: Bunlar sahiplerinin bir önceki ayette dile gelen serkeş karakterlerinin yanısıra birçok evrensel gerçekten habersiz olduklarını, yine çok sayıda değer yargısının bilincinde olmadıklarını kanıtlar. Şimdi o ayetleri okuyalım:

"Biz bu Kur'an'da insanlara her konuda örnek verdik; öyleyken insanların çoğu kâfirlikte direndi.

Bunlar dediler ki; "Bize yeraltından pınarlar fışkırtmadıkça sana asla inanmayız."

"Ya da kendi hurmalıkların ve üzüm bağların olmalı, bunların arasından ırmaklar akıtmalısın."

"Ya da altından bir köşkün olmalı veya göğe çıkmalısın. Bize oradan okuyabileceğimiz somut kitap indirmedikçe de göğe çıktığına kesinlikle inanmayız. De ki; 'Subhanellah! Ben peygamberlikle görevlendirilmiş bir insandan başka bir şey miyim ki?

İnsanlara doğru yola çağıran bir rehber geldiğinde ona inanmalarına engel olan tek şey onların "Allah bir insanı mı peygamber olarak gönderdi?" şeklindeki sözleridir.

De ki; "Eğer yeryüzünde rahatça gezinen melekler yaşasaydı, onlara gök-

ten melek kökenli peygamber indirirdik." [41]

Bu tür öneriler Mekkeli müşriklerin ne kadar inatçı ve ne kadar cahil kimseler olduklarını ortaya koyar. Yoksa onlar Peygamberimizi yakından tanıyorlardı, uzun yılların deneyimleri ile onun ne kadar doğru ve ne kadar güvenilir bir kişi olduğunu öğrenmişlerdi. Nitekim bu yüzden kendisine "emin (güvenilir)" lâkabını takmışlardı. Onunla aralarında şiddetli çatışma olduğu halde, emanetlerini yanına bırakmaları da kendisine karşı besledikleri güvenin göstergesi idi. Nitekim, Medine'ye göçerken amcasının oğlu Hz. Ali'yi Mekke'de bırakarak halâ koruması altında duran bazı emanetleri Mekkeli sahiplerine teslim etmekle görevlendirilmişti. Oysa o günlerde Mekkeli müşrikler ile Peygamberimiz arasındaki çatışma, kendisine suikast düzenleme girişimlerine yol açacak derecede ileri aşamaya varmıştı.

Mekkeli müşrikler, Peygamberimizin güvenilir bir kişi olduğuna inandıkları oranda doğru bir kişi olduğuna da inanıyorlardı. Bunun şöyle bir pratik kanıtı yaşanmıştı: Peygamberimiz yüce Allah'ın emri üzerine, Mekkelileri ilk kez toplu olarak açıktan açığa Safa tepesinde islâma çağırdığında, söze girerken eğer kendilerine bir haber getirmiş olsa, getireceği bu habere inanıp inanmayacaklarını sormuş ve onlardan vereceği her habere inanacakları cevabını almıştı. Buna göre eğer onlar gerçekten Peygamberimizin doğru söyleyip söylemediğini belirlemek amacında olsalar, onun geçmişinde bunu kanıtlayacak belgeleri fazlası ile bulabilirlerdi. Nitekim bu surenin ilerde inceleyeceğimiz şu ayetinde, Mekkeli müşriklerin Peygamberimizi yalancı saymadıkları kesin bir dille açıklanmaktadır:

"Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar." [42]

Yani asıl mesele inkârcılık ve yüz çevirme arzusu, inatçılık ve gerçeğe burun kıvırma karakteridir. Yoksa onların Peygamberimizin doğru söylediği hakkında hiçbir kuşkusu yoktu!

Ayrıca onların karşısında Peygamberimizden istedikleri somut, maddi kanıtlardan daha sağlam bir kanıt vardı ki, bu da Kur'an-ı Kerim'in kendisi idi. Kur'an, gerek üslubu ve gerek içeriği ile yüce Allah tarafından geldiğini kendi özü ile kanıtlayan bir belge niteliğinde idi. Allah'ın varlığını da inkâr etmediklerine göre ortada başka bir mesele kalmıyordu.

Zaten onlar da bu gerçeğin kesinlikle farkında idiler. Dillerinin edebiyatına ve sanatına ilişkin duygusal birikimleri sayesinde insanoğlunun ifade gücünün sınırını bildikleri gibi, Kur'an-ı Kerim'in bu sınırın ötesine geçtiğini de biliyorlardı. Söz söyleme sanatına ilişkin araştırması ve deney birikimi olanlar, böyle bir araştırma yapmamış, böyle bir haz birikiminden yoksun kimselere nazaran bu gerçeğin daha iyi farkına varırlar, bu izlenimi daha kolay algılarlar.

(41) İsra Suresi: 89-95
(42) En'am Suresi: 33

Gerçekten söz söyleme sanatı üzerinde araştırma yapan herkes, bu Kur'an'ın insanın ifade gücünü aşan bir kitap olduğunu kesinlikle farkeder. Kur'an'ın bu tartışmasız özelliğini, gerçeği bildiği halde onu açıklamaktan kaçınan keçi inatlılardan başka hiç kimse inkâr etmez. Ayrıca Kur'an'ın içerdiği inanç sistemi, bu inanç sistemini insan idrakine yerleştirmek için ifade yöntemi, bu amaçla yararlandığı etkileyici ve duygulandırıcı mesajlar ve imajlar, bütün bunlar insan ürünü düşüncelerin, anlatım yöntemlerinin, psikolojik ve sözel etkileme usullerinin yabancısı olduğu özelliklerdir. O günün Arapları bu gerçeğin farkında idiler. Vicdanlarının derinliklerinde bu gerçeğin bilincini taşıyorlardı. Sözleri ve davranışları onların, Kur'an'ın yüce Allah katından geldiği konusunda şüpheleri olmadığını kanıtlar.

Böylece ortaya çıkıyor ki, sözkonusu önerilerinin amacı kanıt arayışı değildi. Bu bir tür işi yokuşa sürme bahanesi, bir çeşit serkeşlik gösterisi, bir demagoji ve ayak diretme planı idi. Başka bir deyimle, onların tutumu, aslında yüce Allah'ın bir önceki ayette anlattığı gibi idi. Tekrarlayalım:

"Eğer sana kağıda yazılmış, somut bir kitap indirmiş olsaydık da onu elleri ile tutsalardı, kâfirler, 'Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değil', diyeceklerdi."

İkinci gerçek: O günün "Arapları, melekleri soyut bir kavram düzeyinde biliyorlar, bu yüzden yüce Allah'ın Peygamberimize bir melek göndermesini, bu meleğin islâmı yayma çalışmalarına katılmasını, Peygamberi doğrulamasını istiyorlardı. Fakat yüce Allah'dan başka hiç kimsenin bilgisine sahip olmadığı yapısal özellikleri hakkında doğru bilgi taşımaları mümkün değildi. Acaba bunlar nasıl yaratıklardır? Yüce Allah ile aralarındaki ilişkiler nasıldır? Dünya ile ve dünyalılar ile kurdukları ilişkinin türü nedir? Bu sorular karşısında uçsuz-bucaksız bir çölde kılavuzsuz olarak taban tepen bir yol şaşkınına benziyorlardı.

Nitekim Kur'an, eski Arapların meleklere ilişkin birçok yanılgılarını, birçok putperest karakterli masallarını anlatmış ve bunları doğru bilgiler ile düzeltmiştir. Bundan maksat, bu dine giren Arapların düşünce yapılarını doğrultmak, onların gerek evren hakkında ve gerekse evrende yeralan yaratık türleri hakkında sağlıklı bilgiye sahip olmalarını sağlamaktı. Bu açıdan bakınca islâm, hem aklı ve bilinci, hem kalbi ve vicdanı ve hem de sosyal şartları düzeltmeyi amaçlamış bir sistem olarak ortaya çıkmıştı.

İşte bu meyanda Kur'an-ı Kerim, bize Arapların cahiliye dönemlerindeki asılsız saplantılarına ve yanlış kanaatlerine örnek olarak, onların meleklerin Allah'ın kızları olduğuna -yüce Allah'ı bu dayanaksız yakıştırmalardan tenzih ederiz- ve bu gerekçe ile meleklerin Allah katında reddedilmez bir şefaat yetkisine sahip olduğuna inanmalarıdır. Bu yüzden, taptıkları kendilerince önemli bazı putların, meleklerin simgeleri olmaları kuvvetle muhtemeldir. Kur'an-ı Kerim, o günkü Arapların Peygamberimize destekçi ve onaylayıcı bir melek gönderilmesi gerektiğine ilişkin sözlerini nasıl burada naklediyorsa, sözünü ettiğimiz sapık ve düzmece kanaatlerini de aktarmaktadır.

Ayrıca Kur'an'ın birçok yerinde, sözkonusu sapık kanaatlerinin ilkine ilişkin düzeltmelere rastlarız. Nitekim Necm suresinde yeralan aşağıdaki ayetler bu amaca yöneliktir.

"Lât ve Uzza hakkındaki görüşünüz ne?
"Ve üçüncüleri, ötekileri olan Menat hakkında?"
"Demek erkekler sizin, dişiler Allah'ın, öyle mi?"
"O halde bu haksız bir bölüştürme!"
"Bunlar sırf sizin ve atalarınızın uydurduğu, Allah'ın haklarında hiçbir kanıt indirmemiş olduğu soyut isimlerdir. Onlar sadece zanlarının ve canlarının istediklerinin peşinden gidiyorlar. Oysa onlara Rabbleri katından doğru yol kılavuzu geldi."

"Yoksa insanın her hayal ettiği şey gerçekleşir mi sanıyorsunuz."
"Oysa hayatın sonu da ilki de (Ahiret de dünya da) Allah'a aittir."
"Göklerde nice melekler var ki, Allah'ın dilediklerine ve hoşlandıklarına ilişkin izni olmadıkça, şefaatleri hiçbir yarar sağlamaz."

"Ahirete inanmayanlar meleklere dişi adları takarlar."
"Oysa onların bu konuda hiçbir bilgileri yoktur, sadece zanlarının peşinden gidiyorlar. Zanları ise gerçeğin kırıntısının bile yerini tutamazlar." (43)

Bunun yanısıra Kur'an-ı Kerim, onların meleklerin yapısal özelliklerine ilişkin ikinci sapık kanaatlerini de diğer birçok ayetlerde olduğu gibi, bu surenin incelemekte olduğumuz iki ayetinde de düzeltiyor. Tekrar okuyalım:

"Onlar 'Muhammed'e bir melek indirilseydi ya' dediler. Eğer melek indirseydik, onların işleri bitirilir, kendilerine hiç mühlet tanınmazdı."

Bu ayette meleklerin bilinmeyen bir yönü anlatılıyor, yüce Allah insanlara bu kullarına ilişkin biraz bilgi veriyor. Müşrik Araplar yüce Allah'a yeryüzüne melek indirmesini öneriyorlar. Fakat yüce Allah'ın yeryüzüne melek indirmeye ilişkin geleneğine göre, melekler ancak peygamberlerini yalanlayan bir topluma inerek onları yokederler, Allah'ın o toplum hakkında verdiği toplu-kırım ve helâk kararını uygularlar.

Buna göre eğer yüce Allah müşrik Arapların önerisini kabul ederek onlara bir melek indirse, işleri bitmiş, toptan yok olmuş bu indirme harekâtından sonra hiçbir mühlet tanınmamış olacaktı. Acaba istedikleri, önerdikleri bu mu idi? Kendi aleyhlerinde ölüm içeren bu şaşkın önerilerini reddeden Allah'ın, bu yolla onlara rahmet ettiğinin farkında mıdırlar? İşte ayet bu şekilde onları bir yandan, yüce Allah'ın rahmeti ve öbür yandan yararlarının nerede olduğunu kestiremeyen bilgisizlikleri ve melek indirmeye ilişkin ilâhi gelenek hakkındaki yanlış bilgileri ile yüzyüze getiriyor. Onlar nerede ise hayatlarına mal olacak olan, toplu-kırımlarına yolaçacak olan bu cahillikleri yüzünden doğru yola iletmeyi reddediyorlar. Allah'ın rahmetini tepiyorlar ve keçiler gibi inatlaşarak Peygamberimizden başka kanıtlar istiyorlar.

(43) Necm Suresi: 19-28

Meleklerin bilinmeyen bir başka yönlerine de yine yukarda okuduğumuz ayetlerin ikincisi ışık tutuyor. Tekrarlıyoruz:

"Eğer meleklerden bir peygamber gönderseydik onu insan kılığında gönderecektik, o zaman da kâfirleri şimdiki yanılgılarının aynısına düşürmüş olurduk."

Müşrik Araplar yüce Allah'a, Peygamberimizi islâmı yayma dâvasında destekleyecek bir melek indirmesini öneriyorlar. Ama melekler insanlardan farklı yaratılışta varlıklardır, sadece yüce Allah'ın bildiği yapısal özellikleri olan Allah kullarıdırlar. Onlar yüce Allah'ın haklarında dediği gibidirler, biz Allah'ın verdiği bilgi dışında onlar hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. İşte Allah'ın onlar hakkında bize verdiği bilgiye göre, bu varlıklar orijinal yaratılışları aynı kaldığı sürece yeryüzünde gezemezler, yürüyemezler. Çünkü onlar bu gezegenin şartları uyarınca yaratılmamışlardır, **dünyalıların bir kesimi değildirler.**

Fakat bunun yanısıra bir özellikleri var. Bu özellikleri sayesinde, insanlarla ilgili bir görev yapacakları sırada insan kılığına girebilirler. Bu görevler, yüce Allah'ın bir mesajını yerine iletmek, yüce Allah'ın toplu-kırıma mahkûm ettiği kimselerin cezasını yerine getirmek, müminleri yüreklendirmek, müminlerin düşmanları ile savaşa girip bu düşmanları tepelemek gibi uygulamalardır. Kur'an-ı Kerim, meleklerin Rabblerinin buyurduğu bu tür görevleri üstlendiklerini, Allah'ın emirlerini asla çignemediklerini, kendilerine emredileni yaptıklarını anlatıyor.

Buna göre eğer yüce Allah, Peygamberimizi onaylamak, desteklemek üzere bir melek gönderseydi, bu melek kendi orijinal kılığında değil, insan kılığında ortaya çıkacaktı. O zaman işler yine karışacak, kâfirler yine yanılgıya düşeceklerdi. Sebebine gelince, Peygamberimiz ortaya çıkıp kendilerine "Ben bildiğiniz-tanıdığınız Muhammed'im, Allah beni sizi uyarmak ve müjdelemek üzere görevlendirdi" deyince kafaları karıştı, gerçeği seçemediler, işin içinden çıkamayıp yanılgıya düştüler. Peki eğer karşılarına daha önce hiç tanımadıkları bir melek insan kılığına girerek karşılarına çıkar da, tıpkı aralarından biri gibi karşılarına geçerek "Ben bir meleğim, Allah beni Peygamberini onaylamak üzere gönderdi" deseydi, kafaları daha çok karışmayacak mıydı? Yalın gerçeği kavramakta güçlüğe uğrayan ve bu yüzden yanılgıya düşmüş olan bu adamlar, böylesine karmaşık bir pozisyonun içinden nasıl çıkabileceklerdi? Belli ki, yüce Allah insan kılığına girdirerek bir melek gönderseydi, şimdi seçemedikleri gerçeği o zaman hiç seçemeyecekler, asla kesin bir hükme varamayacaklardı.

Görüldüğü gibi yüce Allah, nasıl bir önceki ayette Mekkeli müşriklerin kendi geleneğinin işleyiş yöntemine ilişkin cahilliklerini ortaya koydu ise şimdiki ayette de, yaratıklarının belli bir kesimini oluşturan meleklerin özel yapılarına ilişkin bilgisizliklerini ortaya koyuyor. Bunun yanısıra onların hiçbir bilgiye, hiçbir gerekçeye ve hiçbir delile dayanmayan inatçılıklarını ve ayak direyişlerini de gözler önüne seriyor.

Üçüncü gerçek: Mekkeli müşriklerin sözkonusu önerilerini gündeme getirip cevaplandıran bu ayetlerin bize düşündürdüğü bir başka gerçek de, islâm düşüncesi ile bu düşüncenin dayanakları konusudur. Bu dayanaklardan biri, islâmın bize önce kavramamızı ve sonra kendileri ile sağlıklı ilişkiler kurmamızı öğrettiği kimi görünür ve kimi görünmez alemlerdir, varlık kesimleridir. Bu görünmez, bilgimize kapalı varlık kesimlerinden birini de melekler alemi oluşturur. İslâm, meleklere inanmayı imanın dayanaklarından biri saymıştır. Bu inanç olmadan insan mümin olamaz. Bilindiği gibi mümin olabilmek için Allah'a, meleklere, Allah'ın kitaplarına, peygamberlerine, Ahiret gününe, iyi ve kötü tarafları ile kadere inanmak gerekir.

Bu tefsirin baş taraflarında Bakara suresinin giriş bölümünde bu konuya değinmiştik. Orada söylediklerimiz özetle şöyle idi: Gaybe, yani bilgimize kapalı olan aleme inanmak, insanın hayatında büyük bir aşama oluşturur. Çünkü bu olgu, insanın somut algılarının dar çerçevesini aşarak varolması ve düşünülmesi mümkün, fakat bilgimize kapalı bir gayb aleminin bilincine ermesini simgeler. Buna göre bu olgu, hiç kuşkusuz, somut hayvansal algılar düzeyinden insana özgü soyut algılar düzeyine yükselen bir sıçrama anlamına gelir. Buna karşılık bu alanı insanın idrak mekanizmasına kapatmak, onu geri düzeye düşürmek, aşağı konuma indirmektir. İşte sadece somut algılara takılıp kalmayı öneren materyalist düşünce akımlarının "ilericilik" yaftası altında yapmak istedikleri budur.

İnşaellah bu surenin ilerde karşımıza çıkacak olan **"Gayb'ın anahtarları O'nun katındadır, onu yalnız O bilir."** ayetini incelerken "gayb" konusunu ayrıntılı biçimde inceleyeceğiz. [44] Şimdilik sadece bu "gayb" aleminin bir kesimini oluşturan melekler konusunda birkaç söz söylemek istiyoruz.

MELEKLERE İMAN

İslâm düşüncesinin bilgimize kapalı, "gayb" alemine ilişkin görüşüne göre, yüce Allah'ın kullarının bir kesimini oluşturan ve "melek" adını taşıyan bir varlık grubu vardır. Kur'an-ı Kerim bize onların sıfatları hakkında bu düşünce sisteminin gerektirdiği oranda ve onlarla sağlıklı ilişkiler kurmamıza yetecek kadar bilgi vermiştir.

Bu bilgilere göre melekler, yüce Allah'ın yaratıklarının bir kesimini oluştururlar. Allah'ın kulları olduklarına inanırlar, O'na kayıtsız-şartsız itaat ederler. Ayrıca Allah'a yakındırlar. Fakat bu nasıl ve ne tür bir yakınlıktır? Bu konuda kesin bilgimiz yoktur. Şimdi bize bu bilgileri veren ayetleri okuyoruz:

"Onlar "Rahman, evlât edindi" dediler. Haşa O böyle bir şeyden münezzehtir. Tersine melekler onurlu kullardır.

Onlar Allah'dan önce söz söylemezler ve sırf O'nun emri ile iş yaparlar.

Allah onların önlerindekini ve arkalarında bıraktıklarını, yapacaklarını ve

(44) En'am Suresi: 59

yaptıklarını bilir. Onlar sadece Allah'ın hoşnut olduğu kimselere şefaat ederler ve Allah'ın korkusundan titrerler.'' (45)

''O'nun katındakiler hiç büyüklük kompleksine kapılmaksızın ve hiç bıkmaksızın O'na ibadet ederler.

Gece-gündüz, hiç ara vermeksizin O'nu tesbih ederler.'' (46)

Yine Kur'an'ın verdiği bilgilere göre melekler Rahman olan Allah'ın Arşını taşırlar ve Kıyamet günü bu Arşın çevresini kordon altına alırlar. Okuyoruz:

''Arşı taşıyanlar ve onun çevresindekiler Rabblerini övgü ile tesbih ederler, O'na inanırlar.'' (47)

''Meleklerin, Arşın çevresini kuşatmış olarak Rabblerini övgü ile tesbih ettiklerini görürsün. İnsanlar arasında hakka uygun hükümler verilmiştir ve bunun üzerine 'Alemlerin Rabbine hamdolsun' denmiştir.'' (48)

Melekler cennetin ve cehennemin bekçileri, kapı görevlileridirler. Bu sıfatları ile cennetlikleri selâm ve dûa ile cehennemlikleri azar ve tehditle karşılarlar. Okuyoruz:

''Kâfirler gruplar halinde cehenneme sevkedilirler. Cehenneme vardıklarında kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara 'Size Allah'ın ayetlerini okuyan ve bu günle karşılaşacağınızı hatırlatan kendi içinizden peygamberler gelmemiş miydi?' derler. Cehennemlikler 'evet, geldiler' derler. Fakat azab hükmü kâfirler için artık kesinleşti.

Onlara 'Cehennem kapılarından içeri giriniz, sürekli olarak orada kalacaksınız, büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür' denir.''

''Rabblerinin azabından sakınanlar gruplar halinde cennete sevkedilir. Cennete vardıklarında kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara 'Selâm size tertemiz geldiniz, sürekli kalmak üzere içeri giriniz' derler.'' (49)

''Biz cehennem görevlilerini sadece melekler arasından belirledik.'' (50)

Melekler dünyalılar ile değişik biçimlerde ilişki kurarlar.

Meselâ yüce Allah'ın emri ile onların koruyuculuğunu yaparlar, onları sürekli izlerler, bütün davranışlarını yazıya geçirirler, günleri gelince canlarını alırlar. Okuyalım:

''Allah, kulları üzerinde kesin egemendir. Size koruyucu melekler gönderir. Sonunda birinize ölüm gelince elçilerimiz hiçbir görev kusuru yapmaksızın onun canını alırlar.'' (51)

(45) Enbiya Suresi: 26-28
(46) Enbiya Suresi: 19-20
(47) Mümin Suresi: 7
(48) Zümer Suresi: 75
(49) Zümer Suresi: 71-72
(50) Mudessir Suresi: 31
(51) En'âm Suresi: 61

"İnsanı, önünde ve arkasından gözetleyen melekler vardır, onu Allah'ın emri ile korurlar." (52)

"İnsan bir söz söylemeye görsün, mutlaka yanıbaşında onu gözetim altında tutan, söylediklerini yazıya geçiren bir melek vardır." (53)

Bu arada melekler yüce Allah'ın vahyini Peygamberlere iletirler. Bizzat yüce Allah'ın bize bildirdiğine göre bu görevi yerine getiren melek, Cebrail'dir. Okuyalım:

"Allah, melekleri kendinden kaynaklanan bir ruh ile dilediği kullarına göndererek onlara, 'insanlara benden başka ilâh olmadığını, buna göre bana karşı gelmekten sakınmalarını hatırlatınız' diye bildirir." (54)

"De ki; kim Cebrail'e düşman ise bilsin ki, Allah'ın izni ile senin kalbine Kur'an-ı indiren O'dur." (55)

Yine yüce Allah'ın verdiği tanıtıcı bilgiye göre Cebrail "güç, etkinlik" sahibidir. Peygamberimiz, onu melek kılığında sadece iki kere gördü, oysa Cebrail vahiy indiriminin diğer aşamalarında ona değişik kılıklarda görünmüştü. Okuyoruz:

"Batmakta olan yıldız hakkı için, arkadaşınız Muhammed ne saptı ve ne de azıttı. O havadan konuşmuyor. Söyledikleri kendisine indirilen bir vahiydir. Bu vahyı ona müthiş güçleri olan etkinlik sahibi (Cebrail) öğretti; Cebrail yüce ufuktayken doğruldu, sonra yaklaştı, aşağıya sarktı, öyle ki, Peygamberle araları iki yay aralığı ya da daha yakın oldu.

O anda Allah dilediğini kuluna vahyetti. Onun gönlü, gözünün gördüğünü yalanlamadı. Gördükleri hakkında onunla tartışıyor musunuz?

O, Cebrail'i bir inişinde daha görmüştü, en uçtaki ağacın (sidret-ül münteha'nın) yanında, yanıbaşında Me'va cenneti vardı, o sırada ağacı yaman bir şey bürümüştü! Muhammed'in gözü ne başka tarafa kaydı ne de öteye geçti. Gerçekten Rabbinin bazı büyük ayetlerini gördü." (56)

Yine melekler, batıla ve tağuta karşı verilen amansız savaşta müminlere moral vermek için, yardım ve destek sağlamak için yere inerler. Okuyoruz:

"Rabbimiz Allah'tır" deyip de sonra bu doğrultudan hiç şaşmayanlara 'korkmayınız, üzülmeyiniz, size vaadedilen cennetin müjdesi ile sevininiz' diyerek melekler iner." (57)

"Hani sen müminlere 'Allah'ın gökten indirilmiş üç bin melekle yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun.

(52) Rad Suresi: 11
(53) Kaf Suresi: 18
(54) Nahl Suresi: 2
(55) Bakara Suresi: 97
(56) Necm Suresi: 1-18
(57) Fussilet Suresi: 30

Evet, eğer siz sabreder ve Allah'dan korkarsanız, bu arada onlar şimdi şu taraftan üzerine saldırırlarsa Allah size beş bin nişanlı melekle yardım eder.

Allah size bu yardımı sırf size müjde olsun, bu sayede kalbleriniz yatışsın diye yaptı. Yoksa zafer, sadece üstün iradeli ve hikmet sahibi olan Allah'dan kaynaklanır." (58)

"Hani Rabbin meleklere vahyetti ki; 'Ben sizinle beraberim, siz müminleri yüreklendiriniz, kâfirlerin kalblerine korku salacağım, onların boyunlarına boyunlarına vurunuz, teker teker parmaklarına darbeler indiriniz." (59)

Yine Kur'an'ın verdiği bilgilere göre melekler, müminlere çeşitli hizmetler yaparlar; Rabblerini tesbih ederler, müminlerin günahlarını affetsin diye Allah'a yalvarırlar, tıpkı sevdiği kimsenin durumu ile yakından ilgilenen, sevecen bir dost gibi, müminler için Allah'a dûa ederler. Okuyoruz:

"Arşı taşıyanlar ve çevresindekiler Rabblerini övgü ile tesbih ederler. O'na inanırlar. Müminler için af dileyerek şöyle yalvarırlar; 'Senin rahmetin ve bilgin her şeyi kapsamına alır, o halde tevbe edip senin yoluna koyulanların günahlarını affeyle, onları cehennem azabından koru.'

'Ey Rabbimiz, gerek kendilerini ve gerekse islâh olmuş atalarını, eşlerini ve soylarını onlara vaadetmiş olduğun Adn cennetlerine yerleştir. Hiç kuşkusuz sen üstün iradeli ve hikmet sahibisin'

'Onları kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan kendisine rahmet etmiş, acımışsın demektir ki, büyük kurtuluş işte budur." (60)

Yine bu Kur'an kaynaklı bilgilere göre melekler, müminlerin canlarını alırken onlara cennete gidecekleri müjdesini verirler. Ahirette de onları aynı müjde ile karşılarlar ve cennette kendilerini selâmlarlar. Okuyalım:

"Onlar, meleklerin canlarını aldığı tertemiz kimselerdir, melekler onlara 'selâm size, işlediğinizin karşılığı olarak cennete giriniz." (61)

"Gerek onları ve gerek islâh olmuş atalarını, eşlerini ve soylarını Adn cennetleri bekliyor, oraya girerler ve melekler her kapıdan yanlarına girerek kendilerine 'Sabretmenizin karşılığı olarak selâm size, burası ne kadar güzel bir dünya sonucudur!' derler." (62)

Daha önce okuduğumuz bir ayette belirtildiği gibi melekler, kâfirleri cehennemde azarla ve tehditle karşılarlar. Hak uğruna verilen savaşlarda onlara karşı çarpışırlar. Ayrıca onların canlarını işkence ile, azarla ve horlayarak alırlar. Okuyoruz:

"O zalimleri ölümün pençesinde çırpınırken ve melekler ellerini uzatıp 'Haydi verin canınızı, Allah hakkında söylemiş olduğunuz asılsız, yakışıksız sözlerden

(58) Al-i İmran Suresi: 124-126
(59) Enfal Suresi: 11
(60) Mümin Suresi: 7-9
(61) Nahl Suresi: 32
(62) Rad Suresi: 23-24

ve O'nun ayetlerine karşı kibirlenmelerinizden dolayı bu gün onur kırıcı bir azaba çarptırılacaksınız' derlerken görmelisiniz.'' (63)

''Fakat melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vura vura canlarını alırken acaba halleri nice olur?'' (64)

Melek-insan ilişkisi, insanların atası Hz. Adem'in -selâm üzerine olsun- yaratıldığı günlere kadar çıkar, sonra bu ilişki insan hayatının enini-boyunu içerecek biçimde sürer ve az önce okuduğumuz ayet örneklerinde söylediğimiz gibi, hayatın dünyadan sonraki aşamasını da içerecek şekilde uzayıp gider. Yaratılış aşamasındaki insan-melek ilişkisi Kur'an'ın birkaç yerinde anlatılır. Bunlardan biri Bakara suresinde yeralan aşağıdaki ayetlerde karşımıza çıkar.

''Hani Rabbin meleklere 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti. Melekler, 'Ya Rabbi, sen yeryüzünde kargaşalık çıkaracak, kanlar dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz seni överek tesbih ediyor, tasdik ediyoruz' dediler.

Allah meleklere 'Ben sizin bilmediklerinizi bilirim' dedi.

Allah, Adem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bütün nesneleri meleklere göstererek 'Haydi eğer dâvanızda haklı iseniz, bunların isimlerini bana söyleyiniz' dedi.

Melekler 'Ya Rabbi, sen yücesin, bizim senin öğrettiklerinin dışında hiçbir bilgimiz yoktur, hiç şüphesiz sen her şeyi bilirsin ve bütün yaptıkların yerindedir' dediler.

Allah, Adem'e 'Ey Adem, bunlara o nesnelerin adlarını bildir' dedi. Adem, meleklere bütün nesnelerin adlarını bildirince Allah onlara 'Ben size dememiş miydim ki, göklerin ve yerin bütün gizliliklerini, ayrıca açığa vurduğunuz ve gizli tuttuğunuz bütün yönlerinizi bilirim' dedi.

Hani biz meleklere 'Adem'e secde ediniz' dedik de hemen secde ettiler. Yalnız İblis secde etmekten kaçındı, kendini büyük gördü ve kâfirlerden oldu.'' (65)

İnsanın hayatı ile bu yüce varlıklar kesimi arasında ilişki kuran, insanın hayatını bu yüce varlıklar kesimi ile bütünleştiren insan düşüncesine, evrenin gerçeklerini kavrama girişimlerine, insan bilincine, insanın psikolojik ve fikri aktivitesine enginlik kazandırır. İslâm düşüncesi bu enginliği müslümana sağlıyor. Kur'an müslümana bu engin alanı, içerdiği görünür-somut alemle bütünleşen, bilgimize kapalı ''gayb'' alemini sunuyor.

Buna karşılık gerek bu melekler alemini ve gerekse ''gayb'' aleminin tümünü ''insan''ın yüzüne kapamak isteyenler, insana en iğrenç körlüğü yapmak istiyorlar. Bunlar insanın alemini sınırlı, somut algıların dar çerçevesi içine kapatmak ve böylece insanı hayvanlar aleminin kalıplarına hapsetmek istiyor-

(63) En'am Suresi: 93
(64) Muhammed Suresi: 27
(65) Bakara Suresi: 30-34

lar. Oysa yüce Allah, insanı düşünme gücü ile onurlandırdı. İnsan bu güç sayesinde hayvanların kavrayamadıklarını kavrayabilir, engin ve uçsuz-bucaksız bir bilgi ve bilinç okyanusunda kulaç atabilir, aklı ile ve kalbi ile bu tür bir alemin atmosferinde kanat çırpabilir, tüm varlığı ile böyle bir ışık denizinde yıkanıp şeffaflaşarak arınabilir.

Araplar cahiliye dönemlerinde düşünce alanındaki bütün yanılgılarına rağmen, bu konuda günümüzün sözde "bilimsel" cahiliye uygarlığından daha ileri düzeyde idi. Çünkü günümüzün sözde "bilimsel" cahiliye uygarlığının taraftarları "gayb" alemini tümü ile alaya alıyorlar, böylesine bilgimize kapalı alemlerin varlığına inanmayı bilimle bağdaşmaz bir ilkellik, bilimle çelişik bir düşünce kısırlığı sayıyorlar. Böylece "gayb" kavramını terazinin bir kefesine ve "bilimselliği" karşı kefesine koyuyorlar.

İlerdeki sayfalarımızda "Gayb'ın anahtarları Allah'ın katındadır, onu yalnız O bilir" ayetini incelerken gerek bilimsel ve gerekse dini her türlü dayanaktan yoksun olan bu iddiayı enine boyuna tartışacağız. Şimdilik sadece melekler konusuna ilişkin bu kısa açıklama ile yetiniyoruz.

Bu sözlerimizi bağlarken "bilimsel" akılcılığın yaygaracılarına soruyoruz: "Melek" adlı bu varlık kesimini kökünden yok saymalarını, bu kavramı ve bu varlık kategorisini düşünce ve inanç çerçevesinden uzaklaştırmalarını gerektiren ve kaçınılmaz kılan kesin bilimsel delilleri var mı ellerinde?

Onların bilimleri, başka bir gezegende dünyadakinden farklı bir hayat türünün varolabileceğini; elementsel bileşimi, yapısal oluşumu ve diğer şartları yeryüzü atmosferinden farklı atmosferli bir gezegende bilmediğimiz türden bir "canlılık" olgusunun bulunabileceğini kabul eder, en azından böyle bir ihtimali reddetmez. Böyleyken bu adamlar, yokluğunu kanıtlayacak bir tek delilleri olmadığı halde sözünü ettiğimiz "gayb" alemlerinin varlığını, hem de kesin bir dille, nasıl inkâr edebiliyorlar?

Biz onları inanç sistemimizin kriterlerine göre ya da yüce Allah'ın sözlerine göre değil, ilâh yerine koyup tapındıkları "bilimlerine" göre yargılıyoruz. Bu yargılama sonucunda onları bu "bilim-dışı" inkârcılığa sürükleyen tek faktörün hiçbir bilimsel kanıta dayanma gereğini duymayan bencillikleri ve şımarıklıkları olduğunu görüyoruz. Bu koyu inkârcılığı savunurken tek söyledikleri şey, bu alemlerin "gayb" kapsamına girmeleri ve bilgimize kapalı olmalarıdır. Oysa ilerde bu meseleyi tartışırken göreceğiz ki, onların inkâr ettikleri "gayb" kategorisi, ellerimiz ile dokunup gözlerimizle görebildiğimiz somut varlıklar dünyasında bile çağdaş "bilim"in varlığını ve etkinliğini kesinlikle onayladığı tek realitedir.

ALAYCILARIN VE YALANCILARIN SONU

Ayetler selinin bu dalgası, peygamberleri alaya alanların başlarına gelenleri sunarak, yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanları tarihteki yoldaşlarının toplu-kı-

rım sahnelerini incelemeye çağırarak, bu alaycılara ve yalanlayıcılara ilişkin ilâhî geleneğin somut tanığı olan bu toplu-kırım sahnelerini görmek üzere yeryüzünü gezmeye özendirerek sona eriyor. Okuyalım:

وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ
بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

10- Senden önceki birçok peygamberler de alaya alınmıştı. Fakat bu alaycılar, alay konusu yaptıkları gerçek tarafından kıskıvrak kuşatılıverdiler.

11- Onlara de ki; "Dünyayı geziniz de peygamberleri yalanlayanların sonu nice oldu, görünüz?"

Yukardaki ayetlerde bu alaycıların ve yalanlayıcıların inatla ve serkeşlikle gerçeğe sırt döndükleri, cahillikten ve serkeşlikten kaynaklanan birtakım öneriler ileri sürdükleri, yüce Allah'ın bu önerileri kabul etmeyişinin O'nun rahmetini ve toleransını kanıtladığı anlatılıyordu. Bunun arkasından gelen Peygamberimize sesleniş üslubundaki bu değişik bakış açısının arkasında şu iki belirgin amaç yatar:

Birinci amaç, Peygamberimizi teselli etmek, sırt çevirenlerin inadının ve yalanlayıcıların serkeşliğinin kalbine çöreklendirdiği burukluğu dağıtmak, yüce Allah'ın sözkonusu peygamber alaycılarını ve yalanlayıcılarını hiçbir zaman cezasız bırakmadığını, böylelerini cezalandırmanın her zaman geçerliliğini korumuş bir ilâhi gelenek olduğunu yüreğinde pekiştirmek, bunun yanısıra uğradığı yüz çevirmenin ve yalanlamanın "hakka çağrı" tarihinde ilk defa görülen bir istisna olmadığının ferahlandırıcı duygusunu içinde tazelemektir. Çünkü daha önceki peygamberlerin başlarına da aynı şeyler gelmişti. Fakat sonunda yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanlar hakettikleri sonuçla karşılaşmışlar, alay konusu ettikleri gerçek tarafından kıskıvrak kuşatılmışlar, böylece son aşamada hak batıla ve gerçek eğriliğe galip gelmiştir.

İkinci amaç, yalanlayıcı ve alaya alıcı Arapların kalblerini eski yalanlayıcıların ve alaya alıcıların toplu-kırım sahneleri ile yüzyüze getirmek, alaycılıkta ve yalanlamakta ısrar ettikleri takdirde kendilerini bekleyen bu sahneleri hatıralarında canlandırmaktır. Çünkü yüce Allah tarihin daha önceki dönemlerinde onlardan çok daha güçlü çok daha nüfuzlu, çok daha zengin ve müreffeh toplumları kitleseler cezalara çarptırmıştı. Nitekim bu gerçekçi ve korkunç tehditleri ile kalbleri ürperten bu ayetlerin başında yüce Allah onlara bu gerçeği duyuruyor.

İkinci ayetin seslendirdiği ilâhi direktif işte bu uyarıcılığın mesajıdır. Okuyoruz:

"Onlara de ki; 'Dünyayı geziniz de peygamberleri yalanlayanların sonu nice oldu' görünüz."

Bilgi toplama, ibret alma, *yerinde inceleme* amacı ile dünyada geziye çıkmak; böylece yüce Allah'ın olaylarda ve pratik gelişmelerde somutlaşmış, elle tutulur kalıntılarda tescil edilmiş geleneğini tanımak; bu tarihi kalıntıların sembolize ettiği olayların ve kurbanlarının maceralarına dair yörede anlatılan ve tarih kitaplarına geçen belgelerle bütünleştirmek; türü ve amacı bu olan, bu bilinçle yapılan bir gezgincilik, bunlar tümü ile o günün Arapları için yeni şeylerdi. Bu durum bize islâm sisteminin onlara ne büyük bir aşama katettirdiğini, onları cahiliye düzeyinden alarak bu yüksek bilinç, düşünce, görüş ve mantalite düzeyine çıkarırken kendilerine ne kadar uzun bir uygarlık yolu aldırdığını gösterir.

Eski Araplar ticaret, geçim kaynağı sağlama, avlanma ve hayvan sürüsü gütme amacı ile geziye çıkarlar, oradan-oraya yer değiştirirlerdi. Buna karşılık bilgi toplama ya da pedagojik amaçlı gezi onlar için yepyeni bir şeydi. Daha önce bu yolda hiçbir deneyimleri olmamıştı. Fakat işte bu yeni sistem, yani onları ellerinden tutup cahiliye bataklığından çıkardıktan sonra adım adım yürüterek sonunda ulaştıkları yüce doruğa tırmandıran bu islâm sistemi, Arapların bakışlarını bu yeni gezi türüne yöneltiyordu.

Bu konuya biraz daha derinliğine irdeleyince şunu görürüz. Bu ve buna benzer ayetlerde insanlık tarihi belirli sistematik yasalara göre yorumlanıyor; tarihin yorumunda sürekli bir geleneğin izleri sürülüyor. Yüce Allah'ın izni ile bu sürekli geleneğin sebepleri ne zaman gerçekleşirse sonuçlarının da ortaya çıkacağı belirtiliyor. İnsanlar hem bu sebepleri ve hem de bu sebeplerin getirdiği sonuçları kavrayabilirler, bu sebeplere ve onların bağımlı sonuçlarına dayanarak düşüncelerini kurabilirler, bu sürecin aşamalarını ve dönemlerini tanıyabilirler.

İşte tarihin olaylarını yorumlamaya yönelik böylesine sistematik bir yaklaşım tarzı o zamanın insanının düşünce düzeyi için yepyeni bir yöntemdi. Çünkü o zamana kadar tarih diye ortaya konabilen çalışmaların en ileri düzeydeki örnekleri birtakım basit gözlemlerden ya da geçmişteki olayların ve sosyal alışkanlıkların biribirinden kopuk hikâyelerinden ibaretti. Bu gözlemleri, olayları ve sosyal uygulamaları birbirine bağlayan bir analiz ya da sentez yöntemi yoktu. Ne olaylar arasında ne sebepler ile sonuçlar arasında ve ne de aşamalar ile dönemler arasında anlamlı bir bağ kuruluyordu.

İşte Kur'an'ın bu tarihe bakış yöntemi insanlığı bu ufka iletmeye, insanlık tarihinin olaylarını sistematik bir açıdan değerlendirmenin çığrını açmaya geldi. Bu yaklaşım tarzı düşünce ve bilgi edinme süreci boyunca ortaya çıkmış, doğal bir aşama değildi, dediğimiz gibi kelimenin tam anlamı ile yepyeni bir "çığır" idi. İnsanlık tarihini doğru yoruma kavuşturacak tek yöntem, bu çığırdan kaynaklanıyordu.

Arapların, Peygamberimizin çeyrek yüzyıllık peygamberliği süresi içinde kaydetmiş oldukları başdöndürücü gelişme ve gerçekleştirdikleri korkunç aşama bazı

gözlemcileri dehşetli bir şaşkınlığa sürükler. Bu kısacık dönem ekonomik yapıda ani ve çarpıcı bir gelişmenin meydanan gelmesine elverişli değildir. Eğer bu gözlemciler dikkatlerini sırf ekonomik faktörler üzerine yoğunlaştırma saplantısından vazgeçerek Peygamberimizin getirdiği, her şeyi bilen ve her şeyin içyüzünden haberdar olan yüce Allah'ın katından getirdiği bu yeni sistemin sırrını araştırmaya yönelseler içine düştükleri dehşet ve şaşkınlık dağılırdı.

Çünkü onların gözlerini kamaştıran mucize bu sistemin yapısında saklıdır, materyalist akımın çağdaş putu, düzmece ilâhı olarak empoze edilen ekonomi faktörünün etki alanında ısrarla aradıkları bu sır, bu sistemin özünde yatar.

Yoksa o günün Arap Yarımadası'nda sözü edilen ani ve çarpıcı ekonomik değişme hani nerede? Peygamberimizin çeyrek yüzyıllık peygamberlik dönemi içinde gerçekleşen yeni inanç sistemini, yönetim sistemini, düşünce tarzını, ahlâk değerlerini, bilgi birikimini ve sosyal pratiğini meydana getirecek çapta köklü bir ekonomik gelişme orada meydana gelmiş değil ki!

Kısacası eğer "**Onlara de ki; 'Dünyayı geziniz de Peygamberleri yalanlayanların sonu nice oldu' görünüz**" ayetinin somutlaştırdığı bakış açısı bu ayetler grubunun ilki olarak okuduğumuz, "**Onlardan önceki nice kuşakları yokettiğimizi görmediler mi? Oysa o kuşaklara size vermemiş olduğumuz derecede geniş yerleşme ve yaşama imkânları vermiş, gökten bol yağmurlar yağdırmış, ayakları altından nehirler akıtmıştık. Fakat işledikleri günahlar yüzünden onları yok ederek arkalarından başka kuşaklar ortaya çıkardık**" ayetindeki bakış açısı ile birlikte değerlendirilirse ve bu bakış açıları gerek bu surede ve gerekse Kur'an'ın başka yerlerinde dile getirilen aynı anlamlı mesajlarla bütünleştirilirse bu yeni sistemin insan düşüncesine olgunluk ve bütünlük kazandıran orijinal bir cephesi ortaya çıkar. Bu sistem Kıyamete kadar geçerli ve kalıcı olduğu gibi kendine özgü, başkalarına benzemez bir sistemdir.

Önümüzdeki yüksek çağlayanlı ve korkunç imajlı ayet dalgası yalanlamadan, sırt çevirmeden, alaya almaktan sözetmenin arkasından geliyor. Bu alaya almanın, yüz çevirmenin ve yalanlamanın arasında ve sonunda korkunç bir tehdit yeralıyordu. Ayrıca bakışlar ve kalbler bu alaycı yalanlayıcıların toplu-kırım sahnelerinden ibret almaya çevriliyordu. Bu yüksek çağlayanlı dalga, aynı zamanda yalanlayıcılardan sözeden, ilâhlık gerçeğini hem engin evrensel alanda hem de derin boyutlu insanlık düzeyinde dikkatlere sunan giriş dalgasının arkasından bu ilâhlık gerçeğini başka alanlarda, yeni imajlar ve değişik mesajlar eşliğinde bakışlarımızın önüne getiriyor. Böylece hem giriş dalgasında ve hem de bu dalgada yeralan yalanlama girişimi gayet çirkin, son derece iğrenç bir tutum olarak karşımıza dikiliyor.

Birinci ayet dalgasında ilâhlık gerçeği gökler ile yeryüzünü yaratmada, karanlıklar ile aydınlığı varetmekte, insanı çamurdan meydana çıkarmakta, insanın kişisel yaşama süresi anlamındaki ilk "ecel" ile insanın yeniden dirilmesini simgeleyen ikinci "ecel"i belirlemede somutlaştırılarak sunuluyordu. Bu arada yüce Allah'ın ilâhlığının gökler ile yeryüzünü kapsadığı, bilgisinin insanların gizli-

açık bütün yönleri ile aşikâre-saklı bütün davranışlarını içerdiği vurgulanıyordu. Bütün bu gerçekler bize ne kuru bir teolojik anlatım üslubu ile ve ne de reaksiyoner ve teorik bir felsefi yaklaşımla anlatılıyordu. Ayetlerin anlatımı bu gerçeklerin insan hayatına yönelik vazgeçilmez sonuçlarını vurgulamayı amaçlıyordu. Bu vazgeçilmez sonuçların başlıcaları şunlardı: İnsanın tüm varlığı ile ortaksız yüce Allah'a teslim olması, O'na hiçbir şeyi denk tutmaması, Allah'ın birliğinde kuşkuya yer vermemesi; ilâhlık otoritesinin hem evreni ve hem de gizli-açık yönleri ile insanlık hayatının bütününü kapsadığını onaylaması; bu ilkelerin doğal sonucu olarak yüce Allah'ın evrensel gelişmelere egemen olduğu nasıl kabul ediliyorsa insan hayatına ilişkin gelişmelerde de O'nun ortaksız egemenliğinin kabul edilmesi.

Okuyacağımız yüksek çağlayanlı ayet dalgasına gelince, burada da ilâhlık gerçeği mülkte, egemenlikte, etkinlikte, rızık vericilikte, gözeticilikte, kudrette, karşı konulmaz güçte, yarar ve zarar dokundurmada somutlaşmış olarak gözler önüne serilmesi amaçlanıyor. Bu ayetlerin üslubu da ne kuru teolojik tartışma ve ne de reaksiyoner ve teorik felsefi yaklaşım yöntemidir. Bu ayetlerde de bu gerçeklerin vazgeçilmez sonuçlarının belirlenmesi amacı güdülüyor. Bu vazgeçilmez sonuçların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: Bağlılık ile yönelmeyi, boyun eğme ile kulluğu aynı kaynağa dayandırmak; bağlılık ile yönelmeyi boyun eğmenin ve kulluğun göstergesi saymak. Çünkü okuyacağımız bu ayetlerin bir yerinde Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'dan başkasını ilâh edinmeyi reddetmesi emredilirken bu reddetmenin ilk dayanağının yüce Allah'ın her canlıyı beslediği, buna karşılık hiç kimsenin O'na besin vermesinin sözkonusu olmadığı ve ikinci dayanağının da O'ndan başkasını dost edinmenin Allah'a boyun eğme, O'na ortak koşmama taahhüdünü bozma anlamına geleceği belirtiliyor.

İnceleyeceğimiz ayetlerde ilâhlık gerçeğinin bu biçimde ve bu amaca dayalı sunuluşuna kalbleri ürperten bazı etkileyici mesajlar eşlik ediyor. Bu mesajlar yüce Allah'ın her şeye malik, her şeye egemen olduğu ve yine yüce Allah'ın bütün canlılara besin kaynakları sunduğu halde O'na hiç kimsenin besin vermesinin sözkonusu olmadığı gerçeğini sunarak başlıyor. Arkasından öyle korkunç bir azaptan sözediliyor ki, bundan sadece yüce Allah'ın merhameti ve büyük bağışlayıcılığı sayesinde kurtulmak mümkündür. Daha sonra yüce Allah'ın yarar ve zarar dokundurmaya muktedir olduğu, yanısıra tartışılmaz üstünlüğün ve karşı durulmaz iradenin sahibi olduğu vurgulanıyor. Arkasından da O'nun her işinin mutlaka bir hikmete; engin bir bilgeliğe dayandığı belirtiliyor. Sonra da "De ki;", De ki;" emri ile başlayan, bu ürpertici ve yüce emir kipinde somutlaşan titretici mesajlar dizisine yer veriliyor.

Bu derin etkili mesajlar dizisi zarif ve yüce bir mesajla noktalanıyor. Bu mesajda yüce Allah'ın birliğine tanıklık ediliyor, O'na ortak koşmak reddediliyor ve müşrikler ile bütün bağlar kesinlikle koparılıyor. Bu mesajın her cümlesi de "De ki" emri ile başlıyor; "De ki; en büyük şahitlik kimindir?", "De ki;

benim ile sizin aranızda Allah şahittir", "De ki; ben buna şahitlik etmem", "De ki; O tek bir ilâhtır." Bu emir, ayetlerin havasına yaygın bir ürperti katıyor, içeriklerine ürkütücü bir ciddiyet damgası basıyor. Okuyalım:

GÖKLER VE YER

قُلْ لِّمَن مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ
الرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ الَّذِينَ
خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ وَلَهُ مَا سَكَنَ
فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾

12- De ki; "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" De ki; "Allah'ındır. O merhametliliği üzerine görev yazdı. Sizleri geleceği kuşkusuz olan Kıyamet günü kesinlikle biraraya getirecektir. Kendilerine kıyanlar var ya, buna sadece onlar inanmazlar.

13- Gecenin ve gündüzün barındırdığı her şey O'nundur. O her şeyi işiten ve bilendir.

Bu ayette önce gerçek anlatılıyor, açıklanıyor ve arkasından yolların ayrıldığı, karşıt tarafla ilişkilerin kesildiği belirtiliyor. Bundan dolayı Peygamberimiz müşriklere bu şekilde karşı koymaya yöneltiliyor. Bilindiği gibi bu ayetin muhatap aldığı müşrikler her şeyin yaratıcısının yüce Allah olduğuna inanıyorlardı, fakat bu inançlarının arkasından O'na yaratma gücü olmayan putları denk tutarak hayatlarına yön verme konusunda bunları yüce Allah'a ortak koşuyorlardı. İşte Peygamberimiz bu inanç kargaşası içindeki müşriklere göklerde ve yerdeki tüm varlıkların mülkiyetinin kime ait olduğunu, bu varlıkların yaratıcısı olduktan sonra onların maliki olanın kim olduğunu soruyor. Soruda "göklerdeki ve yerdeki tüm varlıklar" denmek sureti ile sözkonusu mülkiyetin yaygınlığı vurgulanmış oluyor. Üstelik bu soruda dile getirilen gerçeğe müşriklerin kendileri de karşı çıkmıyorlardı. Kur'an onların bu gerçeği tartışmasız biçimde onayladıklarını birçok yerinde açıklamıştır. Evet;

"De ki; 'Göklerde ve yerde olanlar kimindir?' De ki; 'Allah'ındır."

Gerçi eski Araplar cahiliye döneminde sapık düşüncelere sahiptiler ve bu sapık düşünceler bozuk bir hayat tarzı ortaya çıkarıyordu. Fakat onlar bu bakımdan günümüzün sözde "bilimsel" cahiliye uygarlığından daha ileri düzeyde idiler. Onları günümüzdeki yoldaşlarından daha ileri düzeye çıkaran nokta "Göklerin ve yerlerin yüce Allah'a ait olduğunu" bilmeleri ve onaylamaları idi. Oysa onların günümüzdeki yoldaşları fıtratlarını, gözeneklerini bu gerçeğe karşı sımsıkı kapatıyorlar, onu bu alandaki fonksiyonunu yerine getirmekten alıkoyuyorlar.

Gerçi cahiliye dönemi Arapları bu gerçeği kabul ediyorlardı, ama bu gerçeğin doğal sonuçlarını onaylamıyorlardı. Yani yüce Allah'ın, mülkiyeti altındaki bu varlıkların ortaksız egemeni olduğunu, bu varlıklara ilişkin her türlü tasarruf girişiminin mutlaka O'nun iznine ve şeriatine bağlı olması gerektiğini benimsemiyorlardı. Onlar işte bu yüzden müşrik sayılıyor ve yine bu yüzden hayat tarzlarına "cahiliye hayatı" adı veriliyordu.

Peki hayatları ile ilgili her konuyu yüce Allah'ın egemenliği dışına çıkararak bu egemenliği kendilerine yakıştırmaya yeltenenlere ne demeli? Gerek kendilerine ve gerekse hayat tarzlarına hangi adı takmalı, hangi sıfatı vermeliyiz? Onlara mutlaka müşriklikten başka bir sıfat vermek gerekiyor. Bu sıfat bizzat yüce Allah'ın ifadesi ile kâfirliktir, zalimliktir, fasıklıktır. Bu tür kimseler istedikleri kadar müslüman olduklarını iddia etsinler, kimlik belgelerinin kendilerine yakıştırdığı sıfat istediği kadar bu olsun, bu gerçeği değiştiremezler!

Tekrar ayete dönelim. Görüyoruz ki, burada "göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların, mülkiyetinin yüce Allah'a ait olduğu" gerçeği yanında bir de şu gerçeğe dikkatler çekiliyor:

"Allah merhametliliği üzerine görev yazdı."

Yüce Allah, bu mülkün kesin malikidir. Bu konuda hiçbir rakibi, hiçbir ortağı yoktur. Fakat O kendi bağışlayıcılığının, kendi kereminin sonucu olarak merhameti üzerine görev yazdı. Bu kararı kendi iradesi ile, kendi dileği ile verdi. Bunu ona hiç kimse zorla benimsetmedi, hiç kimse önermedi ve hiçbir zorunluluk dikte etmedi. Bu karar, bu görev yazma eylemi sadece O'nun özgür iradesinin ve yüce ilâhlığının eseridir.

Öte yandan O'nun kendi üzerine görev olarak yazdığı bu rahmet, O'nun yaratıklarına ilişkin takdirinin, dünyada ve Ahirette onlara karşı takındığı tavrın temel kuralıdır. Buna göre bu kurala inanmak, islâm düşüncesinin temel ilkeleri arasında yer alır.

Yüce Allah'ın kullarına yönelik merhameti her konuda ve her olayda geçerli bir prensiptir. Hatta bu prensip kulların zaman zaman sıkıntılarla, zorluklarla sınavdan geçirildikleri durumlarda da yürürlüktedir. Çünkü yüce Allah kullarının bir bölümünü, emanetini taşımaya elverişli düzeye çıkarmak için onları böyle sınavlardan geçirmektedir. Bu tür sınavlar aracılığı ile o kulların içtenliğini, bağlılığını, kendini tanımasını, bilincini, hazırlığını ve yatkınlığını geliştirmek istemektedir; özleri itibarı ile kimlerin temiz, kimlerin kirli olduklarını ortaya çıkarmayı dilemektedir; Peygamberlerin peşinden gidenler ile onlara sırt çeviren döneklerin ayırdedilmesini murad etmektedir; mahvolanların da hayat bulanların da hakettikleri sonuçlarla bile bile karşılaşmasını uygun görmektedir. Bunların hepsinin ayrı birer rahmet türü oldukları açıktır.

Aslında ilâhi rahmetin sonuçları ve göstergeleri ömürleri ve kuşakları kapsayacak oranda yaygındır. Kulların her anı yüce Allah'ın rahmetinin kapsamı, şemsiyesi altındadır. Biz az önce sadece yüce Allah'ın zorluklarla sınavdan ge-

çirme kuralına ilişkin rahmetine değindik. Çünkü bu nokta kalblerin kayabildiği ve gözlerin yanlış gördükleri tehlike noktalarından birini oluşturur!

Biz burada ilâhi rahmetin sonuçlarını ve göstergelerini ayrıntılı biçimde saymaya kalkışacak değiliz. Sadece bu sonuçların ve göstergelerin birkaç tanesine kısaca değineceğiz. Yalnız daha önce bu ayetin hayrete sürükleyici ifade tarzı üzerinde birazcık durmak istiyoruz:

"O merhametliliği üzerine görev yazdı.

Bu surenin ilerisinde bu ifadenin şöyle bir benzeri ile yeniden karşılaşacağız: **"Rabbiniz merhametliliği üzerine görev yazdı."** (66)

Bu ifadede dikkati çeken nokta az yukarda değindiğimiz bağışlayıcılık gerçeğidir; yaratıcı, mülk sahibi, kulları üzerinde kesin ve tartışmasız egemenliğin elde bulundurucusu olan Allah'ın bağışlayıcılığıdır; kullarına yönelik merhametini bu şekle büründüren, onu kendi üzerine yazılmış, kullarına karşı taahhüd edilmiş, sırf özgür iradesi ve serbest dileği ile üstlenilmiş bir görev konumuna oturtan tek taraflı bağışlayıcılığıdır. Bu dehşetli bir gerçektir. İnsan onu bu boyutları içinde düşünmeye, zihninde canlandırmaya durduğu zaman onu düşünmeye, kavramaya, etkisini algılamaya dayanamaz, zelzeleye tutulmuş gibi sarsılır.

Bu ifadede somutlaşan bir başka ilâhi bağış daha dikkatimizi çeker. Bir öncekinden daha az önemli olmayan bu ikinci bağış, yüce Allah'ın merhametli olma görevini üzerine yazdığını kullarına bildirmesidir. Kullar kim oluyorlar ki, ilâhi iradenin yücelikler aleminde cereyan eden bir işlemi hakkında kendilerine bilgi verilsin? Kullar kim oluyorlar ki, peygamberler aracılığı ile bizzat yüce Allah'ın sözlerine yüklenen bu konudaki bilgi kendilerine ulaştırılsın? Onlar bu denli ilgiye lâyık mıdırlar ki? Değil. O halde bilgiyi vermeyi sağlayan tek faktör, kerem sahibi yüce Allah'ın kullarına yönelik yaygın bağışı ve taşkın faziletidir.

Eğer bu gerçeği bu şekilde düşünüp kavrayabilirsek kalblerimiz bir yandan hayrete ve dehşete kapılırken bir yandan da çapını ve ayrıntılarını kelimelerin dar kalıplarına sığdıramayacağımız bir huzura ve güvene kavuşur.

Bu tür gerçekleri ve bu gerçeklerin kalblerde uyandıracağı duyguları insan dili ve insan kalemi ifade etmeye elverişli değildir. İnsan kalbi onların sadece hazzını duyabilecek nitelikte yaratılmıştır, o kadar. Yoksa onları bilecek yeteneğe sahip değildir.

Bu gerçeğin islâm düşüncesinde somut bir ifadeye kavuşması ilâhlık gerçeğine ve kullar ile bu yüce gerçek arasındaki ilişkiye ilişkin düşüncenin önemli bir boyutunu oluşturur. Bu düşünce hoştur, güzeldir, güven vericidir, sevecen ve zariftir; aynı zamanda bu konuda islâm düşüncesi ile bağdaşmaz görüşler ileri süren bazı dargörüşlü kulların zorlamalı saçmalıkları karşısında insanı hayrete sürükleyecek bir nitelik taşır. Sebebine gelince bu düşünce Hıristiyan kilisesinin

(66) En'am Suresi: 54

sapık görüşlerinde ileri sürüldüğü üzere hiçbir kulun yüce Allah'ın oğlu-evlâdı olduğunu söylemiyor. İslâm düşüncesi bir yandan bu tür çocukça düşüncelerin üzerine yükselirken aynı zamanda yüce Allah ile kulları arasındaki ilişkiyi böylesine insanın kelimelerin kalıplarına sığdıramayacağı, kalbleri hazzı ile doldurup taşıran ve heybeti ile ürperten yüksek bir ifade düzeyine çıkarıyor.

Yüce Allah'ın rahmet yağmuru tüm kulların üzerine yağar, onları tümü ile etki alanı içine alır. Onların varoluşları ve hayatları bu engin kaynaktan beslenir. Bu rahmet, varoluşun her anında ya da varlıkların hayatlarının her saniyesinde somut biçimde belirir. Özellikle insanoğlunun hayatını ele alırsak karşılaşacağımız ilâhi rahmet sonuçlarını ve göstergelerini saymaya nefes ve ömür yetiştiremeyiz. Burada yapabileceğimiz şey, bu sonuçların bazı karakteristik nitelikte olanlarını kısaca hatırlamaktır.

Yüce Allah'ın rahmeti, her şeyden önce insan soyunun varoluşu olayında somutlaşır, insanların hiç bilmedikleri bir kaynaktan meydana gelmelerinde tecelli eder. Yüce Allah'ın insanlara bu onurlu varoluşu sunması, onları diğer birçok canlılar karşısında üstün kılan karakteristik niteliklerle donanmış olarak yaratması, ilâhi rahmetin insan soyuna yönelik en önemli göstergesidir.

İlâhi rahmetin diğer bir tecelli alanı, insan soyunun emrine ve yararına sunulmuş bunca evrensel gücün ve enerji kaynağının yaratılışıdır. Bu evrensel güçlerin ve enerji kaynaklarının insan yararına sunulması, geniş anlamı ile "rızk" teriminin kapsamını oluşturur. İnsanlar hayatlarının her anında bu rahmet türünün uçsuz-bucaksız bolluğu içinde yüzerler.

İlâhi rahmetin diğer bir somut yansıma alanı yüce Allah'ın insana verdiği "bilgi" alanıdır. Yüce Allah -(c.c)- insana bu alanda her şeyden önce "bilgi edinme" yeteneğini ve bu bilgiye yönelik yetenekleri ile evrenin mesajları ve verileri arasındaki uyumunu kavrama sezgisi sunmuştur. Tuhaftır ki, insanoğlu bu bilgiyi kullanarak yüce Allah'a karşı birtakım zorlamalı küstahlıklar seslendirmektedir. Oysa O'na bu bilgiyi öğreten, ona bu bildiklerini -terimin geniş anlamı ile- "rızık" olarak sunan O'dur.

İlâhi rahmetin bir başka tecelli biçimi yüce Allah'ın insanları yeryüzü halifesi sıfatı ile dünyaya yerleştirmesinden sonra kendini gösterir. Bu da insanoğlunun her doğru yolu unutup eğri yollara sapışında onu doğru yola iletecek bir peygamber göndermesi ile; ısrarlı sapıklıklarına, uyarılarına kulak asmazlığına, doğru yol çağrılarını dinlemezliğine karşı yumuşak ve toleranslı davranması ile ortaya çıkar. Oysa bu durumlarda insana hakettiği cezayı vermek yüce Allah için son derece basittir. Fakat sırf rahmeti sayesinde bu tür sapık kullarına mühlet tanır, sadece yüce hoşgörüsünün eseri olarak onlara meydan verir.

İlâhi rahmetin bir başka tecelli biçimi bilmeyerek kötülük işleyip de arkasından tevbe eden günahkâr kulların affında somutlaşır. Yüce Allah bu durumlarda işledikleri kötülüklerden vazgeçen kullarına merhameti ile karşılık vereceğini üzerine görev olarak yazmıştır.

İlâhi rahmetin bir başka tecelli biçimi insanların davranışlarına, karşılık biçerken gözettiği ilkede somutlaşır. Yüce Allah kötülüğe sadece hakettiği cezayı verirken iyiliğe, karşılığının on katı kadar, hatta dilediğinde daha yüksek katlarda ödül veriyor, bunun yanısıra kötülükleri iyilikler aracılığı ile siliyor, hesaptan düşürüyor. Bütün bunlar yüce Allah'ın ayrı birer bağışıdır. Yoksa hiç kimse sırf kendi iyi amelinin karşılığında cennete girmeyi hakedemez. Ancak yüce Allah'ın rahmetinin kapsamı altına aldığı bahtiyar kullar cennete girebilirler. Bu kural Peygamber efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- için bile geçerlidir. Nitekim Peygamberimiz, insanın yetersizliğinin ve yüce Allah'ın faziletinin tam anlamı ile bilincinde olan bir kul sıfatı ile bu gerçeği bizzat kendisi dile getirmiştir.

İlâhi rahmetin sonuçlarını ve göstergelerini izlemeyi bu kadarlıkla noktalayarak bu işi yapmaya gücümüzün yetmeyeceğini, takatimizin böyle bir çabaya yetişemeyeceğini açıkça söylememiz en doğru ve en yerinde davranış olacaktır. Yoksa bu konuda bir yere varamayız, bir başarı elde edemeyiz. Yüce Allah her an, mümin kulunun kalbine rahmetinin çeşitli kapılarını açıyor, insan da bu rahmet esintilerinin bağışlayıcısı ile ilişki kuruyor, O'nu tanıyor, O'nun varlığında huzura eriyor, himayesinde güven buluyor, gölgesinde dirliğe kavuşuyor. İnsanın gücü bu alanlardan bir tekini bile kavrayamaz, mahiyetini seçemez. Nerede kaldı ki, o anı anlatabilsin, dile getirebilsin.

Şimdi Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- bu ilâhi rahmeti kalblere mümkün olduğu oranda tanıtacak bir somutlukla nasıl dile getirdiğini görelim:

Sahabilerden Hz. Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamber Efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- buyuruyor ki:

"Yüce Allah yaratma eylemini sona erdirince- Müslim'de yeralan rivayete göre 'Yüce Allah varlıkları yaratınca- Arşın üzerinde, yanında bulunan bir kitabta' Benim rahmetim, gazabımı geride bırakmıştır! Buhari'de yeralan başka bir rivayete göre "Benim rahmetim, gazabıma üstün gelmiştir"- diye yazdı. (67)

Yine Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor:

"Yüce Allah rahmetini yüz bölüme ayırmış, bunun doksan dokuzunu yanında alıkoyarak sadece bir tanesini yeryüzüne indirmiştir. İşte yavrusuna basmamak için ayağını yukarı kaldıran ana hayvana varıncaya kadar bütün canlılar bu bir tek rahmetten aldıkları pay sayesinde birbirlerine karşı merhamet gösterirler." (68)

Sahabilerden Selman-ı Farisi'nin bildirdiğine göre Peygamber Efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- buyuruyor ki:

"Yüce Allah'ın yüz tane rahmeti vardır. Bunlardan biri sayesinde tüm can-

(67) Buhari, Müslim
(68) Buhari, Müslim

lılar birbirlerine karşı merhametli davranıyorlar. Bu yüz rahmetin doksan dokuz bölümü Kıyamet günü için ayrılmıştır." (69)

Yine Müslim'de yeralan bir başka rivayete göre Peygamber Efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor:

"Yüce Allah gökleri ve yeri yarattığı gün yüz rahmet yarattı. Bu rahmetlerden her biri gökle yerarası büyüklüğündedir. Bu rahmetlerden sadece bir tanesini yeryüzüne ayırdı. Bu tek rahmetten aldıkları pay sayesinde analar yavrularına, vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirlerine karşı şefkâtli ve sevecen davranmaktadırlar. Kıyamet günü gelince yüce Allah bu yüz bölümlü rahmetini tamama erdirir."

Peygamberimizin bu somutlaştırıcı ve duyguları harekete geçirici ifadesi yüce Allah'ın rahmetinin tasarımını insan idrakine yaklaştırıyor. Sebebine gelince, insan gündelik hayatında bütün canlıların analarının yavrularına yönelik şefkatini görür, seyreder ve bu manzaralar karşısında duygulanır. Aynı şekilde insan kalblerinin küçüklere, yaşlılara, güçsüzlere, hastalara, akrabalara, arkadaşlara ve dostlara yönelik merhametini ve cana yakınlığını izler. Bu arada çevresindeki kuşların, yırtıcı hayvanların birbirlerine karşı gösterdikleri ve zaman zaman kendisini hayrete ve dehşete sürükleyen gösterilere dönüşen merhameti, sevecenliği gözler. Sonra da bütün bu merhamet gösterilerinin, yüce Allah'ın rahmet bütününün bir tek parçası sayesinde ortaya çıktığını düşünür. İşte o zaman yüce Allah'ın ölçüler-üstü büyüklükteki rahmet tasarımının idrakine bir dereceye kadar yaklaşmış olur.

Peygamberimiz bu ölçüler-üstü büyüklükteki ilâhi rahmeti arkadaşlarına anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

Nitekim Hz. Ömer, bize bu sürekli çabanın şöyle bir kanıtını sunuyor:

"Bir keresinde Peygamberimizin huzuruna bir grup savaş tutsağı getirilmişti. O sırada memelerini ovalaya ovalaya bir yere doğru koşan bir esir kadın dikkatimizi çekti. Kadın esirler arasındaki bir çocuğu buldu, onu tutup bağrına bastı ve emzirmeye başladı. Bunu gören Peygamberimiz bize 'Bu kadının çocuğunu ateşe atacağını düşünebiliyor musunuz?' diye sordu. Kendisine 'Hayır, Allah'a yemin ederiz ki, onu ateşe atmamak elindeyken böyle bir şey yapmaz' diye cevap verdik. Bunun üzerine bize şöyle buyurdu;' Yüce Allah'ın kullarına yönelik merhameti bu kadının yavrusuna karşı beslediği şefkatten daha güçlüdür." (70)

Nasıl öyle olmasın ki, sözkonusu kadının yavrusuna karşı beslediği analık şefkati, yüce Allah'ın engin rahmetinin tek bir parçasından payına düşen rahmetin tezahüründen ibarettir.

Peygamberimizin bu Kur'an kaynaklı gerçeği bu duygulandırıcı üslupla 'arkadaşlarına öğretmesinin sonucunda sahabiler, yüce Allah'ın merhamet ahlâkı

(69) Müslim
(70) Buhari, Müslim

ile ahlâklanmak yolunda her gün yeni bir adım atıyorlar, hem kendi aralarında ve hem de tüm canlılara karşı merhametliliği benimsiyorlar, nasıl ki daha önce yüce Allah'ın kendilerine yönelik merhametinden haz duymuşlar ise kalbleri bu uygulamanın sonucunda merhametli davranışlarının hazzı ile besleniyordu. Nitekim Abdullah b. Amr İbn-il As'ın bildirildiğine göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor.

"Merhametlilere yüce Allah da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere karşı merhametli olunuz ki, gökte bulunan da size merhamet etsin." (71)

Sahabilerden Cerir'in bildirdiğine göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor:

"İnsanlara karşı merhametli davranmayanlara Allah da merhamet etmez." (72)

Sahabilerden Hz. Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamberimiz şöyle buyuruyor:

"Merhamet duygusu sadece kötülerin kalbinden çıkarılır." (73)

Yine Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamberimiz bir gün Akra b. Habis'in yanında torunu Hz. Hasan'ı öptü. Bunu gören Akra "Benim on çocuğum var, şimdiye kadar hiçbirini öpmüş değilim" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz bakışlarını Akra'ya çevirerek **"Merhamet etmeyene merhamet edilmez"** buyurdu. (74)

Peygamberimizin sahabilere yönelik merhamet dersleri sadece insanlara merhamet etme telkinleri ile sınırlı kalmıyordu. Tersine onlara yüce Allah'ın merhametinin her şeyi kapsamı altına aldığını ve müminlerin de ilâhi ahlâkı ahlâk edinmekle görevli olduklarını, buna göre ilâhi ahlâkı ahlâk edinmiş olabilmek için insanın tüm canlılara karşı merhametli davranması gerektiğini, ancak böyle yapınca tam anlamı ile insan olabileceğini öğretiyordu. O'nun bu konuda izlediği öğretim-eğitim yöntemi hep bildiğimiz duyguları harekete geçirici yöntemdi.

Nitekim Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamber Efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- buyuruyor ki:

"Adamın biri yolda yürürken oldukça susamıştı, karşısına bir kuyu çıktı, hemen aşağı inerek su içti ve yukarı çıktı. O sırada birden gözüne aşırı susuzluktan dilini sarkıtıp soluyan ve toprak yiyen bir köpek ilişti. Bunun üzerine içinden 'Anlaşılan bu köpek de benim az önce susadığım kadar susadı' diyerek az önce suyundan içtiği kuyuya indi, ayağındaki mestin tekine su doldurdu, dolu mesti dişleri arasında sıkıştırarak yukarı çıktı ve köpeğe su verdi, bunun üzerine yüce Allah adamı, bu hoşnut edici davranışı karşılığında affetti."

Peygamberimizin bu sözlerini dinleyen sahabiler "Ya Resulellah, hayvan-

(71) Tirmizi, Ebu Davud
(72) Buhari, Müslim, Tirmizi
(73) Tirmizi, Ebu Davud
(74) Buhari, Müslim

lar yüzünden sevap kazanabilir miyiz?" diye sordular. Peygamberimiz bu soruya **"Her yaş ciğer (canlı) sizin için bir sevap kazanma sebebidir."** buyurdu. (75)

Başka bir rivayete göre Peygamberimiz bu olayı şöyle anlatmıştı:

"Günahkâr bir kadın bir defasında bir kuyu etrafından dönüp duran bir köpeğe rastladı. Hava sıcaktı. Köpek susuzluktan dilini sarkıtmıştı. Bunu gören kadın ayağından mestini çıkardı ve içine kuyudan su doldurarak köpeğe içirdi, bunun üzerine Allah o kadını affetti."

Oğlu Abdurrahman'ın bildirdiğine göre sahabilerden Abdullah şöyle diyor:

"Peygamberimiz ile birlikte bir seferdeydik. Bir yerde bir kuş gördük, iki yumurtası vardı, kuş uçunca yumurtalarını aldık. Az sonra kuş geldi, tepemiz üzerinde uçuyordu, nerede ise kanatlarının üzerimize değdirecekti. O sırada çıkagelen Peygamberimiz bize **'Kim bu kuşu yavrusundan ayırdı, yavrusunu ona geriveriniz'** buyurdu. Bu arada tarafımızdan yakılmış bir karınca yuvası görünce bize 'Bunu kim yaktı?' diye sordu. Kendisine 'Biz yaktık' diye cevap vermemiz üzerine şunları söyledi; **'Ateşin Rabbinden başka hiç kimse ateş ile azap etmemelidir."** (76)

Öte yandan Hz. Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamber Efedimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor:

"Vaktiyle karıncanın biri bir peygamberi ısırmıştı. Bunun üzerine o peygamberin emri ile karıncanın yuvası yakılıverdi. Hemen arkasından yüce Allah o peygambere vahiy yolu ile şöyle buyurdu; 'Bir karınca seni ısırdı diye tesbih eden bir canlılar topluluğunu yakıverdin." (77)

İşte Peygamberimiz sahabilere Kur'an'ın eğitim metodunu böyle öğretti. Onları merhametli davranmaya alıştırırken yüce Allah'ın rahmetinin tadına vardırdı. Öyle ya, onların birbirlerine karşı gösterdikleri bu merhamet yüce Allah'ın çok sayıdaki rahmet dilimlerinden birinin eseri değil miydi?

Bu gerçek müslümanın zihnine iyice yerleşince mutlaka onun duygu dünyasında, hayatında ve ahlâkında derin etkiler meydanan getirir. Bu etkileri de ayrıntılı biçimde belirlemek zordur. Biz şimdi bu etkilere kısaca değinmekle yetinmek durumundayız. Yoksa bu tefsir kitabının dengeli olması gereken çerçevesini aşarak bağımsız bir konuya dalmış oluruz.

Bu gerçeğin bu düzeyde bilincinde olmak, müminin kalbine Rabbine ilişkin güven aşılar. Bu güven kalbleri kaydıran ve gözleri şaşırtan sıkıntılı sınav dönemleri için de geçerlidir. Çünkü mümin, emindir ki; her gelişmenin, her durumun ve oldu-bittinin ardında yüce Allah'ın rahmeti vardır; mümin kesinlikle biliyor ki; Rabbi kendisini yüzüstü bıraktı diye ya da onu rahmetinden kovdu diye sıkıntıya düşürmüyor. Sebebine gelince yüce Allah, rahmetini dileyen hiç kimseyi rahmetinden kovmaz. İnsanları Allah'ın rahmetinden kovanlar, yok-

(75) Buhari, Müslim
(76) Ebu Davud
(77) Buhari, Müslim

sun bırakanlar yine insanların kendileridirler. Onlar yüce Allah'ı inkâr ederek, O'nun rahmetini reddederek, bu rahmetten uzaklaşarak ondan kendilerini yoksun bırakırlar.

Bu güven duygusu müminin kalbini dayanma gücü ve sabırla, umut ve iyimserlikle, rahatlık ve huzurla doldurur. Çünkü kalbi bu duygular ile dolu olan mümin sevecen bir koruyucunun himayesindedir, bu himayeden uzaklaşıp başıboşluğa düşmedikçe sürekli olarak onun gölgesinde huzur içinde yaşar.

Bu gerçeğin bu düzeyde bilincinde olmak müminin duygu dünyasında Allah'dan utanma (haya) hissini kamçılar. Çünkü yüce Allah'ın bağışlayıcılığına ve rahmetine bağlanan umut, bazılarının sandığı gibi, insana günah işleme cüreti aşılamaz, tersine bağışlayıcı ve merhametli olan yüce Allah'dan utanma duygusunu güçlendirir. İlâhi merhametin günah işlemeye cüretlendirdiği kalb, gerçek anlamda imanın hazzına varamamış olan bir kalb olabilir. Bundan dolayı bazı sözde tasavvufçuların yüce Allah'ın hoşgörüsünün veya bağışlayıcılığının ya da rahmetinin hazzını tadabilmek için bile bile günah işledikleri biçimindeki saçmalıklarına anlam veremiyorum, bunların aslı olabileceğine inanamıyorum. Çünkü ilâhi rahmet karşısında sağlıklı fıtratın mantığı bu değildir!

Yine bu gerçeğin bu düzeyde bilincinde olmak, müminin ahlâk anlayışını güçlü bir biçimde etkiler. Çünkü mümin, yüce Allah'ın ahlâkını kendi ahlâkı haline getirmekle, Allah'ın huylarını huy edinmekle görevlidir. Bunun yanısıra bütün kusurlarına, günahlarına ve yanılgılarına rağmen ilâhi rahmet tarafından çepeçevre kuşatılmış olduğunu görüp duruyor. Bütün bunlar kendisine nasıl merhametli olacağını, nasıl hoşgörü göstereceğini, nasıl başkalarının kusurlarını bağışlayacağını somut örnekler halinde öğretiyor. Biz yöntemini bu büyük gerçeğe dayandıran Peygamberimizin, sahabilere yönelik eğitiminde bu ilâhi örneklerden nasıl yararlandığını az yukarda görmüştük.

Okuduğumuz ayetin belirlemesine göre yüce Allah'ın insanları Kıyamet günü biraraya getirecek olması O'nun rahmetinin göstergelerinden, sonuçlarından biridir. Tekrarlıyoruz:

"De ki: 'Göklerde ve yerde olanlar kimindir?' De ki; Allah'ındır.' O merhametliliği üzerine görev yazdı; sizleri geleceği kuşkusuz olan Kıyamet günü kesinlikle biraraya getirecektir. Kendilerine kıyanlar var ya, buna sadece onlar inanmazlar."

Gerçekleşeceği kuşkusuz olan o büyük toplantı, yüce Allah'ın üzerine görev yazdığı bu rahmetin bir parçasıdır. Bu toplantı olayının arkasında yüce Allah'ın kullarına yönelik bir ilgisi bulunduğu bellidir. Çünkü yüce Allah, insanları belli bir iş için yarattı, onları belli bir amaçla yeryüzünde halifeliğe getirdi, onları boşuboşuna yaratmadı, amaçsız ve başıboş bırakmadı. Tersine onları Kıyamet günü biraraya getirecektir. Bu gün insanların ulaşacakları son aşamadır. Tıpkı yolcuların varmak istedikleri son durak gibi. Yüce Allah o gün insanlara kendisine yönelik çabalarının, rızasına dönük emeklerinin karşılığını verecek-

tir, dünyadaki çalışmalarının titiz değerlendirmesi sunulacaktır. Onların hiçbir emeğini boşa çıkarmayacak, hiçbir ücretlerini kesmeyecektir. Tersine Kıyamet günü insanlara ücretleri, ödülleri tastamam verilecektir. Bu uygulama başlıbaşına ilâhi rahmetin göstergelerinden biridir. Ayrıca yüce Allah, kötülüğe sadece karşılığı olan cezayı verirken iyiliğe on katı kadar ve dilediklerine daha yüksek katlarda ödül veriyor, bunun yanısıra dilediği kimselerin dilediği günahlarını siliyor ki, bütün bu uygulamalar sözkonusu büyük toplantıda tecelli edecek olan birer ilâhi rahmet göstergesidir.

Cahiliye döneminin Arapları müslüman olma şerefine erip bu dinin yüce düzeyine yükselmeden önce Kıyamet günü olgusunu inkâr ediyorlardı. Bu konudaki tutumları tıpkı günümüzdeki yoldaşları olan sözde modern cahiliye bağlılarının tutumları gibi idi. İşte bu gerekçe ile ayetin bu kısmında çeşitli pekiştirme yöntemleri ile donatılmış bir anlatıma yer verildiğini görürüz. Bundan maksat, müşrik Arapların ısrarlı yalanlamalarına karşı koymaktır. Tekrar okuyoruz:

"Sizleri geleceği kuşkusuz olan Kıyamet günü kesinlikle biraraya getirecektir."

O gün kayba uğrayacak olanlar, zarara sürüklenecek olanlar sadece dünyada iman etmemiş olanlar olacaktır. Bunlar bir yandan zarar ederken öbür yandan kâr edecek değildirler, her şeylerini tümü ile yitirecekler, kesinlikle zarara batacaklardır. Çünkü kendi özlerini yitirecekler, kendi benliklerine kıymış olacaklardır. Bu yüzden herhangi bir şeyi kazanma imkânını tamamı ile yitireceklerdir. İnsan kazandığı şeyi özü için, benliği hesabına kazanır, öyle değil mi? Eğer benliğini kaybederse, özüne kıyarsa artık neyi, kimin hesabına kazanabilir? Okuyoruz:

"Kendilerine kıyanlar var ya, buna sadece onlar inanmazlar."

Bu kimseler kendi özlerine kıymışlar, onu yitirmişlerdir. Artık ellerinde iman edecek bir öz kalmamıştır. Bu ifade pratik bir durumu anlatan gerçekçi bir deyimdir. Bu din insan fıtratına yönelik derin ve etkili mesajlar, inandırıcı kanıtlar içerir. Böyle olduğu halde ona inanmayanlar, mutlaka daha önce fıtri özlerini yitirmiş olmalıdırlar. Mutlaka bünyelerindeki fıtri karşılık verme ve benimseme cihazları dumura uğramış, işlemez olmuş ya da perdelenmiş, maskelenmiş olmalıdır. Onlar bu durumda özbenliklerini kaybetmişlerdir. Çünkü özbenliklerinin yapısında saklı duran canlı fıtratlarının reaksiyon gösterme ve kabul etme cihazlarından yoksun kalmışlardır. Bundan dolayı onlar inanmıyorlar. Sebebine gelince inanacak bir özbenlikleri kalmamıştır artık. Çevrelerinde inanmaya çağırıcı kanıtların ve mesajların bol olmasına rağmen bu kimselerin iman etmemiş olmalarının anlamlı açıklaması budur. İşte Kıyamet günü onların akıbetlerini bu çarpıklıkları belirleyecektir. Bu akıbet, daha önceki özbenlikleri ile ilgili kayıplarının doğal sonucu olarak ortaya çıkacak olan büyük kayıp ve onarılmaz yıkımdır.

Daha sonraki ayette varlıklar zaman boyutu içinde inceleniyor. Oysa de-

minki ayette varlıklar mekân boyutu içinde ele alınmıştı. Böylece yüce Allah'ın varlıklar üzerindeki rakipsiz mülkiyeti, onları bilgisinin ve işiticiliğinin kapsamı altında tutuşu vurgulanıyor. Okuyoruz:

"Gecenin ve gündüzün barındırdığı her şey O'nundur. O her şeyi işiten ve bilendir."

Ünlü tefsir bilgini Zımahşerî'nin "Keşşaf" adlı tefsir kitabında belirttiği gibi buradaki **"barındırdığı"** kelimesi "barınmak" kökünden gelir. Buna göre ayetin ilk cümlesinin en akla yakın yorumu **"geceyi ve gündüzü barınak edinen her şey"** şeklindedir ki, bu da "varlıkların tümü" anlamına gelir. Böylece ayet, tüm varlıkların mülkiyetinin Allah'ın tekelinde olduğunu belirtmiş oluyor. Bir öceki ayette de O'nun bütün varlıkları içeren ortaksız mülkiyeti dile getirilmişti. Fakat bu iki ayetin anlatımları arasında şu kadarcık bir fark vardır. "De ki; 'Göklerde ve yerde olanlar kimindir?' De ki; 'Allah'ındır." ayeti varlıkları mekân boyutu açısından ele alırken şimdi incelemekte olduğumuz "Gecenin ve gündüzün barındırdığı her şey O'nundur." ayeti varlıkları zaman boyutunda gündeme getirmektedir. Kur'an belirli bir meseleyi ayrıntılı biçimde irdelerken bu tür ifade çeşitlemelerine sık sık başvurur. Bu iki ayete ilişkin birçok farklı yorumlar içinde beni en çok tatmin eden yorum bu olmuştur.

Ayetin sonundaki Allah'ın her şeyi bildiğini ve her şeyi işittiğini vurgulayan yorum cümlesi bir yandan O'nun tüm varlıkları kapsamı altında tuttuğunu ve bir yandan da bu ayetin muhatabı olan müşriklerin bu varlıklara ilişkin çeşitli saçma sözlerinden haberdar olduğunu ifade eder. Bilindiği gibi o günün müşrikleri yaratıcı ve mülkün sahibi Allah'ın birliğini kabul ettikleri halde bu surenin sonlarında göreceğimiz üzere bir kısım meyvaları, hayvanları ve insan yavrularını düzmece tanrılarına ayırıyorlardı. İşte bu yüzden burada bu müşrikler her şeyin yüce Allah'ın mülkiyet tekelinde olduğu gerçeği ile yüzyüze getiriliyor, bu gerçek -yeri geldiğinde- yüce Allah'ın izni olmaksızın O'na koştukları ortaklara ayırdıkları varlıklar konusunda kendilerini hesaba çekme gerekçesi olarak kullanılacaktır. Bu rakipsiz mülkiyet ilkesinin belirtilmesi, bunun yanısıra, az sonra incelediğimiz ayetlerde dile gelen yüce Allah'ın ortaksız dostluğunu onaylama ilkesine zihinleri hazırlayan bir bağlantı oluşturup, o ilkeye gerekçe sağlıyor. Sebebine gelince madem ki, yüce Allah tüm varlıkların ortaksız malikidir; her şey her zaman ve her yerde O'nun mülkiyeti altındadır; madem ki, O'nun bilgisi ve işiticiliği her şeyi ve her şey hakkında söylenen sözlerin tümünü kapsamaktadır; o halde O'nun ortaksız biçimde dost ve veli edinilmesi kesin bir gerekliliktir.

ALLAH DOSTLARI

Yüce Allah'ın rakipsiz yaratıcı ve ortaksız mülk sahibi olduğu belirtildikten sonra şimdi de Allah'dan başkasından yardım isteme, O'ndan başkasına kulluk sunma ve O'nun dışında dost edinme girişimlerine yönelik sert bir azarlama ile karşılaşıyoruz. Böyle bir tutumun yüce Allah'a teslim olmakla çelişeceği ve

müslüman olmakla birarada barınamayacak bir şirk oluşturacağı vurgulanıyor. Bu arada yüce Allah'ın "göklerin ve yerin yoktan varediciliği", "yediriciliği, fakat bir yediricisinin bulunmadığı", "yarar ve zarar dokunduruculuğu", "güçlü ve karşı konulmaz iradeli"liği gibi sıfatları gündeme getiriliyor. Arkasından korkunç ve tüyler ürpertici azabı hatırlatılıyor. Böylece sahneye tümü ile yüksek frekanslı ve derin ürpertili yücelik ve dehşet imajları hakim oluyor. Okuyalım:

قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ
أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ
وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَٰلِكَ
الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ
لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾
وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

14- De ki; "Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir, yedirir, fakat yedireni yoktur." De ki; "Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi."

15- De ki; "Eğer Rabbimin buyruklarına karşı gelirsem büyük günün azabından korkarım."

16- O gün kim azaptan uzak tutulursa Allah onu kayırmış olur. İşte kesin kurtuluş budur."

17- Eğer Allah başına bir musibet verirse onu O'ndan başka hiç kimse gideremez. Eğer sana bir iyilik verirse, kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

18- Kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun yaptığı her şey yerindedir, O her şeyden haberdardır.

Yüce Allah'ı dost (veli) edinmek şu anlamları ifade eder: Yüce Allah'ı Rabb, efendi ve ibadet sunma makamı edinmek; O'nun ortaksız egemenliği altına girip sırf O'na boyun eğmek; ibadet amaçlı davranışları sırf O'na yöneltmek; yardım istenecek ve güvenilecek dayanak olarak sırf O'nu tanımak; zor anlarda sırf O'na başvurmak. İşte kelimenin tüm bu anlamları ile yüce Allah'ı veli edinme, dost bilme meselesi özünde inanç meselesinin ta kendisidir. Yani ya sırf yüce Allah, kelimenin bütün anlamları ile veli edinilecek, dost bilinecek ki, bu İslâmdır ya

da bu anlamların herhangi birinde yüce Allah'a bir başkası eş tutulacak ki, bu da aynı kalbde müslümanlıkla birarada barınması mümkün olmayan müşrikliktir!

İşte bu gerçek okuduğumuz ayetlerde en güçlü ifade, en etkili imajlarla belirtiliyor. Tekrarlıyoruz:

"De ki; 'Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, o göklerin ve yerin yoktan varedicisidir, yedirir, fakat yedireni yoktur.' De ki; 'Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi."

Fıtratın güçlü ve köklü mantığıdır bu. Dostluk kime sunulacak, kime bağlanılacak? Göklerin ve yerin yoktan varedicisine değil de kime? Göklerde ve yerde yaşayan bütün canlıların rızkını verene, herkesi yedirdiği halde yedireni olmayana değil de kime? Evet;

"De ki; 'Allah'dan başkasını mı dost edineyim?"

Saydığımız sıfatları taşıyan yüce Allah varken böyle bir şey düşünülebilir mi? Yüce Allah'dan başka birini dost edinmek, -eğer bu dost edinmenin amacı yardım görmek ve destek sağlamak ise- hangi mantığa sığar! Çünkü göklerin ve yerin yaratıcısı yüce Allah'dır, göklerin ve yerin egemenliği O'nun tekelindedir. Eğer bu dost edinmenin amacı rızka kavuşmak, besin kaynakları elde etmek ise göklerde ve yerde yaşayan canlıların tümüne rızık veren, yiyecek sağlayan yüce Allah'tır. O halde rızık verme yetkisini tekelinde bulunduran mutlak egemenin dışındaki birini dost edinmenin ne gibi bir gerekçesi olabilir? Okumaya devam ediyoruz:

"De ki; 'Müslümanların ilki olmam emredildi', bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi."

Müslüman olmamın, müşrik olmamamın kesin ve somut anlamı yüce Allah'dan başkasını dost (veli) edinmememdir. Yüce Allah'dan başkasını hangi anlamda olursa olsun dost edinmek müşrikliktir ve müşriklik asla müslümanlıkla bağdaşmaz, müslümanlığın yerine geçemez.

Tek ve kesin bir mesele karşısındayız. Yumuşamayı ve kaypaklığı kabul etmeyen son derece kesin bir mesele. Ya yönelişte, mesaj almada, boyun eğmede, ibadette, yardım istemekte yüce Allah tek ve ortaksız bilinecek, bütün bu konularda mutlak egemenliği onaylanarak başka birinin bu alanların herhangi birinde O'na ortak olabileceği iddiası kökten reddedilecek, hem duygusal hem de ameli bağlılık gelenekte ve şeriatte O'nun rakipsiz otoritesine dayandırılacak, ya bütün bunlar olacak ki, bu islâmdır; ya da bu konuların herhangi birinde yüce Allah'a, bir başkası ortak sayılacak ki, bu da müşrikliktir ve asla müşriklik ile islâm ayni kalbde biraraya gelemez.

O günün müşrikleri Peygamberimizi bu konuda yumuşak ve kaypak davranmaya çağırıyorlardı. Düzmece ilâhlarına yer verdiği takdirde O'nunla birlikte bu dine gireceklerini söylüyorlardı. İlâhlığın bazı karakteristik özelliklerini

sosyal konumlarını, nüfuzlarını ve yararlarını sürdürebilmeleri için keyiflerine göre kullanmalarına gözyummasını istiyorlardı. Bu özelliklerin başında nelerin helâl ve nelerin haram olduğunu belirleme yetkisi geliyordu. Onlar bu ödünler karşılığında Peygamberimize muhalefetten vazgeçmeyi, hatta O'nu başlarına getirmeyi, kendisini servete boğmayı ve kızlarının en güzelleri ile evlendirilmesini öneriyorlardı. Fakat Peygamberimiz, bu sert reddiyeyi onların yüzlerine karşı açık açık haykırmakla emrolundu.

Müşrikler, Peygamberimize bir yandan işkence, savaş ve tepeleme eli kaldırırken öte yandan ayartma, barış ve yumuşama eli uzatıyorlardı.

Bu iki yüzlü girişime karşı Peygamberimize bu sert reddiyeyi, bu açık tutum kararlılığını ve hiçbir kaypaklığa, hiçbir yavşaklığa yer bırakmayan bu kesin yol belirlemeyi ortaya koyması emrediliyordu.

Bunun yanısıra O'na müşriklerin kalblerine korku ve ürküntü salması da emrediliyordu; aldığı emrin ve yükümlülüğün şakaya gelir tarafının olmadığını, müslüman olmaya ve yüce Allah'ın birliğini onaylamaya ilişkin ilâhi emri yerine getirmediği takdirde Rabbinin azabına çarpılmaktan korktuğunu açıkça belirtmesi telkin ediliyordu. Okuyoruz:

"De ki; 'Eğer Rabbimin buyruklarına karşı gelirsem büyük günün azabından korkarım.'

O gün kim azaptan uzak tutulursa Allah onu kayırmış olur ki, işte kesin kurtuluş budur."

Bu ifadeler Peygamberimizin, Rabbinin emri karşısındaki gerçek duygularını tasvir ediyor, O'nun ilâhi azabtan korktuğunu elle tutulur biçimde ortaya koyuyor. Nasıl korkmasın ki, herhangi bir kulun bu azaptan uzak tutulması yüce Allah'ın bir rahmet göstergesi ve kesin kurtuluşu sayılıyor.

Bunun yanısıra bu ifadeler, gerek o zamanın ve gerekse bütün zamanların müşriklerinin kalblerine ürperti salacak bir hamle niteliği taşırlar. O "büyük gün"ün, yani Kıyamet gününün azabını tasvir eden titretici bir hamle karşısındayız. Bu hamle yırtıcı bir kuş gibi avını kovalıyor, başı üzerinde daireler çizerek alçalıyor ve birden yakalamak üzere üzerine çullanıyor. Onu avını pençesine geçirmekten sadece Allah'ın yüce gücü alabilir, sadece bu güç onu burnundan tutarak başka tarafa yöneltebilir! Bu tasvir karşısında okuyucunun nefesi gırtlağında düğümleniyor, bu somut sahneyi seyrederken yırtıcı kuşun avına pençe salacağı son anı içi titreyerek kolluyor. (78)

Ayrıca Peygamberimiz neden yüce Allah'dan başkasının dost (veli) edinsin ki? Niçin kendisine yasaklanmış olan müşrikliğe bulaşarak, benimsemekle emredildiği islâma ters düşmeyi göze alsın ki? Niçin bu günahın arkasından gelecek olan korkunç, dehşetli azabın kucağına atılsın ki? Ola ki, şu dünya hayatında bir yarar sağlar ya da bir zararı başından savar diye mi? Sıkıntı anında insan-

(78) Daha ayrıntılı bilgi edinmek amacı ile yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı eserinin "Kur'an Üslubu" başlıklı bölümüne başvurulabilir... Daruşşuruk.

lardan yardım alabilir ve rahatlık anında insanlardan yarar görebilir beklentisi gerekçesi ile mi? Oysa bu beklentilerinin hepsi yüce Allah'ın elindedir. Sebepler dünyasına ilişkin mutlak güç O'ndadır, kullarının davranışlarını yönlendirecek karşı durulmaz irade O'nun iradesidir, sonra O'nun hem verirken ve hem de kısarken mutlaka bir hikmeti, bir bildiği vardır. Okuyoruz:

"Eğer Allah başına bir musibet verirse onu O'ndan başka hiç kimse gideremez. Eğer sana bir iyilik verirse kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

O kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun yaptığı her şey yerindedir, O her şeyden haberdardır."

Bu ayetlerde vicdanın fısıltıları, gönlün vesveseleri, kuruntuları, arzuların ve fobilerin kuytulukları, kuşkuların ve beklentilerin sızma yolları izleniyor. Arkasından bunların tümü inanç nuru ile, iman belirginliği ile, düşünce berraklığı ile ve ilâhlığın özüne ilişkin doğru bilgi ile cilâlanıyor, aydınlatılıyor. Çünkü Kur'an'ın burada ve bu bölümde ele alıp çözüme kavuşturduğu mesele son derece hayatî bir meseledir.

ŞAHİTLERİN TUTUMU

Son olarak bu dalganın en yüksek noktasını oluşturan bölüm geliyor. Yüksek frekanslı ve derin etkili mesaj geliyor. Uyarma, şahit tutma, karşı tarafla ilişki kesme ve müşriklik cürmüne katılmama sahnesi karşısındayız. Bütün bunlar yüksek bir ses tonu ile ve ürpertici bir kararlılıkla ifade ediliyor. Okuyoruz:

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ
هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ
اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ قُل لَّا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا
تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

19- De ki; "En büyük şahitlik kiminkidir?" De ki; "Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an, gerek sizi gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vehyedildi, siz Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahadet ediyorsunuz?" De ki; "Ben buna şahadet etmem; 'De ki; "O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım"

Bu tek ayette bu kadar kesitin ve imajın birbirini izlemesi, ardarda sıralanması şaşırtıcı bir şey! Bu izleme ve sıralanma an-be-an, tablo tablo bu sahneyi canlandırıyor. Öyle ki, neredeyse sahnede yeralan insanların mimikleri dile gelecek ve nefes alıp vermelerinin sesi duyulacak.

Meselâ işte şu Peygamberimiz! Rabbinden bu emri alıyor. Arkasından müşriklerin karşısına dikiliyor. Yüce Allah'ın dışında başka ilâhlar edinen, ilâhlığın bazı vazgeçilmez karakteristiklerini bu düzmece ilâhlarına yakıştıran ve Peygam-

berimizin getirip kendilerine tanıttığı islâma girmelerinin karşılığında O'ndan bu tutumlarını onaylamasını isteyen müşrikler ile yüzyüze geliyor. Sanki onların istedikleri olabilirmiş gibi! Sanki onların düşündüğü tarzda müslümanlık ile müşriklik birbirleri ile bağdaşabilir, aynı kalbde buluşabilirmiş gibi! Gerçi şimdi de böyle düşünenler, müşriklerin o günkü zihniyetini devam ettirenler var! Böylelerine göre hayatın yönlendirmesine ilişkin konularda yabancı kaynaklardan mesajlar alınırken, yüce Allah'tan başkasına boyun eğilirken, yüce Allah'dan başkası dost ve dayanak edinilirken, bütün bunlar yapılırken bir yandan da müslüman olmak mümkündür!

İşte Peygamber Efendimiz, şu müşriklerin karşılarına dikilerek onlara tanıtımını üstlendiği kendi dini ile dinleri arasında, kendi inandığı Allah'ın birliği ile onların müşrikliği arasında, kendi islâmı ile onların cahiliye zihniyeti arasında yol ayrımı olduğunu açıklıyor. Onlar sapık dinlerinden çıkıp kendi dinine girmedikçe aralarında hiç ortak nokta bulunamayacağını anlatıyor, bu konuda uzlaşmanın sözkonusu olamayacağını belirtiyor. Çünkü daha işin başında yolları birbirinden ayrılıyor.

Aha işte, Peygamberimiz ile müşrikler arasındaki "tanık getirme" sahnesinin herkese açık perdesi gözler önüne geliyor:

"De ki; 'En büyük şahitlik' kimindir?"

Yani şu evren bütününde tanıklığı en büyük olan şahit kimdir? Tanıklığı bütün tanıklıklara baskın gelen şahitlik kiminkidir? Kimin tanıklığı meseleyi köklü çözüme bağlar ve başkasının tanıklığına yer bırakmaz?

Tüm evrende şahitliğinin ağırlığı olabilecek başka hiçbir "şey" olmadığını vurgulamak, mutlaklığın yaygınlığını ifade edebilmek için böylesine bir soru üslubuna başvuruluyor:

"En büyük şahitlik kiminkidir?"

Peygamberimize nasıl bu soruyu sorması emrediliyorsa cevabını kendisinin vermesi emrediliyor. Çünkü bu sorunun başka bir cevabı yoktur. Bu hem sorunun muhataplarının Hirafı ile hem de aslında böyledir:

"De ki; 'Allah'ınkidir."

Evet. En büyük şahitlik Allah'ınkidir. Gerçeği O açıklar, meseleyi en iyi o çözüme bağlar. O'nun şahitliğinden sonra başka bir şahitliğe, O'nun sözünden sonra başka bir söze yer yoktur. O bir şey söyleyince söylenecek başka bir şey kalmaz, mesele bitmiş olur.

Bu gerçek, yani yüce Allah'ın şahitliğinin en ağırlıklı şahitlik olduğu gerçeği açıklanır-açıklanmaz hemen arkasından kendilerine bildiriliyor ki, Peygamberimiz ile aralarında bizzat yüce Allah şahittir:

"Benimle sizin aranızda Allah şahittir."

Yani "Aramızdaki davada şahidimiz Allah'dır." İbarede gördüğümüz bu

kesiklik, bazı sözlerin düşmüşlüğü sahnenin heyecanlı havasına son derece uygun düşüyor. Bu ifade tarzı gizli kelimeleri açığa çıkarmak sureti ile **"Allah sizinle benim aramda şahittir."** şeklinde bir cümle kurmaktan çok daha etkileyicidir.

Peygamberimiz temel ilkeyi, yani bu meselede yüce Allah'ın karar mercii olduğu ilkesini ortaya koyduktan sonra müşriklere açıklıyor ki, yüce Allah'ın şahitliğini şu Kur'an içeriyor, yüce Allah ona kendisine müşrikleri uyarsın diye indirdi, gerek Peygamber'in sağlığında ve gerekse ölümünden sonra bu Kur'an ulaşabildiği herkes için bir uyarıcı görevi yapacaktır. O gerek o günkü müşrikler ve gerekse bilgisine ulaşabildiği diğer herkes aleyhine kanıttır. Çünkü yüce Allah'ın bu temel konuya ilişkin şahitliğini içeriyor. Gerek dünya ve Ahiret, gerekse evrenin ve insanın varoluşu bu temel meseleye dayanır. Okuyoruz:

"Bu Kur'an gerek sizi ve gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi."

O halde şu Kur'an, kime anlayabileceği bir dille anlatılır da adam onun içeriğini anlayabilirse artık o aleyhine delil olmaya başlar, uyarı mesajını almış olur, eğer bu mesajı aldıktan sonra gerçeği yalanlarsa azaba çarpılmayı hakkeder.

(Fakat eğer bir kimse Arapça bilmediği için Kur'an'ı anlayamıyorsa, araya giren dil yabancılığı engeli yüzünden Kur'an'ın içeriğinden haberdar olamıyorsa Kur'an o kimsenin aleyhinde tanık olma işlevini yüklenmez. Bu durumda bu şahitliğin içeriğini, yani Kur'an'ın anlamını o kimseye anlayabileceği bir dil aracılığı ile tanıtmamış olan müslümanlar sorumludur. Tabii ki, eğer Kur'an-ı Kerim adamın ana diline çevrilmemiş ise bu böyledir.)

Peygamberimiz müşriklere Kur'an'ın ilâhi tanıklığı içerdiğini açıkladıktan sonra bu şahitliğin içeriğinin ne olduğunu açıklıyor. Bu açıklamayı yaparken meydan okuyucu ve onların ters doğrultudaki şahitliklerini, yüce Allah'ın şahitliğine taban tabana zıt nitelikteki şahitliklerini kökten reddedici bir dil kullanıyor. Onlara açık açık söylüyor ki, karşıt şahitliklerini reddediyor, olduğu gibi geri çeviriyor, onun tersini ilân ediyor, zıddını açıklıyor, açıkça Rabbinin mutlak birliğine ve ortaksız-rakipsiz ilâhlığına şahitlik ediyor, bu yol ayrımında onlarla arasındaki bütün ipleri koparıyor, vurgulamalı ve pekiştirici bir dille onların müşrikliklerinden uzak olduğunu, bu ağır günahlarının sorumluluğuna katılmaktan kaçındığını haykırıyor. Okuyoruz:

"Yoksa siz Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı tanıklık ediyorsunuz?" De ki; 'Ben buna şahitlik etmem.' De ki; 'O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

Kur'an'ın ayetleri bu canlı kesitleri ile ve bu imajları ile kalblere öylesine dehşetli bir ürperti salıyor ki, insan sözünün bunu yapabilmesi sözkonusu değildir. Bu yüzden herhangi bir yorumla araya girerek bu ayetlerin kalblere akışını, fışkırışını durdurmak istemiyorum.

Yalnız bu ayetler kesitin içerdiği ve bu dalganın köpüklerinde somutlaşan meseleden sözetmek istiyorum. Bu ayetlerin dikkatlerimize sunduğu mesele dost

edinme, Allah'ı birleme ve müşrikler ile ilişki kesme meselesidir. Bu mesele bu inanç sisteminin temel meselesi, onun içerdiği en büyük gerçektir. Günümüzün müslüman camiası bu ilâhi dersin üzerinde uzun uzun durmak zorundadır. Çünkü bu ayetlerin inişine muhatap olan o günün müslüman camiası ne tür bir cahiliye zihniyeti ile karşıkarşıya idi ise bu günün müslüman camiası da aynı tür cahiliye zihniyeti, aynı cinsten olan bir cahiliye tutumu ile karşıkarşıyadır. Bu yüzden günümüzün müslümanları tutumlarını bu ayetlerin ışığında belirlemekle, bu ayetlerin gösterdiği yoldan gitmekle yükümlüdürler. Bu gerekçe ile bu ayetler üzerinde uzun uzun durup rotalarını onların kılavuzluğu altında çizmelidirler.

Zaman döndü, dolaştı ve bu dinin insanlığa geldiği ilk günkü noktaya geldi. İnsanlık, şu Kur'an'ın Peygamberimize indiği günlerdeki durumunun bir benzerine döndü. İslâmiyetin, en büyük temel kuralı olan "lâilâhe illellah (Allah'dan başka ilâh yoktur)" ilkesini yerleştirmek üzere geldiği günlerin ve sosyal şartların benzerlerini yaşıyoruz neredeyse.

Yalnız bu şahadet cümlesinin anlamını islâm orduları başkomutanının elçisi Rebii b. Amir'in anladığı ve anlattığı gibi anlamak gerekir. Bilindiği gibi Rebii b. Amir, Pers orduları başkomutanı Rüstem ile görüşmesi sırasında komutanın "Sizi buralara getiren sebep nedir?" şeklindeki sorusuna şu cevabı veriyordu; "Bizi buralara gönderen yüce Allah'dır. İsteyenleri kula kulluk boyunduruğundan kurtarıp yüce Allah' a kul olma düzeyine, dünyanın dar kalıpları içinde tutsak olmaktan kurtarıp dünya ve Ahiret enginliğine ve çarpık dinlerin baskısından kurtarıp islâmın adaletine kavuşturmak için geldik."

Rebii b. Amir bu sözleri söylerken Rüstem ile soydaşlarının imparator Kisra'ya tapmadıklarını or ı vrenin yaratıcısı ve ilâhı olarak görmediklerini, bilenin ibadet amaçlı davranışları kendisine sunmadıklarını biliyordu. Yalnız imparatorun yasa koyma yetkisini onaylıyorlar, bu anlamda ona tapıyorlardı ki bu tutu n islâma aykırı idi, hatta onunla çelişiyordu. Bu yüzden Rüstem'e bildirdi ki, yüce l' h kendilerini insanları kulun kula kulluk ettiği, rejimlerin ve sosyal düzenlerin pençesinden kurtarıp ortaksız Allah'a kul olma düzeyine ve islâm adaletinin dirliğine çıkarmaya göndermişti. Bu rejimlerin ve düzenlerin savunucuları ilâhlığın belli-başlı özelliklerini oluşturan egemenliği, yasa koymayı, sözkonusu ayrıcalıklı kullara yakıştırıyor ve halktan bu egemenliğe boyun eğmesini ve bu yasalara uymasını istiyorlardı ki, bunlar çarpık dinlerin sözcüleri idiler.

Zaman döndü, dolaştı ve bu dinin insanlığa "lailâhe illellah" ilkesini getirdiği günkü noktaya geldi. İnsanlık tekrar kulun kula kul olduğu döneme geri döndü, tekrar çarpık dinlerin baskısı altına düştü, "lailâhe illellah" (Allah'dan başka ilâh yoktur)" ilkesini çiğnedi. Gerçi bazı kimseler minarelerden "lailâhe illellah" cümlelerini seslendirmekte devam ediyorlar. Fakat bu seslendirmeyi sözkonusu cümlenin anlamını kavramadan ve ağızlarından dökülen bu kelimelerin bilincinde olmadan ve birtakım ayrıcalıklı kulların kendilerine yakıştırdıkları "egemenliğin" meşruluğunu reddetmeden yapıyorlar. Oysa egemenlik, ilâhlık-

la eş-anlamlıdır. Buna göre gerek bazı ayrıcalıklı fertlerin gerek yasa koymakla görevlendirilmiş kurumların ve gerekse hakların bu yetkiyi kendilerine yakıştırmaları gayri meşrudur. Çünkü ne bu imtiyazlı fertler ne yasama kurumları ve ne de halklar ilâh değildirler ve buna göre egemenlik yetkisini kullanma hakları yoktur.

Ne var ki, insanlık tekrar cahiliye dönemine döndü, "lailâhe illellah" ilkesine sırt çevirdi ve bunun sonucu olarak sözü geçen kimselere ilâhlık özelliklerini yakıştırdı, artık yüce Allah'ın birliğini unutuverdi, sırf O'nu dost edinme, sırf O'na dayanma ilkesinden uzaklaşıverdi.

İnsanlık tümü ile böyle oldu. Bu hüküm, yeryüzünün doğusunun ve batısının minarelerine çıkıp oralarda "lailâhe illellah" cümlelerini haykıranlar için, bu kelimeleri anlamsız ve pratik uygulamasız olarak seslendirmekle yetinenler için de geçerlidir. Aslında bunların günahı daha büyüktür ve Kıyamet günü çarpılacakları azap daha ağırdır. Çünkü onlar doğru yolu tanıdıktan ve uzun bir süre müslüman olarak yaşadıktan sonra kula kul olma sapıklığına geri döndüler.

İşte bu yüzden günümüzün müslüman topluluğu bu açık anlamlı ayetler üzerinde uzun uzun durmaya ne kadar çok muhtaçtır!

Meselâ bu kitle, bağlılık ve dost edinme ilkesini belirten şu ayet üzerinde durmaya ne kadar çok muhtaçtır!:

"De ki; 'Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, o göklerin ve yerin yoktan varedicisidir, yedirir, fakat yedireni yoktur." De ki; 'Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi."

Günümüzün müslümanları bu ayet üzerinde uzun uzun durup düşünmelidirler ki, şu gerçekler kafalarına iyice yerleşebilsin: İster boyun eğme ve itaat etme, ister yardım isteme ve medet umma anlamında olsun, yüce Allah'dan başkasını dost ve dayanak edinmek islâma taban tabana zıddır. Çünkü bu tutum islâmın insanları pençesinden kurtarmaya geldiği müşrikliğin ta kendisidir. Yüce Allah'dan başkasını dost edinmenin ilk somut uygulaması, ilk açık belirtisi gerek vicdanda ve gerekse pratik hayatta yüce Allah'dan başkasının egemenliğini kabul etmektir. Oysa günümüzün insanlığı istisnasız olarak tümü ile bu tutumu benimsemiştir. Günümüzde müslümanın ana amacı tüm insanlığı kula kulluk boyunduruğundan kurtarıp yüce Allah'a kul olma özgürlüğüne kavuşturmaktır. Günümüzün müslümanı bu uğurda mücadele ederken tıpkı Peygamberimizin ve bu ayetlere muhatap olan ilk müslüman cemaatın karşı karşıya bulunduğu cahiliye zihniyetinin aynısı ile karşıkarşıyadır.

Günümüzün müslümanları cahiliye zihniyetine karşı mücadele verirken aşağıdaki ayetlerin mümin kalblere kazandıracakları gerçeklere ve duygulara sahip olmaya ne kadar çok muhtaçtırlar!

"De ki; 'Eğer Rabbimin buyruklarına karşı gelirsem büyük günün azabından korkarım.'

'O gün kim azaptan uzak tutulursa Allah onu kayırmış olur. İşte kesin kurtuluş budur.

Eğer Allah başına bir musibet verirse onu O'ndan başka hiç kimse gideremez. Eğer sana bir iyilik verirse, kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

O kulları üzerinde kesin egemendir. O'nun yaptığı her şey yerindedir ve O her şeyden haberdardır."

Günümüzün müslümanı cahiliyeye karşı vereceği savaşta bu zihniyetin acımasızlığını, zorbalığını, baskısını, sırt çevirmesini, inatçılığını, bozulmuşluğunu, kokuşmuşluğunu tümü ile karşısında bulur. Müslüman bütün bu iğrençliklere karşı dururken bu gerçeklerin ve bu duyguların kalbinde yerleşmiş bulunmasına ne kadar çok muhtaçtır! Bu gerçekleri ve bu duyguları bir kere daha hatırlayalım: Yüce Allah'ın buyruklarını çiğnemekten ve O'ndan başkasını dost-dayanak edinmekten korkmak. Yüce Allah'ın buyruklarını çiğneyenleri bekleyen korkunç azaptan çekinmek. Zarar ve fayda dokunduranın sadece Allah olduğuna kesinlikle inanmak. Yüce Allah'ın kulları üzerinde kesinkes egemen olduğunun, O'nun hükmünü hiç kimsenin geriye atamayacağının, kararını hiç kimsenin önleyemeyeceğinin her zaman bilincinde olmak.

Bu duyguları ve bu gerçekleri içinde barındırmayan kalb, şu azgın cahiliye zihiyeti karşısında İslâmı yeniden "kurma"nın gerektireceği yükümlülükleri omuzlarında taşıyamaz. Bu yükümlülükler dağların bile taşıyamayacağı kadar ağırdır!

Bu günün müslümanı önce yeryüzündeki görevini gerçek anlamı ile ve kesin olarak bilecek, insanlara benimsetmeye çalıştığı inanç sisteminin mahiyetini kavrayacak, yüce Allah'ı -dostluğun her anlamı ile- yalnız başına dost edinmeyi inancının gereği bilecek ve bu zor görevi sırasında hangi gerçekleri ve duyguları kalbinde taşıması gerektiğinin bilincinde olacaktır. Bütün bunlardan sonra şiddetle muhtaç olduğu bir tutum vardır ki, o da şudur. Eski zamanların cahiliye zihniyeti gibi günümüzün cahiliye zihniyetinin de pençesinde kıvrandığı müşriklik hastalığı ile aradaki bütün bağları koparacak, bütün ipleri kesecek, onunla hiçbir anlamda ilişiği kalmayacak, ona karşı yüce Allah'ın şahidliğine sığınacaktır. Bunların yanısıra Peygamberimizin söylemekle emredildiği sözün aynısını söyleyecek, bu sözü tıpkı Peygamberimizin yaptığı gibi cahiliye zihniyetinin suratına çarpacak ve böylece Peygamberimizi izleyerek yüce Allah'ın bu konudaki buyruğunu yerine getirecektir. Tekrarlıyoruz:

"De ki; 'En büyük şahidlik kiminkidir?' De ki; 'Benimle sizin aranızda Allah şahiddir, bu Kur'an gerek sizi ve gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi, sizler Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahidlik ediyorsunuz?' De ki; 'Ben buna şahidlik etmem' De ki; 'O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

Günümüzün müslüman camiası yeryüzünü çepeçevre saran cahiliye zihniyetine karşı bu tutumu takınmak zorundadır. Bu gerçek sözleri bu zihniyetin yüzüne karşı mertçe, erkekçe, dobra dobra, kesin, hiçbir pazarlık beklentisine

yer bırakmayan, yüksek frekanslı, titretici ve ürkütücü bir ses tonu ile haykırmalıdır. Sonra yüce Allah'a sığınmalıdırlar. O'nun her şeye gücünün yettiğini, kulları üzerinde kesinkes egemen olduğunu, zorba ve diktatör taslakları da dahil olmak üzere şu insanların sineklerden bile güçsüz olduklarını, sinek üzerlerinden bir parça koparacak olsa o parçayı ondan geri alamayacaklarını, onların yüce Allah'ın izni olmadıkça hiç kimseye zarar veremeyeceklerini ve Allah'dan izinsiz olarak hiç kimseye fayda sağlayamayacaklarını, yüce Allah'ın dilediğini üstün iradesi ile önünde-sonunda yürüteceğini, fakat çoğu kimsenin bunun farkında olmadığını bilmenin rahatlığında huzur bulmalıdırlar.

Yine günümüzün müslümanları kesinlikle bilmelidirler ki, bu yol ayrımı noktasında cahiliye zihniyetinden tamamen ayrılıp hakka sarılmadıkça; doğru sözü tağutların, zorbaların yüzüne karşı açıkça haykırmadıkça, cahiliye zihniyetine karşı yukardaki ayetin öğrettiği gibi yüce Allah'ı şahit tutmadıkça, cahiliye savunucularına burada dile gelen uyarıyı yöneltmedikçe, onlara bu gerçekleri açık açık söylemedikçe, onlarla bu derece kesin bir biçimde ilişkiyi kesmedikçe ve bu oranda onların tutumundan uzaklaşmadıkça müslümanların zafere ulaşmaları, yeryüzünde egemen olacaklarına ilişkin ilâhi vaadin ellerinde gerçekleşmesi mümkün değildir.

Bu Kur'an, tarihe karışmış belirli bir durumun şartlarına cevap olsun diye gelmedi. Tersine o zaman ve yer kayıtlarından bağımsız, sürekli geçerliğe sahip bir sistem olarak geldi. Herhangi bir dönemin müslüman toplumu Kur'an'ın indiği şartların benzeri olan şartlarla karşılaşınca bu sisteme başvuracak, bu yöntemi kullanacaktır. Günümüzde tamamen Kur'an'ın indiği günlerin şartları ile karşı karşıyayız. Zaman döndü, dolaştı ve şu Kur'an'ın yepyeni bir islâm toplumu kurmak için indiği günlerdeki noktaya döndü. O halde bu dinin gerçek olduğuna ilişkin kesin inanç, yüce Allah'ın takdirinin ve üstün iradesinin geçerliğine ilişkin derin bilinç, eğriyol ve eğriyol tarafları ile araya konmuş kesin mesafe bu savaşta müslüman cemaatin cephane birikimi olmalıdır. Hiç kuşkusuz yüce Allah en etkili koruyucudur ve merhametlilerin en merhametlisidir.

Aşağıda okuyacağımız ayetler grubu -ya bu surede kullanmayı uygun gördüğümüz deyimle ayetler dalgası- Kur'an-ı Kerim'i yalan sayan, öldükten sonraki dirilişi ve Ahireti inkâr eden müşriklerle yeni bir karşılaşmaya girişiyor. Fakat bu defa daa önceki ayetler grubunda olduğu gibi onların şımarıklıkları, kör inatçılıkları tasvir edilmiyor, eski yoldaşları olan yalanlayıcıların başlarına gelen toplukırım sahneleri gündeme getirilmiyor.

Bu karşılaşmada müşrikler yalanladıkları yeniden diriliş günü kendilerini bekleyen akıbetle, inkâr ettikleri Ahirette çarpılacakları ceza ile yüzyüze getiriliyorlar. Bu akıbet ve bu ceza elle tutulur, canlı sahneler halinde karşılarına getiriliyor. Bu sahnelerde kendilerini hep biraraya toplanmış; susturucu, azarlayıcı, teşhir edici ve hayrete düşürücü sorular karşısında ter dökerlerken görülüyor:

"Hani nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?"

Müşrikler büyük bir korku, dehşet, eziklik ve yaltaklanma içinde yüce Allah'a yemin ederek ortaksız ilâhlığını itiraf ediyorlar:

"Vallahi, ey Rabbimiz, biz müşrik değildik."

Yine bu sahnelerde onları cehenem ateşi başında durdurulmuş, başka tarafa doğru adım atamamanın çaresizliği içinde korku, dehşet, pişmanlık ve hayıflanma dolu bir ifade ile şöyle dediklerini izliyoruz:

"Ah, ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak."

Yine bu sahnelerde onları yüce Allah'ın karşısına dikilmiş olarak seyrediyoruz. Adamlar duydukları utanç, pişmanlık, korku ve dehşet karşısında eriye eriye ufalırlarken yüce Allah kendilerine **"Yeniden dirilmek gerçek değil miymiş!"** diye soruyor, onlar da büyük zavallılık ve yerin dibine geçmişlik için de bu soruya **"Rabbimiz hakkı için, evet"** diye cevap verirler. Fakat bu itiraf onlara hiçbir şey kazandırmaz.

"O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz."

Yine bu sahnelerde onlar özbenliklerine kıymış ve bu yüzden sahip oldukları her şeyi kaybetmiş olarak kendilerini gözlüyorlar. Adamlar günahlarını sırtlamışlar, bu ağır yükleri altında sendeleye sendeleye ilerlemeye çalışırlarken Ahirete boş vermiş, bu konuda zararlı bir değiş-tokuşa girişmiş olmalarından dolayı hayıflanarak inliyorlar!

Ardarda gelen sahneler karşısındayız. Sahnelerin hepsi de kalbleri ürpertici, vücudun eklemlerini yuvalarından dışarıya uğratıcı, insan varlığını sarsıcı, yüce Allah'ın dilediği kimseler hesabına gözleri ve kalbi açıcı, Peygamberimizin tanıttığı gerçekleri ve müşriklerin yalanladıkları kutsal kitabı benimsetici bir nitelik taşır. Zaten bu müşriklerden önceki kitap ehli, bu kutsal kitabı çocuklarını tanıdıkları kadar kesin bir berraklıkla tanıyorlar.

Şimdi ayetleri incelemeye geçiyoruz:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

20- Kendilerine kitap verdiklerimiz, Peygamberi ve Kur'an'ı tıpkı çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. Fakat kendilerine kıyanlar varya, onlar asla inanmazlar.

Yahudiler ile hıristiyanların Kur'an-ı Kerim'i iyi tanıdıkları ya da Peygamberimizin gerçek peygamber olduğunu ve Kur'an'ın kendisine yüce Allah tarafından indirildiğinin gerçek olduğunu bildikleri sık sık vurgulanır. Bu gerçek kimi zaman müşriklerin kendilerine karşı ortaya konur; onların bu din karşısında takındıkları karşıt, inkârcı, savaşçı ve saldırgan tutuma cevap vermek için gündeme getirilir. Kimi zaman da bu gerçek müşrik Araplara karşı ortaya ko-

nur; bu durumlarda müşrik Araplara vahyin ve semavi kitapların niteliklerini iyi bilen yahudilerin ve hıristiyanların şu Kur'an'ın mahiyetini de aslında iyi bildikleri, O'nun kendi peygamberlerine daha önce indirilmiş kutsal kitaplar gibi vahiy yolu ile Peygamberimize indirilmiş bir kitap olduğundan kuşku duymadıkları, buna göre ona karşı çıkışlarının samimi olmadığı hatırlatılır.

Bu ayet -tercih ettiğimiz görüşe göre- Mekke inişlidir. Buna göre burada ehl-i kitaptan sözedilmesi, müşrik Araplara şu mesajı vermek içindir: Kendilerinin inkâr ettikleri şu Kur'an'ı, kitap ehli çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyorlar, durum böyleyken eğer bunların çoğu buna inanmıyorsa bunun sebebi bunların kendi özlerine kıymış olmalarıdır, inanmamaları o yüzdendir. Bu konudaki durumları, özbenlikleri kıydıkları için bu dine inanmamış olan müşriklerin durumu gibidir. Ayetin önü de arkası da müşriklerden sözediyor ki, bu durum bu surenin tanıtma yazısında dediğimiz gibi bu ayetin Mekke inişli olduğu görüşüne katılmamızın gerekçelerindendir.

Tefsir bilginleri gerek bu ayeti ve gerekse benzerlerini şöyle açıklıyorlar: "Onlar, yani ya müşrikler ya da kitap ehli, bu Kur'an'ın Allah tarafından indirilmiş, gerçek bir kitap olduğunu veya Peygamberimizin gerçek bir peygamber olup Kur'an'ın kendisine vahiy yolu ile indirildiğini biliyorlar."

Bu anlam ayetin içeriğinde gerçekten vardır, fakat ayetin söylemek istediğinin bütünü bu değildir. Eğer biz tarihin akışını iyi izlersek ve yahudiler ile hıristiyanların bu süreç içinde bu dine karşı takındıkları tutumu değerlendirirsek bu ayetin bir başka anlamı daha olduğunu görürüz. Yüce Allah bu "öbür" anlamı da müslümanlara belletmeyi dilemiş olmalıdır. Böylece bu din dolayısı ile sürekli biçimde yahudi ve hıristiyanlarla karşıkarşıya gelmek zorunda kalan müslümanlar bu önemli gerçeği hep belleklerinde yaşatsınlar, hiçbir zaman akıllarından çıkarmasınlar istemiştir.

Yahudiler ve hıristiyanlar Kur'an'ın Allah'dan gelmiş, gerçek bir kutsal kitap olduğunu biliyorlar. Bundan dolayı gayet iyi biliyorlar ki, bu kitap etkilidir, güçlüdür, yararlıdır, yapıcıdır; onun öğrettiği inanç sistemini benimseyen, onun bellettiği ahlâk sistemini kişiliğinde somutlaştıran ve onun dayandığı hayat düzenini toplumunun pratiğine yansıtan millet için itici, ileriye götürücü bir enerji kaynağıdır. Bu yüzden bu kitaba ve bağlılarına karşı durmak için akıllarının erdiği bütün hesapları yaparlar. Çünkü dünyanın, kendileri ile bu dinin bağlılarına birarada dar geleceğini gayet iyi biliyorlar! Sebebine gelince iyi biliyorlar ki, bu dinin içeriği gerçektir, haktır ve buna karşılık kendi yolları eğridir, batıldır; benimsedikleri, sosyal kurumları, ahlâkları ve hayat tarzları için dayanak edindikleri cahiliye zihniyeti ile bu din uzlaşmaz, onun varlığına göz yummaz; bu yüzden bu dinin cahiliyeye yönelik sürekli ilişkisi, amansız bir savaş olacaktır. Cahiliye zihniyetinin dünyada kökü kazınıncaya, bu din yeryüzünde kesinlikle egemen oluncaya, yüce Allah'ın egemenliğini gasp etmeye yeltenenler dünyanın her tarafından kovulup atılıncaya, egemenlik yüce Allah'ın tekelinde odaklaşıncaya kadar bu amansız savaş sürüp gidecektir.

İşte yahudiler ile hıristiyanlar islâm dinine ilişkin bu gerçeği iyi biliyorlar, bu anlamda onu çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyorlar. Bundan dolayı kuşaktan kuşağa aktarılan yoğun bir çaba ile bu dini araştırıyorlar, onun güç kaynaklarını irdeliyorlar, vicdanlara giriş kanallarını ve sızma gözeneklerini belirlemeye çalışıyorlar. Ciddi bir biçimde şu soruların cevabını arıyorlar: Bu dinin yönlendirici, atılımcı gücünü nasıl sarsabilirler? Onun bağlılarının kalblerine nasıl kuşku ve güvensizlik tohumları ekebilirler? Onun nass'larını ve kavramlarını nasıl çarpıtabilirler? Bağlılarını gerçek bilim yolundan nasıl saptırabilirler? Bu dini batılı ve cahiliye zihniyetini silindir gibi ezen ilâhi egemenliği, onu gaspedenlerden geri alarak yüce Allah'ın yeryüzündeki egemenliğini perçinleyen ileriye itici, dinamik niteliğinden uzaklaştırarak kuru bir kültürel akıma, birtakım cansız teorik araştırmalara, birtakım teolojik ya da fıkhı tartışmalara veya anlamsız mezhep çatışmalarına nasıl dönüştürebilirler? Onun özüne yabancı, hatta özünü tahrip edici düşünceler ile sistemlerle ve kurumlarla temel kavramlarını nasıl yozlaştırabilirler? Bu melânetleri işlerken bu dinin bağlılarına inanç sistemlerini saygın ve dokunulmaz tuttukları izlenimini nasıl verebilirler? Sonunda bu inanç sisteminin boşluğunu başka düşünceler ile, başka kavramlar ile ve başka idealler ile nasıl doldurabilirler; böylece çarpıtacakları, tanınmaz hale getirecekleri bu inanç sisteminin vicdanlarda kalan köklerinin son kalıntılarını da nasıl söküp atabilirler?

Yahudiler ile hıristiyanlar bu dini ciddi, köklü ve titiz bir biçimde etüd ediyorlar. Ama amaçları, bazı saf müslümanların sandıkları gibi gerçeği aramak değildir; ya da bazı aldanmışların düşündükleri gibi bu dine hakkını vermek, onun değerini tarafsız bir şekilde ortaya koymak değildir. Sözünü ettiğimiz aldanmışlar Batılı araştırıcıların veya oryantalistlerin bu dinin herhangi bir iyi tarafını itiraf ettiklerini görünce hemen böyle bir yanılgıya kapılıverirler. Asla! İşin aslı hiç bir zaman böyle değildir. Onlar bu dine neresinden vurabileceklerini, onun duyarlı ve ölümcül noktalarının nereler olabileceğini belirleyebilmek amacı ile onu ciddi, köklü ve titiz biçimde etüd ediyorlar. Onlar bu dinin vicdanlara girerken kullandığı yolları ve sızma kanallarını bulup bu kanalları tıkamak ya da bozmak istiyorlar. Onlar bu dinin güçlü olduğu noktaları ortaya çıkarıp ona bu noktalarda karşı koymak, böylece kaleyi içinden fethetmek istiyorlar. Bu dinin kendini vicdanlarda nasıl yapılandırdığını bellemek istiyorlar, çünkü insanların vicdanlarında doğan boşluğu doldurmak için kullanacakları karşıt düşünceleri aynı mekanizmayı taklit ederek geliştirmeyi tasarlamaktadırlar.

Biz müslümanlar bu gerçeği iyi bilmekle görevliyiz. Buna bağlı bir başka görevimiz de asıl bizim, çocuklarımızı tanıdığımız gibi dinimizi yakından tanımamız gerektiğinin bilincinde olmamızdır, bu görevin öncelikle bize düştüğünü kafamıza yerleştirmemizdir.

Tarihimizin bin dörtyüz yıllık realitesi bize bir tek gerçeği anlatıyor. Bu gerçek "Kendilerine kitap verdiklerimiz Peygamberi ve Kur'an'ı tıpkı çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar" ayetinin açıkladığı gerçektir. Fakat bu gerçek içinde ya-

şadığımız zaman kesitinde her zamankinden daha açık bir biçimde ortaya çıkıyor. Bu dönemde islâm hakkında yapılan araştırmalar, yayınlanan eserler daha büyük bir yoğunluk kazandı, öyle ki, çeşitli yabancı dillerde ortalama olarak her hafta islâm ile ilgili yeni bir kitap yayınlanıyor. Bu araştırma eserleri yahudiler ile hıristiyanların islâmın özüne, tarihine, güç kaynaklarına, ona karşı koyma yöntemlerine ve mesajını yozlaştırma yollarına dair bütün önemli ve ayrıntılı noktaları ne kadar inceden inceye bildiklerini gösteriyor.

Bu araştırmaları piyasaya süren araştırmacıların ezici çoğunluğu -doğallıklabu niyetlerini açıklamaktan titizlikle kaçınıyorlar. Çünkü onlar eğer bu dine açıktan açığa saldırırlarsa bu tutumlarının müslümanlar arasında heyecanlı karşı koymalara, sert direnişlere yolaçacağının iyi biliyorlar. İyi biliyorlar ki, vaktiyle sömürgeleştirme savaşlarında somutlaşan, bu dine yönelik silâhlı saldırılar müslümanların sert tepkisi ile karşılaşmıştı, bu silâhlı saldırıları geri püskürtmek amacı ile gelişen hareketler dini bilinç temeline ya da en azından dini heyecan bazına dayanıyordu, eğer islâma yönelik açık saldırılar devam edecek olursa -bu saldırılar düşünce düzeyinde bile kalsa- müslümanlar arasında savunma ve direnme heyecanının uyanması önlenemeyecektir. Düşmanlarımız bu gerçeği bildikleri için ezici çoğunlukları ile daha sinsi, daha iğrenç bir yönteme başvuruyorlar. Adamlar önce bu dine övgüler düzüyorlar, böylece müslümanların bilenmiş duygularını uyutuyorlar, tepki göstermeye hazır duyarlı heyecanlarını uyuşturuyorlar, okuyucunun güvenini ve bağlılığını kazanıyorlar, arkasından zehiri bardağa doldurarak rahatça karşılarındakilere sunuyorlar. Bu aşamada neler dediklerini zehirli kitaplarının sayfalarından izleyebiliriz.

"Evet, bu din büyük bir dindir. Fakat çağdaş uygarlıkla uyuşabilmesi, onunla atbaşı gidebilmesi için kavramlarının ve kurumsal düzenlemelerinin gelişmesi, tekâmül etmesi gerekir. Gerek sosyal kurumlarda gerek yönetim biçimlerinde ve gerekse ahlâki değerlerde meydana gelen gelişmelere karşı çıkmamalıdır. Kısacası kalblerde barınmaya razı inanç haline gelmeli ve pratik hayatın çağdaş uygarlık tarafından geliştirilen teoriler, deneyimler ve yöntemler aracılığı ile düzenlenmesini onaylamalıdır. Bu alanda yeryüzü kaynaklı düzmece ilâhların ortaya koydukları deneyimlere ve yöntemlere kutsallık kaftanı giydirmekle yetinmelidir. İşte böyle yaparsa büyük din olmaya devam eder."!

Bu tür eserlerin sinsi yazarları aldatıcı bir objektiflik ve uyuşturucu bir övgü maskesi altında bu dinin güçlü noktalarını ve derinliklere kök salmış özelliklerini anlatırlarken kendi milletlerine seslenmeyi amaçlarlar; onları bu dinin taşıdığı tehlike konusunda ve güç kaynakları konusunda uyarmak isterler, böylece yıkım mekanizmalarının önüne projektör tutarak bu mekanizmaların darbelerini hedefe isabet ettirmelerini "bu dini çocuklarını bilir gibi bilmelerini" sağlamaya çalışırlar.

Müslümanlar Kur'an'ın gölgesinde yaşadıkça, inançları uğruna savaşa giriştikçe, tarihi olayları bilinçli bir yaklaşımla süzgeçten geçirdikçe, yaşadıkları günlerin olaylarının bilgi ışığında değerlendirdikçe, çevrelerinde olup-biten her

şeyi gerçeği bulduran ve gidilecek yolu aydınlatan Allah'ın nuru ile görürlerse her an bu Kur'an'ın yeni bir sırrını önlerine açtığını göreceklerdir.

ZALİMLER KURTULUŞA EREMEZLER

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ
نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ
تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا
مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

21- Allah hakkında yalan uydurarak O'na iftira edenden ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Hiç kuşkusuz zalimler kurtuluşa eremezler.

22- O gün onların tümünü bir yere toplarız da sonra Allah'a ortak koşanlara "Hani, nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?" diye sorarız.

23- Sonra bu müşrikliklerinin "Vallahi, ey Rabbimiz, biz müşrik değildik" demelerinden başka bir akıbetleri olmaz.

24- Kendileri aleyhinde nasıl yalan söylediklerini ve uydurma ilâhları tarafından nasıl yüzüstü bırakıldıklarını görüyor musun?

Bu ayetlerde müşrikler tutumlarının içyüzü ile yüzyüze getirilmeye devam ediliyor, davranışlarının ve eylemlerinin yüce Allah'ın terazisindeki konumu kendilerine tanıtılıyor. Bu yüzyüze getirme işlemi yüce Allah adına yalan uydurarak işledikleri zulmü anlatan bir soru cümlesi ile başlıyor. Allah adına uydurdukları yalanların başlıcaları şunlardır: Hz. İbrahim'in Allah katından getirdiği dine bağlı olduklarını iddia ediyorlar. Helâl ya da haram olduklarını ilân ettikleri kimi hayvanların, yiyecek maddelerinin ve tapınma biçimlerinin yüce Allah'ın emrinden kaynaklandığını ileri sürüyorlar. Oysa -bu surenin sonuna doğru anlatılacağı üzere- bu helâller ve haramlar yüce Allah'ın emirlerine dayanmıyor, onların "şahsi kanaatlerine" dayanıyor.

Müşriklerin bu durumu tıpkı günümüzün bazı müslümanlarının durumuna benziyor. Onlar da Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği dine bağlı olduklarını iddia ediyorlar, kendilerini "müslüman" sayıyorlar, ama aslında yüce Allah'a iftira eden birer yalancıdırlar. Sebebine gelince kendi kafalarından birtakım sosyal kurumlar oluşturuyorlar, keyfi birtakım değer yargıları uyduruyorlar, bu yolla yüce Allah'ın yasa koyma yetkisini gasbederek onu

kendilerine yakıştırıyorlar. Arkasından da bu kişisel yakıştırmalarını yüce Allah'ın dini sanıyorlar. Bu arada cehennemin çukurlarından biri karşılığında dinini satan bazı sahtekâr din adamları da bu zalimlere arka çıkarak onların şahsi uydurmalarının Allah'ın dini olduğunu fetva vererek perçinliyorlar.

Yine bu ayetlerde yüce Allah'ın ayetlerini yalanladıkları gerekçesi ile müşrikler azarlanıyor. Onlar Peygamberimizin yüce Allah katından getirmiş olduğu ayetleri reddetmişler, yadsımışlar, asılsız saymışlar ve "bunlar Allah'ın katından gelmedi" demişlerdir, içinde yüzdükleri cahiliye bataklığının sembolize ettiği sistemin Allah katından gelme olduğunu iddia etmişlerdir. Tıpkı günümüz cahiliye zihniyetinin taraftarlarının yaptıkları gibi. Al birini vur öbürüne. Bir çift ayakkabının iki teki gibi, biri öbürünün tıpatıp aynısı.

Okuduğumuz ayetlerin ilkinde müşrikler bütün bunlardan dolayı azarlanıyor ve bu davranışları en koyu zulüm olarak niteleniyor. Okuyalım:

"Allah'a iftira edenden ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir?"

Burada "zulüm, şirk, yani Allah'a ortak koşma anlamında kullanılıyor. Bu yolla kavrama, kınama ve aşağılama anlamı yükleniyor. Kur'an-ı Kerim'in çoğu yerinde "şirk" zulüm kelimesi ile ifade edilir. Böylece müşrikliğin iğrençliği ve antipatikliği vurgulanmak istenir. Çünkü şirk hem hakka, gerçeğe hem müşrikin kendi özüne ve hem de tüm insanlara yönelik bir tecavüz, bir saldırıdır. Her şeyden önce yüce Allah'ın hakkına yönelik bir tecavüzdür, çünkü O'nun bir bilinmesi ve kendisine ortaksız biçimde kulluk sunulması gereği ile çelişir. Müşrik'in kendi özüne karşı bir tecavüzdür, çünkü o kişinin özünü yıkımla ve felâketle sonuçlanacak yollara sürükler. Diğer insanlara yönelik bir tecavüzdür. Çünkü onları gerçek ilâhları dışındaki mercilere taptırır, yetki gasbı esasına dayanan hükümler ve sosyal kurumlar aracılığı ile hayatlarını mahveder. Bundan dolayı "şirk" yüce Allah'ın buyurduğu gibi "büyük bir zulüm"dür ve ne şirk ne de müşrikler asla başarıya, kurtuluşa eremezler. Tekrarlıyoruz:

"Hiç kuşkusuz zalimler kurtuluşa eremezler."

Yüce Allah genel gerçeği açıklıyor; şirkin ve müşrikliğin -ya da zulmün ve zalimlerin- son aşamadaki akıbetlerini tanımlıyor. Buna göre kısa görüşlü gözlerin yakın vadede gördükleri kurtuluşun ve başarının önemi yoktur. Bu kısa vadeli başarı sonu yıkıma ve felâkete varan bir mühlet tanımadan, bir "meydan verme"den ibarettir. Kim yüce Allah'dan daha doğru sözlü olabilir ki?

Burada müşriklerin başarısız olacaklarının bir kanıtı olarak Mahşer ve hesap verme günündeki durumları şu canlı, somut ve duygulandırıcı sahne aracılığı ile gözler önüne seriliyor:

"O gün onların tümünü bir yere toplarız da sonra Allah'a ortak koşanlara 'Hani nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?' diye sorarız.

Sonra bu müşrikliklerinin 'Vallahi, ey Rabbimiz, biz müşrik değildik' de-

melerinden başka bir akıbeti olmaz.

Kendileri aleyhinde nasıl yalan söylediklerini ve uydurma ilâhları tarafından nasıl yüzüstü bırakıldıklarını görüyor musun?

Hem müşriklik hem yüce Allah'a ortak koşulan şeyler ve hem de müşrikler türlü türlüdür. Mesele günümüzde şirk, put ve müşrik kelimelerini duyan insanlara göründüğü gibi basit değildir. Günümüzde bu kelimeleri duyan kimseler sadece vaktiyle heykellere, taşlara, ağaçlara, yıldızlara, ateşe ya da başka nesnelere tapmış olan eski milletleri düşünürler. Bu basit düşünceye göre şirkin, müşrikliğin tek biçimi budur.

"Şirk" özü itibarı ile ilâhlığın özelliklerinden birini yüce Allah'dan başka bir varlığa yakıştırmaktır. İster bu yakıştırma o varlığın iradesinin evrenin olayları ve gidişatı üzerinde etkili olduğuna inanılması, ister ibadet amaçları ve adakları Allah dışındaki o varlığa sunma biçiminde ve isterse hayatın kurumlarını düzenlemek amacı ile yine Allah dışındaki kaynaktan yasa ve mesaj almak şeklinde olsun, farketmez. Bunların hepsi ayrı birer "şirk" türüdür; hepsi de farklı türdeki müşriklerce benimsenen çeşitli düzmece ilâhlardır.

Kur'an-ı Kerim, bütün bunları "şirk" teriminin kapsamına alır; Kıyamet sahnelerini bütün bu şirk, müşrik ve put türlerini içerecek bir çeşitlilikte sunar; bir tek şirk türünü anlatmakla yetinmez, sadece bu türlerden birine "müşriklik" sıfatını yakıştırmakla kalmaz, farklı müşrikler arasında gerek dünyadaki ve gerekse Ahiretteki akıbetleri ve cezaları bakımından ayırım yapmaz.

Eski Araplar arasında müşrikliğin bütün bu türleri geçerli idi. Onlar aslında yüce Allah'ın yaratıkları olan bazı varlıkların olayları ve kaderleri yönlendirmede katkıları, payları olduğuna inanırlardı. Onlara göre sözkonusu varlıklar bu etkilerini yüce Allah katında sahip oldukları zorlayıcı aracılık (şefaat) yetkisi aracılığı ile ya da bizzat sahip oldukları eziyet verme ve etkileme güçleri yolu ile veya bu yolların ikisi aracılığı ile gösterirlerdi. Meselâ meleklerin aracılık yetkisine sahip olduklarına, cin'lerin ya doğrudan doğruya ya da kahinler ve büyücüler aracılığı ile olaylara yön verebildiklerine, ölmüş atalarının ruhlarının da her iki yöntemle geleceklerini ve hayatlarını etkilediklerine inanıyorlardı. Bunların hepsini birer putla simgelerler, bu putların sözkonusu varlıkların ruhlarını taşıdıklarını ileri sürerlerdi. Yine onların inançlarına göre kahinler bu putların sözcüleri idiler, onlar adına bazı şeyleri helâl, bazı şeyleri haram; kimi şeyleri serbest ve kimi şeyleri de yasak ilân ederlerdi. Aslında bu helâlleri ve haramları koyanlar kâhinlerin sözde, put sözcülerinin kendileri idi... Allah'a koşulan "ortak"lar onlardı!

Eski Araplar bu putlara tapınma, onlar adına kurban kesme ve adak adama biçimindeki müşrikliği de uyguluyorlardı. Aslında demin dediğimiz gibi bu tapınmaları, kurbanları ve adakları farkında olmayarak kâhinlere sunuyorlardı. Bunların yanısıra eski İranlılar'a özenerek yıldızlara da tapıyorlar, yıldızların olayların yönlendirilmesinde etki payları olduğuna, bu etkilerini yüce Allah'ın

etkisinin yanısıra gösterdiklerine inanıyorlar, bu inançlarının sonucu olarak yıldızlara da ibadet sunuyorlardı. (İşte bu surenin ilerdeki ayetlerinde okuyacağımız İbrahim kıssasının bir bölümü ile surenin ana konusu arasındaki ilişki buradan kaynaklanır.)

Eski Araplar arasında, bunların yanısıra, "şirk"in bir üçüncü türü de yaygın idi. Bu şirk türünün sonucu olarak -kâhinleri ve kabile şefleri aracılığı ileyüce Allah'ın izninden kaynaklanmayan yasalar, değer yargıları ve gelenekler ortaya atarlar ve günümüzün bazı kimseleri gibi bu insan-ürünü hükümlerinin yüce Allah'ın şeriati olduğunu iddia ederlerdi.

Ayetin canlandırdığı bu sahnede -Mahşer toplantısı ve hesap verme sahnesinde- müşrikliğin hangi türüne kapılmış olursa olsun bütün müşriklere kapıldıkları düzmece ilâhlara ilişkin şu soru yöneltiliyor: "Hani, nerede şimdi o ortaklar?" Hiç birinin izi-eseri yok ortada. Şimdi bağlılarının ve kapıldıkları dehşeti ve ne de çarpılacakları azabı giderebiliyorlar. Tekrarlıyoruz:

"O gün onların tümünü bir yere toplarız da sonra Allah'a ortak koşanlara 'Hani, nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?' diye sorarız."

Sahne son derece somut ve canlıdır, Mahşer toplantısı kesinlikle gerçekleşecektir ve müşriklere o büyük, o dramatik soru sorulacaktır:

"Hani, nerede Allah'ın ortakları olduklarını sandıklarınız?"

İşte bu noktada dehşet etkisini gösterir. Burada fıtrat dünyada yüzünü örtmüş olan pas tabakasından arınır. Bu noktada -aslında hiçbir zaman gerçek anlamı ile varolmamış olan- ilâh ortakları fıtrattan ve hafızadan silinir. O zaman eski müşrikler şirkin ve ilâh ortaklarının hiçbir zaman varolmamış olduğunun bilincine varırlar. Bütün bunlar ne gerçekte ve ne de pratikte hiçbir zaman varolmamışlardı. İşte o noktada eski müşrikler arınırlar, akılları başlarına gelir, altının ateş potasında pişme işlemi sonucunda yabancı unsurlardan, cüruftan ve pastan arınması gibi bir olay yaşanır. Tekrarlıyoruz:

"Sonra bu müşriklerin 'Vallahi, ey Rabbimiz, biz müşrik değildik' demelerinden başka bir akıbetleri olamaz"

Bu arınma işleminin meydana çıkardığı ya da arınma işleminin belirmesine zemin sağlayan gerçek müşriklerin geçmişlerinden tümü ile kopmaları, yüce Allah'ın ortaksız ilâhlığını onaylamaları ve dünya hayatı boyunca benimsedikleri müşriklikten soyunmalarıdır. Fakat orada gerçeği kabul etmek ve batıldan arınmak fayda sağlamaz. O halde bu sözlerinde somutlaşan arınma aslında bir belâ; bir acı sınavdır, yoksa bir kurtuluş değildir. İş işten geçmiş, fırsat elden kaçmıştır. O gün amel günü değil, amellere karşılık biçildiği gündür. O gün geçmişin sözlere döküldüğü gündür, yoksa geçmişi geri getirme günü değildir.

Bundan dolayı yüce Allah, müşriklerin durumunu Peygamberimize hayret bildiren bir üslup ile anlatıyor. Adamlar sözkonusu düzmece ilâh ortaklarını yüce Allah'a eş koştukları gün kendi aleyhlerine, öz yararlarına karşı yalan uydur-

muşlardır. Çünkü aslında bu düzmece ortakların yüce Allah ile herhangi bir ortaklıkları sözkonusu değil. Bugün hayallerinde uydurdukları düzmeceler ortadan kayboldu. Kendi iftiraları ortadan kaybolunca da gerçeği itiraf ettiler. Tekrarlıyoruz:

"Kendileri aleyhinde nasıl yalan söylediklerini ve uydurma ilâhları tarafından nasıl yüzüstü bırakıldıklarını görüyor musun?"

Uydurdukları yalan kendi aleyhlerine işledi, kendi özlerine zarar verdi. Onlar yüce Allah'a ortak koştukları gün kendi özlerini aldattılar, öz benliklerini kandırdılar da yüce Allah'a karşı böyle bir iftira düzdüler. Mahşer ve hesap günü gelince de bu düzmeceleri, bu hayali yakıştırmaları kendilerini yüzüstü bırakıp kayıplara karıştı!

Bu yorum, müşriklerin Kıyamet günü yüce Allah'ın huzurunda "Biz müşrik değildik" diye yemin etmelerinin ve kendi öz benliklerine karşı yalan söylemelerinin ne anlama geldiğini açıklayan, içime sindirebildiğim bir yorumdu. Yoksa müşrikler bazı tefsir kitaplarında ileri sürüldüğü gibi -Kıyamet günü yüce Allah'ın karşısında yalan söylemeye, Allah'ın huzurunda bilerek, yalan yere yemin etmeye cesaret edemezler. Onlar Kıyamet günü yüce Allah'dan bir söz bile saklayamazlar.

O halde o günün tüyler ürpertici dehşeti karşısında fıtratın arınması, böylece asılsız batılın müşriklerin duygu aleminde hiçbir iz bırakmaksızın silinip kaybolması sözkonusudur, arkasından onların dünyada kendi özbenliklerine karşı düzdükleri ve Kıyamet günü ne duygu dünyalarında ve ne de gerçekte gölgesi bile kalmayacak olan bu yalanları ile ilgili olarak yüce Allah'ın hayretine tanık oluyoruz.

Bizim bu söylediğimiz bir yorumdur. Hiç kuşkusuz sözlerinden ne kasdettiğini en iyi bilen Allah'dır.

MÜŞRİKLER

Daha sonraki ayetlerde bir grup müşrikin durumu anlatılıyor, arkasından kıyamet sahnelerinden birindeki akıbetleri tasvir ediliyor. Dünya hayatındaki durumları şöyle. İdrakleri dumura uğramış, fıtratları çarpıtılmış olarak inatçı ve burun kıvıran bir eda içinde Kur'an'ı dinliyorlar. Bu nasipsizlik ve inatçılık içinde Peygamberimiz ile tartışmaya girişerek Kur'an-ı Kerim'in eski dönemlerden kalma bir masal yığını olduğunu iddia ediyorlar, onu hem kendileri dinlemekten kaçınıyor ve hem de başkasının dinlemesine engel oluyorlar.

Dünyadaki durumları bir sayfada bu şekilde tasvir edildikten sonra öbür sayfaya geçiliyor. Bu sayfada onlar için acıklı ve ızdıraplı bir sahne canlandırılıyor. Adamlar cehennem ateşinin yanıbaşında durdurulmuşlar, hiçbir tarafa doğru adım atmalarına izin verilmiyor. Ateş tüyler ürpertici akıbetlerinin dehşet saçan somut sembolü olarak karşılarında çıtırdıyor! Onlar ise çaresizlikten birbirlerine abanmış, pişmanlıktan dizlerinin dermanın kesilmiş durumda tekrar dünya-

ya gönderilmeyi ve o andaki akıbetlerinden daha iyisine ermelerini sağlayacak daha iyi bir konuma kavuşmayı temeni ederler. Fakat bu arzuları horlayıcı ve alçaltıcı bir dille reddediliyor. Okuyoruz:

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً
أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِن يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰ
إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا
أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا
يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾
بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا
عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾

25- Onların içinde seni dinleyenler vardır, biz onların kalblerini, Kur'an'ı anlamalarına engel oluşturacak biçimde, perdeledik, kulaklarını da sağırlaştırdık. Bu yüzden her türlü mucizeyi görseler bile ona inanmazlar. Nitekim bu kâfirler tartışmak için yanına geldiklerinde sana "Bu Kur'an, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derler.

26- Hem başkalarını Kur'an'dan uzak tutuyorlar, hem de kendileri ondan uzak duruyorlar. Böylece aslında kendilerini mahvediyorlar, ama bunun farkında değildirler.

27- Cehennemin başında durdurulduklarında onların "Ah ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak" dediklerini keşki görseydin!

28- Hayır, sadece daha önce içlerinde sakladıklarının akıbeti önlerinde belirdi (diye böyle hayıflanıyorlar. Yoksa) eğer dünyaya geri gönderilseler yine sakındırıldıkları yola dönerler. Onlar gerçekten yalancıdırlar.

Burada iki karşılıklı sayfa önündeyiz. Sayfanın birincisi dünyaya ilişkindir, bu sayfa inatçılık ve yüzçevirme tasvirlerinden oluşuyor. İkinci sayfa Ahirete ilişkindir, bu sayfa da pişmanlıklar ve hayıflanmalarla doludur. Kur'an-ı Kerim bu sahneyi son derece etkileyici ve duygularını kamçılayıcı bir canlılıkla sunuyor. Bu tasvirler ile serkeş fıtrata hitap ediyor, onu güçlü bir şekilde sarsıyor. İstiyor ki, üzerine çöreklenen paslar dökülsün, tıkanmış kanalları açılsın ve henüz iş işten geçmeden, halâ fırsat eldeyken şu Kur'an'ı incelemeye yönelsin. Okuyoruz:

"Onların (müşriklerin) içinde seni dinleyenler vardır, biz onların kalblerini, Kur'an'ı anlamalarına engel oluşturacak biçimde, perdeledik, kulaklarını da sağırlaştırdık. Bu yüzden her türlü mucizeyi görseler bile ona inanmazlar."

Ayette kalblerdeki "perdeleme"yi anlatmak için "ekine" ve kulaklardaki sağırlaştırmayı anlatmak için de "Vakr" kelimeleri kullanılıyor. Bu kelimelerden "ekine" sözkonusu kalblerin dışardan gelen mesajlara açılıp onları anlamalarına engel olan kılıflar, perdeler anlamına gelirken "vakr" sözcüğü sözkonusu kulakların fonksiyonlarını yerine getirmelerine işitmelerine engel olan sağırlık anlamındadır.

Burada sanki anlayacak kalbleri ve işitecek kulakları yokmuş gibi sözleri duydukları halde anlayamayan insan tiplerinden sözediliyor. Bu tipler insanlar arasında çoktur. Onlara her kuşakta her toplumda her yerde her zaman rastlanabilir. Bunlar görünüşte Hz. Adem'in soyundan gelme insanlardır. Fakat işittikleri söze karşı onu hiç işitmemiş gibi tepki gösteriyorlar. Kulakları sanki fonksiyonunu yerine getiremeyecek derecede sağır gibidir. İdrakleri, kavrama yetenekleri de sanki bir kılıf içinde saklanmıştır da kulakları ile işittikleri sözlerin anlamı bu kılıfları aşıp içeriye giremiyor. Okuyoruz:

"Bu yüzden her türlü mucizeyi işitseler bile ona inanmazlar. Nitekim bu kâfirler tartışmak için yanına geldiklerinde sana 'Bu Kur'an eskilerin masallarından başka bir şey değildir' derler."

Onların gözleri de kulakları gibidir, herhangi bir görme kusurları yoktur, fakat buna rağmen göremiyorlar ya da algıladıkları görüntüler kalblerine ve akıllarına ulaşmıyor.

Acaba ne oldu bu adamlara? Kendileri ile algılama ve reaksiyon gösterme yetenekleri arasına giren engel nedir? Kulakları, gözleri, akılları varken işitmez, görmez ve anlamaz olmalarına yolaçan sebep nedir. Yüce Allah bunun sebebini şöyle açıklıyor:

"Biz onların kalblerini, Kur'an'ı anlamalarına engel oluşturacak biçimde perdeledik; kulaklarını da sağırlaştırdık. Bu yüzden her türlü mucizeyi görseler bile ona inanmazlar." (79)

Burada yüce Allah'ın onlara ilişkin bir hükmü dile getiriliyor. Bu ilâhi hükmün sonucunda onlar önlerine sunulan gerçeği algılıyorlar, fakat anlayamıyorlar, kulakları normal görevlerini yapıp işittikleri gerçeği idrak merkezlerine ulaştırarak bu gerçeğe olumlu cevap vermelerini sağlayamıyor. Oysa bu kulaklara birçok hidayet kanıtı ve iman mesajı iletmiştir.

Fakat yüce Allah'ın bu hükmünün dayandığı temel yasayı biraz irdelememiz gerekir. Yüce Allah buyuruyor ki:

"Bizim uğrumuzda cihad edenleri kesinlikle yollarımıza ileteceğiz"

"Nefse ve nefsi oluşturana; ona hem kötülüğü ve hem de kötülükten

(79) Ankebut Suresi: 69

sakınmayı ilham edene yemin olsun ki, nefsini arındıran başarıya ulaşmış ve onu kötülüklere daldıran ziyana uğramıştır." (80)

Demek ki, yüce Allah'ın tutumu hidayete ermek için çaba harcayanı hidayete erdirmek ve nefsini kötülüklerden arındıranı başarıya ulaştırmak şeklinde beliriyor. Fakat sözkonusu kimseler hidayete yönelmemişlerdir ki, yüce Allah kendilerini hidayete erdirsin; yapılarındaki algılama sistemini kullanmaya girişmemişlerdir ki, yüce Allah aldıkları uyarıya olumlu karşılık vermelerini sağlasın. Bu adamlar her şeyden önce fıtri sistemlerini işlerlikten alıkoymuşlar, dumura uğratmışlardır, yüce Allah da bu yüzden hidayet ile aralarına engel koymuş; bu ilk davranışları ve ilk niyetlerinin karşılığı olarak haklarındaki hükmünü bu şekilde yürürlüğe koymuştur.

Yani her şey yüce Allah'ın emri ile, iradesi ile olur. Doğruyu bulmak için çaba harcayanı doğruya iletmek ve nefsini arındıranı başarıya ulaştırmak yüce Allah'ın emirlerindendir. Gerçeğe sırt dönenlerin kalblerini, onu anlamalarını engelleyecek biçimde perdelemek ve kulaklarını sağırlaştırmak, böylece onları her türlü mucizeyi görseler bile inanmayacak şekilde duyarsızlaştırmak da yüce Allah'ın emirleri arasındadır, O'nun tasarrufunun sonucudur.

Bunun yanısıra sapıklıklarını, müşrikliklerini ve yanılgılarını yüce Allah'ın bu yoldaki iradesine, kendileri hakkındaki önüne geçilmez hükmüne dayandırarak sorumluluklarından sıyrılmak isteyenler bu durumda demagoji yapıyorlar. Yüce Allah aşağıdaki ayetlerde onları bu konudaki gerçekle yüzyüze getirmekte, bu yoldaki sözlerini naklederek bu bahaneleri aptalca bulduğunu vurgulamaktadır:

"Allah'a ortak koşanlar 'Eğer Allah dileseydi, ne biz ve ne de atalarımız O'nun dışında bir şeye tapmazdık, O'nun buyruğu olmaksızın hiçbir şeyi haram saymazdık' dediler. Onlardan öncekiler de böyle davrandılar. Peygamberlerin üzerine açık duyurudan başka düşen bir görev var mı ki?

Biz her ümmete 'Allah'a kulluk ediniz, tağuttan (azdırıcılardan) uzak durunuz' diyen bir peygamber gönderdik. Onlardan kimini Allah hidayete erdirdi, kimisi de sapıklığı hakketmiştir. Yeryüzünü geziniz de peygamberleri yalanlayanların sonunun nice olduğunu görünüz. (81)

Görülüyor ki, yüce Allah müşriklerin bu tür sözlerini yadırgıyor ve yapılan uyarılardan sonraki sapıklıklarının gerçeklik kazanmasının kendi davranışlarından kaynaklanmış bir sonuç olduğunu vurguluyor.

Bazı kimseler kaza-kader, zorunluluk-serbest tercih (determinizm-volatarizm), kulun iradesi-kazanımı konularını teolojik tartışma konuları haline getiriyorlar, bu tartışmaları akıl ürünün varsayımlara ve zihni spekülasyonlara dayandırıyorlar. Böyleleri bu konuları gerçekçi ve yalın bir biçimde

(80) Şems Suresi: 7-10
(81) Nahl Suresi: 35-36

sunmayı amaçlayan Kur'an metodundan uzaklaşırlar. Bu konulara ilişkin Kur'an metoduna göre her şey kesinlikle yüce Allah'ın takdirine bağlı olarak gerçekleşir, insanın şu ya da bu biçimdeki yönelişi yüce Allah'ın onu döktüğü fıtrat kalıbının sınırları içinde yeralır, yüce Allah'ın takdiri uyarınca biçimlenen fıtratın kapsamı dışında düşünülemez. Bu arada insanın şu ya da bu yöne yönelmesinin dünyada ve Ahirette karşılaşılacak zorunlu sonuçları vardır ki, bunlar da yüce Allah'ın takdiri uyarınca meydana gelir. Böylece her şey son aşamada yüce Allah'ın takdirine dayanır. Fakat yüce Allah'ın takdiri, insana bağışlanan iradeye bağlı olarak gerçekleşir. Bu söylediklerimizin ötesinde sadece kuru tartışma vardır ki o da insanı mutlaka kuşkuya ve belirsizliğe götürür.

Müşriklerin dikkatlerini iç duygularındaki ve dış dünyadaki ilâhi ayetlere çekmeye çalışan Kur'an'da onlara yeterli oranda hidayet belirtileri, hak kanıtları ve iman mesajları sunuluyordu. Buna göre eğer onların kalbleri bu noktaya yönelseydi, tek başına bu kaynak kalblerinin bam tellerini harekete geçirmeye, umursamaz idrak merkezlerini sarsıp uyarmaya ve etki-tepki sistemine göre işleyen bir iletişim canlılığına kavuşturmaya yeterdi. Fakat onlar hidayete ermek için hiçbir çaba harcamadılar, tersine fıtratlarını ve onu uyaran sistemleri işlemez hale getirdiler, dumura uğrattılar. Bunun üzerine yüce Allah da kendileri ile hidayet mesajları arasına perde gerdi. Bu yüzden Peygamberimizin yanına geldiklerinde gözleri kulakları ve kalbleri açık olmuyordu ki, O'nun kendilerine söylediklerini gerçeği arayan bir yaklaşımla inceleyebilsinler. Tersine onlar Peygamberimizin söylediklerine sadece tartışmak için, onları reddetmeye ve yalanlamaya bahane bulmak için kulak veriyorlardı. Okuyoruz:

"Nitekim bu kâfirler tartışmak için yanına geldiklerinde sana 'Bu Kur'an eskilerin masallarından başka bir şey değildir' derler."

Burada "masallar" anlamına gelmek üzere kullanılan "esatır" kelimesi, "usture" sözcüğünün çoğuludur. Müşrik Araplar bu deyimi putperestlik hikâyelerinde anlatılan masal kahramanlarına ve düzmece ilâhlara ilişkin olağanüstü serüvenler hakkında kullanırlardı. Bu türden hikâyelerin coğrafi bakımdan eski Araplara en yakın olanları eski Pers putperestliğinin masalları idi.

Onlar bu Kur'an'ın eskilerden kalma bir masal derlemesi olmadığını iyi biliyorlardı. Fakat onların amaçları sadece tartışma çıkarmak, reddetme ve yalanlama bahaneleri bulmak, akla uzak kuşku tohumları üretmekti. Kendilerine okunan Kur'an ayetlerinde Peygamberlere, bu peygamberlerin kavimlerine, Peygamberlerinin mesajlarını yalanlayan eski milletlerin toplu-kırım sahnelerine ilişkin hikâyelere, kıssalara rastlıyorlardı. Bunun üzerine çürük bahanelere sığınmayı marifet bilen ucuz bir demagojik yaklaşımla bu kıssalar hakkında, hatta Kur'an'ın tümü için **"Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir"** dediler.

Nitekim Rüstem ve Isfendiyar gibi eski İran masal kahramanlarının maceralarını ezbere bilen Malik b. Nadr, Peygamberimiz Kur'an okurken yakınında bir yerde oturur ve Kur'an dinleyenlerin işitecekleri bir şekilde şöyle derdi; "Eğer Muhammed size eskilerin masallarını anlatıyorsa ben O'nun anlattıklarından daha güzel masallar biliyorum. Böyle dedikten sonra bildiği masalları anlatmaya koyulurdu. Amacı halkı Kur'an-ı Kerim'i dinlemekten alıkoymak ve onun eskilerden kalma bir masal yığını olduğu yutturmacasını zihinlerde pekiştirip gözden düşmesini sağlamaktı.

İleri gelen müşrikler halkı, Kur'an'ı dinlemekten uzak tutmaya çalıştıkları gibi kendileri de onu dinlemekten sakınıyorlar, uzak duruyorlardı. Çünkü eğer onu dinlerlerse etkisi altına girip çağrısına olumlu cevap vereceklerinden korkuyorlardı. Okuyoruz:

"Hem başkalarını Kur'an'dan uzak tutuyorlar hem de kendileri ondan uzak duruyorlar. Böylece aslında kendilerini mahvediyorlar, ama bunun farkında değildirler."

Onlar Kur'an'ın eskilerden kalmış bir masal kitabı olmadıklarını gayet iyi bildikleri gibi eğer insanlar onu dinlemek üzere serbest bırakılırsa ona yöneltilen bu karalamanın hiçbir işe yaramayacağını da iyi biliyorlardı. Kureyşli ileri gelenler, taraftarlarının Kur'an'ın etkisi altına gireceklerinden korktukları gibi onun kendilerini de etkileyeceğinden korkuyorlardı. Bu yüzden hakkın kendiliğinden etkili olan güçlü nüfuzuna karşı giriştikleri savaşta Nadr b. Haris'in, Peygamberimizin yakınlarında oturum düzenleyip eski milletlerden kalma masallar anlatması cılız ve komplocu batıl taraftarları hesabına yeterli bir önlem olamazdı. Bundan dolayı taraftarlarını Kur'an dinlemekten uzak tutmaya çalıştıkları gibi kendileri de onu dinlemekten uzak duruyorlardı. Çünkü onun etkisi altına girip mesajına olumlu karşılık verirler diye ödleri kopuyordu. Nitekim Kur'an'ın bu çekim gücüne karşı direnenler arasında Ahnes b. Şerik, Ebu Sufyan b. Harb, Amr b. Hişam gibi ileri gelen müşrikler de vardı; fakat aynı kimseler, tarihi belgelerden öğrendiğimize göre, gizlici Kur'an'ı dinlemekten kendilerini alamamışlar, içlerinde doğan bu yoldaki güçlü arzularını frenleyememişlerdi. (82)

Kendilerini ve başkalarını bu Kur'an'ı dinlemekten, onun etkisi altında çağrısına olumlu cevap vermekten uzak tutmak için harcadıkları bütün bu çabaları, yüce Allah'ın bizzat belirttiği gibi aslında kendilerini mahvetmek için harcıyorlardı.

"Böylece aslında kendilerini mahvediyorlar, ama bunun farkında değildirler."

Kendilerini ve başkalarını hidayetten, iyilikten, dünya ve Ahiret kurtuluşundan alıkoymak için çaba harcayanlar kendilerinden başka kimi mahvederler ki?

Yüce Allah'ın hidayeti ile kendileri ve insanlar arasına girmeyi ana gaye haline getirenler, doğru yol ile insanlar ve kendileri arasında engel oluş-

(82) Siret-i İbn-i Hizam, C.1; Fî Zilâl-il Kur'an, C.1, s.312

turmak uğruna bütün çabalarını yoğunlaştıranlar aslında zavallıdırlar. Bunlar zorba kılığında, tağut üniforması içinde görülseler de zavallıdırlar. Zavallıdırlar, dünyada da Ahirette de aslında mahvettikleri, kendileridir. Bunların, aldanmışların gözü ile belirli bir süre için kazanmış ve başarılı görünmeleri hiç önemli değildir. Bunun böyle olduğunu görmek isteyenler dünyaya ilişkin bu ilk sayfanın karşı sayfasını okusunlar.

"Cehennemin başında durdurulduklarında onların 'Ah ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak' dediklerini keşki görseydin."

Bu tablo, onların dünyada oluşturdukları tablonun karşıtıdır. Dünyaya ilişkin sırt çevirme, tartışma, Kur'anı dinlemeye yasak koyma uzak durma, ona karşı bitmez-tükenmez iddialar düzme sahnesinin karşıtı olan zavallılaşma, pişmanlık, aşağılaşma, hayıflanma ve yazıklanma motiflerinden oluşmuş bir sahne karşısındayız:

"Cehennemin başında durdurulduklarında onları keşki görseydin."

Bu sahneyi keşki görseydin! Onları cehennemin başında durdurulmuşlarken, yani yüz çeviremeyecekleri, geri dönemeyecekleri, itiraz edemeyecekleri, demagoji düzemeyecekleri o pozisyonda keşki görseydin!

Eğer onları o pozisyonda görseydin, çehrelerinde somutlaşan korkuyu farkedecek ve şöyle dediklerini görecektin:

"Ah ne olaydı, dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak"!

Şimdi onların Peygamberimizin söylediklerinin "Allah'ın ayetleri" olduklarını biliyorlar ve tekrar dünyaya geri döndürülmelerini temenni ediyorlar. Eğer kendilerine böyle bir fırsat tanınırsa bu ayetleri bir daha yalanlamayacaklarmış, tersine onlara inananlardan olacaklarmış!

Fakat bu temennileri gerçekleşmeyecek bir kuruntudan başka bir şey değildir!

Üstelik onlar karakterlerini; cibilliyetlerini tanımıyorlar. Bu karakter iman etmez. Eğer dünyaya döndürülecek olursa yüce Allah'ın ayetlerini inkâr etmeyecekleri, bunlara inanacakları yolundaki sözlerine gelince kendi adlarına verdikleri bu peşin söz yalandır, eğer arzularını yerine getirmek imkânı verilse gerçekleşmeyecek bir palavradır. Şimdi dünyadaki kötü davranışlarının sonucu, acı akıbetleri meydana çıktı diye böyle konuşuyorlar. Oysa onlar bu kötü davranışlarını, bu acı akıbetlerini dünyadayken taraftarlarından saklıyorlar, onlarda haklı, başarılı ve kazançlı oldukları izlenimini uyandırmaya çalışıyorlardı. Okuyoruz:

"Hayır, sadece daha önce içlerinde sakladıklarının akıbeti önlerinde belirdi (diye böyle hayıflanıyorlar. Yoksa) eğer dünyaya geri gönderilseler yine sakındırıldıkları yola dönerler. Onlar gerçekten yalancıdırlar."

Hiç kuşkusuz yüce Allah onların karakterlerini biliyor, eğri yollarına ne kadar ısrarla bağlı olduklarını biliyor ve bu kuruntuları dile getirmelerinin, bu peşin sözleri vermelerinin sebebinin cehennem ateşinin başında durdurmaları sahnesinin korkunç şoku olduğunu biliyor. **"Yoksa eğer geri gönderirseler yine sakındırıldıkları yola dönerler, onlar gerçekten yalancıdırlar."**

Ayetlerin akışında onlar bu çirkin sahne ile, suratlarına hakaret ve yalancılık suçlaması vuran bu red cevabı ile başbaşa bırakılıyorlar.

MÜŞRİKLERİN İKİ AYRI TUTUMU

Evet, müşrikleri bu bedbaht sahne ile başbaşa bırakan bu ayetlerin devamında yine birbirinin karşıtı olan iki yeni sayfa açılıyor. Bu sayfalarda iki karşıt tablo çiziliyor. Tablolardan biri dünyaya ilişkindir. Müşrikler bu tabloda "yeniden dirilip biraraya toplanma yoktur, hesap verme ve ceza belirleme yoktur" diye kestirip atıyorlar. Ahirete ilişkin ikinci sahnede ise aynı kişiler Rabblerinin huzurunda dikilmişler, yüce Allah, içinde bulundukları durumu kasdederek kendilerine "Karşılaştığınız bu durum gerçek değil miymiş?" diye soruyor. Müşrikleri tiril tiril titreten ve kar gibi eriten müthiş bir soru bu. Soruya zillet içinde, ezilip büzülerek "Rabbimiz hakkı için, evet" diye karşılık veriyorlar. Bunun üzerine dünyadaki inkârcı tutumlarının karşılığı olarak acıklı azapla karşılaşıyorlar.

Daha sonraki ayetlerde yeni bir sahne ile karşılaşıyoruz. Bu sahnede yüce Allah'ın karşısına çıkacaklarını inkâr etmiş olan müşrikleri Kıyametin pençesine yakalanmış olarak görüyoruz. Hayıflana hayıflana günahlarının yükünü sırtlamışlar, bu ağır yükün altında iki büklüm durumda yolalmaya çalışıyorlar. Bu ayetlerin sonunda dünya ile Ahiretin yüce Allah'ın duyarlı terazisindeki ağırlıkları ve değerleri belirleniyor. Okuyoruz:

وَقَالُوٓا۟ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا
وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ
أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ
ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا۟ يَٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا ۙ وَهُمْ يَحْمِلُونَ
أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ
ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا

تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

29- Onlar "Hayat, sadece dünyadaki hayatımızdan ibarettir, bir daha diriltilecek değiliz" dediler.

30- Onları Rabblerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman keşki görsen! Allah, onlara "yeniden dirilmek gerçek değilmiymiş?" der. Onlar "Rabbimiz hakkı için, evet" derler. Allah da onlara "O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz" der.

31- Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten mahvolmuşlardır. Sonunda Kıyamet günü ansızın gelip çatınca sırtlarında taşıdıkları günah yükü altında "Eyvah, dünyada kaçırdığımız fırsatlara!" derler. Hey, sırtlarında taşıdıkları o yük, ne kötü bir yüktür!

32- Dünya hayatı, oyundan ve eğlenceden başka bir şey değildir. Oysa günahlardan sakınanlar için Ahiret yurdu daha hayırlıdır. Buna aklınız ermiyor mu?

Ahirette yeniden dirilme, hesap verme ve dünyadaki davranışların karşılığını görme meselesi islâmın getirdiği inanç sisteminin temel meselelerinden biridir. Bu dinin yapısı yüce Allah'ın birliği ilkesi ile birlikte bu meseleye dayanır. Bu ilke bu dinin inanç sisteminin, düşünce yapısının, ahlâkının, davranışının, hukukunun ve sosyal düzeninin temel altyapısını oluşturur.

Bu din -bizzat yüce Allah'ın belirttiği gibi- O'nun tarafından kemale erdirilmiş, müminlere yönelik nimetinin tamama endirilmesinin sembolünü oluşturmuş, O'nun tarafından müminler için uygun görülmüş bir dindir. Özü itibari ile eksiksiz bir hayat sistemidir. Yapısı itibarı ile bölümleri arasında tamamlayıcılık ve uyum vardır. Bu dinin inanç sistemi ile ahlâka ilişkin değer yargıları arasında, bu ikisi ile sosyal düzene ilişkin hukuk sistemi (şeriatı) arasında sıkı bir uyum ve bütünleyicilik vardır. Bunların tümü de aynı temel altyapı üzerinde oturur. Bu temel altyapının bir ayağı yüce Allah'ın birliği ve öbür ayağı da Ahiret hayatı gerçeğidir.

İslâm düşüncesine göre hayat, ne tek tek fertlerin kısa ömürleri ile ne herhangi bir milletin kısıtlı dönemi ile ve ne de insan soyunun dünya hayatında somutlaşan gelip geçici yaşam periyodu ile sınırlı bir kavram, bir realite değildir.

İslâm düşüncesine göre hayat, Ahiret hayatını hesaba katmayan, böyle bir hayata inanmayan dargörüşlülerin gördükleri, sandıkları ve algıladıkları şu kısacık dünya döneminden çok daha geniş boyutlu bir kavram, bir realitedir. Bu kavram, sözkonusu kısa görüşlü düşünceye göre zamanda sonsuzluğu, mekânda sınırsız enginliği, derinlikte birçok alemi ve özü bakımından çok-türlülüğü içerir.

İslâm düşüncesine göre hayat, zaman boyutunda sonsuzlukla kucaklaşır. Bu süreç içinde hem şu görünen dünya dönemini hem de Ahiret dönemini kapsamına alır. Hayatın Ahiret döneminin süresini yalnız yüce Allah bilir ve dünya dönemi onun karşısında günün bir tek saati kadar bir şeydir.

İslâm düşüncesine göre hayatın mekân-alan boyutu da son derece engindir. Bu enginlik, insan soyunun üzerinde yaşadığı şu dünyanın yanında başka bir yurdu daha kucaklar ki, bu yurt Ahiret yurdudur. Ahiret yurdu bir yandan "gökler ile yerarası enginlikte"ki cenneti ve öbür yandan milyonlarca yıl boyunca yeryüzünde gelip geçmiş insan kuşaklarını içine sığdıracak genişlikteki cehennemi kapsamına alır.

Yine islâm düşüncesine göre hayat şu gördüğümüz alem yanında bilgimize kapalı bir gayb aleminin varlığını içerecek şekilde içerik genişliği kazanır. Bu gayb aleminin özünü tüm yönleri ile yüce Allah'dan başkası bilemez. Biz bu alem hakkında sadece yüce Allah'ın bize verdiği bilgileri biliyoruz. Bu alemin varlığı ölüm anından itibaren başlar ve Ahiret yurdu ile noktalanır. Ölüm alemi de Ahiret alemi de yüce Allah'dan başka hiç kimsenin içyüzlerini bilmediği gayb alemleridir. Bu alemlerin her ikisi boyunca insan varoluşu yüce Allah'dan başka hiç kimsenin bilmediği bir biçimde devam eder.

İslâm düşüncesine göre hayat özü bakımından da geniş boyutludur. Bu geniş boyutluluk, dünya hayatında gözlenen şu düzeyi kapsadığı gibi öbür hayat alanımız olan Ahirette, yani gerek cennette ve gerekse cehennemde yaşanacak başka yeni düzeyleri de kapsamına alır. Bu hayat düzeyleri, bu dünyada sürdürdüğümüz hayatınkine benzemez çeşniler taşıyan değişik renkli hayat düzeyleridir. Bunlara göre dünya hayatının bir sinek kanadı kadar bile değeri yoktur.

İslâm düşüncesine göre insan kişiliğinin varlığı zaman bakımından böyle bir sonsuzluğu, mekân-alan bakımından böyle bir enginliği, derinlik bakımından böyle birçok-boyutluluğu ve düzey bakımından böyle çok-çeşniliği kucaklar. Bu düşüncenin tüm evrenin varlığına ilişkin bölümü ile insan varoluşuna ilişkin bölümü birbiri ile bütünleşir. Bu düşüncenin hayata ilişkin hazları köklü, idealleri, ilişkileri ve değerleri yücedir. Bu köklülük ve yücelik, sözünü ettiğimiz zaman sonsuzluğu, mekân enginliği çok-boyutluluk ve düzey çeşitliği ile eşdeğerlidir. Oysa yukarda sözünü ettiğimiz "Ahirete inanmazlar" gürûhunun gerek evren bütününün varlığına ve gerekse insan varoluşuna ilişkin düşünceleri sığ ve cılızdır. Onların kendileri de düşünceleri de değer yargıları da şu dünya hayatının dar çerçevesi içine sıkışmıştır.

İşte bu düşünce farklılığından değer yargıları farklılığı ve sosyal düzen farklılığı kaynaklanır. Yine bu farklılığın ışığı altında bu dinin nasıl bütünleşmiş ve uyumlu bir hayat sistemi oluşturduğu meydanan çıkar, Ahiret hayatının bu sistem yapısındaki değeri belirginlik kazanır; Ahiret kavramının bu sistemin düşüncesinin, inanç sisteminin, ahlâkının, davranış tarzının, hukukunun ve sosyal düzeninin oluşumundaki olağan-üstü etkisi berraklığa kavuşur.

Bu son derece geniş zaman ve mekân boyutlarında, bu kadar çeşitli alemlerde ve haz türlerinin kucağında yaşayan insan sözünü ettiğimiz dar çerçevenin sıkıştırıcı kalıpları içinde yaşayan, bu dar çerçeve uğruna başkaları ile çatışan, kaçırdığı fırsatlara, yaptıklarına ve kendisine yapılanlara karşılık şu dünyada insanların biçecekleri karşılıklardan başka hiçbir beklentisi olmayan insandan

başka bir insandır.

Bu düşünce genişliği, enginliği ve zenginliği insanın özüne zenginlik, ideallerine ve duygularına yücelik kazandırır. Bu öz zenginliğinden, bu ideal ve duygu yüceliğinden kendine özgü bir ahlâk ve davranış sistemi doğar ki, bu ahlâk ve davranış sistemi sözünü ettiğimiz dar çerçeve içinde yaşayanların, zavallı hücre mahkûmlarının ahlâk ve davranış sistemlerinden tamamen farklı olur. Bu düşünce enginliğine, genişliğin ve zenginliğine düşüncenin kendine özgü karakterini, Ahiret yurdundaki adil karşılıklar inancını, dünyada kaçırılan fırsatların çok daha büyük, çok daha değerli bedeller ile karşılanacakları beklentisini ekleyelim. O zaman insan vicdanı hak, iyilik ve yapıcılık yolunda fedakârlık göstermeye hazır hale gelir. Yeter ki, bu fedakârlığın yüce Allah'ın bir emri olduğunu, Ahiret'te alacağı karşılığın, kazanacağı ödülün bu fedakârlığa dayandığını bilsin.

İslâm düşüncesinin önerdiği gibi bir Ahiret inancı kafalarda kesinlik kazanınca ferdin ahlâkı düzelir, davranışları rayına oturur, böylece sosyal kurumlar ve düzenler sağlıklı bir işlerliğe kavuşur. Toplumsal hayat bir defa böyle bir düzene kavuşunca artık fertler onun bir daha bozulmasına, sapmaya uğramasına meydan vermezler. Çünkü iyi bilirler ki, böyle bir yozlaşma girişimi karşısında gösterecekleri suskunluk kendilerini sadece dünya mutluluğundan yoksun bırakmakla kalmayacak, Ahirette bekledikleri mükâfattan da yoksun kalmalarına, böylece hem dünyada ve hem de Ahirette hüsranlığa uğramalarına yolaçacaktır.

Bazıları Ahiret inancını haksız bir şekilde töhmet altına sokarak derler ki; "Bu inanç, insanları dünya hayatında pasifliğe, bu hayatı ihmal etmeye itiyor; insanı dünya hayatını geliştirip güzelleştirmekten alıkoyuyor; böylece Ahiret mutluluğu beklentisi ile dünyanın zorbalara ve bozgunculara bırakılmasına zemin hazırlıyor."

Ahiret inancına bu iftirayı yükleyenler iftiracılıklarına bir de cahilliklerini ekliyorlar. Çünkü onlar böyle demekle sapık hıristiyan kilisesinin düşüncesinde yeralan Ahiret inancı ile yüce Allah'ın dosdoğru dininde öğretilen Ahiret inancını birbirine karıştırıyorlar. İslâm düşüncesine göre "Dünya, Ahiretin tarlasıdır." Dünya hayatını doğru yola koymak için, kötülüğü ve bozgunculuğu ortadan kaldırmak için, yüce Allah'ın yeryüzündeki egemenliğine yönelik saldırıları bertaraf etmek için, zorbaları devirip bütün insanlara yönelik bir mutluluk ve adalet ortamı oluşturmak için cihad etmek, bütün bu amaçlar uğruna mücadele vermek, Ahiretin azığıdır. Bu azık mücahidlere cennetin kapılarını açar, batıla karşı mücadeleyi verirken uğradıkları kayıpları ve çektikleri eziyetleri telâfi eder.

Bu düşünceleri içeren bir inanç nasıl olur da taraftarlarının dünya hayatında duraklamalarına, kokuşmalarına, bozulmalarına, geri kalmalarına; toplumlarında haksızlığın, zulmün ve zorbalığın alıp yürümesine meydan vermelerine, yapıcılık ve gelişme yarışında geri kalmalarına nasıl izin verebilir? Bu inancın taraftarları Ahireti kazanmak istediklerine, orada yüce Allah'dan mükâfat bek-

lediklerine göre dünyada bu uğurda çaba harcamaktan nasıl geri kalabilirler ve böyle bir ihmalkârlık Ahiret inancı ile nasıl bağdaşabilir?

Eğer müslüman olduklarını iddia eden insanlar bazı dönemlerde pasif bir hayat yaşamışlarsa; bozgunculuğun, kötülüğün, haksızlığın, zorbalığın, gerikalmışlığın ve cahilliğin hayatlarını karartmasına meydan vermişler ise onların bu saydıklarımızın tümünü ya da bazılarını yapmalarına yolaçan sebep, islâm ile ilgili düşüncelerinde beliren bozulma ve sapmadır; Ahirete ilişkin inançlarının sarsılması veya zayıflamasıdır; yoksa bu sayılan olumsuzlukların sebebi onların bu dinin özüne bağlanmış olmaları, Ahirette yüce Allah'ın huzuruna çıkacaklarına kesinlikle inanmış olmaları değildir. Çünkü Ahirette yüce Allah'ın huzuruna çıkacağına inanan ve bu dinin özünün bilincinde olan bir kimsenin şu dünya hayatında pasif, gerikalmış; kötülüğe, fesada, bozgunculuğa ve zorbalığa razı olacağı düşünülemez.

Müslüman dünya hayatını yaşarken bu hayattan daha büyük ve daha üstün olduğunun bilincinde olarak yaşar. Dünyanın temiz nimetlerinden yararlanır ya da onlardan uzak dururken bu nimetlerin dünyada helâl olduklarını ve Kıyamet günü ise sırf müminlere özgü olacaklarını bilir. Bu dünya hayatının düzeyinin yükselmesi, yeryüzündeki enerji ve güç kaynaklarının insanın yararına sunulması için çalışırken bu yoldaki çabanın, yüce Allah'ın yeryüzündeki halifesi olma görevinin gereği olduğunu aklından çıkarmaz. Kötülüğe, bozgunculuğa, zulme ve zorbalığa karşı mücadele ederken, bu uğurda çeşitli baskılara, sıkıntılara ve fedakârlıklara katlanırken, hatta şehid olmayı göze alırken bütün bu didinmelerini Ahirete yönelik bir ön birikim olarak düşünür. Çünkü dini ona öğretmiştir ki, "Dünya, Ahiretin tarlası, üretim alanıdır." Ahirete giden yol mutlaka dünyadan geçer; dünya küçüktür, basittir, ama daha büyük bir nimete geçiş zemini oluşturan bir ilâhi nimettir.

İslâmi hayat düzeninin bütün ayrıntıları Ahiret hayatı realitesine; bu realitenin düşüncede meydana getirdiği enginliğe, güzelliğe ve yüceliğe; bu realitenin ahlâkta meydana getirdiği düzey yüksekliğine, arınmışlığına, hoşgörüye, hakka bağlılığa, titizliğe ve kötülüklerden sakınmaya; yine bu realitenin insan davranışlarına kazandırdığı doğruluğa, güvene ve kararlılığa dayanır.

Bundan dolayı Ahiret inancı olmaksızın dünyada islâma uygun bir hayat yaşanamaz, gerçekleştirilemez. Bu realitenin Kur'an'da bu kadar önemle ele alınması ve sık sık vurgulanması işte bu yüzdendir.

Araplar cahiliye dönemlerinde -cahillikleri yüzünden- dünya hayatından başka bir hayatın varlığına inanmayı kafalarına sığdıramıyorlardı; şu görünen alemin dışında başka bir alemin olabileceğini düşünemiyorlardı; insanın algılayabildiğimiz ufukları aşarak daha öteleri kucaklayan uzaklıklarla, ufuklarla ve enginliklerle bütünleşebileceğini akılları almıyordu; insanı sadece daha çok hayvana özgü somut algıların duyguları ve düşünceleri ile sınırlı düşünüyorlardı. Tıpkı kendilerine ısrarla "bilimsellik" yaftasını yakıştıran çağımızdaki yoldaşları gibi. Okuyoruz:

"Onlar 'Hayat, sadece dünyadaki hayatımızdan ibarettir, bir daha diriltilecek değiliz' dediler."

Hiç kuşkusuz, yüce Allah böylesine bir inancın gölgesi altında insana yaraşır, yüce ve onurlu bir hayat tarzının asla gerçekleşemeyeceğini biliyordu.

İnsanı yeryüzünün toprağına sıkısıkıya yapıştıran, insan düşüncesini -tıpkı hayvanlar gibi- somut şeylere tutkallayan şu düşünce ve duygu ufuksuzluğunu düşünelim. Şu dar çerçeveli zaman ve mekân anlayışını gözönüne getirelim. İnsan nefsinde acımasız rekabet hırsını, sınırlı nimetler uğruna boğuşma ve bu basit nimetlere tapma ihtirasını kamçılayan zaman ve mekân sınırlılığını gözleyelim. Bu ihtirasların herbiri kazığını koparmış birer yırtıcı köpek gibi her tarafa saldırıyor, ne dizgini var, ne ateş-kes tanır ve uzun vadeli bir ödül beklentisine kulak asıyor, hayvanların içgüdülerinden bile daha alçak düzeyi ile her yana tosluyor, ille tatmin olacak, yoksa her şeyi kırıp geçirebilir. Bir de şu kurulu düzenleri ve kurumları düşününüz. Tek amaçlı ve dayanakları sözünü ettiğimiz kısıtlı zaman ve mekân çerçevesinde egemenlik kurmak. Bu uğurda ne adalet ne insaf ne ölçü tanıyorlar ve ne de acıma duyguları var. Tek bildikleri şey fertlerin, sınıfların ve milletlerin birbirleri ile amansız biçimde yarışması, boğuşmasıdır. Hep birlikte bir ormanda yaşamanın başıboşluğu içinde boğuşuyorlar. Boğuşmalarının düzeyi hemen hemen yırtıcı hayvanların ve sırtlanlarınki ile aynı, arada pek önemli bir fark yok. Tıpkı günümüzün "uygar" dünyasının her tarafında gördüğümüz gibi.

Hiç kuşkusuz yüce Allah bütün bunları biliyordu. Ayrıca şu da var. Yüce Allah bu ümmeti insanlığın hayatını denetlemekle görevlendirdi, ona insanlığı yüce doruğa iletme fonksiyonunu yükledi, bu yüce dorukta insan onurunun gerçek anlamda somutlaşmasını diledi. İşte yüce Allah böylesine ağır bir yükümlülüğü taşıyacak olan bu ümmetin düşünceleri ve değer yargıları ile sözkonusu dar çerçevenin dışına çıkarak o engin ve geniş ufuklara ve boyutlara doğru kanatlanmadıkça, başka bir deyimle dünyanın kısıtlı ufku dışına çıkarak Ahiretin sınırsız ufuklarına açılmadıkça bu son derece önemli görevini yerine getiremeyeceğini de biliyordu.

İşte bundan dolayı yüce Allah, Ahiret gerçeğini bu kadar güçlü ve ısrarlı ifadeler ile vurgulamıştır. Bu vurgulamanın birinci derecedeki sebebi Ahiret aleminin bir "realite" oluşudur. Yüce Allah gerçeği anlatır. İkinci derecedeki sebebi ise insanın insanlık niteliğini düşünce, inanç, ahlâk, davranış, hukuk siste. ve sosyal düzen plânında mükemmelleştirebilmek için bu inancın kaçınılmaz biçimde gerekli oluşudur.

İşte coşkun akışlı bir nehre benzeyen bu nehrin dalgalar şeklinde önümüze çıkan ayetlerindeki bu çarpıcı, bu derin etkili mesajların hikmeti budur. Yüce Allah bu çarpıcı mesajların insan ıtratını sarsacağını, titreteceğini, gözeneklerini açacağını, algılama cihazlarını uyaracağını, onları harekete geçirip diriltteceğini ve böylece onları verilen mesajları almaya, bu mesajlara olumlu biçimde cevap vermeye elverişli duruma getireceğini biliyordu. Üstelik bu çarpıcı mesaj-

lar gerçeği ifade ediyorlar. Okuyoruz:

"Onları Rabblerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman keşki görsen! Allah onlara 'yeniden dirilmek gerçek değil miymiş?' der. Onlar 'Rabbimiz hakkı için, evet' derler. Allah da onlara 'O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz' der."

Bu "Hayat sadece dünyadaki hayatımızdan ibarettir, daha diriltilecek değiliz." diyenlerin akıbetidir. Bu onların bedbaht, alçaltıcı, yüzkızartıcı sahnesidir. Karşısına çıkacaklarını yalanladıkları Rabblerinin huzurunda dikilmeye zorlanmışlardır, hiçbir tarafa kımıldayamıyorlar, sanki boyunlarından tutmuşlar da kendilerini bu dehşetli ve yüce sahneye çıkarıp ayağa dikmişlerdir. Tekrarlayalım:

"Allah onlara 'yeniden dirilmek gerçek değil miymiş' der."

Bu soru, muhatabını eritecek, yerin dibine geçirecek bir sorudur. Acaba ona ne cevap veriyorlar?:

"Rabbimiz hakkı için, 'evet' derler."

Şimdi, onlar Rabblerinin huzurunda dikilmişler, gerçekleşeceğini kesin bir dil ile yalanlamış oldukları bir sahnenin dehşetini yaşıyorlar. Pozisyonun olağanüstülüğüne, sahnenin dehşetine ve akıbetin ürkütücülüğüne uygun düşen kısalıktaki son hükme ilişkin emir de hemen arkadan geliveriyor. Okuyalım:

"Allah da onlara 'O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz' der."

Bu akıbet, insana yaraşır düşünce enginliğine açılmayı reddeden, bunun yerine somut algıların dar hücresine hapsolmayı tercih eden, insana yakışır ufuklara doğru kanatlanmaya yanaşmayarak yeryüzünün toprağına çakılıp kalan; hayatını bu zavallı, bu alçaltıcı düşüncenin tutsağı olarak kurup sürdüren yaratıklara lâyık bir akıbettir. Bu yaratıklar kendilerini azaba lâyık hale getirecek biçimde gerilemişler, düzey düşüklüğüne uğramışlardır. Bu azab, Ahireti inkâr edenlerin karakterleri ile uyumlu bir sonuçtur. Çünkü onlar bu zavallı ve geriye dönük düşüncelerinin tutsakları olarak o düşük düzeyli, o insanı geriye götürücü hayatın içinde yaşamışlardır.

Bir sonraki ayet, bu sahneyi, bu yüce emirle noktalanmış olan orijinal, dehşetli ve olağan-üstü sahneyi, onun özünü anlatan aynı orijinallikte, aynı olağanüstülükte ve aynı dehşetlilikteki bir açıklama ile tamamlıyor. Okuyoruz:

"Allah'ın huzuruna çıkacaklarını yalanlayanlar gerçekten mahvolmuşlardır. Sonunda Kıyamet günü gelip çatınca 'Eyvah, dünyada kaçırdığımız fırsatlara!' derler."

Bu kesin ve mutlak bir mahvoluştur. Dünya açısından kesin bir mahvoluş, bir hüsrandır; çünkü orada hayat anlattığımız gibi alçak bir düzeyde sürdürülüp heba edilmiştir. Ahirette hüsran oluşun sebebine gelince az önce seyrettiğimiz sahneye şimdi de o gafillerin, o cahillerin hiç hesaplarında olmayan şu acı sürprizi eklemek gerekir:

"Sonunda Kıyamet günü gelip çatınca 'Eyvah, dünyada kaçırdığımız fır-

satlara!" derler."

Arkasından da tıpkı sırtlarına vurulmuş yükün baskısı altında ezilen yük hayvanları gibi tanıtıldıkları sahneye sıra geliyor. Okuyalım:

"Günah yüklerini sırtlarında taşıyarak..."

Hatta yük hayvanlarının durumu bunlarınkinden daha iyidir. Çünkü eşyalardan oluşmuş yükler taşırlar. Bunların yükleri ise kendi günahlarından oluşmuştur. Ayrıca yük hayvanlarının yükleri indirilince istirahat etmeye giderler. Oysa bunlar günahlarını sırtlarında taşıyarak, günahkârlık damgası ile uğurlanarak cehenneme giderler. Okuyoruz:

"Hey, sırtlarında taşıdıkları o yük, ne kötü bir yüktür!"

Korkuyu ve dehşeti seslendiren deminki sahnenin peşisıra gelen ve mahvolunmuşluk ile hüsrana uğramışlığı dile getiren bu sahnenin ışığı altında bu ayetler grubunun son mesajına sıra geliyor. Bu mesaj dünya ile Ahiretin yüce Allah'ın terazisindeki gerçek ağırlıklarını, bu duyarlı ölçüye göre dünya ile Ahiretin karşılaştırmalı değerlerini açıklıyor. Okuyoruz:

'Dünya hayatı, oyundan ve eğlenceden başka bir şey değildir. Oysa günahlardan sakınanlar için Ahiret yurdu daha hayırlıdır. Buna aklınız ermiyor mu?"

Dünya hayatı ile Ahiret yurdunun yüce Allah'ın terazisinde son aşamadaki mutlak değeri işte budur. Bu küçük gezegen üzerinde geçirilen ve aslında gündüzün bir saatı kadar olan hayatın değeri, o engin mülk aleminin sınırsız sonsuzluğu ile karşılaştırılınca, ayette anlatıldığından fazla bir şey olamaz. Aslında bir saat kadar kısa olan bu zamanı dünya köleliği uğruna harcamak öbür yüce alemin ağırlıklı ciddiyeti ile karşılaştırınca oyundan ve eğlenceden başka bir anlam taşıyamaz.

Bu mutlak bir değerlendirmedir. Fakat-yukarda değindiğimiz gibi- islâm düşüncesinde dünya hayatının ihmal edilmesi, dünyaya karşı pasif kalınması, dünyadan el-etek çekilmesi sonucunu doğurmaz. Kimi "tasavvuf" ve "zühd" akımlarında görülen bu tür ihmalkârlıklar, pasif yaklaşımlar ve el-etek çekmeler kesinlikle islâm düşüncesinden kaynaklanmaz. Bunlar ya ruhbanlığa dayanan hıristiyan kilisesinin düşüncelerinden ya eski İran düşüncesinde ya da islâm toplumuna geçmiş bazı eski Yunan idealist düşüncelerinden kaynaklanan sızmalardır.

İslâm düşüncesini en eksiksiz biçimde temsil eden, somut ifadeye kavuşturan büyük örnekler ne pasifliğe ve ne de dünyadan el-etek çekmeye kaymışlardır. İşte sahabiler kuşağı. Bu seçkin insanlar nefislerinde şeytanı yenilgiye uğrattıkları gibi onu kulların egemenliğine dayalı imparatorluklar şeklinde yaşayan çevrelerindeki cahiliye düzenlerinde de yenilgiye uğrattılar. Bu kuşak dünya hayatını yüce Allah'ın terazisindeki değeri ile kavrıyor, algılıyordu. Bu saygıdeğer kuşak pratik hayatta gerçekleştirdiği o çok önemli eserleri Ahirete yönelik çalışmaya döndürdü, hayatın her alanında dünyayı son derece dinamik ve ener-

jik bir yaklaşımla ele aldı.

Dünya hayatı ile Ahiret yurduna ilişkin bu ilâhi değerlendirme onlara şu avantajı sağladı. Onlar dunyaya kul olmadılar. Dünyanın sırtına bindiler, onu sırtlarında taşımadılar. Onu Allah'a kul ettiler, yüce Allah önünde ona boyun eğdirdiler, onun kölesi olmadılar. Dunyada yüce Allah'ın halifesi olma görevinin gerektirdiği her türlü yapıcılık ve geliştirme faaliyetine sıkıca sarıldılar. Fakat bu halifelik faaliyetlerinde sadece yüce Allah'ın hoşnutluğunu ve Ahiret yurdunun hazırlığını aradılar. Böylece dünya tutkunlarını önce dünyada geçtiler, sonra da onları Ahirette geride bıraktılar!

Ahiret, bilgimize kapalı bir "gayb" alemidir. Bu aleme ilişkin iman düşünceye enginlik ve akla gelişmişlik kazandırır. Ahiret uğruna çalışmak ise günahlardan sakınanlar için daha hayırlıdır, bunun böyle olduğunu aklı başında olanlar bilir. Okuyoruz:

"Oysa günahlardan sakınanlar için Ahiret yurdu daha hayırlıdır. Buna aklınız ermiyor mu?"

Bilgimize kapalı bir gerçektir diye günümüzde Ahiret gününü inkâr edenler bilgiçlik taslayan cahillerdir. Sebebine gelince bilim, yani "insanların bilimi -ilerde değineceğimiz üzere- günümüzde bir tek kesin gerçeğe erebilmiş, bir tek tartışmasız realiteyi kucaklayabilmiştir ki, o da "gayb gerçeği", "bilinmezlik (meçhul) gerçeği"dir.

Coşkun akışlı bir nehre benzeyen bu surenin az sonra okuyacağımız ayet dalgasında söz Peygamberimize yöneltilerek dürüst ve güvenilir kişiliğine rağmen uğradığı yalanlamalar karşısında teselli ediliyor. Çünkü müşrikler aslında onun yalancı olduğunu düşünmüyorlar. Peki o halde yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamakta, onları onaylamamakta, mesajlarına inanmamakta neden ısrar ediyorlar. Bunun başka bir sebebi vardır, sebep peygamberimizin yalan söylediği kanısında olmaları değildir.

Bu ayetlerde Peygamberimiz bir de şu açıdan teselli ediliyor. Onun daha önceki peygamber kardeşleri de yalanlamalara ve eziyetlere uğramışlardı, onlar bütün bunlara katlandılar, sabrettiler, sonunda yüce Allah'ın değişmez kanunları gereğince zafere ulaşanlar onlar oldu.

Bu gönül okşamaların ve tesellilerin arkasından Peygamberimize bu çağrı görevi ile ilgili şu son derece önemli gerçek anlatılıyor: Bu çağrı yüce Allah'ın geleneği uyarınca ve O'nun takdirine göre yürür. Çağrıyı seslendirenin bu konuda yapacağı tek şey duyurma ve açıklamadır. Olayları ve gelişmeleri yönlendirmek yüce Allah'ın yetkisindedir. Çağrı görevlisi, bu gerçeğe göre yoluna devam etmeli, aceleci adımlar atmaya kalkışmamalı, yüce Allah'a yöntem önermemelidir. Bu ilke peygamberler için de geçerlidir. Onlar da yalanlayıcıların, hatta tüm insanların çağrı yöntemine ilişkin tekliflerine kulak asmamalı, çağrının doğruluğunu destekleyecek somut kanıtlar ve mucizeler önermemelidirler. Çağrının mesajını işiten canlılar ona olumlu cevap vereceklerdir. Kalbleri ölmüş olanlara

gelince böyleleri ölüdürler, çağrılara karşılık veremezler, uyarıcılara tepki gösteremezler. Onların işi yüce Allah'a kalmıştır, isterse onları diriltir, isterse Kıyamet günü huzuruna dönecekleri ana kadar onları ölü olarak bırakır.

Peygamberimize karşı duran yalanlayıcılar da tıpkı yoldaşları olan eski milletlerin Peygamberlerine karşı yaptıkları gibi O'ndan olağan-üstü mucizeler istiyorlar. Hiç kuşkusuz yüce Allah çeşitli mucizeler indirebilir. Fakat kendinin bildiği bir hikmete dayanarak bunu yapmıyor. Eğer müşriklerin yüzçevirmeleri Peygambere çok ağır geliyorsa o zaman kendi insani gücünü seferber ederek onlara mucizeler göstermeye girişsin! Yüce Allah, bütün varlıkların, bütün canlıların yaratıcısıdır; bu itibarla onların yaratılıştan kaynaklanan esrarlı yönlerini, özelliklerinde ve karakterlerinde gözlenen farklılıkların hikmetini bilir. Peygamberlerin mesajlarını yalanlayan insanları karanlıklar içinde sağır ve dilsiz durumda bırakan O'dur. Kendi bildiği yaratılış ve farklılaşma hikmetinin sonucu olarak dilediğini doğru yola ileten ve dilediğini saptıran O'dur.

ZALİMLER BİLE BİLE İNKÂR EDİYORLAR

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ
لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

33- Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar.

Cahiliye döneminin müşrik Arapları ve özellikle Peygamberimizin çağrısına karşı dikilen Kureyşliler zümresi Peygamberimizin doğruluğundan zerrece kuşku duymuyorlardı. Çünkü O'nu yıllardan beri dürüst ve güvenilir bir kişi olarak tanıyorlardı. Peygamberliğinden önceki, aralarında geçen uzun hayatı boyunca bir tek yalanını görmüş değillerdi. Peygamberimizin çağrısına yönelik muhalefet akımına liderlik eden Kureyşli ileri gelenler de öyle idi. Onlarda Peygamberimizin gerçek peygamber olduğundan, şu Kur'an'ın insan sözü olmadığından, insanların böyle bir kitap ortaya koyamayacaklarından asla kuşku duymuyorlardı.

Fakat buna rağmen Peygamberimizi onaylamaya yanaşmıyorlar, bu yeni dine girmeyi reddediyorlardı. Bu olumsuz tutumlarının sebebi Peygamberimizi yalancı saymaları değildi, fakat O'nun çağrısını siyasi nüfuzları ve sosyal konumları açısından tehlikeli görmeleri idi. Bu sebepten ötürü yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamayı ve ötedenberi sürdürdükleri müşrikliğe bağlı kalmayı kararlaştırmışlardı.

Nitekim elimizde bulunan çok sayıda belge, Kureyşli ileri gelenlerin bu olumsuz tutumunun gerçek şebeplerini açıkladığı gibi onların Kur'an-ı Kerim hakkındaki asıl düşüncelerini de açığa vurmaktadır:

Bu konuda İbni İshak, Muhammed b. Muslim b. Şihab Zehriye dayanarak

şöyle bir olay anlatıyor:

"Bir gece Ebu Sufyan b. Harb, Ebu Cehil b. Hişam ve Zuhreoğulları'nın yandaşı Ahnes b. Şurayk b. Amr b. Vehb Sakabı Peygamberimizi dinlemeye gittiler. Peygamberimiz o sırada gece namazı kılıyordu. Adamların herbiri kendine bir yer seçerek oradan Peygamberimizi dinlemeye koyuldu. Hiçbiri diğerinin yerini bilmiyordu. Bütün gece Peygamberimizi dinlediler. Sabah olunca yerlerinden ayrıldılar. Yolda buluşunca "Eğer cahillerden biri seni görse içine kuşku düşmesine sebep olacaksınız" diyerek birbirlerini suçladılar. Sonra çekip gittiler.

Ertesi gece olunca herbiri yine bir önceki geceki yerine gelip yerleşti. Sabaha kadar Peygamberimizi dinlediler. Ortalık ağarınca yerlerinden ayrıldılar. Yine yolda karşılaştıklarında birbirlerine bir gece önceki sözlerinin benzerlerini söyledikten sonra çekip gittiler.

Fakat üçüncü gece yine herkes bir gece önceki yerine gelip yerleşti. Yine sabaha kadar Peygamberimizi dinlediler. Gün ağarınca saklandıkları yerden ayrıldılar. Yolda karşılaştıklarında birbirlerine 'Artık bir daha gelmeyeceğimize dair sözleşmeden ayrılmayalım' dediler ve bu konuda birbirlerine kesin söz verip öyle ayrıldılar.

Ertesi sabah Ahnes b. Şurayk, bastonunu eline alarak Ebu Sufyan b. Harb'in evine gitti, Ebu Sufyan'a 'Ey Ebu Hanzele, Muhammedin ağzından işittikleri hakkında ne düşündüğünü bana söyle' dedi. Ebu Sufyan da ona 'Ey Ebu Salebe, O onun ağzından duyduğum sözlerin bazılarını anladım, ne demek istediklerini kavradım, bazılarının ne demek istediklerini, ne anlama geldiklerini anlayamadım' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ahnes de Ebu Sufyan'a 'Adına andiçtiğin kutsal varlık hakkı için ben de aynen öyle oldum' karşılığını verdi.

Bir süre sonra Ahnes, Ebu Sufyan'ın yanından çıkarak Ebu Cehil ile görüşmeye gitti. Evine varınca kendisine 'Ya Ebul Hakem, Muhammed'in ağzından işittiklerin hakkında ne düşündüğünün bana söyle' dedi. Ebu Cehil Ahnes'in bu sorusuna şu cevabı verdi; 'Biz Abdülmenaf oğulları ile şeref ve soyluluk alanında sürekli yarıştık. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar yerdiler, biz de verdik, Onlar yük altına girdiler, biz de girdik. Bu yarışta dizüstü yere kapaklandığımızda bile kafa kafaya gelen iki yarış atı gibi birbirimize denk idik. Şimdi onlar ortaya çıkmış, "Bizden bir Peygamber çıktı, kendisine gökten vahiy geliyor" diyorlar. Bu konuda onlara nasıl yetişebilir, onlarla nasıl boy ölçüşebiliriz? Bu yüzden vallahi, Muhammed'e ne inanır ve ne de onu onaylarız, bu hususdaki kararımız kesindir.

"Bunun üzerine Ahnes ayağa kalkarak Ebu Cehil'in yanından çıktı, gitti."

Öte yandan İbni Cerir, Esbat kanalı ile Seyd'den "Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar" ayeti hakkında şöyle bir olay naklediyor.

"Bedir Savaşı günü Ahnes b. Şurayk, yandaşları olan Zühreoğulları'na dedi

ki; 'Ey Zühreoğulları, Muhammed sizin kızkardeşinizin oğludur, yeğeninizdir. Bu yüzden yeğeninizi savunmak öncelikle size düşer. Eğer o bir peygamber ise bugün O'nunla niçin savaşacaksınız. Eğer bir yalancı ise O'nu yalancılıktan vazgeçirmekte en çok siz haklısınız. Bekleyiniz, Ebu Cehil ile buluşup görüşeyim. Eğer Muhammed bu savaşta galip gelirse evlerinize sağ olarak dönersiniz. Eğer yenilecek olursa kabileniz size bir şey yapamayacaktır. İşte o gün bu adama Ahnes adı verildi, daha önceki adı Ubeyy idi.

Ahnes, Ebu Cehil ile buluşunca ikisi bir kenara çekilip başbaşa kaldılar. Bunun üzerine Ebu Cehil'e 'Ey Ebul Hakem, söyle bana bakayım, Muhammed doğru mu söylüyor, yoksa yalancının biri midir? Burada senden ve benden başka söylediklerimizi duyabilecek hiçbir Kureyşli yok' dedi. Ebu Cehil, Ahnes'e şu karşılığı verdi; 'Yazıklar olsun sana! Vallahi, Muhammed doğru söylüyor. O hiç yalan söylemiş değildir. Fakat eğer Kusayoğulları sancağın, hacılara su sağlama ve onları ağırlama imtiyazlarının yanında şimdi de peygamberliği elde ederlerse geride kalan Kureyşliler'e başka ne kalır ki? 'İşte aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar' ayeti bunu anlatmak istiyor."

Burada şu noktaya dikkat etmeliyiz: Bu sure bir Mekke suresi olduğu gibi bu ayetin de Mekke inişli olduğu kuşkusuzdur. Oysa şimdi okuduğumuz olay Bedir Savaşı günü Medine'de meydana gelmiştir. İlk bakışta okuduğumuz olayla bu ayet arasında ilişki kurmakta güçlük çekebilir, hatta böyle bir ilişki kurma girişimini garip karşılayabiliriz. Fakat tefsir bilginlerinin şöyle bir anlatım geleneği vardır: Onlar eğer bir ayetten sözeder de 'Bu ayet, bunu anlatmak istiyor" derlerse bu ifade, anlatılan olayın sözkonusu ayetin iniş sebebini oluşturduğunu belirtmek istedikleri anlamına gelmez, sadece ayetin anlamının olayın içeriği ile uyuştuğu anlamını taşır; bu durumda ayetin o olaydan önce ya da sonra inmiş olması gözönüne alınmaz. İşte eğer bu anlatım geleneğinin bilirsek az önce okuduğumuz rivayeti garip karşılamayız.

Tarihçi İbni İshak'ın Yezid b. Ziyad kanalı ile Muhammed b. Kaab Kuredî'ye dayandırarak bildirdiğine göre bir gün Kureyş kabilesinin şefi Utbe b. Rebia kabile ileri gelenlerinin toplantı düzenledikleri kulüpte şöyle dedi. O sırada Peygamberimiz Mescidde yalnız başına oturuyordu:

"Ey Kureyşliler, şimdi kalkıp Muhammed'e gideyim O'nunla konuşup kendisine bazı teklifler sunayım ister misiniz? Belki bu tekliflerimin bazılarını kabul eder, biz de O'na istediğini veririz de yakamızı bırakır."

Bu olay Hz. Hamza'nın müslüman olduğu ve Peygamberimizin sahabilerinin çoğaldığının müşriklerce görüldüğü günlere rastlar. Kureyşli ileri gelenlerinin kendisine oldu, ya Ebu Velid, git O'nunla konuş diye karşılık vermeleri üzerine Utbe kalkıp Peygamberimize gitti, yanına oturduktan sora şunları söyledi:

"Ey kardeşimoğlu, ey yeğenim! Sen aramızda aşiretçe kalabalık ve soyca üstünsün. Bunu sen de biliyorsun. Ama sen kavminin başına büyük bir iş açtın.

Kavminin birliğini bozdun, hayallerini sarstın, ilâhlarını ve dinlerini küçük düşürdün atalarını kâfir ilân ettin. Şimdi söyleyeceklerimi dinle ve üzerlerinde düşün. Sana belki bazılarını kabul edebileceğin birtakım teklifler sunacağım."

"Peygamberimizin "Söyle, ya Ebu Velid, seni dinliyorum" şeklindeki karşılığı üzerine Utbe sözlerine şöyle devam etti:

"Ey kardeşimoğlu, eğer bu getirdiğin yeni din aracılığı ile elde etmek istediğin şey servet ise aramızda mal toplayıp sana verelim, böylece en zenginimiz sen olursun. Eğer bu din aracılığı ile elde etmek istediğin şey itibar ve prestij ise seni başımıza efendi yapalım, bundan böyle sensiz hiçbir şeye karar vermeyelim. Eğer bu din aracılığı ile elde etmek istediğin şey hükümdarlık ise seni üzerimize hükümdar yapalım. Yok eğer bir cin çarpmasına uğradın da bu dertten yakanı kurtaramıyorsan senin için doktor arayalım, bu yolda gereken her masrafı yaparak seni bu çarpılmadan kurtaralım. Çünkü insan bazı durumlarda kendisine musallat olan cinden gerekli tedaviyi görmedikçe yakasını kurtaramaz."

Peygamberimiz, Utbe'nin sözlerini sonuna kadar dinledi. Utbe sözlerinin sonuna gelince kendisine "Tamam mı, ya Ebu Velid?" diye sordu. Adam "Evet, tamam" deyince Peygamberimiz "Şimdi de sen beni dinle" dedi. Utbe'nin "Tamam, seni dinliyorum" demesi üzerine Peygamberimiz "Besmele" çekerek "Fussılet suresini şu şekilde okumaya başladı:

"Ha, Mim. Bu Rahman ve Rahim olan Allah katından indirilmiştir. Bilen bir toplum için ayetleri ayrıntılı olarak açıklanmış, Arapça okunan bir kitaptır. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat çoğunluğu ona yüz çevirdi, onların kulakları işitmiyor... (83)

Peygamberimiz sureyi ona okumaya devam etti. Utbe ayetleri dinlerken kulak kesildi, ellerini arkaya götürerek dirseklerini yere dayadı ve sırtını avuçlarına dayayarak dinlemeye koyuldu. Peygamberimiz suredeki secde ayetine gelince okumayı keserek secdeye vardı. Arkasından Utbe'ye dönerek "Ya Ebu Velid, işiteceklerini işittin, artık ne yapacağına kendin karar ver" dedi.

Bunun üzerine Utbe kalkıp arkadaşlarının yanına gitti. Arkadaşları onu görünce birbirlerine "Allah'a yemin ederiz ki, Ebu Velid giderken taşıdığından farklı bir yüz ifadesi ile geri döndü" dediler. Yanlarına gelip oturunca arkadaşları "Ya Ebu Velid, anlat bakalım, ne oldu?" Utbe de onlara şunları söyledi:

"Olup-bitenler şöyle. Öyle sözler işittim ki, vallahi, şimdiye kadar böylesini hiç duymamıştım. Vallahi, işittiklerim ne büyücü sözleri ne şiir ve ne de kâhin tekerlemeleri idi. Ey Kureyşliler beni dinleyin ve sözümden dışarı çıkmayın. Bu adamı bırakın, istediğini yapsın, işine karışmayın, vallahi o kendisinden dinlediğim sözleri ortalığı kesinlikle çalkalandıracaktır. Eğer Araplar karşısında yenik düşerse başkaları aracılığı ile O'nun önünü almış olursunuz. Yok, eğer Araplar'a karşı üstünlük sağlarsa O'nun egemenliği sizin egemenliğinin, O'nun üstünlüğü sizin üstünlüğünüzdür. Böylece O'nun aracılığı ile en bahtiyar insanlar

(83) Fussilet Suresi: 1-4

olursunuz."

Kureyş ileri gelenleri bu sözleri işitince Utbe'ye "Ya Ebu Velid, Muhammed seni dili ile büyüledi" dediler. Bunun üzerine Utbe de onlara "Benim görüşüm budur, siz neyi uygun görüyorsanız onu yapınız" diye karşılık verdi.

Bağavî'nin Cabir b. Abdullah'a dayandırarak tefsirinde naklettiğine [84] göre Peygamberimiz, Utbe'ye "Fussılet suresini okurken sıra **"Eğer onlar yüzçevirirler ise de ki; 'Ben sizi Ad ve Semud kavimlerinin başlarına gelen yıldırıma benzer bir yıldırıma karşı uyardım."** Ayetine gelince Utbe, eli ile Peygamberimizin ağzını kapattı ve kendisinden merhamet dileğinde bulundu. Sonra da kalkıp ailesinin yanına döndü, Kureyşliler'in arasına çıkmadı, onlardan saklandı... Bir sure sonra kendisine bu olaydan söz açtıklarında **"Elim ile ağzını kapattım, kendisinden merhamet dileyerek okumayı durdurmasını istedim. Çünkü Muhammed bir söz söylediğinde yalan söylemeyeceğini biliyordum, bu yüzden başımıza azap inecek diye korktum"** dedi.

Öte yandan yani tarihçi İbn-i İshak bu konuda şöyle bir olay anlatıyor:

- Bir defasında Kureyşli ileri gelenlerden oluşmuş bir heyet Velid b. Muğıre'nin yanına gitti. Velid, gelen heyetin yaşça büyüğü idi. O sırada hac mevsimine girilmek üzere idi. Velid, Kureyşli ileri gelenlere şöyle dedi.

"Ey Kureyşliler, hac mevsimine girmek üzereyiz. Bu mevsimde birçok Arap heyeti ülkenize gelecek. Hepsi şu arkadaşınızın (Muhammed'in) meselesini duymuştur. O'nun hakkında ortak bir görüşte birleşin, farklı sözler söyleyip birbirinizi yalanlamayın, birbirlerinizin sözlerini çürütmeyin.

Bunun üzerine Kureyş ileri gelenleri kendisine "Ey Ebu Abd-i Şems, sözü sana bırakıyoruz, bizim adımıza bir görüş belirle, biz de hep onu söyleyelim" dediler. Velid "Hayır, siz söyleyin, ben sizi dinliyorum" dedi. Kureyşli ileri gelenler "O (Muhammed) bir kahindir! deriz." dediler. Velid "Hayır, olmaz. Vallahi, o bir kahin değildir. Kahinleri gördük. O'nun sözleri kahinlerin uyaklı tekerlemelerine benzemiyor" dedi. Kureyşliler "O bir delidir.' deriz." dediler. Velid "O bir deli değildir. Deliliği gördük, ne olduğunu biliyoruz. O'nda delilerin ne hırlamalarından ne çırpınmalarından ve ne de kuruntularından eser yok." dedi. Kureyşliler "Peki 'O bir şairdir' diyelim." dediler. Velid "Hayır, olmaz. O bir şair değildir. Şiiri recezi ile, hezeci ile, karıdası ile, Makbudası ile Mebsutası ile, kısacası bütün aruz kalıpları ile biliyoruz, O'nun sözleri şiir değildir." dedi. Kureyşli ileri gelenler "O halde 'O bir büyücüdür' deriz." dediler. Velid "Hayır, o bir büyücü değildir. Büyücüleri ve büyücülüğü gördük, ne olduğunu biliyoruz. O'nun yaptığı işin ne üfürükçülükle ve ne de iplik düğümleyip çözmekle ilgisi yok." dedi. Bunun üzerine Kureyşli ileri gelenler "Ey Ebu Abdüşşems, peki sen söyle, ne diyelim?" dediler. Velid onlara şu cevabı verdi:

Vallahi, O'nun sözünde acayip bir tad var. Kökü hurma ağacıdır, dalların-

(84) Bu hadisin rivayet zincirinin bir halkasını oluşturan Abdullah Kindi Kufi hakkında İbn-i Kesir "Biraz Zayıftır" diyor.

da hurma taneleri sarkıyor. O sözler hakkında eğer bu tür bir şey söylerseniz, söylediğinizin asılsız olduğu mutlaka anlaşılır. Onun hakkında söyleyebileceğiniz en kabul edilebilir şey O'nun büyücü olduğudur. 'O'nun getirdiği sözler evlâdı babasından, kardeşi kardeşten, karıyı kocadan ve insanları aşiretlerinden ayıran büyüleyici sözlerdir' dersiniz."

Kureyşli ileri gelenler Velid'in yanından bu kararla ayrıldılar. Arkasından hacca gelen kervanların yollarına adamlarını koydular, bu adamlar yanlarından geçen herkesi Peygamberimiz hakkında uyarıyorlar, herkese bu kararlaştırdıkları suçlamayı hatırlatıyorlardı."

Bu arada İbn-i Cerir'in İbn-i Abdülâla, Muhammed b. Savra, Muammer ve Ubbade b. Mansur kanalı ile İkrime'ye dayandırarak bildirdiğine göre bir gün Velid b. Muğıre, Peygamberimize geldi, Peygamberimiz kendisine Kur'an okuyunca adam biraz yumuşar gibi oldu. Ebu Cehil b. Hişam bunu haber alınca Velid'e gelip kendisine "Amca, kavmin sana vermek üzere aralarında mal toplamak istiyorlar" dedi. Velid "Niçin?" diye sorunca Ebu Cehil "sana verecekler. Çünkü sen Muhammed'e varmış ve ileri sürdüğü görüşe karşı çıkmışsın" dedi... Böylece Ebu Cehil, Velid'in en çok gururlanacağı damarına basarak onu pohpohlamak istiyordu. Velid "Kureyşliler, benim en zenginleri olduğumu bilirler" deyince Ebu Cehil "Muhammed hakkında öyle bir söz söyle ki, kavmin O'nun söylediklerine karşı olduğunu, kendisinden hoşlanmadığını bilsin" dedi. Bunun üzerine Velid şunları söyledi:

"O'nun hakkında ne söyleyeyim ki? Vallahi, içinizden hiç kimse şiirden benim kadar anlamaz; şiirin recez'ini, kasidesini, cin tekerlemelerini benim kadar iyi bileniniz yoktur. Vallahi, Muhammed'in söyledikleri bunlardan hiçbirine benzemiyor. Vallahi, söylediklerinde acayip bir tad var, karşı durulmaz bir çekicilik taşıyor söyledikleri; altında kalan sözleri ezerek üste çıkan ve üzerlerine çıkılamayan bir güç taşıyor O'nun sözleri..."

Ebu Cehil "Vallahi, O'nun hakkında karşıtlık belirten bir söz söylemezsen kavmin senden hoşnut olmaz" deyince Velid "O zaman beni bırak da ne söyleyeceğimi düşüneyim" dedi. Bir süre düşündükten sonra "Olsa olsa bu sözlerin etkili bir büyü, diğer büyülerden daha etkileyici bir büyü oldukları söylenebilir." dedi. Bunun üzerine "Muddessir" süresinin **"Benim ile şu adamı yalnız bırak ki, ben onu tek başına yarattım, ona uzun boylu mal verdim"** diye başlayıp **"Üzerinde ondokuz korucu vardır'** diye biten bölümü indi. [85]

Başka bir rivayete göre yukardaki olayın son kısmı şöyledir; "Kureyş ileri gelenleri 'Eğer Velid dinini değiştirirse bütün Kureyşliler dinlerini değiştirirler" dediler. Ebu Cehil 'Ben sizi onun derdinden kurtarırım" diyerek Velid'i görmeye gitti, o da uzun uzun düşündükten sonra 'Muhammed'in sözleri etkili bir büyüdür. Baksanıza, bu sözler adamı ailesinden, çocuğundan, efendilerinden ayrı düşürüyor" dedi.

(85) Müdessir Suresi: 11-30

Bu tarihi belgeler açıkça kanıtlıyor ki, sözkonusu "yalanlayıcılar" Peygamberimizin kendilerine yalan söylediğine, kendilerine duyurduğu mesajların asılsız olduğuna inanmıyorlardı. Müşriklikte ısrar etmelerinin başka sebepleri vardı, bu sebeplerin bir kısmına bu belgelerde değiniliyor. Bunların da ötesinde saklı duran asıl sebep ise ellerinde bulundukları çalınmış otoritenin bu çağrı aracılığı ile geri alınacağı korkusudur. Bu otorite islâmın temel ilkesini oluşturan "lailâhe illellah (Allahdan başka ilah yoktur)." Şahadet cümleciğinin de belirttiği üzere sırf yüce Allah'ın tekelindedir. Anadillerinin kelimelerinin ne anlama geldiklerini iyi bilen müşrik Araplar bu şahadet cümleciğinin içeriğine teslim olmak istemiyorlardı. Bu cümlecik, kulların hayatı üzerinde yüce Allah'ın otoritesi dışında egemen olan bütün otoritelere karşı kesin bir başkaldırı, tam bir "devrim" niteliği taşıyordu. Hiç kuşkusuz yüce Allah doğru söylüyor:

"Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar."

Buradaki "zalimler" müşrikler anlamındadır. Bilindiği gibi Kur'an'da bu terim çoğunlukla bu anlamda kullanılır.

Bir önceki ayette Peygamberimizin gönlüne su serpilmişti; kendisini, çağrısını belirten, kendisinin ve getirdiği mesajın gerçeğe dayandığını kanıtlayan ayetleri yalanlayanların niçin böyle bir tavır takındıklarının gerçek sebepleri açıklanmıştı. Şimdi ki ayette ise aynı amaçla kendisine daha önceki peygamber kardeşlerinin başlarına neler geldiği hatırlatılıyor, onlara ilişkin bazı haberler kendisine Kur'an aracılığı ile verilmişti, ayrıca peygamberlerin başlarına gelen belâlara sabrederek bu yolda ilerlemeye devam ettikleri ve sonunda yüce Allah'dan gelen zaferin imdatlarına yetiştiği vurgulanıyor. Bu hatırlatmanın amacı, bu sürecin hakka çağrı misyonunun değişmez geleneğini oluşturduğunun peşin olarak bilinmesini sağlamaktır, bu süreci hiçbir öneri isteğinin değiştiremeyeceğinin bilincine varılmasını perçinlemektir; dâvetçiler ne kadar eziyete, baskıya ve yalanlamaya uğrasalar da bu sürecin adımlarının aceleye getirilemeyeceğinin kesinliğini kavratmaktır. Okuyoruz:

وَلَقَدْ
كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ
أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾

34- Senden önceki birçok peygamberler de yalanlandı. Fakat onlar uğradıkları yalanlamalara ve gördükleri eziyetlere karşı sabrettiler. Sonunda yardımımız kendilerine yetişti. Allah'ın sözlerini, kesinleşmiş yasalarını hiçbir güç değiştiremez. Hiç kuşkusuz sana peygamberlere ilişkin bazı haberler gelmişti.

Yüce Allah'a çağrı kervanı insanın varolduğu ilk günden beri vardır, zamanın kıvrıla dehlizlerinde ayak izleri görülür, belirgin yolunda sürekli ilerliyor,. kesintisiz bir doğrultuda kararlı ve zig-zagsız adımlarla yürüyüşünü devam ettiriyor. Bu kervanın yolu üzerine her türden günahkârlar dikiliyor, gerek önder ve gerekse çömez nitelikli birçok sapıklar bu kervanın ilerleyişine karşı koyuyor; o arada birçok dâvetçiler eziyetlere uğratılıyor, kanlar akıyor, vücudlar parçalanıyor; ama bütün bunlara rağmen sapmadan, zig-zag çizmeden, geri çekilmeden, yan yollara düşmeden yolunda yürüyor. Zaman ne kadar uzasa da bu yol ne kadar uzun sürse de akıbet aynı akıbettir. Yolun sonunda her zaman yüce Allah'ın zaferi vardır. Tekrarlıyoruz:

"Senden önceki birçok peygamberlerde yalanlandı. Fakat onlar uğradıkları yalanlamalara ve gördükleri eziyetlere karşı sabrettiler. Sonunda yardımımız kendilerine yetişti. Allah'ın sözlerini, kesinleşmiş yasalarını hiçbir güç değiştiremez. Hiç kuşkusuz sana peygamberlere ilişkin bazı haberler gelmiştir."

Okuduğumuz sözler, yüce Allah'ın Peygamberimize söylediği sözlerdir. Hatırlatma, teselli, gönül okşama ve avutma amacı güdüyorlar. Aynı zamanda Peygamberimizden sonra gelen bütün islâm dâvetçilerinin açık yollarını çiziyorlar, misyonlarını belirliyorlar. Bunun yanısıra bu dâvetçilere yolları boyunca karşılaşacakları sıkıntıları, engelleri ve bütün bunlardan sonra yolun sonunda kendilerini bekleyen mutlu akıbeti gösteriyorlar.

Bu sözlerin islâm dâvetçilerine öğrettiği şudur: Yüce Allah'ın hakka yönelik çağrı girişimlerine ilişkin kanunu aynıdır, aynı zamanda bu çağrılar özleri bakımından parçalanmaz bir bütündürler. Çağrıya insanların çoğunluğu yalanlama ile karşılık verir, çağrıyı seslendirenler çeşitli eziyetlerle karşılaşırlar, türlü türlü sıkıntılar çekerler. Fakat bütün bu sıkıntılara, yalanlamalara karşı sabrederler. Sonunda yüce Allah'ın onlara yardım etmeye, onları zafere erdirmeye ilişkin kanunu işler. Fakat bu yardım, bu zafer günü gelince imdada yetişir. Bu çağrının masum, iyilik taraftarı ve ihlâslı savunucuları eziyetlerle ve yalanlama tepkileri ile karşılaştılar diye, sapık ve saptırıcı günahkârlar masum ve ihlâslı iyilik taraftarlarına eziyet edebilecek güce sahiptirler diye bu vade öne alınmaz. Bunun yanısıra bu çağrının ihlâslı, fedakâr, bencil arzularından tamamen sıyrılmış seslendiricisi, içinde yaşadığı toplumun bir an önce doğru yola ermesini istiyor diye bu toplumun pençesinde kıvrandığı sapıklıktan ve bozulmuşluktan dolayı üzüntü duyuyor diye ve bu toplumu gerek dünyada gerekse Ahirette bekleyen yıkımlardan, felâketlerden endişe ediyor diye de bu yardım ve zafer müjdesi gününden öncesine taşınmaz. Bu müjdeyi bu türden hiçbir gerekçe gününden önceye aldıramaz. Çünkü kullardan biri acele ediyor diye yüce Allah acele etmez ve O'nun sözlerini, kesinleşmiş yasalarını hiçbir güç değiştiremez. Bu kesin sözler ister kuşku götürmez zafer müjdesine ister belirlenmiş vade kararına ilişkin olsun, farketmez.

Ayette gönül okşama, yatıştırma, teselli etme ve avutma yanında kesin bir ciddiyet ve kuşkuya yer tanımayan bir kararlılık dile getiriliyor.

Bir sonraki ayette bu kesin sözlü ciddiyet doruk noktasına eriyor. Bu noktada Peygamberimizin içine doğmuş olabilecek olan bir arzu, gündeme getiriliyor. Kavminin bir an önce hidayete ermesini istediği için onların bekledikleri mucizesinin gösterilmesini dileyen muhtemel arzusuna değiniliyor. Bu arzu o günün çoğu müslümanlarının içinde de vardı. Gelecek surenin birkaç ayetinde müslümanların bu iyi niyetli arzuları ayrıca ele alınacaktır. Gerçi bu arzu son derece doğal bir insani arzudur. Ama bu çağrının karakteristik özelliğinin zihinlere iyice yerleşmesini sağlamak, gerek peygamberlerin ve gerek tüm insanların bu çağrı süreci karşısındaki fonksiyonlarını belirginliğe kavuşturmak için Kur'an-ı Kerim'in bu sert ifadeli karşılığı ile yüzyüze geliyoruz. Okuyalım:

وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ
أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾
إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

35- Eğer onların sırt çevirmeleri ağırına gitti ise elinden geliyorsa yerkürenin derinliklerine inen bir yarık ya da göğe çıkaracak bir merdiven bul da onlara bir delil getir. Eğer Allah dileseydi, onları doğru yolda biraraya getirirdi. O halde sakın cahillerden olma.

36- Ancak işitebilenler çağrıya karşılık verebilirler. Ölülere gelince onları Allah diriltebilir, sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar.

Bu yüce sözler insanın kalbine korkunç bir dehşet salıyor. insan bu sözlerin yüce Allah tarafından Peygamberimize yöneltildiğini tam anlamı ile kavrayınca bu gerçeği bütün varlığı ile hissedince bu durumun özünü iyice kavrayabilir. O ki, "ulul azm" peygamberlerden biridir ve son derece sabırlıdır. Öyle ki, uzun yıllar boyunca kavminin birçok eziyetlerine katlanmış, her hoşgörülü insanı çileden çıkarabilecek derecede kaba olan bu davranışları yüce Allah'a havale etmiş, hiçbir zaman bu kabalıkların sahiplerine Hz. Nuh gibi beddûa etmemiştir.

Yüce Allah demek istiyor ki; "Ey Muhammed! Bizim değişmez kanunumuz, sürekli geleneğimiz budur. Eğer onların sana yüzçevirmeleri ağırına gidiyorsa, eğer onların yalanlamaları zoruna gidiyorsa ve kendilerine bir mucize göstermeyi hararetle istiyorsan, o halde kendine yerin derinliklerine inen bir yarık ya da göğe çıkaracak bir merdiven bul da onlara bir mucize getir, bakalım!"

Onların doğru yola gelmeleri son kendilerine mucize göstermene dayanmıyor. Çünkü onların eksiği sözlerinin gerçek olduğunu kanıtlayacak bir mucize değildir. Eğer yüce Allah dileseydi onların tümünü doğru yolda biraraya getirirdi. Bunu yapmanın çeşitli imkânları yüce Allah'ın elinde idi. İsteseydi tıpkı

melekeler gibi onların fıtratının kökünden doğru yoldan başkasını bilmeyecek biçimde yaratırdı; ya da kalblerini bu doğru yol mesajını kolayca algılayıp ona olumlu karşılık verecek yatkınlıkla yapardı; yahut da hepsinin boyun eğmelerini sağlayacak bir olağanüstülük meydana getirirdi; veya başka bir yöntemle onları doğru yola getirirdi. Yüce Allah'ın gücü bu söylediklerimizin hepsini yapabilirdi.

Fakat yüce Allah -tüm evreni kapsamına alan yüce hikmeti gereğince- insan denen şu canlıyı belirli bir görev için yarattı; bu görev -O'nun yüce ve kapsamlı tasarımına göre- insanın belirli yetenekle donanmasını ve bu yeteneklerin meleklerinkinden farklı olmalarını gerektirmiştir. Bu farklılığın sonuçları grafiğe şöyle yansımıştır. İnsanların yetenekleri farklıdır, doğru yol kanıtlarını ve iman mesajlarını algılama, bu kanıtlara ve mesajlara olumlu karşılık verme yatkınlıkları farklıdır, bu farklılık onlara yön ve doğrultu seçme serbestliği tanıyacak orandadır; bu serbestliğin derecesi de hidayet ve sapıklığa verilecek farklı karşılıkları, farklı ödül ve cezaları adil saydıracak boyutlardadır.

İşte bu gerekçe ile yüce Allah yapısal bir müdahale ile tüm insanları doğru yolda buluşturmayı uygun görmemiş, bunun yerine onlara doğru yoldan yürümeyi emretmekle yetinerek itaat ve isyan şıklarından birini seçmeyi özgür iradelerine bırakmış, kendilerini son aşamada tercihlerinin adil ve haklı karşılığı ile başbaşa bırakmıştır. Ey Muhammed, bu gerçeği bil, sakın onun farkında olmayan cahillerden olma. Okuyoruz:

"Eğer Allah dileseydi, onları doğru yolda biraraya getirirdi. O halde sakın cahillerden olma."

Aman Allah'ım, ne dehşetli sözler ve ne kesin bir direktif! Fakat dehşetli sözü ve kesin direktifi gerektiren bir nokta ile karşı karşıyayız.

Arkasından yüce Allah'ın insanları kalıplarına döktüğü fıtratın karakteristik özelliği belirtiliyor, doğru yol karşısındaki farklı konumları vurgulanıyor, bu konumların delil yetersizliğinden ya da belge eksikliğinden kaynaklanmadığı hatırlatılıyor:

"Ancak işitebilenler çağrıya karşılık verebilirler. Ölülere gelince onları ancak Allah diriltebilir. Sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar."

Peygamberimizin yüce Allah katından getirdiği gerçeğe muhatap olan insanlar iki kesime, iki ana gruba ayrılırlar. Bu gruplardan birini diriler oluşturur. Bunların fıtri algılama cihazları canlıdır, işler durumdadır ve dış etkilere açıktır. Böyleleri doğru yol çağrısına olumlu karşılık veriyorlar. Zaten bu doğru yol çağrısı fıtrat tarafından işitilecek ve olumlu karşılık görecek biçimde güçlü, belirgin, fıtratla barışık ve uyumludur. Tekrarlıyoruz:

"Ancak işitebilenler çağrıya karşılık verebilirler."

Bu çağrıya muhatap olan insanların diğer grubu ise ölüdürler, fıtri mekanizmaları işlemez durumdadır, işitmezler, algılayamazlar. Bundan dolayı çağrı-

dan etkilenip ona karşılık veremezler. Bu grubun eksikliğini duyduğu şey muhatabı olduğu gerçeğin delil yetersizliği değildir. Gerçeğin delili özünde saklıdır. Eğer gerçek yol bulup fıtrata ulaşabilse orada sağlamasını bulur ve fıtratın olumlu yaklaşımı ile karşılaşır. Bu grupta eksik olan şey fıtratın canlılığı ve oradaki algılama cihazının işlerliği, aldığı uyarıcılara tepki gösterme yeteneğidir. Peygamberlerin bu tür insanlar karşısında yapabilecekleri bir şey yoktur. Onlara delil göstermek de anlamsız ve yersizdir. Onların işi yüce Allah'a kalmıştır. Eğer dilerse onları diriltir, bunun için diriltilmeyi hakeden bir çaba göstermeleri, dirilmeye lâyık olduklarını yüce Allah'a kanıtlamaları gerekir. Dilerse de bu dünya hayatı süresince onları diriltmez, Ahirette O'nun huzuruna dönecekleri güne ölmüşlüklerini, cansızlıklarını devam ettirir. Tekrarlıyoruz:

"Ölülere gelince onları ancak Allah diriltebilir. Sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar."

İşte doğru yol çağrısına olumlu karşılık verip vermemenin hikâyesi budur. Bu hikâye durumu bütün yönleri ile açıklığa kavuşturur, peygamberlerin görevini ve davranış tarzını belirler ve işi bütünü ile meselenin asıl sahibine, O'nun dileği uyarınca vereceği hükme havale eder.

Açıkladığımız gerçek Peygamberimize anlatıldıktan sonra müşriklerin olağan-üstü mucize istekleri gündeme getiriliyor. Bu isteğin yüce Allah'ın değişmez kanununu bilmemekten kaynaklandığı belirtiliyor bu isteğe olumlu karşılık verilmemesinin yüce Allah'ın insanlara yönelik merhametini simgelediği vurgulanıyor. Çünkü eğer bu öneri gerçekleştirilse o takdirde insanların inanmazlıklarını kesin bir toplu-kırım cezası izleyecektir. Bunun yanısıra yüce Allah'ın tüm evreni çekip çeviren duyarlı takdirinin bir yönüne, bu takdirin bütün canlıları kapsayan yaygınlığına dikkat çekiliyor. Bu yaygın takdir, bütün canlıları içine alan ilâhi geleneğin gerisinde yatan hikmetin mesajını duyuruyor. Son olarak hidayetin ve sapıklığın ardında saklı duran sırlara ve kanunlara, yüce Allah'ın engel tanımaz dileği uyarınca işleyen sırlara ve kanunlara parmak basılıyor. Okuyoruz:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا مِن
دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ
مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾
وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ۗ مَن يَشَإِ اللَّهُ
يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

37- "Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" dediler. De ki; "Allah'ın böyle bir mucize indirmeye gücü yeterlidir, fakat onların çoğu bilgiden yoksundur.

38- Yerde kımıldayan bütün hayvan türleri ve kanatları ile uçan bütün kuş çeşitleri sizler gibi birer canlılar topluluğudurlar. Biz hiçbir şeyi o kitabın dışında bırakmadık. Sonra bunlar, Rabblerinin huzurunda biraraya getirilirler.

39- Bizim ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde bocalayan sağırlar ve dilsizlerdir. Allah dilediği kimseyi şaşırtır, dilediği kimseyi de doğru yola iletir.

Müşrikler daha önceki peygamberler eli ile gösterilen somut olağanüstülükler gibi olağanüstü mucizeler istiyorlardı. Kur'an'da yeralan öbür ayetler ile yetinmiyorlardı. Oysa bu ayetler olgunluk düzeyine ermiş insan idrakine hitap ediyor, insanın olgunluk çağına erişini ilân ediyor, bu olgunlaşmaya saygı gösteriyor, ona bu yüksek düzeyden sesleniyordu. Üstelik Kur'an, somut olağanüstülükleri görmek isteyen insan kuşağının sahneden çekilmesi ile ortadan kalkacak geçici bir mesaj kitabı değildi. Tersine Kıyamet gününe kadar varlığını sürdürerek mucizevi anlatımı ile insan idrakini karşı karşıya bırakmakta devam edecekti.

Müşrikler olağanüstü somut mucizeler istiyorlardı. Fakat yüce Allah'ın bu konudaki kanunun farkında değillerdi. Yüce Allah olağanüstü somut mucizenin gelişinden sonra çağrının mesajını yalanlayanları derhal yakalıyor, onları dünyada helâke uğratıyordu. Yüce Allah'ın neden onların olağanüstü mucize isteklerini karşılamadığını kavrayamıyorlardı. Yüce Allah bu somut mucizelerinden sonra da onların inkârcılıklarını sürdüreceklerini biliyor -Nitekim kendilerinden önce gelip geçmiş bazı kavimler öyle yapmışlardı- o zaman da helâke uğramayı hakedecekler. Oysa yüce Allah onlara mühlet tanımayı diliyor ki, içlerinden inanacak olanlar inansın, inanmayanların da bellerinden ileride mümin olacak olan kuşakların tohumlarını, spermlerini çıkarsın. Buna rağmen bu adamlar yüce Allah'ın kendilerine mühlet verme nimetine, başka bir deyimle ne gibi sonuçlar doğuracağını bilmeden sundukları öneriyi kabul etmemekle kendilerine bağışladığı nimete karşı şükretmiyorlar, bu nimetin değerini bilmiyorlar!

Okuduğumuz ayette onların bu önerisi hatırlatılıyor, arkasından onların çoğunluğunun bu önerinin arkasından neler geleceğini bilmedikleri, yüce Allah'ın bu öneriyi neden karşılamadığını kavrayamadıkları vurgulanıyor; yüce Allah'ın böyle bir mucizeyi indirecek yeterli güce sahip olduğu, fakat hikmeti yüzünden bu öneriyi gerçekleştirmediği, kendi üzerine borç yazmış olduğu merhametinin bunun arkasından gelecek belâyı önlediği açıklanıyor. Tekrarlıyoruz:

"Muhammed'e Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" dediler. De ki; 'Allah'ın gücü böyle bir mucize indirmeye yeterlidir, fakat onların çoğunluğu bilgiden yoksundur."

Arkasından ayet akışını değiştirecek müşriklerin kalblerine başka bir ka-

naldan girmeye çalışıyor. Bu kalblerde varolan irdeleyici ve araştırıcı yetenekleri uyararak onları çevrelerini kuşatan varlıklara yöneltmeyi deniyor, bu varlıkların barındırdıkları doğru yola iletici kanıtları, iman etmeye çağırıcı mesajları algılamalarını, bunların üzerinde durup düşünmelerini sağlamaya çabalıyor:

"Yerde kımıldayan bütün hayvan türleri ve kanatları ile uçan bütün kuş çeşitleri sizler gibi birer canlılar topluluğudur. Biz hiç bir şeyi o kitabın dışında bırakmadık. Sonra bunlar Rabblerinin huzurunda biraraya getirilirler."

İnsanlar şu evrende yalnız değildirler ki, varlıklarının tesadüfi olduğu, hayatlarının başıboş olduğu sözkonusu olabilsin. İnsanların çevresinde hepsi de belirli bir düzene bağlı olarak yaşayan başka birçok canlılar vardır. Bu düzen ortada bir amacın, bir ön-tasarının ve bir hikmetin olduğunu kanıtlar. Bunun yanısıra yaratıcının birliğini ve bütün yaratıkları etkisi altında tutan ön-tasarlayıcılığın, çekip çevirici iradenin birliğini de yansıtır.

Yeryüzünde kımıldayan, hareket yolu ile yer değiştiren birçok canlılar vardır. Bu kategoriye böcek, dört ayaklı sürüngen, omurgalı gibi türlere ayrılan bütün canlılar girer. Yine yeryüzünde kanatları ile uçan birçok kuşlar vardır. Bu kategoriye de bütün kuş ve sinek türleri ile diğer uçabilen canlılar girer. Bütün bu canlı türleri kendi aralarında ortak özelliklere, ortak yaşama biçimine sahip ayrı bir toplum, ayrı bir aile oluştururlar. Tıpkı insan topluluğu, insanlık ailesi gibi. Yüce Allah hiçbir canlı türünü, hiçbir varlık kesimini ön-tasarlayıcı ve çekip çevirici iradesi dışında bırakmadığı gibi bu türlerin ve kesimlerin tek tek sayılarını hesaplayan bilgisinin kapsamı dışında da bırakmamıştır. Son aşamada bütün canlılar Rabblerinin huzurunda toplanacaklar ve yüce Allah haklarında dilediği kararı verecektir.

Bu kısa ayet hayat ve canlılara ilişkin gerçeği kesin bir dille açıkladığı gibi bunun yanısıra gözler önüne serdiği yüce Allah'a ait kapsamlı gözetime, yaygın tedbirliliğe, geniş bilgiye ve üstün kudrete ilişkin ufuklarla insanın kalbini ürpertiyor. Bu boyutlardan hangisi hakkında etraflı bir konuşmaya dalarsak bu tefsir kitabının boyutlarını aşmamız kaçınılmaz olur. [86] O halde ayetlerin akışına bağlı kalarak bu konuyu geçiyoruz. Çünkü buradaki başlıca amacımız kalbleri ve kafaları böylesine iç-düzene göre yaşayan canlıların varlığına, bunların yüce Allah'ın çekip çevirici iradesinin etkisi altında bulunuşuna, bu canlıların Allah'ın bilgisinin kapsamı ve sayımı altında oluşuna ve son aşamada hepsinin Rabblerinin huzurunda biraraya geleceğine yöneltmektir. Dahası, kalbleri ve akılları bu başdöndürücü ve sürekli gerçeğin içerdiği kanıtlara ve ipuçlarına yöneltmektir. Çünkü bu kanıtları ve ipuçları sadece bir insan kuşağının görebileceği olağanüstülüklerden ve somut mucizelerden daha önemli ve daha ibret vericidirler.

Coşkun sele benzeyen bu surenin ayetlerinden oluşan bu dalga hidayetin ve sapıklığın ardında saklı duran yüce Allah'ın dileğini ve kanunu, bu dilek ile

(86) Daha geniş bilgi edinmek isteyenler yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin "İlâhlık Gerçeği" "Hayat Gerçeği" ve "İnsanın Gerçeği" başlıklı bölümlerine başvurabilirler. Daruşşuruk.

bu kanunun hidayet ve sapıklık durumlarında insan fıtratı karşısında taşıdıkları anlamları açıklayarak noktalanıyor. Okuyoruz:

"Bizim ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde bocalayan sağırlar ve dilsizlerdir. Allah dilediği kimseyi şaşırtır, dilediği kimseyi de doğru yola iletir."

Bu ayet işitenlerin ilâhi çağrıya olumlu karşılık verdiklerine ve olumlu karşılık vermeyenlerin ölü olduklarına ilişkin, bir önceki ayette açıklanan gerçeği tekrar anlatıyor. Fakat bu ayet sözkonusu gerçeği başka bir biçimde ve başka bir sahnede dile getiriyor. Gerek evrenin sayfalarına dağılmış ve gerekse Kur'an-ı Kerim'in sayfalarında kayda geçmiş ilâhi ayetleri yalanlayanlar, algılama cihazları işlemez hale geldiği için bu yalanlama eylemine girişiyorlar. Onlar sağırdırlar, kulaklarına gelen sesleri işitemezler; dilsizdirler, konuşamazlar; karanlıklar içinde bocalıyorlar, göremezler.

Yalnız onların bu kusurları herhangi bir somut organik yapısı bozukluğundan kaynaklanmıyor. Çünkü onların gözleri, kulakları, dilleri vardır. Fakat idrak mekanizmaları dumura uğramıştır. Sanki bu organları algılama ve iletme fonksiyonlarını yitirmiş gibidir. Durum budur. Yoksa gerek evrendeki ve gerekse Kur'an'daki ayetler özlerinde etkileme ve mesaj verme gücü taşımaktadırlar. Ama bunun için önce algılanmaları ve idrak mekanizması tarafından benimsenmeleri gerekir. Bu ayetlerden yüzçeviren kimsenin mutlaka fıtratı bozulmuş, yozlaşmıştır, hidayet eşliğinde yaşamaya elverişli olma niteliğini yitirmiştir, böylesine yüksek düzeyli bir hayata artık lâyık değildir.

Bunların hepsinin gerisinde yüce Allah'ın özgür dileği vardır. Bu özgür dilek 'insan" denen şu varlığın hem hidayete ve hem sapıklığa yatkın, ikizli yaratılışta olmasını kararlaştırmıştır. İnsan bu iki yönden birini kendi serbest iradesi ile seçiyor, bu konuda baskı ve zorlama altında değildir. Bunun yanısıra yüce Allah bu özgür dileği ile dilediğini saptırır ve dilediğini doğru yola erdirir. Yüce Allah doğru yolu bulmaya çalışana yardım eder, bu yola girmemeye inad edeni saptırır ve hiçbir kuluna haksızlık etmez.

İnsanın doğru yola ya da sapıklığa yönelişi yüce Allah'ın özgür dileği ile yarattığı fıtratından kaynaklanır. Gerek o tarafa ve gerekse bu tarafa doğru olan yöneliş işin başında yüce Allah'ın özgür dileğine göre yaratılmıştır. O tarafa ve bu tarafa yönelişin doğurduğu hidayet ve sapıklık biçimindeki sonuçlar da yüce Allah'ın özgür dileğinden kaynaklanır. Yüce Allah'ın dileği etkin ve mutlaktır. Hesap ve ceza insanın elinde olan yön seçme iradesinin sonucudur. Gerçi iki tarafa yöneliş yeteneği aslında yüce Allah'ın dileğine dayanır, ama bu durum kulun tercih etme yetkisini ortadan kaldırmaz. [87]

EZİYETLERLE DOLU YOL

Bu ayetler gurubunu gözden geçirmeyi tamamladıktan sonra şimdi de bu

(87) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin "Denge" başlıklı bölümüne başvurulabilir.

ayetlerin her kuşaktan tüm islâm dâvetçilerine yönelik direktifinin içerdiği ibret derslerini kısaca özetleyelim. Bu direktifin çapı belirli tarihi şartların özel çerçevesini aşar, bütün kuşakları ve tüm dâvetçileri kapsamı içine alır, böylece bu dinin yer ve zaman şartlarından bağımsız, genel dâvet metodunun esaslarını çizer. Burada bu metodun bütün yönlerini ayrıntılı biçimde incelememiz mümkün olmadığı için sadece ana hatları, önemli yol işaretleri üzerinde duracağız.

İnsanları Allah'a çağırma yolu çetindir; tersliklerle, sıkıntılarla kaplıdır. Gerçi yüce Allah'ın hakka yönelik desteği, zaferi mutlaka gerçekleşir, bunda kuşku yok. Ama bu destek, bu zafer yüce Allah'ın bilgisine ve hikmetine göre takdir ettiği zaman gelir. Bu "belirlenmiş zaman" bizim bilgimize kapalı bir "gayb" konusudur. O'nun yüce Allah'dan başka, -hatta peygamber bile- bilmez. Bu yolun çetinliği, sıkıntısı şu iki faktörden kaynaklanır:

1) Çağrının ilk plânda yöneltildiği kimselerin yalanlamaları, karşı çıkışları, çağrının bayraktarlarına açtıkları savaş ve uyguladıkları baskılar.

2) Çağrının bayraktarlığını üstlenenlerin vicdanlarında beliren insanları hemen hidayete erdirme arzusu. Bu kimseler tadını aldıkları, hazzını yaşadıkları gerçeğin bir an önce diğer insanlar tarafından da paylaşılması hususunda sabırsız bir arzu duyarlar içlerinde. Gerçeğe yönelik bir heyecan ve onu bir an önce başarıya ulaşma tutkusuna kapılırlar genellikle. Bu sabırsız arzu, bu tutku karşıtların yalanlamalarından, yüzçevirmelerinden, savaş açmalarından ve baskılarından daha az önemli bir sıkıntı değildir. Her ikisi de bu yolun zorluğuna sebep olan faktörlerdir.

Kur'an-ı Kerim'in yukarda okuduğumuz ayetlerinde dile gelen direktifi bu sıkıntıya çare ve çözüm getiriyor. Şöyle ki, sözünü ettiğimiz ayetler bize anlatıyorlar ki, bu dini yalanlayanlar, ya da ona ilişkin çağrıya karşı savaş açanlar, benimsemeye çağırıldıkları ilkelerin gerçek olduklarının ve bu mesajları yüce Allah katından getirmiş olan Peygamberimizin doğru söylediğini kesinlikle biliyorlar. Fakat onlar bu bilgilerine rağmen bu çağrıya olumlu karşılık vermiyorlar, inatla ve ısrarla inkârcılıklarını sürdürüyorlar. Çünkü canları yalanlamak ve yüz çevirmek istiyor! Yoksa bu gerçek doğruluğunun kanıtını beraberinde taşıyor. O fıtrata hitap ediyor, fıtrat canlı oldukça ve algılama cihazları sağlıklı oldukça buna olumlu cevap verir. Yüce Allah'ın buyurduğu gibi **"Ancak işitebilenler olumlu cevap verebilirler."**

İnkâr edenlere gelince onların kalbleri cansızdır, onlar ölüdürler, sağırdırlar, dilsizdirler ve karanlıklar içinde bocalamaktadırlar. Peygamber ölülere ve sağırlara mesajını duyuramaz. Bu çağrının bayraktarlığını üstlenenlere ölüleri diriltmek düşmez. Onu ancak yüce Allah yapabilir.

Bunların hepsi işin bir tarafını oluşturur. Diğer tarafına gelince yüce Allah'ın yardımı, zaferi mutlaka imdada yetişecektir, bunda şüphe yok. Bu yolda olup biten her şey yüce Allah'ın son aşamada zaferin gerçekleşmesine ilişkin kanunu nasıl aceleye getirilip öne alınamıyorsa, nasıl O'nun bu yoldaki kesinleş-

miş hükmü değiştirilemiyorsa, aynı şekilde bu yardımın, bu zaferin gerçekleşme zamanı da öne alınamaz, bu zamana ilişkin kesin hükmü değişmez. Bu dâvanın bayraktarları eziyetlere uğruyorlar, yalanlamalar ile karşılaşıyorlar diye yüce Allah belirlenmiş, zamana bağlanmış kararını öne almaz. Bu bayraktar Peygamber de olsa bu böyledir. Çünkü dâva bayraktarının sabırsızlığa kapılmadan kendini yüce Allah'ın takdirine teslim etmesi, mırın-kırın etmeden eziyetlere katlanması ve hiç kuşku duymadan son gülenin kendisi olacağına inanması gerekir. Yardımı ve zaferi belirli bir sürenin sonuna ertelemenin gerisinde yatan maksat bu gerekliliklerin dâvetçiler tarafından kavranmasıdır.

Kur'an'ın bu direktifi bu dinde Peygamber'in -ve O'nun arkasından gelen her kuşaktan dâvet bayraktarlarının- rolünü, fonksiyonunu belirliyor. Bu fonksiyon tanıtma, duyurma (tebliğ), yola devam etme ve yolda karşılaşılacak olan sıkıntılara sabırla katlanmadır. İnsanların hidayete ermelerine ya da sapıklığa düşmelerine gelince bu konu Peygamberin görev alanı ve gücü dışında kalır. Hidayet ve sapıklık yüce Allah'ın değişmez kanununa bağlıdır. Peygamberin sevdiğini hidayete erdirmeye ilişkin arzusu bu kanunda değişiklik yapamayacağı gibi çağrısına inatla karşı koyan, savaş açan bazı karşıtlarına yönelik can sıkıntısı da bu kanunun hükümlerini değiştiremez. Bu konuda O'nun şahsı önemli değildir. Ayrıca O'nun hesabı aracılığı ile hidayete erenlerin sayısına da bağlı değildir. O'nun hesabı görevini yapma, sabretme, bağlılık gösterme ve emredildiği yoldan da dosdoğru gitme derecesine göre tutulur. Bunun ötesinde insanların işi yüce Allah'a kalmıştır. Tıpkı yüce Allah'ın buyurduğu gibi:

"Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir." (88)

"Eğer Allah dileseydi onların tümünü doğru yolda biraraya getirirdi." (89)

"Ancak işitebilenler çağrıya olumlu cevap verebilirler." (90)

Daha önce yüce Allah'ın hidayet ve sapıklığa ilişkin özgür dileği ile insanların yönelişleri, çabaları arasındaki ilişkiyi yeterli derecede açıklamıştık.

Bundan dolayı bu dine çağrı bayraktarlığını üstlenenlerin çağrılarını yönelttikleri kimselerin önerilerine uyarak bu dinin çağrı yönteminin ilâhi karakterini yozlaştırmamaları, sözkonusu kimselerin arzuları, keyifleri ve ihtirasları uyarınca bu dini şirin gösterme gayretkeşliğine yanaşmamaları gerekir. Vaktiyle müşrikler, o günün alışkanlıkları ve idrak düzeyleri uyarınca somut mucizeler istiyorlardı. Kur'an-ı Kerim, değişik yerlerinde bize bu durumu anlatıyor. Bu tür ayetlerin bazılarını bu surede okuyoruz ki, başlıca örnekleri şunlardır:

"Müşrikler 'Muhammed'e bir melek indirilseydi ya' derler." (91)

"Müşrikler 'Muhammed'e Rabbinden bir mucize gelseydi ya' derler." (92)

(88) En'am Suresi: 39
(89) En'am Suresi: 35
(90) En'am Suresi: 36,
(91) En'am Suresi: 8
(92) En'am Suresi: 37

"Onlar kesin bir dille Allah adına yemin ederek eğer kendilerine bir mucize gelirse O'na mutlaka inanacaklarını söylediler." (93)

Başka surelerde bu önerilerin çok daha şaşırtıcı örnekleri ile karşılaşıyoruz. Meselâ İsra suresinde bize verilen şu örnek bunlardan biridir. Okuyoruz:

"Kâfirler dediler ki; 'Bize yerden kaynaklar fışkırtmadıkça sana inanmayız.

Veya hurmalıkların, bağların olup aralarından ırmaklar akıtmalısın.

Yahud iddia ettiğin gibi göğü tepemize parça parça indirmeli, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin.

Veya altın bir köşkün olmalı, yahut göğe çıkmalısın, ama oradan okuyabileceğimiz bir kitap indiremezsen o yükselişine inanmayız." (94)

Bu tür önerileri içeren bir başka şaşırtıcı örnek de Furkan suresinde yeralıyor. Okuyoruz:

"Kâfirler dediler ki; 'Bu ne biçim bir peygamber ki, yemek yer, sokaklarda gezer? O'na kendisi ile birlikte uyarma görevi yürüten bir melek indirilseydi ya! Yahud kendisine bir hazine verilseydi ve ürünleri ile beslenebileceği bir bahçesi olsaydı ya!" (95)

Surenin yukarda okuduğumuz ayetlerinde dile gelen dolaysız Kur'an direktifi, Peygamberimize ve müminlere, çağrıya muhatap olan insanların istedikleri mucizeleri gösterme arzusuna kapılmayı yasaklıyor. Bilindiği gibi bu konuda Peygamberimize şöyle buyuruluyor:

"Eğer onların sırt çevirmeleri ağırına gitti ise elinden geliyorsa yerkürenin derinliklerine inen bir yarık ya da göğe çıkaracak bir merdiven bul da onlara bir delil getir. Eğer Allah dileseydi, onları doğru yolda biraraya getirirdi. O halde sakın cahillerden olma.

Ancak işitebilenler çağrıya karşılık verebilirler. Ölülere gelince onları Allah diriltebilir, sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar." (96)

Bunun yanısıra müşriklerin eğer kendilerine bir mucize gelirse ona kesinlikle inanacaklarına dair kesin bir dille yemin etmeleri üzerine müminler bu isteklere cevap verme arzusuna kapılınca yüce Allah'ın şu uyarısı ile karşılaştılar:

"De ki; 'Mucizeler sırf Allah'ın tekelindedir! Hem bilmiyorsunuz ki, eğer o mucize gelse onlar yine inanmazlar.

Onların gönüllerini ve gözlerini ters çevirerek kendilerini iman etmekten kaçındıkları ilk durumlarına döndürür ve azgınlıkları içinde debelenmeye bırakırız." (97)

(93) En'am Suresi: 109
(94) İsra Suresi: 90-93
(95) Furkan Suresi: 7
(96) En'am Suresi: 35-36
(97) En'am Suresi: 109-110

Yüce Allah, bu uyarıyı müminlere şunun için yöneltti. Her şeyden önce bilsinler ki, ilâhi mesajı yalanlayanların eksikliğini çektikleri şey gerçeği kanıtlayan mucize ya da kanıttır. Onların eksiği sesleri işitme yeteneğini yitirmeleri, ölü olmaları ve yukarda açıklamaya çalıştığımız hidayet ve sapıklığa ilişkin ilâhi kanuna göre hidayetten pay almamış olmalarıdır. Bunun hemen arkasından müminlerin öğrenecekleri diğer bir ilke de şudur: Bu din yüce Allah'ın değişmez kanunları uyarınca yoluna devam eder ve birtakım öneri heveslilerinin arzularına ve ihtiraslarına boyun eğmekten yüce bir konumdadır, böyle bir uzlaşmacılığa asla tenezzül etmez!

Bu bakış açısı bizi bu Kur'an direktifi ile ilgili daha geniş bir alana iletir. Bu direktif belirli bir zaman dilimine, belirli bir olaya özgü olmadığı gibi belirli bir öneriye de bağlı değildir. Zaman değişir, insanların arzuları da başka önerilerde somutlaşabilir. Buna göre yüce Allah'ın dininin çağrı bayraktarlığını üstlenenler insan arzularının baskısı altında gerçekten sapmamalıdırlar.

Nitekim günümüzde bazı islâm dâvetçileri islâm inancını "teorik bir doktrin"in kalıplarına dökerek yazıya geçirmeye kalkışıyorlar. Bu girişimin altında birtakım insanların önerilerine olumlu karşılık verme gayretkeşliği yatar. Böylece basit yeryüzü kaynaklı düşünce ekollerine özeniyorlar. İnsanlık bu ekollere bir süre için dört elle sarılıyor. Sonra zamanla görülüyor ki, bunların tüm içeriği kusur, saçmalık ve çelişkilerden ibaretmiş. Bazı islâm dâvetçileri de islâm düzenini, bir sosyal düzen programının ya da ayrıntılı bir hukuk programının kalıpları için sayfalara dökmeye kalkışırken aynı arzunun baskısı altında kalıyorlar. Bu kimseler islâmın sosyal düzeninden türettikleri bu ayrıntılı sosyal ve hukuki programlar aracılığı ile cahiliye düzeninin islâmla ilgisiz problemlerini çözmeye, mevcut şartlarını düzene koymaya kalkışırlar. Çünkü cahiliye zihniyetinin taraftarları "islâm, sadece bir inançtır, onun pratik hayata ilişkin genel bir düzeni yoktur" diyorlar ya, işte bu çözümler ile onların istekleri karşılanarak gözlerine girilecektir sözde! Oysa onlar cahiliye zihniyetinden kaynaklanan tutumlarını devam ettirerek tağutun, yüce Allah dışı kaynakların yargısına dayanmayı sürdürüyorlar. Yüce Allah'ın şeriatını ne uyguluyorlar ve ne de bu şeriatın yargısına teslim oluyorlar.

Bütün bunlar onur kırıcı girişimlerdir. Hiç bir müslüman değişken düşünce modalarının arzularına uyayım diye, Allah yoluna çağırma yöntemlerini geliştirme adı altında bu girişimlere başvurmamalı, bu oynak ve sebatsız isteklerin peşine takılmamalıdır. (98)

Bundan daha onur kırıcı bir girişim var ki, o da islâma başka kılıklar giydirmek isteyenlerin, ona herhangi bir zaman diliminde geçerli olan yabancı bir sıfata yakıştırmaya kalkışanların girişimidir. Sosyalizm, demokrasi ve benzerleri gibi. Böyleleri islâmı bu onur kırıcı takdimleri ile ona hizmet ettiklerini sanıyorlar. "Sosyalizm, insan yapısı bir sosyo-ekonomik doktrindir, doğru ve yanlış

(98) Daha geniş bilgi için bu surenin giriş bölümünde yapılan açıklamaya ve yazarın "İslâm ve Uygarlığın Problemleri" adlı eserinin "Kurtuluş Yolu" başlıklı bölümüne başvurulabilir... Daruşşuruk.

olma ihtimallerine açıktır. "Demokrasi" de insan yapısı bir sosyal düzen ya da rejim biçimidir. O da insan yapısı olmanın doğal sonucu olarak doğru da olabilir, yanlış da. İslâm ise inanca dayalı düşünceyi, sosyo-ekonomik sistemi, yürütme ve örgütlenme sistemini içeren bir yaşama tarzıdır. Allah yapısı olması açısından kusurdan, eksiklikten arınmıştır. Acaba yüce Allah'ın sistemine, kullar katında insan yapısı bir sıfatla aracılık etmek isteyen kimsenin islâm karşısındaki durumu nedir? Daha doğrusu yüce Allah'a kullar katında kulların sözleri ile aracılık yapmaya girişen kimsenin islâm karşısındaki durumu nedir?

Arapların cahiliye döneminde müşriklerin bütün müşrikliği, bazı yaratıkları yüce Allah ile kendileri arasında aracı olarak tanımaları, onları dost ve dayanak edinmeleridir. Tıpkı yüce Allah'ın buyurduğu gibi:

"Allah'ı bırakıp da putları dost edinenler 'Onlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz' derler." (99) İşte şirk budur. Peki, bir de şöylelerini düşünelim: Bunlar kendileri ile yüce Allah arasında kullardan aracı tutmuyorlar da kullar katında yüce Allah'a kulların sistemlerinden ya da doktrinlerinden birini aracı olarak tutuyorlar. Aman Allah'ım, ne çirkin ve ne iğrenç bir girişim!

İslâm islâmdır, sosyalizm sosyalizmdir, demokrasi de demokrasidir. İslâm yüce Allah'ın sistemidir, onun yüce Allah'ın taktığı addan başka bir adı, yüce Allah'ın yakıştırdığı sıfattan başka bir sıfatı yoktur. Diğer ikisi ise insan yapısı, insan deneyimlerinin ürünü birer beşeri sistemdir. İnsanlar islâmı seçeceklerse bu ilke uyarınca seçsinler. İnsanları yüce Allah'ın dinine çağırma görevini üstlenen bir müslümanın yüce Allah'ın dinine yararlı olacağını sanarak insanların gelip geçici heveslerini tatmin etmeye kalkışması, değişken düşünce modalarına ayak uydurmaya girişmesi doğru değildir.

Üstelik bu dinlerini küçük görenlere, yüce Allah'ın ululuğunu gerektiği gibi anlamamış olanlara soruyoruz. Siz bugün islâmı insanlara "sosyalizm" ya da "demokrasi" yaftası altında sunuyorsunuz. Çünkü bu iki sistem "çağımızın modalaşmış iki sosyal ve politik akımıdır. Peki bir zamanlar da insanlar tarafından en çok tutulan sistem "kapitalizm" idi, bu sisteme tutunarak derebeylik (feodalite) düzeninden çıkıyorlardı. Başka bir zamanlarda gözde olan moda sistem monarşi (mutlakiyet) rejimi idi. Çünkü bu sistem sayesinde dağınık eyaletler bir bayrak ve tek otorite altında birleştirilebiliyordu. Meselâ Bismark dönemi Almanya'sı ile Mazzini dönemi İtalya'sında olduğu gibi. Kimbilir yarının moda sistemleri, tutulan sosyo-ekonomik sistemleri, gözde kul-işi rejimleri neler olacak? Acaba bu modaya ayak uydurmaya çalışanlar yarın islâmı insanlara sempatik gelecek bir kılık içinde sunma gayretkeşliği uğruna islâmdan ne ad altında sözedecekler, onun hakkında nasıl konuşacaklar?

İşte gerek incelemekte olduğumuz yukardaki ayetler ve gerekse Kur'an'ın diğer ayetlerinin direktifi bütün bu söylediklerimizi içerir. Bu direktif çağrı bayraktarının dinini yüksekte tutmasını, şunun bunun önerilerine cevap verme gay-

(99) Zümer Suresi: 3

retkeşliğine kapılmamasını, başka bir isimle veya başka bir yafta ile onu süslemeye kalkışmamasını, insanlara onu tanıtırken kendi yönteminden, kendi üslubundan başka bir yöntem ve üslup kullanmamasını istiyor. Yüce Allah'ın varlıklara ihtiyacı yoktur. Kulluğu sırf Allah'ın tekelinde görerek, O'nun dışındaki her şeyin kulluğundan sıyrılarak bu dini kabul etmeyenlere bu dinin ihtiyacı yoktur. Tıpkı yüce Allah'ın ne itaatkârlara ve ne de asilere ihtiyacı olmadığı gibi.

Bir de şunu unutmamak gerekir. Bu din, yüce Allah'ın insanlar tarafından benimsenmesini istediği ilkeleri ve özellikleri bakımından orijinal olduğu gibi uygulama yöntemi ve insan fıtratına hitap etme üslubu bakımından da orijinaldir, kendine özgü bir kimliğe sahiptir. Bu dini bu ilkeleri ile, bu özellikleri ile, bu uygulama yöntemi ve bu üslubu ile yeryüzüne indiren, insanı yaratan ve onun iç dünyasında ne gibi duyguların cirit attığını bilen yüce Allah'tır.

İncelemekte olduğumuz bu ayetler grubunda Kur'an'ın insan fıtratına asıl hitap ettiğini somutlaştıran bir örnek vardır. Bu örnek birçok benzerinin sadece bir tanesidir. Bu örnekte insan fıtratı ile evrensel varlık arasında bağ kuruluyor, evrensel mesajlar insan fıtratına yansıtılıyor, insan varlığı bu mesajları algılasın diye uyandırılmaya çalışılıyor. Çünkü yüce Allah, eğer bu mesaj insan fıtratının derinliklerine güçlü bir frekansla ulaşırsa fıtratın ona da karşılık vereceğini iyi biliyor. Nitekim O bize "**Ancak işitebilenler çağrıya olumlu karşılık verirler.**" buyuruyor.

Bu ayetler grubunda karşılaştığımız örnek şudur:

"Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" dediler. De ki; "Allah'ın böyle bir mucize indirmeye gücü yeterlidir, fakat onların çoğu bilgiden yoksundur."

Bu ayette önce yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanların, onlara karşı çıkanların ve kendi kuşakları tarafından görülüp sona erecek nitelikte somut mucize isteyenlerin sözleri naklediliyor. Arkasından kalblerine oturacak etkinlikte bir üslupla bu önerilerinin gerisinde ne olduğu, eğer bu önerileri kabul edilse arkasından ne geleceği açıklanıyor. Arkasından gelecek olan akibet kıskıvrak yakalanma ve toplu-kırıma uğramadır. Yüce Allah'ın mucize göndermeye gücü yeterlidir. Fakat onun gönderilmemesini gerektiren faktör, O'nun kullarına yönelik merhametidir; bu öneriye olumlu karşılık vermemesi O'nun hikmetinden kaynaklanıyor.

Daha sonraki ayette sözün akışı ansızın değiştiriliyor. Müşrikler içinde sıkışıp kaldıkları dar düşünce kalıbından çıkarılarak uçsuz-bucaksız evrenin enginliklerine iletiliyor, dikkatleri çevrelerini kuşatan büyük mucizelere çekiliyor. Bu mucizelerin yanında kendi istedikleri somut mucize sönük ve önemsiz kalıyor. Evrenin dayanıklı yapısında yeralan ve gerek kendilerinden önce gerek kendilerinden sonraki tüm insanların iyi bakınca görebildikleri ve görebilecekleri sürekli mucizelere bakışları yöneltiliyor. Okuyoruz:

"Yerde kımıldayan bütün hayvan türleri ve kanatları ile uçan bütün kuş

çeşitleri sizler gibi birer canlılar topluluğudurlar Biz hiçbir şeyi o kitabın dışında bırakmadık. Sonra bunlar, Rabblerinin huzurunda biraraya getirilirler."

Bu başdöndürücü bir gerçektir. O günün müşrikleri bu gerçeğin müthişliğini sadece gözlemleri ile farkedebilirlerdi. Çünkü onlarda henüz sistematik bilgi gelişmemişti. Bu gerçek onların çevrelerinde yaşayan canlıları, kuşları ve böcekleri bağımsız aile toplulukları halinde bütünleştiriyor. Bu ailelerin herbirinin ayrı karakteristikleri, ayrı özellikleri ve ayrı örgütlenme sistemleri vardır. İnsanoğlunun bilgi düzeyi yükseldikçe bu gerçeğin görüş alanı genişler. Fakat insan bilimi gerek bu gerçeğin özüne ve gerekse bu özün uzantısı olan bilgimize kapalı gayb bölümüne başka bir şey ekleyemez. Bu gerçek yüce Allah'ın ledünni (kendine özgü) bilgisinin ve çekip çevirici iradesinin her şeyi kuşattığı gerçeğidir ki, evrende gözle görülebilen deminki gerçek bu gerçeğe tanıklık ediyor onu kanıtlıyor.

Şimdi düşünelim. Müşriklersomut mucize istiyorlardı. Gözlerini açtıkça, gözlemlerini sürdürdükçe, evrenin geçmiş ve gelecek olaylarının sürecini kavradıkça görebilecekleri büyük olağanüstüler karşısında daha önce istedikleri somut mucizeler nerede kaldı, acaba?

Bu örnekte gözlediğimiz Kur'an yöntemi sadece şunu yapıyor. insan fıtratı ile evren arasında bağlantı kuruyor, evren ile fıtrat arasındaki irtibat kanallarını açıyor, sonra da bu şaşırtıcı ve başdöndürücü evrenin ve derin boyutlu mesajlarını insan varlığına akıtmasını sağlıyor.

Kur'an yöntemi insan fıtratına teorik, zihni nitelikte birtakım teolojik tartışmalar sunmuyor, ona "Tevhid" biliminde görüldüğü gibi islâm sistemine yabancı birtakım "kelâmi (sözel)" tartışmalar da sunmuyor. Ona rasyonel ya da materyalist felsefe spekülasyonları hiç sunmuyor. Ona sunduğu tek şey görünür ve görünmez kesimleri ile bu gerçek evrendir. Onu onunla karşılıklı iletişime, karşılıklı etkileşime ve karşılıklı mesaj alış-verişi düzenleyen yöntemden ayrılıp çıkmazlara ve kuytu lâbirentlere dalmamalıdır.

Daha sonraki ayette bu müthiş mucizeleri, bu olağanüstü büyük ayetleri yalanlayanların durumlarını açıklayan bir yorumla mesele noktalanıyor. Okuyoruz:

"Bizim ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde bocalayan sağırlar ve dilsizlerdir. Allah dilediği kimseyi şaşırtır dilediği kimseyi de doğru yola iletir."

Görüldüğü gibi ayet, ayetleri yalanlayanların durumunu ve karakteristik özelliklerini anlatıyor. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler ve karanlıklar içinde bocalıyorlar. Ayrıca yüce Allah'ın hidayete ve sapıklığa ilişkin kanunu da açıklıyor. Bu kanun yüce Allah'ın hidayete veya sapıklığa ilişkin dileğini kulların yaratılış sözünü oluşturan fıtratın temel niteliğine bağlıyor.

Böylece bu meseleye ilişkin islâm düşüncesinin tüm tarafları bütünleşiyor, kaynaşmış oluyor. Ayrıca hem çağrının yöntemi belirginlik kazanıyor hem de bu inanç sistemini hareket plânına yansıtan, değişik şartlarda, değişik kuşaktan

insanlar ile yüzyüze gelen islâm davetçisinin durumu anlatılıyor.

Öyle umuyorum ki, çağrının yöntemine ilişkin bu açıklamalar bu surenin tanıtma yazısında verilen konu ile ilgili bilgiler ile birlikte gidilecek yolu aydınlatır niteliktedir. Hiç şüphesiz başarı yüce Allah'dandır.

En'am Suresinin Devamı 4. Ciltedir

İÇİNDEKİLER

Cihad Kaçkınları 7
Mekke'de Cihada Niçin İzin Verilmedi? 9
Kısa Süreli Dünya Zevki 12
Müslümanların Saflarında Bir Grup 17
Allah'a Güvenmek 19
Kur'an Üslubunun Güzelliği 19
Bir Başka Grup 22
Allah Yolunda Savaşın 24
Cihad Etme Yükümlülüğü 25
Tevhid İnancı 27
Küfür Ehli 33
Öldürme Hususu 38
Cihada Çıkanlar ve Evlerinde Oturanlar 45
Kendilerine Zulmedenler 49
Hicret 52
Cihad ve Namaz 55
Putperest efsaneleri 73
Hüküm Allah'ındır 81
Kadın ve İnsan Psikolojisi üzerine 82
Hakimiyet Allah'ındır 91
Azapla Müjdelenenler
BEŞİNCİ CÜZ'ÜN SONU 113
•
ALTINCI CÜZ 114
Yahudiler 120
Hristiyanlar 128
İslâm4da Aklın Yeri 134
Tebliğ 139
Vahyin Önderliğinde Akıl 141
Allah'ın Şahidliği 144
Son Çağrı 157
NİSA SURESİNİN SONU 161
•
MAİDE SURESİ 163
Giriş 165
Ey Müminler 182
İslâm ve Cahiliyyet 186
Dininizi Bütünledim 187
Temizlenme Hükümleri 199
Adaletin Dayandığı Temel Nokta 202
Kitap Ehlinin Anlaşmayı Bozması 208
Ve Son Çağrıya Ehli Kitabın Tutumu 214
Hristiyanların Hz. İsa Hakkındaki Sapık Görüşleri 219
Yahudilerin Dönekliği 224
Hz. Adem'in İki Oğlu 233
Terör ve Anarşi 239
Sosyal Adalet 244
Uluhiyet Gerçeği 251
Yahudiler ve Münafıklar 257
Kur'an'la Hükmetmeyen Kafirler 264
Kısas 269
Yol Gösterici ve Öğüt Olan İncil 272
Nihai Mesaj 274
İslâm Toplumunun Ana İlkeleri 282
Ehli Kitabın Karekteri 311
Ehli Kitabın Verilen Nimeti Geri Tepmesi 316
İslâm'a İnanmanın Gereği 326
Yahudilerin Kirli Tarihi 335

Hristiyanların Sapık Görüşleri 337
İsrailoğullarının Tarihi 343
ALTINCI CÜZ'ÜN SONU 353
*
YEDİNCİ CÜZ 354
Müminlere Karşı Ehli Kitabın ve Müşriklerin Tutumu 356
Tarihe Bakış 367
Yasama Konusu 369
Helal ve Haramlar 370
İçki Kumar ve Fal Okları 373
Allah'a iman ve Takva 380
İhramlı İken Avlanma 384
Emin Şehir 389
İslâm Toplumunun Eğitimi 394
Cahiliyyenin Gelenekleri 400
Ya Ataları Sapık İdiyseler 403
Ve Net çizgi 405
Vasiyyet ve Şahitlik 407
Allah'ın Huzurunda 411
Allah'ın Hz. İsa'ya Verdiği Nimetler 412
Sofra Mucizesi 416
Hz. İsa'nın Şahitliği 418
MAİDE SURESİNİN SONU 422
*
EN'AM SURESİ 423
Peygamberin Metodu 428
La İlahe İllellah Çağrısı 433
Teori ve Pratik 440
Kur'an Atmosferi 443
İnanç Davası 445
Allah'ın Kahredici Gücü 461
Yaratılış ve Hayat 471
Ateizm 476
İnad ve Kibir 478
Materyalist Tarih 483
Meleklere İman 491
Alaycıların ve Yalancıların sonu 496
Gökler ve Yer 501
Şahitlerin Tutumu 515
Zalimler Kurtuluşa Eremezler 526
Müşrikler 530
Müşriklerin İki Ayrı Tutumu 537
Zalimler Bile Bile İnkar Ediyorlar 546
Eziyetlerle Dolu Yol 559

في ظلال

القرآن